

كورد و كوردستان

له به لڳه نامه نهينيه گاني نه مريکا دا

(کوردستاني ئيران و تورکيا)

وهرگيران له ئینگلیزی به وه:

منتدی اقرا الثقافي وریا رحمانی

www.iqra.enlamontada.com

تصویر ابو عبد الرحمن الكردي

بۆدابه زانلىنى جۆرمها كىتىپ: سەردانى: (مُنْتَدَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

لتحميل انواع الكتب راجع: (مُنْتَدَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

پدراي دانلود كىتاپهاى مختلف مراجعه: (منتدى اقرا الثقافى)

www.iqra.ahlamontada.com

www.iqra.ahlamontada.com

للكتب (كوردى , عربى , فارسى)

کورد و کوردستان

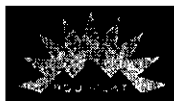
له به لکه نامه نهینییه کانی نه مریکادا

کورد و کوردستان

له به لکه نامه نهینییه کانی نه مریکادا
(بهشی دووهم و کۆتایی : کوردستانی ئێران و تورکیا)

ئاماده کردنی:
پروڤیسۆر لوکمان میهو

وهزگێران له ئینگلیزییهوه:
وریا رهجمانی

دهزگای چاپ و بلاوکردنه وهی
روژنه لات

خاوه نی ئیمتیاژ
که ژال ره فیق

سه رنوسه ر
حه سه نی دانیشه ر

Email: h.daneshfar@yahoo.com

Mob: 0750 449 3561

مه ولیر - شه قامی ئاراس - کولانی سینه ما سیوان

✓ ناوی کتیب : کورد و کوردستان له به لگه نامه نهینیه کانی
وهزارهتی دهره وهی نه مریکادا

✓ ئاماده کردنی : لۆکمان میهۆ

✓ وه رگێرانی له ئینگلیزییه وه : وریا رهحمانی

✓ نرخه مهردوبه رگ (۲۵۰۰۰) ههزار دیناره

✓ سالی چاپ : ۲۰۰۹

✓ بلاوکراوهی : دهزگای چاپ و بلاوکردنه وهی رۆژه لات

✓ له به رێوه به رایه تی گشتی کتیبخانه گشتیه کان

ژماره ی سپاردنی (۲۲۶۶) سالی ۲۰۰۹ ی داوه تی

✓ شوینی چاپ: چاپخانه ی رۆژه لات - ههولێر

به رێوه به ری هونه ری دهزگا

سهلام محهمهد رهسول

پيشكه شه به

لهيلا زانا

و

سه رجه م تهو سياسته تمه داره به شه ره فانه كه داکۆكى له گهلى

بندهستى كورد ده كه ن، له سه رووى هه موويانه وه

نه ندامانى كۆنگريسى تههريكا:

باب فيلنير

و

فرانك پالۆن

پیرست

۳۰	پیشه کی - نظام چامسکی
۳۴	به شی یه که م: کوردستانی تورکیا و نیران له به لکه نامه نه پښتیه کانی وهزاره تی دهره وهی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا
۳۵	راپورتی کارداری بالوئیزخانه ی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا له نیران به وهزاره تی دهره وه دهریاره ی شتوه ی چالاکیه کانی میسیون لوتیرانی روزه لاته له مهاباد تاران، ۱ ی گولانی ۱۹۳۶
۴۰	تیلیگرامی ۱۸۶۲ / ۰۰ / ۸۹۱ له لایه ن وهزیرموختاری ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا له نیران بۆ وهزاره تی دهره وه دهریاره ی نیگه رانیه کانی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا له ناژاوه گپریه کانی کورده کان له پاریزگای به دهستی سوفیه ت داگیرکرای نازه ربایجان تاران، ۱ ی گولانی ۱۹۴۲
۴۳	تیلیگرامی ۱۸۶۶ / ۰۰ / ۸۹۱ له وهزیرموختاری ولاته

	<p>یه کگرتووه کانی نه مریکا له نیران بۆ وهزارهتی دهره وه دهرباره ی دیداری کاربه ده ستانی نیران و کورده کان تاران، ۳ ی گولانی ۱۹۴۲</p>
۴۴	<p>تیلیگرامی ۱۸۶۷ / ۰۰ / ۸۹۱ له بالویزی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا له تورکیا بۆ وهزارهتی دهره وه دهرباره ی نیگه رانی جیدی ده ولته تی نیران له نازاوه گتپیه کانی کورده کان له نازه ریایجان نانکارا، ۴ ی گولانی ۱۹۴۲</p>
۴۶	<p>تیلیگرامی ۱۸۶۲ / ۰۰ / ۸۹۱ له وهزارهتی دهره وه بۆ بالویزی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا له یه کیتی سوڤیه ت دهرباره ی چالاکیه کانی عه شیرته کورده یاخیبووه کان له ناوچه ی ره زاییه واشنگتون، ۶ ی گولانی ۱۹۴۲</p>
۴۹	<p>تیلیگرامی ۱۸۷۱ / ۰۰۰ / ۸۰۱ له وه زیرموختاری نه مریکا له نیران بۆ وهزارهتی دهره وه درباره ی تالانکاریه کانیا نی کورده کان له ناوچه ی ره زاییه تاران، ۱۲ ی گولانی ۱۹۴۲</p>
۵۰	<p>تیلیگرامی ۰۰۱۱ / ۲۴۵۴۶۷۴۰ / ۱۹۳۹ له وه زیرموختاری نه مریکا بۆ وهزارهتی دهره وه درباره ی هوجوئی سه ربازانی روسیا</p>

	تاران، ۲۸ ی نهیلوولی ۱۹۴۲
۵۲	تیلیگرامی ۲۳۴۵ - ۱۰ / ۰۰ / ۷۶۱ له بالۆیزی نه مریکا له یه کیستی سۆقیهت بۆ وهزارهتی دهره وه دهربارهی سیاسهتی یه کیستی سۆقیهت به نیسبهت کورده کان مۆسکۆ، ۲۳ ی تشرینی یه که می ۱۹۴۵
۵۹	تیلیگرامی ۵۴۶ - ۷۶۱/۹۱/۳ له جینگری کونسولی نه مریکا له تهووریزۆ وهزارهتی دهره وه دهربارهی نه وهی کوره کانی نيران داواى کوردستانى تورکيا ده کهن تهووریز، ۵ ی ناداری ۱۹۴۶
۶۱	تیلیگرامی ۱۷۴۶ - ۲۴۵۹۱/۳ - ۸۶۱ له لایهن کارداری نه مریکا له یه کیستی سۆقیهت بۆ وهزارهتی دهره وه دهربارهی هیتما و ناماژه کانی چالاکیه کانی سۆقیهت له نيران موسکۆ، ۱۷ ی ناداری ۱۹۴۶
۶۴	تیلیگرامی ۱۸۴۶ - ۸۶۱/۲۴۵۹۱/۳ له بالۆیزی ولاته یه که گرتوه کانی نه مریکا له نيران بۆ وهزارهتی دهره وه دهربارهی بارودۆخی هیزه کانی سۆقیهت و چالاکیه کانی کورده کان تاران، ۱۸ ی ناداری ۱۹۴۶
۶۶	تیلیگرام له وهزارهتی دهره وه بۆ جینگری کونسولی ولاته

	<p>يه کگرتووه کاني نه مريکا له تهوريز دهرباره نه چووني به پرساني نه مريکا بو لای قازی موحه مه د بو مه باد واشنگتون، ۲۹ ی نيسانی ۱۹۴۶</p>
۶۸	<p>تيلگيرامي ۸۴۶ - ۸۹۱/۰۰/۱۱ له بالويزی ولاته يه کگرتووه کاني نه مريکا له نيران بو وه زارده تی دهره وه دهرباره دلساردبوونی قازی موحه مه د له سؤفيه ت تاران، ۸ ی تشرینی دروه می ۱۹۴۶</p>
۷۰	<p>تيلگيرامي ۱۷۴۶ - ۷۶۱/۶۷/۶ له بالويزی نه مريکا له يه کيتی سؤفيه ت بو وه زارده تی دهره وه دهرباره سیاسه تی سؤفيه ت به نيسبه ت عه شيره ته کورده کان موسکو، ۱۷ ی حوزه يرانی ۱۹۴۶</p>
۷۲	<p>تيلگيرامي ۱۵۴۷ - ۷۶۱/۹۱/۵ له بالويزی نه مريکا له نيران بو وه زارده تی دهره وه دهرباره ته گه ری هوجوئی بارزانيه کان به ره و باکووری نيران تاران، ۱۵ ی گولانی ۱۹۴۷</p>
۷۶	<p>تيلگيرامي ۲۶۴۷ - ۷۶۱/۹۱/۹ له کفيلي وه زیری دهره وه بو بالويزخانه ی ولاته يه کگرتووه کان له نيران دهرباره نه وه ی کورده کان بوونه به نامرازی يه که می ده ستیوه ردانی سؤفيه ت له نيران واشنگتون، ۲۶ ی نه یلوولی ۱۹۴۷</p>

کورد و کوردستان له بهلکه نامه نه پښتنيه کاني نه مريکا دا - کوردستان نښان و تورکيا

۷۸	يادداشتنامه ي گفتوگو غديره فهرميہ کاني ولاته يه کگرتووه کاني نه مريکا - بهريتانيا دهرباره ي کونترولکرنی کورده کان ۲۱ ي نهيلوولي ۱۹۵۰
۸۱	پيشنوسى به پرسي کاروباري ميسر و بهريتانيا - ميسر و سودان دهرباره ي نه گهری پشتيواني سوقيه ت له راپه رینی که مينه کان واشنگتون، ۲۴ ي تشرینی يه که می ۱۹۵۰
۸۵	يادداشتنامه ي گفتوگو ي شا له گهل سهرؤک کؤمار نايزينهاثير دهرباره ي دامه زراندي نيزگه ي راډيو يه زمانى کوردی واشنگتون، ۳۰ ي حوزه يرانی ۱۹۵۸
۸۹	يادداشتنامه ي گفتوگو کاني ۳۸۶ مين کؤبونوه ي نه نجوومه نی ناسايشی نه ته وه بی دهرباره ي نه وه که کورده کان له ژير بومبارانی بهرده وامي پروپاگه نډای سوقيته تډان واشنگتون، ۱۳ ي تشرینی دووه می ۱۹۵۸
۹۳	واشنگتون، ۲ ي ناداری ۱۹۶۴ يادداشتنامه يه که له لايهن که فيلی جيگري وه زيری دهر وه له کاروباري رؤژه لاتى نزيك و باشووری ناسيا بؤ گروپی تاييه ت(دژه راپه رين) دهرباره ي راپورتی بهر وه پيشچوونی پلانی به رگری ناوځویی - نيران و کاریگه رى کيشه ي کورد

	<p>راپورتى ئوفيسى ههلسهنگاندنى ههوالگري نيشتمانى</p> <p>دهربارهى نهگهري هاندانى بزووتنه وه بهكى جياييخوازانه له نيو</p> <p>كورد هه كانى ئيران</p> <p>واشنگتون، ۲۰ ي گولانى ۱۹۶۴</p>
۹۶	<p>نامهى (شاي) ئيران بو جانسون، سهروك كوومارى نه مريكا</p> <p>دهربارهى پهيوه ندييه كانى ئيران و عيراق و كيشهى كورد</p> <p>تاران، ۷ ي كانوونى دووه مى ۱۹۶۴</p>
۱۰۰	<p>تيلليگرام له بالويژخانهى ولاته يه كگرتووه كانى نه مريكا له</p> <p>ئيران بو وهزارهتى دهروه دهربارهى پهيوه ندييه كانى ئيران و</p> <p>عيراق و كيشهى كورد</p> <p>تاران، ۲۰ ي كانوونى دووه مى ۱۹۶۶</p>
۱۰۴	<p>نامهى بالويژى ولاته يه كگرتووه كانى نه مريكا له ئيران بو</p> <p>جينگري وهزيرى دهروه بو كاروبارى روژه لاتي نزيك و</p> <p>باشوورى ناسيا دهربارهى زيادبوونى چالاكى كورده كانى ئيران</p> <p>تاران، ۲۲ ي تشريني يه كه مى ۱۹۶۶</p>
۱۰۸	<p>بهشى دووه م:</p> <p>كوردستانى توركييا و ئيران له نهجينداى كوئنگريسي ولاته</p>

کورد و کوردستان له به لکه نامه نه پیه کانی نه مریکا دا - کوردستانی نیران و تورکیا

	یه کگرتوه کانی نه مریکا دا
۱۰۹	کورده کان: رۆله هه تیوه کانی جیهان ۲۹ ی تشرینی دووه می ۱۹۷۹ - نه نجوومه نی نوینهران
۱۱۱	رهوشی خرابی کورد ژینۆسایدمان وه بیر دینیتیه وه ۶ ی کانوونی یه که می ۱۹۸۲ = نه نجوومه نی پیران
۱۱۴	نیش و نازاری ناواره کورده کان له تورکیا ۲۸ ی حوزهیرانی ۱۹۹۰ - نه نجوومه نی نوینهران
۱۱۵	ناواره کورده کانی عیراق له تورکیا بهردهوام له سهختیدا دهژین ۱۲ ی ته موزی ۱۹۹۰ - نه نجوومه نی نوینهران
۱۱۹	کورد ، تورك و قبرسییه کان : ناژینی نوی جیهانی، بۆ کی ؟ ۷ ی ناداری ۱۹۹۱ - نه نجوومه نی پیران
۱۳۲	۳۰ ی ناداری ۱۹۹۲ - نه نجوومه نی نوینهران تراژیدیایی مافی مروڤ : رهفتاری تورکیا له گهل کورده کان

کورد و کوردستان له به لکه نامه نه پتیبه کانی نه مریکاډا - کوردستانى نیران و تورکیا

۱۳۴	۷ ی نیسانی ۱۹۹۲ - نه نجوومه نی پیران سیاسه ته کانی تورکیا به رامبه ر به هاوولاتیه کورده کانی
۱۳۷	حه واندنه وهی کورده کان له باکووری عیراق ۱۲ ی حوزه ییرانی ۱۹۹۲ - نه نجوومه نی پیران
۱۳۹	دریژ کردنه وهی ریککه و تننامه ی شالای دابینکردنی ئاسایش له لایهن تورکیا وه ۸ ی ته موزی ۱۹۹۲ - نه نجوومه نی نوینه ران
۱۴۱	پیرۆزبایی له تورکیا بو دریژ کردنه وهی کاتی شالای دابینکردنی ئاسایش ۹ ی ته موزی ۱۹۹۲ - نه نجوومه نی نوینه ران
۱۴۲	دریژ کردنه وهی ریککه و تننامه ی شالای دابینکردنی ئاسایش هیوایه کی نوئ ده به خشی به کورده کان ۹ ی ته موزی ۱۹۹۲ - نه نجوومه نی نوینه ران
۱۴۴	۶ ی گولانی ۱۹۹۲ - نه نجوومه نی نوینه ران بارودۆخی مافی مرۆڤ له تورکیا

کورد و کوردستان له بێلکه نامه نه پێییه کانی نه مریکا - کوردستانی پیران و تورکیا

١٤٨	١ ی تشرینی یه که می ١٩٩٢ - نهنجوومه نی نوینه ران پاکتاوی ره گهزی دهوله تی تورکیا بهرده وام پشتگوی ده خریت
١٥٣	نیستا کاتی نهوهیه نیمه و کۆمه لگای جیهانی سه رنج بدهین به پاکتاوی ره گهزی کورده کان له تورکیا ٩ ی تشرینی یه که می ١٩٩٢ - نهنجوومه نی نوینه ران
١٥٦	٥ ی کانوونی دووه می ١٩٩٣ - نهنجوومه نی نوینه ران کارنامه ی پر له شه رمی مافی مرۆفی تورکیا
١٥٨	سیاسه تی ولاته یه کگرتوه کانی نه مریکا به نیسه بت تورکیا و کیشه ی کورد ١٠ شوباتی ١٩٩٤ - نهنجوومه نی نوینه ران
١٦٥	٢ ی ناداری ١٩٩٤ - نهنجوومه نی پیران دیوکرسی له تورکیا که وتوه ته ناو مه ترسی
١٧٤	١٧ ی گولانی ١٩٩٤ - نهنجوومه نی پیران دیوکرسی له تورکیا؟ مه هدی زانا نازاد که ن

کورد و کوردستان له به لکه نامه نه پته پته کانی نه مریکا دا - کوردستانی نیران و تورکیا

۱۸۳	۲۳ ی گولانی ۱۹۹۴ - نه نجوومه نی نوینهران دواین بهرنامه ی دیموکراسی زایونی تورکیا
۱۸۵	۲۳ ی حوزهیرانی ۱۹۹۴ - نه نجوومه نی نوینهران دیموکراسی تورکیا: ههنگاو یکی دیکه بهر و قولایی
۱۹۱	۲۸ ی تهموزی ۱۹۹۴ - نه نجوومه نی نوینهران سیاسه تی دهره وهی ولاته یه کگرتووه کان له سه ر بنه مای نه خلاقه یا بهر ژه وه ندییه جوگرافیا ییه کان؟
۱۹۲	۴ ی ئابی ۱۹۹۴ - نه نجوومه نی پیران دیموکراسی له تورکیا له مه تر سیدایه
۱۹۶	۶ ی تشرینی یه که می ۱۹۹۴ - نه نجوومه نی نوینهران ریگرتن له چالاکی ریگخراوی لیبوردنی نیونه ته وهی له تورکیا
۱۹۹	۸ ی تشرینی یه که می ۱۹۹۴ - نه نجوومه نی نوینهران نامه ی پر سۆز و ههستی له یلا زانا بو نه نجوومه نی نوینهران
۲۰۳	بارودۆخی کورده کان له تورکیا

کورد و کوردستان له به لکه نامه نه پیتییه کانی نه مریکا دا - کوردستان نیتران و تورکیا

	۳۰ ی تشرینی دووه می ۱۹۹۴ - نهنجوومه نی پیران
۲۰۹	۲۰ ی کانوونی دووه می ۱۹۹۵ - نهنجوومه نی نوینه ران پیشیلکردنی مافی مرۆڤ له لایه ن تورکیا وه بهرده وامه
۲۱۲	۲۰ ی کانوونی دووه می ۱۹۹۵ - نهنجوومه نی نوینه ران دهوله تی تورکیا ۵ قاتی نه و پارهی که بۆ جیبه جیکردنی پروژه ی گهری ناوی GAP خه رج ده کات، بۆ شهر له گه ل PKK خه رجی ده کات
۲۱۵	۹ ی شوباتی ۱۹۹۵ - نهنجوومه نی نوینه ران پهرسه ندنی شه ری تورکیا له گه ل نازادی راده رپین
۲۱۹	۲۰ ی ناداری ۱۹۹۵ - نهنجوومه نی پیران تاتوی کردنی گه لاله یاسایه ک بۆ سنووردار کردنی یارمه تی ولا ته یه کگرتووه کان به تورکیا
۲۲۶	۲۳ ی ناداری ۱۹۹۵ - نهنجوومه نی پیران بپیرانامه ی ۹۱ ی نهنجوومه نی پیران ده رباره ی تورکیا

کورد و کوردستان له به لکه نامه نه پښتېه کانی نه مریکا دا - کوردستانی پیران و تورکیا

۲۳۲	۲۸ ی ناداری ۱۹۹۵ - نه نجوومه نی نوښه ران بارودوخی مافی مرؤډ له تورکیا له زمانی لیژنه ی مافی مرؤقه وه
۲۴۰	۲۸ ی ناداری ۱۹۹۵ - نه نجوومه نی پیران داگیرکرنی باکووری عیراق له لایمن تورکیا
۲۴۴	۳۰ ی ناداری ۱۹۹۵ - نه نجوومه نی نوښه ران تورکیا ده بی هیږشه دلږه قانه کانی دږبه گه لی کورد رابوه سټینیت
۲۴۷	۵ ی نیسانی ۱۹۹۵ - نه نجوومه نی پیران تورکیا ده بی له باکووری عیراق پاشه کشه بکات ۲۴ ی گولانی ۱۹۹۵ - نه نجوومه نی نوښه ران راپورتنیک دهر باره ی یارمه تیه سهر بازییه کانی ولاته یه کگرتووه کان به تورکیا بو شهر دږی کورده کان
۲۵۰	۲۱ ی نه یلولی ۱۹۹۵ - نه نجوومه نی پیران هموار کردن ی یاسای یارمه تی نابووری ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا به تورکیا

كورد و كوردستان له به لگه نامه نه پتيه كانى نه مريكادا - كوردستانى ئيران و توركييا

۲۶۱	۱۷ ى تشرينى دووه مى ۱۹۹۵ - نه نجوومه نى نوينه ران داد په روه رى بۆ ئاليزا ماركوس
۲۶۵	نامه ى نه ندا مانى كۆنگريئس بۆ سه رۆك كۆمارى و لا ته يه كگرتووه كانى نه مريكا بۆ پشتيوانى له "پارلمانى كورد له ده ره وه ى و لا ت" ۶ ى تشرينى يه كه مى ۱۹۹۵
۲۶۷	۲۷ ى تشرينى دووه مى ۱۹۹۵ - نه نجوومه نى پيران پيشكيلكردنى مافى مرؤ له ئيران
۲۷۱	۱۲ ى تشرينى يه كه مى ۱۹۹۵ - نه نجوومه نى نوينه ران دژايه تى كردنى فروشتنى موشه كى پيشكه وتوو به توركييا
۲۷۸	۲۰ ى كانوونى يه كه مى ۱۹۹۵ - نه نجوومه نى پيران فروشتنى موشه ك به توركييا
۲۸۰	۲۲ ى كانوونى يه كه مى ۱۹۹۵ - نه نجوومه نى نوينه ران فروشتنى سيستمى موشه كى ATACMS به توركييا

٢٨٩	٢٥ ى كانوونى دووه مى ١٩٩٦ - نهنجوومهنى نوينه ران پشتيوانى له ناشتى، ديموكراسى و دادپهروهى بۆ سه رجه م هاوولاتيانى توركييا، له وانه كورده كان
٢٩٥	نهنجوومهنى نوينه ران - ٣١ ى كانوونى دووه مى ١٩٩٦ پشتيوانى له ناشتى و ديموكراسى له توركييا: پشتيوانى له بپيارنامهى ١٣٦
٣٠٣	ئاگرهستى دووه مى PKK و دهولهتى ولاته يه كگرتووه كانى نه مريكا (نامهى نه ندامانى كۆنگريئس بۆ سه رۆك كۆمارى ولاته يه كگرتووه كانى نه مريكا) ٢٥ ى نادارى ١٩٩٦ - نهنجوومهنى نوينه ران
٣٠٧	٢٧ ى نادارى ١٩٩٦ - نهنجوومهنى نوينه ران توركييا سازوبه رگه سه ربازيهه كانى ولاته يه كگرتووه كانى نه مريكا دژ به كورده كان به كارد ههتييت
٣٢١	١٠ ى نهيلوولى ١٩٩٦ - نهنجوومهنى نوينه ران

کورد و کوردستان له به لکه نامه نه پښتنيه کاني نه مريکا دا - کوردستاني نيران و تورکيا

	تورکيا: ده وله تي نوي، سه رکوتي ديرين
۳۲۷	۲۴ ي نه يلوولي ۱۹۹۶ - نه غجومه ني نوينه ران حوکمي دادگاي مافي مرؤفي نه وروپا دژ به تورکيا بؤ سووتاندي گونده کوردنشينه کان
۳۳۰	مافي چاره ي خونوسين بؤ کورد ۱ ي گولاني ۱۹۹۷ - نه غجومه ني نوينه ران
۳۴۳	۳۰ ي تشريني يه که مي ۱۹۹۷ - نه غجومه ني نوينه ران بارودؤخي دلته زيني مافي مرؤف له تورکيا
۳۵۷	نامه ي ۱۵۳ که س له نه ندا ماني کؤنگريسي ولاته يه کگرتووه کاني نه مريکا به بيل کلينتون، سه رؤک کؤماري نه مريکا بؤ نازاد کردني له يلا زانا ۳۰ ي تشريني يه که مي ۱۹۹۷
۳۶۴	۷ ي تشريني دووه مي ۱۹۹۷ - نه غجومه ني نوينه ران شوناسي کورد له تورکيا ده بي به فهرمي بناسريت
۳۶۹	۷ ي تشريني دووه مي ۱۹۹۷ - نه غجومه ني نوينه ران

کورد و کوردستان له به لکه نامه نه پښتنيه کانس نه سريکادا - کوردستانى نيران و تورکيا

	کيشه ى کورد له ناوځوى تورکيا به لام ده ولته ى تورکيا هه ول ده دات له دهره وهى سنووره کانى چاره سهرى بکات
۳۷۶	۹ ى تشرينى دووه مى ۱۹۹۷ - نه نجوومه نى نوينه ران لهيلا زانا نازاد بکه ن
۳۸۱	پيويستى دادگايى کردنى ريبه رانى رژيمى عيراق و تورکيا له دادگاي نيونه ته وهى تاواندا ۱۴ ى تشرينى دووه مى ۱۹۹۷ - نه نجوومه نى نوينه ران
۴۰۰	۱۴ ى نادارى ۱۹۹۸ - نه نجوومه نى نوينه ران هيزه کانى ناسايشى تورکيا و گروه "مروڅکوژه کان" پيکه وه هاوکارى ده که ن
۴۰۴	۴ ى نابى ۱۹۹۸ - نه نجوومه نى نوينه ران ولاته يه کگرتووه کانى نه مريکا دريژه ده دات به پشتگوئ خستنى بارودوڅخى خراپى گه لى کورد
۴۰۷	۸ ى تشرينى يه که مى ۱۹۹۸ - نه نجوومه نى نوينه ران بريارى تورکيا بو مه حکوم کردنى لهيلا زانا پيشيلکردنى بى

	نه ملاولای نازادی راده برینه
٤١٠	١٥ ی تشرینی به که می ١٩٩٨ - نه نجوومه نی نوینهران ناگرهسته که ی PKK ده رفه تیکه که نابی پشتگوی بخریت
٤١٥	٢٥ ی تشرینی به که می ١٩٩٨ - نه نجوومه نی نوینهران نه و پاکتاوییه ره گه زییه که له کوردستانی تورکیا روو ده دات زور له پاکتاوی ره گه زی کوزوژوژ گه وره تره به لام ده ولته تی نیمه هیچ کاریک ناکات
٤٢٢	٢٥ ی ناداری ١٩٩٩ - نه نجوومه نی نوینهران رفاندنی به ریتز عه بدولا نوجه لان کاریکی نایاسایی و ناروه وایه
٤٢٦	١١ ی گولانی ١٩٩٩ - نه نجوومه نی نوینهران کیشه ی کورد - تورک ده بی چاره سه ر بکریت
٤٣١	٢٠ ی گولانی ١٩٩٩ - نه نجوومه نی نوینهران کونگره ی نه ته وه بی کوردستان هیما ی نه ته وه یه که که به قه د میژوو کونه

٤٣٦	تورکيا د هبې پيشنياره کهى عه بدوللا ثوجه لان بو ناشتى قبول بکات ٨ ى حوزه يرانى ١٩٩٩ - نه نجوومه نى نوينه ران
٤٤١	کيشه ى کورد هه لقولاوى سروشتى ديموکراسى لاوازی تورکيايه ٦ ى نيسانى ٢٠٠٠ - نه نجوومه نى نوينه ران
٤٤٦	به سهرهاتى له يلا زانا هيمای به سهرهاتى گهلى کورده ٦ ى نيسانى ٢٠٠٠ - نه نجوومه نى نوينه ران
٤٥٩	١٥ ى نيسانى ٢٠٠٠ - نه نجوومه نى نوينه ران نيمه ده بيت به توندی دژى کردووه نادادپهروه رانه کاني تورکيا رابوه ستين
٤٦٢	١١ ى تشرينى يه که مى ٢٠٠٠ - نه نجوومه نى نوينه ران دژايه تى کردن له گهل فروشتنى کوپته رى جهنگى به تورکيا
٤٦٨	٧ ى کانوونى يه که مى ٢٠٠٠ - نه نجوومه نى نوينه ران دوله تى تورکيا د هبې دان به مافه بنه پره تيه کاني گهلى کورددا بنيت

کورد و کوردستان له به لکه نامه نه پته بیه کانی نه مریکا دا - کوردستان نیوان و تورکیا

<p>٤٧٤</p>	<p>پاشکۆی ١</p> <p>تاوتوئی بارودۆخی کورده کانی نیوان، عیراق و تورکیا له کومیسییونی ناسایش و هاوکاری له نه وروپا (کومیسییونی هلیسینکی) سهر به کۆنگرێسی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا</p> <p>١٧ ی گولانی ١٩٩٣</p>
<p>٥٣٨</p>	<p>پاشکۆی ٢</p> <p>وتاری خاتوون که ژال عه بدولی، هاوسهری فهتاح عه بدولی، له قوربانیانی (تیرۆری) رستورانی میکنونوس له کومیسییونی مافی مرۆفی کۆنگرێسی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا</p> <p>١٠ ی حوزه یهیرانی ١٩٩٧</p>
<p>٥٤٦</p>	<p>سهرچاوه کان</p>

پيشه کی وهرگير

راسته ناوی بهرگی دووهمی نهم کتیبه " کوردستاني نيران و تورکيا له به لگه نامه نه پښتنيه کاني نه مريکا دا" يه (که باشتريش وايه بلتين "کوردستاني نيران و تورکيا له سياسي دهروی نه مريکا") به لام ههروها که دهينين زورهی ناوهرؤکی کتیبه که پهيوهندی به کوردستاني تورکياوه ههيه و زور باسی کوردستاني نيراني تيدانييه. هوکاري نهم مهسه لهيه نهويه که له راستيدا به پيچه وانهی مهسه لهی کوردی عيراق که نه مريکا به "کورده باشه کان"ی زانيون و جارناجار پشتيواني ليکردوون و ههروها کوردی تورکيا که نه مريکا به "کورده خراپه کان"ی زانيون و زورهی جارن دژايه تی کردوون و زور باسيسي کردوون، مهسه لهی کوردی نيران قهه به لای دهولتهی نه مريکاوه (و ته نانهت کونگرسي نه مريکا شهوه) گرنگ نه بووه و له راستيدا نه مريکا نه به خاس ، نه به خراپ ههه باسيسي نه کردووه .

هوکاري نهم مهسه لهيه بؤ نهوه ده گهر پتهوه که سياسي دهروهی نه مريکا وهه هه موو ولاتانی دیکه له سهه ر بنه مای بهرزه وهندييه و نه گهر دهينين نه ته وهی بندهستی کورد سهه رنجی تاييهت به سياسي و ههلويسي نه مريکا دهه دات و بهرده وام ههولتی داوه پشتيواني نه مريکا به رهولای خوی رابکيشيت، هوکاره کهی نهوه نييه که به ته مای نهوه بوويت نه مريکا بيت و رزگاري بکات يا له فلهسه فهی سياسي نه مريکا تينه گه يشت بيت، به لکوه نهويه که به هوی نهوهی نه مريکا خاوهن سيستمیکی ديموکرات و ياسايه کی پيشکه وتوو و کومه لگا و دهوله تیکی مؤديرنه و دهوری يه کلایيکه رهوه ده گيری له هاوکيشه کانی جيهان و به تاييهت هاوکيشه کانی

روژ ههلاتی ناوهراستدا، ههڕبۆیه چاره‌پروانی نه‌وه‌ی لێده‌کریٖ پشٚتیوانی له‌و بیرۆکه‌ و چه‌مکانه‌ بکات که‌ خۆی بانگه‌شه‌ی ده‌کات و خۆی به‌ پێش‌په‌ریان ده‌زانیت، به‌لام ده‌بینین به‌ته‌واوی به‌پێچه‌وانه‌یه‌ و له‌پێناو به‌رژه‌وه‌ندییه‌کانیدا، نه‌مریکا چاره‌پۆشی له‌ قوربانی‌کردنی هیچ پهره‌نسیپ و رێشونینکی مرۆقی و نه‌خلاق (به‌تایبه‌ت له‌ په‌یوه‌ندی له‌گه‌ڵ گه‌ل و نه‌ته‌وه‌ بنده‌ست و بێ پشٚتیوانه‌کان) نه‌کردوه‌ و ناکات .

نه‌مریکا له‌ سه‌رده‌می حکومه‌تی په‌هله‌ویدا دۆست، هاره‌په‌یمان و پشٚتیوانی بێ نه‌ملاولای شا بوو و سه‌ره‌پای نه‌و هه‌موو سه‌رکووت و زه‌بروزه‌نگه‌ی شا دژ به‌ گولی کورد، نه‌مریکا جاری له‌ جاران باسی مافی گه‌لی کوردی نه‌کرد و له‌ کاتی کۆماری کوردستانیشدا سه‌ره‌پای نه‌وه‌ که‌ پێشه‌وا قازی محمه‌د هیچ دژایه‌تی نه‌مریکای نه‌ده‌کرد و چه‌ند جار به‌ شیوه‌ی ناراسته‌وخۆ گه‌لۆپی سه‌وزیشی بۆ هه‌لکرد، نه‌مریکا نه‌ته‌نھا هیچ گوشاریکی نه‌خسته‌ سه‌ر شا تا له‌ به‌رامبه‌ر داواکارییه‌کانی کورده‌کان نه‌رمونیانتر بێت، به‌لکوو تا نه‌و شوینه‌ش که‌ پێیکرا درێغی نه‌کرد له‌ هاندان و پشٚتیوانیکردن له‌ شا بۆ نه‌وه‌ی کۆماری مه‌هاباد بروخینیت و گه‌لی کورد سه‌رکووت بکات. نه‌مریکا ته‌نانه‌ت له‌ ناستی ئێران به‌ گشتیدا، پشٚتیوانی له‌ سه‌ره‌پۆشی شا له‌ به‌رامبه‌ر ده‌وله‌تی نه‌ته‌وه‌یی دۆکتۆر موسه‌دیق کرد و له‌ نه‌جمی پیلانی راسته‌وخۆی نه‌مریکا (له‌ریگای CIA وه‌) ده‌وله‌ته‌که‌ی موسه‌دیق رووخا و به‌مشپوهیه‌ دیسان سه‌رکووت و زه‌بروزه‌نگ به‌سه‌ر ئێراندا زال بووه‌وه‌.

ته‌نانه‌ت پاش شوێشی نیسلامی ١٩٧٩ و ده‌ستپێکردنی ناکۆکی و دوژمنایه‌تییه‌ ئیدوئۆلۆژیک و سیاسیه‌کانی ده‌وله‌تی کۆماری نیسلامی و نه‌مریکا و سه‌ره‌پای نه‌وه‌ که‌ گه‌لی کورد له‌ کوردستانی ئێران به‌ گشتی و بزووتنه‌وه‌ی نه‌ته‌وه‌یی کورد به‌

كورد و كوردستان له بهلكهنامه نه پيښه كانی نه مريکا دا - كوردستانى نيران و نوروکيا

تايبه تى، هاوته ريب له گهڻ بهر ژه وهنديه كانی نه مريکا دژى كۆمارى ئيسلامى خهباتى كردوه و زۆرترين قوربانيش داوه، نه مريکا نه تنهها دانى خهبرى به خهباتى گهلى كورد و داواخوازيه كانيدا نه ناوه و هيچ پشتيوانييه كى له كورده كانی نيران و بزوتنه وه كه يان نه كردوه، بهلكو بهرده وام دژايه تى بزوتنه وهى كوردى (به ناسيوناليسټ و كومونيستيه وه) كردوه و نه نانهت گلۆبى سه وزيشى بۆ كۆمارى ئيسلامى بۆ كوشتن و تيرۆرى ريبه رانى كورد له دهره وه ولات ههلكردوه كه بهرچاوترين نمونهى، تيرۆرى دۆكتۆر عهبدولرهمانى قاسملو بووه.

له وانه يه بلين نه مريکا قازانجى سياسى له وهدا نه بووه پشتى بزوتنه وهى سياسى كوردى نيران بگريټ يا وهك نه ته وهيكه يا لانيكه م وهك لايه نيټك مامه لى له گهڻدا بكات، بهلام نه مريکا نه نانهت وهك نه تنيك، كه مينه و گروپيكي كولتوريش ههلسوكه وتى له گهڻ كوردى نيران نه كردوه و له روانگه خيڤروازى و مافى مرۆفیشه وه وهكو پيويست به قازانجى گهلى كورد و دژ به كۆمارى ئيسلامى ههلويسى نه گرتوه.

نه ليه ته نايټ ته وهش له بير بكهين كه هه رچهند كه گهوره ترين هۆكارى نه م بيدهنگى و بايه خنده انهى نه مريکا به پرسى كوردى رۆژه لالت، مهسه لى بهر ژه وهندي ئيستراتيژيك و دريڤخايه ن بووه، بهلام چهند هۆكارى ديكه ش له م پهيوهنديه دا دهوريان بينيه كه يه كى له وانه زال بوونى بيوكهى چهپ به سه ر بزوتنه وهى كورد و دژايه تى كردنى ئيمپرياليزم (به تايبهت له سالانى سه ره تاي شوڤشى ئيسلامى) بووه. هۆكارى ديكه، لاواز بوونى لۆبى كوردى رۆژه لالت (به به راورد له گهڻ لۆبى بزوتنه وهى كوردى باكوور و باشورى كوردستان) له نه مريکا و به هيز بوونى لۆبى

ئيرانىپه كان (به هردوو لايهنى لايهنگرى كۆمارى ئيسلامى و دژبهرى كۆمارى ئيسلامى) بووه، چونكه به هرحال ئيرانىپه كان (سهرجم لايهن و حيزبه كانيان، تهنانت ديموكراترينه كانيان) نه گهر له سهر مهسهله كانى ديكه پيڭهوه ناكۆك بن، له سهر نهوه كۆكن كه نابيت پرسى نه تهوه كانى ئيران، به تاييبت نه تهوهى كورد رهوايى نيونه تهوهيى پهيدا بكات، ههر بويهش نم هيژ و لايه نانه دهورى سهره كييان بينيوه له بهلا ريدابردن و چهواشه كردنى جهوههري خهبات و راستى ماف و داواكارىپه كانى نه تهوه كانى ئيران (به تاييبت له پهيوه ندى له گهڻ مهترسى به كپارچهيى خاكى ئيران) لاي بيروراي گشتى و لايه نه نيونه تهوهيپه پهيوه نديدار و بريار به دهسته كانى نه مريكا . ئيستاش به هاتنه سهركارى ديموكراته كان و به تاييبت "باراك ئۆياما" ي سهرۆك كۆمار، ناسۆي پشتيوانى نه مريكا له مافى نه تهوه بندهسته كانى ئيران و به تاييبت گهلى كورد نه وهندهى ديكه ليڻ و هيوا برانه بووه، چونكه نه گهر جارن كۆمار بخوازه كان جارنا جار رووى قسهيان له خهلكى ئيران ده كرد و جارنا جار كيشه ي پيشيل كردنى مافى مرۆفان ده كرد به بيانوو بۆ نه وهى گوشار بخه نه سهر دهوله تى كۆمارى ئيسلامى، ئيستا ديموكراته كان نامادهن به هه موو به هايهك، له وانه قوربانى كردنى مافى گهلانى بندهستى ئيران و تهنانت به تيروريست له قه له مدانى بزوتنه وهى نازاد بخوازي كورد له كوردستانى ئيران (كه لهم پهيوه نديدا ههنگاوى يه كه ميان به نيسبته يه كى له حيزبه كورده كانى پۆژهه لاتى كوردستانى هه لگرتوه) نيازپاكى خويان به كۆمارى ئيسلامى به ملينن و له سهر حيسابى خوين و مافى گهلى كورد له گهڻ دهوله تى ئيران مامه له بكن.

پیشه کی - نظام چامسکی *

ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا وه که به هیترترین ده ولته له جیهاندا، ده وری هه یه له هه موو کاروباری جیهاندا و بیگومان دهستی هه بووه و ده ستیشی هه یه له کاروباری کورده کاندا. بۆ نمونه ولاته یه کگرتووه کان تا ناستیک پشتیوانی له راپه رپینی کورده کان له عیراق له سه ره تای ده یه ی ۱۹۷۰ کرد به لام دوا به دوا ی مامه له ی نیران و عیراق، بزوتنه وه ی کوردی فروشت و له ناکامدا کورده کان بوون به قوربانی و کاتی که کۆنگریس ره خنه ی له "هیپنری کیسینجیر" ی وه زیری ده ره وه گرت که بۆ سه ره تا پشتیوانی له خه باتی کورده کان کردوه و پاشان (کاتیک که سوودیان بۆ نه مریکا نه ما) پستی لی کردن، کیسینجیر قسه یه کی به ناوبانگی کرد که واتاکه ی نه وه یه که "کاری سیاسه تی ده ره وه نابیت له گه ل کاروباری نایینی تیکه ل بکریت".

نه مپۆش نه م مه سه له یه به نیسه بت ده وری ولاته یه کگرتووه کان له کاروباری کورده کان وه راست ده گه ریّت، به تاییه ت له په یوه ندی له گه ل کورده کانی تورکیا، چونکه ده ولته تی ولاته یه کگرتووه کان له م دوو ده یه ی رابردووه دا به رده وام پشتیوانی له سه رکووتی کورده کان به ده ستی ده ولته تی تورکیا کردووه که له روانگی منه وه هیچی له (کۆمه لکوژییه که ی) کۆزۆقۆ که متر نییه. نه مریکا به رده وام رایگه یاندووه له خه بات دژی تروریزم، دۆست و هاوپه یانیکه ی به توانا تر و باشر له تورکیای نییه، چونکه

* بۆ ناسینی که سایه تی نظام چامسکی بنوارن بۆ لاپه ره ی ۷۰۰ ی نه م کتیبه.

سپای تورکیا توانایی خۆی له ههڵمهتی دژه تیرور له ناوچهی کوردنشینیی باشوری رۆژههلات سهلماندوه.

مهسهلهی کوردهکانی تورکیا روونتین نموونهی پشتیوانی یهکلاییهکه رهوهی ولاته یهکگرتوهکان له تروری دهولهتییه. دهولهتی ولاته یهکگرتوهکان زۆرتین چهکۆچۆلی سهربازی داوه به تورکیا (لهپاڵ دهولهتی ئیسراییل و میسردا) و قهت سهرنجی به راپۆرتی ریکخواه نێونه تهوهیهکانی مافی مرۆڤ دهبارهی سهرکوت و تیوری بهردهوامی کوردهکان به دهستی دهولهتی تورکیا نه داوه که له شهنجامیدا میلیونه ها کورد له زیدی خۆیان ناوارة بوونه، چهند ههزار گوند کاول کراون، دهیان ههزار کورد کوژراون و ههموو جۆره کردهوهیهکی هۆشانه دژه کوردهکان به پێوه چوه که ههندیکیان له پیزی خراپترین تاوانهکان دژ به مرۆڤایهتیدان.

نهم کردهوانهیی تورکیا (که به پشتیوانی ولاته یهکگرتوهکان شهنجام دهدریت) دهکهوێته ناو پۆلیتی تروریزمی نێونه تهوهیی - دهولهتی. پاكانهیی تورکیا بۆ نهم کردهوه دلپهقانه نهوهیه که ولاته کهی له گهڵ مهترسی گریلا کورده تروریستهکان روبه پڕویه. بهلام کۆ تروریسته و کۆ دژه تروره. به درێژایی میژوو، سهرکوت بووته هۆی بهرخۆدانی و زۆریه جارانی نهم بهرخۆدانییه توندوتیژانه بووه و پاشان سهرکوتکه رهکان ناویان ناوه خهبات دژی تروریزم و بهو لایهنه که چهوساندوو یانه تهوه وتوو یانه تروریست. نهم مهسهلهیه تهنا نهت بۆ مرۆڤکوژترین رژیمهکانیش وهراست دهگهڕیت، بۆ نموونه دهولهتی ئالمانیای نازی دهیگوت نهوه که نهوان دهیکه بۆ پاراستنی خهلكه له بهرامبهر تروریزمی پارتیزانهکان و دهیانگوت دهولهتی رهوای فهرانسا له بهرامبهر پارتیزانه تروریستهکان (که له دهروهه رینۆینی دهکرین و یارمهتی دهدرین) دهپاریزن.

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پښتنيه كانس نه مېركاډا- كوردستانس نېړان و توركييا

دوله ته تی ژاپونیش له هه ژمی داکیرکراوی "مهنچووری" چین دهیگوت خه لک له بهرامبهر تروریزمی جهرده چینیه کان ده پاریزیت.

تاییه تمه ندیه کی گرنگی دیکه ی چه مکی تروریزم نه وه یه که نه و شته که به دژه تروریزم ده ناسریت له لایه نه ده ولته کانه وه بهرپوه ده چیته، ده ولته کان ده یکه نه، و اتا تروریزمی ده ولته تییه و ده ولته کانیش کومه لیک سهرچاوه یان له ده ستدایه که وایان لیده کات له هیزه ناده ولته تییه تروریسته کان توندوتیژتر و کاولکارتر بن. بهر ده وام ده گوتیت تروریزم چه کی لایه نه لاوازه کانه، به لام به ته وای به پیچه وانه یه، تروریزم هه ر وه که هه موو نامرازه کانی دیکه به کاریگه رترین شیوه له لایه نه لایه نه به هیزه کان، به تاییه ت به هیزترین ده ولته کانه وه بهرپوه ده چیته.

خه باتی گه لی کورد و نامانجه کانیان له تورکیا بۆ نازادی و مافی مرؤډ، بۆ خه لکی دیکه ی جیهان نیلها مبه خشه، چونکه خه باتی کی سروشتی و راسته قینه یه و به هه سترکردن به بهرپرسیار تییه وه بهرپوه ده چیته و نمونه یه کی روونه که نیشان ده دات مرؤډ ده توانیت له بارود و ختیکی یه کجار دژوار و ناله باردا به سهر سرکوت و توندوتیژی ده ولته تدا زال بیت. له تورکیا کورده کان بویرانه بهر خودانی ده که نه و کار ده که نه بۆ نالوگوډ و پیکه اتنی کومه لگایه کی کراوه تر، نازادتر، لیبرالتر و دادپهروه رانه تر. کورده کان له لایه نه گه لی له خه لکی نازا و به شه رهی تورکیا وه پشتیوانیان لیده کریت.

کورده کان ته نه ا نه وه یان له نیمه ده ویت که پشتیوانی له نامانجه رهوا و به هه قه کانیان بکه یه. واتای نه م پشتیوانیه نه وه یه که نیمه کوتایی بیتن به یارمه تییه یه کلاییکه ره وه که مان به سرکوت و توندوتیژی ده ولته تی تورکیا دژ به کورده کان.

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پێییه كانی نه هریكادا - كوردستانی ئێران و تورکیا

لهم چوارچیوهیه دا هیوادارم کوردستانیکی خودموختار دایه زریّت که هه موو کورده کانی ناوچه که دهیان میلیون کەس دەبن، تییدا بگەن به مافی خۆبه پێوه بردن و سه ره خۆیی کولتووری خۆیان به دهسته بهێتن و بن به به شێك له فدراسیونیکی به رفراوانتر که له گروپه نه تنيکی، نه ته وه یی و کولتوورییه کانی دیکه پێکبێت. مه سه له ی کورد به گشتی و کورده کانی تورکیا به تایبه تی یه کێ لهو مه سه لانه یه که جینگای له دڵمدا یه، هه ر ئه م هاوسۆزییه له گه ل بارودۆخی تراژیدیکی کورده کانی تورکیایه که هانی دام سه ره پرای سه رقالتییه کی یه کجار زۆر وه لامي نه ری نی به داواکارییه که ی به ری ز وریا ره حمانی بده مه وه و ئه م چه ند خاله له گه ل ئیوه به یهنمه به ریاس.

به شی یه که م:
کوردستانی تورکیا و ئیران له به لکه نامه نهینیه کانی
وه زارهی دهره وهی ولاته یه کورتووه کانی نه مریکا

(۱۹۳۶ : بهرگی III ، لاپه‌ره‌ی ۳۸۹ - ۳۸۷)

راپۆرتی کارداری بالۆیژخانه‌ی ولاته‌یه‌ کگرتوه‌کانی نه‌مریکا له‌ ئێران (میه‌م)^۱ به‌ وه‌زاره‌تی ده‌ره‌وه

تاران، ۱ ی گولانی ۱۹۳۶ نێردراوه‌، ۲۷ ی گولان گه‌یشتوه‌

۷۸۱ : به‌رپێژ، شانازی به‌وه‌ ده‌که‌م راپۆرت بده‌م که‌ به‌ وته‌ی جه‌نابی قه‌شه‌ "هینری مولیر"^۲ له‌ میسیونێ لوتیرانی رۆژه‌لات له‌ مه‌هاباد (ساوجبلاخی پێشوو)^۳ سه‌ر به‌ نازه‌ریایان - که‌ نیستا بارودۆخه‌که‌ی به‌ ده‌ستی ده‌وله‌تی ئێران له‌ ئالوگۆردایه‌ - له‌ کونفرانسی میسیونیری جیهانی که‌ له‌ ۱۹۱۰ له‌ ئیدینبورگ^۴ به‌رپێوه‌چووه‌، بریار دراوه‌ که‌ میسیونیرێکی پروپاگه‌ندای ئینجیل به‌ سه‌ربه‌ره‌شته‌ی کلیسای لوتیران له‌ نێو کورده‌کاندا کار بکات. که‌وابوو میسیونێ لوتیرانی رۆژه‌لات^۵ متمانه‌ی پێده‌به‌خشریت له‌ناو کورده‌کاندا وه‌ک گه‌لێک کار بکات و مه‌یدانی کاره‌که‌ی له‌ ناوچه‌ کوردنشینه‌کانی عێراق، ئێران و تورکیا ده‌بێت. شوینی نهم میسیونه‌ له‌ یه‌کێ له‌م ولاته‌نه‌ به‌گۆیره‌ی شه‌رت و مه‌رج و بارودۆخه‌که‌ هه‌لده‌بژێردریت، و به‌هۆی نه‌وه‌ی که‌ میسیون نیستا له‌ سه‌رزه‌مینێ کورده‌کان له‌ ئێران زۆر دووره‌، ده‌بێ هه‌ول بدریت شوینی میسیون له‌ کوردستانی عێراق دا‌بنریت. نه‌لبه‌ته‌ به‌هۆی هه‌لویستی تورکیا

^۱ Merriam

^۲ Henry Mueller

^۳ سابلاخ راسته‌، "ساوجبلاغ" شاریکی دیکه‌یه‌ له‌ نزیکێ تاران (وه‌رگێژ).

^۴ Edinburgh

^۵ Lutheran Orient Mission

کورڊ و کوردستان له بەلگه نامه نه پیتییه کانس نه مریکاډا - کوردستانی ئیران و تورکیا

به نیسبته میسیونیره مەسیحیه کان له ماوهی چاره که سه دهی رابردوودا، کورده کانی تورکیا له دهروهی نهم باز نهیه بوونه.

به پرتز "مولیر" خۆی باسی نهم مەسه له یه لای من کرد و نهوهی زیاد کرد که نه له ته به پیری کوتایی له سهر نهم مەسه له یه له ناوهندی به پرتو به رایه تی میسیونی لوترانی رۆژه لات ده رده چیت. به بۆ چوونی به پرتز "مولیر"، کاری میسونیری له عیراق به گویره ی ریککه وتنامه یه ک ریکوپیک کراوه و به له به رچا و گرتنی نهوهی سیاسه تی ده ولته تی عیراق به نیسبته کورده کان ههم نهرمه و هه میش له سهر بنه مای روونکردنه وهی شته کانه (لانیکه م به به راورد له گهل سیاسه تی توندی ده ولته تی ئیران و تورکیا به نیسبته کورده کان) بوونی میسیونی لوتران له لایهن ده ولته تی عیراقه وه پیشوازی لینده کریت.

من پیشنیاری نه وه م به به پرتز "مولیر" کرد له سهر ریگای گه رانه وه بۆ ولات، سهردانی ده فته ری نوینه رایه تی نه مریکا له به غداد بکات بۆ نه وهی بتوانی ناگاداری ده قه سارده که ی ریککه وتنامه که ی نیمه له گهل عیراق بیته و ناگاداری نه و که شه وه وایه بیته که میسیونیره کان تییدا کاری خۆیان له عیراق نه نجام ده دن و هه روه ها ناگاداری ههر چه شنه فاکتوریکی تایبته بیته که له وانه یه کار بکاته سهر کاری میسیونیره کان له ناوچه کوردنشینه کانی عیراق. شایانی نامه ژه پیکردنه که کاربه ده ستانی ئیران ناگاداری نه وه ن که له وانه یه "لوتران" - ه کان له سنوور تیبه رپن و تووشی کیشه و گیروگرفت بن. کاربه ده ستانی ئیران زانیاریا کانی خۆیان له ریگای خویندنه وهی راپورته کانی میسیونی لوتران به ده ست ده هیتن.

نیران له راستیدا ناگاداری نهو راستیه په که ناسیونالیزمی کورد - هرچند که نیستا جینگای نیگهرانی نییه - له وانه په له هرکام لهو ولاتانه که کورد تیدا نیشته جین، سهره لبدات، که واپو نهوان هه موو کاریکیان کردووه و نیستاش دهیکه بۆ نهو هی پیش لهم پیشهاته له قهله مرهوی نیران بگرن. به هر حال نه کاره ی نیران کاریکی زه حهته چونکه هیللی سنووری (نیران و تورکیا - وهرگین) به تهواری دیار نییه، هرچند که هیللی سنووری له "په یان نامه ی نه زرپوم" ^۱ له سالی

^۱ کیشو شهر ی له میژینه ی نیران دهوله تی عوسمانی و نیران سالانیتی زوری خیاند، سهره غام هردوو دهوله ته که بهو قناعت گه یشتن که واز له شهر بهینین و پیکه وه ریکبکه ون، بۆ نه مبهسته ش وتووژ له نیران نوینه رانی عوسمانی و نیران به چاودیری روسیا و نینگلیز له شاری نه زرپوم دهستی پیکرده وه و لیژنه په کیان پیکه ینا که بریتی بوو له نوینه رانی عوسمانی، نیرانی، نینگلیزو روسیا، نه م لیژنه په به ناو لیژنه ی تیکلاو ناسرا. دوی گفتوگۆ زور توانیان له سالی ۱۸۴۷ ی زایینی ریکه و تننامه په که له شاری نه زرپوم مؤر بکه نه به ناوی "ریکه و تننامه ی نه زرپومی دووه". به گویره ی نه م ریکه و تننامه په هه دوو دهوله تی عوسمانی و نیران سازشیان کرد و جاریکی تر کوردستانیان له نیران خویاندا دابهش کرده وه. نه م ریکه و تننامه په له ۹ ماده پیکهاتبوو که زورترین ماده ده کانی په یوهندیان به کورده وه هه بوو و کوتایی به فرمانروایی ناوخوی کورد هیتا. له دوی "ریکه و تننامه ی نه زرپومی دووه"، تا راده په که ناشتی له نیران عوسمانی و نیرانی چه سپا و ناوکییه کانیان تا راده په که کم بوونه وه، نه مبهش به هوی نهو بوو که نه م ریکه و تننامه په به چاودیری هه دوو دهوله تی روس و نینگلیز به پیره دهه چوو. شایانی ناماژه پیکردنه که پیش له "ریکه و تننامه ی نه زرپومی دووه"، وتووژیک له شاری نه زرپوم له باکووری کوردستان له نیران نوینه رانی هه دوو لادا دهستی پیکرد و ریکه و تنیتی لیکه و ته وه که له ۲۸ ی ته موزی ۱۸۲۳ نیمرا کرا که به "ریکه و تننامه ی نه زرپومی په که" ناسراوه. نه م

۱۸۴۷دا دیاری كراوه و سالى ۱۹۱۴ له لایهن كومیسىونیږه كانی ئیران و توركيا (به یارمه تی كومیسىونیږه كانی بریتانیا و روسیا كه له نیو نهم دوو ولاته دا بوونه به چه كم) سه رله نوی دیاری كراوه ته وه .

به پرتز "مولیر" كه له سه راسه ری ناوچه دا گه راوه ده یگوت ناتوانین بلین كه ده سه لاتی نهم دوو ده وله ته له كوی ده ستپنده كات و له كوی كۆتایی پیدیت. پیموایه ده وله تی ئیران له وه به دگومان بیت كه میسیونى لوتیران ده ستپوه ردانی سیاسى له بزوتنه وه ی ناسیونالیستی كورد دا بكات. پیموایه نهم ده ستپوه ردانه هیچ په یوه ندییه كى به كارى پروپاگندای ئینجیل و كاره كانی دیکه ی میسیونه وه نییه . ده وله تی ئیران هه ول ده دات په یوه ندییه كانی كورده كانی ئیران له گه ل كورده كانی عیراق و توركيا بیچرینیت بۆ نه وه ی كورده كان له بیریان بچیت كه كوردن و وایر بكه نه وه كه پیش له هه موو شتیک ئیرانین، به كورتی بۆ نه وه ی بیانتاویښنه وه و سه ره نجام جیاوازییه كانی نیوان كورده كان و ئیرانییه كان له ناو ببات، كه و ابوو كارى میسیون ده كه و یتنه خزمه تی پیداگرتن و قوولتر كوردنی نه و جیاوازییه نه كه پیشتر هه بووه .

نه گه ر میسیون له راستیدا ناسیونالیزمی كورد هان نه دات، لانیكه م بوار بۆ گه شه كوردنی نهم ناسیونالیزمه خو ش ده كات. به پرتز "مولیر" زۆر سپاسى نهم بیروبوچوونه ی كرد و له راستیدا سه رزه نشتی ده وله تی ئیرانی نه كرد كه بۆ پییخو شه میسیون له ئیراندا نه میښیت. به پرتز "مولیر" ده ركی به وه ده كرد كه جیاوازییه كى

ریكه وتنامه یه به وه هۆی چه سپانی ناشتی له نیوان هه ردوو ده وله تی عوسمانی و ئیرانیدا و له چه وت ماده ی ریكه وتنه كه، سى ماده ی په یوه ندی به كوردستانه وه هه بوو. (وه رگپت)

بهره‌تی هه‌یه له نیوان ناماڅه‌کانی میسیون و ناماڅه‌کانی ده‌وله‌تی نیوان و نه‌وه که ده‌وله‌تی نیوان هیژیکي سکولاری هه‌یه بۆ له‌ناو‌بردنی نه‌و که‌سانه که دژایه‌تی ناماڅه‌کانی ده‌که‌ن و نه‌مه‌ش مافی خۆیه.

به‌رپر "مولیر" ریژیکي یه‌کجار زۆر له کورده‌کان ده‌گریټ و وتی کورده‌کان گه‌لیکی شاخ‌نیشینی سه‌ربه‌رز، ساده، پرۆزه و پاک و خاوینن. به‌رپر "مولیر" وتی سیاسه‌تی ده‌وله‌تی نیوان و تورکیا به‌نیسبه‌ت کورده‌کان له ولاته‌که‌یان زۆر سه‌رکو‌تکارانه بووه و به‌رده‌وام له لایه‌ن نه‌م ده‌وله‌تانه‌وه نازار و نه‌زیه‌ت ده‌درین و چه‌پاو ده‌کرین و هه‌زاران که‌سیان - ته‌نانه‌ت ژنه‌کانیان - به‌ ده‌ستی نه‌م ده‌وله‌تانه کوژراون. به‌ وته‌ی به‌رپر "مولیر"، به‌پيچه‌وانه‌وه‌ی ده‌وله‌تی نیوان و تورکیا، ده‌وله‌تی عیراق - هه‌رچه‌ند که ده‌ستی به‌سه‌ر کورده‌کاندا قورسه - کورده‌کان وه‌ک گه‌لیک ته‌شویق ده‌کات و پيیخوشه پيشبکه‌ون. هه‌ر بۆیه گه‌لی له کورده‌کانی نیوان کوچیان کردووه بۆ کوردستانی عیراق.

له‌گه‌ل ریژمدا

گوردۆن پ. مریه‌م^٧

^٧ GORDON P. MERRIAM

(۱۹۴۲، بهرگی IV، لاپهړی ۳۱۹ - ۳۱۸)

تیلیگرامی ۱۸۶۲ / ۰۰ / ۸۹۱ له لایښ و هزیرموختاری ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا له نیران (دره یفوس^۱) بۆ وهزاره تی دهره وه

بابه ت: نیگه رانیه کانی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا له ناواوه گڼپیه کانی کورده کان له پاریزگای به دهستی سوځیه ت داگیرکراوی نازه ربایمان

تاران، ۱ ی گولانی ۱۹۴۲، کاتو میتر ۴ ی پاش نیوه پړۆ ناردراوه، کاتو میتر ۸/۳۲ ی پاش نیوه پړۆ گه یشتووه

۱۳۴ - کونی هولم^۲ راپور تی داوه که بارودوخی ره زانیه خراپ بووه و کورده کان له دهره وه ی شار هیرشیان کردووه ته سهر ۸۰۰ ژاندارم و داوای:

۱- مؤرکردنی ریکه که وتن نامه یه ک

۲- مافی هه لگرتنی چه ک له ناو شار

۳- هه لگرتنی بنکه ی ژاندارمه کانیا ن کردووه.

"کونی هولم" له سهر نه و باوه په یه که ده بی ریگه به سهر بازانی نیران بدریت بچه ناو نه م ناوچه یه، نه گهر هات و بارودوچه که باشت بوو. به بۆچوونی "کونی هولم" نه گهر روسه کان له قه ققاز شکست به یتن، له نه بوونی هیزی چه کداری به هیز، سهراسه ری نازه ربایمان له گه ل هیرش و چه پاوی کورده کان به ره ورو دهبیته وه. به وته ی ناوبرا بارودوچه که باشت ده بیت نه گهر سوځیه تیه کان به کورده کان بلین که له گه ل

^۱ Dreyfus

^۲ بیرتیل نی کونی هولم کونسولی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا بووه له ته ورریر.

* Bertel E. Kuniholm

كرده وه كانیاندا نښه. جیدیوونی بارودوخى رهزاییه له لایهن سرچاوه كانی دیکه وه پشتراست كراوه ته وه و ده لښ كورده كان، گه لى له شاره كانیان گه مارو داوه. سهرۆك وه زیرانى ئیړان^۲ كوپیهك لهو یادداشتنامهیه نیشانی من دا كه ناردبووى بۆ بالۆیزی سۆقیهت و هۆشدارى دابوو كه نه گهر سۆقیهت پېش له هاتنى سهربازه كانی ئیړان بۆ نه و ناوچهیه بگریت، بارودوخه كه زۆر مه ترسیدار ده بیټ. سهرۆك وه زیران وتی ده ولته تی ئیړان مافی نه وه ی ههیه كه چاوه پروانى نه وه بیټ سۆقیهت ریگه به سهربازانى ئیړان بدات بچنه ناوچه، چونكه ئیړان و روسیا ریككه وتتننامه یان پیکه وه مۆر كردوه.

شا دوینی بانگی منى كرد و باسى هه مان نه و مه سه لانه ی كرد. شا به عاجزییه وه گله وگازنده ی نه وه ی كرد كه لهم په یوه نښه دا به سووكایه تیه وه له گه ل ئیړان رهفتار كراوه چونكه ئیړان ولاتیكى بچووك و لاوازه، به لام روسیا و بهریتانیا ناویرن به هه مان شیوه له گه ل تورکیا رهفتار بكهن. شا وتی ئیړان به گویره ی ریككه وتتنامه كه ی، له گه ل روسیا وهك ده ولته تيكی گه وره هه ل سوكه وت ده كات و دیارنیه بۆ ده بی سهربازانى ئیړان لهو مافه بی بهش بكرین كه یاسا و سه قامگیرى ناوچه بپاریزن. شا هیواى ده برپى كه ولاته یه كگرتوه كانی نه مریكا بهم زووانه لهم په یوه نښه دا یارمه تیان بدات.

به بۆچوونی من باسكردنى نه م مه سه لانه له گه ل كاربه ده ستانى ده ولته تی سۆقیهت ده توانی سوودمه ند بیټ. من نه م مه سه له یه م له گه ل بالۆیزی سۆقیهت باس كرد و

^۲ عه لى سو هه یلى

کورډ و کوردستان له بهلکه نامه نه پښتنيه کاني نه مرکادا - کوردستاني نيران و نورکيا

نويش وتي ژماره ي ژاندارمه کاني نيران نه وڼده هه يه که بتوانن سه قامگيري ره زاييه بياريزن، نه گهر له راستيدا بيان ووت. به لام من له گهل نه ودا هاوړا نه بووم. چاپه مهنه کان وادياره له ترسي سؤفيه ت يان له ژير ده سلا تي نه وندا بارود وځي باکووري نيران چه واشه ده کهن و بهرده وام باسي پميوه ندييه باشه کاني نيران له گهل دراوسي باکوړيه که ي ده کهن. له هه ريمي ژيرده سلا تي بریتانيا له ناوهندی کوردستان شهر و پيکدادانگه ليکي زور بهر فراوان له نيوان سمر بازاني نيران و کورده کان به رتيه رايه تي همه ره شيد(خان) رووي داوه که بوو ته هو ي کوژران و بريندار بووني ژماره يه کی زور.

به گوړه ي راپورته کان، وره ي سمر بازاني نيران نزمه و کورده کان کونترولي هندی شوپيان به ته وای له ده ستدايه. پیده چیت بو سهر کوتکردنی ناژاوه گيريه کاني کورده کان پيوست به کرده و هيه کی سمر بازي به هيز هه بيت. به هه حال ده بي له چوار چيوه ي نه و پيشنياران ه که بریتانيا خستو نيه ته پروو، ريگا چاره يه کی دريژ خايه ن بو نه م مه سله يه بدوز ريته وه. ده ولته تي نيران دان به م پيوستيه دا ده نيت و کوميته يه ک دروست کراوه بو نه وه ي گله و گازنده کاني عه شيره ته کان تاوتوي بکات و ريگا چاره يه کی بنه رته تي بو نه م کيشانه بدوز ريته وه.

دره يفوس

(١٩٤٢ ، بەرگی IV ، لاپەرە ٣٢٠)

تیلیگرامی ١٨٦٦ / ٠٠ / ٨٩١ له وه‌زیرموختاری ولاته یه‌ک‌گرتووه‌کانی ئەمریکا له ئێران

(بەرپێژ دره‌یفوس^١) بۆ وه‌زاره‌تی دره‌وه

تاران، ٣ ی گولانی ١٩٤٢ ، کاتژمێر ٤ ی پاش نیوه‌ڕۆ ناردراوه ، کاتژمێر ٩/٥٣ ی سه‌ر له به‌یانی گه‌یشتووه

١٣٩ - "کونیهۆلم"^٢ راپورتي داوه که ٢ ی مایس، کاتژمێر ٢ ی پاش نیوه‌ڕۆ، کونسولی گشتی سۆڤیه‌ت، نه‌فسه‌رانی فه‌رمانده‌ی سه‌ربازانی سوور، کاربه‌ده‌ستانی ئێران و کورده‌کان له گوندی "عه‌سکه‌رناباد"^٣ له نزیکي ره‌زائیه^٤ پێکه‌وه دیداریان کردووه. کورده‌کان کۆمه‌ڵی داواکاریان خستووه‌ته‌پوو که ده‌بی ده‌وله‌تی ئێران و هه‌روه‌ها روسه‌کان زیاتر قسه‌وباسی له سه‌ر بکه‌ن. کونسولی گشتی سۆڤیه‌ت داوای له کورده‌کان کردووه ده‌ست له کاره‌کانیان هه‌لگرن و بچنه‌وه مال.

چه‌پاوکاریه‌کانی کورده‌کان به‌رده‌وامه.

دره‌یفوس

^١ Dreyfus

^٢ Kuniholm

^٣ Askerabad

^٤ Rezaieh

(۱۹۴۲، بهرگی IV، لاپهړی ۳۲۰ - ۳۲۱)

تیلیگرامی ۱۸۶۷ / ۰۰ / ۸۹۱ له بالتویزی ولاته په کگرتووه کانی نه مریکا له

تورکیا (به پړز ستینهاردت^۱) بۆ وهزاره تی دهره وه

نانکارا، ۴ ی گولانی ۱۹۴۲، کاتومیر ۴ ی پاش نیوه پړز نیردراوه، کاتومیر ۹ پاش

نیوه پړز گه یشتووه

۳۶۲ - بالتویزی نیران له تورکیا سهرله به یانی نه مړو بانگی کردم و ناگاداری کردم وه

که: ده وله تی نیران به جیدی نیگه رانی ناژاوه گپړیسه کانی کورده کانه له نازه ربایجان،

به تایبعت له ناوچه کانی ده وروبه ری نورومیه و ده ریاجه ی ورمی. ههرچند

ژماره یه کی زور له هیزه کانی سوږیه ت که ده لنین ۲۰ هزار کهس دهن و له یه کینه

میکانیزه کان پیکدین، نازه ربایجانیان داگیر کردوه به لام هیچ ههنگاو یکیان

هه لنه گرتووه بۆ سهرکووت کردن یا که مکړدنه وهی چالاکی ۳ هزار کورد و ته ناهت

یاخیبوونی کورده کانیشیان هان داوه.

سوږیه تیه کان، داواکاری به رده وامی نیرانیان رت کردوه ته وه بۆ نه وهی سوږیه ت

ریگه ی پیبدات هیزه کانی خو ی بنیریت بۆ نه م ناوچه یه بۆ نه وهی کورده کان سهرکووت

بکات. ده وله تی نیران به رده وام ناواتی نه وه بووه نه م ناژاوه گپړیانه سهرکووت بکات و

خوشحال ده بیت هیزی پتویست بنیریت بۆ راپه راندنی نه م نامانجه، نه گهر

کاربه ده ستانی سوږیه ت ریگه یان پیبدن. ده وله تی نیران به دگومانه به نیسبعت

^۱Steinhardt

هاناکانی هیژه داگیرکهره کانی سۆقیهت چونکه نهم هیژانه کردهوی پیویست دژی کوردهکان نه نجام نادهن.

بالتویزی نیوان وتی هانای دهولهتی سۆقیهت بۆ نهوهی رینگه نادات هیژه کانی نیوان بچنه ناوچه و خۆشی هیچ کاریک لهم په یوهندییه دا نه نجام نادات ، نهوهیه که دهولهتی تورکیا چاو ترسین بکات که نهم ناژاوهیه له نیو کورده کانی تورکیاش پهره پیدات نه گهر تورکیا مل به داواکارییه کانی سۆقیهت له داهاتودا نه دات. بالتویزی نیوان وتی له زمانی زاوای کونسولی نیوان له شاری "کۆبیشیف"^۲ بیستویهتی که ستالین دوو ههفته له مهوبهر له مۆسکۆ بانگی بالتویزی نیوانی کردووه تا له سهر مهسه له په یوهندییه ره کان پیکه وه گفتگۆ بکه ن.^۳

ستینه هاردت

^۲ Kubyshev

^۳ نهم راپۆرتیه نیردراوه بۆ تاران و کۆبیشیف

(۱۹۴۲، بهرگي IV، لاپه ردي ۳۲۱ - ۳۲۲)

تيليگرامي ۱۸۶۲ / ۰۰ / ۸۹۱ له وهزاره تي دهره وه بۆ بالويزي ولاته يه كگرتووه كانى نه مريكا له يه كييتى سؤفيه ت (بهريز ستاندهاي)

واشننگتون، ۶ ي گولاني ۱۹۴۲، كاتوميتر ۱۱ ي پاش نيوه پۆ

۲۰۳ - بالويزخانه ي ئيمه له تاران راپورتى داوه كه چالاكيه كانى عه شيره ته كورده ياخي سووه كان له ناوچه ي ره زائيه له نازهربايجان بارودوخچيكي زۆر جيدي دروست كردوه كه ده وله تي نيران ناتواني ت كونترول بكات له بهر نه وه ي سؤفيه ت ناهيلايت سهربازاني نيران بگه پتته وه بۆ ناو نه و ناوچه يه . ده وله تي نيران ناره زايه تي خوي له سؤفيه ت دهربرپوه و داواي ليكردوه به گويره ي رۆحي په يماننامه ي هاوپه ياني بریتانيا - روسيا - نيران له گه ل نيران هاوكاري بكات.

شا هيواي دهربرپوه كه ولاته يه كگرتووه كانى نه مريكا پشتيواني له هه لويسي نيران بكات. نه گه ر ئيه پيتان باش بيت، زه حمت نه بيت هه ول بدن له كاتيكي گوجاودا نيگه راني ده وله تي ئيمه له گه ل كاريه ده ستاني سؤفيه ت بجه نه به رباس دهرباره ي نه و بۆ سهره ويه رهييه كه نه م داويانه به سهر باكووري كوردستاندا زال بووه .

له كاتي گفوتگو له گه ل كاريه ده ستاني سؤفيه ت ده توان نه م هوكارانه ي خواره وه كه مايه ي نيگه رانبووني ده وله تي ئيمه يه ، باس بكه ن:

۱- هه روه ها كه ده وله تي سؤفيه ت بۆ گومان ناگاداره ، ناوانسه پروپاگه ندايييه كانى ده وله ته هاوپه يانه كان سهرمايه گوزارييه كي زوريان له سهر راپه رينه كانى كورده كان

كردوو و ده لښن روسه كان كورده كان هان ددهن وهك به شيك له بهرنامه كه يان بۆ لكاندنی نهو ناوچانه (به سؤفيهت) كه نيستا هيژه كاني سؤفيهت داگيريان كردوو. نه م پروپاگه ندانه كه به تاييهت له توركييا و عيراق و ههروه ها نيران ده كريت، له وانه يه دهنگدانه وهيه كي زۆر خراپي له سه ر پيښه ي ولاته يه كگرتوو ه كاني نه مريكانا له م ناوچه زۆر زۆر گرنگه هه بيت.

۲- ژياني هاوولاتياني نه مريكانا و مال و داراييان له مه ترسيديا ه. هاوسه ري هه والني ريك ي نه مريكايي له ده ربه ري ته وريز به ده ستي كورده كان كوژراوه.

۳- جاريكيان راديوي هاو پيمانان (AXIS) وتي هيژه كاني ره شيد عالي گه يلاني، ري به ري راپه ريني عيراق په يوه ست بوونه به كورده كاني نيران. له كاتيكا كه له وانه يه نه م هه وال ه راست نه بيت، به لام نيشان ده دات كه راپه ريني كورد ده رفه تيكي ناراسته وخويه كه دوژمن ده توانيت كه لك ي لي وه ريگريت و ته نانه ت له وانه يه كو مه ليك كيشه و گيروگرفت بۆ گه يشتن ي پيداويستيه كاني روسه كان له ريگاي نيرانه وه دروست بكات.

كه وابو به گويزه ي نهو هوكارانه كه باس كرا، ده وله تي ولاته يه كگرتوو ه كاني نه مريكانا هيواداره كه ده وله تي سؤفيهت نه م ههنگاوانه هه لبگريت چونكه نه م ههنگاوانه پيويسته بۆ نه وه ي كار به ده سته بهر پرسياره كان بتوانن ياسا و نه زم بپاريزن بۆ نه وه ي كو تايي به م بشيوي و بي سه ره وه به ييه بينن.

ده وله تي نيران ناگاداري نه م په يوه نديگرته ي ني مه نييه و ني وه نابي به ده وله تي سؤفيهت بلين كه نيران داواي ده ستي وه رداني ولاته يه كگرتوو ه كاني نه مريكاي كردوو. بۆ ناگاداري خو تان، كار به ده ستي مه حه لي سؤفيهت و كار به ده ستي نيران

کورڊ و کوردستان له به لکه نامه نه پتیه کانی نه مریکاډا - کوردستان نیوان و تورکیا

له نازه ریاچان چهند روژ له مەوبەر له گەل ریبهری کورده کان دیداریان کردووه و
پنده چیت داواکارییه کانی کورده کان گوازیتهوه بو تاران و بو کاربه دهسته
په یوه ندیداره کانی روسیا.

زه همت نه بیت وهزاره تی دهره وه له پیشهاته کان ناگادار بکه نه وه

هۆل^۲

^۲ HULL

(۱۹۴۲، بهرگي IV، لاپهړي ۳۲۳)

تيليگرامي ۱۸۷۱ / ۰۰۰ / ۸۰۱ له وهزيرموختاري نه مريكا له نيران (بهريز

د هريفوس) بؤ وهزاره تي دهره وه

تاران، ۱۲ ي گولاني ۱۹۴۲، نيوه پړ ناردراوه، كاتژميتر ۹:۵۵ ي پاش نيوه پړ

گه يشتوه

۱۵۱ - "كونيهولم" نيوه پړي ۱۱ ي ميس راپورتي داوه كه ژنه پالي حاكم، وهزيرو

جنگ و كاربه دهستاني سهربازي نيران و سؤفيه دويي شو له رهزايه

گه راونه ته وه (بؤ تاران). كورده كان نيستا تالانكاريه كانيان راوهستاندوه و ۲۱

بازگه ي تيكه لي پوليس (كه له ۲۰ سهربازي روس و نه فسر و ۳ يا ۴ ژاندارمي

نيران پيكهاتوه) له سهر ريگاي نيوان رهزايه و "خوي" دانراون بؤ نه وه ي خه لكی

دانيشتوي ناوچه كه پياړين.

سؤفيه تيه كان جاري رازي بوونه به وه كه فوجيكي نيران له تاران بنيردريت بؤ

رهزايه. هيچ خواستيك له نارادا نيه بؤ به خشيبي پوان (نيمتياز) به كورده كان كه

گله وگازنده كانيان له جي خويدا نيه.

هندي له و كه لويه له كه تالان كراوه، نيتردراوه بؤ عيراق.

د هريفوس

(١٩٤٢ ، بهرگی IV ، لاپه‌ری ٣٢٤)

تیلیگرامی ٠٠١١ / ٢٤٥٤٦٧٤٠ / ١٩٣٩ له وه‌زیرموختاری نه‌مریکا (دره‌یفوس)
بۆ وه‌زاره‌تی ده‌ره‌وه

تاران، ٢٨ ی ئه‌یلوولی ١٩٤٢ ، کاتۆمیر ٤ ی پاش نیوه‌ڕۆ نێردراوه‌، کاتۆمیر
١١/١٧ ی پاش نیوه‌ڕۆ گه‌یشتوه

٣٠٢ - کاربه‌ده‌ستانی سه‌ربازی سۆڤیه‌ت داوایان له ده‌وله‌تی ئێران کردوه فه‌وجیک
سه‌رباز بنێرن بۆ ته‌ورێز به‌لام ئێرانیه‌کان وه‌لامیان داوه‌ته‌وه فه‌وجیک سه‌ربازیان له
به‌رده‌ستدا نییه. ئێران پێشنیاری کردوه ئهم فه‌وجه له سه‌ربازانی پێشوی
نازه‌ربایجان ئاماده بکری‌ت به‌لام سۆڤیه‌ت له‌وه‌لامدا وتویه ئهم کاره کاتی زۆری
ده‌وێت.

به‌هه‌رحال من ناگادارم که ئیستا ئهم کاره خه‌ریکه جیبه‌جی ده‌کری‌ت. بریتانیا لێره
ئهم داواکارییه‌ی سۆڤیه‌تی وا لێکداوه‌ته‌وه که سۆڤیه‌ت ژماره‌ی هێزه‌کانی خۆی له
نازه‌ربایجان که‌م کردوه‌ته‌وه یا یا ده‌یه‌وێت که‌می بکاته‌وه.

"کونیه‌ولم" راپۆرتی داوه که سه‌ربازانی روسیا له دو هه‌فته‌ی رابردودا له
نازه‌ربایجان هه‌وجۆلی زۆریان به‌خۆه بینیوه و ده‌لیت هاوکات له‌گه‌ڵ نه‌وه‌ی له‌وانه‌یه
زۆریه‌ی ئهم هه‌وجۆلانه به‌هۆی ساخکردنه‌وه‌ی ئاسایی یه‌کینه‌کانیان بێت به‌لام ژماره‌ی
هێزه‌کانیان زۆر زۆر که‌م بووه‌ته‌وه.

"کونیه‌ولم" هه‌روه‌ها راپۆرتی داوه که سۆڤیه‌تییه‌کان هه‌لۆیستیکی توندوتۆڵه‌ریان
به‌نیسه‌بت کورده‌کان گرتوه‌ته‌به‌ر. ئهم هه‌لۆیسته‌ی سۆڤیه‌ت له تاران هه‌ستپێکراوه

کورد و کوردستان له به لکه نامه نه پښتنيه کانی نه مریکا دا - کوردستان نیران و نورکیا

چونکه راپورت دراوه که سؤښه تیه کان به ئیرانیه کانیان وتووه که نهوان رازین به
چه ککردنی کورده کان و وتوویانه که ده کریت نه م کاره به شیوهی ناشتیخوازانه
جیبه جی بکریت.

دره یفوس

(۱۹۴۵ ، بهرگی V ، لاپهړه ی ۹۰۸ - ۹۰۱)

تیلیگرامی ۲۳۴۵ - ۱۰ / ۰۰ / ۷۶۱ له بالویزی نه مریکا له یه کیټی سؤفیه ت

(به پرتز هاریمان) بۆ وه زاره تی ده ره وه

ژماره ۲۲۱۵ ، مۆسکۆ، ۲۳ ی تشرینی یه که می ۱۹۴۵ نیردراوه ، ۶ ی تشرینی

دووه م گه یشتووه

SIR : به شانازییه وه ناماژه به ره وتی ئیستای سیاسه تی سؤفیه ت به نیسبه ت

روژه لاتی نزیك و روژه لاتی ناوه پاست ده که م^۲:

گشتی:

ناماځه کانئ سؤفیه ت له م ناوچه یه ناماځه گه لیکئ ئیستراتژیکن و له چوارچیوه ی

ناسایش و به رفراوانترکردنی خاکی سؤفیه ت دان. نه م ناماځه نه له رهوشیکئ خیرا و

توندوتولدا پیناسه ناکرین و به گویره ی کات و بارودوځ جیبه جئ ده کرین.

ده سه لاتفوازی به رده وام و بی کۆتایی ، خووخده ی ده ولته تی روسیایه که نه مهش ته نها

له دابونه ریته کانئ ده ولته تی روسیا سه رچاوه ناگریت به لکوه له ئیدونولوژی حیزبی

^۱ Harriman

^۲ نه م راپورته له لایه ن جۆرج. ف. کینان (George F. Kennan) ، کونسولی بالوژخانه ی

ولاته یه که گرتوه کانئ نه مریکا و جان. پ. ده بیوس (John P. Davies) ، سکرتری

دووه می بالوژخانه له مۆسکۆ ناماده کراوه.

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پتييه كانى نه مريكادا - كوردستانى ئيران و توركييا

"كومونيست" يش سەرچاوه ده گريٽ كه وهك دوزمنى ههتا ههتايى روسيا سەيرى سەرجهم دهولهته پيشكه وتوووه كانى دنيا دهكات و وهك داردهست بۆ شهري دهسهلاتى خۆى، سەيرى دهولهته دواكه وتوووه كان دهكات. نهم مهسهلهيه بهتاييهت له ناوچهى بهردهوام له ئالوگۆرى رۆژهلاتى نزيك و رۆژهلاتى ناوهراست و هراست دهگهريٽ . بۆ سياسهت كرده نيكى واقعبينانه لهم ناوچهيه نهتهنها دهبيٽ حيساب لهسەر فاكثوره نهتهوهيه كان بكرٽ بهلكو دهبيٽ حيسابيش لهسەر هيزه نيونهتهوهيه كان وهك كليساى ئورتودوكس، كۆمهلگاي نهرمهنيه كان، جولهكه كان، كورده كان و يهكيٽى عهده به كان بكرٽ.

توركييا:

.....

نه بوونى هيچ چهشنه ئوبوزسيونيكى گرنگى چروپر له توركييا به واتاي نهويه به يهكيٽى سؤفيهت زۆرتر دهبيٽ پشت به فاكثوره نارازيه راسته قينه و دهستكرده كانى ديكه ببهستٽ. نهم فاكثورانه كورده كان و نهرمهنيه كانن. ههم كورده كان و ههم نهرمهنيه كان له گهٽ سؤفيهت هاوسنوورن، كه وابوو قازانجى زۆريان بۆ سؤفيهت ههيه. ههرچهند كه ئيستا له كرده و هدا هيچ نهرمهنيه كه له رۆژهلاتى توركييا نه ماوه بهلام بزووتنه وهيه كى نهرمهنى كه بانگه شهى خاكى نهرمهنيه كان دهكات، به ناو له نهرمهستانى سؤفيهت ههيه. نه گهر نهم بزووتنه وهيه به توندى پيشبكه ويٽ، ده توانيت يارمهتى بدات به جيا كرده وهى پارٽيزگاكانى رۆژهلات له توركييا له ريڭگاي فشارگهلى ناشتيخوازانهى جۆراوجۆر يا ببٽه هۆى توپه بوونى يهكجار زۆرى توركييا.

له کاتيکدا که توانايی سهره کی جياييخوازی نهرمه نيه کان ده بی له دهره وهی تورکيا سهرچاوه بگریت، کورده کان نه وهنده له ناوخوازی تورکيا به هیزن که ده توانن - نه گهر چه کيان پيبدريت و ريگايان پينيشان بدریت - بن به هيژيکی تیکده ری گرنګ. بالويزخانه ی نیمه تا نیستا هيچ نيشانه يه کی نه بينيوه که کورده کانی تورکيا له لایه ن يه کيتی سؤفيه ته وه به ريکخستن کرابن يا چه کدار کرابن به لآم نه گهر کاتی خوا بی، يه کيتی سؤفيه ت که لک له توانايی سروشتيان وهرده گريت.

کورده کان

سوده خشبونوی کورده کان وه که هيژيکی نيونه ته وهی ده کيشريته ناو عيراق و نيران. نه مه به واتای نه وه يه که نه گهر يه کيتی سؤفيه ت بيه ویت که لک له توانايی کورده کان وهر بگريت ده بی ههستی جياييخوازی ناوچه یی له نيو کورده کانی نه م سی ولآته دا هان بدات.

عيراق

نهوت و ده ستر اگه يشتن به که نداوی فارس و نیمچه دوورگهی عهره بی، هانا کانی زیاده خوازيه کانی سؤفيه تن له عيراق. روسه کان پیده چیت تا نیستا گه يشتونه ته نهو قه ناعه ته که ناتوانن له گه ل عهره به کان مامه له بکه ن که نیستا له عيراق له ژير کونترۆل دان. روسه کان نه م دوايیانه توانيويانه په يوهندی ديپلوماتيک له گه ل ده وله تی عيراق دا به زرينن و هيشتا دوودولن که نایا ناشکرا هيرش بکه نه سهری يا نا، چونکه له وه ده ترسن که به گشتی خویان بخه نه ناو کيشه ی جيهانی عهره ب، که و ابو رووسه کان به پاريزی ززروه له گه ل ده وله تی عيراق هه لسوکوت ده کن. به هه رحال نه م مه سه له يه پيش له رووسه کان ناگريت که که لک له سياسه تی پر له که موکۆري

عیراق به نيسبته کورده کان وهریگرن. ناماژه پیکردن به وه گرنکه که کورده کان له دهوروبه رى ناوچه نه وتیه کانی باکوورى عیراق، زور به هیژن.

دهبى چاوه پروانى نه وه بین که دهوله تى سؤفیه ت گله وگازنده کانی کورده کان هان بدات و رۆژنیک له رۆژان وهک نامرازنیک بۆ گوشارخستن له سهر دهوله تى ناوه ندى عیراق که لکی لیوه ریگریت. جارى سیاسه تى سؤفیه ت نه وه یه که کیشهى نیوان کورده کان و عه ره به کان تا نه و شوینه که دهکریت قوولتر بکات، له هه مان کاتدا سؤفیه ت به توندى ههول ده دات ده سترویشتووی خوی له نیو روشنبیره عه ره به کان له به غداد قایم بکات. دهبى چاوه پروان بین که نه گهر نه م ههوله سهریکه ویت، رۆژنیک له رۆژان هیژه عه ره به لایه نگره کانی سؤفیه ت و نه یارى حکومه تى عیراق ده ست به سازکردنى کیشه بۆ دهوله تى عیراق بکه ن و سؤفیه ت هانیان بدات - وهک نه وانهى ئیران - داواى ده سه لاتى سیاسى بکه ن.

ئیران

مه سه له ی ناسایش، نه وت و ده ستراگه یشتن به که نداوى فارس سى فاکتورن که به هۆیانوه یه کیتى سؤفیه ت ده ستدریژی ده کاته سهر ئیران. زالبوون به سهر باکوورى رۆژناواى ئیران یه کى له پتویسته کانی دابینکردنى ناسایشى ناوچه ی قه فقاژه و به ده سه ته پنانى کونترۆلى نه وتى باکوورى ئیران یه کى له نامانجه کانی سؤفیه ته له داها تویه کى نزیکدا.

سؤفیه ت بۆ کونترۆلکردنى نه وتى باشوورى ئیران دهبى چاوه پروان بکات چونکه نه گهر نیستا کاریکی وا بکات له گه ل کاردانه وه ی توندى بریتانیا روبه پروو ده بیته وه. به هه ر حال چاوه پروانى نه وه دهکریت که USSR که مکه م ههول بدات کونترۆلى

ههيه كه نيشان ده دات بزوتنه وهى سهره خويى كورد باش پيشكه وتوه و هه ندى له كورده كاني عيراق له گهل سؤفيه ت په يوه نديان گرتوه.

پوخته تى تاكتيكه سياسيه كاني سؤفيه ت له رۆژه لاتی نزيك و رۆژه لاتی ناوه راست يه كى له تاييه قه ندييه سهره كيه كاني سياسه تى دهره وهى سؤفيه ت، چهند شيوازه بو نيه تى و له هيج شوي نيك له دنيا دا به قه د رۆژه لاتی نزيك و رۆژه لاتی ناوه راست نهم تاييه قه ندييه به روونى رهنگى نه داوه ته وه. كه وابوو له وان هيه سودمەند بيت له كۆتاييدا به كورتى ناماژه به لايه نه جؤارا جؤره كاني سياسه تى سؤفيه ت له و ناوچانه بكهين:

سؤفيه ت ههستى ناسيوناليستى و گهراندنه وهى خاكه له دهستچوه كان له نيو نهرمه نيه كان هان ده دات، راپه رپى عه شيره ته كورده كان و داخوازى ئوتونۆمى له نيو كورده كان هان ده دات، جۆرى دهره كى ئيدوئولوژى ئيستالينى ده فرۆشيت به جوله كه كان و پرۆپاگه ندا بۆ دوكتورينى يه كيتى كليسا له نيو كۆمه لگا ئورتودوكسه كان ده كات.

بۆ مامه له كردن له گهل ده ولته كان، سؤفيه ت له كۆمه لىك تيك نيكى ديكه كه لك وهرده گریت:

له ميسر له تاكتيك گهلى خۆشه ويستى كولتورى و ناينى كه لك وهرده گریت، به پيچه وان هوه دژى توركييا له تاكتيكى وتوويزى ديپلوماتيك و شه رى دهرى (له وان ه به ريخستنى هه لمه تيكى شه رى دهرى گهره دهر باره ي هه ره شه ي كرده وهى سه ربازى) و پرۆپاگه نداى گوماشته بيان ه كان (وه ك داواكارى نهرمه نيه كان له ولا ته يه ك گرتوه كاني نه مريكا بۆ نه وه ي پاريزگاكاني رۆژه لاتی توركييا بگه رينه وه بۆ سه ر

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پتيه كانس نه مريكاندا - كوردستاني نږوان و تووكيا

USSR) كهلك وهرده گريټ و سهره نجام به نيسبته ئيران، كهلك له دهستپوهرداني
چالاکانه و نارامي سهربازي و پيلانگيري سياسي ناوځويي وهرده گريټ.

له گهل رژيمدا

و - نا هاريمان

(۱۹۴۶، بهرگى VII، لاپهړى ۳۴۰)

تيليگرامى ۵۴۶ - ۷۶۱/۹۱/۳ له جيگري كونسولى نه مريكا له تهرنيز (بهريز
روسو^۱) بؤ وهزارهتى دهره وه

نه پيښى

تهورنيز، ۵ ى نادارى ۱۹۴۶

كاتومير ۱ ى پاش نيوه پؤ نيردراوه، كاتومير ۶/۲۵ ى پيش نيوه پؤى ۶ ى نادار
گه يشتوه

۴۰ - له دوينيوه سهربازانى سؤقيهت كه وتوونه ته جموجوليكى سهربازى گراني بؤ
وينه بهم شيويه:

شوى ۳ ى نادار، ۴۵۰ نؤتومبيلى بارهه لگري سؤقيهت كه به تهواوى پرپوه له
كه لويه ل(زورتر تهقه مهنى) له تهرنيز رويشتون بهره و تاران. دوينيشه و ۲۰ تانك به
۱۰۰ دانه نؤتومبيلى بارهه لگر بهره و هه مان شوين بهريكه وتوون و سهرله به يانى
نهمرؤ گه يشتوونه ته ناوچهى "بوستان تاباد"^۲. دوو فوجى سواره له گهل دو هيتزى
توپخانه به تهواوى چه كوچول و پيداويسته وه سهرله به يانى نهمرؤ له تهرنيز بهره و
"مهرند"^۳ بهريكه وتوون و به تهواوى ديارنييه كه نايا دهچن بؤ "جولفا" يان دهچن
بهره و "خؤى"^۴، رهازييه و "ماكوو"^۵.

^۱ Rossow

^۲ Bostanabad

^۳ Marand

کوردد و کوردستان له بئلكه نامه نه پيئييه كانس نه مريكاندا - كوردستانس نيران و تووكيا

به هه رحال له ماوهی ههفتهی رابردوودا سۆڤیه تیه کان نازوقه یه کی زۆریان له ناوچه کانس ته ورئیز به تاییه ت به رهو رهزاییه کۆ کردوو ته وه که نه مه نیشان ده دات هیژه کانس سۆڤیه ت لهو ریگاو رهویشتون.

هه رهو ها له مه باباد راپورت دراوه که کورده کان نامادهن داوای کوردستانس تورکیا بکه ن و بهرنامه یان دارپشتوو که بۆ گه یشتن به م ناماچه به مزووانه ده ست به ئوپه راسیونی سه ربازی بکه ن.

هیژیکی گه وهی دیکه ی سوپای سواره ی سۆڤیه ت دوو رۆژ له مه ویش بینراوه که به رهو باشوور له ریگای "گیرگان"^۷ - وه به رهو سنووری عیراق رۆیشتوو، وادیاره له په یه ندی له گه ل^۸ نه م جهوژله دا ۹ تانکی سۆڤیه ت شهوی رابردوو به رهو "مه راغه"^۸ بهرپه که وتوون. ئیستا لانیکه م ۲ فهوجی سواره و هه ندی هیژی توپخانه له ته ورئیز ماونه ته وه به لام دیار نییه تایا هیژی زریپۆشیان ماوه ته وه یا نا. له سئ شهوی رابردوودا هه ندی ئوتومبیلی بارهه لگری گه وه پر له سه رباز بینراون که له سنووری سۆڤیه ته وه هاتوونه ته ناو خاکی نیران.

رۆسۆ

^۴ Zhulfa

^۵ Khoi

^۶ Maku

^۷ Girgan

^۸ Maragheh

(۱۹۴۶، بەرگي VII، لاپەرډي ۳۶۴ - ۳۶۲)

تيلېگرامي ۱۷۴۶ - ۲۴۵۹۱/۳ - ۸۶۱ له لايهن كارداري نه مريكا له يه كيتي
سؤفيه (بەرپر كينان)^۱ بؤ وه زارعتي دهره وه، نه پتي
موسكو، ۱۷ ي ناداري ۱۹۴۶، كاتومير ۹ ي نيوهرؤ ناردراوه، كاتومير ۵/۳۷ ي
پاش نيوهرؤ گه يشتوه

۸۴۳ - له م دهره ته دا ههول ددهم هيما و نامازه كاني چالاكيه كاني نيستاي سؤفيه
له نيوران (وه ها كه له موسكو ده بينرني) به كورتي بخرمه بهرباس.

پيش له هه موو شتيك من پيش بيني نه وه ده كم كه سؤفيه تيه كان له داها توويه كي
زور نزيكدا كومه ليك ههول ددهن بؤ نه وي روميك له نيوران به پنه سهر دسه لات كه
ناماده بيت داواكاريه سهره كيه كاني سؤفيه قبول بكات، به تاييه مانه وي
به رده وامي هيزه چه كداره كاني سؤفيه له نيوران و به خشي ني مي تيازي نهوت به
سؤفيه. نه لته نه م ههول له ريگاي نه وه هيزه ني رانيانه وه دهرت كه سوودمه نلن
بؤ سؤفيه به لام راسته وخؤ له بهرام بهر سؤفيه بهرپرسيار نين. هيزه كاني سؤفيه
له نيوران خزمهت بهم پلانه ده كهن له ريگاي هه رشه و چاوه ترسين كردن و نه گهر
پيوست بكات له ريگاي هه رشه ي به كار هيناني هيزي سهربازي بؤ جيه جي كردني
نه م پلانه. نه گهر ريووداني نه م پيشهاتانه هيه به هوي نه وي:

۱- ده وله متي سؤفيه هيچ نيازتيكي نيه سهربازه كاني له نيوران ببا ته دهره وه،
به پيچه وانه وه به نيازه ژماره ي سهربازه كاني له نيوران توزي زورتر بكات.

^۱ Kennan

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پيښه كاني نه مريكادا - كوردستانى نيران و توركييا

۲- درهنگ يا زوو دهولتهى سؤقيهت دهى كؤمه لىك پاساو بؤ جيهان بخته پروو بؤ مانه وهى بهرده وامى هيزه كاني له نيران كه پيشلكردى په يان نامه كانه.

۳- درهنگ كردن له وهلامدانه وه به پرسيارى نيمه نشان ده دات كه دهولتهى سؤقيهت پيىخؤش نيه كرده وه كاني ته نها له سهر بنه ماي پيداويستيه ناسايشيه كاني USSR نه بجام بدات و چاوه پروانى كؤمه لىك پيشهات ده كات تا وهلامىكى باشر به نيمه بداته وه.

۴- باشرين وهلامىك كه به مىشكى سؤقيهتدا ده گات نه وه به كه دهولتهى نيران داواى له سؤقيهت كرده وه هيزه كاني له نيران بهيلىته وه.

۵- كؤبوننه وهى UNO له پيشه كه SC (نه بجومه نى ناسايشى نه ته وه به كگرتوه كان- وه رگيپ) ناچاره بهم زووانه ريگاچاره بهك بؤ كيشه نيران بدؤزىته وه.

به بؤچوونى من دووره كه دهولتهى سؤقيهت پلانى نه وهى دارشتى لم كاته قهيرانيه دا دهستدرى بكا ته سهر توركييا چونكه ليزه هيچ هوكارىكى سياسى تاييهت بؤ نه م كرده وه به له نارادانيه و تا نه و شوينه كه من ده بيبينم هيچ ههولنىك له نارادانيه بؤ نه وهى بيانويهك بؤ نه م كرده وه به دروست بكرىت. نه مه به واتاى نه وه نيه كه سؤقيهت به شوين تيكشكاندى ده سلاى توركييا و دروستكردى بنكه له تهنگه كان و دروستكردى رژيمىكى دؤست له نانكارا له كات و شوينى گونجاوى خؤيدا نيه، ههروه ها به واتاى نه وه نيه كه نه و كوردانه كه لايه ن سؤقيهت ته وه چه كداركراون ، ئيستا دهست نه كهن به ناژاوه گيپى له سهر سنورى توركييا كه سؤقيهت وهك بيانويهك كه لىكى ليوه بگريت بؤ دهستيوهردانى خؤى، به لام ئيستا هيما و ناماژهى

پټويست له ده ستدا نيهه كه نيشان بدات سوځيهت سوپاي خوځي له باكووري نيران ناماده كړدوه بو نه وهي ده سته جي هيرش بكاته سهر توركييا.

به نيسبته عيراق، بارودوخه كه روون نيهه. ليړه كومه لټك هيم و ناماژه ههيه كه نيشان ده دات سوځيهت كورده كاني هان داوه و چه كي پيداون تا ناوچه ي موسل بگرن و هيژه كاني سوځيهت له پشته وه ناماده ن له كاتي گونجاوي خويدا پشتيواني له كورده كان بكن و نه گهر كورده كان داوايان ليكردن له دواي نه وان بيته ناو ناوچه كه. شاياني ناماژه پيكرده كه ليړه پروپاگه نديا هكي زور ده كريت دهر باره ي كي شه خولقاندنه كاني بریتانيا و نه وه كه نه گهر نه م هه وله له ناوچه ي موسل بهر فراوان بكریت، له واندي هه له گه ل بریتانيا تووشی كيشه بن. له واندي هه نه م پروپاگه نديا ه بو نه وه بيت كه خه لكی نيره له روي دهر وندي هه بو نه م بارودوخه ناماده بكن.

به لام ليړه نيمه هيچ نيشانه يه ك نايينين كه ده وله تي سوځيهت بيه ویت له م په يوه ندي هه دا نه وه نده بچيته پيش كه په يوه ندي هه كاني له گه ل بریتانيا به ناشكرا بچر پښت.

کينان

(۱۹۴۶، بهرگى VII، لاپهړى ۳۴۰)

تیلیگرامى ۱۸۴۶ - ۸۶۱/۲۴۵۹۱/۳ له بالويزى ولاته يه کگرتووه کانی نه مریکا له

نیران(مورای^۱) بۆ وه زار هتې دهره وه، نه پتې

تاران، ۱۸ ی نادارى ۱۹۴۶، کاتزمیر ۵ ی پاش نیوه پړۆ نیردراوه، کاتزمیر ۱۱/۵۰

پاش نیوه پړۆ گه یشتووه

۳۶۲- کاپیتان گارگارين و روسو* داواى نيزنيان کردووه له تهوړیز بچن بۆ ره زائيه بۆ

تهوې ناگادارى بارودوڅخې هیزه کانی سوځیه ت و چالاکیه کانی کورده کان بښه وه^۲. من

نیزم پینه دان و موچیاریم کردن بۆ هیچ شویتیکى کوردستان سدهر نه کهن^۳.

^۱ Murray

* Capt. Gagarine and Rossow

^۲ نالیکسیز م گارگارين، گوماشته ی یارمه تیده ری سهربازی بالويزخانه ی ولاته يه کگرتووه کانی

نه مریکا بووه له نیران. له تیلیگرامى ۳۶۲، بهروارى ۱۸ ی نادار، کاتزمیر ۴ ی پاشنیوه پړۆ،

بالويزى ولاته يه کگرتووه کان له تاران راپوړتى داوه که گارگارين له ۱۷ ی نادار له ریگای جاده ی

تاران - تهوړیز گه یشتووه ته تهوړیز. راپوړته کان ناماژه یان بهوه کردووه که ۶۵ دانه تانکی

سوځیه ت له گه ل سهرباز بهره و تاران رویشتون و ژماره ی هیزه کانی سوځیه ت له سهربازخانه ی

قزوین و یه کینه کانی پیاده ی سوځیه ت له زه نجان زیاد بووه. ههروه ها سهربازانی سوور له گه ل

دیوکراته چه کداره کانی نازه ریاچان له ناو هه مان نۆتۆمبیله نه فهره لگرانه دا بینراون.

(861.24591/3-1846)

^۳ له تیلیگرامى ۲۲۳، بهروارى ۱۹ ی نادار، کاتزمیر ۷ ی پاشنیوه پړۆ که وه زار هتې دهره وه ی

نه مریکا بۆ بالويزخانه ی نه مریکا له تارانی ناردووه، وه زار هتې دهره وه به تهواوی له گه ل

ههتا کاتیڤ بۆ وهزارهتی دهره وه، به دهسته پیتیانی زانیاری زۆر نوی و راسته وخۆ دهریاری سهریازانی سۆقیهت که له ناوچه سنوورییه کانی ئیوان - تورکیا مولیان داوه، زۆر گرنه نه بیته، من پیشنیاری نه وه ناکه م که ئیستا هیچ نه فسه ریکی نه مریکایی بنیتردریته بۆ نه و ناوچه یه.

کورده چه کداره کان له م ناوچه یه ده ژین که به که می کونترول ده کرین و یا قهت کونترول ناکرین. به بۆچوونی من نه مه پیشهاتیکی جیدی زۆر مه ترسیداره که ته نانهت پیده چیته رووسه کان پیلانیان بۆ دارشته بی بۆ نه وهی سهرنجه کان له سهر مه سه له سهره کیه کانی قهیرانی ئیستا به ره و شوینه کانی دیکه رابکیشن. به بۆچوونی من ئیتمه ده بی له ههر چه شنه کاریڤ دووری بکه یین که مه سه له کان له ئیوان تیڤکدات له کاتیڤدا که مه سه له ی ئیوان له نه فجومه نی ئاسایشی نه ته وه یه کگرتوه کاند ده خریته پروو.

سپاسی وهزارهتی دهره وه ده که م نه گهر له بیروبۆچوونه کانی خۆتان له م په یوه ندییه دا ناگادارمان بکه نه وه.

مورای

بۆچوونه که ی "مورای" هاوړا بووه که نه وان پیتیان باش نییه کاربه ده ستانی فهرمی نه مریکا بۆ کوردستان سه فهر بکه ن. (861.24591/3-1846)

(۱۹۶۶، بهرگی VII، لاپهړه ۴۴۳ - ۴۴۲)

تیلیگرام له وهزاره تی دهرهوه بۆ جیگری کونسولی ولاته یه کگرتوه کانن نه مریکا له تهوړیز (بهړیز دوهیتر)^۱

په نانه کی

واشنگتون، ۲۹ ی نیسانی ۱۹۶۶، کاتومیر ۷ ی پاش نیوه پۆ

له وهلامی تیلیگرامی ۱۳۷، بهرواری ۲۷ ی نیسان:

به بۆچوونی نیسه، بۆ نیوه یا "رؤسو" باش نیسه له م بارودوخدا وه ک میوانی قازی موحه مه د^۲ سهردانی مهاباد بکه ن چونکه قازی موحه مه د هیشتا ریبه ری بزوتنه وه یه کی سهر به خوخوازه دژی ده ولته تی ناوه ندی نیران^۳. له مه زیاتر سهر دانیکی وه ها له وانه یه له سهراسه ری رۆژه لاتی ناوه راست، به تاییه ت له عیراق و تورکیا

^۱ Dooher

^۲ ریبه ری سهره کی کورد له نیران

^۳ له تیلیگرامی ۶۴۸، بهرواری ۶ ی مایس، گوماشته ی بالتویزخانه ی ولاته یه کگرتوه کانن نه مریکا له تاران پیتش نیاری نه وه ی کردوه که قه ده خه بوونی سه فه ری کارمه ندانی بالتویزخانه ی نه مریکا له تاران و کونسولگه ری ولاته یه کگرتوه کانن نه مریکا له تهوړیز بۆ کوردستان ههلبه شیتته وه چونکه سهرجه م سهر بازه کانن سو فیه ت تا ۷ ی مایس له نیران ده چنه دهره وه. وهزاره تی دهره وه ش له تیلیگرامی ۳۹۸، بهرواری ۷ ی مایس رازی بووه به وه که له بهرواره، نه م قه ده خه بوونه ههلبه شیتته وه. (124.91/5-646)

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پيښه كاني نه مريكا دا - كوردستاني نړوان و توركيا
 وهك هيماي هاوخه مي نه مريكا له گهډا ناماڅه كاني كورده كان بو پيڅه پيڅه پيڅه پيڅه
 ده وڼه تيكي سهر به خوي كورد ليكېډر يته وه .
 ناچيسون^۱

* نه م تيلگيرامه بو تارانيس نيردراوه

^۱ ACHESON

(۱۹۴۶، بهرگی VII، لاپهړی ۵۴۵)

تیلگيرامی ۸۴۶ - ۸۹۱/۰۰/۱۱ له بالوتیزی ولاته یه کگرتووه کانسی نه مریکا له

ئێران (بهريز تالین)^۱ بۆ وهزارهتی دهرهوه، نهینی

تاران، ۸ ی تشرینی دووه می ۱۹۴۶، کاتۆمیر ۵ ی پاش نیوهړۆ نیردراره، کاتۆمیر

۱/۲۰ ی پاش نیوهړۆ کهیشتهوه

۱۴۵۰ - من نه مېړۆ "دوهیر"^۲ م له گهل خۆم برد بۆ لای قهوام تا زانیاری پله یه

دهرباره ی باروودوخی ئیستای نازه ریا بجان بدهین به سهروک وهزیرانی ئێران.

"دوهیر" جهختی له سهر نهوه کردهوه که ریبه رانی کورد، به تایبتهت عومه رخان و

سهروکی کورده کانسی روژتاوا (ی ئێران)، له وانه "قازی موجهه" یش به توندی دژی

کومونیزمن و له سوڤیهت دلسارد بوونه چونکه سوڤیهت نهو پیداو یستیانه ی بۆ دابین

نه کردوون که به ئیننی پیدابوون، و نامادهن له گهل دهولهتی ناوهندی ئێران هیترش بکه نه

سهر نازه ریا بجان بهو مهرجه که دهولهتی ناوهندی دلتیایان بکاتهوه که چالاکیه

سهربازییه کانسی له گهل نهوان ریکده خات و به ئینیان پیدبات که ئیدی سیاسهتی

سهرکو تکارانه ی رهزاشا^۳ به نیسبهت عهشیره ته کورده کان درێژه ی نابیت. قهوام

قسه کانسی "دوهیر" ی زۆر پیخووش بوو و پرسپاری زۆری کرد دهرباره ی دهولهتی تهو ریز

^۱ Allen

^۲ Doohar

^۳ رهزا شای په هلهوی (باوکی محمد رهزا شا که زۆرتر به رهزاخان ناسراوه - وهرگیتی) تا کاتی

له سهرکار لابرا نی له سالی ۱۹۴۱ شاهه نشای ئێران بوو.

و بارودوخه سهربازیه کوی. قهوام وتی شیلگیره له سهر نه وهی له ماوهی ۱۰ روژدا زه نجان بگریته وه (نه گهر پیویست بکات له ریگای هیزی سهربازی).

من قهوامم دلنیا کرده وه که سیاسه تی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا بو پشتیوانی له یه کپارچه یی خاکی نیران قهه له روزوک نه بووه، به پیچه وانهی نه وه دهنگوانه که بیستوومه که گویا جیابوونه وهی نازهربایجان له نیران به قازانجی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا ده بیټ چونکه ژه هری کومونیزم دزه ده کاته ناو نیران.

من به هه رحال ناماژم به وه کرد که ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا به زه حمت ده توانیت هه روا پشتیوانی بی سنور له یه کپارچه یی خاکی نیران بکات، نه گهر ده ولته تی نیران نشان نه دات که لانیکه م له باره ی نه م مه سه له یه له گه ل نیمه به رژه وهندی هاوبه شی هیه. له نه نجامدا من پیشوازم له لیدوانه کوی قهوام کرد که دهیه ویت که لک له سه رچاوه کانی به ردهستی وه ریگریټ بو نه وهی ده سه لاتى خوټى تا زه نجان به رفراوان بکات. من وتم به بوچوونى من ته نها گرتنى زه نجان به س نییه به لام لانیکه م سه رته تیه که بو گرتنى شوینه کانی دیکه. قهوام وتی دهیه ویت که مکهم به چیتته پیش.

نیردراویکی نه مریکایی که دویتى له ته ورټز گه رپاوه ته وه بو تاران ده لیت هیزه کانی (حکومه تی) ته ورټز له ده روازه ی زه نجان چالیان هه لکه ندوه و وادیاره ده یانه ویت به توندی له به رامبه ر هیزه کانی حکومتی ناوه ندی رابوه ست.

نالین

(۱۹۴۶، بەرگى VII، لاپەرەى ۸۲۵ - ۸۲۴)

تيليگرامى ۱۷۴۶ - ۷۶۱/۶۷/۶ له بالۆيزى نهمريكا له يەكيتتى سۆفيەت (بەرپز

سميت^۱) بۆ وهزارەتى دەرەوه، پەنانەكى

موسكو، ۱۷ ى حوزەيرانى ۱۹۴۶، كاتۆمير ۶ ى پاش نيوهرۆ ناردراوه، كاتۆمير

۳/۴۴ ى پاش نيوهرۆ گەيشتووه

۱۹۷ - هيرشه سياسيه كانى USSR دژى توركييا كاريگه ريه كى زۆر كەمى لەسەر

مەسەلەى نەرمەنيە كان و گورجيه كان بووه، بەلام پيڤەچيت هيرشيكى نوئى له

بەرەيه كى ديكە واتا كوردە كانى توركييا بكریتەوه. (رۆژنامەى) "ترود"^۲ سەرەتا نەم

مەسەلەيهى بە هەراوهورياوه تەقاندەوه. نەگەر USSR بەشوين

وتارەكەى (رۆژنامەى) "ترود" دا بچيت و هەلمەتى پروپاگەندا بۆ ئوتۆنۆمى

كوردستان دەستپيكتات، بە زەحمەت چاوهروانى نەوه دەرکيت كە "كرملين"^۳ بتوانى

زياتر لەو پيشكەوتنەى كە بۆ پروپاگەنداي گەرانهوى خاكى نەرمەنى و گورجيه كانى

توركييا بۆ ولاتى باويرانيان واتا سۆفيەت بەدەستى هيتنا، بۆ پروپاگەنداي هاندانى

ئوتۆنۆمى كوردستان بەدەستى بهيتيت كە نەمەش چەند هۆكارى هەيه:

يەكەم، بەگوڤرەى زانيارىيه كانى نيمە، كوردە كانى توركييا له ناوچە سنووريه كان

گوازراونەتەوه بۆ ناو خاكى توركييا، كەوابوو USSR بە زەحمەت دەتوانى (نەگەر

نەئين قەد بۆى نالوى) پەيوەندى لەگەڵ كوردە كان بگرى و چەكداريان بكات.

^۱ Smith

^۲ Trud

^۳ - كۆشكى سەرۆك كۆمارى سۆفيەت له بەرامبەر كۆشكى سېى نهمريكا دا

دووه، تهنانهت نه گهر USSR بتوانی نه م کارهش نه نجام بدات، نه زمونی سؤفیهت له گهل كورده كانی نيران نشان ددهات كه نه م عهشیره ته ره وهنده (كوردانه) به ته وای داردهستی سیاسهتی سؤفیهت نین. "كرملین" بی گومان ده زانیت كه نه گهر نه یه ویت كوردستانیکي راسته قینه دروست بکات، هاندانی كورده كانی تورکیا له كرده ودها ده بیته هوی پیشكه وتنی بزوتنه وهی كوردستان له نيران و عیراق. كه وابو نه گهر نه وهی سهره وه راست بیت، هه لمه تی كوردستانی تورکیا له لایهن سؤفیهت دانه رژه بۆ نه و ناماڅه رواله تیانه، به لكوو ناماڅه كانی بریتین له:

۱- ده ستپن كرده وهی شه ری دهرونی دژی تورکیا له به ریه کی نویدا

۲- ره شكردنی تارمایی له سهر مه سه له كانی CFM كه پیده چیت داوینی USSR بگریت.

به نیسبهت ناماڅی دووه، هاو کارتبونوی بلاو بونه وهی وتاره که ی رژه نامه ی "ترود" له گهل كرده وهی كۆبون وهی CFM، دوپا تبونه وهی نمونه یه کی ناشنامان نشان ددهات چونكه نه گهر له بیرمان بیت له کاتی كۆبون وهه كانی رابردوی FM و UN ، سؤفیهت هیرشینی پروپاگاندایی به نیسبهت نه رمه نیه کان، گورجیه کان، یونانیه کان، میسریه کان، نه ندونزیاییه کان و نه ته وه گله و گازنده كهره كانی دیکه به ریوه برد. نه م هیرشه پروپاگانداییانه - ههر وهك هیرشه پروپاگانداییه که ی نیستا - لانیکه م به شیک له ناماڅه که ی نه ویه كه پیگه ی سؤفیهت بیارژیت له ریگای تاکتیکی سهرله شیانندن، ده ستپه و رانی بی بنه ما و ئالۆز کردنی بارود و خه که.

سمیت

(۱۹۴۷، بهرگی V، لاپهړی ۹۱۱ - ۹۱۰)

تیلگرامی ۱۵۴۷ - ۷۶۱/۹۱/۵ له بالوتزی نه مریکا له نیران (تالین) بڼ وهزاره تی

دهره وه،

نه پیتی

تاران، ۱۵ ی گولانی ۱۹۴۷، کاترمیر ۹ ی سهرله بهیانی

۳۷۹ - گه لی له سهرچاوه کان، له وانه کورده کان و نه ندامیتی مدهلیسی (پارلمان) نیران - که تازه له گه شته سی مانگیه که ی له پاریزگای نازهربایجان گه راوه ته وه - راپورتیان داوه که چالاکیه کانی سؤقیه له نازهربایجان به توندی دهستی پیکردووه ته وه. سهرچاوه کان ده لیتن نه م دواپسانه چالاکی له نیو هیزه کانی دیوکراتی (نازهربایجان - وه رگپ) پیشوو دهستی پیکردووه ته وه.

نه م دهنگوباسه، قورسای نه و راپورته زیاتر ده کات که پیده چیت حیزبی دیوکراتی (نازهربایجان - وه رگپ) خوی وه ک هیژیکی ژیرزه مینی سهرله نوی به ریڅکستن بکاته وه. نه م راپورته دواپسه، وهرده کارییه کانی پلانی نه م سهرله نوی به ریڅکستن کړنه ی باس کردووه و ده لیت فیداییه کانی^۱ پیشوو و هه ندی له

^۱ Allen

^۲ فهداییه کان هیزه چه کداره مده نییه خو ویسته کانی رژیم (دیوکراتی) نازهربایجان به ریبه ری جده غفر پیشه وه ری بوون که رژیمه که یان له دیسامبری ۱۹۴۶ به دهستی ده وله تی ناوه ندی نیران رووخا.

موهاجيره كان^۳ (كه مانگي ديسامبر له گهل پيشه وهری^۴ هه له تېبون و ئيستا گه راونه ته وه بۆ ئيران) و ژماره يه كه له قه قازييه كاني سؤفيه ت له ناوچه كاني رۆژناوای ناستارا له نزيكى سنوورى سؤفيه ت، به تاييه ت ناوچه ي خه لخال، خوی و ماكو كۆبوننه ته وه. ده لئين نهم هيژانه باش چه كدار كراون.

نه ندامه كه ي مه جليس ناماژه ي به م مه سه له يه كرد و وتی له ريگاي دۆسته كاني ديموكراتي پيشو سهرداني سى دانه له بنكه كاني سهر كرده يه تى ديموكراته كاني پيشووى كردووه، هه روه ها نه وه ي زياد كرد كه له گهل كونسولى سؤفيه ت له ته وريژ، ژنه رال كراسنيك^۵ گفتوگوى كردووه و پيوتوه به هه موو شيويه كه پشتيوانى ليده كات نه گهر يارمه تى بدات به "ديموكراتيزه بونى" نازه ربايجان.

راپورت دراوه كه هه ندى له نيمچه عه شيره ته كاني كوردى جه لالى (له ناوچه ي ماكو) دالده ي ژماره يه كى به رچاو له موهاجيره كان و دارده سته كاني سؤفيه تيان داوه و له به رامبه ردا برتيك تفهنگ و ته قه مه نييان له سؤفيه تيه كان وه رگرتوه.

^۳ موهاجيره كان نه و كه سانه بوون كه له ناوچه ي قه قازيى سؤفيه ت بۆ نازه ربايجانى ئيران كۆچيان كرده بو.

^۴ محمد جعفر پيشه وهری، سه رۆكى فيرقه ي ديموكراتى نازه ربايجان بوو كه سالى ۱۹۶۶، چهند رۆژ پيش له راگه ياندى كۆمارى مه اباد، كۆمارى ديموكراتى نازه ربايجانى دامه زراند و پاش رووخانى نهم كۆماره بى هيچ به رخوا دانيه كه هه له ات بۆ نازه ربايجانى سؤفيه ت و چهند سال دواتر به پيلانى محمد جعفر باقرۆ، سه رۆكى كۆمارى خودموختارى نازه ربايجانى سؤفيه ت له باكو به نۆتۆمرييل كوژرا. (وه رگيت)

^۵ General Krasnik

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پتييه كانى نه مريكاندا - كوردستانى ئيران و توركيا

جومجۆلى بارزانيه كان به رهو باكوور (كه له تيليگرامى ۲۱۷ ى بالۆيزخانه له ۲۴ ى نادار) ناماژهى پيكراره، پروپاگه ندى سؤفيه تيه كان بووه به نامانجى نه وهى بلين گوايا بارزانيه كان ده چنه ريزى بزوتنه وهى پارتيزانى ديموكراته كان كه سه ره نوئ به ريكخستن كراوه ته وه. رۆژنامه كانى تاران له دوو ههفتهى رابردودا ههلمه تتيكى پروپاگه ندىيان دژى هاتنى موهاجيران له يه كيتى سؤفيه ت بۆ ناو ئيران نه بجام داوه و دانىشتووانى ته ورئ ههفتهى رابردوو خوپيشاندىيان كردوووه بۆ ده رپرېنى ناره زايه تى خۆيان له هاتنى موهاجيران. سوپاى ئيران حاشاى له وه كردوووه كه هيچ هتريكى گه وره هاتبيته ناو خاكى ئيران به لām دانى به وه دا ناوه كه له وانه به هه ندئ گروپى بچوك له ريگاي رووبارى ناراسه وه په رپونه ته ناو خاكى ئيران.

له لايه كى ديكه وه نه فسه رانى ليۆنهى ژاندارمرى نه مريكا كه تازه له ته ورئز گه راونه ته وه، راپۆرتيان داوه كه سوپاى ئيران جگه له چهند شوپينيك وهك جولفا و ناستارا، هيچ خالتيكى سنوورى ديكه كونترول ناكات و ده لئىن پيده چيئت قه فقا زيه كانى سؤفيه ت به شيوه به كى به رفراوان بينه ناو خاكى ئيران. هه ندئ له نه فسه ره كان راپۆرتيان داوه كه جوتيارانى نازه ربايجان پيشوازي له هاتنه وهى ديموكراته كان ده كهن چونكه ده وله تى ئيران نه يتوانيوه هيچ كارين بكات بۆ باشتكردى ژيانه هه ژارانه كيان و پشتيوانى له چينى زه ميندار له پاريزگاي نازه ربايجان ده كات.

هاوكات له گه ل نه وهى بالۆيزخانه (ى ولا ته يه كگرتوه كانى نه مريكا له ئيران) به ته واوى متمانهى بهم راپۆرتانه نيبه به لām له سه ره نهو باوه ربه به كه سؤفيه تيه كان له وه بى هيو نه بوونه كه كونترولى نازه ربايجان ديسان بگرنه وه ده ستى خۆيان و نه گه ر

کورد و کوردستان له به لکه نامه نه پښتنيه کانس نه سريکادا - کوردستانى نيران و تورکيا

مه جليسى نيران به خشيڼى نيمتيازي نهوت به سؤفيهت ردت بکاتهوه و بهم شيوهيه
پيش له دزه کردنى ناشتيخوازاندى (له روى سياسيهوه) سؤفيهت له
پاريزگای (نازه ربايمان - وهرگيږ) بگريټ، پيډه چيټ سؤفيهت دهست بکاتهوه به
دهستپوه رادنى چالاکانه تر له نازه ربايمان و له وانهيه ههول بدات بارود خيڼکى جهنگى
گريلايى وهک نهوهى يونان (له نيران - وهرگيږ) دروست بکات.

نالين

(۱۹۴۷، بەرگى V، لاپەرەى ۹۶۰ - ۹۶۲)

تيلگرامى ۲۶۴۷ - ۷۶۱/۹۱/۹ له كهفيلى وهزيرى دەرەوه بۆ بالتۆيزخانى ولاته
يه كگرتووهكان له ئيران

نهپتى

واشنگتۆن، ۲۶ ي ئەيلوولى ۱۹۴۷، كاتۆمير ۵ ي پاش نيوهرۆ

۵۸۴ - URTELS ي ئەم دوايانه نيشان دەدات هەلۆيستى ئەمريكا بەنيسبەت
پەيوەندى ئيران - سۆفیهت دەربارەى ئەوت سودمەند بووه. وهزارەتى دەرەوه لەسەر
ئەو باوەرپەيه كه كاردانەوى توندی سۆفیهت - تەنانەت پيش له كردهوى فەرمى
مەجلىسى ئيران - پیدەچیت به يەكی لەم شێوانەى خوارەوه بێت:
۱- دەستپیکردنى جەنگى گریلاىى له سنورى ئيران - سۆفیهت كه لهوانەيه
بارزانیهكان، موهاجیركان و هیزهكانى دیکهى قەفقازیای سۆفیهت تییدا بەشداری
بکەن.

۲- دروستکردنى بشیوى له شارەكانى نازەربایجان و ئابادان، نیسفههەز و تاران بۆ
ئەوى ئەو تۆمەتەنەى سۆفیهت ببی به راست كه تیور بەسەر ئيراندا زالە و هیزه
چەكدارەكانى ئيران له ناوچە سنوورییهكان بکیشنەوه.

۳- توندترکردنى پروپاگەندای دژی ئیرانى له لایەن سۆفیهتیهكان.

به پيشبینیکردنى كردهوهگەلینكى وەها له لایەن سۆفیهتەوه، وهزارەتى دەرەوه نیستا
چالاکانه نیستراتژی نەتەوه يەكگرتووهكان بۆ ئەم كردهوانەى سەرەوه لهبەرچاو
دەگریت. ئێمه دیسان جەخت لەسەر هەولەكانى بالتۆيزخانه دەکەینەوه بۆ

تەشويق كوردنى عەشيره تەكان تا كەلك له ئامرازی ناشتيخوازانە و وتووێژ وەر بگرن بۆ گەيشتن بەو ئامانجانە كە خۆيان بە دادپەر وەرانی دەزانن (تيلیگرامى ٤٧٦ ی وەزارەتى دەرەو، ١٤ ی ناب).

ئیمە بە تايبەت بە پەرۆشین كە كوردەكان بە ھەموو شیوەیەك تەشویق بكەین، چونكە دوابەدواى رەتكردنى بەخشینی ئیمتیازی نەوت بە سۆڤیەت (لە لایەن ئێرانە - وەرگیر)، كوردەكان بوونە بە ئامرازی یەكەمى دەستپەرەدانى سۆڤیەت لە ئێران و ئەگەر بەھۆی سیاسەتى تاوانبار كردنى یەكدى لە لایەن سوپای ئێرانەو، لە ئێران نامۆ بن، لەوانە یە بن بە چەكێك لە دەستى سۆڤیەت بە دژی ئێران و ھەروەھا عێراق و توركیا. ئیمە واى بۆ دەچین كە ئەگەر كوردەكان تا رادەيەك لە لایەن دەولەتى ناوەندییەو بە فەرمى بناسرێن - وەك رێككەوتنەكەى قەوام لە گەڵ بەختیارییەكان و قەشقاییەكان - ئەگەرى ملكەچنەبوونی كوردەكان بە دەولەتى ئێران لە میانەى رووداوە پێشبینیكراوەكانى سەرەو كەمتر دەبیّت.

لە كۆتاییدا ئیمە وا ھەست دەكەین كە ھەلۆیستمان لە نەتەو یەكگرتووەكان زۆر بەھێزتر دەبیّت و زۆرتر دەتوانین داكۆكى لێبكەین ئەگەر:

١- رق و كینەى نێوان شا - قەوام كۆتایی پێبیّت

٢- وەفادارى كەمینه كانى ئێران بە دەولەتى ئێران مسۆگەر بیّت

٣- كۆمەڵێك چاكسازى درێڤخایەنى نابوورى و كۆمەڵایەتى دەستبەجى لە لایەن دەولەتى ئێرانەو دەستپێبكات.

لۆویت^١

(۱۹۵۰، بدرگي V، لاپهړه ۲۰۶ - ۲۱۲)

۷۸۰/۰۰/۹ - ۲۱۵۰

يادداشتنامه دى گفتوگو غهيره فدرميه كاني ولاته يه كگرتووه كاني نه مريكا -
بهريتانيا له لهندهن پاشنيوه پړى رۆزى پيښ شمه، ۲۱ ى نهيلوولى ۱۹۵۰، نهينى
بهشدار بووان: ثوفيسى دهره وهى بهريتانيا:

- بهرپر م. ر. رايت^۱، يارمه تيدهرى جيگري وهزيرى دهره وه

- بهرپر گ. و. فورلانگ^۲، سرژكى بهشى كاروبارى رۆژه لات

- بهرپر ت. ى. نيوانس^۳، سرژكى بهشى سكرتاريى كاروبارى رۆژه لاتى ناوه پاست

- بهرپر ل. نا. س. فرى^۴، ثوفيسى باشوورى رۆژه لاتى ناسيا

- بهرپر ل. بارنيت^۵، ثوفيسى رۆژه لات

بهشدار بووان له وهزاره تى دهره وهى نه مريكا :

- زور بهرپر جورج. سى. مه كگي^۱ (بو ته وهى ۱۲ و ۱۹)

- بهرپر ساموئيل. ك. سى. كوپپر^۲ (بو سرجه م ته وهره كان)

- بهرپر و. ساندرز^۳ (بو سرجه م ته وهره كان)

^۱ Mr. M. R. Wright

^۲ Mr. G. W. Furlonge

^۳ Mr. T. E. Evans

^۴ Mr. L. A. C. Fry

^۵ Mr. L. Barnett

^۶ Hon. George C. McGhee

^۷ Mr. Samuel K. C. Kopper

- بالۆیزی ئەمریکا له ئەندەن

- بەرپێژ جۆزێف پالمیر^۱ (بۆ ئەوەری ۱۲ و ۱۹)

.....

کوردەکان

ئێمە وتمان هەرچەند کە بارودۆخەکە ئەوەندە خراپ نییه کە لێی بترسین بەلام کۆمەڵێک نیشانه هەیە دەربارەی زۆرتربوونی بشپۆی له نێو کوردەکان له سەرچەم ئەو ولاتانه کە کوردەکان تییدا نیشتەجێن و بارودۆخەکە لهوانهیه له داها توودا جێگای مەترسی بێت. کەوابوو ئێمە وا ههستمان کرد کە دەبێّ ولاته یەكگرتووەکانی ئەمریکا و بریتانیا زانیارییهکانیان ئالوگۆڕ بکەن بۆ ئەوەی کۆنترۆلی بارودۆخەکیان بەتەواوی له دەستدا بێت.

نوێنەرانی بریتانیا وتیان بەتایبەتی نیگەرانی کێشەیی کورد نین و ناماژەبان بەوێ کرد کە کوردەکان هەمیشە ناسەقامگیر و پەخش و بلاون و هاوکات لەگەڵ ئەوەی بەریتانیا ئاگاداره کە ئیستا هەندێّ بشپۆی و ئالۆزی هەیە، بەلام زۆر بە مەسەلەیهکی جیدی نازان.

بەهەر حال نوێنەرانی بەریتانیا وتیان هەمیشە خۆشحال دەبن کە زانیاری و بیروبۆچوونهکانیان لەگەڵ ئێمە ئالوگۆڕ بکەن و لەگەڵ ئێمە هاوڕا بوون کە دەبێّ چاودێری بارودۆخە بکریّت. ئێمە نوێنەرانی بریتانیامان ئاگادار کردووه کە سەرقاڵی ئەوەین کونسولگەری زیاده له سەراسەری رۆژەهلاتی نزیک بکەینهوه و هیوامان

^۱ Mr. W. Sands

^۱ Mr. Joseph Palmer

کورد و کوردستان له بەلگەنامەنەئەبەدەکانی ئەمریکادا - کوردستانی ئێران و تورکیا

دەرپری که لەریگای ئەم کونسولگەریانە بتوانین پەیوەندی نزیکتر لەگەڵ کوردەکان و عەشیرەتەکانی دیکە داڕمەزرین.

لێژنەکەی ئێمە و بەریتانیا لەسەر ئەو هاورا بوون که هەر چەشنە نزیکیبوونەوێهەک لەگەڵ کوردەکان دەبێ لەریگای ئەو دەولەتانەوێهە بیت که کوردەکان له ولاتەکاندا نیشتەجێن و دەبێ وریا بین که کوردەکان ئەوەندە بەهێز نەبن که کوردەوێهەکی وەها راپەرینی کوردەکانی لێبکەوێتەوێهە. هەر وەها لێژنەکەی ئێمە و بەریتانیا لەسەر ئەو هاورا بووین که ئالوگۆپی زانیاری و بیروپرا له نێوانمان دەبێ لەریگای کانالگەلی ئاساییەوێهە ئەنجام بدرێت و جاری ئیستا پێویست ناکات گفتگوی تایبەتمان لەسەر ئەم تەوێهە هەبێت.

(۱۹۵۰، بهرگي V، لاپهړی ۲۲۱ - ۲۳۰)

۲۰۵۰ - ۷۸۰/۰۰/۱۰

پېشنووسی بهرپرسي کاروباری میسر و بهریتانیا - میسر و سودان (بهریز ستابلیر)
به ته واری نه پنی

واشنگتون، ۲۴ ی تشرینی به که می ۱۹۵۰

نهم نووسراوه به، نه و هلویت و کاردانه وانه له خۆده گریت که چاوه پروان ده گریت
ده و له تانی عمره ب و ئیسرائیل له کاتی روبه پرووونه وه له گهل نهم پېشها تانانده ی
خواره وه له داهاتوودا بیگره بهر و پېشنیار ده کات چ کرده وه گه لیك له م یه یوه نډیه دا
نه بام بدریت. نه و پېشامه دانه که نه گهری روودانیان له داهاتوودا هیه بریتین له:

۱- گرتن و داگیرکردنی رۆژه لاتی نریك به ده دهستی سؤقیهت

۲- هیرشی به رته سکی سؤقیهت بۆ سهر هندی له شوینه زۆر گرنگه کانی، رۆژه لاتی
نریك

۳- پشتیوانی سؤقیهت له راپهړینی که مینه کان

۴- داگیرکردنی شوینه کانی دیکه ی جیهان به ئیلها مگرتن له سؤقیهت وه که نه وه ی
کۆریا

۵- دوژمنایه تیه کانی نېوان USSR و ولاته یه کگرتووه کانی نه مړيکا ده سته جی
رۆژه لاتی نریك ناگریته وه

.....

۳- پشتیوانی سؤقیهت له راپهړینی که مینه کان:

(الف) - هه ټوټه کاني و کاردانه وه کاني: هرچند که USSR گله و گازنده کاني نيو زوريه ي که مينه کاني پهره پيداوه و هاني داوه، به لام تنه ا گروپيکي چروپر که ده توان د هسټ به راپه رين بکمن، کورده کائن.

به لام به هرحال يه کگرتووي و يه کپزي عه شيره ته کورده کان زور نيه و گه لي له ريبه ره ده سټوښتووه کانيان هاوپه ياني ده ولته ناوه ندييه کان و سوپاي هم ده ولته تانم. له مه زياتر له وه ناچيټ که بزوتنه وه يه کي ناسيوناليسټي لاوازي کورد يا ريبه راني عه شيره ته کان بتوان دژي هم ده ولته تانه راپه رين چونکه هم ده ولته تانه به ريانپکي زوريان به ره ولای سؤفيه ت هيه. به هرحال مه لا مسته فا(بارزاني)، ريپه ري راپه ريني ۱۹۴۵ ي کورد له عيراق له لايمن USSR له قه ققاز دالده دراوه و ده لين سؤفيه ت ناماده ي ده کات بؤ نه وه ي بگه رپته وه بؤ عيراق.

هيزه چه کداره کاني عيراق و سوريا نه وه نده به هيزن که بتوان له به رامبه ر راپه ريني مه حه لي کورده کان رابوه ستن ، ته نانه ت نه گه ر سؤفيه ت به به خشي ني برپکي که م چه کي سووک پشتيواني له کورده کان بکات. نه گه ر شتيکي وه ها رووبات، ده وري هيزي هه وايي عيراق يه کلايکه ره وه ده بيت، به تايبه ت نه گه ر يه کينه کاني RAF (هيزي هه وايي پاشايه تي بریتانيا - وه رگيږ) پشتيواني له هيزي هه وايي عيراق بکات.

چاوه پروان ده کريت ئيسرائيل به چاوي ترسه وه سه يري هم راپه رپنانه بکات به لام پيډه چيټ سياسه تي "بنواړه و چاوه پروان بکه" به نيسبه ت هم راپه رپنانه بگريته به ر، مه گه ر نه و کاته که ئاسايشه که ي راسته وخؤ بکه ويته ناو مه ترسي. له وانه يه هه ندي له گروپه تونډره وه کان له م بارودوخه که لک وه ر بگرن له پيناو ئامانجه کانيان له به رامبه ر

دوله تانى عه ره بى. بهه رحال هيزه چه كداره كانى عيراق و سوريا ناتوانن له بهرامبهر هيرشيكى گه وره يه كينه نارېكوپيڼكه كانى روسيا رابو هستن كه له جلويه رگى راپه رپنيكى گشتى كورده كاندا چالاكى ده كمن. نه گهر شتيكى وا روويدات، تنهها ده ستيوهر داني هيزه چه كداره كانى دهوله تانى روظناوا ده تواني هيرشى سؤفيه ت رابو هستي نيټ كه پيډه چيټ له ناو يهك يا چند جلويه رگدا له ناوچه كانى ديكه ي روظه لاتي نزيك پهره بسينيټ.

(ب) - ره وتى كار: نه گهر پيشهاتيكي وها روويدات (مه به ستى راپه رپنى كورده كانه - وه رگي) ده بى هيزه چه كداره كانى روظناوا له چوارچيوه ي هيزه كانى سوپاى بهر تانيا و چهك و تهقه مهنى سوپاى ولاته يه كگرتووه كانى نه مريكا ده سته جي و به شيويه كى كاريگهر يارمه تى عيراق و سوريا بدهن.

نه غمايه كان

.....

۳- پشتيوانى سؤفيه ت له راپه رپنى كه مينه كان: هيزه چه كداره كانى عيراق و سوريا - كه نه گهرى راپه رپنى كه مينه كان لهم دوو ولاته زوره - نه وهنده به هيزن كه بتوانن له بهرامبهر راپه رپنى مه حه لى كورده كان به هاندانى سؤفيه ت رابو هستن و بهه رحال كورده كان نه بهرېكخستن كراون و نه به گشتى لايه نگرى سؤفيه تن. بهه رحال هيزه چه كداره كانى عيراق و سوريا ناتوانن له بهرامبهر هيرشيكى گه وره ي كورده كان، ناسورييه كان و نه رمه نيه كان له چوارچيوه ي يه كينه سه ربازيه نارېكوپيڼكه كانى يه كيتى سؤفيه ت و روسه كان رابو هستن كه له جلويه رگى راپه رپنيكى گشتى كورد و

کورډ و کوردستان له بېلگه نامه نه پېښه کانی نه مریکاډا - کوردستانى نېزان و تورکيا

که مینه کانی روژ هه لاتی نزیک چالاکی ده که ن و له ریگای نیرانه وه ده گه نه عیراق و سوریا.

نه گهر له م مه سه له یه دا - وهك نه وهی کوریا - نه ته وه یه کگرتو وه کان ده ست به کار بیت و ده وله تانی روژ ناوا یارمه تی سه ربازی بده ن، ده وله تانی عه ره بی به توندی پشتیوانی له روژ ناوا ده که ن. به هه رحال نه گهر ده وله تانی روژ ناوا یارمه تی نه ده ن یا یارمه تیه که یان کاریگهر نه بیت، عیراق و سوریا هیچ ریگایه کیان بو نامینیت جگه له وه که ناکامی روودا وه کان قبول بکه ن. له مه زیاتر به دروستبوونی پیگه یه کی وه ها له روژ هه لاتی نزیک، پیده چیت USSR هه موو هه ولیک بدات کونترولی ناوچه کانی دیکه به ده ست بینیت.

چاوه پروان ده کریت ئیسرائیل به چاری ترسه وه سهیری نه م راپه رینانه بکات به لام پیده چیت سیاسه تی "بنواړه و چاوه پروان بکه" به نیسبه ت نه م راپه رینانه بگریته بهر، مه گهر نه وکاته که ناسایشه که ی راسته وخو بکه ویتته ناو مه ترسی.

(۱۹۵۸ - ۱۹۶۰ ، بدرگي XXI ، لاپهړي ۵۶۶ - ۵۶۹)

۲۰۴- يادداشتنامه ي گفتوگوي شا له گهڼ سدرک کومار نايزينهافير^۱
واشنگتون، ۳۰ ي حوزه يراني ۱۹۵۸ ، کاترمير ۲/۴۵ تا ۴/۲۵ پاش نيوهړو^۲
به ته واري نه پښتني

ناماده بوواني دیکه:

جه نابی شای نيران

کاپيتان نه وره ند^۳

سدرک کوماري نه مريکا، نايزينهافير گفتوگوي خوي له گهڼ شا به و پرسياړه
ده ستپيکړد که ناي سوي نيران له ۱۰ ليوا پيکها توه. "شا" يش وه لامی دايه وه:
"به لي له ۱۰ ليوا و چهند تيپ پيکها توه"

پاشان شا له روانگه ي خويه وه چه مکی بارود و خي روزه لاتي ناوه راستي پيناسه کرد و
باسي گرنگي نيس ترا تريکي نيران بؤ روزه ناوا له ژير سي به ري هوجوله کاني USSR
ي کرد. شا جه ختي له سدر نه م خالانه کرده وه:

^۱ President Eisenhower

^۲ سرچاوه: کتيبخانه ي نايزينهافير، فايلى Whitman ، فايلى نيونه تهره يي، نيران، به ته واري
نه پښتني. "نه وره ند" ناماده ي کرده وه. نه م کويونه وه يه له کوشکي سپي به ري وه چوو.

Captain Aurand^۳

۱- چوار سال له مه و پيش نيران دهستی له سياسهتی بى لايهنبوونی ۱۵۰ ساله ی خوی کيشا و بهختی خوی تیکه له به روژناوا کرد.

۲- شا جهختی له سر گرنگی هه لکه وتی نیستراتژیکی نيران کرده وه و وتی نيران ده روزه یه که که هه رچه شنه داگیر کردنیکی روزه لاتی ناوه راست یا هوجول به ره و باشووری ناسیا ده بی له ریگی نيرانه وه نه بجام بدریت. شا وتی: "نه گهر که سیك بتوانی نيران کونترول بکات، ده توانی ته وای روزه لاتی ناوه راست کونترول بکات"

۳- شا جهختی له سر نه وه کرده وه که پیناچیت شهریکی گهره له روانگه ی "سیاسهتی ریگری دولایه نه" له نه بجامی به ره مه پینانی بومبه هیدروژینه کان ساز بیت

۴- شا وتی ۲ سال له مه و پيش، روسیا هیچ پلانیکی نه بوو بۆ روزه لاتی ناوه راست به لام له کاتی دروستبوونی "کانالی سوئیزه" وه به ناشکرا پلانی هیه بۆ دزه کردنه ناو روزه لاتی ناوه راست و کونترول کردنی. ناما بجه کانی روسیا، کونترول کردنی هیلای په یه ونه ی روژنا وایه بۆ روزه لاتی دوور و کونترول کردنی نه وتی روزه لاتی ناوه راست و ده ستر اگه یشتن به عیراق و نوردونه (پاش لوبنان).

۵- شا وتی نیستا کومونیسته کان له ریگی بلاو کردنه وه ی به رنامه له رادیو قاهره، کورده کان هان ده دن بۆ "کوردستانیکی نازاد" شهر بکه ن و به رنامه کانیان له سه رزه مینی نيران، تورکیا، عیراق و USSR بلاو ده بیته وه. شا ناما وه ی به وه کرد که ده سته بجی پاش داگیر کردنی نازه ربایمان، روسه کان نازه ربایمانیان به دو پاریزگی تورك و کورد دابهش کردوه و ده وله تیکی کوردیان دامه زرانده وه و به هه موو

كورد و كوردستان له بهلگه نامه نه پيښه كاني نه مريكادا - كوردستانى نيران و توركييا

پيداويستىيه كان، له وانه سرودى نه ته وه يى تهياريان كردووه. شا وتى راديؤ قاهره،
نيستا له ههلمه تى پروپاگه نداكه ي خوى هه مان نهو سروده بلاو ده كاته وه.

.....

سەرۆك كۆمارى (ئەمريكا) دەربارەى نيزگه كانى راديؤ له شا پرسیارى كرد. شا وتى
نه وان (دهوله تى نيران - وه رگيڤ) ده ستیان کردوو به دامه زراندى نه م نيزگانه و ههول
ده دن له ريگاي نه م نيزگانه وه خه لك پهروه ده بکه ن. شا وتى فه رمانى دامه زراندى
دو نيزگه ي زياتر له ۱۰۰ كيلوواتى ده رکردوو كه به رنامه كانى له سه راسه رى ناوچه
عه ره بنشينه كان و ناوچه موسلمانه كانى روسيا بلاو ده بيته وه.

شا ههروه ها وتى نه م نيزگانه به زمانى توركى و كوردى و ههروه ها فارسى به رنامه
بلاو ده كه نه وه. سەرۆك كۆمارى ئەمريكا وتى پيىخوشه نه م نيزگانه له و ناوچه يه
به رنامه په خش بکه ن كه راديؤ قاهره به رنامه يان تييدا بلاو ده كاته وه و به تاييه ت
ده نگى بگاته خه لكى عه ره بستانى سهوودى بۆ نه وه ي مه له ك سهوود ناچار بكات
تۆزىك زياتر خه مى خه لكه كه ي بخوات. سەرۆك كۆمارى ئەمريكا وتى ("شا"ش
له گه لى هاوپا بوو) مه له ك سهوود وه ك پاريزه رى شوينه پيرۆزه كان (مه به ستى مه كه و
مه دينه يه - وه رگيڤ) له قازانجه كانى پروپاگه ندايه كى گه وره سود وه ره گریت.

.....

شا وتى نيگه رانى نه وه يه كه هيژه كانى سوريه - ميسر به چه كوچۆلى روسيا ته يارتر
بن و وتى نه م ناماده كارييه بۆ نه وه يه نه بيارى چه ك و ته قه مه نى بۆ "كورد
خۆيسته كانى" سوريا داين بکه ن. شا وتى نيران و ولا تانى ديكه ي (رۆژه لا تى

کورێد و کوردستان له بەلگەنامە نەپتییەکانی نەمرێکا دا - کوردستانێ ئێران و تورکیا

ناوەراست) کە لایەنگری رژژناوان، پتوستان بە چەك هەیه بۆ ئەوێ بتوانن دەستبەجێ له بەرامبەر هەرەشەیهکی وەها رابوستان.

(۱۹۵۸ - ۱۹۶۰ ، بدرگی XII ، لاپهړه ۶۰۴ - ۶۰۰)^۱

۲۵۶- یادداشتنامه ی گفتوگوانی ۳۸۶ مین کۆبوننه وهی نه نجوومه نی ناسایشی

نه ته وهی

واشننگتۆن، ۱۳ ی تشرینی دووه می ۱۹۵۸

به ته واوی نه پښت

۱- پيشهاته گرنگه کانی جيهان که کار ده کاته سهر ناسایشی ولاته یه کگرتوه کانی

نه مریکا

.... له نیران سه رۆکی ده زگای هه والگری شا، راپۆرتیکی بۆ شا ناماده کردووه و

ده باره ی پیلانه خراپکارانه کانی سۆفیه ته هوشداری پێداوه.

به بۆچوونی به رپژ دولز^۲ پتویسته نیمه به وریایی تاییه ته وه، پيشهاته کانی ناوچه

سنوورییه کان، به تاییه ته ناوچه سنوورییه کوردنشینه کان بخرینه ژیر چاودیری. ناوچه

سنوورییه کوردنشینه کان باشتین شوینه بۆ نه وهی سۆفیه تیه کان کیشه ی تیدا ساز

بکه ن. به گشتی په یوه ندییه کانی سۆفیه ته - نیران نیستا گه یشتووه به که مترین

ناستی خۆی له ماوه ی سێ سالی رابردوودا. له به شی نه بجامی قسه کانیدا به رپژ

"دولز" به کورتی ناماژه ی به چهند هه نگاویکی بچووک کرد که شا هه لیگرتوه بۆ

جیبه جی کردنی به رنامه ی چاکسازی ناوخرۆی ولات. هاوکات له گه ل نه وهی نه م

^۱ سه رچاوه: کتیبخانه ی نایزینهاژیر، فایل Whitman، فایل نه نجوومه نی ناسایشی

نیشتمانی، به ته واوی نه پښت. گلیسۆن له ۱۳ ی نقامبر ناماده ی کردووه.

^۲ Mr. Dulles

به برنامه یه به عاقاریکی راستدا ده چیتته پیښ، به لام به پوچوونی به پریز "دولز" هیشتا زوری ماوه که کوتایی به نارازیبوونی (خه لک) به پښت.....

به پریز گوردون گرای^۳ له به شی نه غامی قسه کانیدا داوای له به پریز هیرتیر^۴، وه زیری دهر وه کرد بیروپای خوی دهر باره ی سیاسته تازه پیشنیارکراوه که دهر پریز. به پریز هیرتیر وتی به پوچوونی نهو سیاستی نوې زور سر غچراکیش، زورتر به هو ی نهو ی نیران یه کی لهو ولاتانه یه له جیهاندا که سنووریکی دریوی له گهل یه کیتی سو فیه ت هیه که نیمه هیچ هاوپه یانییه کی بهر گریمان له گهل یی، تهنانه ت نیمه به ته واوی نه دنامی "په یان نامه ی به غداد" نین.

به پریز هیرتیر ههروه ها وتی روونه که نیران هه لکه وتیکی زور نیستراتژیکی هیه و له کاتی گفتوگو کاغان له گهل نیران، له گهل که سیکدا مامه له مان کردووه (شا) که که سایه تیه کی زور له رزوی هیه. روونه که شا په یوه ندییه کانی خوی له گهل "ناریستو کراسی سه رزه مینی کون" به هیواشی بچراندووه به لام نیستا کومه لیک ههنگای گرنگی به رهو ناراسته یه کی نوې و باش هه لگرتووه. نه م ههنگاوه نویانه ناکامی پیدا گرتنی دوستانه ی ولاته یه کگرتووه کان له سر شا بووه نه سهر نیان به سر شادا.

وه زیری دهر وه وتی شا نه وهنده توندمه زاج بوو که وه زاره تی دهر وه له وه دهر سا که نه گمر نیمه له راستیدا ههول بدهین سهر بنیینه سهری، پیده چیت شا به ته واوی لیمان توپه بیت و له گهل لایه نی دیکه دهست به توپ توپین (مه بهستی مامه له کردنه -

^۳ Mr. Gordon Gray

^۴ Herter

وهرگيږي بکات. بارودوخه که، بارودوخیکى باش نه بو و له مه زیاتر نیستاش به هوى ناژاوه گيږيپه کانی نهم دوايپانهى کورده کان بارودوخه که نالوتزتر بووه.

سهرۆک کۆمارى نه مريکا باسه کهى برده وه سهر مه سه لهى تهيارپوونى سوپاى ئيران و ناماژهى به وه کرد که کاتى که شا له هاوینى رابردوو سهردانى نه وى کردووه، باسى نه وهى بۆ کردووه که پيويسته دو به کينهى باشى سوپاى ئيران له سهر سنوورى ناوچه کوردنشینه کانی عيراق و ئيران تهيار بکړي و ههروه ها وتوويه کارتيکى باشه نه گهر نيزگه يه کى راديۆ داچه زړيت بۆ نه وهى بهرنامه به زمانى کوردى بۆ کورده کانی ئيران بلاو بکاته وه.

شا ناماژهى به وه کرد که کورده کان له ژيتر بومبارانى بهرده وامى پروپاگه ندى سؤقيته تدان و نه و دهيويت به چهند شيوازيک دژکرده وه له بهرامبهر پروپاگه نداکهى سؤقيته نيشان بدات. سهرۆک کۆمار پرسيارى کرد تايا نيتمه هيچ کارتيکمان کردووه بۆ نه وهى وهلامى داواکارييه يارمه تى خوازانه کهى شا بدهينه وه. بهرپرسى USIA، بهرپرژ جورج ئالين^۱ وتى ناژانسه که يان نيستا له گهل دهوله تى ئيران کار دهکات بۆ دامه زراندى نيزگه يه کى ۵۰ کيلوواتى بۆ په خشى بهرنامهى راديويى. بهرپرژ ئالين له دريژهى قسه کانيدا وتى نه لبه ته به هه مان نه ندازه که دامه زراندى نهم راديويه گرنگه، به هه مان نه ندازه ش گرنگه که نهم راديويه چى بهرنامه گه ليک بلاو بکاته وه و چى به کورده کانی ئيران بليت.

کاربه ده ستانى ئيران هيشتا بريارى نه وه يان نه داوه که نهم راديو نوپيه چى سياسه تيک بگريته بهر. که واپوو USIA هه ول ده دات جوړه سياسه تيک بۆ بهرنامه کانی نهم

^۱ Mr. George Allen

کورد و کوردستان له به لکه نامه نه پښتېه کانس نه سړیکادا - کوردستانس نیران و نورکیا

رادیویه دابریوت که کورده کان پیشوازی لیبکه ن و وه لامي نه ریتی بدنه وه، نه لبه ته
نم کاره کاریکی ناسان نییه چونکه کورده کان همیشه رقیان له (دهولته تی) نیران
بووه و زور زه حه ته ته شویق بکرین (دهولته تی) نیرانیا ن خوش بویت.
س نیویریت گلیسون^۷

^۷ S. EVERETT GLEASON

(۱۹۶۴ - ۱۹۶۸ ، بهرگی XXII ، لاپه‌ره‌ی ۱۸ - ۱۳)

یادداشتنامه‌یه‌ك له لایهن كه‌فیلی جێگه‌ری وه‌زیری ده‌روه له كاروباری رۆژه‌لاتی
نزیك و باشووری ئاسیا (به‌رێز جێرنیگان^۱) بۆ گروهی تایبەت (دۆه راپه‌رین)
واشنگتۆن، ۲ی ئاداری ۱۹۶۴
بابەت: راپۆرتی به‌ره‌وپێشچوونی پلانی به‌رگری ناوخۆیی - ئێران

.....

۴- ئه‌و ناوچه سه‌ره‌کیانه كه به‌رده‌وام جێگای نیگه‌رانین:
ج - کێشه‌ی کورد له ئێران پێده‌چێت كه‌وتبێته ژێر کاریگه‌ری ناگه‌یه‌ستی ئه‌م
دواییانه‌ی نێوان ده‌وله‌تی عێراق و کورده‌کانی عێراق.
نێستا جارێ زۆر زووه بۆ ئه‌وه‌ی به‌ریاری ئه‌وه به‌هین كه ئایا ئه‌م ناگه‌یه‌سته جێگیر
ده‌بێت یا نا و ئه‌گه‌ر هاتوو جێگیربوو ، ئایا کاریگه‌ری خراپی له سه‌ر کێشه‌ی
ئاسایشی ناوخۆی ئێران ده‌بێت یا کاریگه‌ری باش ؟

.....

^۱ Jernegan

(۱۹۶۴ - ۱۹۶۸ ، بهرگى XXII لاپهړه ۵۲ - ۴۱)

۲۳- ئوفيسى هه لسه نگاندى هه والگرى نيشتمانى

۶۴ - ۳۴ - NIE ، واشنگتن ، ۲۰ ي گولانى ۱۹۶۴

ئيران

.....

نه نجامه كان

۱- گيرو گرفته كانى ئيران

دژايه تيه كان

۱۴- نيستا دژايه تيكردنى عه شيره ته كان، هه پره شهيه كى ده ستوبرد نييه بۆ رڙمى ئيران. كورده كانى ئيران هيشتا مملانيى نهرىتى عه شيره تى به سهرىاندا زاله و هيچ كه سيكيان نييه كه به شيويه كى به رفراوان له لايه ن هوانه وه وهك ربه ريكى مه حه لى قبول كرايىت. له مه زياتر كورده كان گله وگازنده يه كى زۆر جيدييان (له حكومه ت - وه رگيپ) نييه و ده وله تيش نيستا خهريكه كۆمه لىك هه نكاو هه لده گرئ بۆ نه وهى ناوچه كوردن شينه كان له رووى نابورسيه وه پيش بخت و كورده كان زياتر به ره و ژيانى نيشتمانى ئيران رابكيشيىت.

پيناچيت كورده كانى ئيران گيرو گرتى جىدى بۆ ده وله تى ئيران دروست بكه ن مه گه ر نه و كاته كه كورده كانى عيراق ئوتۆنوميه كى گه وره به ده ست به يئن يا USSR هه ولئ شيلگيرانه بدات بۆ هاندانى بزوتنه وه يه كى جيايى خوازانه له نيو كورده كان كه به هه رحال نه گه رى روودانى نه م دوو پيشهاته له ئيستادا دووره. له وانه يه بشيوى

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پښتېه كانى نه مړيكادا - كوردستانى ئيران و توركييا

عەشیرەتێ له شوێنه كانى دیکه ئیراندا روو بدات بهلام کونترولکردن و گۆشهگیرکردنیا ناسانه و له راده بهر زهحمهته بۆ گروپه عەشیرهتیه پهخش و بلاوهکان که کردهویهکی هاوئاهاهنگ دژی رژیمی ئیران نه نجام بدهن.

ههرحهههه که به دلتیاییهوه میسر و عیراق کۆمهڵێک پیلان و فیتنه له ناو عه ره به كانى خوزستاندا ده نینه وه به لام عه ره به كانى خوزستان بى چهکن، هه زارى به سه رياندا زال بووه و خوێنساردن، که وابوو له ئیستادا هیچ هه ره شه یه ک دروست ناکه ن به ده وڵه تى ئیران.

.....

(۱۹۶۴ - ۱۹۶۸ ، برگى XXII ، لاپهړه ۳ - ۸)^۱
۲ - نامه ى (شاهى نيران بۆ جانسون، سەرۆك كۆمارى نه مريكا
تاران، ۷ ى كانوونى دووه مى ۱۹۶۴

بابهت: په يوه ندييه كانى نيران و عيراق و كيښه ى كورد

.....

جاريكى ديكه بگهړيښته وه بۆ رۆژه لاتی ناوه راسه. بارودوخى عيراق ناسه قامگيره.
به رووخانى رژمى له رزوكى قاسم، نيڼمه هيوادار يووين كه په يوه ندى نزيكترمان هه بيټ
له گهل عيراق و وايبرمان ده كرده وه كه به هوى نه وه ى كه به عسيه كان ولاتى عيراقيان
له كومونيسته كان پاك كرده وه، نيڼمه له شپړى دراوسييه كى كيښه خولقيڼه ر
رزگارمان بووه به لام به هه رحال خوښيښه كى نيڼمه زورى نه خاياند له بهر نه وه ى كه
نيڼمه ماوه يه كى كورت پاش نه وه، بنكه ى سيخوړى عه ره به كانمان له باشوورى نيران
كه شف كرد كه چاوى ته ماحيان بريوته به شيكى تايبه تى جيانه كراوه ى ولاتى نيڼمه
(پاريزگاي خوزستان) كه ناوه ندى سهره كى پيشه سازى نه وتى نيڼمه يه.

^۱ سهرچاوه: كتيبخانه ى جانسون، فايلى ناسايشى نيشتمانى، فايلى هه والنيړى تايبه تى سهرۆك
كۆمار، هه والنيړى نيران - سهرۆك كۆمار، پوليښه ندى نه كراوه. كۆپى نامه كى شا له وهزاره تى
دهره وه هاويچ كراوه له گهل يادداشتنامه يه كه نيشان ده دات نه سلى نامه كه له لايه ن
بالويژخانه ى نيران له نه مريكا له ۱۷ ى حوزه يران ته تسليم به وهزاره تى دهره وه كراوه (وهزاره تى
دهره وه، فايله ناوه ندييه كان، US/JOHNSON ۱ - ۱۵ POL).

به رووخانی دهولتهتی به عیس له عێراق، نهم مهترسییه وادیاره کهم بووه تهوه بهلام به ههرحال به دگومانیه که هه بهردهوامه. زانیاریه کانی نهمه نیشان دهدات که خودی "مارشال عارف" به تهواوی ناگاداری نهم چالاکیا نه بووه و به تهواوی پشتیوانی لیکردوه.

به داخواه ده بی بلیم که پیشتر "مارشال عارف" به ریا نی به ده ولای میسر نیشان دابوو. نه گهر من له سه ر نهم مه سه له یه پیداده گرم و نیگه رانی خۆم ده رده برم له به ر نه وه یه که نهمه به تهواوی ناگاداری پیشهاته کانی نهم ناوچه یه و نهو ریگایه یه نه وان ده یانه ویت بیگرنه به ر.

ده بی بلیم هه لویستی نهمه به نیسه به عێراق هه میسه دۆستانه بووه و هه میسه هیوادار بوینه که عێراق دهولتهتیکی به هیز و سه قامگیری هه بیته که به توانی سه ره خۆیی خۆی پیاریزیت و دا کوکی له به رژه ون دییه نه ته وه ییه کانی بکات.

کیشه ی کورد هیشتا چاره سه ر نه کراوه. دارده سه ته کانی کومونیزمی نیونه ته وه یی هه موو هه ولێک ده دن بۆ نه وه ی بارودۆخه که به قازانجی خۆیان بقۆزنه وه و میسر ده یه ویت ده وری خۆی (که به بۆچوونی نهمه ده وریکی گومان لیکراوه) له هه موو پیشهاته کانی نهم بارودۆخه دا بگێریت. نه گهر و ته ویتۆه کانی نیوان حکومه تی عێراق و کورده کان هه ره سه بیته یته، چاوه روانی نه وه ده کریت که شه ر له به هار دیسان ده ست پیبکاته وه.

نهمه کو مه لێک راپۆرتی مه تانه پی کرا ومان له ده ستایه که "پریزیدنت ناصر" هه ولێ داوه (و نیستاش هه ول دهدات) بی بی به ناوی یوان له نیوان کورده کان و دهولته تی ناوه ندی عێراق. نهم هه ولانه هه رچه ند که جیگای ده سه تخۆشییه، به لام به تهواوی

زیانی هیه (بۆ ئیمه). به هر حال ناوه روکی یه کی له په یامه کانی ناصر بۆ کورده کان، نیاز خراپی ناصر به نیسبته ئیړان به ته وای نیشان ده دات.

به گوێره ی زانیارییه کانی ئیمه، ناصر له کرده ودا و توویتی به ته وای پشتیوانیان لیده کات کورده کان له گه له عه ره به کان شه پ ده کمن و توویتی به ته وای پشتیوانیان لیده کات نه گهر کورده کان، ئاراسته ی شه پ که بگوێن به ره ولای ئیړان. که وابوو به له بهر چا و گرتنی بارودوخی عیراق و پیشکه و تنه کانی میسر له یه مهن و شوینه کانی دیکه که وادیاره له شوینه کانی دیکه ی رۆژه لاتی ناوه راستیش ده ته قیته وه، نه رک و بهر پر سیاره تییه کانی من به نیسبته ولاته کهم و خه لکه کهم، ناچارم ده کات هه موو ته گویریکی پیویست بگرمه بهر بۆ پاراستنی ولات و به رژه وه ندییه نه ته وه ییه کاغان. ئیمه ناتوانین کاریگه ری خراپکارانه ی میسر له بهر ده رگای ماله که مان ته حه مول بکهین و به مه سه له یه کی جیدی ده زانین.

من پیموایه (ههروه ها که پیشتیش باسم کرد) سه قامگیری ئیړان گرێدراوه به ناسایشی هه موو رۆژه لاتی ناوه راست. له کاتی که ئیمه له ئیړان هه ول ده دهین بۆ زامن کردنی ناسایش و سه قامگیری ولاته که مان و کهنداوی فارس، یارمه تی ده وله تانی دیکه ش ده دهین بۆ پاراستنی ناشتی له سه راسه ری نه م ناوچه یه که ولاته یه که گرتوه کانی نه مریکا به رژه وندی یه که لاییکه ره وه ی تیدا هیه. خۆش بختانه له م مه سه له یه دا (هه ره وه که مه سه له کانی دیکه) ئیمه په یوه ندی نزیک و زۆر دوستانه مان هیه له گه له ولاته یه که گرتوه کانی نه مریکا و قه د روانگی جیا و ازمان نه بووه له م په یوه ندییه دا.

کورد و کوردستان له به لکه نامه نه پښتنيه کانی نه مریکا ده! - کوردستانى نېران و تورکيا

جاریکی دیکه شادی و سرکه وتنتان بو به ناوات ده خوازم له خدمت به ولاته
یه کگرتووه کانی نه مریکا و نامانجی پښکها تنی جیهانیکی نازاد.

له گهل تهوپه پری ریزمدا

محمد رهزا په هله وی

(۱۹۶۴ - ۱۹۶۸ ، بهرگی XXI ، لاپه‌ره‌ی ۳۵۷ - ۳۵۸)¹

تیلیگرام له بالۆیزخانمی ولاته یه کگرتووه‌کانی نه مریکا له ئیران بۆ وه‌زاره‌تی ده‌ره‌وه

تاران، ۲۰ ی کانوونی دووه‌می ۱۹۶۶

نه‌پیتی

بابه‌ت: په‌یوه‌ندییه‌کانی ئیران و عێراق و کێشه‌ی کورد

۱۰۴۴ : ۱ - په‌یوه‌ندییه‌کانی ئیران و عێراق

من نه‌م‌پۆ پێشنیاری نه‌وه‌م به "شا" کرد که په‌یوه‌ندییه‌کانی ئیران و عێراق کونترۆل بکات و نه‌چیت بۆ سه‌فه‌ره به‌رنامه بۆ دارپۆزراوه‌که‌ی بۆ نه‌وروپا، شا وه‌لامی نه‌رینی به‌م پێشنیاره دایه‌وه. شا وتی هه‌ست ده‌کات ئیران گه‌یشتووه به نامانجی سه‌ره‌که‌ی خزی واتا نه‌وه که عێراقیه‌کان بزائن هه‌رچه‌شنه ده‌ستدریژی سه‌ریازی بۆ سه‌ر سنووری ئیران، له‌گه‌ڵ وه‌لامی توندی ئیران روبه‌پوو ده‌بیته‌وه و هه‌رکاتیک ئیران بیه‌ویت، سه‌رچاوه‌ی نه‌م چالاکیه بی ده‌نگ ده‌کات.

۲- نامانجه درێوخایه‌نه‌کان: شا وتی نامانجی ئیران هیچ کاتیک نه‌وه نه‌بووه که یه‌ک‌پارچه‌یی خاکی عێراق بباته ژێرپرسیار و هه‌ر دو ولات له ریگی پیه‌وه‌ندی دراوسێتییه‌وه ده‌توانن هه‌موو ده‌ستکه‌وتیک به‌ده‌ست به‌یئن. شا وتی هه‌ر دو ولاتی ئیران و عێراق به‌ره‌مه‌پێنه‌ری نه‌وتن و سه‌رچاوه‌ی ناوی هاوبه‌شیان هه‌یه که ده‌بی به

¹ سه‌رچاوه: نێداری نارشیف و تۆمارکراوه نیشتمانیه‌کان، POL IRAN - IRAQ ،

نه‌پیتی . ناردراوه بۆ ئانکارا، به‌غداد، جه‌دده و له‌نده‌ن.

شیوه یه کی به کسان که لکی لیوهریگرن. ههروه ها کۆمه لگای شیعه له عیراق په یوه نډیه کی نزیکي هه یه له گه ل شیعه کانی نیوان و هتد.

۳- کیشهی کورد: شا وتی نایه ویت له ریگای کارکردن دژی کورده کانی عیراق، کورده کانی نیوان بکات به دوژمنی خۆی و وتی کورده کان "ناریایی رهسهنن" که ره گه زی نیوانیه کانه. خاله که ی شا نه وه بوو که کیشهی کورده کان له عیراق، کیشهی ناوخری عیراقه که له ریگای قوریانی کردنی کورده کان چاره سهر ناکریت و ناکریت بنیردریته ناو نیوانیش.

۴- مهسه له ی "شه تولعه ره ب": شا وتی هه رچهند گرنگه که که لک له ناکۆکیه که ی له گه ل عیراق وهریگریت بۆ چاره سهر کردنی کیشهی "شه تولعه ره ب"، به لām نه مه نامانجی روونی نیوان نییه و وتی نه م کیشیه ریشه یه کی دهیان سالهی هه یه و نیوان ده توانیت چهند سالتیکی دیکه چاوه پروان بکات. له راستیدا له ماوه ی چهند سالی داهاتوو به هۆی گه شه کردنی به نده ره کانی نیوان له که نداوی فارس، نیوان هیچ پیوستیه کی به "شه تولعه ره ب" نامیتن.

شا وتی کاتی که که شتییه کان دین بۆ به نده ره کانی نیوان، عیراقیه کان کیشهیان بۆ ساز ده کهن و باری نابووری راگرتنی ده ریاوانی "شه تولعه ره ب" زیاد ده کهن. شا له هه مان کاتدا ناماژه ی به وه کرد که کار به ده ستانی عیراق له داهاتوودا سهردانی نیوان ده کهن و هیوای خواست نه وانیش به شیک له م باری نابوورییه بگرنه نه ستۆ و "شه تولعه ره ب" له نیوان خۆیاندا دابهش بکهن. به هه رحال شا نه وه ی وه بیر هینایه وه که بۆ نه بجامدانی گفتوگۆ، مهسه له ی ناکۆکیه کانی "شه تولعه ره ب" ده بۆ به سهرچاوه ی کۆمه لیک کیشهی بۆ کۆتایی له نیوان هه ر دوو ولاتدا.

۵- پێشها ته كانی ئهم دوا ییانه: ئاماژه به گفتوگۆ تیرۆته سه له كه م (تیلیگرامی ۱۰۳۴

ی بالۆیژخانه*) له گه ل "حه سه ن دوجهیلی"²، بالۆیژی نوێی عێراق له ئێران:

من به "شا" م وت ههر چهند ئهم دۆسته م به ماوهی ۱۸ ساڵ نه بینییوه به لām وه بیرم دیت دۆستیکی زۆر راستگۆ و یه کدل بوو. ههروهها به (شا) م وت "دوجهیلی" منی دلتیا کردووه ته وه که هیچ ده وله تیکی عێراق ناتوانیت له ژێر زهخت و زۆردا گفتوگۆ له سه ر مه سه له یه کی وه ک "شه تولعه ره ب" بکات. وادیاره "دوجهیلی" به ته واوی به په رۆشه که گرژیییه کانی نێوان ئێران و عێراق که م بکاته وه و په یوه ندییه کانی ههر دوولا پته و بکات.

۶- ره خساندنی ده رفه تیك بۆ "به زاز": ههروهها که هێماکان نیشان ده دات له کاتی که ده وله تی عێراق هیشتا ریگایه کی درێژی له به ره بۆ ئه وه ی به توانی بگات به ئامانجه پاک و شیاوه کانی سه رده می پێش ۱۹۵۸، من پیموایه "به زاز" (که ئیستا له سه ر کورسی ده سه لات له عێراق) تا راده یه ک خۆی باش نیشان داوه و ئێرانیه کان ده بی ده رفه تیکی باشی پێده ن. شا رازی بوو به مه و ئاماژه ی به وه کرد که له وه کاته وه که ده وله تی "حیزبی کار" له به ریتانیا گه یشتووه به ده سه لات، به به رپر سیاره تییه کی زۆر تره وه ره فتاری کردووه (زۆر تر له وه ی که له را گه یاندن نامه کانیدا پێش له گه یشتن به ده سه لات چاوه روان ده کرا).

ههروهها تیگه یشتنی شا له رابردوو باشتربوو ده رباره ی ئه وه ی که "به زاز" و جیگری سه رۆک کۆماری عێراق هه قه من عه بدی میسر نین به لām وتی "عارف"

* به روا ی ۱۹ ی کانونی دووهم (هه مان سه رچاوه)

² Hassan Dujaili

لايه نگرى (ناصر) ه و شيتته. پاشان ئاماژه ي به دۆسته عيراقيه كاني ميسر كرد. ههروه ها هاوړا بوو له گه ل نه وه ي كه ته نانه ت ناصر ده بيت له وه تيبگات كه عيراق ده تانيت له سوريا كيشه خولقينه رتر بيت .

۷- بهرنامه ي ۳ خالي: شا وتي نيران هه ولى داوه له ريگاي قبول كړدني پيشنياره ۳ خاليپه كمي "به زاز" نيوي نه وه نكاوانه هه لگرېت كه له نه ستويه تي به لام وتي نه م بهرنامه ۳ خاليپه ده بي دوو لايه نه بيت و نيران نايه وي ت عيراقيه كان واتيبگه ن كه په رداخت كړدني (داني) پارهي قه ره بوو كړدنه وه (كه ده بي كوميسيونيكي لپرسينه وه ي. هاويه ش برياري له سهر بدات) هه موو ناكوكيه سهره كيه كاني نيران و عيراق چاره سهر ده كات و ده بي ده رگاي گفتوگو له سهر كيشه كاني ديكه وه كيشه ي "شه تولعه ره ب" و دابه شكردني سهرچاوه كاني ناو (كه ۶۵٪ ي له خاكي نيران سهرچاوه ده گرېت) كراوه بيت.

۸- هه لسه نگانده ن: من واي بو ده چم كه شا پيش سهره بو ده ره وه، ده و له ته كمي دلتيا ده كاته وه كه نيران هيچ هه نكاويك هه لئاگرېت بو سهره له دانه وه ي گرژيپه كاني نيران و عيراق. كيشه دريځ خايه نه كان (هه م مه سه له ي يارمه تي نيران به كورده كان و هه م مه سه له ي "شه تولعه ره ب") به چاره سهره كراوي ده مي ننه وه به لام برياردان له م په يوه نديپه دا نيتا پتويست نيپه. مه به ستي من له ده ربريني بو چونه كانم نه وه بوو كه شا ته شويق بكه م وه زي ره كاني دلتيا بكاته وه كه ده يه وي ت بارودوخه كه له كاتي نه بووني خو ي نارام بيت.

مايپر³

³ MEYER

(۱۹۶۴ - ۱۹۶۸ ، بهرگي XXII ، لاپهړي ۳۲۴ - ۳۲۱)^۱

۱۷۸- نامه ي بالوتيزي ولاته يه کگرتووه کانس نه مريکا له نيړان (به پرتز مايير)^۲ بؤ
جيگري وه زيړي دهره وه بؤ کاروباري روزه لاتي نزيک و باشووري ناسيا (به پرتز هاري)^۳
تاران، ۲۲ ي تشريني يه که مې ۱۹۶۶

نه پتني

به پرتز (راي)^۴ ي نازيز

نهم پاراگرافانه ي خواره وه هه لسه نگاندي بالوتيزخانه يه له بارودوخي ناسايشي ناوخوي
نيړان که به گوپره ي رينوتينيه کانس IRG - NEA (نه يرگرامي ۱۱ - A ي
وه زارته ي دهره وه له بهر واري ۲۱ ي ته موز) ناماده کراوه. شاياني تاماژه پيکرده که
له مانگي تشريني يه که مې رابردو - که نيتمه دوايين راپورت ي فهرمي خويمان
دهرباره ي بارودوخي دژه راپه پرين له نيړان ته تسليم به نيوه کردووه (۲۸۱ - A ، ۲۰ ي
تشريني يه که مې ۱۹۶۵) - تا نيستا بارودوخي که نالوگوپريکي نه وتوي به سهردا
نه هاتووه.

^۱ سهرچاوه: وه زارته ي دهره وه، فايله کانس NEA/IRN Files: Lot 70 D 330 ،
نيړان، ۱۹۶۶، نه پتني. يادداشتيکي ده ستنوس نيشان ددهات که ۲۷ ي نوکتوير گه يشتووه به
وه زارته ي دهره وه.

^۲ Meyer

^۳ Hare

^۴ Ray

به ههرحال جووژله کان بۆ چاره سه رکردنی راپه پینى کورد له عێراق له نه مسال و ده رکهوتنى کۆمه لێک هێما و نیشانه - ده رباره ی نه وه که ژماره یه کى رۆژه رۆژ زیاتر له تکنیسیه نه کانی سۆقیهت کاروبارى ناسایش له ئێران نه بجام ده دن و چاودێرى کاریگهر ده کهن به سه ر بارودۆخه که دا - نیشان ده دات که پێده چیت کۆمه لێک گیرگرفتى درێژخایه ن دروست ییت. ههروه ها به ره وپیشچوونیکى نه ریتى به دى ده کریت بۆ به فه رمیناسینى یه کینه کانی دژه راپه پینى سوپای ئێران (CIC) که تا ئێستا وه ک کاریگه رترین هێزى دژه راپه پین له ده ولته تى ئێران له قه لمه ده دریت که به هه رحال پێویستى به لیکدان وه ی ورد و به رده وام هه یه .

.....

به هه رحال کۆمه لێک هێما و ناماژه هه یه ده رباره ی زیادبوونى چالاکی کورده کانی ئێران. چاره سه ربوونى راپه پینى کورد له عێراق له سه ر بنه ماى وتووێژ له مانگی حوزه یرانى رابردوو، به گشتى له لایه ن کورده کانی ئێرانه وه پیشوازیه کى باشى لیکراوه. به هه رحال کۆتاییه پێهاتنى ناکوکیه کانی (کورده کانی عێراق و حکومه تى عێراق - وه رگێپ) گه رتینى ناسیونالیستى شاراوه له ناو نه م گروپه که مینه یه (مه به ستى کورده کانی ئێرانه - وه رگێپ) گه رموگۆپتر ده کات چونکه چاوه پوان ده کریت کورده کانی عێراق کۆمه لێک قازانج و سوودى تایبهت له قبوولکردنى ناگه به ست به ده سه ته یتن.

نه م به ریا نه به باشتین شیوه له و شته دا ره نگ ده داته وه که سه رچاوه کانی بالۆیژخانه وه ک "زیادبوونى گشتى چالاکی سیاسى"، به تایبهت له نیو گروپه کورده کان له ناوچه ی مه اباده وه سفیان کردوو. وادیاره ده ولته تى ئێران به وریاییه وه چاودێرى ده کات

به سه ر ئهم بارودۆخه ناسه قامگیره دا و دهیه ویت بزووتنه وهی بهرخۆدانی نیشتمانی (NRM) زیندوو بکاته وه. به هه رحالێ تا ئیستا ئیتمه هیچ نیشانه یه کمان نه بینیه که سیاسه تی ده وله تی ئێران به نیسه بت کورده کان ئالوگۆرێکی نه وتۆی به سه ردا هاتبیت.

هه رچه ند هه ندی له رێبه رانی عێراق به رده وام به پێچه وانیه ی ئیتمه بیر ده که نه وه، به لām ده وله تی ئێران ده ستی له یارمه تی سه ربازی به کورده کانی عێراق کیشاوه و سنووری عێراق و ئێرانی له ناچه کوردنشین داخستوه. ئیستا - هه رچه ند که وه ک را به ردوو قاچاقچیتى و چه ته گه رى روو ده دات - به لām کوردستانی ئێران نارامه.

ئیمه له سه ر ئهو باوه رهنین که له داها تویه کی نزیکدا جۆره چالاکیه کی سیاسى له نیو کورده کانی ئێراندا په ره بسینیت که به توانی کاریه گریه کی زۆر توند له سه ر کوردستانی ئێران دابنیت، و ریکخواه ئاسایشیه ناوه نده ییه کانی ئێران به ته واوی ده توانن هه موو بارودۆخیک له داها تودا کونترۆل بکه ن. هاوکات له گه ل ئه وه ی هیژه کانی ئاسایشی ئێران وادیاره ده توانن هه ر چه شنه چالاکیه کی سیاسى له داها تودا له کوردستان کونترۆل بکه ن، به لām له شوینه کانی دیکه ی ئێران کۆمه لێک گه روگرفتیا ن هه یه.

له ئیستادا، گه وه ره ترین کیشه ی ئاسایشی ئێران، کیشه یه کی درێژخایه نه. هیژه کانی ئاسایشی ئێران روونه که ناتوانن زیاده بوونی ژماره ی تکنیسیه نه کانی سۆفیه ت له ئێران بجه نه ژێر چاوه دێری توند. ژماره ی تکنیسیه نه کانی سۆفیه ت له ئێران که له به شی (پیشه سازی) تاوانده وه ی نیستیل، بۆری و پروژه کانی دیکه دا کار ده که ن، نزیکه ی ۶۰۰ که سه که له وانیه یه ژماره یان زیاتر بیت. به هه رحالێ ئێرانیه کان کۆمه لێک

هنگاوى ئىداريان ههنگرتووه بۆ شهوى باشت و زۆرتر هوجۆلهكانى كاربه دهستانى سۆفیه له بنكه كهه و زۆر هه مېشه يیه كانيان له ئيران كونترول بکهه.

ههروهها بالتۆزخانهى (نه مريکا) بېستوويه تى كه کۆمه لێك بهلگه نامه دهريارهى چالاکیه گوماناويیه كانى سۆفیه تیه كان له سهه مېزى شا کۆ بووه ته وه. به باوهرى ئیمه، هیزه كانى ناسایشى ئيران به تاييهت په یوه نديیه كانى نيوان تکیسه نه كانى سۆفیه و کومونېسته كانى ئيرانيان (نه گهر په یوه نديیه كه له نارادا بېت) به وریاییه وه خستووه ته ژیر چاودێرى.

له گه ل ریزمدا

نارمین^ه

به شی دووهم:

**کوردستانی تورکیا و نیران له نه جیندای کۆنگرێسی وڵاته
یه کگرتووه کانی نه مریکادا**

كوردەكان: رۆژه ههتيوه كانى جيهان

۲۹ى تشرينى دووه مى ۱۹۷۹ - نهنجومه نى نوينه ران

بهريز "داسشيل" ۱:

بهريز سه رۆكى نهنجومه نى نوينه ران ، له چوارچيويه قهيرانى هه نوو كهى نيران كه ديپلوماته كانى نه مريكا به بارمه ته گيران ، به بيروبوچوونى من نه وه گرینگه كه بزاني هه موو خه لكى نيران له گه ل بيروبوچوونه ژه هراوييه دژه نه مريكاييه كانى "نايه توولا خومه ينى" دا نين ، به تاييه ت كه مينه ي كورد له باكوورى رۆژئاواى نيران . له راستيدا هه ر نيسا كورده كان شهري مان و نه مان ده كهن له گه ل "خومه ينى" و گروهه خوينمه توونداژوكانى . كورده كان له سالانى رابردودا لايه نگري نه مريكا بوون و هه رچهند سۆز و هه ستيان به هۆى كۆتاييپيها تنى يارمه تى نه مريكا به خه باته كه يان بۆ نۆتۆنۆمى كوردستان له چهند سالى رابردودا كه م بووه ته وه ، به لām هيشتا كورد وه ك هيتيكي گرینگ له نيراندا ماوه ته وه . نيسا كاتى نه وه هاتوه هه له و ره فتاره نادا په روه رانه كانى رابردوومان سه رپاست بكه ينه وه و لاپه ريه كى نوئ له گه ل كورد له نيران بكه ينه وه .

كورد كه گه ليكي زۆر چاره په شه ، پتر له يه ك سه ده يه بۆ كوردستانى كى خاوه ن نۆتۆنۆمى خه بات ده كات و به دريژايى چهند سه ده تووشى داگيركارى و سه ركوت

کوردد و کوردستان له به لکه نامه نه پښتنيه کاني نه سريکادا - کوردستاني نيتوان و نورکيا

بووه ته وه : سهره تا له سهر دهستی یۆنانییه کان ، پاشان له سهر دهستی مه غۆله کان و تورکه کان و بهریتانییه کان .

باشترین راپۆرت سهاره ت به میژووی تاریکی هم دواپیانه ی کورد ، وتاریکه که ۱۶ ی نهیلوول له رۆژنامه ی "واشنگتۆن ستار" له لایهن "نیسمیت هیمپستۆن"^۲ بلاو بۆته وه که رۆژنامه نووسیکی دانیشتووی واشنگتۆنه که هاوینی ۱۹۷۴ له گه ل پيشمه رگه کانی مه لا مسته فا بارزانی له عیراقدا بووه . هاوکات بارزانی به هاری رابردوو له واشنگتۆن کۆچی دواپی کرد . به داخه وه ریبه رایه تی بارزانی و هه لۆیسته لایه نگرانه کانی به نیسبه ت رۆژناوا له کیسمان چوو.

^۲Smith Hempstone

رهوشى خراپى كورد ژينۆسايدمان وه بپر ديتيتته وه

٦ى كانوونى يه كه مى ١٩٨٢ = نه نجوومهنى پيران

به پرتز "پرۆكزمايپر":

به پرتز سه روۆكى نه نجوومهن، له ٢٤ى تشرينى يه كه مى ١٩٨٢ رۆژنامهى "نيۆيۆرك تايمز" نامه يه كى بلاو كرده وه كه بۆ سه رنوو سه رى رۆژنامه كه نيتر درا بوو و باسى رهوشى خراپى كوردى ده كرد. نه م نامه يه له وه لآمى نه و شرۆفه يه نووسرا بوو كه "وينسيئنت كانبى"^١ له ٦ى تشرينى يه كه مى ١٩٨٢ سه باره ت به فيلمى "يول" بلاوى كرد بو وه . فيلمى سينه ماى "يول" به سه رهاتى جوانيكي كوردى ده گيترايه وه كه تيزنى پيترابوو بۆ چهند رۆژتيك له به ند پخانه وه بگه رپتته وه مالا و بينيبوى گونده كه يان به ده ستى هيتزه توركه دژه كورده كان خاپوور كراوه . نووسه رى نامه كه "وترا بيۆدين سه يدپوور"^٢ ستايشى ده رهيتنه رى فيلمه كه ، "يلماز گوناى" كرد بوو هه م به بۆنه ي نه وه ي كه بارودۆخى كولتورى كوردى له گه ل رۆژناوا به راورد كرد بوو و هه م به بۆنه ي نه وه ي ئامرازه كانى سه ركوتى له توركيائى نه مپوڊا نيشاندابوو . له نامه كى دا نووسه ر ههروهه هه وه لآه كانى ده وه لآه تى توركيائى نيشان دابوو بۆ له ناو بردنى ناسنامه ي كورد و ده يگوت توركه كان ٨ تا ١٠ ميلين كورد له ولا ته كه يان به فهرمى نانس . نووسه ر ههروهه ئامازه ي به راپورتتيكى ريكخراوى

^١ Vincent Canby

^٢ Vera Beaudin Saeedpour

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پښتېپه كاني نه مريكادا - كوردستاني نيران و توركييا

ليبوروردي نيونه ته وهبي كوردبو كه به گوږه ي نه وه كوښه لناسي تورك، نيسماعيل بيشكجي به ماوه ي ۱۰ سال خراوته بهنديخانه به تاواني نه وه ي وتوويه تي كورد گروپينكي نه تنيكي جياوازه . ههروه ها نووسه ر ناماژه ي به وه كوردبو كه توركييا ته نها ولايتك نيه كه كورد سهركوت دهكات. راسته توركييا شوښينيكي ترسناكه بو كورد به لام نيران و سووريا و عيراقيش به هه مان نه دنازه ترسناكن و ته نانه ت له دهروهش گه لي له كورده كان بيدهنگن ، به هؤي كه له توله سه دنده وه ي نه م دهوله تانه له به نه ماله كانيان له ناوخؤي ولات ده ترسن .

به ريز سهروكي نه نجوومه ن، نه م نامه يه نه وه مان وه بير دهه يښتته وه كه نازار و نه زيه تي ترسناكي نه تنيكي له سه رانسه ري جيهاندا رووده دات . به داخه وه نه وه شان وه بير دهه يښتته وه كه بواري ژينو سايد هيشتا له جيهاني نه مړډا هيه و هه رچند كه نه مريكاييه كان له م سهركوتانه بيزارن به لام گه له كه مان هه رچي له ده ست هاتووه نه ي كرده وه بو كوښايي پيښتاني نه م كرده وه دزيوه .

به ريز جهنايي سهروكي نه نجوومه ن، له سالي ۱۹۶۷ وه من به رده وام داوام له نه نجوومه ني پيران كرده وه كوښانسيوني سزادان و پيشگيري له ژينو سايد په سه ند بكات . له كاتيكدا كه نه م گه لاله يه له نه نجوومه ني پيران دا ماوه ته وه ، زياتر له ۸۰ ولات نه م كوښانسيونه يان په سه ند كرده وه . به كه مته رخه مي له په سه ند كردني نه م كوښانسيونه ولاته يه كگرتووه كاني نه مريكا ناتواتي هه لېسيټ به جيبه جي كردني نه ركي نيونه ته وهبي خؤي وهك ري به ريك له بواري مافي مړډا . له روانگه ي مافي مړډه وه ، گرينگي نازارداني گروپه ره گه زي ، ناييني و نه تنيكييه كان له مافي ژيان كه مته نيه .

کهرد و کهردستان له به لکه نامه نه پته بیه کانس نه مریکا دا - کهردستانس نپوان و توکیا

له کاتیکدا ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا خۆی له په سه ندکردنی نه م پیمان نامه یه ده بویری ، هه زاران کهس له گه ل هه په شه ی له ناو چون روویه پروون . نیمه ناتوانین له مه زیاتر چاوه پروان بین . داوا له نه نجوومه نی پیران ده کهم هه ر نیستا ده ست به کار بیټ .

نیش و نازاری ناواره کورده کان له تورکیا ۲۸ ی حوزهیرانی ۱۹۹۰ - نه نجوومه نی نوینه ران

به پرتز "جان نیدوارد پورتیر" :

نیش و ژانی ناواره کورده کان له تورکیا ههروا بهرده وامه . نهوه دوو سائه ۷۰ ههزار کورد له ترسی چه که کیمیاییه کانی سه دام حوسهین ههلهاتوون و بهداخهوه رهفتاری تورکیاش له گهلیان له رهفتاری عیراق زۆر باشت نیه . راپورته ههوالیه کان نیشان دهدهن که کهمپی ناواره کورده کان له بارودۆختیکی خراب دایه ، پینداویستییه سه رهکییه کان دابین ناکریت ، ههلی کار کردن بۆ کورده کان نییه ، گۆشه گیر کراون و به هۆی نهوهی که کاربه دهستانی تورکیا مافی په نابهریان نه داوه به کورده کان ، له بارودۆختیکی زۆر ناله باردا دهژین .

ههولته نیتونه تهوهیییه کان بۆ درووست کردنی خانوو بۆ ناواره کان له لایمن تورکیاوه رته کراوتهوه . وادیاره سه رۆک "تۆزال" دهیهویت کورده کان بگه پرتنهوه بۆ عیراق . نه گهر شتیکی وا روو بدات بی گومان له گهلا نازار و نه زیه تی زۆرتر رووبه پروو ده بنهوه .

ناواره کان له تورکیا ده بی دهستیان بگات به ریکخواوه نیتونه تهوهیییه کانی ناواره کان و به شیوازی گونجاو به یاریزرتین . ههروه ها نیه ده بیته پینداگری بکهین له سه ر نهوهی که عیراق ، نیران و تورکیا به تهواوی ریز له مافی هاوولا تییه کورده کانیان بگرن .

¹ JOHN EDWARD PORTER

ئاواره كورده كانى عىراق له توركيا بهرده وام له سهختيدا دهژين
۱۲ى ته موزى ۱۹۹۰ - نه غجرومهنى نوينه ران

بهريز "ديكونيسنى" ^۱:

من ده مهويت نيگه رانى خوم دهر بېرم به نيسبته ريفتارى توركيا له گه ۳۰ ههزار
كوردى ئاواره عىراق كه له باشوورى روزه لاتی توركيا دهژين . نهم خهلكه
چاره پشه پيشتر له سهر دهستى سهدام حوسهين نيش و نازارى زورىان بينيوه . سهدام
نهوانى كيميا باران كردوه ، كوشتوه و نهوانه كى كه له كاول كردنى گونده كان و
خانوه كان رزگاريان بووه ، دوورخستوه تهوه . له بهر نهوه كى كه له لايهن ميدياكانه وه
سهرنجى كه مى پيتر اوه ، كه متر كه سيك له دهر وه كى كۆمه لگای كوردستان ده زانیت
له ناوچه دهستپيترانه گه شتوه دا چ روو ده دات . به داخوه نهم ريفتاره دزيوه كه
سووكايه تييه به هه موو مرؤفایه تی، بهرده وامه له بهر نهوه كى كه ولا ته
يه كگرتوه كانى نه مريكا و دهوله تانى ديكه كى رۆژئاوا ناتوانن گوشار بجه نه سهر
رژيمى سهره پۆ عىراق.

پاش نهوه كى كه هه زاران كورد به دهستى سهر بازه كانى عىراق به كۆمه ل كۆژران،
هه زاران كه س هه لاتن و په نايان بۆ توركيا برد، به لام به هه ر حال له توركياش له گه ل
كۆمه ليك كيشه كى نوئ به ره وروو بوونه ، دهوله تى توركيا نهوانى وهك په نابهر به
فهرمى نه ناسى و نهوانى وهك ريپوار ناوزه د كرد . نهم ريفتاره بووه هوى نهوه كه

^۱ Mr. DECONCINI

نهوان له كۆمه لتيك يارمه تي مرؤفانه بئ به ش بن . ئيستا ش پاش ۳ سال نه م ريبوارانه له كه مپه كانس باشووري توركييا نيشته جيئن و ده وله تي توركييا دريژه به هه وله كانس ده دات تا نهوان وه نيشته جيئووي كاتي له ره وشيكي دژواردا بهي ليتته وه . له مانگي ئابي رابردودا من و سناتؤر "لاتيني برگ"^۲ "سهرداني يه كي له م سئ كه مپانه مان كرد كه به نيسبت كه مپه كانس ديكه دؤخه كي باشت بوو ، ۳۰ تا ۴۰ كه س له شو قيه كي ۳ ژووريدا بوون ، دؤخي پاك و خاويني خراپ بوو . ناوارة كان نه يانده تواني كار بكهن . له مه زياتر ده ولت نه يده هيشت مندا له كورده ناوارة كان به شيوازي فهرمي په روه رده ببينن و ماندوويي و بئ هيوايي به نيسبت داهاتوو ، كه شوه واي سهركووت و بئ دهنگي و بي زاري به سهرياندا زال كردبوو .

له م دواييانده ، ده وله تي توركييا په يان نامه كه ي خؤي له گه ل كؤميسؤني بالا ي نه ته وه يه كگرتو وه كان بؤ په نا بهرمان (UNHCR) هه لوه شانده وه كه به گوريه ي نه وه ده وله تي توركييا ده بوو به په ناگه ي هه ميشه يي هه زاران ناوارة . ده وله تاني سهرانسهر ي جيهان پاره يان ته رخا ن كرد بؤ جيئ به جيئ كردني پرؤژه ي نيشته جيئ بووني ناوارة كان له لايهن UNHCR و ده وله تي توركييا . كؤنگريئس ۵۰ ميليوئن دولاري بؤ نه م مه به سته ته رخا ن كرد و وه زاره تي ده روه ده ورئكي گرينگ و جيگاي ستايشي بيني له دابين كردني هاوكاري ده وله تاني ديكه له م بواره دا .

زيده باري هه لوه شانده وه ي پرؤژه كه به بئ هيچ پاساويكي فهرمي ، ده وله تي توركييا هه روه ها نه يه يشتو وه يارمه تيه نيونه ته وييه كان به كار ببردريت بؤ باشت كردني ره وشي كه مپه كان . له وه خراپتر نه وه يه كه له سهره تاي نه مساله وه ، ده وله تي توركييا

^۲ Senator Lautenberg

هاتووچو د پيلو ماته كاني ولا ته يه كگرتووه كاني نه مريكا و كارمه نداني UNHCR
ي بؤ كه مپه كان بهر ته سك كردووه ته وه .

كاربه ده ستاني توركييا ده لئين كورده كاني عيراق له ليبور دنه كه ي سهدام حوسه ين كه لك
وهر بگرن و بگه پښه وه بؤ عيراق . ناواريه كان ده لئين ده وله تي توركييا يارمه تيبه
نيونه ته وه يبه كان نادات به كه مپه كان بؤ نه وه ناواريه كان ناچار بن بگه پښه وه بؤ
عيراق. گروهه كاني داكوكيكاري مافي مروف كه ناگاداري رهوشى كه مپه كانن ،
نيگه راني خوځان دهر پريوه به نيسبته گه راندنه وه زوره ملي ناواريه كان بؤ عيراق .
نه گهر نه م ناواريه بگه پښه وه بؤ عيراق، مه ترسي نه وه زور جيديه كه تووشى
چاره نووسى برا و خوشكه كانيان بن كه كوژاړون يان له مال و زيدى خوځان دهر كراون .
من مانگى نابى پيشو له توركييا گه راومه ته وه . توركييا پشتيوانى به هيزى نيমে يه
و پيوهندي و بهر وه وندي دوولايه نه مان پيكه وه هديه و دوستايه تيبه له ميژينه كه مان
له گهل نه وان بهر ز دهر خينم . به دريژايى سده كان ، توركييا (ههروهك ولا ته
يه كگرتووه كاني نه مريكا) په ناگايه كي نه من بووه بؤ ميليونه ها ناواريه . له راستيدا
، سالى ۱۹۹۲ ده بيت به پانسه ده مين ساليادى پيكه اتنى كومه لگاي جووله كه كان له
توركييا كه له ده ستى بازار و نه زيه تي ناييني له نيسپانيا هه له اتبوه ن. ده وله تي
توركييا له بهرام بهر هه ر شتيكدا كه پيوهندي به كورده كاني دانيشتوى باشورى
روژه لاتي نه ولا ته وه هه بيت ، كومه ليك حيساباتي گرينگى سياسى و ناسايشى
هه يه .

به هه ر حال كرده وه كاني ده وله تي توركييا به نيسبته ناواريه كورده . عيراقيه كان
پيشانده ري جوړيك هه ستيا ربوونه كه ته نها ناكوكيه كاني ناوچه خراپتر ده كات . داوا

کورڊ و کوردستان له بهلکه نامه نه پېښه کانی له مریکاډا - کوردستان نیوان و تورکیا

له دهولته تی تورکیا ده کهم به رهفتاری خوی له گهل ناواره کاندای بچیته وه و هرچی له دهست دیت بییکات بو نه وهی پیشوازی لهم ناوارانه بکات و بهیتیت له نازادی و ههله کانی ولاتی تورکیا چیژ وه ریگرن .

کورد ، تورک و قبرسییه کان : ناژینی نوئی جیهانی، بۆ کی^۱ ؟
۷ی ناداری ۱۹۹۱ — نهنجوومهنی پیران

به ریز "کرانستون"^۲ :

به ریز جه نابی سه رۆکی نهنجوومهن، بۆ نهو کهسانه له ئیمه که چ پشیش له داگیر کردنی کویت له ۲ی ناگۆست و چ پاش نهوه دژی سهدام بسون ، بارودۆخی دژواری ۳میلیۆن کوردی عێراق جیگای تاییهتی خۆی ههبووه . زۆر کهم خهڵک له میژووی هاوچهرخدا ههیه که به قهده کورد پشتگوی خرابی و زوڵمی سیستماتیکی لی کرابی . له ناوهراستی دهیهی ۱۹۷۰ "هینری کسینجیر" ی وهزیری دهرهوهی نه مریکا و "شا"ی نێران پشتیان له هاوچهیانیه کهیان له گهڵ کورد کرد و رینگهیان بۆ سه رکوئی خویناوی نهوان خۆش کرد .

له م سالانهی دوایدا دهیان ههزار کورد له سه ر دهستی سهدام و هیزه دهرنده کانی خراونه ته به ندیخانه ، نهشکه نهجه کراون و کوژراون ، نیو میلیۆن کهس له زیدی شاخاوی باباپیرانی خۆیان له کوردستان دهرکراون . له ژمارهی نه مپۆی رۆژنامهی "واشنگتۆن پۆست" دا نهفسه ری پشووێ خزمه تی بیانی، "ده یقید ا کوپن"^۳ وتاریکی تیروته سه لی سه بارهت به بارودۆخی دژواری نه م خه لکه له ژیرناوی

^۱ KURDS, TURKS, AND CYPRIOTS: A NEW WORLD ORDER FOR WHOM?

Mr. Cranston^۱

^۲ David A. Korn

"كوردەكانى عىراق پشتگوڭ مەخەن ، سىياسەتتىكى وەها ھەلە و كورتىنانەيە" نووسىوہ . "كۆڤن" دەنووسىت :

"كاتى رېبەرى كورد ، جەلال تالەبانى لەم دووايىانەدا سەردانى واشنگتۆنى كردووە ھىچ كەس لە كارمەندانى وەزارەتى دەرەوہ يا كۆشكى سېى لە گەلى دانەنىشتوہ ، دەولەتى ئەمريكا تەنانەت سەبارەت بە مافى مرۆفېش قەسەى لە گەل تالەبانى نەكردوہ و يارىدەدەرى وەزىرى دەرەوہ بۆ كاروبارى مافى مرۆفېش لەگەل جەلال تالەبانى دیدارى نەكردوہ . رېبەرانى دىكەى كوردى دانىشتوى واشنگتۆن بە نىگەرانييەوہ چاوەروانى ئەوہ دەكەن كە قەسەكانيان تەنانەت لە ناستى خوارى وەزارەتى دەرەوہ بە ھەند وەريگىردىت ."

لە روانگەى "كۆڤن"وہ(كە منىش لە گەل بىرۆبۆچوونەكەى ئەودام) ئەم بىدەنگىيەى حكومەتى ئەمريكا بە ھۆى پەيوەندىيەكانى ئىمە لە گەل توركيايە كە ئەوئىش دەستى داوەنە شالۆيەك بۆ سەركوت كردنى خەلكى كوردى ولاتى خۆى . "كۆڤن" ھەرەھا دەئيت :

"دەولەتى توركييا بە تووندى لەوہ نىگەرانە كە ولاتە يەكگرتووەكانى ئەمريكا ئەوئەندە يارمەتى كوردەكانى عىراق بكات كە جۆريەك ئۆتۆنۆمى بەدەست بەيئەن ، ئۆتۆنۆمىيەك كە دەولەتى توركييا نايدات بە ھاوولائىيانى كوردى خۆى ."

بەپێژ جەنابى سەرۆكى ئەنجوومەن ، ھىچ كەس ناتوانىت حاشا لە گرینگى توركييا وەك ئەندامى ناتۆيان يارمەتییەكانى ئەم دەولەتە لەم شەپەى دوايى كەنداودا بكات . بە ھەر حال پەرسىارەكەى مەن ئەوہىە كە نايا ئىمە تا ئىستە لە پەيوەندىيە

نزیکه کافان له گهلا تورکیا باسی نهو پیشیلکارییه بهلگه مهندانه ی مافی مرژمان کردوه له تورکیا یان داگیرکردنی بهردهوامی به شیک له قوبرس له لایهن تورکیاوه .
سهرکهوتن له کنداوی فارس سهرکهوتنیکی گهوره بوو بو یاسای نیونه تهوه یی بهلام نهونده که نه تهوه یه کگرتوه کان دژی دهستدریژی عیراق بو سهر کویت دهنگی خو ی بهرز کردهوه ، نهوندهش پیویسته نهنجومنه ی ناسایش برپارنامه دهریکات و داوا له تورکیا بهکات له قوبرس بچیته دهرهوه . جیهان چاوهروانی نهویه سهریازانی تورکیا له دوررگی قوبرس بچنه دهرهوه و ریز له سهریه خو یی و یکپارچه یی خاکی قوبرس بگیرییت .

جنابی سهرۆکی نهنجومنه داوا له حکومته ی نه مریکا دهکم به گویره ی ریوشوینی یاسایی نیونه تهوه یی هلسوکوت بکات . داواکارم دهستی دوستی بهرهو لای کورد دریو بکهین و له هه مان کاتدا به تورکیا بلین که جیهان چاوهروانی ریگاچاره یه کی دادپهروه رانه یه بو قوبرس .

جنابی سهرۆکی نهنجومنه داوا دهکم وتاره که ی رۆژنامه ی "واشننگتون پۆست" و لیدوانه که ی نه م دواپییه "پیتر گالبرهیس"^۴، کارمهندی کۆمیته ی په یوه ندیسه کانی دهره ی نهنجومنه ی پیران سهارهت به باروودۆخی دژواری کورد بخړیته بهر دهستی هاوکارانم .

وته کانی "پیتر گالبرهیس" :

"نه مپۆ سهرنجی جیهان له سهر دواپین قوربانیانی سه دام حوسهین چرپ بووه تهوه واتا خه لکی کویت . به هه حال کورد یه که مین و دریو خایه نترین قوربانی سه دام بهوه .

^۴ PETER GALBRAITH

كورد و كوردستان له بهلگه نامه نه پيښه كاني نه سريكاډا - كوردستانى ئيران و توركييا

به داخوه زۆربهى نمو شتانهى كه به سهر كورددا هاتوه له شوينگه ليك رووى داوه كه به هوى سياسى و جوگرافيايه وه ، ميديا جيهانييه كان ده ستيان پيى راناگات . من به كورتى به شيك لهو نه هامه تيان ده خمه روو كه به سهر ۳ ميليون كوردى كوردستانى عيراقدا هاتوه " .

له پيه وهندى له گهلا كاروبارى كۆميتهى پيه وهندييه كاني دهره وهى نه غجومه نى پيران سه بارهت به شهري ئيران و عيراق ، من دوو جار سهردانى كوردستانى عيراقم كردوه : سالى ۱۹۸۴ و سالى ۱۹۸۷ . له ميانه نى نهم ديدارانه دا توانيم رهفتارى زور خراپى ده ولته تى عيراق له گهلا خهلكى كورد بيبم . له سالى ۱۹۸۸ باروودوخى كورده كاني عيراق ، دوو جار دزهى كرده ناو ويژدانى كۆمه لگاي نيونه ته وهى : يه كه م جار له ريگاي نمو راپورتانه كه سه بارهت به هيرشى كيميايى بو سهر شاروچكه ي كوردنشيني هه له بجه بلاو بووه وه و جارى دووهم له كاتى كۆپه وي به رفراوانى ناواره كاني باكوورى عيراق له مانگى نه يلويل . نهم ناوارانه به سهرهاتى هيرشه كيمياييه كانيان له لايهن سوپاي عيراقه وه ده گيژاپه وه .

له پيه وهندى له گهلا نمو گهلا له ياسايه كه سناتور " پيلا " بو گه ماروډانى نابوورى عيراق (به هوى كه لك وهرگرتن له چهكى كيميايى دژى كورد) ته سليمى نه غجومه نى كردبوو كۆميتهى پيه وهندييه كاني دهره وهى نه غجومه ن داواى ليتركردم به سهر و كايه تى ليژنهييه ك ، سه بارهت به كه لك وهرگرتنى عيراق له چهكى كيميايى راپورت بدهم و بهلگه نامه كو بكه مه وه .

ليژنه ي راستى دۆزينه وهى نيمه بهلگه نامه و نيشانه ي زورى دۆزينه وه سه بارهت به وهى كه عيراق دژى خهلكى سثيل ، چهكى كيميايى به كار هيناهه له هيرشيكي

بهر فراواندا که له ۲۵ ی نابی ۱۹۸۸ دهستی پیکردوه . نامانجی نهم هیږشه ، تیڅشکاندنی بزووتنه وهی کورد بوو و گه یشته نامانجی خوی .

نهم هیږشه کیمیا ییانه به شیک بوو له سیاستی سهربازی عیراق که مه بهستی چول کردنی گه لی له ناوچه کانی کوردستانی عیراق بوو . هندیک له خاله کانی نهم سیاسته بریتی بوون له :

۱- کاول کردنی گوند و شاروچکه کانی سهراسه ری کوردستان

۲- دووباره نیشته جی کردنی خه لکی کورد له شوینه نوی به کومه له کان که له ژیر چاودیری سهربازیدان

۳- دوورخستنه وهی کورده کان بو شوینه کانی دهره وهی کوردستان

۴- به کارهینانی تاکتیکه توڅینه ره کان ، له وانه گازی کیمیا یی بو نه وهی خه لکه که له شوینه نه که ده بی چول بکړین ، بچنه دهره وه .

نهم سیاسته به دلره قییه کی زوره وه جیبه جی ده کرا و هیچ حیساییک بو بیروپای جیهان و یاسای نیونه ته وهی نه ده کرا . لیژنه ی راستی دوزینه وهی نیمه بهو نه بجامه گه یشته که به چه کی کیمیا یی هیږش کراو ته سهر ۴۹ گوند . نیمه له سهر نهو پروایه یین که ژماره ی گشتی نهو گوندانه که به چه کی کیمیا یی هیږشیان کراو ته سهر گه لی له وه زورتره . له دوا ی هیږشی کیمیا یی ، شالوی سهربازی به پړپوه چووه و نهو که سانه که زیندو مابوون یان نه یان توانیبوو خو یان بگه یه نننه تورکیا به کومه ل کوژراون . به گویره ی نهو گفتوگو یانه که نیمه له گه ل خه لکه که دا نه بجامان داوه ، ده توانین به راورد بکه یین که ژماره ی نهو که سانه ی که له نه بجامی هیږشی کیمیا ییدا و شالوه سهربازییه کانی پاش نهو کوژراون و بریندار بوونه ، هه زاران که سه .

پاشان بۆنی نوندی سیر ، پیوازی گهنیو ، سیو و جافه‌ری (مه‌عه‌نووس) له ناوچه بلاو ده‌بووه و نه‌وانه‌ی که کهوتبونه بهر کیمیایی ، به‌ره‌به‌ره یان کتوپر ده‌مردن .
تهرمی مردووه‌کان وشک ببوو و هندی جار شین و رهش ببوو . ژیان و مهرگ په‌یوه‌ندی به‌وه‌وه هه‌بووه که کهسه‌که له کوئ راوه‌ستابوو و ناراسته‌ی با ده‌یگرت یا نا . له ناکار هاواری دایک‌یکم بیست که منداله‌کانی ۲۰ هه‌نگاو له‌و لاتر مردبوون و خزی هیچی لی نه‌هاتبوو .

به وته‌ی نه‌وانه‌ی که زیندوو ماون ، ناژه‌له‌کان مردوون و په‌له‌وه‌ره‌کان له ناسمانه‌وه کهوتونه‌ته خواره‌وه . پاشان سه‌ریازه‌کان جل و به‌رگی تاییه‌تی دژه کیمیاییان له بهر کردووه و هاتونه ناو گوند . له هندی شویندا وه گوندی "بازی"^۱ ، هیزه‌کانی عیراق گوندنشینه‌کانیان داوه‌ته بهر ده‌سترژی گووله و پاشان تهرمه‌کانیان له گوپره به‌کومه‌له‌کاندا شاردوته‌وه و به بۆلدیزر خاکیان کردووه به سه‌ریاندا . ثم وه‌سفکردنه تیکه‌لیک بوو له سهدان گفتوگۆی نیتمه له‌گه‌ل ناواره‌کانی که‌مپه سه‌ره‌کییه‌کان (له تورکیا) . گفتوگۆکان دوو هه‌فته پاش رووداوه‌کان شه‌نجام دراون و هه‌موو چین و توپ‌توپی خه‌لکی له خو گرتووه له کورده خه‌باتکاره چه‌کداره‌کان (پیشمه‌رگه) بگره تا ژن و پیاو و مندا . نیتمه کیسه‌مان نه‌بوو بۆ دۆزینه‌وه‌ی شاهیدی رووداوه‌کان له بهر نه‌وه‌ی که له راستیدا به به‌راوردی من نیوه هه‌تا سی له چواری ناواره‌کان نه‌م رووداوانه‌یان به چاوی خو‌یان بینیه که‌من وه‌سفم کرد .

به گوپره‌ی سیستمی یاسایی نیتمه ، قسه‌کانی شاهیدانی عینی باشت‌ترین به‌لگه‌یه . به‌هه‌رحال کومه‌لیک له نیشانه فیزیکییه‌کانی نه‌م هیزشانه له سه‌ر جه‌ستمی

the village of Baze^۱

ناوړه کان دیار بوو . تیمیک له پزیشکه نه مریکایه کان که ناوړه برینداره کانیان بینیه ، کۆمه لیک له نیشانه کانی چه که کیمیاپه کانیان له سهر جهسته ی ناوړه کان بینیه . تیمیک له تله فزیونی بهریتانیا به سهرؤکایه تی "گوین رابیترز" ^۷ (که پاشان فیلمه که یان ده بینین) چوونه ته ناو عیراق و پارچه ی بۆمبه کیمیاپه کانیان له ژیر خاک دهره ی ناوړه . کاتی که له ۸ ی نهیلوولی ۱۹۸۸ و هزیری دهره وه ، " شۆلتز" به کاره ی نانی چه کی کیمیاپی (له لایهن عیراقه وه) شه پر مه زار کرد ، به وته ی چاپه مه نییه کان به گویره ی زانیارییه ته کنیکیه کانی بهرده ست نهم کاره ی کرد . له راستیدا له کاتی که کی شه ی وه لاسی گوغجاو به عیراق به هزی هیرشه کیمیاپه کانی له نیوان نه غوومه نی پیران (که خوازیاری که مارؤدانی نابوری عیراق بوو) و ده ولته ی ره یگان (که به هیچ شیه یه که له گهل نه وه دا نه بوو هیچ کاریک دژی عیراق بکریت) ههروه ها به تووندی بهرده وام بوو ، هیچ جیاوازیکی بیروړا له سهر نهو راستیه له نارادا نه بوو که عیراق که لکی له چه کی کیمیاپی وه رگرتوه ..

به یارمه تیتان ده مه ویټ دوو خالی دیکه سه باره ت به که لک وه رگرتنی عیراق له چه کی کیمیاپی دژی که مینه ی کوردی خزی زیاد بکه م : یه که م نه وه که نهم هیرشانه له ۲۵ ی نابی ۱۹۸۸ دهستی پیکردوه و اتا ۵ رؤژ پاش جیه جی کرانی ناگره سستی نیوان نیران و عیراق . دووم نه وه که نامانجی نهم هیرشانه ته نها کورده شه پروانه کان (مه به سستی پيشمه رگه کانه - وه رگپیر) نه بوون . شه پروانه کان له مۆلگه کانی خزیان له باکووری عیراق بوون که سهرزه مینیکي وشکی بی دار و بهرگه و رهنکه بنکه کانیان له تاسمانه وه دیارین . به هه ر حال رژی عیراق هیرشی کرده سهر

گونده کانی نېزو دۆلته کان ، هەر بۆیه زۆریه قوربانیه کان ژن، منداڵ و پیاوه سقيله کان بوون .

هېرشه کیمیا بیه کانی عیراق زۆر تووند بوو . عیراق دهیتوانی به بئ کهلک وهرگرتن له چه کی کیمیا بیه و به کۆمه ل نه کوشتنی بئ گوناح ، بزوتنه وهی چه کداری کوردی سهرکوت بکا به لām له باتی شهوه دهولهتی عیراق خه لکه که ی به درندانه ترین و نامرؤفانه ترین شیوه سزا دا له بهر شهوه که وهک نه یاری خۆی سهیریانی ده کرد .

کیمیا باران ته نه با به شیک له سیاسه تی دژه کوردانه ی عیراق بوو . له کاتی سه فره که ی من بۆ عیراق له نه یلولی ۱۹۸۷ ، له سهر جاده ی به غداد — جله ولا ، دهر به ندیخان ، سلیمانی و کهرکوک ، ۴۰ گوندی کوردنشینم ژمارد که لهم دوا بیا نه دا کاول کرابوون . نهم به شهی خاکی کوردستان سه رزه مینیکى ترسناک بسو که ته نه ا تیری دارى کاره با ، گۆرستان و باخه بئ خاوه نه کانی تیدا مابوو . نهم گوندانه له ناوچه ده ستیپزانه گه یشتوه کاندانه بوون به لکوو له سهر جاده سه ره کییه کانی کوردستانى عیراق بوون . که وابوو کاول کردنی نهم گوندانه هیچ پاساوینکی سه ربازی نه بوو ، به لکوو ته نه ا غوونه یه کی دیکه ی سیاسه تی سزادانی خه لکی سقیلی بئ گوناح بوو .

رېبه رانی کورد به لگه نامه ی شه وه یان خستۆته پروو که ۳۸۹۷ گوند کاول کراون و هه زاران قوتابخانه و سه دان کلیسا و مزگه وتی کۆن رووخیتراون . خه لکی نهم گوندانه له هه ندی که مپ له نزیکى شارۆچکه کان نیشته جئ کراون که له ژێر چاودێرى سوپای عیراقدان و هه ندی جار بۆ بیاوانه کانی باشووری ولات دوور ده خرینه وه که زۆر له ناوچه شاخوا بیه کانی کوردستان دوورن . من ناتوانم ژماره ی قوربانیا نی نهم سیاسه ته

کورده و کوردستان له بهلگه نامه نه پیتییه کانی نه مریکا دا - کوردستان نیران و تهرکیا

مه زنده بکهم بهلام مه عقوله ژماره یان زور بیت . بهرنامه ی ده رکردنی خه لک به تاییه ت دلپه قانه بوو و کولتووریکی ده ولته مه ند و کهوناری له ناو برد .

سهره بجام ده مه ویت ناماژه به وه بکهم که کورد بووه ته قوریانی جوړیک پیشیل کردنی مافی مرؤ که روویه پرووی هه موو خه لکی عیراق بۆته وه . نه م کرده وانه بریتین له کوشتن ، نه شکه بجه ، ده سته سهر کردن به بی حوکمی دادگا و بی شهش کردن له نازادییه بنه پیتییه کان . یه کی له کرده وه نو ی و تاییه ته کانی ده ولته تی عیراق ، نه شکه بجه و کوشتنی منداله کانه بۆ نه وه ی دایک و باوکیان سزا بدات و و گوشاریان بجاته سهر . ریک خراوی لیبوردرنی نیونه ته وه یی به لگه نامه ی نه وه ی له ده سته دیه که بنه ماله کان له بهرام بهر وهرگرته نه وه ی تهرمی پارچه پارچه کراوی میترمنداله کانیان پاره یان داوه به ده ولته ت .

به نیسبه ت کورده وه ، عیراق به ته وای مرؤ فکوژ بووه . به هه رحال به گشتی کۆمه لگای نیونه ته وه یی له بهرام بهر کاول کردنی کوردستانی عیراق و ته نانه ت که لک وهرگرتن له چه کی کیمیایی دژی خه لکی سفیلی بی گوناخ به پاریزه وه کاردانه وه ی نیشان داوه . هه روا که گه لی له نیوه ده زانن ، له سالی ۱۹۸۸ کتوپر پاش وهرگرتنی راپوړتی به کاره یتنانی بهر فراوانی چه کی کیمیایی دژی کورد ، سناتور " پیل " و سناتور " هیلز " گه لاله نامه یه کیان ته سلیمی نه بجومه ن کرد بۆ نه وه ی کۆمه لیک گه مارۆی ماددی و ئابووری بخړیته سهر عیراق . نه م گه لاله نامه یه (به ناوی پیشگیری له ژینۆسایدی ۱۹۸۸) یه ک رۆژ دواتر له لایه ن نه بجومه نه وه په سندن کرا (که کرده ویه کی نه ونده خیرا له نه بجومه ندا نمونه ی نه بووه) به لام به داخه وه نه بوو به یاسا و به هو ی بهر ژه وه ندیییه ئابوورییه زور تاییه ته کانی ته مریکا دژایه تی له گه ل

کرا و نیداره ی ره یگان به ته وای دژى راوستا و له ناکامى مانتوره پارلمانیه کانی روژى کوتایى خولى ۱۰۰ى کونگرېسى نه مریکا هدره سی هینا .

گه لاله یاسای پیشگیری له ژینوساید ته نها رووداویک بوو که له جیهان دا قهوما بو نه وهی وه لایمیکى چروپر بدرسته وه به پیشیل کردنى مافی کورد و یاسای نیونه ته وهی . له م په یوه نډیه دا ته نها چهند ولات بوون که له ولاته یه کگرتوه کانی نه مریکا زیاتر چونه پیښ ، لایکهم شولتز ، وه زیری دهره وهی نه مریکا هیرشه کیمیاپیه کانی شهرمزار کرد .

کاتی که سدام حوسه یین کویتى داگیر کرد له سهر نه و پروایه نه بوو که جیهان کاردانه وهیه کی نه وهنده توند نشان بدات . له وانه یه یه کی له هوکاره کانی نه م شیوازه بیرکردنه وهیه ی سدام ، بی هه لوپستی نیمه بووی به نیسبهت کیمیا باران کردنى خه لکی عیراق که پیشت سدام ده یکرد .

نیستا که سهر به خوږی کویت دهسته بهر بووه هیوادارم یه که مین و دریو خایه نترین قوربانیا نی سدام له بیر نه که مین واتا کورده کان . هه تا کاتیک دیکتاتوریک سهر کردایه تی عیراق بکات مافی کورد له عیراق به هیچ شیوه یه که دهسته بهر نابیت . مانه وهی کولتوری کورد و ته نانهت مانه وهی فیزیکی کورد به وه په یوهسته که بوار بو نوتونومی کوردستان خوښ بکریت . کاتیک که عیراق که وته ژیر چه تری پاراستنى زه یزه کان (مه به ستی بریتانیا یه - وه رگپر) نوتونومی کوردستان له لایه ن زه یزه کانی پاش شهرى یه که مى جیهانی و کو مه لای گه لانه وه گارانتى کرا به لایم به هه ر حال کو مه لگای نیونه ته وهی نه یویست و توانایى نه وه شی نه بوو نه م گارانتیا نه جیبه جی بکات . له وانه یه له باروودوخی پاش شهرى (که نداوی فارس) گارانتى

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پيښه كاني نه مريكادا - كوردستاني نيران و توركييا

نيونه ته وه يي دهسته بهر بكریت له نيو عيراقیتدا كه ریز له مافی مرؤ و مافی سیاسی هه موو هاوولاتیانی عیراق بگریت . ئۆپوزیسیونی نایه کانگیری عیراق (له وانه حیزبه سهره کیهه کانی کوردستان) له سهر بهرنامه یه کی سیاسی دیموکراتیک بۆ عیراقی پاش سهدام ریککه وتوون . به بیروبۆچوونی من نه مه سهره تایه کی هیوا به خشه . من له سهر نهو پر وایه م كه ولاته یه کگرتوه کانی نه مریکا و هاوپه یانانی ده بیته هه رچی له دهستیان دیت بیکه ن بۆ نه وه ی ئالترناتیفیکی دیموکرات له عیراق پیکبیت ، ئالترناتیفیکی وا باشتین هیوا به بۆ کورد .

من له قوناخی پاش هۆلۆکاست (شالۆی سوتاندنی جولە که کان به دهستی هیتلەر - وه رگپ) گه وره بووم و به هۆی نه وه ی که ناگاداری نه م رووداوه جیهانییه بسوم باش له بیرم دیت بیرو پای نه وه ی ئیمه نه وه بوو که نابیت شتیکی وا ئیدی قه د روویدات . واتاکه ی نه وه یه که رووداویکی جهه می وا نابیت جاریکی دیکه پشتگۆی بخریت و سهرنجی پینه دریت .

هیچ کهس تراژیدیایه کی نه وه نده گه وه ی به چاو نه بینیه که له شهیلوولی ۱۹۸۸ رووی داوه و بی ناویشان ماوه ته وه . من ویتای زۆرم له و ۵ رۆژه هه یه که له سنووری عیراق و تورکیا بووم : له سهر شاخیتی بهرز ژنیک له سهر کۆله که لوپه له بچوکه که ی دانیشتبوو که هه موو دارونه داری بوو و بیری له داها توویه کی به ته واوی نادیار ده کرده وه . که ره کان پاش نه وه ی له لایه ن خاوه نه ناواره کانیانه وه به ره لا کرابوون به تووره که ی پر زه رق و به رقه وه سهر گهردان ده گه ران ، پیره مه ردیک ده گریا له بهر نه وه ی هه واتی مردنی منداله گه وره و بچوکه کانی خو ی بیستبوو . نه مانه

کورد و کوردستان له به لکه نامه نه پښتنيه کانی نه مریکا دا - کوردستانی نږدانی و تورکیا

کۆمه لێک وینان که تا ماوم قه د له بیرم ناچیت . هیوادارم نیمه نه هیلین جاریکی دیکه
نیش و ژانگه لیکي وا بی سهرنج و بی وه لام بمینیتته وه .

۳۰ ی ناداری ۱۹۹۲ - نهنجوومه نی نوینه ران

تراژیدیایی مافی مروؤ : رهفتاری تورکیا له گه له کورده کان

به رپژ "برومفیلد"، نوینه ری نه یاله تی میشیگان:

جهنابی سه رۆك ، جیهان به هۆی رهفتاری درپدانه ی سه دام حوسه ی نه له گه له که مینه ی کورد له باکووری عیراق هه ژا. نیستاش جیهان راستیه کانی پیشهاتیکی ته نانه ت هه ژینتر ده بینێ که نه ویش سه رکووتی درپدانه ی کورده کانه به دهستی تورکیا که (نه ندامی) : اتۆیه و هاو په یانی نزیک و لات ه یه کگرتووه کانه له ناتۆدا.

له ماوه ی چهند ههفته ی رابردوودا، هه ژه کانی ئاسایشی تورکیا هه ژیکه به رفراوانیان به کارهیناوه بۆ سه رکووتکردنی گرێلا کورده جیا یه خوازه کان. له داوین شهر له گه له کورده کان، یه کینه کانی سوپای تورکیا که لکیان له پیداو یسته سه ربازییه کانی ئالمانیا وه رگرتووه. ده و له تی ئالمانیا که لکوه رگرتنی ده و له تی تورکیا له پیداو یسته سه ربازییه کانی نه م و لات ه ی دژ به کۆمه لگای کورد به توندی شهر مه زار کردووه و داوای له کۆمه لگای ئوروپا کردووه پیشهیلکردنی مافی مروؤی که مینه ی کورد به دهستی تورکیا پروتستۆ بکات.

ئالمانیا به و شهرت و مه رجه سازوبه رگی سه ربازی داوه به تورکیا که ته نه ئا بۆ ئامانجی به رگری له ناتۆ که لک له م سازوبه رگه وه رگری ت و نیستا ناردنی چک بۆ تورکیای هه لواسیوه تا لیپرسینه وه و لیکولینه وه له م رووداوه بکری ت. حیزبیکه ئاده سه لاتدار

له ئالمانيا به ناوې "حيزبي ديموكراته نازاده كان" داواي له كۆمهلگاي نه وروپا كوردوه كه داواكارى توركييا بۆ به نه ندامبون له و ريځخواويه رته بكتاوه.

پارتى كريكاراني كوردستان (PKK) له سالى ۱۹۸۴ - هه بۆ دامه زړاندنى دهوله تى سهره خۆ له توركييا ههول ددهات و تا نيستا پتر له ۳۴۰۰ كس له ناكامى شهړ له نيوان هيزه كاني ناسايشى توركييا و كورده جياييخوازه كان كوژراون.

هه رچه ند كه دهوله تى توركييا كۆمهلتيك كيښى ته منى ههيه كه دهې چاره سهرى بكتا، به لام هيزه كاني سهره پړيى ده كن و گه لى له سهر بازه توركه كان و يه كينه كاني پوليس ده ستيان داوه به كوشتنى نيا سايى، نه شكه نه و پيشيلكردى مافى مرؤ . هه رچه ند كه سهرؤك وه زيراني نوئى توركييا، "سوليمان دميرل" به لئنى داوه نه و رهفتاره هه لانه قهره بوو بكتاوه كه له گه ل كهمينه ي كورد كراوه، به لام وادياره نه وئيش بريارى داوه نو په راسيونه سهر بازيه كاني دؤى كورده كان زياد بكتا، له باتى نه وهى بۆ دوزينه وهى ريگا چاره يه كى ناشتيخوازانه بۆ نه م پيكدادانه دريژخايه نه، له گه ل كورده كان وتوويز بكتا.

من به تاييه ت له وه زيزم كه توركييا جاريكى ديكه بۆ سهركووتكردى هاوولا تيانى خؤى له و سازوبه رگه سهر بازيه كه لك وه رده گريت كه له پيناو ناما نه كاني ناتؤدا پيئدراوه. نه م كرده وهيه، بريارى ناخؤشى توركيام وه بيرده هينتيته وه بۆ كه لكوه رگرتن له چه كه كاني ولاته يه كگرتوه كاني نه مريكا بۆ دا گيركردى تراژيديكى قويرس له سالى ۱۹۷۴ ، نه و دا گيركارييه كه تا نه مړۆ به رده وامه.

۷ ی نیسانی ۱۹۹۲ - نهنجومه نی پیران

سیاسه ته کانی تورکیا بهرامبهر به هاوولاتییه کورده کانی

به ریتز دیکونسینی^۱:

جه نابی سەرۆك، من نه مپۆ ده مهوێت نیگه رانی خۆم ده ربیرم ده رباره ی بارودوخی باشووری رۆژهه لاتتی تورکیا که له م ههفته نه ی دوا ییدا گه یشتووه ته ناستی شه ری ناوخوا. سەرۆك وه زیرانی نه م دوا ییه هه لپۆتێردراوی تورکیا، "سوله یان دمیرل" وتوو یه تی که چاره سه رکردنی بارودوخی کورد، ناما نجی سه ره کی ده ولته که یه تی. "دمیرل" له کاتی سه ردا نه گشتیه که ی بۆ ناوچه ی کوردنشین له سالتی رابردوو ناماژه ی به هاوولاتیانی کوردی تورکیا کرد و به لێنی دا ئۆتۆنومیه کی کولتووری فراوانتر و پێشکه وتنی زۆرتی نابووریان پێیدا ت. ده ولته تی به رپۆت "دمیرل" که ندوکۆسپه کانی سه ر بلاو بوونه وه ی چاپه مه نیه کوردیه کان و که لکه ره گرگرتن له زمانی کوردی لابر دووه و هیوا ی ده ربیره وه که زیاد بوونی ئۆتۆنومی کولتووری بپێته هۆی که مبوونه وه ی پشتیوا نی له PKK که هه ول ده دات بۆ دروستکردنی ده ولته تی سه ربه خۆ.

به داخه وه هه ولته کانی "دمیرل" بۆ ئارامکردنی بارودوخی کورد، نه بووه ته هۆی که مبوونه وه ی ئالۆزییه کان و له باتی نه وه شه پۆلی نا په زایه تییه کی به رفراوان له باشووری رۆژهه لاتتی تورکیا ته قیه وه وه و ناستی توندوتیژییه کانی نیوان هیژه کانی

^۱ Mr. DECONCINI

ئاسايش و هيژه كانى PKK بهرز بووه ته وه و بووه ته هۆى كوژرانى خه لكى بى گوناح كه نه مهش شتيكى قبوولنه كراوه.

نهم دواييانه ۱۴ نوينه رى كورد بۆ پرۆتستۆ كردنى سياهه تى ده ولتهت بهرامبهر به هاوولاتييه كورده كان، له نيتتلافى ده سه لاتدار له پارلمانى توركييا كشاونه ته وه. ده ولته تى نوئى توركييا و بهرنامه بهر فراوانه چاكسازه ديوكراتيه كانى ئبستا به هۆى ئالۆزى و شله ژاوى بارودۆ خه كه له باشوورى رۆژه لاتى توركييا كه وتوه ناو مه ترسى. هيرشه سه ريازييه كانى توركييا بۆ باكوورى عيراق (كه ئامانجى بنكه كانى PKK يه) له راستيدا بووه ته هۆى كوژرانى خه لكى مه ده نى كه هيچ پشتيوانييه كيان له PKK نه كرده وه. كرده وه كانى هيژه كانى ئاسايش دژى PKK بى ده ستپاريزان بووه و زياتر دانىشتووانى كوردى هانداوه و سه راسه رى ناوچه ي ناسه قامگيرتر كرده وه. هاوپه يمانى توركييا له ناتۆ و اتا ئالمانيا نهم دواييانه ناردنى چەك بۆ توركيياى هه لواسيوه، له بهر نه وه ي توركييا نهم چه كانه ي بۆ هيرش دژى كورده كان به كار هيتاوه. ئالمانيا رايگه ياندووه ده يه ويت مه سه له ي كورد له كونفرانسى ئاسايش و هاوكارى له هيليسينكى بخاته پروو.

جهنابى سه رۆكى نه نجوومهن، له قازانجى هه موو لايه نه كاندايه كه ده ولته تى توركييا له كاتى بهر نه نگاربوونه وه له گه ل PKK به ته واوى ده ست بپاريزييت. له كاتيكا كه توركييا و له راستيدا هه موو ده ولته ته كان مافى پاراستنى ئاسايشى هاوولاتييان و يه كپارچه يى خاكه كه يان هه يه، به لām توركييا له بهرامبهر نه وه ده روه سه كه مافى هاوولاتييانى خۆى بپاريزي. به داخه وه هه ر كاتى كه هيرشه كانى PKK زياد ده بيت، به هۆى كرده وه توندوتيه ژه كانى هيژه كانى ئاسايشى توركييا، مافى مرۆفى خه لكى

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پتييه كانى نه سريكا دا - كوردستانى نيران و توركييا

مه دهنى باشوورى رۆژهه لاتی تورکيا زیاتر پیشیل ده کریت. ئەم کوردەوانە بە تاییەت جینگای داخە، چونکە لە کاتی کدا ئەجام دەدریت کە بە رێبەرایەتی سەرۆک "دمیرل"، دەولەتی تورکيا کۆمەڵی هەنگاوی گرنگی هەلگرتووە بۆ باشتکردنی مافی مه دهنى و مرۆفی هاوولاتیانی.

ئەم رەوتە دەبی بەردەوام بێ و چاکسازی دەبی بە توندی لە هەموو ناستەکانی دەولەت بەردەوام بێت. دەولەتی تورکيا دەبی بە خێرای و گروپینی زۆرترەو، مافی مه دهنى و مرۆفی هاوولاتییه کانى بپاریزی و ئەو مسوگەر بکات کە هێزەکانی ناسایشی تورکيا بە گوێرەى رەوتی جێکەوتووی دیموکراسی و نێونەتە، یی رەفتار بکەن. توندوتیژی تەنها توندوتیژی دەهینیت و پشتیوانی لە PKK زباتر دەبێت، ئەگەر سەرۆک "دمیرل" هەنگاوی شیلگیرانە هەلنەگریت بۆ پاراستنی مافەکانی سەرجهەم هاوولاتیانی تورکيا.

حهواندهوهی کوردهکان له باکووری عیراق
۱۲ی حوزهیرانی ۱۹۹۲- نهنجومهنی پیران

به پرتز "رهید"^۱ :

جهنابی سهروک دوینی نهنجومهنی پیران رهزامهندی ده رپری له گهل پریانامه ی
۲۹۹ی کۆنگریس که له لایه نۆینه ری کۆنگریس ، "جه یز بیلهری" یه وه خرابووه
روو . نه م پریانامه یه داوا له تورکیا ده کات ریکه وتننامه ی خوی له گهل نه مریکا
پاش حوزهیرانی ۱۹۹۲ دریتو بکاته وه بو نه وهی بنکه سه ربازییه کانی ولاته
یه کگرتووه کانی نه مریکا له باشووری تورکیا وبنکه کانی نه ته وه یه کگرتووه کان له
عیراق بیتنه وه . ههروه ها پریانامه که ده لیت: "ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا و
نه ته وه یه کگرتووه کان ده بی زۆر گرنگی بده ن به وهی قه ناعه ت به عیراق به یین
گه مارۆ نابوو رییه کانی سه ر باکووری عیراق لابیات و ههروه ها ده لیت ولاته
یه کگرتووه کانی نه مریکا ده بی پشتیوانی له یه کپارچه یی خاکی هه موو ولاتانی ناوچه
بکات" .

ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا کورده کانی هاندا راپه رین بکه ن و پاشان له به رامبه ر
کۆمه لکوژی سه دام به ته نیا هیشتنییه وه و میلیۆنه ها کورد — زۆرت رۆن و مندال —
ناچار بوون له ترسی هه ره شه کانی سه رای عیراق له زیدی خۆیان ئاواره بن. نه م
ئاوارانه ئیش و نازاری زۆریان بیینی، برسیتی زۆریان کیشا .

¹ Mr. REID

کورده و کوردستان له بهلکه نامه نه پښتېه کانی نه مریکا - کوردستانى نیران و نه مریکا

سه دام کورده کانی کیمیا باران کردووه و هه موو گونده کانی خاپوور کردووه . نه گهر ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا و نه ته وه یه کگرتووه کان له ناوچه بچنه دهره وه ده بئى چاوه پروانى کۆمه لکوژى ته واری کورده کان بین .

له ریځگای نه ته وه یه کگرتووه کان و "شالووی دابینکردنى ئاسایش" وه ، نیمه توانیومانه پیش له هیژشى گورگه کانی سه دام بگرین به لām کات کۆتایی پیدیت ، بهم زووانه کات کۆتایی پیدیت و ده بئى ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا ده ست به کار بیت . نه مه داواکاری مادی نییه یان داواکاری بۆ ده ستیوهردانى سه ربازی نییه ، به لکوو داواکاری بۆ ریبه رایه تی کردنه .

نه م دوا بیانه کورده کان ناوات و ئاره زووی خویشان بۆ دیمۆکراسی له ریځگای به ریوه بردنى هه لپژاردنیکی نازاد و سالم و به دوور له توندوتیژی ده ربړی . ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا ده بئى به لینه کانی خو ی به نیسبه ت نه م خه لکه نازاد یخوازه جیبه جی بکات ، هه ربۆیه په سه ند کردنى بریارنامه ی ۲۹۹ ی دوینی ژور گرنگه .

من ستایشی هه وله کانی به رتیز "بیلبره ی" ده که م بۆ وه بیرهیانه وه ی به لینه کانی ده وله تی نه مریکا و ناردنى په یامیك بۆ خه لکی هه ژاری کورد . نه مه که مترین کاریکه که نیمه ده توانین بۆ کورده کان بیکهین .

دریژکردنه وهی ریځکه و تننامه ی شالوی دابینکردنی ناسایش له لایهن تورکیا وه
۸ی ته موزی ۱۹۹۲- نه نجوومه نی نویڼه ران

به ریژ "شوگ" :

جهنابی سرۆك، ده مه ویت له مه له كه لك وه ریگرم بۆ شه وهی سپاسی ده ولته تی
تورکیا به گشتی بکه م بۆ دریژکردنه وهی ماوه ی شالوی دابینکردنی ناسایش بۆ ۶
مانگی دیکه . هه روه ها كه نیوه ده زانن " شالوی دابینکردنی ناسایش"
به رنامه یه کی نیونه ته وه ییه كه دوا به دوا ی به ته نجام گه یشتنی "شالوی سه ربازی
گه رده لوولی بیابان" بۆ پاراستن و یارمه تیدانی کورده کانی عیراق دارپژراوه . هه روه ها
كه ده ولته تی نیمه داوا ی کردبوو، له ۲۶ی حوزه یران به ۲۲۸ دهنگی به لئ له
به رامبه ر ۱۳۶ دهنگی نه خه یر ، پارلمانی تورکیا نه م ریځکه و تننامه یه ی دریژ کرده وه .
جهنابی سرۆك به فهرمانی نیوه من به سه ربهرشتی لیژنه یه کی دوو حیزبی ، سالی پار
پاش کو تایی پیته اتنی شالوی سه ربازی گه رده لوولی بیابان (بۆ یارمه تیدانی
کورده کان) سه ردانی ناوچه م کرد . بارودۆخی کورده کان له کاتی سه ردانی نیمه شله ژاو
بوو و به ته واری دیار بوو كه هیه هه ولتیک بۆ یارمه تیدانی نه م ناوارانه بی هاوکاری
ده ولته تی تورکیا سه رکه و توو نابیت . نه م پشتیوانیه هاته دی و شالوی دابینکردنی
ناسایش به سه رکه و توویی توانی کورده کان پپاریژی و یارمه تیان بدات . پارلمانی
تورکیا به دریژکردنه وهی نه م ریځکه و تننامه یه بۆ ۶ مانگی دیکه ، جارتیکیر

¹ Mr. MCHUGH

کورد و کوردستان له به لکه نامه نه پښتنييه کانی نه مریکا دا - کوردستانن نپړان و تورکیا

نیگه رانی مروځدوستانه ی خه لکی تورکیای به نیسبه ت کورده کانی باکووری عیراق
نیشان دا .

پېرۆزبایی له تورکیا بۆ دريژکردنه وهی کاتی شالۆی دابینکردنی ئاسایش

۹ی تهموزی ۱۹۹۲ - نهنجومهنی نوښه ران

بهريژ "بيلبهی" :

جهنابی سهرۆك: لهم دهرفته كه لڤ وهرده گرم و پېرۆزبایی له خه لکی تورکیا ده كه م به تاييهت له پارلمانكه يان (به ريبه رايه تی سهرۆك وهزيان ، سوليمان دميرل) بۆ دهنگدانه بوړانه كه ی بۆ دريژکردنه وهی شالۆی دابینکردنی ئاسایش . به ۲۲۸ دهنگی نهريښی له بهرامبه ر ۱۳۶ دهنگی نهريښی ، هيژه هاوپه يانه كان ريڠايان پيډرا شالۆی ئاسمانی خویان دريژه پيډه ن بۆ پاراستنی ئاسایش و نه منييه تی نهو سه دان ههزار كورده ناواريه كه له باكوری عيراق ماونه ته وه . نه م دهنگدانه نيشانی دا كه تورکیا دهيه ويّت ببیّت به شهريکی ولاته يه كگرتوه كانی نه مړيكا و په يوه ست بیّت به و هيژانه كه له گه ل ئيمه ديموكراسی و سه قامگیری ده به نه ناوچه . ناگادار بوون له بارودۆخی كورده كان و ههوله كانيان بۆ چاره سهر كردنی گپرو گرفته كانی كورده كان ، تورکیای كردوه به ريبه ري رۆژه لاتنی نيوه راستیکی ديموكرات و ناشتيخواز .

جاريکی ديكه سپاسی خۆم و سه رجه م نه ندامانی كۆنگريّس- كه دهنگيان خستۆته پال دهنگی من بۆ پشتيواني كردن له خه لکی كورد- پيشكه شی خه لکی تورکیا ده كه م. من گه شبينم به نيسبهت هاوكاری به رده وامي دوو ولاتی نه مړيكا و تورکیا و يارمه تيدانی تورکیا به ئيمه بۆ دۆزينه وهی ريڠا چاره يه کی ناشتيخوازانه و ديموكراتيک بۆ داهاتووی كورد .

دریژکردنه وهی ریککه وتننامه ی شالاوی دابینکردنی ناسایش هیوایه کی نوی

ده به خشی به کورده کان

۹ی ته موزی ۱۹۹۲ - نه موزمه نی نوینه ران

به ریژ "گیلمان"، نوینه ری نه یاله تی "نیویژک":

جدهابی سه رۆك، دوا به دوا ی شه پی كه نداو، جیهان رووبه پرووی قهیرانی ئاواره كان
بره وه واتا كاتیك كه كورده كانی عیراق له ترسی شه وهی چاره نووسیان به دهستی
دیكتاتوریک هه سه یئاو قۆربانی بکریت به ره و سنووره كانی نیران و تورکیا
هه لهاتن. له وه لاما و لاتا یه کگرتووه كانی نه مریکا و کۆمه لگای نیونه ته وهی
هه ریمیک پاریژراویان له باکووری عیراق پیكه یئا و کورده کانیا ن هاندا بگه ریسه وه
زیدی خویان. و لاتا یه کگرتووه كانی نه مریکا به هاوکاری کۆمه لگای نیونه ته وهی،
دهستی به هه وانی هه واندنه وهی کورده كان کرد كه به "شالاوی دابینکردنی ناسایش"
ناسراوه. بۆ ناسانکاری بۆ نه م شالاوه ده ولته تی تورکیا ره زامه ندی خوی له گه ل
مانه وهی هیژه سه ربازییه كانی و لاتا یه کگرتووه كانی نه مریکا له باشووری شه و لاتا
ده ربی. نه م پریاره پریاریکی قاره مانانه یه له بهر شه وهی له وانه یه عیراق تۆله له
تورکیا بسینیته وه. نه م ریککه وتننامه یه له حوزهیرانی ۱۹۹۲ وه بۆ ۶ مانگی دیکه
دریژ کراوه ته وه و به هۆی شه وهی كه سیستمی حکومه تی تورکیا دیموکراسی
پارلمانیه، دریژکردنه وهی نه م ریککه وتننامه یه ده بی له لایه ن پارلمان وه بکریت.

كورد و كوردستان له بهلگه نامه نه پيښه كاني نه مريكادا - كوردستاني نيران و توركييا

جهنابی سەرۆك گهلی له ئیمه‌ی نه‌دامی كۆنگرێس خۆش‌حالین كه دۆستانی ئیمه له پارلمانی توركیا، ئهم مانگه شیلگيرانه ده‌نگیان دا به درێژ‌كردنه‌وه‌ی رێككه‌وتنه‌نامه‌ی دابینه‌کردنی ئاسایش. ئهم ده‌نگدانه كه دوایین غوونه‌ی هاوكاری توركیا به له‌گه‌ڵ رۆژئاوا، سه‌قامگیری ناوچه هان ده‌دات و هیوا به‌كه‌ی نوێ ده‌به‌خشی به ده‌یان هه‌زار كه‌س.

درێژ‌كردنه‌وه‌ی پشتیوانی توركیا له شالاری دابینه‌کردنی ئاسایش، گرنگی ده‌وری توركیا له ناوچه به‌رجه‌سته ده‌كات. هاوكاریی توركیا شتیکی به‌كلاسیكه‌ره‌وه بوو بۆ سه‌ركه‌وتنی هێزه هاو به‌یامانه نیونه‌ته‌وه‌یه‌كان له كاتی قه‌یرانی كه‌نداو و ده‌وریکی زۆر گرینگیش ده‌بینی له درووست كردنی داها‌توویه‌کی دی‌ۆكراتیسك. توركیا غوونه‌یه‌کی باشه، نه‌ته‌نها بۆ كۆماره تازه سه‌ربه‌خۆبووه‌كانی به‌كه‌یتی سۆفیه‌تی پیشو و به‌لكوو هه‌روه‌ها بۆ جیهانی عه‌ره‌ب. توركیا له رێگای هاوكاری و دانووستانی ئابووری زۆتر له به‌رامبه‌ر بیرۆكه‌ی ناشتی ده‌روه‌ست بووه و ئهم دواییانه‌ش میوانداری له رێبه‌رانی ۱۱ ولات كردوه (له‌وانه رێبه‌رانی ۶ كۆماری پیشووی سۆفیه‌ت و نه‌رمه‌نستان و نازه‌ریایجان كه له سه‌ر كیشه‌ی نه‌گرونی قه‌ره‌باغ ناكۆكن) بۆ واژو كردنی په‌یمانی هاوكاری ئابووری ده‌ریای ره‌ش.

جهنابی سەرۆك بریاری توركیا بۆ درێژ‌كردنه‌وه‌ی رێككه‌وتنه‌نامه‌ی شالاری دابینه‌کردنی ئاسایش، هیوا به‌كه‌ی نوێ ده‌به‌خشی به كورده‌كان. هه‌لویه‌ستی شیلگيرانه‌ی توركیا وه‌بهره‌ینه‌ری ته‌ویه كه رۆژئاوا ده‌توانێ له سه‌ر توركیا حیساب بكات و توركیا ده‌توانێت رۆژ له دوا‌ی رۆژ ده‌وریکی گرینگتر ببینی‌ت له كاروباری ناوچه و جیهاندا.

۶ ی گولانى ۱۹۹۲ - نه نېومنه نى نوينه ران

بارودڅى مافى مرؤ له توركييا

بهريز هاميلتون، نوينه رى نه ياله تى نينديانا:

جه نابى سهرؤك، من دهمه ويټ جاريكى ديكه سهرنجى هاوكارنم بهر وهلاى دواين
زنجيره نالوگورپى نامه له نيوان ولاته يه كگرتووه كان و كار به دهستانى توركييا دهر باره
بارودڅى مافى مرؤ له توركييا رابكيشم. من لهم په يوه ندييدا نامه يه كه له گهل
"نزهت خاندمير"، بالويى توركييا له ولاته يه كگرتووه كان نالوگورپى كرووه.
له كاتيكا كه نيستا چهند مانگ به سهر نالوگورپى كرونى نامه له گهل بالويى توركييا له
ولاته يه كگرتووه كانى نه مريكا، نزهت خاندمير تيپه بووه، به لام به بچوونى من،
بيرو بچوونه كانى نه م بالويى هيشتا بۆ نه ندا مانى نه نېومنه نى نوينه ران سهرنجراكيشه.
نيگه رانى نيتمه به نيسبت بارودڅى مافى مرؤ له توركييا له مانگى كانوونى
يه كه موه نهره ويوه ته وه و لهم مانگانه دوايدا كۆمه ليك توندوتى لى له نيوان
هيزه كانى توركييا و خلكى باشورى رۆژه لانتى توركييا روى داوه. ولاته
يه كگرتووه كانى نه مريكا بهرده وام هيزى سهر يازى خوى لهم ناوچه يه وه كه به شيك
له "شالوى داين كرونى حسانه وه" ده هيليتيه وه. بهم هويه و كۆمه ليك هوكارى
ديكه، به بچوونى من نيتمه بهر پرسياريتى تايبه تمان هيه كه توركييا بارودڅى مافى
مرؤ لهم ناوچه يه و ناوچه كانى ديكه باشر بكات.

له بهرورارۍ ۱۵ ي تشريني يه كه مي ۱۹۹۱ ، بالويزي توركيا له ولاته يه كگرتووه كان نامه يه كي بو من له م پيوه نديدا نووسيوه ، منيش له بهرورارۍ ۲۸ ي تشريني يه كه مي ۱۹۹۱ له نامه يه كدا وه لآم داوه ته وه كه نه مه ده قي نامه كي منه :

كۆنگرئسي ولاته يه كگرتووه كان

واشنگتون، دى سى، ۲۸ ي تشريني يه كه مي ۱۹۹۱

بهريز نوزهت خاند مير

بالويزي كۆماري توركيا، واشنگتون، دى سى

بهريز جهنابي بالويز: سپاسي نامه كي نيوه له بهرورارۍ ۱۵ ي تشريني يه كه مي ۱۹۹۱ ده كم كه له وه لآمي بيروبوچوونه كاني من له ۷ ي تشريني يه كه مي ۱۹۹۱ ده باره ي بارودوخي مافي مرؤ له توركيا نووسيو تانه. من سپاسي نيوه ده كم و خوشحالم كه بوچوونه كاني نيوه به نيسبته ديموكراسي و مافي مرؤ له توركيا وه رگرت. نامه كي نيوه خالي باشي زوري تيدا بو و من خوشحالم كه ناگاداري نه وه هنگاوانه بووم كه نيوه ناماژه تان پيكردووه. ههروهه ها كه نيوه ناماژه تان پيكردووه، توركيا تنه ولاتيكه له جيهاني نيسلاميدا كه نازادي هلبژاردن، نازادي چاپه مهنى و سهروهري ياساي تييدا ريشه ي داکووتاوه. توركيا پيشكه وتني گرنگي له باشتكردني دامه زراوه ديموكراتيه كان و رهفاره كاني له ۴۰ سالي رابردوودا به دهسته پيئاوه به لآم گه لي له خه لك ديموكراسي نيوه به ديموكراسيه كي جوان و هه ندي جار به ديموكراسيه كي له رزوك داده نين. من ناگاداري نه و راستيه م كه توركيا هه ندي دراوسي ناشياوي هه يه و له گه ل كۆمه لي كي شه ي تاييه تي له لايه ن گروه تروريسته

كورد و كوردستان له به لکه نامه نه پښتنيه کانی نه مرکادا - کوردستانى نېران و تورکيا

ناوځييه غديره كورده كان و گروهه كورده جياييخوازه كان روبه پرويه كه له بهشى باشوورى روزه لاتى تورکيا چالاکى ده کهن. له گهل نه مشدا من لهو زانياريانه نيگه رانم كه به نيسبته پيشيلکردنى بهرده وامى مافى مرؤ له تورکيا پيمگه يشتووه. به تاييهت ريگه م پيښه ن چهنه نمونه يهك له م پيشيلکاريانه كه زور جينگاي نيگه رانين بڅه مېروو:

- سه ره پاي نهو راستيه كه تورکيا نيستا کونوانسيونى نوروپا و نه تهويه دگرتووه کانی دژ به نه شکه بڅه واژو کردووه، من ناگادارم كه نزيکه ي ۹۵ بهندکراوى سياسى نه مرؤ له تورکيا له ژيتر نه شکه بڅه دان.

- يه کي له ميتوده هاوبه شه کانی نه شکه بڅه، شوکى کاره باييه كه پتويستى به کهرسته ي تاييه تى خوى هديه و روونه كه كه لکوه رگرتن له م کهرسته يه شتيكى هره مېه کى نييه له ره وتى ليپر سينه وه دا.

- له سالى ۱۹۹۱ ژماره ي نهو که سانه ي كه له بهنديخانه دا گيانيان له ۵۰ هست داوه، به شيوازيكى بهرچاو زياد بووه و ۱۲ بهندکراوى سياسى له کانونوى دووه مى ۱۹۹۱ هوه به شيويه کى گوماناوى گيانيان له ده ست داوه.

- ههروه ها ژماره ي نهو که سانه زياد بووه كه له نه بڅامى زياده رپويى هيزه کانی پوليس گيانيان له ده ست داوه. له حوزه يرانى ۱۹۹۱ هوه ۱۹ کهس به هوى هيرشى مال به مالى پوليس کوژراون و ۱۰ خوښاندهر له نه بڅامى ليډان و تهقه ي بى ده ستپاريزانه ي هيزه کانی ناسايشى تورکيا گيانيان له ده ست داوه.

- کهندوکوسپه کانی سه ر نازادى راده ربرين بهرده وامه و جيبه جى کردنى نه م دوايانه ي ياسايى بهر فراوانى "دژه تيرور" بووه به ههنگاو يک بهر وه پاش له م په يوه ندييه دا.

پیشیلکردنی مافی مرۆفی که مینهی کورد بهردهوامه، سه رهپای داواکاری گشتی خهڵك بۆ ئازادبوونی به کارهێنانی زمانی کوردی. به کارهێنانی زمانی کوردی له ئیداره کان، له وانه له کاتی دیداری بهندکراوه کان له گهڵ بنه ماله کانیان و راویژ و گفتوگۆی بهندکراوه کان له گهڵ پارێزه ره کانیان قه ده خهیه.

من ستایشی راگه یاندن نامه گشتیه کانی ده ولتهی توركيا ده کم ده رهبارهی پێویستی کۆتایی پێهاتن به نه شه که نه له توركيا و باشت کردنی بارودۆخی مافی مرۆف، به لām ده بی نه وهش پشتر است بکه مه وه که تا نه شوینه که من ناگادارم تا ئیستا هیچ کر ده وه یه کی یاسایی یا کر ده وه یه کی دیکه دژی نه وه که سانه نه عجام نه دراوه که بهندکراوه کانیان نه شه که نه کر دوه. من هیچ زانیارییه کم له بهرده ستدانییه که نشان بدات پۆلیس یا کار مه ندیک ی به ندیخانه سزادرایت، له سه رکار ده رکرایت یا لیپرسی نه وه ی له گه لدا کرایت به هۆی نه و پیشیلکاریانه که نامه زی پیکرا. بۆ گه لی له نه ندامانی کۆنگریس زه حه ته ده رک به و نه رک و به ره برسیاره تیانه بکه ن و دا کۆکی لی بکه ن که ئیوه له نامه که تاندا نامه زی پیکردوه.

من سپاسی ئاوێدانه وه که ی ئیوه ده کم و خوشحال ده بم بیرو بچوونه کانی دیکه ی ئیوه له په یه ون دی له گه ل وه لām دانه وه به و نیگه رانیانه که نامه زی پیکردن، وه ره بگرم.

له گه ل رێزمدا

لی ه ه امیلتۆن، سه رۆکی کومیسسیونی نه وروپا و رۆژه لاتی ناوه پاس

۱ ی تشرینی یه که می ۱۹۹۲ - نه غبرومه نی نوینه ران
پاکتاوی ره گهزی ده ولته تی تورکيا بهرده وام پشتگوئ ده خریت

بهريژ ماوريليس^۱:

جه نابی سەرۆك، ئیستا زۆریه ی سەرغبی جیهان له سەر ههولئ پاکتاوی ره گهزی له ههندی له شوینه کانی کۆماری پیشووی یوگسلاڤیا چر بووه ته وه. وه کاردانه وه یه که له بهرامبهر گهلی له راپورته کانی نهم کرده وه بئ بهزیانه، نه ته وه یه که گرتو وکان گه مارۆی نیونه ته وه یی خستوه ته سەر "سربستان"^۲ و "مونتنیوگرۆ"^۳ و هیژکی ناشتیارژی ره وانه ی نهو شوینه کردوه و له ناستی نیونه ته وه ییدا نهم کرده وانه ی به توندی شهرمه زار کراوه.

من خوشحالم که ولاته یه که گرتوه کانی نه مریکا و کۆمه لگای نه وروپا وه که پشتیوانانی به هیژی نهم جۆره گوشاره نیونه ته وه ییه، نه وه نده له ناستی نیونه ته وه ییدا پشتیوانی له ههولته کانیان کراوه بۆ کۆتاییه پنهان به پاکتاوی ره گهزی له بالکان.

به ههرحال زۆر جیگای داخه که نیداره ی بوش و گهلی له هاو به یانه کافمان، بهرده وام پاکتاوی ره گهزی به دهستی ولاتیکی نزیک یوگسلاڤیا و اتا ولاتی تورکيا پشتگوئ ده خه ن. ده ولته تی تورکيا نهم پاکتاوی ره گهزییه دژی که مینه ی نه رمه نی، یونانی، قوبرس و کورد نه نجام ده دات. تورکيا له سالی ۱۹۱۵ پاکتاویکی ره گهزی تا

Mr. Mavroules^۱

^۲ Serbia

^۳ Montenegro

نه وېرې خوى ته غجام دا كه ژينو سايدى نهرمه نيه كانى ليكه وته وه. نهم كرده وه يه خوى به تهنه ها - له گهل داننه نانى توركييا بهم بهر پرسياره تيه - لهرز به له شى مندا دينيت، كاتى كه بير له وه ده كه موه كه نيمه سالى رابردو يه بيليون دولار يارمه تيمان بهم "به ناو ها و په يانه" داوه. به لام مه سه له كه لي ره كو تا يي پينا ييت. چهندها ساله كه دانيشتوانى يونانى توركييا كه له ژير ده سلا تى توركييا ده ژين، بوونه به قوربانى سياسه تى پاك تاوى ره گه زى ده ولته تى توركييا. له سالى ۱۹۹۲ توركه كان شارى "سمرنا"³ يان سووتاند و دانيشتووه كانيان به كو مه ل كوشت، ههروه ها كو مه ليك بهرنامه يان دوى يونانيه كان له نيستانبول و نيزمير بهرنيكخستن كرد. ته نانه ت نه مړوش يونانيه كانى دانيشتووى توركييا وه كه مينه يه كه ده چه وسينرينه وه. قوبرسيه كانيش غونه يه كى سه ره كى ديكه ي گروپيكي ته نيكي كن كه له به ده ستي توركييا بوونه ته قوربانى پاك تاوى ره گه زى. له ماوه ي ۱۸ سالى رابردو، ده ولته تى توركييا هه موو روژنيك چالاكانه قوبرسيه كانى له مال و زيدي خو يان ده ركردووه، به هوكارى سياسى قوبرسيه كانى ده ستيگر كردووه و حاشا له چاره نووسى قوبرس و نهرمه نيه بى سه روشوينكراوه كان ده كات. ده ولته تى توركييا ههروه ها كار ده كات بو سه رنه كه وتنى نه و وتو وژانه كه به پشتيوانى نه ته وه يه كگرتووه كان ده ستي پيكردووه به مه به ستي دوزينه وه ي ريگا چاره يه كى ناشتي خوازانه بو نهم قهيرانه. ده بى ناماژه به سه روتاريكي روژنامه ي نيرويورك تا ييز بكهم ده رياره ي پاك تاوى ره گه زى له قوبرس. نهم سه روتاره باسى بارودوخى داگيركرانى ده ولته تى خاوه ن سهروه ريبى قوبرس له ۱۹۷۴ به ده ستي هيزه چه كداره كانى توركييا ده كات.

³ Smyrna

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پيښه كاني نه مريكادا- كوردستان نيران و توركييا

ههروهه زور جينگای داخه كه ولاته يه كگرتووه كان هاوكات له گهل نه وهی به توندی دژی پاكتاوی ره گهزی كه مینهی كورده به دهستی دهولتهی عیراق و به هیزی ههواپی كورده كانی باكووری عیراق ده پارێزیت، به لام له هه مان كاتدا كرده وه سه ربازییه كانی توركييا دژی هه مان نه وه كه مینه كورده، هه م له توركييا و هه م له سه ر سنووری باكووری عیراق پشتگوى ده خات. ريكخراوی لیبوردنی نیونه ته وه یی به رده وه م دهولتهی توركيياى شه پمه زار كرده وه به هوی نه شكه نه وه كرده وه نامرؤفانه كانی ديكه دژی كه مینهی كوردی خوی. نه م سیاسه ته دوپویییه نه مريكا نابى به رده وه م بیته. ولاته يه كگرتووه كانی نه مريكا میلیونه ها دولار له گیرفانی باجده رانی نه مريكا خه رج ده كات بۆ پاراستنی گهلێك (كورده كان له عیراق) كه له ولاتی توركييا له ژیر هیرشی رۆژانهی دهولتهی توركيياى هاوپه یانی نیمه دایه.

نیمه وهك گهلێك، نابى رینگا به وه بدهین كه نه م ده ستردیژییه به رده وه م بیته. نیستا شه ری سارد كۆتایی پیهاتووه، كۆمونیزم و یه كیتی سؤفیه ت مردوون. توركييا پییخۆش نه بوو له كاتی قهیران و شه ری كه نداوی فارس یارمه تی ولاته يه كگرتووه كانی نه مريكا و نه ته وه يه كگرتووه كان بدات. واقعینی سیاسی "ناژینی نویی جیهانی"⁴ نیشان ده دات كه توركييا نه وه هاوپه یانه نیستراتژیكه نییه كه نیداره ی بوش

⁴ ناژینی نویی جیهانی (New World Order) نه وه سیستمه سیاسییه جیهانییه كه جۆرج بوش (باوك)، سه رۆك كۆماری نه مريكا پاش شه ری كه نداو (۱۹۹۱) رایگه یاند. هه ندی له پره نسییه كانی نه م سیستمه بریتین له سه روه ری یاسا، ده ستنه بردن بۆ توندوتیژی، چاره سه ركردنی ناشتیخوازانهی ناكۆکییه كان و ریزگرتن له مافی مرۆڤ به سه رۆكایه تی نه مريكا و له سه ر بنه مای نۆرم و شروقهی نه مريكا. (وه رگێپ)

بانگه شوی ده کات. مه سله ی له وه خراب تر نه وه په که تورکيا مه نشوری نه ته وه په کگرتو وه کان، په پمان نامه ی ناتو، به شی مافی مرؤفی یاسای یارمه تی بیانی ۱۹۶۱ ، کونوانسیونی مافی مرؤفی نه وروپا، کونوانسیونی چواره می ژنیف، چار نامه ی گهردوونی مافی مرؤف و په پمان نامه ی گارانتی کردنی ریکه و تنامه ی ۱۹۵۹ - ۱۹۶۰ ی "لنډه ن - زوریخ" پیشیل ده کات و ریک خراوی لیبورونی نیونه ته وه یی، لیکولینه وه ی سالی نه ی یانه ی نازادی، راپورتی ریک خراوی چاودی ری مافی مرؤف ، راپورتی پرؤزی یاسای نازادی، ریک خراوی چاودی ری هلسینکی و گه لی له ریک خراوه ه والگریه نیونه ته وه ییه کان، پیشیلکاریه کانی مافی مرؤف به دهستی ده ولته تی تورکیایان به بهلکه خستو ته ورو. لیستی نه م پیشیلکاریه کانه له کارنامه ی ده ستریزی تاوانباریکی نیونه ته وه یی ده چیت نه هاوپه یانیکی نزیکی سهرزه مینی نازادی(مه بهستی ولاته یه کگرتو وه کانی نه مریکایه - وه رگیږ).

سهرؤک بوش ناتوانیت دریژه به پشتگوی خستنی نه م پیشیلکاریه به رده و امانه ی مافی مرؤف بدات. پاکتاوی ره گزی له بالکان چهنده ترسناکه، به هه مان نه ندازه ش هه ولته هاوشیوه کانی رژیمی تورکيا و نیمپراتوری عوسمانی له سده ی رابردو به هه مان نه ندازه ترسناکه.

جه نابی سهرؤک، من داوا له هه موو هاوکارانم ده که م بؤ مافی مرؤف له سهراسه ری جیهان وه ده ننگ بین و نه هیلن نه م ریوشوینه دووقاته کوشنده یه به رده و ام بیټ. نیمه وه که نه عجوو مه نی نوینه ران ناتوانین ریگه بده یین و ریگش به وه ناده یین کارنامه ی دزیوی

کورد و کوردستان له به لکه نامه نه پښتنيه کانس نه مريکا دا - کوردستاني نېوران و تورکيا

پر له پيشنيلکاري، نه شکه نجه، ژينوسايد و پاکتاوي ره گهزي تورکيا بى وه لام
بښتته وه .

نیستا کاتی نه ویه نیمة و کۆمه لگای جیهانی سهرنج بدهین به پاکتاوی ره گهزی
کورده کان له تورکیا

۹ ی تشرینی یه که می ۱۹۹۲ - نه غجومه دنی نوینه ران

به پرتز رابیرت ماتسوئی^۱، نوینه ری نه یاله تی کالیفورنیا:

جدهابی سهرۆک، من نه مپۆ ده مه ویت گه لاله یاسایه ک بجه مه پروو بۆ باسکردنی
پاکتاوی ره گهزی و پیشیلکردنی مافی مرۆڅ له تورکیا و قوبرس. ولاته
یه کگرتووه کانی نه مریکا و کۆمه لگای جیهانی هۆشدارییان داوه و گه مارۆیان
سه پاندووه به سهر یوگسلاقیا به هۆی پاکتاوی ره گهزی له کوماری یوگسلاقیای
پیشوو. نیستا کاتی نه ویه نیمة ش و کۆمه لگای جیهانی سهرنج بدهین به پاکتاوی
ره گهزی کورده کان له تورکیا و که مینه ی یونانی له قوبرس به دهستی تهرکیا. ولاته
یه کگرتووه کانی نه مریکا قه د تا نیستا کرده وه کانی تورکیایی به توندی شهرمه زار
نه کرده وه، که وابوو هه موو یارمه تییه کی سهریازی و نابووری نیمة به تورکیا،
ناراسته وخۆ پشتیوانیکردنه له کرده وه کانی پاکتاوی ره گهزی کورده کان (که ۲۰٪
دانیشتوانی تورکیا پیکده هیئن) و یونانیه کانی قوبرس به دهستی تورکیا.

به داخوه تورکیا به رده وام مافی مرۆڅی نیتونه ته وه یی به توندترین شیوه پیشیل
کرده وه و به شی ۱۱۶ و B ۵۰۲ ی یاسای یارمه تی بیانی ۱۹۶۱ به ناشکرا پیشیل
ده کات. به وته ی سهرنوسه ری رۆژنامه ی "نیویورک تایمز" که له مانگی نیسانی

^۱ ROBERT T. MATSUI

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پيښه كاني نه مريكادا - كوردستاني نيران و توركييا

نه مسالّ بلاو بوو ته وه: "كورده كاني توركييا له گهلا پيشيلكردي سيستماتيكي مافي مرؤ له وانه نه شكه نجه روبه پروو بوو ته وه. كۆمهلگاي نيونه ته وه يي له وروي نه خلاقيه وه بهرپرسياره كه داوا له دهوله تي توركييا بكات سهركووتي دزيوي هاوولاتياني كورد رابوه ستينيت، پيش نه وه يي هم سهركوته بي به ژينوسايد.

له قوبرس، توركييا هيشتا ۳۵ هزار سهريازي داگيركهر ي ههيه و ۸۰ هزار كهس موسته عمره چي به ناياسايي بر دوه ته ناو قوبرس كه نه مهش پيشيلكردي ياساي نيونه ته وه ييه. له كاتي كدا كه نه ته وه يه كگرتوه كان پشتيواني له وتوويزه كاني قوبرس كردوه، هم وتوويزانه له ناوه راستي ناب تا ۲۶ ي نوكتوبري ۱۹۹۲ دواخرا و نيستاش راوه ستاوه. توركييا و رهتوف دهنگتاش، سهرؤكي به شي توركنشيني قوبرس، كه ندوكؤسپي سهره كي هم وتوويزانن. به وته ي سهرنوسهر ي رؤژنامه ي "نيويورك تايمز" كه وتاره كه ي كه له ۵ ي نهيلولي ۱۹۹۲ له ژير ناوي "پاكتاوي ره گهزي: شيوه ي قوبرس" بلاو بوو ته وه، رهتوف دهنگتاش سهرجه م پيشنياره كاني بؤ دابه شكردي دهسه لات و دادپهروهري بؤ ناواره كان رهت كردوه ته وه. له وانه يه وتوويزه كان هم مانگه دهستپي بكا ته وه به لام راستيه كه ي نه وه يه كه قوبرس ههروا دابهش بووه له بهر نه وه ي هيچ كهس له راستيدا گوشار ناخاته سهر توركييا تا هيژه داگيركهره ناياساييه كان و كولونياليسته ناياساييه كاني خؤي له قوبرس بباته ده ره وه. نيستا نه نداماني نيستلافي سهوز و ۶۴ كهس له هاوكاره كانم گه لاله ياسايه كيان ناماده كردوه كه كۆمه لتيك شهرت ومهرج داده نيّت بؤ يارمه تي بياني ولاته يه كگرتوه كاني نه مريكا به توركييا. به بؤ چووني من پيوسته كۆمه لي گه مارؤي توندوتؤلتر بغيرته سهر توركييا، ههر بؤيه من گه لاله ياسايه كه ده خه مه پروو بؤ كه لكوه رنه گرتي توركييا

له پشتیوانی MFN . پشتیوانی MFN هه لږده واسیت هه تا کاتیک که تورکیا دریژه به پاکتاوه ره گه زیه که ی بدات له ریځای پیشیلکردنی به فراوانی مافی مرؤفی کورده کان و که مینه کانی دیکه و دریژه به داگیرکردنی نایاسایی قوبرس بدات و هاوکاری نه کات بؤ به ره و پیشچوونی و توویژه کانی قبرس که نه ته وه یه کگرتووه کان پشتیوانی لیده کات. من داوا له هاوکارانم ده که م پیه وست بن به من و نه نجوومه نی نوینه ران به سه رۆکایه تی خاتوون "داونی، پلوسی"^۲ بؤ پشتیوانی کردن له م گه لاله یاسایه گرنگه.

نیستا کاتی نه وه یه که ده ولته تی تورکیا تی بگه یه نین که به لوعه ی یارمه تی نه مریکا به تورکیا به ستراره و گه مارؤی نابووری ده خریتته سهر تورکیا نه گهر هه نځاوی نه ریځی هه لنه گریت بؤ راوه ستاندنی پاکتاوی ره گه زی و پیشیلکردنی هه مه جوړه ی مافی مرؤف .

^۲ DOWNEY, PELOSI

۵ ی کانوونی دووهمی ۱۹۹۳ - نهنجوهمی نوینهران

کارنامهی پر له شهرمی مافی مرۆفی تورکیا

بهريژ جان ئيدوارد پورتيژ^۱، نوینهری نهیالهتی ئیلینویژ:

جهانبی سهروک، سهراهای ههولته زورهکانی تورکیا بۆ یهکخستنی خۆی لهگهڵ جیهانی رۆژنوا، لهوانه داواکاری بۆ بهئەندامبوون له کۆمهڵگای ئوروپا و وهگرتنی رێژهی یهکجار زۆری یارمهتی سهربازی و نابووری له ولاته یهکگرتوهکانی ئەمریکا، کارنامهی مافی مرۆفی تورکیا پر له کهموکۆپی. لهسالی ۱۹۹۳ تارادهیهک بههۆی رهفتاری ترسناکی تورکیا لهگهڵ خهڵکهکهی، رهفتاری خراپ لهگهڵ کوردهکان و دروستکردنی کهندوکۆسپ بۆ یهکگرتنهوهی دوورگهی بچوکی قوبرس، کۆنگریسی ئەمریکا ههموو یارمهتیه سهربازییهکانی ئەمریکای بهتورکیا لابرد. له ۵ ی کانوونی دووهمی ۱۹۹۳ وتاریک لهژیر ناوی "ئهو هاوارانه که له تورکیا دهگههنهوه یهک" لهلایهن "جەک هیلە" و "مهريەم نیلاهی" له رۆژنامهی "واشنگتۆن پۆست" دا بلاو بووهتهوه که به روونی شتوازهکانی پيشیتلکردنی مافی مرۆف له تورکیا و سهريپچیکردنی سهروک وهزیرانی تورکیا، "سولهیان دمیل" له وهلامدانوه بهم مهسهله بنهڕهتیهتانهی بهشیوهیهکی واتادار خستوهته روو.

^۱ JOHN EDWARD PORTER

^۲ Jack Healey

^۳ Maryam Elahi

من په يوه ست دهم به نووسه رانى هم وتاره كه داوايان له توركييا كړدوه پابه ند بيت به رېوشوينه نيونه ته وه پيه كانى مافى مرؤ و سرؤكى كؤمارى تازه هلبؤير دراوى نه مريكا واتا كلينتون بؤ سرؤك وهيرانى توركييا، "دميرل" روونى بكاته وه كه دؤى يارمه تى نه مريكايه به توركييا هه تا كاتيك كه توركييا كارنامه ي مافى مرؤفى خؤى زؤر باشر نه كات. من سهرنجى نه ندا مانى نه نجوومن به ره ولاى هم وتاره گرنگه راده كيشم و تكا له سهرجه م نه ندا مانى نه نجوومن ده كه م كه دؤى يارمه تى نه مريكا به توركييا رابوه ستن هه تا نه و كاته كه توركييا كارنامه ي پر له شه پرمى مافى مرؤفى خؤى به شيوازيكى بهرچاو باش بكات.

سیاسەتی ولاته یه کگرتووه کانی ئەمریکا به نیسبەت تورکیا و کێشە ی کورد
۱۰ شوباتی ۱۹۹۴ - نهنجوومەنی نوێنەرانی

به پێژ هاملتون:

جەنابی سەرۆک، من دەمەوێت سەرنجی هاوکارانم بەرەولای ئالوگۆپی نامە له گەڵ
وەزارەتی دەرەوه دەربارە ی سیاسەتی ولاته یه کگرتووه کانی ئەمریکا به نیسبەت
تورکیا و هەولە کانی تورکیا بۆ خەبات دژی پارتی کرێکارانی کوردستان (PKK) له
باشووری رۆژهەڵاتی ئەو ولاته رابکێشم. بلاو بوونەوه ی سەروتاریک له VOA له
سالی رابردوو دەربارە ی سیاسەتی ولاته یه کگرتووه کانی ئەمریکا به نیسبەت
بارودۆخی باشووری رۆژهەڵاتی تورکیا منی هاندا ئەم نامانە له گەڵ وەزارەتی دەرەوه
ئالوگۆپ بکەم.

جەنابی سەرۆک، له چەند رووه وه بارودۆخی تورکیا لهم چەند مانگی رابردووه دا خراپتر
بووه. بارودۆخی ئابووری تورکیا خراپتر بووه و سەرەپای هیژش و بومبارانی
بنکه کانی PKK له عێراق، هیژشه سەربازییه کانی دهولەت له باشووری رۆژهەلات
دژی PKK پێشکەوتنیکی ئەوتۆی بە دەست نه هیناوه. تورکیا دوستیکی زۆر نزیک
و هاوپیانی ولاته یه کگرتووه کانه له ناتۆ، کهوابوو بارودۆخی تورکیا بۆ بهرژه وهندی
ولاته یه کگرتووه کانی ئەمریکا زۆر گرنگه. له بهرژه وهندی ئێمه و بهرژه وهندی
په یوه ندییه کانی ولاته یه کگرتووه کان - تورکیا دایه که تورکیا بتوانیت به سەرکه وتوویی
کێشه کانی باشووری رۆژهەلاتی چاره سەر بکات. ته نه ا ریگاچاره ی سەربازی ناتوانیت

نهم كيشه يه چاره سهر بكات و ريځا چاره يه كي سياسي و كومه لايه تي زور پيوسته بو چاره سهر كړدني دريځ خايه ني بارودوڅي كورده كان له باشووري روزه لاتي توركييا .
من له ۷ ي كانووني يه كه مي ۱۹۹۳ نامه يه كه م لهم پيوه ندييه دا ناردووه بو وهزاره تي دهره وه كه وهزاره تي دهره وش له ۱۵ ي كانووني دووه مي ۱۹۹۴ وه لامي مني داووته وه . نهمه ده تي نامه كي من و وه لامي كه ي وهزاره تي دهره وه يه :

نه نجوومه ني نوينه ران

واشنگتون دي سي ، ۷ ي كانووني يه كه مي ۱۹۹۳

به ريز "وارنير كريستوفير" ي وه زيري دهره وه ، وهزاره تي دهره وه ، واشنگتون دي سي من دهمه وي ت باسي بارودوڅي ناوچه ي زورتر كوردن شيني باشووري روزه لاتي توركييا و سياسه تي ولاته يه كگرتووه كان به نيسبته توركييا لهم پيوه ندييه دا بكم . تا نه و جيگايه كه من ناگادارم نه مړو بارودوڅي سياسي و نابووري باشووري روزه لاتي توركييا خراپه . من واي بو ده چم كه وه لامي ده وله تي توركييا بهم بارودوڅه زورتر له سهر ريځا چاره ي سهر بازي بو كيشه كه چر بوو ته وه . هه وله كاني ده وله تي توركييا بو له نابوردي ريځا خراي PKK له ريځاي هيتي سهر بازي له ديه ي رابردو و به تاييه ت له كانووني يه كه مي ۱۹۹۲ وه ناكام و نه نجامي نه ريني نه وتوي به دواوه نه بووه .

PKK ريشه ي پشتيواني گرنگي له باشووري روزه لاتي توركييا هديه و به گويزه ي هه لسه نگانده كان نهم پشتيوانييه زورتر بووه كه يه كي له هو كاره كاني نه و ميتودانه يه كه سويا و جاندرمه ي توركييا دوي خه لك ي سثيل به كاري ده هينن . من لهم

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نهندييه كانى نه ميركا دا - كوردستانى نيران و توركيا

په يوه ندييه دا به جىدى نى گهرانى سىاسه تى ولاته يه كگرتووه كان نه ميركام به نى سبه ت
توركيا. به تاييه ت من سهرنجى ئيوه به رولوى دو مه سه له راده كيشم : يه كه م
ناوزه دكردنى PKK به ترورىست له سهروتاره كه ي VOA له ۱۳ ى تشرىنى
دووه مى ۱۹۹۳ كه من له گه ل نه م مه سه له يه دا نىم و دووه م، شهرت و مه رجه كانى
فرۆشتنى چك به توركيا بۆ نه وى له خه باتى چه كدارى به كه ي له باشورى رۆژه لات
كه لكى ليوه ربگرىت.

يه كه م، سهروتاره كه ي VOA ته نها يه كى له لايه نه كانى كيشه ي كوردى له توركيا
(نه وه كه PKK ى به ترورىست ناوزه د كردوه) باس كردوه، كه وابو به و شتوازه
كه نه ميركا باسى كردوه، ده توانى بلن كه ده ولته تى ولاته يه كگرتووه كان پيش
له هه موشتيك وه ك كيشه يه كى ترورىستى سهرى كيشه كانى باشورى رۆژه لاتى
توركيا ده كات. كه وابو به هوى نه وى كه نه ميركا پشتيوانى له بۆچونه كانى توركيا
ده باره ي قه لاجۆ كردنى ترورىزم و رت كردنه وى داواكارى به كانى ترورىسته كان
ده كات، خه لك وا سهرى ولاته يه كگرتووه كان ده كهن كه پشتيوانى له تاكتيكه كانى
سوپاى توركيا ده كات بۆ چاره سهر كردنى كيشه كانى باشورى رۆژه لاتى توركيا.

من ده مه وى ت هه ندى پرسىار ده باره ي سهروتاره كه ي VOA و ناكامه كانى بۆ
سىاسه تى ولاته يه كگرتووه كان به مه پروو:

- كى ده قى نه م سهروتاره ي په سه ند كردوه؟

- نايأ زمانى نه م سهروتاره ده رپرى سىاسه تى ولاته يه كگرتووه كان نه ميركا يه له م
په يوه ندييه دا؟

- بۆچى هيچ ههولتيك نه درا بۆ نه وهى هاوسهنگى نيوان نيگه رانيه كاني توركييا و نيگه رانيه كاني ولاته يه كگرتووه كان به نيسبته مافى مرؤڤ له ناوچهى باشورى رۆژه لات رابگيردريټ.

- بۆچى نهم سه روتاره نه يتوانى به شيوازي راسته وخۆتر باسى گرنكى ره خسانى ده رفته سياسى و نابوورى بۆ دانىشتوانى كوردى توركيياى بكات؟
- پيامى نهم سه روتاره له نانكارا چۆن ليكندراوه ته وه؟

به نيسبته مه سه لهى دووه م، ولاته يه كگرتووه كاني نه مريكا به رده وام سازويه رگى سه ربازي ده دات به توركييا بۆ نه وهى له خهباته چه كداريه كهى له باشورى رۆژه لاتي توركييا كه لكى ليوه ريگريټ. به بۆچوونى من نيمه ده بى لهم بارودوخدا به پاريزى زۆرتروه نزيكى مه سه لهى تيوه گلانى زۆرتري نه مريكا له كيشهى باشورى رۆژه لاتي توركييا بيينه وه. من ده رك به وه ده كه م كه ولاته يه كگرتووه كاني نه مريكا ده به ويټ لهم مه سه له دؤاره دا يارمه تى توركييا بدات كه دوستى نه مريكا به و هاوپه يمانى ناتويه. هيچ گومان له وه دانويه كه PKK كيشه به كى ناسايشى جيديه بۆ ده وله تى توركييا به لالم له گه ل نه مه شدا به بۆچوونى من نيمه ده بى له راگه يانه ننامه كاغاندا و له كرده وه كاغاندا نه كه وينه ناو خهباتى سه ربازي ده وله تى توركييا دژى كورده كان كه له وانه به به ته واوى له گه ل به رژه وه ندييه به رفراوانتره كاني ولاته يه كگرتووه كان له ناوچه يه كنه گرته وه. من سپاسى سه رنجدانى نيوه به م مه سه له به ده كه م و هيوادارم له داهاتودا له سه ر نهم مه سه له به ديا لۆگتان له گه ل بكهم.

له گه ل ريژمدا

لى ه هاميلتون

سەرۆك كۆمىتەى كاروبارى دەرەوہى ئەنجومەنى نوێنەرەن

وہزارەتى دەرەوہ

واشنگتۆن، ۱۵ ی کانوونى دووہى ۱۹۹۴

بەرپز لى ه هاميلتون، سەرۆكى كۆمىتەى كاروبارى دەرەوہى ئەنجومەنى نوێنەرەن
سپاس بۆ نامەكەى ۷ ی کانوونى يەكەمى ئىوہ كە تىیدا نىگەرانى خۆتان دەرپرېبوو
بەنيسبەت سياسەتى ولاتە يەكگرتووەكانى ئەمريكا دەربارەى توركيا و ھەولەكانى
توركيا بۆ خەبات دژى پارتى كرێكارانى كوردستان (PKK) لەباشوورى رۆژھەلاتى
ئەو ولاتە. داواى لىبوردن دەكەم كە درەنگ وەلامى نامەكەى ئىوہ دەدەمەوہ.

ئىمە شەرىكى نىگەرانیەكانى ئىوہەين بەنيسبەت پىشیلكردى مافى مرۆڤ لە لاين
ھێزەكانى توركيا لەباشوورى رۆژھەلاتى ئەو ولاتە. ھەندى راپۆرت نیشان دەدات كە
توركيا بەشیوازیكى بەرچاو مافى مرۆڤى پىشیل كردووە، لەوانە كوشتن و ئەشكنجەى
ناياسابى كە سوپای توركيا لە خەبات دژى PKK ئەنجامى داوہ. سياسەتى
پاش"شەرى سارد"ى ئىمە بەنيسبەت توركيا ئەوہى كە لەپەيوەندى لەگەڵ

۱ شەرى سارد ئەو مەملەتە و دوژمنایەتیە سیاسى، نابوورى، سەربازى و ئیدوئولوژیکیە بوو
كە لە نێوان بلۆكى رۆژھەلات (بە سەرکردایەتى سۆڤیەت) و بلۆكى رۆژئاوا(بە سەرکردایەتى
ئەمريكا)لە ئارادا بوو بى ئەوہى دەست بەن بۆ شەرى راستەقینە(شەرى گەرم). شەرى سارد پاش
شەرى دووہى جیھانى دەستى پێكرد و پاش لیدوانەكەى كارتیر، سەرۆك كۆمارى ئەمريكا لە

كورد و كوردستان له بئلكه نامه نه ئېتيه كانى نه مېركادا - كوردستانى نېزان و توركييا

به شدار بيه كى دولايه نهى به رفراوانتر بۆ پهره پېداني پيه وندييه نابووريه كانغان، كه متر جهخت له سهر مه سه لهى ناسايش بكهينه وه. له گهڻ نه مه شدا نيگه راني ئيمه بۆ ناسايشى دهوله تى نانكارا، به شيكى جيانه بووى سياسته تى ولاته يه كگرتووه كانه به هۆى گرنگى توركييا له رووى نيستراتژيكييه وه. له م چوارچيوه يه دا ولاته يه كگرتووه كان پشتيوانى له شه رى توركييا دژى PKK ده كات. له هه مان كاتدا ئيمه پيدا گرى له سهر رېبه راني توركييا ده كه ين كه به شوپن رېنگا چاره ي سياسى و كۆمه لايه تيدا بگه رپن بۆ چاره سه ركردنى كي شه كانى هاوولاتياني كورد له باشوورى رۆژه لات و له خه باته سه ربازيه كه ياندا مافى مرۆڤ پيشيل نه كهن. سه رۆك كۆمارى نه مريكا له كاتى ديدارى سه رۆك وه زي راني توركييا، "تانسۆ چيللهر" له توركييا له مانگى تشريني يه كه م باسى نهم مه سه لانه ي كردووه. جينگري وه زي رى ده ره وه ي نه مريكا "نو كسمان"² له كاتى ديدار له نانكارا له مانگى رابردوو په يامى ئيمه ي بۆ خاتوون "چيللهر" و رېبه راني سه ربازى توركييا دووپات كردووه ته وه.

من له گهڻ بېروبوو چوونه كانى ئيوه دام ده رباره ي پيوتستبوونى راگرتنى هاوسه ننگى له هه ردوو بوارى سياست و راگه ياننده گشته كانى ئيمه دا. وتاره كه ي ۱۳ ي تشريني دووه مى VOA ده ربېرى نيگه رانيه كانى ئيمه يه به نيسبه ت مافى مرۆڤ به گشتى. ئيمه له و باوه رده اين كه راپورته كه ي VOA نهم هاوسه ننگيه ي راگرتووه. بۆ نمونه

سالى ۱۹۷۸ (به باوه رى هه ندى كه س له سه ره تاي ده يه ي ۱۹۹۰ به له يه ك هه لوه شانه وه ي سؤفيه ت) كۆتايى پته ات. (وه رگيڤ)

¹ Oxman

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نهئینییه كانی نه مریكادا - كوردستان نیران و تورکیا

سەرۆتاره كهی ۱۸ ی حوزەیرانی ۱۹۹۳ بەوردی باسی پێویستی دۆزینەوهی رینگاچارە ی سیاسی بۆ كێشە ی باشووری رۆژهەڵاتی كردوو.

بەنێسبەت نینگەرائی ئێوه دەربارە ی یارمەتی سەربازی ولاتە یەكگرتووەكان بەتورکیا لە داهاتوودا، نامانجی سەرەکی ئێمە بەهێزکردنی هێزی بەرگری هاوێپەمانەكانمانە لە ناتۆدا. ئێمە هەموو داواکاریەكان بۆ وەرگرتنی پێداویستی بەرگری لە چوارچێوەی بەرژەوەندییە ئاسایشە بەرفراوانترەكانمان لە ناوچە رەچاو دەکەین و چاودێری دەکەین بەسەر کەڵكەرگرتن لە چەك و سازوبەرگەکانی EDA لە رینگای راپۆرتی نوێنەرە سەربازی و دیپلوماتیکەکانمان لە تورکیا و هەروەها راپۆرتی چاپەمەنی و رێکخراوە ناحکومەتیەکان. ئێمە درێژە دەدەین بەراویژکردن لەگەڵ کۆنگرێس، پیش ئەوهی ئەم سازوبەرگە سەربازیانە بەدەین بەتورکیا. من ستایشی بۆچوونەکانی ئێوه دەکەم دەربارە ی پێویستبوونی ئەوه کە تورکیا بە نەرمونیانی زۆرتەرەوه نزیکێ کێشەکانی باشووری رۆژهەڵات ببیتەوه و مافی مرۆڤ پێشێل نەکات. دلێابن کە ئێمە بەردەوام بەشیوازیکی گشتی و تاکەکەسی پێداگری لەسەر تورکیا دەکەین کە هاوسەنگی نیوان خەبات دژی تروریزم و دۆزینەوهی رینگاچارەیهکی سیاسی و پاراستنی مافی مرۆڤ رابگرێت.

لەگەڵ رێژمدا

پیتر تارنۆف^۳

کارگێڕی وەزیرە ی دەرهوه

^۳ Peter Tarnoff

۲ ی ناداری ۱۹۹۴ - نه نېوومه نی پیران
دیوکراسی له تورکیا که وتووه ته ناو مه ترسی

به رېژ دیکۆنسينی:

جهنابی سەرۆك، من ئەمڕۆ دەمه ویت نیگه رانی خۆم ده برېم به نيسبەت داها تووی سیاسى تورکیا. به هۆی نه وهی تورکیا دوست و هاو په میانیکی گرنگی نه مریکایه له ناوچهی ناسه قامگیری (رۆژه لاتى ناوه راست)، ئەم کۆنگرێسه و نیداره ی نه مریکا ده بی زۆر سهرنج بدات به زیاد بوونی توندوتیژی له باشووری رۆژه لاتى تورکیا. ئەم ناوچه زۆرتر کوردنشینه له راستیدا "هه ریمی شه ره" که تییدا مافه مرۆفه به نه ره تییه کان هه لئاسراوه و ترس و تۆقان و مه رگ زیاد بووه.

له سالى ۱۹۹۱ هه و پتر له ۵ هه زار کهس به هۆی شه ری نیوان گریلا کورده کان، نیسلامیه بنا ژۆخوازه کان و هیژه کانی ناسایشی تورکیا کوژراون. باز نه ی توندوتیژی له به رده م په ره سه ندن دایه و هه ره شه له دیوکراسی تورکیا ده کات و په یوه ندییه هه ستیاره کانی ناوچه تیکه ده دات. له کاتی کهدا که من هیه گومانم له وه دانییه که دامه زراوه دیوکراته کانی تورکیا ئیستا له هه موو کاتیکی دیکه به هیزترن، بڵاوبونه وهی شایعه ده رباره ی کودیتا له چاپه مه نیه کانی تورکیا ، بیره وه ریه ناخۆشه کانی سیّ ده یه به ره وپاشچوون له دیوکراسی له ۱۹۶۰ هه زیندو کردووه ته وه. له کاتی دامه زرانی تورکیای نوی له ۱۹۲۳ ، کورده کان که ئیستا نزیکه ی ۱۱ میلیون له دانیشتوانی ۵۷ میلیونی تورکیا پیکده هیئن، له گه ل گوشارگه لی جۆراوجۆر

كورد و كوردستان له به لځه نامه نه پيښه كاني نه مريكادا - كوردستانى نيران و توركييا

روبه پروو بوونه و كيانه جياوازه كولتوريه كه يان حاشاي ليكراوه. كورده كان هاوكات له گهڼ نه وهى مسلمانن، زمان و دابونه ريتى كولتورى جياوازيان هديه. كورده كان له ريځگاي دهرپړينى ناسنامه ي كوردى خويان، له ريځگاي سه ريځپيچى مده دنى و له توند ترين حالتدا له ريځگاي راپه پړينى ناشكرا، هه وليان داوه كولتور و مافه كانيان بپاريزن و پيشى بخن.

له سالى ۱۹۸۷ هه، ههشت پاريزگاي كوردنشين له بارودوخى نانا سايدان كه كاربه ده ستانى ناوچه و سوپا تپياندا ميديا و چالاكيه سياسى و كولتوريه كان كونترول ده كهن. له سالى ۱۹۸۴ پارتى كړيكارانى كوردستان (PKK) بو نو تو نومى كورده كان ده ستى به خه باتى چه كدارى كرد. به شيك له نابورى PKK له لايه ن گروهه (كورده كانى) نه وروپا داين ده كريت و له عيراق، نيران، سوريا و (به شيوازي نه پيښى) له توركييا چالاكى ده كات. لهو ناوچانه كه PKK چالاكى ده كات، خه لځى سځيل له نيوان يارمه تيدان و يارمه تى نه داني PKK دا گيريان خواردووه، له بهر نه وهى نه گهر يارمه تى PKK بدن له گهڼ توله سندنه وهى توندى هيزه كانى ناسايشى توركييا رووبه پروو دهنه وه و نه گهر يارمه تى PKK نه دهن PKK نه و هيان لى قبول ناكات. له لايه كه وه PKK نه و كه سانه له سيداره ده دات كه له گهڼ كاربه ده ستانى توركييا هاوكارى ده كهن و له لايه كى ديكه وه هيزه كانى ناسايشى توركييا سه ره پړيانه گوند نشينه كان كو ده كه نه وه و لپيان ده دهن و به كومه له ديانگرن و ده يانتوقينن. تاكتيكى تايبيه تى رووخينه رى ده ولته تى توركييا ناكام و نه نجامى دژوارى به دواوه بووه و بووه ته هوى ناواره بوونى خه لك، چول كرنى زوره مليتى سه دان گوند و كاول كرنى ته واوى هه ندى له شاروچكه كان.

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پيښه كاني نه مړې كادا - كوردستاني نيران و توركييا

له كاتيځدا كه توركييا و راستيدا هم موو دهوله ته كان هاوولاتياني خوځيان ده پاريزن و يه كپارچه يي خاكه كه يان ده پاريزن به لّام توركييا بهر پرسياره له بهرام بهر نه وه ي پر نسيپه كاني مافي مرؤډ پيشيل نه كات. به داخه وه هر كاتيځ كه PKK هيرش ده كاته سهر هيزه كاني توركييا، خه لكى سځيل زؤرتر له گه لّ كاردانه وه ي هيزه كاني ناسايش روويه روو ده بنه وه و له راستيدا دهوله تي توركييا به بيانووي خه بات دژي تروريزم حاشا له مافه ره واكاني كورده كان ده كات. توندوتيږيپه كان، كورده كان و توركه كاني وهك دو جه مسهر له يهك جودا كرده وه ته وه و ترس و بهد گومانيه كي بي وينه ي له نيوانيان دروست كرده وه. كورده كان (كه له گه لّ هه لسوكه وتي خراپي هيزه كاني ناسايش روبه پروون) زياتر پشتيواني له ناسيوناليزمي كورد و PKK ده كهن و توركه كانيش رؤږبه رؤږ زياتر حاشا له مافه ره واكاني هاوولاتياني كورد ده كهن.

ههوله سهربازيپه كاني دهوله تي توركييا بؤ چاره سهر كړدنې بارودوځي كورد تنه ها نالؤزي و ناكوځيه كان زياتر ده كات. به هوځي كوژراني خه لكى بي گوناح، نارې زايه تي خه لك به گشتي پهرې سهندووه. نزيكايه تي سهربازي يهك لايه نه ي دهوله تي توركييا ته نانه ت دهنگي سياسي كورده ميانه پړه وه كانيش كپ كرده وه و له نه نجامدا PKK توانيويه تي پشتيواني نه وه كه سانه به ده ست به ينييت كه له ده ستې زؤرداريي توركييا وه زاله هاتوونه و هيزي نه وه يان نيه نامنجه كولتووري و سياسي ره واكانيان به ره و پيش به رهن. نه وه توندوتيږيپه كه له كاتي هه لّ بؤ اردنه مه حه ليه كاندا سهر به لّ دا، هه رپه شه له سهر ره وتي ديموكراسي ناشكرا كړد و پيشگرتن له كورده كان بؤ به ده سته ينياني نوينه رايه تي سياسي له ناو حكومه ت يا به ده سته ينياني مافه بنه رپه تيه كاني ديكه ي به رجه سته كړد.

كورد و كوردستان له به لگه نامه نه پښتنيپه كاني نه مريكاندا - كوردستانى نيتوان و توركييا

له ۲ سالى رابردودا گروپه پياوكوژه كاني توركييا ۷۰ كەس له لايهنگراني پارتى ديموكرات (DEP) يان كوشتووه كه حيزينكى لايهنگرى كوردهكانه و ۱۸ كورسى له ۴۵۰ كورسيپه كى پارلمانى توركيياى له ده ستدايه. ۲۰ نووسينگه ي نه م حيزبه به بۆمب تهقيندراوه ته وه، پتر له ۳۰۰ كەس له كانديدان كاني DEP ده ستگير كراون و گوپينى ياساى هه لباردن - به هۆكارى نه منى - نه وهى بۆ ده نگدهره كوردهكان زۆر نه ستم كردووه كه به كانديدى دلخوازي خۆيان ده نگ بدن. له ۲۳ ي شويات نه ندامانى DEP برپاريان دا هه لباردنه كاني ۲۷ ي ئادار بايكۆت بكەن. ريكخواه نيونه ته وه يپه كاني مافى مرۆڤ و پارلمانى نه وروپا رايانگياند كه ده يانه ويّت چه ند ليژنه يه ك بنيرن بۆ چاوديرى كردن به سهر هه لباردنه كاندا. جه نابى سه رۆك، ههر دوينى پارلمانى توركييا ياساى پاريزراو بوونى بۆ پارلمان تاره كاني سه ربه DEP هه لوه شانده وه بۆ نه وهى به تاوانى ليّدوانه زاره كى و نووسراوه كانيان، ليپرسينه وه يان له گه ل بكت.

۲ كەس له پارلمان تاراني سه ربه DEP به تاوانگه ليّت كه سزاي مه رگى بۆ ديارى كراوه، له ده ره وهى پارلمان ده ستگير كراون. دادنه ستينه كاني توركييا ده يانه ويّت سه رجهم ۸ پارلمان تاره كورده كه تاوانبار بكەن. نه م سياسه تانه دژى پرنسيپه بنه رته تيه كاني نازادى راده رپرينه و سووكايه تى كردنه به مافى كوردهكان له سه راسه رى توركييا.

له كاتيكا كه توركييا هاوپه يمانى ناتۆيه و وه رگرى سه ره كى يارمه تى سه ريازى و ئابوورى ولا ته يه كگرتووه كاني نه مريكايه، نه م كۆنگرېسه و نيداره ي نه مريكا نابيّت خۆى له وه بويريت كه نيگه رانى جيدى خۆى ده ربريت به نيسبه ت خراپتر بوونى

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پيښه كاني نه مړيكا دا - كوردستانى نېران و توركييا

بارودۆخى مافى مرۆڅ و ناتوانى يا خۆنه ويستى دهوله تى توركييا بۆ سهرراست كرده وهى نهم پيشيلاكاريانه.

جهدابى سهرۆك، له كاتيكد ك هيج ريڭاچاره يه كى ناسان بۆ كيښه ي ئالۆزى كورد له نارادا نيه، خۆشبه ختانه هه ندى دهنگى سازگار له نيو سياسته دارانى مه دهنى ميانه پرهوى توركييا بهرز بووته وه كه داواى گوښگرتن له داواكارى و گله و گازنده كاني كورده كان و جيبه جى كردنى نه كه كاني توركييا ده كه ن بۆ پيڭكه پيڭناني كۆمه لگايه كه ياساسه روهر بيت. نهم دهنگانه داواى سهرمايه گوزارى نابووورى بهرده وام له باشوورى رۆژه لالت، كۆتابى هينان به حاله تى نااسايى، هه موار كردنى ياساى دژه تيروور، هه لوه شانده وهى سيستمى "پاريژه رانى گوند"، به فهرمى ناسينى مافه كولتووريه كاني كورده كان و هه لگرتنى كه ندى كوسپه كاني سهر ريڭاى چاپ و په خشى زمانى كوردى و شيوازه كاني ديكه ي نازادى راده رپرپين ده كه ن. هۆكاره سهره كيه كاني ناره زايه تى و بى هيوايى خه لك (كه بووته هۆى زيادبوونى چوونه ناو ريزى PKK) ده كريت به شيوازيكى بهرچاو كه م بيتته وه له ريڭاى نازادبوونى مافى راده رپرپينى سياسى و كولتوورى كورده كان و زيندوبوونه وهى دامه زراوه مه دهنى و نابوووريه كان و پاشه كشه ي سهر يازان له شه قامى شاره كان و گونده كان. له روانگه ي منه وه نهم كرده وانه ده توانى يارمه تى بدات به پيڭكه اتنى بنه ماي دموكراسيه كى ناشتيخوازتر، خۆشبه ختر و سه قامگيرتر بۆ سهرجه م هاوولاتياني توركييا.

مانگى تشرينى يه كه مى رابردوو، كاتى كه سهرۆك وه يرانى توركييا، "چيللهر" سهردانى واشنگتونى كرد، من و هاوسه رۆكى كومسيونى هليسينكى، بهرپز "ستينى

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه ئېنېيه كانى نه مېركادا - كوردستانى ئېران و توركيا

هۆيەر^۱ "و ژماره يەك له ئەندامانى كۆنگرېس نامە يەكمان نارد بۆ سەرۆك وەزيرانى توركيا و داوامان لىكرد دەولەتى توركيا پەيڤەوى له رىگا چارهى سياسى) نه سەربازى) بۆ كېشەى كورد بكات.

ئىستا پاش ۶ مانگ، من بى ھىوا بوومە، لەبەر ئەوئى ھىچ وەلامىكمان له سەرۆك وەزيرانى توركيا و پېنەگەشتوو. ھاوسەرۆك "هۆيەر" نامە يەكى دىكەى نارد بۆ كار بە دەستانى پاىە بەرزى توركيا كە پاشان وەلامى ئەم نامە يە دەخەينە پرو. من دەمە ویت پاش تەواو بوونى قسەكانم دەقى ئەو نامە يە له بولتەنى ئەنجوومەنى نوینەران بچە مە پرو و ديسان ھىوادارم كە بەم زوانە وەلامى ئەم نامە يە بىریتە وە. لەگەل ئەمەشدا ھاوكات لەگەل ئەوئى توندوتیژیەكان پەردەستینیت، جارێكى دىكە داوا لە دەولەتى توركيا دەكەم كە له سياسەتى "گۆپال و گیتەر" دا زۆتر لە گیتەر و كەمتر لە گۆپال كەلك وەریگرت بۆ چارەسەر كەردنى ریشەى ناپازىبوونى كوردەكان. بارودۆخى ناسایشى نااسایى، ژيانى ناسایى خەلكى تىكداو و توانایى نابوورى باشوورى رۆژەلەتتى لاواز كەردوو. سەربازىچیتى توركيا بوو تە ھۆى خالى بوونى خەزانەى داراىى توركيا و پەيوەندىيەكانى توركياى لەگەل دراوسێكانى تىكداو و بوو تە ھۆى رەخنەگرتنى چاوەدێرانى سەراسەرى جیھان لە بارودۆخى مافى مرۆڤ لە توركيا. ئەندامانى ۵۳ دەولەتى بەشدار لە كونفرانسی ناسایش و ھاوكارى ئەوروپا (CSCE) داوايان كەردوو لێژنە يەكى فەرمى چاودێرى مافى مرۆڤ بنێرن بۆ توركيا و بەلەبەر چاوگرتنى ناستى گرژىيەكانى ئىستای باشوورى رۆژەلەتتى توركيا، بەبۆچوونى من لێژنەكانى CSCE ئەم پىشیلكارىانە پشتراست دەكەنەو.

^۱ Steny Hoyer

كورد و كوردستان له بىلكە نامە نەيىيەكانى ئەمىرىكادا - كوردستانى نېزان و تۈركىيا

جەنابى سەرۆك، ئىمە لە ۋلاتە يەكگرتوۋەكانى ئەمىرىكا شانازى بە مىراتەكەمان
ۋەك " كوردەى تواندەنەۋەى " ئەتىكەكان و كولتوورەكان دەكەين. ئىمە دەبى زۆرتر
شانازى بەتۈركىيا بكەين لەبەر ئەۋەى تۈركىيا لەمىژە بوۋە بە " كوردەى تواندەنەۋەى ".
پىكەۋەھەلكردن و لەيەك تىگەشتن شتىكى زۆر پىويستە بۆ ئەۋەى ئەم جۆرە
كۆمەلگەنە ئەتەقنەۋەى، بەتايبەت ئەمە بۆ كۆمەلگەى ئەمپۇى تۈركىيا شتىكى زۆر
پىويستە. بەدلىيىيەۋە توندوتىۋى، توندوتىۋى زۆرتر لەگەل خۆى دىنىت و زياتر
دىموكراسى تۈركىيا دەخاتە ناو مەترسى. پشتىۋانى لە PKK زياتر دەبىت، ھەتا ئەو
كاتە كە دەۋلەت رىگاچارەگەلى سىياسى پەيرەۋ نەكات و كار نەكات بۆ پاراستنى
مافەكانى سەرجمە ھاۋولاتىانى تۈركىيا.

ئەمە دەقى ئەو نامەيە كە ئىمە لە ۱۴ ى ئۆكتوبرى ۱۹۹۳ ناردوومانە بۆ سەرۆك
ۋەزىرانى تۈركىيا

بەرپىز خاتون "چىللەر"، سەرۆك ۋەزىرانى تۈركىيا

پىش لەھەموو شتىك پىرۆزبايىستان لىدەكەين بەبۆنەى ھەلباردنتان ۋەك سەرۆك
ۋەزىران. ھىوادارىن قۇناخى سەرۆك ۋەزىرى ئىۋە ناشتى و خۇشەختى پىۋە ديار بىت
و چاۋمان لەۋەيە كار بكەين لەگەل دەۋلەتى ئىۋە بۆ پتەۋكردى پەيۋەندىيە
دۆستانەكانمان لە نىۋان دەۋلەتى ۋلاتە يەكگرتوۋەكانى ئەمىرىكاو تۈركىيا و
خەلەكەكەمان. تۈركىيا ۋەك ھاۋپەيانيكى ناتۆ و دۆستى جىگەى متمانەى ۋلاتە
يەكگرتوۋەكان كە پەيماننامەى كۆتايى ھلسىنكى ۋاژۆ كىردوۋە،

کورد و کوردستان له به لکه نامه نه پښتنيه کانس نه مرکادا - کورده ستانی نیران و تورکیا

هه لکه وتیځی (جوگرافیایی) بڼی وینهی هدی له نیوان رۆژه لآت و رۆژنا وادا. نیمه ستایشی نه وه ده که ین که تورکیا کۆمه لگای خۆی به ره وپیش بر دوه، به لآم تورکیا به پر سیاریشه له به رامبر نه وهی دامه زراوه گه له دیموکراتیکه کانی به هیز بکات و مافی مرؤف بیاریژیت و به ره وپیش به ریت.

نیمه ده زانین که تورکیا له گه ل بارود و ختیځی دژواری نه منی روبه پرویه به لآم له هه مان کاتدا نیمه زۆر نیگه رانین به نیسبته پهره سندننی کرده وه سنووردار که ره کان و توندوتیژییه کانی ده ولته تی تورکیا دژی هاوولاتیانی کورد له باشووری رۆژه لآتی تورکیا. بریاری نه م دویمانه ی دادگای یاسای بنه رته تی تورکیا بۆ نایاسایی کردنی "پارتي کارى گه ل" (HEP) و هه وله فهرمیه کان بۆ سه رکوتکردنی چاپ و په خشی کوردی نیشان ده دات که مافی نازادی راده رپرین بۆ نه وکه سانه سنووردار کراوه که به شیوازی ناشتیخوازانه پشتیوانی له به ره وپیشچوونی مافه کانی کورده کان ده که ن. کوشتنی ریبهرانی کورد، چالاکانی مافی مرؤف و رۆژنامه نووسان به دسته تی تورکیا، که شوه وای ترس و تۆقان و متمانه نه کردنی کورده کان به ده ولته تی تورکیای دروست کردوه. کوژرانی "مه جمه ت سینجار"^۲، نه ندامی پارلمان، نمونه ی سه ره کی نه و مه ترسییه یه که نه و که سانه که پشتیوانی له مافه کولتووری و سیاسیه ره واکانی کورده کان ده که ن، له گه لئی روبه پروون. به بیانووی خه بات دژی تروریزم، هیزه کانی ناسایشی ده ولته تی تورکیا به زۆر هه زاران شقیل کوردیان له مال و حالّی خویان ده ر کردوه و سه دان گوندی کوردنشینیان کاول کردوه. به بۆچوونی نیمه نه م

^۲ Mehmet Sincar

سهربازچیتیه توندپړه وانه یه شتوازیکی دیکه ی توندپړه ی دروست ده کات و روانگه سیاسى و پیشکه وتوو ه کانی کورده میان پړه وه کان و ریکخواه کان خراب ده کات. ده وله تی ولاته یه کگرتوو ه کانی نه مریکا به ناشکرا کرده وه تروریستیه کانی هه موو کهس، ریکخوا و ده وله ته کان شه پرمه زار ده کات و دژى هه موو کرده وه یه که که هه پړه شه له سه قامگیری و یه کپارچه یی خاکی تورکیا بکات. به هه حال به بۆچوونی نیمه تورکیا ده بۆ ریز له نازادی و مافه کانی سه رجه م هاوولاتیانی خۆی بگریت، له وانه هاوولاتیانی ناوچه ی کوردنشین. به له به رچا و گرتنی پهره سه ندنی ناستی توندوتیژییه کان له باشووری رۆژه لاتى تورکیا، وادیاره که له باتی پشتبه ستنى به رده وام به هیزی سهربازی، ریکچاره یه کی سیاسى ده توانیت باشترین ده رفعت به رده سینیت بۆ سه رله نوی چه سپانه وه ی ناسایش و ناشتی له سه راسه رى تورکیا و ناوچه.

نیمه وهك دوست و پشتیوانی تورکیا، هیوادارین که نیوه له جیبه جی کردنی نه م مه سه له یه کلاییکه ره وه یه سه رکه وتوو بن.

له گه ل ریزماندا

۱۷ ی گولانی ۱۹۹۴ - نه غجرومه نی پیران
دیو کراسی له تورکیا؟ مه هدی زانا نازاد کهن

به رېټز دیکونسینې:

جه نابی سهرۆك ناچارم رووداوێك وېیری نه غجرومه نه بهینمه وه كه ده رېری قه سدونیازی روو له زیادبوون و زۆر مه ترسیداری ده ولته تی تورکیایه بۆ سنووردارکردنی نازادی راده رېرینی کورده كان. له م په یوه نډیه دا به داخه وه لیډوانه هاوشتوه کانی خۆم وه بیر دیته وه به نوینه رایه تی له لایه نه به نډکراوه سیاسیه کان كه قسه یان کردبوو و پاشان به دهستی کار به دهستانی سهره رۆی کومونیست كه له پشت "پهرده ی ناسنین" ^۱ دابوون، چهوسانه وه.

^۱ له نه ده بیاتی سیاسیدا مه بهست له "پهرده ی ناسنین"، نهو جیاوازی و ناسته نگیانه یه كه جیهانی کومونیزمی له جیهانی غهیره کومونیزم جیا ده کرده وه. نه م دهسته واژه یه یه که بهار له لایه نه "گوبلیتزی" ی وه زیری پروپاگه نډای ئالمانیای هیتلهری و نووسه رانی دژبه ری بولشویسم به کاربرا و ده رېری گه مارۆدانی یه کیتی سۆڅیه تی پېشوو بوو بۆ نه وه ی پېش له ئالگوڅړی نازادی هه وال و زانیاری و هاتوچۆی نازادانه ی خه لک بگيردریت. چرچیلی سهرۆك کۆماری نه مریکا له ناداری ۱۹۴۶ له لیډوانیکدا هۆشداریدا كه په رده یه کی ناسنین له ناوه راستی نهو روپا دروست بووه و سۆڅیه ت ده یه ویت ده سه لات و دۆکتورینی کومونیستی خۆی په ره پېښدات و پاشان پېشینیاری نه وه ی کرد كه یه کیتییه کی سهریازی له نیوان بریتانیا و نه مریکا دروست بکړیت بۆ نه وه ی پېش له په ره سه نډنی ده سه لاتی سۆڅیه ت بگيردریت. (وه رگېټ)

ههينى رابردوو، مههدى زانا- که من پيشتړ ديدارم له گه لى کردووه و ريژيکى يه کجار زؤرم بؤى هديه- به تاوانى ليدوان له پارلمانى نه وروپا له تشرينى يه که مى ۱۹۹۲، حوکمى ۴ سال به نديخانهى له سهر درا. جه نابى سهرؤک، مههدى زانا پياوى شهره ف و ناشتيخوازييه که پتر له ۳۰ سال له پيناو مافى مرؤ له تورکيا خه باتى کردووه. مههدى زانا پيشتړ ۱۵ سال له به نديخانه دا بووه و نه شکه نجه کراوه له بهر نه وهى بى دهنگ نه بووه له بهر امبهر نه و ناداد پروه ريپانه که به سهر برا و خو شکه کورده کانيدا هاتووه. هاوسره کهى مههدى زانا، واتا له يلا زانا يه کى له ۶ پارلمان تاره کورده نهى تورکيا يه که له گه ل سزاي مهرگ روبه پروو بووه ته وه، به هؤى نه و ليدوان نهى که له پشتيوانى له مافه کانى کورده کان دايوه تى.

جه نابى سهرؤک، من به داخم نه ته نها بؤ چاره نووسى بنه مالهى زانا، به لکوو بؤ داهاتوى خودى ديموکراسى له تورکيا. بارودؤخى باشوورى رؤژه لالتى تورکيا گه يشتووه ته ناستيک که توندوتيزى بووه به هاويه شترين شيوهى ناخيتو (گوفتمان) له نيوان تورک و کورده کاندا. جيگاي داخه که هه زاران کوردى تورکيا نيستا ناچار بوونه ناوارهى باکوورى عيراق بين واتا ههر نه و ريگايه بگرنه بهر که ناواره کورده کانى عيراق گرتيانه بهر که له دهستى ده زگاي شهرى سه دام حوسه ين هه لها تبوون.

هيزه کانى ناسايشى تورکيا ناوچه يه کى قه لخانيان له پال سنوورى عيراق دروست کردووه بؤ نه وهى پيش له دزه کردنى هيزه کانى PKK بگرن و سه دان گوند کاول کراون و دانيشتووه کانيان ناچار کراون هه لبيتن. ثم ره فتارهى ده ولتتى تورکيا به راوهرد کراوه له گه ل پاکتاوى ره گه زى "سربه" کان له بؤسنيا. کورده کانى تورکيا، چ له

كورد و كوردستان له به لگه نامه نه پيښه كاني نه مريكادا - كوردستاني نړيان و توركييا

نيستانبول چ دياربه كر، ده بې رتيگيان پيښر تي ناسنامه ي كولتوري خويان دهر بېړن و له پرؤسه ي سياسي توركييا به شداري بكن. به هر حال به ركهار له نيگه رانيه گشتيه كانم به نيسبه ت مافي مرؤ له توركييا، هاناي سهره كي من بؤ قسه كردن له سهر نهم بابته (به له بهرچاو گرتني شه وه كه له سهر شه و باوهرهم توركييا پر بابه خترين هاوپه ياني ولا ته يه كگرتووه كانه) شهويه كه ناتوانم له بهرام بهر شه و سياسه تانه بې دهنگ بم كه توركييا په پره وي دهكات و هيچ هيوايه نييه به وي كه كوتايي به تونوتويؤ به يتي. من له سهر شه و قه ناعه ته م كه نهم سياسه تانه زياتر هره شهيه بؤ ديوكراسي و سه قامگيري ناوچه. توركييا سالانه ۷ بيليون دولار خهرج دهكات بؤ شهر له گه PKK، له كاتيكا كه ده توانيت بهم پارهيه كي شه نابووريه جيديه كاني توركييا چاره سهر بكات.

من وهك دوست و پشتيوانيكي توركييا ناچارم بليم كه بې هيو بوومه له وي كه دهوله تي توركييا رتيگا چاره ي سياسي نه گرتووه ته بهر بؤ شه و قهيرانه كه به شيوازگه لي سهر بازي چاره سهر ناكريت و شه هوله هه لنه سهنگي ندر اوانه كه بؤ سنووردار كردني نازادي راده بېړين ده دريت.

جدهابي سهرؤك، دوي تي "ستيني هويه" و من، وهك سهرؤكي كومسيوني هلسينكي، په يامي كمان نارد بؤ سهرؤك وه يراني توركييا، "تانسؤ چيلهر" و داوامان ليكر ده سته جي مهدي زانا نازاد بكات. من ده مه ويت كوييه كه له داواكار ييه كه ي مهدي زانا ليتره بجه مه پروو كه نارد وويه تي بؤ پارلماني نه وروپا و به وي شه و حوكمي ۴ سال به نديخانه ي له سهر دراوه. حكومه ته يه كه له دواي يه كه كاني توركييا خويان به پابه ند زانيوه به نيسبه ت كونوانسيونه نيونه ته وويه كاني مافي مرؤ كه مافي نازادي

را ده رپين له خو ده گريت. رۆژه رۆژ زياتر يوني ده ستگير كردني نهو كه سانه كه به شيوازي ناشتيخوازانه داواي مافي كورد ده كهن، سووكايه تيبه به ديموكراسي و پشتگوي خستني نرك و بهرپرسيار تبه نيونه ته وه ييه كاني ده ولته تي توركيابه.

جەنابی سەرۆکی ئەنجومەن، جاريکی دیکه داواي ده ستبه جي نازاد كردني مه هدي زانا ده كهم و داوا له هاوکارانم ده كهم به شونني نهم مه سه له يه دا بچن. نه مه ده قی نهو داواكار ييه كه مه هدي زانا به هوی نهو نهیستا له بهنديخانه دايه:

داواكار ييه كه له لايەن مه هدي زانا بۆ پارلمانی نهو روپا، چالاكاني مافي مرۆڤ و

چاپه مه نيه كان

٢٦ ی تشرینی یه كهمی ١٩٩٢

سەرەتا لە ناخی دڵمەوه سپاستان ده كهم بۆ ناماده بوونتان لیڤه لهم كونفرانسه چاپه مه نيه دا

ناوی من "مه هدي زانا" يه، ته مه نم ٥٢ ساڵه و ماوهی ٣٠ ساڵه بۆ به فەرمیناسینی مافه كاني گهلی كورد له توركييا خهبات ده كهم. سەرەپای نهو راستيه كه من قهدهستم نه بردووه بۆ هیچ كرده يه كي توندوتیژانه، ناچار كرام به هوی بیرو بۆچوون و خهباتی ناشتيخوازانه بۆ گه له كهم ١٥ ساڵ له ژيانم له بهنديخانه كاني توركييا تيبه پر بكم. من يه كي لهو كه سانه بووم كه به شيويه كي په رجووناسا (موعجزه) له بهنديخانه ی دۆزه خینی دیار به كر رزگارم بوو كه تيبدا ژماره يه كي زۆر له هاو پریشان به هوی نه شكنبه گیانیان له ده ستدا. نهو نه شكه غبه درنده "ساديسي" (ساديسم جوړه نه خو شيه كي ده روونيه - وه رگيپ) و به زمان نه هاتووه كه من له بهنديخانه ی دیار به كر

به چاوى خۆم بينيومه نيستا له زمانى توركى بۆ زمانى فەرانسى وەرده گيڤدرېته وه و له "كۆڅارى بهرېرييه تى" دا بلاو ده پيته وه. رزگار بوونى من قەرزاربارى وه گەرخستنى بيروپاى گشتى، NGO كان و هاوكاره شاره داره رۆژئاواييە كانم كه به لايەنگرى له من كاريان كرد. من بۆيه ده ليم هاوكاره شاره داره رۆژئاواييە كانم، له بهر نه وهى خۆم شاره دارى دياربه كر بووم كه پايتەختى سياسى- كولتورى كوردستانى توركيابه. دانىشتوانى ئەم شاره كه ژماره يان له سالى ۱۹۷۷ نزىكهى ۴۰۰ ههزاركەس بووه، له ريڠاى دهنگدانى راستهوخۆ منيان وهك شاره دار ههلبارد. ئەو كاته من كارى بازرگانى بهرگندووريم ده كرد و ههلسورپاويكى سهرېهخۆ بووم. كوديتاى سهرىبازى نهيلوولى ۱۹۸۰ نههجومهنى شارهوانى ئيمهى ههله شانه وه، من دهستگير كرام و تا مائسى ۱۹۹۱ له بهنديخانه دا بووم، پاش نهوه دوو جاريكى ديكه دهستگير كرام. نيستا من(ههروهك هه موو ئەو كوردانهى كه به تاوانى "جياييخوازى" حوكميان له سهر دراوه) ههتا كۆتايى ژيانم له مافه سياسيه كانى خۆم بى بهش كراوم. نه مهيه ديموكراسى توركيه.

سهرنجام ده بى جهخت له سهر نهوه بكه مه وه كه من هاوكات له گه له نه وهى دريژه به خهباته ناشتيخوازانە كام ده دەم بۆ مافى ۱۵ ميليون كورد له توركيه، سهرېه هيچ حيزب يا بزوتنه وهيهك نيم، كه وابوو وهك ههلسورپاويكى سهرېهخۆى كورد دهنگى هاواري خۆم دهگهيه نم به نيوه و له ريڠاى نيوه وه به بيروپاى گشتى و ويژدانى جيهانى شارستانى.

كورده كانى توركيه نيستا يه كى له دراماتيكترينى ساته كانى ميژووى خويان تپيه ر دهكەن. شار و گونده كاغان به شيويه كى سيستماتيک كاول كراون و دارستانه كاغان

كورد و كوردستان له به لگه نامه نه پښتنيه كانی نه مریكادا - كوردستانى نيران و توركيا

ده سوتيتيرين. ده ولته تى توركيا به كه لك وهرگرتن له شيوه گهلى سهربازى و نابوورى، خه لكى كوردى ناچار كردوو سهرزمينى باوياپيرانى خويان چول بكهن. كچان و ژنانى گوندنشين له لايهن سهربازانى توركه وه ده سترىژى جنسيان ليكراوه و سو كايه تيان پيكراوه. خانوه كاغان رووخيران، كورده روظنامه نووس و روشنبيره كان به شيوه يه كى گومانى يه كه له دواى يه كه ده كوژرين. نهو كه سانه كه ده سترىژى ده كرين له كاتى ليپرسينه وه تا ناستى مهرگ به شيوه گهلى به ربه رى نه شكه فجه ده درين. به نديخانه كان پرن له مندا ل و ميرومندا لى ژير ۱۸ سال، ريكره وه ياساى و ناياساييه ده ولته تيه كان كه به "يه كينه كانى دژه گريلا" يا "يه كينه تاييه ته كان" ناسراون ريگه يان پندراوه هر كارىك پييان خوشه، بيكه ن و مهرگ و ژيانى خه لك به ده سترى نه وانزيه. "نه فجو مهنى ناسايشى نيشتمانى توركيا" له دواين كرده وهى خويدها، هيژه كانى ناسايشى توركيائى له وه پاراستوه كه كه به هوژى نهو كارانه كه نه فجامى ده دن ليپرسينه وه يان له گه ل بكرىت و چاپه مهنه كانيشى له وه قه ده خه كردوو كه نه م رووداوانه بلاو بكه نه وه.

زمانى زگماكى نيتمه واتا زمانى كوردى هيشتا قه ده خه يه و نهو كه سانه كه به م زمانه قسه بكهن ده سترىژى ده كرين و له بنكه ي پولىس هه لسوكه وتى خراپيان له گه ل ده كرىت. نه مه يه كى له نمونه يه كجار زوره كانى نه م قه ده خه بوونه يه: نزيكه ي ۱۵ روظ له مه وپيش له دياربه كر، هيژه كانى ناسايش چوونه ته ناو زه ماوه ندى مافناسيكي كورد به ناوى "فيكره ت ناكياس"^۱ و ناميره موزيكه كورديه كانيان شكاندوو و گه لى كه سيان (له وانه ۷ مافناس) ده سترىژى كردوو.

^۱ Fikret Akias

ئیزگه تهلهفیزیونه حکوومهتیهکان لهریگای بهرنامه پروپاگهانداییهکان، خه لکی تورك هان دهدهن دژی کوردهکانی دانیشتووی ناناتۆلی راپهرن و لهگه کوردهکان مامهله نهکهن. دواپن زنجیره رووداوی توندوتیژی دژی کوردهکان لهشاری "فهتیه"^۲ له رۆژئاوای توركیا، بهلگه و نیشانهی نهم بارودۆخه دژوارهیه. دانیشتوانی کورد لهناوچهی خۆیان لهگه شپۆلی نازار و نهزیهت و توندوتیژی رووبهروونه و ئیدی هیچ شویتیک شك نابهن پهناي بۆ بههن که تییدا له ناسایشدا بۆین. کوردهکان ههمیشه له بهردهم مردندان. مهترسی ههلسانی شهپکی رهگهزی له نیوان کورد و تورك رۆژهروژ زیاتر دهپیت. من بهسهدان کاتۆمیر ناتوانم باسی نهو کوشتن، نهشکههجه و ههلسوکهوته خراپانه بکهه که بهچاوی خۆم بینیومه و نهو تراژیدییه که بهسهه گهلهکی مندا دیت(که تهنانهت نیستاش که لهبهرامبهه نیوهدا راوهستاوهه بهردهوامه) بۆ نیوه باس بکهه. لهبهشی "پریسکیتدا" نیوه دهتوانن گهلی راستی، کهسایهتی و شاهیدی عهینی لهبارهی نهم مهسهلهیه بدۆزنهوه. ئایا نیمه دهتوانن وینای نهوه بکههین که له کۆتایی سهدهی ۲۱، هیشتا گهلیک له جیهاندا ههبی که له کهلکوهرگرتن له زمانی زگماکی خۆی و دهبرپینی شوناسی خۆی بی بهش بیت؟ بهلینگهلی دیموکراتیک وهک لیّدوانهکان دهبارهی ریزگرتن له مافی مرۆف بهسهه کهشوهوای ههلبژاردنهکانی پارلمان له تشرینی یهکهمی ۱۹۹۱دا زال بوو. لهسهروبهندی کۆبوونهوهکانی ههلبژاردندا، بهلینهکانی ریزگرتن له ماف و داواکارییهکانی گهلی کورد لهلایهن نیتلافی DYP و SHP خرایه روو که هۆکارهی نهوه بوو که نهوان له پشتیوانی بهرفراوانی کوردهکان له کاندیداکانی پارتی

^۲ Fethiye

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پيښه كاني نه مريكادا - كوردستاني نيران و توركييا

HEP كه له راستيدا هيوايه كي نوي له نيوان كورده كان دروست كرد، نيگه ران بوون. سه روك وه زيواني ئيستاي توركييا، "دميرل" دروست 5 روژ پاش نه وه ي بوو به سه روك وه زيوان، له ليډوانيكي ته له فيزيونيډا كه هه موو كه سيكي تووشي سه رسورمان كرد، به گشتي رايگه ياند كه له مه وه دوا ده وله تي توركييا "راستي كورد" له روژه لات و روژ ناواي ولات به فهرمي ده ناسيت و سياسي ته يه كساني كورد و تورك و ژياني هاويه شي گه لي كورد و تورك ده گريته بهر.

بهريز "دميرل" هه روه ها باوه ري خوي به ديموكراسيه كي بي سنوور و كوڤا يهيته نان به سه رجهم ياسا دژه ديموكراتي كه كان و پيشخستني ياسايه كي بنه رته تي نوي كه راستي هاوچهرخ و بايه خه كان له بهرچاو بگريت، راگه ياند. به لام له و كاته وه تا ئيستا ته نانه ت يه ك ياساي دژه ديموكراتي كه له كوديتا سه ربازييه كه به ميرات ماوه ته وه و نامانجي بنه ر كوردي مافه كاني گه لي كورده، هه لته گيراوه، به پيښه وانده ياسا گه لي سه ركوتكه ري نوي دريژ كراونه ته وه كه له خه ون و خه يالي رژمي سه ربازي ئيله هام ده گريت. ئيستا له توركييا به پيښه وانده نيگه راني روژ نامه نووسان و روژ نامه نووسان، ته نانه ت يه ك ليپرسينه وه يا دادگايي كردن له گه ل نه وه هيزانه نه كراوه كه ناگريان له شارگه ليك وهك شه رناخ، جزيره، كولپ، وارتو و گه لي شاري ديكه به رداوه و كاوليان كرده وون. ئيه وه ده توانن ليستي ته واوي نه م شارانه له "پريسكيته دا" ببينن. كزيوونه وه له سه ر ديموكراسي و مافي مروژ له پاريزگا كوردن شينه كان قه ده خه يه. ده وله تي توركييا به ته واوي هيزي خوي، ده نگوباسي سه ربه خو له باره ي به ربه ريستي نه وه شه ر كه له كوردستاندا به رپه وه ده چيت، سانسور ده كات. ته نانه ت يه ك روژ نامه نووس ريگه ي

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پیتییه كانی نه سربكادا - كوردستانس نپران و توركیا

پیتادریت سەردانی شوینی ئەپوراسیۆنەکانی سوپا بکات. تەنانەت پارلمانتارەکانی ناوچەش مافی ئەوەیان لێ زەوت کراوە کە باسی نیگەرانیەکانی خەلکی ناوچە بکەن. دەولەتی نوێی تورکیا سەرچەم مافەکانی بەرپۆوەبردنی ناوچەیی بەخشێوە بە سوپا. ئێستا کوردستان لەژێر گەمارۆیەکی رانەگەیەندراودایە و سوپا دەسەلاتی تەواوی بەسەردا هەیە. نزیکەی ۳ هەفتە پیش، لیژنەی IFHR سەردانی کوردستانی تورکیای کرد بەلام دەولەتی تورکیا رینگای پێنەدان سەردانی شاری شەپرناخ و جەزیرە بکەن. با خودی ئەم لیژنەیە باسی بارودۆخی ئەم ناوچەیە بکات.

بەبروباوەپری من، رژیمی تورکیا قەد دەولەتیکی دیموکرات نەبووە. چەمکی دیموکراسی لە تورکیا تەنها لە چوارچێوەی لێدواندا بووە بۆ فریودانی جیهانی شارستانی. ئەگەر ئێمە بەوردی کردەوه‌کانی دەولەتی ئێستای تورکیا لە سالی رابردوو هەلبەسەنگینین هیچ هەنگاوێکی زیاتر بەرهو ریزگرتن لە مافی مرۆفی تێدا نابینین. من پیش لە هەموو شتێک داوا لە هەموو ئەو کەسانە دەکەم کە بەپەرۆشن بۆ ئازادی و دیموکراسی کە کار بکەن بۆ ئەوەی سیاسەتی دەولەتی تورکیا رابووستین کە ئامانجی لەناوبردنی کۆلتوری جیاوازی گەلی کوردە و کار بکەن بۆ ئەوەی سەرەنجام رینگە بەم گەلە بدریت کە لە خۆشی و ناشتیدا بژیت. من داوا لە هەموو رۆژنامەنوسان، پارلمانتاران و NGO کان دەکەم (کە لە ناوچەدان) کە ئەو دیواری بێدەنگییە بپوختن کە گەمارۆی لە ناوچوونی ولات و گەلەکەیی منی داوە.

۲۳ ی گولانی ۱۹۹۴ - نهغرومهنى نوینهران

دواين بهرنامهی ديموکراسيزايونى تورکيا

بهريز ستينى هوپهر^۱، نوینهرى نه ياله تى ميريله ند:

جهنابى سەرۆك، ۱۸ ی مایس، دهوله تى نيتيلافى تورکيا بهرنامهیه کى چاکسازى ناشکرا کرد بۆ نازادى چالاكى سياسى له تورکيا. ئەم بهرنامهیه بریتیه له پێداچوونه بهسر ياسای بنههه تى و هه موار کردنى ۶۲ خالى ياساکانى نیتستا يا ياسا تازه په سه ندى کراوه کان. مه بهستى سه ره کى ئەم بهرنامهیه هه لگرتنى که ندى کو سپه کانى سه ر ريگای چالاكى سياسى کو پروکو مه له کان، يه کيتى کرێکاران، خویندکاران و که سايه تيه ئاکادیمیکه کانه که حکومه تى سه ر يازى به سه ر يانيدا سه پاندووه. ئەم بهرنامهیه ههروه ها دامه زاندى نووسينگه ی مافى مرۆ له خو ده گریت و دهيه ویت وینه ی مافى مرۆفى تورکيا له دهروه باشت بکات و يارمه تى بدات به دروستبوونى په يوه ندى نزیک له گه له يه کيتى نه وروپا که ريوشوینه کانى ئەم يه کيتيه له ۱۹۹۵ وه ده که ویته بواری جيبه جی کرد نه وه.

جهنابى سەرۆك ئەم ده ستپيشخه ريانە ی دوايه نيشانده رى هه وله گرنگه کانى تورکيايه بۆ به هيز کردنى ديموکراسى. ئەم هه نگاوانه له کاتينکدا هه لده گيردريت که تورکيا له گه له کو مه ليک کيشه ی گرنگى نابوورى و به رخۆدانى رۆژه دواى رۆژى ميليشيا کورده کان (PKK) روويه پروويه. ده مه ویت نه وه تان وه بير به يئمه وه که به هه رحال

^۱ STENY H. HOYER

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پێنیه كانی نه مرگادا - كوردستانی ئێران و تورکیا

به نامه دیموکراتیزاسیونه کانی پیشووی تورکیا یا له لایهن پارلمانی تورکیاوه رته کراونه تهوه یا نه که وتوونه بواری جێبه جێ کردنه وه. به له بهر چا و گرتنی نهو کیشه جیدیانه که دهولهتی تورکیا له گه لیدا رووبه پروویه، هیوادارم نه م به نامه یه به خێرای په سهند بکریته و به ته واوی بکه و پته بواری جێبه جێ کردنه وه.

جەنابی سەرۆک، هاوکات له گه ل نهو ی نامه و پته له بایه خێ نه م ههنگاوه نه رێنیا نه ی دهولهتی ده سه لاتداری نیتیلانی تورکیا که م بکه مه وه، به لام ده بی نامه زه به وه بکه م که دیموکراسی له تورکیا به جیدی که وتووه ناو مه ترسی له بهر نهو ی خه لک ته نها به هۆی ده برپینی بیرو پای خۆیان ده ستگیر ده کرین. ٦ پارلمانتاری کورد به ناوه کانی، خه تیپ دیچه، ئورهان دوغان، سه لیم ساداک، له یلا زانا، نه حمه د تورک و مه حموت ئالیناک^١ به هۆی ده برپینی بیرو پای ناشتیخوازانیه ی خۆیان به لایه نگری له مافی کورده کان، له گه ل سزای مه رگ به ره وپوو بوونه ته وه. هه فته ی رابردوو، مه هدی زانا، له هه لسه وراوانی سه ره به خۆی مافی کورده کانیش به تاوانی ده برپینی بیرو پای خۆی، خرایه به ندیخانه.

جەنابی سەرۆک، تایبه ته ندی سه ره کی دیموکراسی، ته حمه مۆل کردنی هه موو بیرو پا ناتونده و تیزه کان و ئالوگۆری ئازادی بیرو پایه، ته نانه ت نه گه ر به دلێ خه لک به گشتی نه بیته. سه ره پای نیاز و نیه تی نه و که سانه که نه و پێشنیاره چاکسازه خوازانه نوێیانه خسته وه ته پروو، به ره برسیاریتی تورکیا به نیسه به ت دیموکراسی به رده وام ده چیته ژیر په رسیار هه تا کاتی که به ند کراوه سیاسیه کان ته نها به هۆی ده برپینی بیرو پاکیان له به ندیخانه دا بپننه وه.

^١ Mahmut Alinak

۲۳ ی حوزه ییرانی ۱۹۹۴ - نه نجوومه نی نوینه ران

دیموکراسی تورکیا: ههنگاوێکی دیکه به ره و قولایی

به رێژ دیکۆنسینی:

جه نابی سه رۆك، من ناچارم جاريكي ديكه نيگه رانی توندى خوم ده ربرم به نيسبته كاروبارى تورکيا. نه گهر من نه گه يشته بامايه نه و قه ناعه ته كه تورکيا يه کى له گرنگترين هاوپه يمانه کانی ده ولته تى ولاته يه کگرته وه کانی نه مریکايه نه وه نده بى هيو نه ده بووم کاتى كه ده بينم ده ولته تى تورکيا ياسای بنه رته تى نه و ولاته ده خاته ژیر پى و به ربرسياريه تيه کانی خوى به نيسبته مافى مرؤ پيشيل ده کات.

پينجشه مەى رابردوو، ۱۶ ی حوزه ییران، کاتى كه دادگای بالای تورکيا، "حيزبى ديموکراتى" لایه نگری کورده کان (DEP) ی قه ده خه کرد و پاش هه لسو وکه و تى کى سووکايه تيه پيکه رانه ۱۳ که س له نه ندامانى DEP ی له پارلمان به هوى ليدوانه کانيان ده رکرد، نيگه رانی و بى هيوایى من گه يشته لووتکه ی خوى. ۱۳ که س له نه ندامانى به هه ق هه لبو تيردراوى پارلمانى تورکيا له پارلمان ده رکرا، به هوى نه و داواکارييه كه حيزبى DEP سالى پار ده رى کرد كه تيه دا داواى دۆزينه وه رینگا چاره يه کى ناشتيخوازانه ی بۆ کيشه ی کورد کردبوو. ۵ که س له نه ندامانى پارلمان که له سه ره تاي مانگی ئاداره وه بى راگه ياندنى سووچه که يان، له به نديخانه دان، نيستا به تاوانى دا کوکى کردن له مافى هاوولاتياني کوردى تورکيا له گه ل سزای مه رگ به ره و پروون. ۶ نه ندامى دیکه ی پارلمان له تورکيا هه لها تون و من ناگادارم كه داواى مافى

كورد و كوردستان له بهلگه نامه نه پيښه كاني نه سريكا دا - كوردستاني نېړان و توركييا

په نابهریيان له دهولته تی بهلژیکا کردووه. دو نندامی دیکه ی پارلمان له سهرویهندی گیراندان.

جهنابی سهرۆك من له گهل چهند كه سیك له م پارلمانتاران و پارلمانتاره كانی دیکه دیدارم کردووه كه تنها به هوی دهرپرینی بیروپای خویان نیستا له بهندیخانه كانی تورکیادان. من له مه ده ترسم.

جهنابی سهرۆك له كام جوړه دیموکراسیدا هیه كه یاسادانه ره كانی له بهندیخانه دا بن یا له ترسی نه وهی ده ستگیر نه کرین داوای په نابهری سیاسی بکن. یه کی له م ناکامه نه خوازراوه كانی برپاری دادگا بۆ دهر کردنی نندامانی DEP نه وهیه كه نه گهر ۲۴ کورسی له ۴۵۰ کورسیه که ی پارلمان چۆل بیت، ده بیت سهرله نوی ههلبژاردنی لاوه کی نه بجام بدریت. نه گهر نهو ۴ نویته ره کورده كه له DEP ده ستیان له کارکیشاوه ته وه، له پارلمان هاتبانه دهره وه، ده بویا له ماوهی ۳ مانگدا ههلبژاردن به رتوه چوبویا.

جهنابی سهرۆك ده مه ویت له سهره تادا نه وه روون بکه مه وه كه ده بی نه م ههلبژاردنه نوییه نه بجام بدریت و ده بی دهولته تی نیمه و گهل له چاودیرانی نیونه ته وهی غهیره دهولته تی ههلبژاردنه کان، چاودیر بنیرن بۆ تورکیا بۆ نه وهی رتوشوتنه نیونه ته وهیه كانی ههلبژاردن جیبه جی بکریت. له مه زیاتر له سایه ی پیشهاته كانی نه م دواپیه، کومسیون هلسینکی (که من سهرۆکیمی) له کۆبوونه وه كانی داها تووی "کونفرانسی ناسایش و هاوکاری نه وروپا (CSCE) به شداری ده کات و پی له سهر نه وه داده گریت كه لیژنه فهرمییه كانی CSCE بنیردیرن بۆ تورکیا بۆ نه وهی چاودیری بکن به سهر خراپوونی بارودۆخی مافی مرۆ له تورکیا.

جهنابی سەرۆك، نهوه كه له پەيوه ندى له گەڵ خراپتر بوونی بارودۆخی مافی مرۆڤ له توركييا زۆر مەترسیداره، خیراتر بوونی رەوتی بەتاوانزانیی دەرپرینی بیروپایه. دەرپرینی وشه و بیروپا (بێ له بهرچاو گرتنی ناوهرۆكه كەى) له هه‌موو سیستمه دیموکراتیه‌كاندا ته‌حه‌مول ده‌كرێت. توركييا وه‌ك ده‌وله‌تيك كه به‌شداره له كونفرانسی ئاسایش و هاوكاری نه‌وروپا(CSCE) و راگه‌ياندننامه‌ی جیهانی نه‌ته‌وه یه‌كگرتوه‌كانی ده‌رباره‌ی مافی مرۆڤ و كونوانسیونی جیهانی نازادیه‌ سیاسى و مه‌ده‌نیه‌كانی واژۆ كردووه، خۆی ده‌ره‌وس كردووه به‌نیسبەت پاراستنی هه‌موو شێوازه‌كانی راده‌رپرینی ناتوندوتیژانه. بپاریی توركييا بۆ ده‌ركردنی نه‌و ۱۳ پارلمان‌تاره به‌هه‌ق هه‌لبێژدراوه به‌هۆی لێدوان یا واژۆكردنی به‌لگه‌نامه، سووكایه‌تییه به سەرجه‌م یاسادانه‌ره دیموکراتیه‌كان.

جهنابی سەرۆك، ناشكرايه كه هه‌یج ولاتیك، له‌وانه ولاتی ئیتمه له‌به‌رامبەر كه‌وتنه ناوی مەترسی مافی مرۆڤ به‌ته‌واوی پارێزراو نییه. مه‌سه‌له‌ی كورده‌كانی توركييا، میژووویه‌كی دوورودرێژ و ئالۆزی هه‌یه كه به‌داخه‌وه رۆژه‌روژ توندوتیژی زیاتر ده‌یه‌ته‌ئێته‌وه. له‌كاتێكدا كه توركييا له قه‌یرانیكی جیدی ئابووری‌دايه، ده‌وله‌تی توركييا و سوپای توركييا سالتێ نه‌ پتر له ۷ بیلین دولاړ بۆ شه‌ر له‌گه‌ڵ PKK خه‌رج ده‌كه‌ن به‌لام له‌گه‌ڵ نه‌مه‌شدا PKK درێژه به‌ ئوبه‌راسیونه‌كانی ده‌دات و رۆژه‌روژ لایه‌نگری زۆرتر ده‌بێت. به‌داخه‌وه تاكتیه‌كه زالمانه‌كانی هه‌یزه‌كانی ئاسایش كه پتر له هه‌زار گوندى كوردنشینیان له ماوی ۱۸ مانگی رابردوودا كاوڵ كردووه، بووته هۆی نامۆ بوونی كورده‌كان له ده‌وله‌تی توركييا و پشتیوانی كردن و هاوخه‌م بوونیان له‌گه‌ڵ كورده توندپه‌وه‌كان. له‌مه‌زیاتر، به‌هۆی به‌تاوانبار زانیی ته‌نانه‌ت ده‌رپرینی میانپه‌وه‌وانه‌ی

كورد و كوردستان له به لکه نامه نه پيښه كانی نه مړيكا دا - كوردستاني نيزان و توركييا

نارېزايه تي كورده كان، دهوله تي توركييا ناخپوي رهوا له نيو چوارچيوه يه كي دموراتيک ده خه نكيښت و نهو ريگايه له هاوولاتي ه كانی داده خات تا به شيوازي ياساي، بي هيوايي خويان له بارودوخه كه دهريپن. له كاتيكا كه هيچ كهس حاشا له مافي توركييا بو پاراستني هاوولاتياني له بهرام بهر تروريزمدا ناكات، نه مه نابيت به به هاي پيشيل كورني مافه بنه رپه تيه كانی مرؤډ نه نجام بدرت.

جهنابي سهروك، له پيناو ناشتي و سه قامگيري ناوچه، داوا له رپه راني مه دهنی و سه ريزي توركييا ده كه م زياتر به سياسته پيكه وه هله كه رو نه گونجاوه كانيان به نيسبت هاوولاتياني كوردي توركيادا بچنه وه.

هيچ هيوايه كه به چه سپاني ناشتي ناميښت نه گهر دهنگي هه موولايه نه كان كپ بكرت و ناچار بكرين هه لويستي توندره وانه تر بگرنه بهر. سياسته گه لينيكي وه ها پرسيارگه لي جيدي ده هيښته نارواه ده ربه ري توانايي ديوكراسي توركييا بو وه لامدانه وه به پيداويستيه زور پيويسته كانی كومه لگايه كي موديرني چند نه تنيكي. له مه زياتر، جهنابي سهروك سه ره پاي به يه كه گه يشته وه ي بهرزه وه ندييه كانی سياسته تي ده ره وه ي نيمه له گه ل توركييا له سه رگه لي مه سه له ي جوراوجور، بارودوخ رو له خراپي مافي مرؤډ له توركييا رؤز به رؤز نه وه نه ستمتر ده كات كه ولاته يه كگرتوه كانی نه مړيكا پشتيواني له ده وري سه ركه كي توركييا له سياسته ته كانی ناوچه دا بكات.

له نه نجامدا، جهنابي سهروك تكا له دهوله تي توركييا ده كه م ريگاجاره يه كي سياسي په پړه و بكات بو بارودوخ كورد. نيوه نابيت ره خنه له من بگرن كه بو باسي كيشه كه ده كه م به لام ريگاجاره ي خوم ناخه مه پروو، به لام هاوپام له گه ل هندی له

بیرۆکه کان بۆ که متر کردنه وهی قهیرانه که. به بۆچوونی من توخمی سهره کی ریگا چاره ی سیاسی بۆ کیشهی کورد له تورکیا نه وهیه که میتوده توندوتیژه کان له میتوده ناتوندوتیژه کان بۆ دا کوکی کردن له نامانجی هاو لاتیانی کوردی تورکیا جیا بکریته وه. به ههمان شیوه، PKK ش بۆ گه یشتن به نامانجه سیاسیه کانی، ده بی دهست له توندوتیژی و پیداگرتن له سهر سهر به خۆی (کوردستان) هه لبرگرت. راگه یاندنی ناگره سستیکی دولایه نه ده توانی ههنگاوی یه کهم بیت بۆ پیکهاتنی دیالوگی سیاسی له گه ل هیزه کورده میانه په وه کان. له که شوه وهایه کی وه هادا داوا له ده ولته ی تورکیا ده کهم نه م ههنگاوانه هه لبرگرت:

یه کهم، ریگه به سهرجه م حیزبه سیاسیه ناتوندوتیژه کان بدات له ژیا نی سیاسیدا به شداری بکه ن.

دووه م، که ندو کو سپه کانی سهر نازادی راده رپرین، له وانه ته گهره کانی یاسای دژه ترور لابیات.

سییه م، حالته ی نا ناسایی (له باشووری رۆژه لات) لابیات.

چوارم، سیستمی "گاردی گوند" هه لبه وشینیتته وه.

پینجه م، هه موو که ندو کو سپه کانی دهرپرینی زمان و کولتووری کوردی هه لبرگرت.

شه شه م، که ندو کو سپه کانی بلاو بوونه وهی به رنامه ی ته له فیزیونی و رادیویی و موزیک و چاپ و په خش به زمانی کوردی لابیات.

حه وته م، ئینیستیتۆیه کی ده ولته ی بۆ توێژینه وهی کوردی دا به زرینیت و ریگا به وه بدات قوتابخانه کان به زمانی کوردی په روه رده بدن.

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نهميتيه كانس له ميركادا - كوردستان نهران و توركييا

ههشتم، كونفرانسيكي رسمي له ناستيكي بالا بهرپوه ببات بۆ تاوتوي كردنى هه موو لايه نه كانى پهيوه ندى كورد - تورك.

جه نايى سهرۆك به بۆ چوونى من ههنگاو گه ليكي وه ها ديوكراسى مه ده نى توركييا به هيتز ده كات و توندوتيتيوى ريشه كەش ده كات و كه شه وهه واي سهر كوت له ناو ده بات- كه ژيانى سياسى و نابوورى له سهرانسهرى توركييا كپ كرده وه- و رهوتى دوو جه مسهر بوونى تورك و كورد پيچه وانه ده كاته وه و كورد و تورك ليك نزيك ده كاته وه. هيوادارم ده ولته تى توركييا ههول ببات بۆ پاراستنى نازادى راده رپرپين و ميتودكه لى غهيره سهر يازى په يره و بكات بۆ چاره سهر كردنى بارودۆخى دژوارى كورد بۆ نه وهى ولا تى توركييا له مه زياتر تووشى بشيوى و ئالۆزى نه ييت.

۲۸ ی تهموزى ۱۹۹۴ - نه فجوومهنى نوينه ران

سياسه تى دهره وى ولاته يه كگرتووه كان له سهر بنه ماي نه خلاقه يا بهرژه و نه ديه

جوگرافيايه كان؟

خاتوون ئيليزا بيت فؤرس^۱:

جهنابى سهرۆك، نه مېرۆ له يلا زانا له بهنديخانه دايه و له گهڻ سزاي مهرگ بهرهره و پرويه.
له يلا زانا له گهڻ ۶ رېبه رى كوردى ههلبوژدراوى ديكه تومه تى خيانه تيان خراوته
پال و هه موويان له گهڻ سزاي مهرگ بهرهره و پروون. سووچى نه م ۶ كهسه چييه، جهنابى
سهرۆك؟ سووچى نه وان دروست نه و كار هيه كه من نيستا ليڙه دهيكه م واتا باسكردن
له كيشه مافى مرۆڤ.

جهنابى سهرۆك، نه م پارلمانتاره كوردانه له عيراقدا نين تا بلتين رهفتارى عيراق له گهڻ
خهلكى كورد تاوان دژى مرۆڤايه تيبه و له راستيشدا ههروايه. نه خهير، نه م
پارلمانتارانه له توركيان كه ولاته يه كگرتووه كاني نه مريكا پشتيوانى ليده كات و
به شيوازيكى بهر فراوان يارمه تى ده دات و سازوبه رگى سهرى بازى ده دات.

جهنابى سهرۆك، ههركاتى كه نه دنامانى كۆنگرئس سهركووت و نه شكه فجه و
پيشيلكردنى مافى مرۆڤ پروتستۆ ده كهن، پيمان ده لئين له بيرتان نه چيت توركييا له
رووى نيستراتيكيه وه بۆ نيتمه (ولاته يه كگرتووه كاني نه مريكا) گرنگه. نايا نه خلاقى
نيتمه په يوه ندى به جوگرافياوه ههيه يا بيروياورده كانمان؟

نيستا كاتى نه و هيه كۆنگرئس داواى نازاد كردنى نه م ۶ پارلمانتاره كورده بكات.

^۱ Ms. FURSE

۴ ی ئابى ۱۹۹۴ - نهنجو مهنى پيران

ديموكراسى له توركييا له مهترسيديا

بهريژ ديكونسينى:

جه نابی سەرۆك، نه مەرۆ رۆژيكي خه مناكه بۆ ديموكراسى له توركييا. نه مەرۆ ۶ پارلمانتارى كورد له لايهن دادگاي ئانكاراوه، سزاي مهرگيان بۆ دهركرا به هۆى دهريپىنى بيروپا سياسيه كانيان كه توركييا وهك خيانهت چاوى ليدهكات. به گشتى ۱۳ پارلمانتارى به ههق ههلبژيردراوى سهر به حيزبى DEP له پارلمان دهركراون كه ۶ كهسيان له توركييا ههلهاتوون، كه وابوو نه م ۶ كه سه بى دهنگ نابن.

جه نابی سەرۆك، سهرم سووپماوه كه چۆن نه م شته له توركييا روو ده دات كه دوستيكي وه فادار و هاوپهيماني ناتۆيه و دهوله تهكهى به شداره له CSCE كه كار به دهسته كانى (CSCE) بهردهوام جهخت له سهر جي به جيكردى ديموكراسى و ريوشوينه نيونه ته وه ييه كانى مافى مرۆف ده كه نه وه. نه م دادگاييكرده له بهرچاوى چاپه مهنى جيهان روو ده دات و سه دان پاريزهر، پارلمانتارانى ولاتانى بيانى، چالاكانى مافى مرۆف و كه سانى ديكه ده يانه ويته نيگه رانى خويان له م كرده وه يه دهريپن و پشتيوانى له پارلمانتاره كورده كان بكهن. نه م دادگايه زيده بارى نه وهى بهروونى نيشانى دا چۆن نازادى رادهريپن و چالاكى سياسى له توركييا سنووردار كراوه، سهرنجى ني مهى بهر وه لاي ريگرتن له ديموكراسى له توركييا راكيشا.

جهنابى سەرۆك، من سهرهتا له پشتيوانى گشتى توركهكان له ههلمهتى دهمارگرژانهى دهولهتى توركييا دژ به نهندامانى DEP ترسام بهلام نهوى كه رۆژهروژ رووتر دهبيتهوه نهويه كه بيروپراى گشتى خهلكى توركييا بهناشكرا له لايهن ميديا سهرهكيهكانى نهم ولاته كه له كونترولى دهولت يا لايهنه سياسيهكانى ديكهدايه، چهواشه كراوه. بهنيسبته مهسهلهى مافى كوردهكان و شهر له باشوورى رۆژهلاتى توركييا، ميدياكان له پيشهوه شهراشۆي دهكهن يا بهتوندى زانيارييهكان سانسۆر دهكهن. به باوهري من ههتا كاتيڤ كه ميديا سهرهكييهكانى توركييا له كونترولى لايهنه سهربازى و سياسيهكاندا بن و رۆژنامه نووسان و كهسايهتیهكانى ديكه بى دهنگ بن، خستنه پرووى زانيارى راست و دروست بۆ بيروپراى گشتى نالوى.

جهنابى سەرۆك، ئازادى رادهبرين و چاپه مهنى سنوورنه دار، پيشمه رجى كۆمه لگا ديموكراتيكه كانه. چاپه مهنيه كانى توركييا ده بى به بهرپرسياره تيبه وه، كيشه كانى كوردهكان و نيگه رانيه كانى ديكه بهنيسبته مافى مرۆڤ راپۆرت بهن. دادگايى كردنى DEP ههروه ها كه موكوپيه كانى نزيكايه تى ناراستبينانهى دهولهتى توركييا بۆ چاره سهركردنى كيشه ي كوردى ناشكرا كرد كه كۆله كه ي سهره كى نهم سياسه ته تاوانبار كردنى حيزبه سياسيه كورديه كانه. كاتى كه حيزبه سياسيه كان قه ده خه ده كرين، نه نجامه كه ي نهويه كه گروهگه لى نهينى دروست ده بن و نهندامانى نهم حيزبانه ده چنه ناو حيزبه توندره وه تره كان. ريگه پيدان به كورده كان بۆ پيڤكه ينانى حيزبه گه لى سياسى ياسايى، ريگايه كه بۆ نهوى پيش له زيادبوونى پشتيوانى له PKK و گروه توندره وه كانى ديكه بگيردرىت. په پره و وپروگرامى CSCE ي كونه اگن بهروونى نهر ك و بهرپرسياره ييه كانى ۵۳ دهولهتى به شدار لهم ريڤه خراوه يه ي

كورد و كوردستان له به (كه نامه نه پيښه كانس نه سركادا - كوردستان نيران و توركييا

به نيسبته چالاکي بئ سنووري حيزه سياسيە کان ديارى کردوه. ههلمهتي دهولتهتي تورکيا دژ به حيزي ديموکرات (DEP) و حيزه کانى پيش نهوه، کۆمهليک پرسيارى جيدي دهبارهى بهرپرسياره تيه کانى دهولتهتي تورکيا به نيسبته نه م پرهنسيپانه ده خاته روو.

جهنابى سەرۆک، له کاتيکدا که دهستپيکردنى نه م دادگايى کردنه سياسيە، رۆژتيكى ره شه بۆ ديموکراسى تورکيا به لام مرۆڤ ده توانيت هيوادار بيت که سهرنجدانى بيروراي گشتى، گوشاره کان له سهر دهولتهتي تورکيا زياد بکات بۆ نه وهى ريگاجاره يه کى غهيره سهربازى بۆ قهيرانى کورد بگريته بهر و کيشه کانى ديه کى مافى مرۆڤ چاره سهر بکات. وه بيري هاوکارانم ده هينمه وه که ٢ کهس له نوينه ره کورده کان له گهل سزاي مهرگ رووبه روون، به هۆى نه و ليديوانانه ي که له کومسيونى هلسينکى ليته له "کاپيتول هيل"^١ له بيناي "رايبورن"^٢ دايان.

من بهو نه نجامه گه يشتوومه که دهولتهتيكى ديموکراتى راسته قينه ناتوانى سزاي مهرگ به سهر پارلمان تاره ههلبژيردراوه کانيدا به سپينيت ته نها به هۆى ليديوانه کانيان يا نووسراوه کانيان که نه بوته هۆى توندوتيزى، جيايى خوازي و ريگاجاره ي به ده ره له چوارچيه ي ديموکراتيک. له م کاته دزيوه دا داوا له هاوکارانم ده که م په يوه ست بن به من بۆ نه وهى نيگه رانى و بئ هيوايى خۆمان له دهولتهتي تورکيا ده ربهرين به هۆى ههلمه ته نامه عقولانه که ي بۆ سهرکو تکردنى نازادى راده ربهرين.

^١ Capitol Hill

^٢ Rayburn Building

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پيښه كاني نه مريكا دا - كوردستانى نيران و توركييا

نه وه كه له توركييا روو ده دات كرده وه كه بى به زه پيانهى زور گه ورهيه. ژماره يه ك له م پارلمان تارانه له كومسيونى هلسينكى له كۆنگريسي ولاته يه كگرتو وه كاني نه مريكا ئاماده بوونه. نه م پارلمان تارانه خوازيارى روو خاندنى توندوتيا نهى ده ولته تى توركييا نه بوونه و هيچ چالاكويه كى خيانه تكارانه يان دژ به ده ولت هان نه داوه، له گه ل نه وه شدا حيزه كه يان قه ده خه كراوه و خويشيان تۆمه تبار كراون و ژماره يه كيشيان له توركييا هه لاترون به هوئى ليدوانه كانيان له به رده م كوميته ي كۆنگريسي ولاته يه كگرتو وه كاني نه مريكا.

جاريكى ديكه سى پاسى دۆسته كه م له (نه ياله تى) ويمۆنت^۲ ده كه م.

به ريز ليهي^۳:

جه نابى سه رۆك، سى پاسى سناتۆرى نه ياله تى "ناريزۆنا" ده كه م به بۆنه ي بى رويۆ چوونه كاني. به ريز "ديكونسينى" له سه رة تاي ده سته كاربوونى كومسيونى "هلسينكى" تا ئيتستا ته نها كه سيك بووه كه نه م مه سه له يه ي خستوه ته روو. به ريز "ديكونسينى" به دلنيا ييه وه هه روهك هه مو نه ندا مانى نه نجوومه نى پيران، ئاگادارى بارودۆ خه كه يه، نه ته نها به هوئى هوگرى تاكه كه سى به مه سه له كه و نه وه سه فه رانه كه بۆ توركييا كرده ويه تى و نه وشته نه كه به چاوى خوى بينيويه تى، به لكو به هوئى نه وه ش كه سه رۆكى كوميته ي هه لبريز دراوى هه والگري نه نجوومه نى پيرانه. به بۆ چوونى من نه نجوومه نى پيران ده بى گوئى له قسه كاني بگريت.

^۲ Vermont

^۳ Mr. LEAHY

٦ ی تشرینی یه که می ١٩٩٤ - نهغجومه نی نوینه ران
ریگرتن له چالاکی ریکخراوی لیبورونی نیونه ته وهی له تورکیا

به ریژ ستینی هویهر، نوینه ری نه یاله تی مریله ند:
جهنابی سه رۆك، من ده مه ویت كرده وه كانی ده ولته تی تورکیا پروتستۆ بكهم كه
كۆمه لێك پرسیری جیدی ده رباره ی نهك و بهرپر سياره تیه كانی نه م ده ولته
به نیسبه ت مافی مرۆ هیناوه ته ناراه. لیکۆلهری سه ره کیی ریکخراوی لیبورونی
نیونه ته وهی له تورکیا، "جانا تان سوگدین" له لایه ن ده ولته تی تورکیا وهك "
كه سایه تی نه خوازاو" ناسراوه و نیستا چوونی ناوبراو بۆ تورکیا قه ده خه كراوه بۆ
نه وهی له وه زیاتر له خراپوونی بارودۆخی مافی مرۆ له نیو دانیشتوانی كوردی
تورکیا نه كۆلیته وه.

جهنابی سه رۆك پتویست به وه ناكات من باسی کاری شازی ریکخراوی لیبورونی
نیونه ته وهی له سه راسه ری جیهان بكهم. من وهك هاوسه رۆکی كومسیونی ناسایش و
هاوكاری نه وروپا، قه دری لیکۆلینه وه كان و راپورته كانی ریکخراوی لیبورونی
نیونه ته وهی ده زانم. نه ندا مانی نه م ریکخراوه یه له سه راسه ری جیهان وهك چاو، گوێ و
ویژدانی هه وله حكومه تی و ناحكومه تیه كان بۆ پاراستنی مافی مرۆ و له راستیدا
پاراستنی ژیا نی خه لك خزمه ت ده كه ن. له ماوه ی چه ند سالی رابردودا، ده ولته تی
تورکیا بیژاری خۆی له سه رنجدانی ریکخراوی لیبورونی نیونه ته وهی به نه شكنجی

بهرفراوان، بارودوڅي بهندکراوه سياسيه کان و ميتوده درنده کانی سهرکوتکردنی کورده کان به دهه سستی دهوله تی تورکيا ده پرپړوه. رښه رايه تی تورکيا ليکولینه وه کانی ريکخراوی ليبورونی نيونه ته وهی بی بایه خ له قه له م ددها و دهیگوت هم ليکولینه وانه نامانجی سياسيان له پشته و هميشه دیدار له گه ل کار به دهستانی هم ريکخراوه بهی رته ده کرده وه به لام له گه ل نه مه شدا ريگای به وه ددها ليکوله رانی ريکخراوی ليبورونی نيونه ته وهی بچه ناو ولاتی تورکيا، به لام نيستا ريگایان پی نادات. نه گهر رښه رانی تورکيا نيستا له سهر نهو باوه رهن که له ريگای پيشپيگرتن له ليکوله رانی مافی مرؤ ده توانن خويان له شهر مه زار بون و خه جالتبون رزگار بکن، به لام هم جارهش به جیدی به هه لدها چونه. هم کرده وانه ته نها ده پته هو ی زياد بونی سهرنجی (بيرو پای گشتی) بهو رهفتارانه که نهوان ههول ده دن له بيرو پای گشتی بيشار نه وه. هم مه سه له يه به دلنیا ييه وه له کزبونونه وه کونفرانسی پيدا چونه وه ی CSCE له بوداپست ده خرته پرو و يارمه تی ده دات به داواکاری هندی له دهوله ته کان بؤ نه وهی به گویره ی ميکانيزمه کانی مافی مرؤ فی موسکو ليژنه ی چاودیری CSCE بنيرن بؤ تورکيا.

جهنابی سهرؤک، دهوله تی تورکيا به رده وام کيشه کانی مافی مرؤ به نه نجامی توندوتیژی پارتی کرککارانی کوردستان (PKK) ده زانیت، ساله های ساله دهوله تی تورکيا په پمانی به ستوه که له ريگای سهر باز ييه وه PKK تيکبشکينيت و له سه رويه ندی خه باتی دژی PKK، دهوله تی تورکيا گونده کوردنشينه کانی خاپور کردووه و ژيانی ناؤلداري و کشتوکالی گوندنشينه کانی له ناو بردووه و پتر له يه

۸ ی تشرینی په کهمی ۱۹۹۴ - نه غجومه نی نوینه ران
نامه ی پر سۆز و ههستی له یلا زانا بۆ نه غجومه نی نوینه ران

خاتوون نیلیزایت فۆرس ، نوینه ری "نۆریگون":

جهنابی سەرۆك من له رابردودا له نه غجومه نی نوینه ران ده رباری بارودۆخی زۆر
دژواری له یلا زانا قسم کردوه. له یلا په کهمین و ته نه پارلمانتاری ژنی کورده له
میژووی تورکيا. زانا له ۲ ی نادار واتا له ۷ مانگ له مه وپیش تا نیستا له لایه
کاربه دهستانی تورکيا خراوه ته ناو بهندی تاکه کهمی.

تاوانی له یلا زانا چییه؟ لیدوانی گشتی که به هۆی نه وه ده ولته تی تورکيا دهیه ویت
حوکمی مهرگی له سهر بدات. له یلا زانا سهره تا له لایه پۆلیسی تورکيا له ۱۹۸۸
دهستگیر کرا و به توندی نه شکمجه کرا به هۆی به شداری کردن له خۆپیشاندا نیکی
ناشتیخوازانه که به نوینه رایه تی له لایه به نذرکراوه کان دژی نه شکمجهی درپدانه و
داواکاری بۆ ریژگرتن له کهرامه تی مرۆڅ و جارنامه ی جیهانی مافی مرۆڅ به ریوه
چووه.

جهنابی سەرۆك، سپاسی نه ندامی کۆنگریس، به ریژ "پورتیر" ده کهم بۆ ریبه رایه تی
کردنی هه لته تی دا کۆکی له له یلا زانا و نه و ۵ پارلمانتاره به حق هه لپژیردراوه که
نوینه ری خه لکی کوردن و دهستگیر کراون. نیتمه وه ک کاربه دهستانی هه لپژیردراو،
هه مومان ده بی دژی شکاندنی کهرامه تی مرۆڅایه تی رابوه ستین.

جهناى سەرۆك، ئەمە دەقى ئەو نامەىهه كه لهيلا زانا له ١٥ ى ئەيلول بۆ منى ناردوه:

خاتوون ئيليزايت فورس

نهغومهنى نوينه ران، واشنگتۆن، دى سى

هاوكارى بهرپر، من له رۆژنامه كانى توركيادا خويندمهوه كه ئيوه دهتانهويت هاوخه مى خۆتان له گهڻ من دهبرن. من زۆر خوشحالم و دهمهويت گهرمترين سپاسه كانى خۆمتان پيشكهش بكهم. من يه كه مين و تنهها پارلمانتارى ژنى كورد له ميژووى توركيام. نازموونى سياسى من له بهرامبهر دهروازه كانى بهنديخانهى توركييا دهستى پيكره كه هاوسهره كه، شاره دارى دياربه كر(شارى كوردنشىنى سهره كى توركييا) به ماوهى ١٠ سال و ٨ ميانگ تييدا بهندركابوو. هاوسهرى بهندركراوه كان خويشاندانيكى ناشتيخوازانهيان بهرپيڅهستن كردبوو دژى دپندايه تى نه شكهغه وداواكارى بۆ ريزگرتن له كهرامتى مرؤفايه تى و جاپنامهى جيهانى مافى مرؤف. بههۆى ئەم چالاكیه من له لایهن پۆلیسی تورکیاوه ئەزیه ت و تازار درام و سهره نجام له تهموزى ١٩٩٨ دهستگير كرام.

من به ماوهى ٥٩ رۆژ بهتوندى نه شكهغه درام كه ئاسه وارى جهسته يى و دهروونى ئەم نه شكه نجامه هيشتا پيوه دياره. من پهيم بهوه برد كه شهر و توندوتیژی -كه ئاکامی کۆمه‌لگایه كه كه له سهر بنه ماى پيشيلکردنى بايه خه كان و دهسه لاتپهره ستى و له ناوبردنى خه لکى لاواز و بى دهسه لات دامه زراوه - گهلى كورد و توركى گه ياندووه ته ناستى شهرى ناوخۆ و له وانه يه روودانى کاره ساتيکى کۆمه‌لایه تى و نه خلاقى ليپكه ویتته وه، كه وابوو من بريارمدا چالاكانه له ژيانى سياسيدا به شدارى

بكه به نامانجی نه وهی په ياميكی جياواز بنيرم له وانه ريزگرتن له مړوځ و كرامه تی مړوځايه تی و مافه بې نه ملاولاكانی مړوځ و پيوستی ديالوگ دهر باره ی كيشه قووله كانی كومه لگاكه مان.

له تشرینی په كهمی ۱۹۹۱ من به ۸۲٪ كزی دهنگه كان، وهك نوینه ری دیاربه كر له پارلمانی توركييا هلبژيردرام. په كه مين هه لسوكه وتی من له گهل گوره پانی سیاسی توركييا كه له ژير دهسه لاتى ژنه رالته كان و نه وكه سانه دا بوو كه حاشايان له بوونی خه لگی كورد له توركييا ده كړد، نهو كاته بوو كه من سویندم له پارلمانی توركييا خوارد. من به زمانی كوردی، به دوستايه تی و پيكه وه ژيانی كورد و تورك له چوارچيوه ی په كسانی و ريزگرتن له شوناسی په كدی سویندم خوارد به لام له گهل هيرشی توندوتيزانه ی ميدياكان روبه پروو بوومه وه. وهك "جيايخواز"، "هاوپه يانی تروريستان"، "خائن" و هتد په غچه يان به ره ولای من راكيشا و وينه ی منيان له بنكه كانی پوليس وهك تاوانبار هه لواسی. پاش نه وه دوو جار هه ولی كوشتنی من درا كه له هه ردوويان رزگارم بوو، همر چهند كه له راستيدا ۱۴ كهس له ري به رانی نه ته وهی و ناوچه یی پارتی نيمه واتا پارتی ديموكراسی - DEP - پيشتر كوژراون.

له كاتی گه پانه وه له سه فهری نه وروپا كه تييدا له لايه ن "فرانسوا ميتران"، سه روك كوماری فهرانسا و "ژاكويس ديلورس"^۲، سه روكی كومسيونی كومه لگای نه وروپا پيشوازيم ليكرا، له ۲ ی ناداری ۱۹۹۴ من له گهل ۵ پارلمانتاری ديكه ده ستغير كرام. له وكاته وه نيمه له بهنديخانه ی تاكه كه سيداين و به هو ی ليندوانه كاغان له توركييا و له ده ره وه، له وانه ليندوانه كاغان له بهرام بهر كومسيونی هلسينگی تاوانبار كراوين.

^۲ Jacques Delors

کوردد و کوردستان له به لکه نامه نه پښتو په کانس نه مریکا دا - کوردستانى نیران و نووکیا

ده وله تی تورکیا دهیو ویت به بونه ی بیروپاکافان، حوکمی مهرگمان له سدر بدات. ماوهی ۷ مانگه من له ژوری تاکه که سیدام و تنهها له گهل پاریزه ره کانم و چند که سیکی ریگه پیندراو په یوه ندیم هیه. سهره پای نهم گپروگرفتانه و خرابپوونی بارودوخی تهن دروستیم، من شیلگیرم که به شیتوازگه لی ناشتیخوازانه دریژه به خه باته کهم بدهم له پیناو ناشتی نیوان کورد و تورک، دیوکراسی و ریزگرتن له مافی مرؤف. به باوه پری من، نهم پره نسیپانه کو مه لی بایه خی جیهانین که ده بی به دهر له جیاوازی زمان و ناین له ده وری یه ک کومان بکاته وه.

هرچه شنه پشتیوانییه کی ولاته یه کگرتووه کان زور گرنگه بو نیمه، به تاییه ت ده مه ویت تاماژه به هاو خه می خوشکانی فیمینیستم (تهو که سانه که بو یه کسانى مافی ژن و پیاو خه بات ده کهن) بکه م، نهو ژنه نه مریکاییه جیگای ریزانه که خه بات بو دیوکراسی، ناشتی و یه کسانى نه وهنده بو یان گرنگه. با هه موومان پیکه وه سهیری دادگایی کردنی نیمه بکه یین. تکایه له ریگای نینیسیتوی کوردی پاریس په یامه کانتان بنیرن بو من.

جاریکی دیکه سوپاستان ده کهم و چاوه پروانی وه لامی نیوهم

له گهل ریزمدا

له یلا زانا

بارودڅي كورده كان له توركييا

۳۰ ي تشريني دووهمي ۱۹۹۴ - نه نجوومه نې پيران

به رېټز ديكونسيني:

جه نابی سهرۆك، مانگی تشرینی یهكهم من وهك سهرۆكي كومسيوني هلسينكي و كوميتهي هه والگري نه نجوومه نې پيران سهردانی توركيام كرد. ده مه ویت روشنایی بجه مه سهر كۆمه لێك. مه سه له له وانه مافی مرۆڤ، بارودڅي كورد، كيشه كانی بالكان و رهوتی ناشتی رۆژه لاتی ناوه راست. پاش نهم دیداره من هاوړی له گه ل سهرۆك كلینتون له رېپره سمی واژو كردنی رێكه وتنه نامه ی ناشتی ئیسرائیل- نوردون ناماده بووین كه خالی وه رچه رخانێكي میژوویه بۆ ناشتی ناوچه و گرنگیی یه كجار زۆری ههیه بۆ ولاته یه كگرتووه كانی نه مړيكاو توركييا.

من له گه ل رېبه رانی پارلمان، كاره ده ستیكي وه زاره تی ده ره وه و نوینه ری رێكه راوه كانی مافی مرۆڤ دیدارم كرد. به هه ر حال من بێ هیوا بووم له بهر شه وه ی رێگه یان پێنه دام له گه ل پارلمان تاره كورده زیندانیه كان و به نذكر اوه سیاسیه كانی ديكه دیدار بكهم و نه مه لادانه له و نازادیه كه من له دیداره كه ی سالی ۱۹۸۹ له گه لێ روبه پوو بووم. من نیگه رانی خۆم ده ربړی به نیسه بت شه زیانه ئابوویه كه له نه نجامی گه مارۆكانی نه ته وه یه كگرتووه كان دژی عیراق له توركييا كه وتووه و له سه ر شه باوه رهم كه ده ولته تی ولاته یه كگرتووه كانی نه مړيكاهه بێ زیاتر له ده ولته تانی كهن داو- كه زۆرترین قازانجیان له گوشاری هاو په یمانان له سه ر سه دام حوسه یین

كورد و كوردستان له بهلگه نامه نه پيښه كاني نه مريكادا - كوردستان نېړان و توركييا

دهستكه وتووه - زيانه كاني توركييا قهره بوو بكا ته وه. من ههروهه بۆچووني خۆمم دهبرې دهر باره نه وهى توركييا ده توانيت دهورى يه كلاييكه ره وه له پيښه كاني ريځخاويكي ناوچه يى وهك CSCE بۆ رۆژه لاتى ناوه پاست بگيريت نه گهر ريځاچاره يه كى ناسه ربازي بۆ مه سه له ي كورد بدۆزيتته وه. ده ولته تى توركييا پيشت دهورى سهره كى بينيوه له پشتيوانى كردن له CSCE وهك نامرازيتك بۆ پته وكردنى ناشتیه كى ناوچه يى چروپړ و دريژخايه ن.

جەنابى سهرۆك، نه خوازراوى و ناتوانى ريبه رايه تى توركييا بۆ په يره وكردنى ريځاچاره يه كى نوئ بۆ كيښه ي كورد، شتيكى ناشكرايه، نه م مه سه له يه له كهلك وهرگرتنى بهر فراوان له نه شكه نجه و سنووردار كردنى نازادى راده برپين رهنكى داوه ته وه. سهره راي نه م گيروگرفتانه من به هيواي په ره سه ندى بهرزه و نه ندييه دولايه نه كاني نيوان توركييا و نه مريكا و بايه خه ديموكراتيكه هاويه شهكان، توركيام به جئ هيشت و له سهر نه و باوه رهم كه ده ولته تى ولاته يه كگرتووه كاني نه مريكا و ده ولته تى توركييا ده بئ له پيښاو به هيتز كردنى په يوه ندييه دولايه نه كان كار بكهن.

من له توركييا باسى هه وله بهر ده وامه كاني هيتزه كاني ناسايشى توركيام كرد بۆ چۆلكردن و كاولكردنى گونده كوردنشينه كان له كاتى شه ر له گه ل PKK. من نه و كاته دلخۆش بووم كه كار به ده ستانى توركييا بانگه شه ي نه وه يان كرد كه له م په يوه ندييه دا ليكولتينه وه يان كردووه، به لام تائيستا ليكولتينه وه يه كى گشتى وه ها نه نجام نه دراوه. من ههروهه باسى كه ندوكۆسپه كاني سهر نازادى راده برپينم كرد و وتم كه هه لواسينى هه ندئ له ياساكان ده توانئ بيته هؤى نازادى گه لئ له و به ندكراوانه كه ئيستا به تاوانى ده برپينى يروپاي خويان له به نديخانه دان.

من هیوای خومم دهرېرى كه دهولتهى توركييا كۆمه لیک ههنگاوى چروپېر ههلبگريت بۆ بهتاواننه زانینى هه موو شتوه كانی بیروړا دهرېرینى ناتوندوتیژانه بۆ نه وهى توركييا نهرک و بهرپرسياره تیه كانی خۆى به گوتیرهى CSCE جیبه جی بکات. من دووپاتم کردوه كه مافى هاوولاتیانى ناسایى و پارلمان تاره به حق ههلبژێرداوه كان بۆ دهرېرینى نازادانهى بیروړای خۆیان نابۆ له كۆمه لگایه كى دیموكراتيكدا سنووردار بگريت. من ههروهها دهریارهى كه لك وهرگرتنى بهر فراوان و بهردهوام له نه شكهغه باس و گفتگوگۆم كرد.

لهكاتى سهردانه كى سالى ۱۹۸۹، كاریه دهستانى توركييا وتیان كه رتوشوینى چروپېر دهگیردیتته بهر بۆ كه مكرده وهى نه شكهغه و راهپنانی نهفسه رانى پۆلېس دهریارهى میتوده گونجاو و قبولكراوه كانی لیپرسینه وه. بهههرحال نه مړۆ بهرزبون وهى گرژیه كان و توندوتیژی، خواستى سیاسى و دهسته جیتی دهولتهى توركيای بۆ بنېركردنى نه شكهغه كه م کردوه ته وه. لایهنگرانى مافى مړۆ دهلین تۆمهتباره سیاسیه كان به شتوهى ناسایى نه شكهغه دهكرین و دانپیدانانى زۆره ملی به شتوای بهر فراوان بۆ دهركردنى حوكمى تاوانباران نه غجام دهدریت. من پیداغريم لهسهر كاریه دهستانى توركييا کردوه كه ههولكەكانیان دوقات بكه ن بۆ چاودتیریکردن و قهدهخه كردنى نه شكهغه، بهتایبهت لهقوناخی پيش دادگاییكردن كه تۆمهتبار دهسپرسى به پارێزه ر نییه.

بهههرحال بانگهشەى نه وه دهكریت كه نه شكهغه روو ده دات. رووداوه كانی نه م دوايه نیگه رانیه كانی من زیاتر دهكات. له ۳ى تشرینی دووهم دادگایه كى توركييا فه رمانى دهسته سهر داگرتنى "فایلى نه شكهغه" ی دهركرد كه رتیکهراوى مافى مړۆ وهك

كورد و كوردستان له به لگه نامه نه پيښه كاني نه مريكادا- كوردستاني نېټان و توركييا

ناميلكه بلاوى كردبووه كه كۆمهليك به لگه نامه ي دهرياره ي مهرگ له بهنديخانه له سالي ١٩٨٠ و نه شكه نجه ي به ندرکراوه کاني له خو ده گرت. دادنه ستينه کان شيلگيرن له سهر تومه تبار کردني "ياووز ئونه ن"^١ (که له گه ل ليژنه ي ريکخراوی مافی مرؤف کار ده کات) و "فهوزی نارگون"^٢ به تاواني پروپاگه نډاي جياييخوازانه که سزاکی ٢ تا ٥ سال به نديخانه يه. نمو نامرازه توندوتيزانه که تورکيا بۆ پاراستني ده ولت له هه ره شه جياييخوازانه کان گرتوويه تيه بهر، کۆمه لگاي تورکياي رۆژه پوژ دووجه مسهریتر کردووه. بهرزه بونه وه ي ناسيوناليزمی تورک و نمو روانگه يه که چاکسازي وه ک "دانی پوان(نيمتياز) به تروريزم" ليکده داته وه، نمو که سانه ده ترسييت که باسي ناشتبونه وه ي کورد و تورک ده کهن.

PKK قازانجی نه وه ي ده ست ده که ویت که هاوخمی و پشتیوانی روو له زيادبوونی نمو خه لکه به ده ست به ييت که هيچ ريگچاره يه کی دیکه يان له پيشدا نييه. ده ولتي تورکيا ده نگه ميانه په وه کان له ريگاي هه ره شه ي سه رکوت يا ته نانه ت هه ره شه ي کوشتن کپ ده کاته وه. نمو ليژنه يه که تورکيايان به جي هيشتووه، زۆر نيگه رانن به نيسبه ت نه وه ي ناي تورکيا ده توانيت بهرژه وندى و نامانجه کاني هاوولتياى کوردی خو ي له چوارچيوه ي سياسی ئيستاي تورکيا وه دي به ييت يا نا. ساله هاي ساله که تورکيا به شيوه يه کی درندانه شووناسی کولتوري جياوازی کورد له پيتاو شووناسی سکولاری تورک سه رکوت ده کات. به له بهرچاوگرتنی نه وه که تورکياي ئيستا، تورکياکه ي ٥ سالي رابردو نييه، به ره وپيشچوونی بهرده وام له حاشا کردن

^١ Yavuz Onen

^٢ Fevzi Argun

لهبوونی كورد (لهباتی بهخشیانی ههندی ئازادی تایبهتی سنووردار به كوردهكان)، بوو ته هۆی زیادبوونی دهريای بێ متمانهیی له نێوان كورد و تورك. راپهڕینی چهكدارى و دژكردهوهكانى سوپای تورکیا كێشهكهی گه یاندوو ته ناستی شهپى ناوخۆ. كێشه ی كورد، مهسه لهیهكی یهكلاییهكهره وهیه بۆ تورکیا و سهرحه م هاوولاتییهكانی و ئاكام و لێكهوتهی زۆر جیدی و درێژخایه نی بۆ نهته نهها تورکیا بهلكو بۆ رۆژههلاتی ناوهراست بهدواوه دهبیّت. كێشه كۆنه چاره سه رنه كراوه كان دیسان له تورکیا سه ره هه لده داته وه و چۆنیه تی مامه له كردن له گه له ئه و كێشانه له نه مپۆدا، دیموكراسی داها توی تورکیا تارا ده یه كی زۆر دیاری ده كات. به باوه رپى من ده وله تی تورکیا ده بی رێگا چاره ی ناسه ربازی بگه رته به ر بۆ ره واندنه وه ی نیه گه رانییه كانی هاوولاتیانی كورد كه پشتیوانی له توندوتیژی ئاكه ن و ئیستا بوونه ته قوربانى هه ردوو لایه ن. لایه نه سیاسیه میانه ره وه كان (چ لایه نی تورکیا، چ لایه نی كورد) ده بی به فره می بناسرین و گو ی بۆ داواكاریه كانیان بگه ردریّت و تروریزم شه رمه زار بكه ن . ئه و سیاسه ت و هه لویستانه كه ناتوانن تروریزم و پاراستنی شیوازه كانی راده رپه رین له یه ك جیا بكه نه وه، هه ره شه له بنه ماكانی دیموكراسی تورکیا ده كات. راگه یاندنی ئاگه ربه ست ههنگاوی یه كه مه بۆ چاره سه ركردنی ناشتیخوازانه ی كێشه ی كورد. ده بی PKK ئاگه ربه سیكی یه ك لایه نه را بگه یه نیّت (ههروه ها كه له ناداری ۱۹۹۳ ئاگه ربه ستی راگه یاند) و ده وله تی تورك یاش ده بی كرده وه ی هاوشیوه شه فام بدات. ته نها كاتیك مه سه له ی دژواری ناشتبوونه وه ی تورك و كورد چاره سه ر ده كریّت كه دهنگی چه كه كان كپ بگه رته وه. هه تا كاتیك كێشه ی كورد به شیوازی ناشتیخوازانه

کورد و کوردستان له به لکه نامه نه پښتنييه کانس نه مريکا دا - کوردستاني پيران و تورکيا

چاره سهر نه کريت، ههولنه کاني تورکيا له گهلي له بواره کاني دیکه، لهوانه هاوکاري و پهيوهندييه نزیکه کاني له گهلي هاوپه يانه رژژناواييه کاني ده که ويته ناو مه ترسي.

۲۰ ی کانوونی دووهمی ۱۹۹۵ - نهنجوومه نی نوینهران

پیشیلکردنی مافی مرۆڤ له لایه ن تورکیا وه بهرده وامه

به ریز کریستوفیر سمیت^۱، نوینهری نه یاله تی نیوجرسی:

ساله های ساله که کومسیون هلسینکی له نزیکه وه چاودیری ده کات به سه ر پیشهاته کانی مافی مرۆڤ له تورکیا. من پشتیوانیم له هه وه له کانی کومسیون کردووه و په یه وهست بوومه به هاوکارانم بۆ باس و گفتگو له سه ر نه شکه نجه و سه ر کوتی نازادی راده رپین و مافه مرۆڤه بنه ر په تیه کانی هاوولا تیانی کوردی تورکیا. من وه ک سه رۆکی نویی کومسیون، بهرده وام ده بم له قسه و گفتوگو کردن ده رباره ی نه م پیشهاته و پیشهاته کانی دیکه. نه مرۆ ده مه ویت ناره زایه تی خۆم ده رپرم به نیسه بت ده ستگیری ۷ کهس له ریبهرانی ریکخراوی مافی مرۆڤ، لقی دیاره کر له تورکیا.

داده ستینه کانی تورکیا ده یانه ویت نه م که سانه به ماوه ی زیاتر له ده سال بجه نه به ندیخانه، به تاوانی بلاو کردنه وه ی پیشیلکاری به لکه مه ندی مافی نه و به ندکراوانه که تاوانی "پروپاگه ندای جیاییخوازیان" خراوته پال. یه کێ له م گیراوانه "نیعمه تولا گوندوز"^۲ - ه که پارێزهره و سه رۆکی ریکخراوی مافی مرۆڤ، لقی دیاره کره و له مانگی تشرینی یه که م له گه ل نه دمانانی لیژنه ی کومسیون هلسینکی دیداری

^۱ CHRISTOPHER H. SMITH

^۲ Neymetullah Gunduz

كردوو. چەند هەفته لەمەوبەر، چەند كەسى دىكە لە چالاكانى مافى مرۆڤ لە تۆمەتگەلى هاوشیوه، تەبرەنه کران.

جەنابى سەرۆك، كۆمەلگای نێونه تهوهیى دەبێ درێژه بدات بە سەرغەدان بە سنووردارکردنى توندی نازادى رادەرپرین و كێشهكانى دىكەى مافى مرۆڤ كە بەردەوام متمانه نامەى ديموكراسى توركيا ئالۆز دەكات. چەند سالە كە ئەندامانى رێكخراوى مافى مرۆڤ لەسەر اسەرى توركيا بەتایبەت لە باشوورى رۆژهەڵاتى توركيا دەستگیر دەکړین، تەقەیان لێدەكړیت و نووسینگەكانیان بەزورهملی دادەخړیت.

لقى دیاربەكړى ئەم رێكخراوهیه دواىین رێكخراو بوو كە لەلایەن كاربەدەستانى توركياوه رێگەى پێدرابوو لە ناوچە چالاكى بكات، بەلام نێستا داخراوه. جەنابى سەرۆك رۆژهەروژ خراپتربوونى بارودۆخى مافى مرۆڤى دانێشتوانى باشوورى رۆژهەڵاتى توركيا تەنها دەتوانین وەك تۆقان و توندوتیژی وەسف بكەین. نازادىیهكانى سەرچەم هاوولاتیانى باشوورى رۆژهەڵاتى توركيا سنووردار كراوه و بوونه بە قوربانى هەر دولا.

جەنابى سەرۆك، رێبەرانى توركيا نێگەرانى خۆیان دەرپرپوه بەنێسبەت ئەو هەولانە كە پەيوەستبوونى توركيا بە كۆمەلگای ئەوروپا دەخەنە دواوه، لەگەڵ ئەمەشدا ئەم دەولەتە درێژه دەدات بە پەپرەو كردنى ئەو سیاسەتانه كە دژی پێوانە نێونه تهوهییهكانى مافى مرۆڤهوه. ناپەزایەتى دەرپرپى رێبەرانى توركيا بە بریارى كۆنگرێسى ئەمریکا بۆ بەستنهوهى یارمەتى سیاسى ولاته یەكگرتووهكان بە توركيا بە جێبەجێ كردنى مافى مرۆڤ لەلایەن ئەم دەولەتە، شتێكى بێ مانایە لەبەر ئەوهى

كورد و كوردستان له بئلكه نامه نه پييه كانى نه مريگادا - كوردستانى ئېوان و توركييا

دهولته تى توركييا نەرك و بەرپرسيارەتیه كانى خۆى بە نیسبەت مافی مرۆڤ، بەتوندی پیشیل دەكات، لەوانە ریشوینە كانى ریکخراوی ناسایش و هاوکاری نه وروپا. جەنابی سەرۆك، داوا له دهولته تى توركييا ده كه م دهستبه جي كۆتایی به كرده وه كانى دژ بهم ههفت چالاكهی مافی مرۆڤ بینیت و سه رجهم نهو بهندكراوه سیاسیه نه نازاد بکات كه ته نهها به هۆی ده برپینی بیروپاكانیان، نیستا له بهندیخانه كانى توركييا كۆیره وه ری ده بینن.

۲۰ ی کانوونی دووه می ۱۹۹۵ - نه غېوومه نی نوینه ران

ده وله تی تورکيا ۵ قاتی نهو پاریه که بۆ جیبه جی کړدنی پروژهی گوره ی ناوی

GAP خه رج ده کات، بۆ شه پ له گه ل **PKK** خه رچی ده کات

به پرتز "هویه ر"، نوینه ری نه یاله تی مريله ند:

جه نابی سه رۆک مانگی تشرینی یه که می رابردو، سه رۆکی کومسیونی هلسینکی، به پرتز دینیز دیکونسینی^۱ به سه رۆکایه تی لیژنه یه ک چوه بۆ تورکيا بۆ تاوتوین کړدنی گپروگرفته کانی مافی مرۆ له و لا ته. نه ندامانی لیژنه که له دیاربه کر (گوره ترین شاری ناوچه ی زۆرتر کوردنشیني باشووری رۆژه لا تی تورکيا) سه ردانی نووسینگه کانی لقی ناوچه یی ری کخرای مافی مرۆ (**HRA**) یان کردوه و له گه ل ری به رانی **HRA** له نانکارا دیداریان کردوه. کومسیونی هلسینکی هه می شه له گه ل **HRA** کاری کردوه و که لکی له بلاوکراوه زۆر سودمەند و جیگای متمانه کانی نه م ری کخراره وه رگرتوه.

له کاتی دیدار له گه ل لیژنه ی کومسیونی هلسینکی، ری به رانی **HRA** به تیروته سەلی باسی نه وه یان کړد که چۆن نه ندامانی ری کخراره که یان له مه ترسیه کی گوره دا که هه رپه شه له ژیانیان ده کات، چالاکی ده کەن. نه ندامانی **HRA** له سه راسه ری ولا تی تورکيا به تاییه ت له باشووری رۆژه لا تی تورکيا به رده وام له مه ترسیدان و له گه ل نازارو نه زیه ت به ره وپروون. ژماره یه کی زۆر له نه ندامانی نه م

^۱ Dennis DeConcini

ريځخواويه له لايهن هيزه كاني ناسايشي توركيawe هه پشهيان ليكراوه، رفيندراون، كوژراون و بئ سهروشوين كراون. لقي دياربه كرى HRA له نيتو نهو ۱۰ پاريزگا (كوردنشينه) كه حالته تي ناناسايان به سهردا زاله، تنهنا لقي نهو ريځخواويه كه هيتا چالاكي دهكات و له لايهن كاربه دهستاني توركيawe دانه خراوه. ريبه راني HRA له سهر نهو باوه رهن كه كاربه دهستاني توركيawe ده يانه وئيت له دانه خستني نووسينگه ي نهو ريځخواويه له دياربه كر كه لك وهر بگرن بؤ نهو ي ته حممول و موداراي خويان له گهل ريځخواوه كاني مافي مرؤ نيشان بدن. ئيستا تنهنا ت گوندي "پوته مكين" له لايهن كاربه دهستاني توركيawe خراپ كراوه بؤ نهو ي كهس ره خنه له سياسه ته كانيان به نيسبه ت كورده كان نه گريت.

جهنابي سهرؤك، سئ شه مه ي رابردوو، تنهنا ت ريبه راني لقي دياربه كرى HRA دهستگير كراون و تاواني پروپاگهندي جياييخوازيان خراوه ته پال. دادنه ستينه كان ههول ددهن حوكمي ۱۰ سال بهنديخانه بؤ نهو چالاكانه بېر نهو، له بهر نهو ي پيشيلكاريه كاني مافي مرؤ ثيان له سالي ۱۹۹۲ بهورد ي بلاو كردووه تهووه. بهكي لهو كه سانه كه ئيستا له بهنديخانه دايه و چاوه رواني دادگايي كردنه، "نيعمه توللا گوندوز" كه پاريزه رهو له گهل نهنداماني ليژنه كه ي له گهل سهرؤك "ديكونسيني" ديداري كردووه و له سالي ۱۹۹۳ سهرداني كومسيوني هلسينكي كردووه. بهريز "گوندوز" زور جيگاي ريزه و وهك پاريزه ريكي شيلگيري مافي مرؤ و سهرچاوه ي جيگاي متمانه ي زانياري ده باره ي پيشيلكراني مافي مرؤ ناسراوه.

^۱ Potemkin

جه نابی سەرۆك، هەر ئەم دواییانە دەولەتی تورکیا دەستی لە کردە وەکانی دژی گروپێك له چالاکانی ناسراوی تورکیا هەلگرت. من پێشتر وتوومە و ئیستاش دیسان دووپاتی دەکەمەوە کە ناتوانین وەك دەولەتیکی راستەقینە ی دیموکرات سەیری تورکیا بکەین مادام کە کەسانێك وەك نیعمەتوللا گوندوز، مەهدی زانا، هالیت گەرگەر^۲ و پارلمانتارەکانی پێشوو و کەسانی دیکە بەهۆی کەلکوەرگرتن لە مافی نازادی رادەبرپینی خۆیان لە بەندێخانەدا بن.

جه نابی سەرۆك، ئەم دواییانە رۆژنامه یەکی گەورە ی تورکیا له لێکدانە وەیه کدا بلاوی کردووەتەو کە دەولەتی تورکیا ۵ قاتی ئەو پارەیه کە بۆ جێبەجێکردنی پرۆژە ی گەورە ی ناوی GAP - کە دەتێن دەبێتە خالی وەرچەر خان بۆ پێشکەوتنی (نابووری) باشووری رۆژەلاتی تورکیا - خەرچ دەکات، بۆ شەڕ لە گەڵ PKK خەرچی دەکات. دەیان بیلین دۆلار بۆ جێبەجێ کردنی ئەو سیاسەتانه خەرچ کراوە کە ناوچە ی کوردنشین رۆژەلدوای رۆژ کاولتر دەکات و دانیشتوووەکانی رۆژبەرۆژ بێزارتر دەکات. لە گەڵ ئەمەشدا تورکیا بەردەوام لە گەڵ قوولتربوونی قەیرانە نابووری و سیاسیه کانیه بەرە و پروویه کە ئەمەش ئاکامی راستەوخۆی سیاسەتە سەرە کەوتوووەکانیه تی بەنێسبەت کوردەکان. هەتا کاتیك رێبەرانی تورک دەنگی گوللە کپ نە کەن و بەشوین رینگاچارە ی ناشتیخوازانەدا نە گەرپن بۆچارە سەرکردنی کێشە ی کورد، ناتوانین هیچ هیوایە کمان بە ناشتی، خۆشەختی یا دیموکراسی له تورکیادا هەبێ. ئەم پێشبینیه دلتەنکەرە بۆ داهااتووی تورکیا، کە دۆست و هاوێ یانی ولاته یە کگرتوووەکانی ئەمەریکایه، هیچ تاکێك له ولاتی نێمە خۆشحال ناکا

^۲ Halit Gerger

۹ ی شوباتی ۱۹۹۵ - نهنجومهنی نوێنهراڤ
په رهسهندنێ شه پری تورکیا له گهڵ ئازادی راده برپین

به پێژ نیسمیت، نوێنهری تهیهالهتی نیوجیرسی:

جهنابی سه رۆك، مانگی تشرینی یه كه می رابردوو، لیژنه یه كی كومیسیونی هلسینکی له ئانكارا له گهڵ كاریه دهستانی تورکیا و كه سایه تیه كانی دیکه دیداری كرد. هه موو كاریه دهستانی تورکیا، له وانه وته بیژی پارلمان، رۆژنامه ی "ئوزگور ئولكه" ^۱ یان (كه لایهنگری كورده كانه) ده گهرته دهسته وه و رایانده وه شاند بۆ نه وهی بیسه لمیتن كه به پیچه وانه ی بانگه شه ی ره خه گران، ئازادی راده برپین له تورکیا زیندوو و له جێی خۆیدایه.

جهنابی سه رۆك، هه فته ی رابردوو كاریه دهستانی تورکیا نیشانیاڤ دا كه ئاماده نین ئازادی راده برپین له لایه ن ئه م رۆژنامه یه كه لایهنگری هه ست و سۆزی كورده كانه ته حه مول بکه ن. له ۳ ی شوبات دادگایه كی تورکیا حوكمی داخستنی ئه م رۆژنامه یه ی ده ركرد. ئه م شالاهه پر هه راوه وریایه دژی ئازادی راده برپین هه فته یه ك پاش حوكمی دادگا بۆ لیپرسینه وه له گهڵ به ناوبانگترین نووسه ری تورکیا، "یاشار كه مال"، نه غجام درا به هۆی ده برپینی بیروپای خۆی به نیسه بت شیوه ی هه لسه كه وتی ده ولته ی تورکیا له گهڵ كورده كان. ئیستا یاشار كه مال به پروپاگه ندای جیا ییخوازی تۆمه تبار كراوه و ته نانه ت نه و كه سانه كه لایهنگری سیاسه ته ناشتینه خواهه كانی

^۱ Ozgur Ulke

دهولتي توركييا به نيسبته كورده كان بوون، نيستا پرسيار دهكهن كه نايا دهولتي توركييا زياده پړويي نه كړدوه؟

جهنابي سهرۆك، داخستني رۆژنامهي "نوزگور نولكه"، لوتكهي نهو خهباته هاونا ههنگي كراوه بوو كه ههر له سهره تاي بلاو بوونه وي نه م رۆژنامهيه دهستي پيكر د رۆژنامه هاو بيره كاني پيش نهوه به زور داخرا بوون. كار به دهستاني توركييا نه م رۆژنامه يانه سانسور ده كرد و هه لمه تيكي توندوتيا نه يان دژ به م رۆژنامهيه نه بجام ده دا. ۲۰ كس له راپورتيير و دابه شكاراني رۆژنامه كه به دهستي "گروپي مهرگه وه" كوژران و لانيكه م ۴ كسي ديكه يان رفيندراون. تهرمي نه شكه بجه دراو و گوله بارانكراوي يه كي له م راپورتييرانه چهند ههفته پاش بييسه روشوين بووني دوزرايه وه. لانيكه م ۳۵ كرتيكار و رۆژنامه نووسي نه م رۆژنامهيه خراونه ته بهنديخانه و ۲۳۸ ژماره ي نه م رۆژنامهيه دهستي به سهردا گيراوه. هه لمه تي دهولتي توركييا دژ به م رۆژنامه به له ۳۰ ي تشريني دووه مي ۱۹۹۴ گه يشته لوتكه وانا نهو كاته كه سهرۆك وهيران، "تانسو چيللهر" فهرمانتيكي نه پيني ده ركرد (كه پاشان دزه ي كرده دهره وه و بلاو بووه وه) و داواي كرد كه رۆژنامه كه به ته واوي له ناو برييت. له ۳ ي كانووني يه كه مي ۱۹۹۴ چاپخانه و دهفته ري به رپوه به رايه تي نه م رۆژنامهيه له نيستانبول و نانكارا به بومب ته قيندرايه وه كه له نه بجاميدا يه ك كس كوژرا و ۱۸ كسي ديكه بريندار بوون.

له ۶ ي تهموزي ۱۹۹۵ پوليس دهستي كرد به راوهستان له بهر ده رگاي چاپخانه كه تا به زووترين كات پاش چاپبووني رۆژنامه كه، دهستي به سهردا بگريت. رۆژنامه كه راسته وخو ته سليم به دادنه ستين ده كرا و نه ويش كتوپر ديارى ده كرد كه كام وتار بو

بلاوبونەو ناپىت. زۆربەى جاران ۳ تا ۴ لاپەرەى رۆژنامەكە(زۆرتەر وتارەكانى پەيوەندىدار بە كردهوەكانى ھىزەكانى ئاسايش) سانسۆر دەكرا و شوئىنەكەيان ھەروا بە بەتالى ديسان لە چاپ دەدرایەو. لە مانگى كانوونى يەكەمەو ۵ راپورتىرى ئەم رۆژنامەيە كە دەستگىر كرابوون و پاشان ئازاد كرابوون، رايانگەيانە كە لە لايەن پۆلىسەو نەشكەنجە كراون و پولىس ھەولتى داوہ بە دژى سەرنوسەرانى رۆژنامەكە دانپىدانانيان لى وەرگىرت.

جەنابى سەرۆك، ھەفتەى رابردوو وەزارەتى دەرەوہى ئەمەرىكا راپورتى سالانەى خۆى دەربارەى مافى مرۆڤ بلاو كردهو كە بەگوتىرەى ئەو، بارودۆخى مافى مرۆڤ لە توركييا پاش ولاتى چىن خراپترىن بارودۆخە لەنيو ولاتانى جىھاندا. لەكاتىكدا كە ئەم راپۆرتە نیشان دەدات كە بارودۆخى مافى مرۆڤ لە توركييا لە سالى رابردوو بەشپەتەيەكى بەرچاو رووى لە خراپى كردوو، بلاوبونەوہى رۆژنامەى "ئوزگور ئۆلكە" وەك نمونەيەكى ئەمرىنى لە ئازادى چاپەمەنى سەير دەكرا. وتەبىۆيىكى فەرمى دەولەتى توركييا لەو لەلامدا، ئەم راپورتەى بە بى لايەننەبوون و لەبەرچاو گرتنى زانىارى يەك لايەنە تۆمەتبار كردوو. بەھەرچال ھەر كاتى كە رەخنەى پيشىلكردى مافى مرۆڤ لە توركييا گىراو، ئەم دەولەتە پىداگرى كردوو كە ھەنگاوەگەلى بەرچاو بۆ باشتر كردنى مافى مرۆڤ ھەلگىراو و كۆمەلنىك چاكسازى گرنگى دىكەش نەبام دەدرىت. بەلەبەرچاو گرتنى ئەوہى كە ئىمە تا ئىستا ھەمىشە ئەم لىدونانەمان لە زمانى كاربەدەستانى توركيياوہ بىستوو، واديارە توركييا نمونەى سىستىمىكى ئازاد و ديموكرات نىيە.

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پيښه كاني نه مريكاډا - كوردستان نيران و توركييا

جەنابى سەرۆك، كاربه دهستانى توركييا نيستا رۆژنامەى "نوزكور" ئولكه "يان له دهستدا نيبه تا لهكاتى سەردانى لێژنەكانى دەرەو، رايپوهشێن، كهوابو بەشويڻ نامرازگەلى ديكەدا دەرگەريڻ بۆ ئەوێ نيازپاكى خۆيان لەم پەيوەنديهەدا بسەلمێن.

جەنابى سەرۆك، من پيشنيار دەكەم كاربه دهستانى توركييا له باتى ئەوێ هەندى له شيوه كاني تاييهت و سنوورداری رادەبرپين تەحەمول بكەن بۆ ئەوێ چاودێرانى بياني نارام بكەنەو، دەبى هەنگاوى راستەقينه هەلبگرڻ بۆ ئەوێ سياستەتەكانى خۆيان لەگەڵ ئەرك و بەرپەرسيارەتیه كانيان بەنيسبەت مافى مرۆڤ هاوتەريپ بكەن. نابى نازادى رادەبرپين و مافەكانى ديكە تەنها وەك بەرهەمى هەلمەتى پەيوەنديه گشتيه كان سەير بكرێت. ئەگەر كاربه دهستانى توركييا نايانەوێت بەجيدى كار بكەن بۆ جيبه جى كردنى ئەم مافانه و ياساكانيان لەگەڵ رێشويڻه نيونه تەوہيهەكان نەگونجێن، ناتوانن چاوەروانى ئەو بەكن كە بانگەشە كانيان لەپەيوەندى لەگەڵ مافى مرۆڤ بە هەند وەرېگيردرێت. كهوابو ئيدانە كردنى راپۆرتى مافى مرۆڤى وەزارەتى دەرەو له لايەن توركياو، بەهەمان ئەندازە كە بى مانايە، بەهەمان ئەندازەش شتيكى ئالۆزە.

۲۰ ی ئاداری ۱۹۹۵ - نه فجوومه نی پیران

تاتوی کردنی گه لاله یاسایهك بۆ سنووردار کردنی یارمه تی ولاته یه کگرتوه کان به
تورکیا

به رتیز داماتو^۱:

جه نابی سه رۆك، من نه مېرۆ ده مه ویت گه لاله یاسایهك بجه مه پروو كه متمانه ی نابووری
به رنامه ی یارمه تی بیانی ئیمه زیندوو ده کاته وه له ریگای مسۆگهر کردنی نه وه كه
یه کی له گه وه رترین وه رگه رکانی یارمه تی ولاته یه کگرتوه کان واتا کۆماری تورکیا
پابه ند بیت به رتوشوینه نیتونه ته وه ییه کانی مافی مرۆڤ و ره فتاری مرۆڤی. ئیستا
پاش چه ند سال دیپلوماسی بی دهنگی بی ئاکام، کاتی نه وه بۆ کۆنگرئیس هاتوه كه
ریبه رایه تی تاتوی کردنی مه سه له جوړا و جوړه کانی په یوه ندیدار به تورکیا بگریته
ده ست، له وانه کارنامه ی خرابی مافی مرۆڤی تورکیا، ریگرتنی به رده وام له چوونی
پیدا ویستی مرۆڤی بۆ نه رمه نستان، سه ریپنجی کردن له هاوکاری کردن بۆ دۆزینه وه ی
ریگا چاره یه کی دریځ خایه ن و گوځاو بۆ مه سه له ی قوبرس، نکۆلی کردن له مافه
بنه رته یه کانی که مینه ی کورد و نازارونه زیه تی به رده وامی کۆمه لگای مه سیحیه کان
له تورکیا.

نه و سه دان میلیون دولاره كه ولاته یه کگرتوه کان ههر سال دهیدات به تورکیا،
نه وه ند هیز نه به خشیت به ئیمه كه بتوانین ده ولته تی تورکیا ناچار بکه ین گۆرانکاری

^۱ Mr. D'AMATO

کورد و کوردستان له به لکه نامه نه پته په کانی نه مریکا دا - کوردستان په ایران و تورکیا

نهرینی له هه راکام له م پینچ ته وهره دا نه غام بدات. له هه راکام له م ۵ ته وهره دا، تورکیا به رده وام په یان نامه و ریککه و تنامه نیونه ته و هیه کانی پیشیل کردوه که خویشی واژوی کردوون، له وانه جار نامه ی جیهانی مافی مرؤ، یاسای کۆتایی کونفرانسی ناسایش و هاوکاری نه وروپا و کنواسیونی مافی مرؤفی نه وروپا. له په یوه ندی له گه ل مافی مرؤ ته نها نه و نه ده به سه که چاویک له راپورتی سالی ۱۹۹۵ ی نه م دوا ییه ی وه زار هتی دهره وهی نه مریکا دهر باره ی بارودوخی مافی مرؤ بکه یین تا په ی به وه به یین که هه وئی چهنده ساله و ته نانه ت ده یان ساله ی وه زار هتی دهره وهی نه مریکا هیچ کاری گه ریه کی له سه ر با شتر بوونی بارودوخی مافی مرؤ له تورکیا نه بووه. نه م راپورته له راستیدا به و نه غامه گه یشتوه که "بارودوخی مافی مرؤ له تورکیا له سالی ۱۹۹۴ زور خراپتر بووه".

جهنابی سه رۆک، سه رجه م ریک خراوه کانی چاودیری مافی مرؤ به هوی پیشیل کردنی به رفراوان و سیستما تیکی مافی مرؤ، له وانه نه شکه نهجه، تورکیایان شه رمه زار کردوه. ریک خراوی لیبور دنی نیونه ته وه یی، ریک خراوی چاودیری مافی مرؤ، کومیته ی دژه نه شکه نهجه ی نه ته وه یه کگرتوه کانی، پارلمانی نه وروپا، گروهی یاسایی مافی مرؤفی نیونه ته وه یی، کومیته ی پاریزه رانی مافی مرؤ، ریک خراوی پزشکانی سنوور نه ناس، ریک خراوی مالی نازاد، پرؤده ی یاسایی مرؤ فایه تی، کۆمه له ی مافی مرؤفی تورکیا و ریک خراوه کانی دیکه به به لگه خراپتر بوونی بارودوخی مافی مرؤ له تورکیایان سه لماندوه. نه م گه لاله یاسایه که من ده مه ویت بیخه مه پور، ده یه ویت ناستی یارمه تی ولاته یه کگرتوه کانی نه مریکا به تورکیا به سه ستیه وه به ناستی خواستی تورکیا بۆ رینگه دان به چاودیری کردنی نازاد و بی کهن دوکۆسپ له سه ر

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پيښه كاني نه مريكادا - كوردستاني پيران و توركييا

بارودڅي مافي مرؤڅ له توركييا له لايهن ريځخراوه ناوڅي و نيونه ته وديه كاني چاوديري مافي مرؤڅ. نهو ريځخراوانه كه له رابردودا له چالكي له توركييا به ته واوي بئ بهش كراون بریتين له كومه لهي مافي مرؤڅي توركييا، كونفرانسي ناسايش و هاوكاري نه وروپا، ريځخراوي ليټبوردي نيونه ته وديه و ريځخراوي چاوديري مافي مرؤڅ.

له م پيه ونديده دا ده مه ویت باسي مافي كورده كان بكه م. هيچ مه سه له يه كه به قه ده مه سه لهي كورد گرنګ نيه بؤ نه وه يارمه تي ولاته يه كگرتووه كاني نه مريكا به توركييا بېچرېنين. تا رؤڅي نه مړو توركييا حاشا له بووني ۱۵ ميليون كورد له توركييا ده كات. سوپاي توركييا به شيوازي سيستماتيک پتر له ۲ هزار كوردن شيني چؤڅ كرووه، پتر له يه ك ميليون هاوولاتي كوردي له مالتو حالي څيان ده ربه ده ر كرووه. قه لاچو كوردي سيستماتيک و به نه نقه ستي شوناسي كورد له لايهن ده وله تي توركييا به شيوه گه لي جؤراو جؤر نمونه ي زؤر جواني كومه لكوزي و ده ر كوردي نه ر مه نيه كانه له سه ر ه تاي نه م سه ده يه. نه گهر توركييا ده يه وه يت وه ك رابردو له پياو ه تي باجده ره نه مريكيه كانه بيه ش نه ييت، ده بي هنگاوي به رچاو ه لېگريت بؤ به فهرميناسيني ته واوي مافه مه ده ني، كولتووري و مرؤڅيه كاني هاوولاتياني كوردي څوي و نيشان بدات كه ده يه ویت به شيوازي ناشتيخوازانه كيښه ي كورد چاره سه ر بكات.

كه لاله ياساي ۵۷۸ ي نه نجو مده ني پيران و نه نجو مده ني نوينه راني نه مريكا به راويژ له گه ل كؤنگريس

بەشى ١: ناوى ياساكە

ناوى ئەم ياسايە "ياساي قبوڵکردنى مافى مرۆڤ لە توركييا" يە

بەشى ٢: ئەنجامى ليكۆلێنەوهكان

كۆنگرەيس بەم ئەنجامانە گەيشتووه:

- وهزارەتى دەرەوهى ئەمريكا لە راپورتى سالى ١٩٩٥ ى خۆيدا لەژێر ناوى "بارودۆخى مافى مرۆڤ لە ولاتان" پيشيڵکردنى سيستماتيک و بەرفراوانى مافى مرۆڤ لەلايهەن دەولەتى توركيياى بە بەلگە خستووه تەرپوو. بەگوێرەى ئەم راپۆرتە، بارودۆخى مافى مرۆڤ لە توركييا لە سالى ١٩٩٤ زۆر خراپتر بووه.

- ريكخراوى ليپوردنى نێونه تەوهي، ريكخراوى چاودێرى مافى مرۆڤ، كوميتەى دژە ئەشكەنجەى نەتەوه يەكگرتووهكان، پارلمانى ئەوروپا، گروپى ياسايى مافى مرۆڤى نێونه تەوهي، كوميتەى پارێزەرانى مافى مرۆڤ، ريكخراوى پزىشكانى سنوورنەناس، ريكخراوى مالى نازاد، پرۆژەى ياسايى مرۆڤايەتى، كۆمەڵەى مافى مرۆڤى توركييا و ريكخراوهكانى ديكە چاودێرى مافى مرۆڤ، بە بەشێوهى بەلگەمەند پيشيڵکردنى بەرفراوان و بەردەوامى مافى مرۆڤ لەلايهەن دەولەتى توركييا، لەوانە ئەشكەنجەى بەرفراوانيان خستووه تەرپوو.

- كردهوهكانى دەولەتى توركييا، پيشيڵکردنى ريككەوتننامە نێونه تەوهيە جۆراجۆرهكانى مافى مرۆڤە كە خودى توركيياش واژۆى كردوون، لەوانە جارنامەى جيهانى مافى مرۆڤى نەتەوه يەكگرتووهكان، ياساي كۆتايى كونفرانسى ناسايش و هاوكارى ئەوروپا و كونوانسيونى مافى مرۆڤى ئەوروپا.

- ده وله تی تورکیا به رده وامه له نکولی کردن له بوونی ۱۵ میلیون ها و ولاتی کورد له تورکیا و هیزی سهر بازی به کاره پناوه بۆ له ناو بردنی شووناسه که بیان و پتر له دوو هه زار گوندی کوردنشینی کاول کردووه و زیاتر له دوو میلیون کوردی ناوارة و ده ربه ده ر کردووه.

- تورکیا به رده وامه له داگیرکردنی سهر بازی نایاسایی قوبرس و که ندوکۆسپی دروست کردووه له سهر ریڭای دۆزینه وهی ریڭا چاره یه کی گونجاو و درێڭخایه ن بۆ نابەشکردنی قوبرس و ده ربه ده ر کردنی یونانیه کانی قوبرس له نه نجامی داگیرکرانی قوبرس له لایه ن تورکیا له ۱۹۷۴

- ده وله تی تورکیا به رده وامه له گه مارۆدانی نه رمه نستان و ریڭه نه دان به گه یشتنی یارمه تی مرۆڤدۆستانه ی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا و کۆمه لگای نیونه ته وه یی به نه رمه نستان.

- تورکیا به رده وامه له سنووردار کردنی ریبه رایه تی نایینی کۆمه لگای عه سیحی له تورکیا و نه یه توانیوه نه م کۆمه لگایه له به رامبه ر توندوتیژی پیاڕیزیت و به رپر سیاره له به رامبه ر له ناو بردنی به ره ه مه کوولتووری و هونه ریه کانی نه م کۆمه لگاید.

- کۆنگریس له بودجه ی سالی ۱۹۹۵ بۆ یارمه تی بیانی، ۱۰% له بری سهره کی قهرزی راسته وخۆی نه مریکا به تورکیای بریوه، به هۆی بارودۆخی مافی مرۆڤ له تورکیا و بارودۆخی قوبرس. ده وله تی تورکیا رایڭه یاندر وه که هه ر چه شنه یارمه تییه کی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا رته ده کاته وه که به بارودۆخی مافی مرۆڤه به سترایته وه که به گوێره ی ریڭخراوه سه ربه خۆکانی چاودیری مافی مرۆڤ، نه م باردۆخه به رده وام خراپتر بووه.

بهشى ۳ : سنوورددار كردنى يارمهتى ولاته يه كگرتووه كانى نه مريكا به توركييا
الف: نه گهره كان : لهو بره پارهيه كه له سالى مالى ۱۹۹۶ بۆ يارمه تيدانى توركييا له
بهردستدايه، به گويڙه ي ياساي يارمهتى بيانى ۱۹۶۱ و ياساي كونترول كردنى
هه ناردنه ده وهى چهك، سه رۆك كۆمارى نه مريكا ده بيت سهره تا له يارمهتى بى
بهرامبه ر (نه گهر هه بيت) و پاشان له ريگاي يارمهتى قهرز به توركييا، برى ۵۰۰ هزار
دولار له م يارمه تيه برپيت بۆ ههر رۆژيك كه توركييا شهرت و مه رجه كانى بهشى ۴
جي به جى نه كات.

چاوپوشى: سه رۆك كۆمار ده توانيت چاوپوشى له برپاره كانى بهشى (الف) بكات نه گهر
سه رۆك كۆمار ديارى بكات كه نه م چاوپوشيه له بهرژه وهندى ناسايشى نه ته وهى
ولاته يه كگرتووه كانى نه مريكادايه.

بهشى ۴: شهرت و مه رجه كان
شهرت و مه رجه كانى نه م به شه هه لده گيردريت هه ركاتييك كه سه رۆك كۆمار بۆ
كۆنگريسي پشتراست بكاته وه كه ده ولته تى توركييا:

۱- ريگه ده دات به چاوديري نازاد و بى سنوورى بارودوخى مافى مرؤ له م ولاته
له لايه ن ريكخراوه ناوخويى و نيونه ته وه ييه كانى چاوديري مافى مرؤ، له وانه
كۆمه لده مافى مرؤ تى توركييا، كونفرانسى ناسايش و هاوكارى نه وريا، ريكخراوى
ليبوردينى نيونه ته وه يى و ريكخراوى چاوديري مافى مرؤ.

۲- مافه مه ده نى، كولتورى و مرؤقيه كانى هاوولاتييانى كوردى خوى به فهرمى
ده ناسيت و شالواه سه ربازييه كانى دژى هاوولاتييانى مه ده نى كورد راوه ستاندوه و
هه نگاوى بهرچاوى هه لگرتووه بۆ چاره سه ركردنى ناشتيخوازانه ي كيشه ي كورد.

۳- ههنگاوی بهرچاوی هه لگرتوو به کشانهوی تهواری سوپاکهی له قوبرس و پشتیوانی خۆی نشان داوه بۆ چارهسهرکردنی کێشهی قوبرس له ریگای به فرمی ناسینی سهروهی، سهربه خۆیی و یه کپارچهیی خاکی قوبرس له گهڵ یاسای بنه پرتی دیوکرایی له سه به نه مای ده سه لاتداری زۆرینه، سهروهی یاسا و پاراستنی مافه کانی که مینه.

۴- به تهواری گه مارۆکانی خۆی له سه به گه یشتنی یارمه تیه کانی ولاته یه کگرتوو کانی نه مریکا و کۆمه لگای نیونه تهوایی به نه مه نستان هه لگرتوو.

۵- کهندوکۆسپه فرمیه کانی سه به کلیسا و قوتابخانه مه سیحیه کانی هه لگرتوو و قه شه مه سیحیه کان وه کو پتییست له به رامبه به توندوتیژی ده پارێزیت و مال و دارایی کلیسا و قوتابخانه مه سیحیه کان له به رامبه به خراپکردن و به تالانبردن ده پارێزیت.

۲۳ ی ئاداری ۱۹۹۵ - نهغومهنی پیران

بریارنامه ی ۹۱ ی نهغومهنی پیران دهرباره ی تورکیا

بهريژ "پيل"^۱ له لايهن خوځی و بهريژ "جان کيری"^۲ ، بهريژ "فينگولډ"^۳ و خاتون "سنو"^۴ هم بریارنامه یی ناماده کردوه که تهسلیم به کوميته ی پهیوهنديه کانی دهره وه کرا:

بریارنامه ی ۹۱ ی نهغومهنی نوینهران

- بهله بهرچاوگرتنی نهوه ی تورکیا وهك دهولتهيك که مهنشوری نهتهوه یه کگرتوه کانی واژو کردوه، بهرپرسیاره له بهرام بهر پاراستنی ناشتی و ناسایشی نیونه تهوه یی و پهره پیدانی پهیوهنديه دۆستانه کان له نیوان دهولتهان له سر بنه مای ریژگرتن له پرئسیپی مافی یه کسان و چاره ی خوځووسینی گه لان و هاوکاری نیونه تهوه یی له ریځگای تهشویق کردن و هاندانی ریژگرتن له مافی مرؤف و نازادییه بنه پرتیه کانی هه موو مرؤځیتک.

- بهله بهرچاوگرتنی نهوه ی دهولته ی تورکیا وهك لایه نیك که په یاننامه ی نیونه تهوه یی مافه مه دهنی و سیاسیه کان و په یاننامه ی نیونه تهوه یی مافه نابووری، کۆمه لایه تی و

^۱ Mr. PELĻ

^۲ Mr. Kerry

^۳ Mr. Feingold

^۴ Ms. Snowe

کولتوريه کانی واژژ کردوه و کۆمه لیک بهرپرسياريتى فرمى و زيادهى دیکهى له نه ستۆيه بۆ ره چاو کردنى مافى هموو خه لک.

- به له بهر چاوگرتنى نه وهى ده ولته تى تورکيا وه ک نه دماى ريکخراوى په يانى ناتلاتتيکى باکور(ناتۆ) نه وهى وه نه ستۆ گرتوه که له په يوه ندييه نيونه ته وه ييه کاندا، دوورى بکات له هه ره شه کردن يا که لکه ره گرتن له هيژى سه رباى له هه ره مه سه له يه کدا که له گه ل ناما نه کانی نه ته وه يه کگرتوه کان ناته با بيت.

- به له بهر چاوگرتنى نه وهى تورکيا وه ک نه دماى "ريکخراوى ناسايش و هاوکارى نه وروپا" بهرپرسياره له بهر امبه ر پاراستنى يه کپارچه يى خاکی ولا تانى دیکه و پشتيو انیکردن له مافى مرۆڤ و نازاد ييه به ره تيه کان و مافى چاره ي خۆنووسينى گه لان.

- به له بهر چاوگرتنى نه وهى که له ۲۱ ی نادارى ۱۹۹۵ زیاتر له ۳۵ ههزار سه رباى تورک به تانک و نوتومبیلی سه رباى و پشتيوانى هه وايى ده ستیان کردوه به داگیر کردنى باکورى عیراق.

- به له بهر چاوگرتنى نه وهى که ده ولته تى تورکيا رایگه ياندوه که نه م داگیر کاریه وه لامى کرده وه کانی پارتى کریکارانى کوردستانه (PKK) و نه م داگیر کاریه بۆ ره دوونانى گهرمى تروريسته کانه.

- به له بهر چاوگرتنى نه وهى که راپۆرت ه کان نيشان ده دات سوپای تورکيا به دريژايى ۱۵۰ مایل و قولایی ۲۵ مایل چووه ته ناو خاکی عیراق و تا نيستا سه دان کورد کوژران.

کورد و کوردستان له به لکه نامه نه پتییه کانئ له امریکا - کوردستان نیران و تورکیا

- به له بهرچا و گرتنی نه وهی که چاودتیره نیتونه ته وهییه سهر به خۆکان بانگه شوی نه وه ده کمن که هندی له کورزاوانه، خه لکی سفیلی بی تاوان بوونه و ده ولته تی تورکیا تۆمه تبار کراوه به نه شکه نهجی به ندرکراوه کان و چۆل کردنی زۆرملی و کاول کردنی گونده کان.

- به له بهرچا و گرتنی نه وهی که کار به ده ستانی ده ولته تی ولاته یه کگرتووه کان پیتشیناری نه وه یان کردووه که داگیر کردنی باکووری عیراق له لایه ن تورکیا زیاتر له سی ههفته نه خایه نیت.

- به له بهرچا و گرتنی نه وهی که داگیر کردنی کوردستانی عیراق له لایه ن تورکیا وه له رووی ماوه و پیوهر و چۆنه تییه وه، کرده وه یه کی ده ستدریژی نایاساییه و دژی نه رک و بهر پر سیاره تییه کانئ تورکیا یه به گویره ی مه نشووری نه ته وه یه کگرتووه کان.

- به له بهرچا و گرتنی نه وهی کرده وه کانئ تورکیا هه وله کانئ ولاته یه کگرتووه کان و هه وله نیتونه ته وه ییه کان له چوارچیه ی "شالوی دابین کردنی هه سانه وه له باکووری عیراق" ده خاته ناو مه ترسی و هه ره شه له دابین کردنی یارمه تییه مرۆفدۆستانه زۆر پیویسته کان بۆ کورده کان له لایه ن ریک خراوی ناحکوومیه کان ده کات.

- به له بهرچا و گرتنی نه وهی که وه زا ره تی ده ره وهی نه امریکا راپۆرتی داوه که بارودۆخی مافی مرۆ له تورکیا به گشتی له سالئ ۱۹۹۴ زۆر خراپتر بووه و زۆریه ی نه م پیتشیلکاریانه ی مافی مرۆ به تاییه ت دژی کورده کان یا پشتیوانه کانیا ن نه غجام دراوه.

- به له بهرچا و گرتنی نه وهی که به گویره ی راپۆرتی ده ولته تی ولاته یه کگرتووه کانئ نه امریکا، ده ولته تی تورکیا له سه روبه ندی خه بات دژی PKK، مافی مرۆفی

به تاييدت پيشل کړدوه، له وانه نه شک نه چې ناياسايي، که لک و رگرتن له هيزي زياده پړيانه ي سهر يازي و کوشتنی سياسي و ناياسايي خه لکي مده نې.

که و ابو نه نجو مده نې پيران:

۱- دا گير کړدني باکووري عيراق له لايه ن تورکيا شهر مزار ده کات و به دا گير کاريه کي ناياسايي و پيشل کړدني ياساي نيونه ته وه يي ده زانيت که دزي بهر پر سياره تيه کاني تورکيا به گويزه ي مده نشووري نه ته وه يه کگرتووه کان، په يمانی ناتلانتی کي باکوور (ناتو) و ريک که و تن نامه نيونه ته وه ييه کاني ديکه.

۲- داوا له سر وک کوماري ولاته يه کگرتووه کاني نه مريکا ده کات د ژايه تي توندي ولاته يه کگرتووه کان له گه ل ده ستر يزي ناياسايي تورکيا ده رپر يت و ده سبه جي و بي شرت و مهر ج داواي لي بکات له (باکووري عيراق) پاشه کشه بکات.

۳- له سر نه وه پيدا د گريت که ده وله تي ولاته يه کگرتووه کاني نه مريکا له نه نجو مده نې ناسايشي نه ته وه يه کگرتووه کان، ده ستر يزيه ناياساييه که ي تورکيا شهر مزار بکات و داواي پاشه کشه ي ده سبه جي و بي شرت و مهر جی تورکيا بکات.

۴- پيشل کړدني بهر ده وامي مافي کورده کان له لايه ن تورکيا نيدانه ده کات.

۵- کورده واه کاني PKK دژ به سوپاي تورکيا و ناما نه کاني ديکه شهر مزار ده کات.

۶- پشتيواني ده کات له بهر ده وامي بوني شالوي دا بين کړدني حسانه وه و يار مه تيه مرو فوډ ستانه ناحکوميه کاني ديکه بژ کورده کاني باکووري عيراق.

* * *

به ريز پيل:

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پيشه كانى نه مريكادا - كوردستانى نېران و توركييا

جه نابی سه رۆك، ۵ سال له مه و پيش كاتى كه هيزه كانى عيراق سنووريان به زاند و كوتيان داگير كرد، كۆمه لگاي نيونه ته وه بى (له پيشيانه وه ولا ته به كگرتوه كانى نه مريكا) نه م ده ستر زييانه شهرمه زار كرد و رايانگه ياند كه له بهرام به ريدا راده وه ستن. نه م ههفته يه پتر له ۳۵ هزار هيزى توركييا به بيانوى راوه دوونانى كورده تروريسته كان، كوردستانى عيراقيان داگير كرد. راستيه كهى نه وه به كه نه م كرده وه بهى توركييا له پيشيل كردنى ياساي نيونه ته وه بى و داگير كردنى كوت له لايهن عيراق كه متر نييه.

هه لويستى فهرمى ولا ته به كگرتوه كانى نه مريكا نه وه به كه توركييا له گه ل هه ربه شهى پارتى كر يكارانى كوردستان (PKK) روبه پرويه كه حيزيى كى كوردى جيايى خواهه كه له توركييا چالاكى ده كات و بۆ ده وله تيكي سهر به خۆى كورد خه بات ده كات. به هه ر حال توركييا نابيت خه بات دۆى PKK بكات به به هانه يه ك بۆ نه وهى كوردستانى عيراق به شيوازيكى به رفراوان داگير بكات و مافى هاو ولا تيانى بۆ گوناھى كورد له باشوورى رۆژه لاتى توركييا به رده وام پيشيل بكات.

هيچ ريگايه ك نييه بۆ نه وهى هيزه كانى توركييا بتوانن كورده كانى توركييا و كورده كانى عيراق له باكوورى عيراق له يه ك جيا بكه نه وه و هه روه ها كورده چه كداره كان و ناواري مه دهنه به بۆ گوناھه كان له يه ك جيا بكه نه وه. له نه نجامدا، كورده بۆ گوناھه كان - چ كورده كانى توركييا، چ كورده كانى عيراق - به ده ستي هيزه كانى توركييا ده كوژرين و ده توقينرين و ترور ده كرين.

به باوه رى من نه مه له بنه رپه تدا راسته كه توركييا هه ول ده دات شيوازي هه لسووكه وتى خۆى له گه ل مه سه لهى كورد ئالۆزتر و تيره وتارتر بكات. راستيه كهى نه وه به كه

نازموونى خۆبه پړتوه بردنى كورد له باكوورى عىراق، هه پشهيه بۆ شوناسى توركييا و لاوازي ده كات. توركييا به داگير كردنى باكوورى عىراق نيشانى دا كه ننگه رانى يه كپارچى خاكى عىراقه و ته نها دهيويت كونترۆلى كورده كانى له ده ستداييت.

وادياره كه ولاته يه كگرتووه كانى نه مريكا گلۆپى سهوزى بۆ نهم كرده وه سهربازييهى سهروك وهزيرانى توركييا، "چيللهر" هه لكردوه. له مه زياتر هيچ گومان له وه دا نيه كه سوپاى توركييا سازوبه رگ و پيداويستيه سهربازييه كانى ولاته يه كگرتووه كانى نه مريكا بۆ شه رى دپهندهى خۆى له گه ل كورده كان به كار دييت. سياسي سهربازيچيتى توركييا به نيسبه ت كورده كان، به دووره له ره فتارى شارستانى.

نيستا كاتى نهويه كه ولاته يه كگرتووه كان هه لۆيستىكى به پره نيسپانه دژ به توركييا بگريت و دژايه تى خۆى له گه ل داگيركرانى كوردستانى عىراق له لايهن توركياو ه رابگه يه نييت و داينكردى سازوبه رگى سهربازى به توركييا رابوه ستينييت. نه گه ر نهم نوپه راسيونهى توركييا له ۳ تا ۵ هه فتهى داها توودا دريژهى هه ييت، زۆر به هه له داچووين نه گه ر بلتين كه مه به ستى توركييا ته نها راوه دوونانى (PKK) يه. نيتمه ده ييت نهم داگيركارى به شوويه كه له راستيدا ههيه واتا وهك ده ستريزييه كى ناشكرا و هه پشهيه ك بۆ ناشتى نيونه ته وه يى، شه رمه زار بكه ين. له م په يوه نديه دا من نه مرۆ له گه ل ستاتۆر "جان كيڤرى"، سناتۆر "فينگوډ" و سناتۆر "سنۆ" نهم بريارنامه يه مان خسته پروو بۆ نه وهى نهم ناماغه وه دى به ينين.

جه نابى سهروك، داوا له سه رجه م هاوكاره كانم ده كمه پشتيوانى له م بريارنامه يه بكهن.

۲۸ ی نادارى ۱۹۹۵ - نه غېوومەنى نوينه ران

بارودوڅى مافى مرؤ له تورکيا له زمانى ليژنهى مافى مرؤ هوه

بهريز "سميت"، نوينهى نه ياله تى نيوجيرسى:

جهنابى سەرۆك، سهره تاي نه م مانگه، نه ندا مانى ليژنهى مافى مرؤى كۆنگريسي نه مريكا له سهره كه يان بۆ دۆزينه وهى راستيه كان له تورکيا گه رانه وه. بارودوڅى مافى مرؤ له ولا تى تورکيا له م سالانهى دواييدا زۆر خراپتر بووه، سهره پاي ليډوانه كانى پيچه وانى رېبه رانى تورکيا.

نيستا ناکۆکيه ناوڅويه كانى تورکيا گه يشته وه ته لوتکه و هه ره شه له يه کهه له شه انه وهى كۆمه لگاي فره نه تنيکى تورکيا ده کات و له هه مان کاتدا سهراسه رى ناوچه ناسه قامگير ده کات. خه باتى تورکيا دژى پارتى کريکارانى کوردستان (PKK) بووه ته نامرازىك بۆ نه وهى تورکيا له م دواييه نه باکورى عيراق داگير بکات و که نه دوکۆسپه كانى سهر ده رپىنى بيروپاي لايه نگرى له کورده کان و چالاكى سياسى ناشتيخوازانه په ره پيښات. له کاتيکدا که PKK دريژه به چالاکيه كانى ده دات و زياتر پشتيوانى خه لک به ره ولاى څوى راده کيشيت، متمانە نامەى دموکراتيکى تورکيا رۆژ به رۆژ زياتر ده چيته ژير پرسيار.

جهنابى سەرۆك، داوا ده که م نيستا راپورتى ليژنهى ريکخراوى مافى مرؤى كۆنگريس بغيرته بهر ده ستى هاوکارانم که گه لى له گيروگرفته كانى مافى مرؤ له

تورکیای دهستنیشان کردوو و کۆمهڵێک پێشنیاری سودمندی خستوو ته پروو دهبارهی نهوهی چۆن دهولهتی تورکیا نه م گیروگرفتانه چاره سهر بکات.

* * *

راپورتێک دهبارهی بارودۆخی مافی مرۆڤ له تورکیا، ۲ ی ناداری ۱۹۹۵

۱- کورته

رێکخراوی مافی مرۆڤ (که پێشتر رێکخراوی مافی مرۆفی کۆنگریس بووه) لیژنهیهکی راستی دۆزه رهوهی مافی مرۆفی ناردوو بۆ تورکیا که له ۲۵ ی شوبات تا ۱ ی ناداری ۱۹۹۵ له وولاته ماوه تهوه.

نه م لیژنهیه له لایهن بهرپێژ کئیت بلاکویل^۱، نه ندامی لیژنه ی بهرپێوه بهران و نوینه ری پیشووی وولاته یه کگرتوو هکانی نه مریکا له کومسیونی مافی مرۆفی نه ته وه یه کگرتوو هکان (UNHRC) سه ره ره شتی کراوه و بهرپێژ ده یشید ل فیلیپس^۲، سه رۆکی نه م رێکخراوه یه شی له خو گرتوو ه. ناما به ی نه م سه فه ره، لیکۆلینه وه له سه ر پیشیلکارییه راپۆرت دراوه کانی مافی مرۆڤ له لایهن ده وله تی تورکیا بووه، به تایبته پیشیلکردنی مافی هاوولاتیانی کورد. نه م لیژنه یه ههروه ها له کرده وه توندوتیژانه کانی (PKK) ش کۆلیوه ته وه که رێکخراویکی سه ره خو خوازه که خه باتی چه کداری ده کات دژی ده وله تی تورکیا. نه م لیژنه یه به گۆیره ی نه عجا می لیکۆلینه وه کانی خۆی، راپۆرتیکی ناماده کردوو و ته سلیمی کردوو به

^۱ Kenneth Blackwell

^۲ David L. Phillips

كاربه دهستاني ژنيټف، نه دناماني كۆنگريسي ولاته يه كگرتووه كان، پارلماني نه وروپا و پارلماني ههركام له دهولته نه وروپاييه كان.

به شي ٢: بهرنامه

ليژنه كه سهرداني نيستانبول، دياربه كر و نانكاراي كردوو و بۆ وهرگرتني بيروپاي جؤراوجؤر له گهڻ كاربه دهستاني توركييا له ئيداره ي سهرؤك وهزيان، وهزارهتي داد، وهزارهتي كاروباري دهره وه، نه نجوومهني نيشتماني بالاي توركييا، بهرپرس و جيگري بهرپرسى ناوچه ي ناناسايى و كارمه نداني سهربازي توركييا قسه و گفتوگؤي كردوو. ليژنه كه ههروه ها له گهڻ نوينه راني كۆمه له ي مافي مرؤفي توركييا، ريكنراوي مافي مرؤفي توركييا، كۆمه له ي پاريزه راني دياربه كر، كاربه دهستاني HADEP ، پارلمان تاريكي DEP ، پاريزه راني پارلمان تاراني DEP ، پارلمان تاره كورده پيشووه كان و هاوولتاياني كورد ديداري كردوو.

داواكاري فهرمي ئيمه بۆ ديدار له گهڻ لهيلا زانا و نه حمهد تورك (پارلمان تاراني بهندكراو) و نه دناماني ريكن خراوه كاني توپي مافي مرؤفي نيتو پارلمان (IPN) له لايهن كاربه دهستاني توركييا وه رهت كرايه وه.

سهره پاي دلنيا كردنه وه كاني بهرپرسى ناوچه ي ناناسايى، بازگه سهربازيه كان پيشيان له سه فهرى ئيمه بۆ گونده كوردنشينه كاني ده وروبه رى دياربه كر گرت و نووسينگه ي كۆمه له ي مافي مرؤفي دياربه كر داخراو ٤ كهس له نه دناماني ده ستگير كران له ماوه ي ٢٤ كاتژميتر پاش كۆبونوه ي ليژنه كه له گهڻ نوينه راني كۆمه له كه.

به شي ٣: كورته يهك لهو گيروگرفتانه كه له توركييا بينيومانه

کاربه دهستانی تورکیا به شیوهی سیستماتیک مافی هاوولاتیانی تورکیا، له وانه هاوولاتیانی کورد پیشیل ده کهن. یاسای دژه تیرور و زالکردنی بارودۆخی نااسایی، رینگای بۆ پیشیلکردنی بهرفراوانی مافی مرۆڤ، به تایبەت له باشووری رۆژهلاتی تورکیا خۆش کردووه. کاربه دهستانی تورکیا ده لێن نامانجیان خەبات دژی تروریزمه، به لām به ههرحال مافی گهلی له خه لکی سفیل له نهجامی خەباتی نێوان ده ولتهی تورکیا و PKK پیشیل ده کریت. به ههرحال ده بی سهرنج به وه به دهین که PKK نهم دوا ییانه داوای "رینگا چاره ی مه ده نی" بۆ کێشه ی کورد کردووه و سنووره کانی تورکیای به فهرمی ناسیوه.

ده ولتهی تورکیا له سهر نهو باوه رپیه که هه موو نهو که سانه ی که به شوین مافه سیاسی و کولتوریه کانی کورده کان و مافی نازادی ده رپرینی بیروپا بۆ کورده کاندان، "جیا ییخواز" و لایه نگری PKK ن. کاربه دهستانی تورکیا زیاتر له یه که هه زار گوندی کوردنشینیان به تۆمه تی پێگهی ئوبه راسیونه کانی PKK کاول کردووه. چاودێرانی مافی مرۆڤ غموونه کانی گرتنی سهره رپۆ یانه، نه شکه نهج، کوشتنی نایاسایی و سنووردارکردنی نازادی راده رپرینیان راپۆرت داوه. له مه زیاتر پارلمان تاره کورده کان که به شیوه یه کی دیموکراتیک وه که نه ندامی پارلمان هه لپێژێردراون، خراونه ته به ندیخانه و حوکمی "پروپاگه ندای جیا ییخوازی" و پشتیوانی له "گروپێکی چه کدار" یان له سهر دراوه، له کاتی که که له راستیدا نه وان دا کوکیان له مافی خه لکه که یان کردووه. ههروه ها کۆمه لێک کێشه ی جیدی له سیستمی دادی تورکیادا هه یه.

به شی چوارم: کورته ی نهجامی لیکولینه وه کان

کورد و کوردستان له به لکه نامه نه پېښه کانی نه مړي کادا - کوردستان نيران و تورکيا

وه زار هتي ناوځوې تورکيا ناشکرای کردوه که ۱۰۴۶ گوند له ناوچه ی نانا سایی چول کران. چاودیرانی مافی مرؤ ده لئن چند هزار گوند کاول کران و خانوه کانیان له گهل بنه ماله کان سوو تیندراون، تهنات راپورت دراوه که دهولته تی ترکیا گازی کیمیایی دژ بهم گوندیانه به کار هیئاوه. دهولته تی تورکیا ځوې پشتراستی کردوه ته وه که ۹۴۰ چه کدار کوژراون. به هر حال راپورته کانی دیکه ده لئن که هزاران کهس کوژراون. نیستا ژماره ی دانیشتوانی دیار به کر له نه نجامی ناواره بوونی نهو خه لکه که په نایان بو نه م شاره هیئاوه، له ۱/۲ میلیون کهس تیپه ریوه.

پارلمانتارانی سهر به DEP له دادگایه کدا که به وته ی گهلې له چاودیران "دادگایه کی شانزگهری" بووه، مه حکوم کران. دهولته تی تورکیا ناشکرای کردوه که ۸۶۸۲ به ندرکراو به گویره ی یاسای دژه ترور (که رینگه به ده ستگیر کردنی سهره پزیانه ی تومه تباران ده دات) حوکیان له سهر دراوه. گهلې له م که سانه که ده ستگیر کران و ههروه ها نهو که سانه که بی سهروشوین کران، ته نها ههولیان داوه به شپوه ی ناشتیخوازان له مافی نازادی راده رپرین، دامه زانندی کوژروکژمه له کان یا مافه کانی دیکه ی مرؤ که له کوژمه لگای نیونه ته وه پیدا به فرمی ناسراوه، که لک وه رېگرن. کوژمه له ی مافی مرؤی تورکیا نمونه کانی کوشتنی نایاسایی و نه شکه نجبه ی نهو که سانه ی راپورت داوه که به تاوانی سیاسی له به ندی تاکه که سیدا بوونه. نیستا ۲۵۰ سکالا دژ بهم کرده وانه له دادگای مافی مرؤی نهورپا و کومسیونی مافی مرؤی نهورپا تو مار کراوه.

یاسای دادی تورکیا هیچ مافیک بو پیدا چوونه وه به سهر نهو حوکیانه قبول ناکات که به گویره ی یاسا له حالته تی نانا ساییدا ده رکران. یاسای دژه ترور که له سالی ۱۹۹۱

په سهند كراوه، گهلی له نازادییه مه ده نیه كانی سنووردار كردووه، له وانه ده ستر اگه یشتنی پارێزهر بهو كه سانه كه له به ندیخانه دان. ریشو پینه كانی یاسای دژه تیروور و حاله تی نااسایی، نازادی راده برپینیشی سنووردار كردووه. ئیداره ده ولته تیه كان، چاودێرانی مافی مرۆڤ، رۆژنامه نووسان، پارێزهران و پرۆفسوره كان نازارونه زیهت ده دن و ده یاخانه به ندیخانه. یاسای دژه تیروور، به تاییهت ماده ی ۸ به رفراوان و ناروون دارپژراوه و بوو ته هۆی پیتیشل كردنی به رفراوانی خهلكی سقیلی بی گناه.

له مه زیاتر دادگای یاسای بنه پهرتی تورکیا، پارتی DEP ی قه ده خه كردووه كه نامرازی ده برپینی شوناسی كوولتووری كورد بوو و داکۆکی له سه ره جم مافه كانی هاوولاتیانی كورد ده كرد. له دو سالی رابردودا ۲۶ كهس له نه ندامانی DEP و HADEP كوژران و له م هه لبژاردنه ی دوا ییه دا نووسینگه كانی DEP به بومب ته قینراوه ته وه. یاسای چاپه مه نی رینگه ده دات به داخرا نی بلا فۆكه كان به حوكمی دادگا و ده لیت سه رنو سه ره كان به بر سپارن له به رام به ر ناو روۆکی وتاره كانیان و ۱۹ رۆژنامه نووس به گوێره ی یاسای دژه ترور دادگایی كراون. له ۳ ی كانوونی یه كه می ۱۹۹۴ بینای رۆژنامه ی "نوزگور یولكه" (كه به لایه نگری له PKK ناسراوه) به بومب ته قیندرا یه وه و ئیستا هیه رۆژنامه، ته له فیزیون یا رادیۆیه کی سه ره بخۆ به زمانی كوردی په خش و بلاو نابیت ته وه.

به نیسه بت مافی كوولتوورییه وه، یاسای بنه پهرتی تورکیا، كورد وه كه مهینه یه کی نه ته وه یی، نژادی یا نه تنیکی به فه رمی نااسیت و دوسه د كورد له كاتی جه ژنی نه روۆز له دیاره كر دستگیر كران. له ناكامی شه م ناكۆکیه، هاوولاتیانی كوردی

تورکیا له مافه دیوکراتیکه کان و همدروها دهرپرینی کارای نامانجه سیاسی و کوواتورییه کانیان بی بهش کراون. نه نجامی نهم سیاسه ته توندپه وتر بوونی کورده کانه که نهمهش ده بیته هوی خراپتر بوونی بارودوخی ناسایش له سه راسه ری تورکیا و ژماره یه کی زور له کورده کان ده بن به لایه نگرى حیزبی نیسلامگرای "ریفا".

بهشی پینجه م: پینشیاره کان

کۆمه لگای نیونه ته وهی ده بی له ریگای ته شویق کردنی دیالوگی نیوان کاربه ده ستانی تورکیا و نوینه ره ره واکانی خه لکی کورد، باشتر بوونی بارودوخی مافی مرؤ له تورکیا هان بدات. بۆ گه یشتن به م نامانجه، ده بی حوکمی لیبوردن بۆ پارلمانتارانى سهره DEP دهریکریت بۆ نه وهی بتوانن له دیالوگی کدا به شداری بکه ن بۆ که مېوونه وهی ئالۆزییه کان. و. ناساییبوونه وهی په یوه ندییه کانى نیوان کاربه ده ستانی تورکیا و هاوولاتیانی کوردی تورکیا. له چوارچیه وهی ده سه لاتی UNHRC، گروهی کارى ده ستگیر کردنی سهره پۆیانه و راپورتیرانی تاییه تی نه شکه غبه و نازادی راده رپرین، ده بی له بارودوخی مافی مرؤ له تورکیا بکۆلنه وه. ده ولدی تورکیا، "راپورتیری تاییه تی له سیداره دانى" بانگه یشت کردوه سهردانى تورکیا بکات و ده بی له داها تویه کی نزیکدا به شیویه کی گونجار سه فهری تورکیا بکات. ده بی کۆمه لیك هه ول له لایه ن ولاته یه کگرتوه کان و یه کی تی نه وروپاوه بدریت بۆ دانانى کۆمه لیك که ندوکۆسپ بۆ فروشتنی پیداو یستی و سازوبه رگی سهریازی به تورکیا که له وانه یه دژی هاوولاتیانی سئیل به کارى به ییتیت.

ولاته یه کگرتوه کان و یه کی تی نه وروپا همدروها ده بی مامه له ی بازارگانى و که مکردنه وهی باجی گومرگ به سه تنه وه به جیه جی کردنی ریشویندکانى مافی

مرؤډ له لايهن توركيawe. دهبي كومه لښك بهرنامه ي يارمه تيدهرانه بو سهروهري ياسا له نيوان نهندامانى پارلمانى توركييا، پارلمانى نهورويا و كونگرسي ولاته يه كگرتووه كان دابنريت بو نهوهى دامه زراوه ديموكراتيكه كان به هيز بين و يارمه تى به چاكسازى له ياساى بنه پره تى و ياساكانى ديكه دا بكهن. ياساى دژه ترور دهبي ههموار بكرت بو نهوهى مافى هاوولاتياني كورد پيشيل نه كريت و له ههمان كاتدا مافى دهولت بو پاراستنى يه كپارچه يى خاكه كه ي بپاريزريت. دهبي توپرى نه ليكترونيكى كامپيوترى له نيوان TGNA و ليژنه كانى پارلمان له ولاتانى ديكه دابه زريت.

نهم پيشنياران به نهويه كومه لگاي نيونه ته وه يى بتوانيت به ته واوى ناگادارى خراپتر بوونى بارودوخى مافى مرؤډ له توركييا بيت. نووسه رانى نهم راپورته هيوادارن له ريښاي ديالوگ بو ناشته واى، ناشتى، خو شبه ختى و ديموكراسى بو سرجه م هاوولاتياني كومارى توركييا بپوژيته وه.

۲۸ ي ئاداري ۱۹۹۵ - نه نجو مهنى پيران

داگيركرانى باكوورى عيراق له لايهن توركييا

بهريز جان كيڙى¹:

جهنابى سەرۆك، من سپاسى سناتورى ئه ياله تى رۆډ ئيسله ند² ده كه م بۆ پشتيوانه سهره كيه كه ي له مه سه له ي داگيركرانى باكوورى عيراق له لايهن توركييا و خوشحالم كه منيش په يوه ست ده به م به هه وئه كاني ناويراو وهك پشتيوانى سهره كى برپارنامه ي ژمارى ۹۱ ي نه نجو مهنى نوينه ران كه . داگيركردنى عيراق له لايهن توركييا شه پر مه زار ده كات.

له ۲۰ ي ئادار، نزىكه ي ۳۵ هه زار سهرىازى توركييا سنوورى باكوورى عيراقيان به زاند و هيرشيكى گه وره يان كرده سهر گريلا كورده كاني پارتى كرىكارانى كوردستان (PKK). ههر چه ند كه سهرۆك وه زيرانى توركييا، "تانسو چيللهر"³ داكوڙى له م داگيركارىيه كردووه و وهك كرده وه ي ره واي خوڤاراستن له قه له مى داوه ، به لام سروشت و پيڤه رى داگيركارى باكوورى عيراق به ده ستى توركييا، نه م هه ئينجاندنه ي سهرۆك وه زيرانى توركييا به درۆ ده خاته وه .

كه وابوو نه م برپارنامه يه داوا له سهرۆك كلينتون ده كات دژايه تى توندى خو ي له گه ل نه م داگيركارىيه ي توركييا ده رپريت و داوا بكات نه نجو مهنى ناسايشى نه ته وه

¹ Mr. JOHN KERRY

² Rhode Island

Tansu Ciller³

يه كگرتووه كان نهم داگيركاريه شه پر مه زار بكات و داواى كشانه وهى ده سته جى و بى شه پرت و مه رجى هيزه كاني توركييا بۆ ناو خاكي توركييا بكات. نهم داگيركاريه ي توركييا به پيچه وانهى بهر پرسياره تيه كاني نهم ده ولته به گويزه ي مه نشوورى نه ته وه يه كگرتووه كان و ريك خراوى هاوكارى و ناسايشى نه وروپايه چونكه نهم مه نشورانه توركييا بهر پرسيار ده كات كه ريز له يه كپارچه يى خاكي ولا تانى ديكه بگرى و پشتيوانى له مافى مرؤف ، نازاديه بنه پر تيه كان و مافى چاره ي خؤنووسينى سه رجه م گه لان بكات.

من و گه لى له هاوكارانم پشتيوانى له هه لمه تى توركييا ده كه ين بۆ شكست پيښه تان به PKK كه ده ساله بۆ دامه زراندى ده ولته تيكى سه ربه خؤى كورد خه بات ده كات. به لام به هه ر حال سروش و درنده يى تاكتيكه كاني سه رؤك وه زيران، "چيللهر" و سويى توركييا بۆ خه بات دؤى PKK قابلى قبول نيه ، بى سووده و سه ركه وتوو نابيت. نهم داگيركاريه جگه له وه كه پيشلكردى بنه ماكانى ياساى نيونه ته وه ييه ، كيشه ي PKK ش خراپه ده كات، له باتى نه وه ي نارامى بكا ته وه. له مه زياتر نهم كرده وه يه ي توركييا زيانى جيدى به پيښه ي نهم ولا ته له كؤمه لگاي نيونه ته وه يى ده گه يه نيئت. بۆ ولا تيك وهك توركييا كه به دواى نه وه دا به قه ناعه ت به جيهان - و به تاييه ت يه كييتى نه وروپا - به ينيئت كه پابه نده به ديموكراسى، سهروه رى ياسا و ريزگرتن له مافى مرؤف ، داگيركردى عيلاق و هه لمه تى به رده وامى سه ربازى بۆ له ناوبردى PKK ، پابه نده وونى توركييا به م پرهنسيپانه ده با ته ژير پرسيار و كؤمه لتيك پرسيارى ره وا ده رباره ي سروش و چه ندايه تى و چؤنايه تى په يوه نديه كاغان له گه ل توركييا ده هينيته ناراهه .

كورد و كوردستان له بهلگه نامه نه نښيپه كاني نه سريكاډا - كوردستاني نښان و توركيا

من له وه ده ترسم كه توركيا ببی به قوربانی شو وه سواسه كه له رښگای توندوتیژی و توله سندنده وه ده توانی له گه له تروریزم خبات بكات، له كاتيكدا كه نه م كرده وانهی توركيا له كرده وه كانی PKK خراپتره. سوپای توركيا به شیوهی سیستماتيك كونده كوردنشینه كانی چۆل كردوه و گه لی له هاوولاتیانی كوردی له مال و زیدی خویان قهلاچۆ كردوه. رښك خراوه كانی مافی مرۆڅ، پیشیلكاریه كانی مافی مرۆڅی توركيا، له وانه نه شكه نجه و تروری سیاسییان به بهلگه خستوه ته پوو. كرده وه كانی سوپای توركيا بووه ته هو ی له ناوچوون و ویرانبوونی مال و ژيانی خهلكی بی گوناح و زیاتربوونی پشتیوانی كورده كان له PKK .

من له وه ده ترسم په یوه نډیه كانی نیوان ده ولتهی نیمه و توركيا خراب ببیت، نه گهر توركيا ههنگای بهرچاو هه لته گریته بۆ باشتر كړدنې بارودوخی مافی مرۆڅ و ده ست له هه لمتهی سهربازی هه لته گریته و رښگاچاره یه کی ديكه بۆ كښه ی كورد نه دوزیتته وه. دانپیدانانی توركيا به وه كه هاوولاتیانی كورد كو مه لیک مافی مه ده نی، كولتوری، سیاسی و مرۆڅیان هه یه، یه كه مین ههنگاه له م په یوه نډیه دا و دانپیدانه نان به م مافانه كاریکی بی عهقلانه یه (كه كاریکی واش له توركيا ناوه شیتته وه) چونكه توركيا ده بی پابه ند بیت به بنه ماكانی دیموكراسی، سهروه ری یاسا و رښگرتن له مافی مرۆڅ . كاریکی بی عهقلانه یه نه گهر توركيا به شوین رښگاچاره ی سهربازیدا بگه رپته بۆ كښه ی كورده كان كه یه كه له ۵۰ دانیشته وانی توركيا (۱۵ میلیون كه س) پښكده هیتن.

توركيا له میژه هاوپه یانی وه فادار و متمانه پښكراو و پرپایه خی ناتویه. توركيا هه وه كه هه موو ده ولته ته كانی ديكه، خه باتیکی دژوار ده كات بۆ پښاسه كړدنې ده وری

دیپلوماتیک، ناسایش و نابووری خۆی له سهرده می پاش "شهری سارد" و بو گیرانی
نهم دهوره پیویستی به ویه له گهل PKK و پهره سندن بناروخوازی توندوتیژانه ی
نیسلامی خهبات بکات.

به هرحال نهم کیشانه - همر چند دژواریش بن - به هیچ شیویه ک رهوایی
نابه خشیت به داگیرکردنی باکووری عیراق و ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا ده بی بو
تورکیا روونی بکاته وه که رهفتاریکی وه ها زیان به په یوه ندیه کاغان ده گه یه نیت و
ناته بایه له گهل نامانجی دیموکراسی، مافی مرؤ و سهروه ری یاسا.

۳۰ ی ئاداری ۱۹۹۵ - نهنجومهنی نوێنه ران

تورکیا ده بی هێرشه دله قانه کانی دژیه گه لی کورد رابوه ستینیت

به ریز " بابو، روش"، نوێنه ری نه یاله تی نیلۆنوێز:

جه نابی سه رۆک، من نه مپۆ ده مه ویت نه وه پری نیگه رانی و دلساردی خۆم ده رپرم به نیسبه ت کرده وه کانی نه م دوا ییانه ی ده ولته تی تورکیا.

ده ولته تی تورکیا جارێکی دیکه بریاری داوه ناره زایه تیه کانی ده وره وهری سنوره کانی به هیزی سه ربازی چاره سه ر بکات له باتی نه وه ی له گه ل نه و که سانه دا بنیشیت که ته نها ده یانه ویت له سه رکووتی هه مه لایه نه ی تورکیا رزگار یان بیت. ئیوه له رۆژانی داها تودا له ده ولته تی تورکیا ده بیسن که نه م هێرش ی دوا ییه بۆ ناوچه کانی ژیر کونترولی کورده کان له عیراق ته نها ئامانج ی را وه ستان دنی هێرش ی کورده رابه ریوه کانه بۆ تورکیا.

ئیمه نابیت فریوی نه م قسانه ی ده ولته تی تورکیا بخوین. ئایا نه وه ره وایه که ولاتیک به فهرمی حاشا له بوونی گروپی ک بکات که نزیکه ی ۲۰% سه رجه م دانیش توه کانی پیک ده هیئتیت. هاو ولاتیانی کورد به هۆی نه وه ی به تاییه ت له لایه ن یاسای تورکیا وه ناپارێز رین، بوونه ته قوربانی سیاسه تی هه لا وار دن، تۆقاندن، نازار و نه زیه ت و ته نه ات کوشتن و برپینی ده ولته تی تورکیا. ده ولته تی تورکیا به ده یان جار له لایه ن نه ته وه یه ک گرتو کان، ریک خراوی چاودێری هلسینکی و ریک خراوی لی بوردنی

نېونه تەوھىيەو شەرمەزار كراو بەھۆى حاشا كردن له نازادىيە مەدەنىيە بنەرەتەيكانى كوردەكان، ئەوانە مافى نازادى چارەى خۆنوسين و مافى نازادىي دەربېرىنى ميراتە كولتورىيە دەولە مەندەكەيان.

جەنابى سەرۆك ئەم بارودۆخەى ئىستە، شتيكى نوێ و جياواز نييه. هەزاران كەس له كوردەكانى توركيا ئىستە له باكوورى عىراق دەژين، له بەر ئەوئى سالى پار له دەستى نازار و ئەزىەتى كاربەدەستانى توركيا لەو وڵاتە هەلاتن. ژيانى ئەم(ناوارانە) تىكچوو، بەھۆى هيرشە بەدەوامەكانى توركيا بۆ سەر ميرات، كولتور و له راستيدا بوونيان. ئەم خەلكە لەمىژە لە دولاو لە ناو ناگردا گيريان خواردوو. ئەم خەلكە تەنھا بەشويى نازادى هەلبۆاردنى شووناسى جياوازي خويان. لانيكەم دەتوانين بليين كە ئەم دەولەتە ريگە بەم خەلكە نادات كەلك له مافە زۆر سەرەتايەكانيان وەربگرن.

بەھەر حال جەنابى سەرۆك، خۆمانيش تارادەيەك سزاوارى سەرزەنشين بەھۆى قەيرانى بەردەوامى باكوورى عىراق. دەولەتى توركيا برىكى زۆر يارمەتى مادى له وڵاتە يەكگرتووەكان وەردەگریت و ئيمە و ھاوپەيانەكانمان برىكى زۆر سازوبەرگى سەربازى دەدەين بەتوركيا. ئەم چەكانە لەپيشا بۆ پاكتاوکردنى گوندەكان و كوشتنى ژن و مندالى بۆ گوناح كەلكيان ليوەردەگریت. ئيمە دەبى چار له ريبەراسى دەولەتى ئالمانيا بكەين و كۆتايى بە فرۆشتنى چەك بە توركيا بهيتين.

جەنابى سەرۆك بەبۆچوونى من دەولەتى وڵاتە يەكگرتووەكان دەبى بەسياسەتى خۆيدا بچيتەو بەنيسبەت يارمەتيدانى توركيا، بەھۆى ميژووى رەفتارى توركيا لەگەڵ ئەرمەنستان و گروپە ئەتنييكەكانى قوبرس. چالاكىەكانى ئىستاي دەولەتى توركيا له

كهرد و كهردستان له بهلكه نامه نه پێیه كانی نه مریكا دا - كهردستانی ئێران و تورکیا

ناوچه شاخاوییه كانی (باكووری) عێراق، ده‌بی پرسیاری زۆرتر لای ئێمه دروست بکات به‌نیسبەت نامانجە گرن‌گتەر کامان له‌و ناوچه‌یه.

جه‌نابی سه‌رۆك، تورکیا مافی نه‌وه‌ی هه‌یه سنووره‌کانی خۆی بپارێزێت به‌لام به‌هه‌رحال ئهم مافه نایه‌تته پاساو بۆ نازارو نه‌زیه‌تدانی به‌رده‌وامی خه‌لکی سقیلی بۆ گوناح. ئێمه پشتیوانیمان له مافی کورده‌کانی عێراق بۆ سه‌ربه‌خۆیی له‌ رژیمی به‌غداد کردووه. ئیستا سه‌ربازه‌کانی ئێمه له‌باکووری عێراق و کورده‌کان له به‌رامبه‌ر سوپای عێراق ده‌پارێزن. به‌هه‌رحال جه‌نابی سه‌رۆك، ئێمه ده‌بی مافی سه‌رجه‌م کورده‌کان بپارێزین، بۆ له‌به‌رچاو گرنتی نه‌وه‌ی له‌کام ولاته‌دا له‌دایک بوونه.

ولاته‌یه‌که‌گرتووه‌کانی نه‌مریکا هۆشدارێ داوه به‌ ده‌وله‌تی تورکیا که چاری له‌ کرده‌وه‌کانیه‌تی. من ده‌مه‌وێت نه‌وه‌ش زیاد بکه‌م که ده‌بی سه‌راسه‌ری جیهان له‌ نزیکه‌وه‌ چاو‌دیتری ئهم بارودۆخه‌ بکات. ئهم چاو‌دیتریه‌ نه‌ته‌نها ده‌وله‌تی تورکیا به‌پرسیار ده‌کات، به‌لکوو ناچاریشی ده‌کات نامانج و کرده‌وه‌ بیانیه‌کانی سه‌رله‌نوێ هه‌لبه‌سه‌نگینیه‌وه‌.

۵ ی نیسانی ۱۹۹۵ - نه فجوومه نی پیران

تورکیا ده بی له باکووری عیراق پاشه کسه بکات

به ریز پیل:

جه نابی سەرۆک، له ۲۳ ی ئادار من هاورێ له گهڵ سناتۆر "کیری"، "فینلگۆلد" و "سنۆ" بریارنامه ی ۹۱ ی "نه فجوومه نی پیران" مان ئاماده کرد بۆ شه پمه زار کردنی داگیر کردنی باکووری عیراق له لایه ن تورکیا وه.

له و کاتمه سناتۆر "جوزیف بایدن"، "داماتۆ"، "ساریانز" و "سیمۆن" یش بوونه ته پشتیوانی نهم بریارنامه یه. به بوونی پشتیوانیه کی به هیژو بی لایه نی وه ها هیوادارم که بتوانم نهم بریارنامه یه بۆ په سەند کردن، ته سلیم به نه فجوومه نی پیران بکه م. هه تا نه مپۆ من ده مه ویست هه ندی گۆزانی کاری له م بریارنامه یه نه فجام بدریت به لām نیستا به هۆی سه رقالبوونی نه فجوومه نی پیران (به تاییه ت سه رقالبوون به گیرو گرفته کانی هه موار کردنی گه لاله ی قه رزه کانی ئوردۆن و پتیویستبوونی ناردنی نهم بابه ته بۆ سەرۆک کۆمار به زووترین کات) به بۆچوونی من نیستا باش نییه نهم گه لاله یه بۆ هه موار کردن ته سلیم به (کومسیونی) سیاسه تی ده ره وه بکریت.

به هه رحال من هیشتا زۆر نیگه رانم به نیسه بت ئه په راسیونی سه ربازی به رده وامی تورکیا له باکووری عیراق و ده مه ویت نیستا باسی بکه م.

^۱ Biden

^۲ D'AMATO

^۳ Sarbanes

^۴ Simon

كورد و كوردستان له بىلكى نامى نىيىi

له چەند رۆژى رابردودا من كاتى ئەوهم هەبوو تا بەدواداچوونەوى ئەم مەسەلەيە بكم له ناستى پلەبەرترين كاربەدەستانى وڵاتە يەكگرتووەكانى ئەمريكا و توركيە. من لەم پەيوەندىيەدا نامەم لەگەڵ سەرۆك كۆمار و وەزیری دەرەوى ئەمريكا ئالگوگۆر کردوو و هەر سەرلەبەيانى ئەمەريكا و ئەندامانى دىكەى كۆمىتەى پەيوەندىيەكانى دەرەو لەگەڵ وەزیری دەرەوى توركيە دىدارمان کرد.

بەتايبەت من لە بوونی بەردەوامى سوپای توركيە لە كوردستانى عێراق و ديارى نەکردنى رۆژنىك بۆ كشانەو لە كوردستانى عێراق زىم. توركيە دەبێ ئىستا پاشەكشە بكات. رەفتارى سەرۆكەكرانەى توركيە لەگەڵ كوردەكانى خۆى هەزاران كەس لە هاوولاتیانى كوردی ناچار کردوو هەلبێن بۆ باكووری عێراق. هێرشەكانى توركيە ژيانى هەزاران كەسى لە هاوولاتیانى كوردی سقيلی باكووری عێراقى خستوو تە ناو مەترسى. بەبۆچوونى من هێرشى توركيە، پيشيلکردنى ياسای نۆنەتەوئەيى كە دەبێ كۆتايى پييت. لەمەزىاتر راپورتەكان نیشان دەدات كە توركيە كۆمەلێك گېروگرفتى بۆ دەستراگەيشتنى نۆنەرانى ريكخراو نۆنەتەوئەيىكانى فرياكوزارى وەك ريكخراوى "خاچى سوورى نۆنەتەوئەيى" بە ناوچەى شەرێ دروست کردوو. هەرەها توركيە دەستراگەيشتنى رۆژنامەنووسان بە ناوچە سەرەكیەكانى شەرەكەى سنوودار کردوو. لانيكەم توركيە دەبێ دەستبەجێ هەنگاو هەلبگریت بۆ پاراستنى خەلكى سقيل و ناواریكان.

دەبێ بێم كە لە كاتى راپۆرتەكانم لەگەڵ دەولەتى وڵاتە يەكگرتووەكان لەم پەيوەندىيەدا خوشجال بووم كە بێنیم نىگەرانیەكانم پشتراست دەریتەو و هەولێ هاوانهنگ دەدریت بۆ رەواندەوئەيى نىگەرانیەكانم. سەرۆك كۆمارى ئەمريكا دلتاي

کردمهوه که کاربه دهستانی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا له واشنگتن و نانکارا هر رۆژ تورکیا ده خه نه ژیر گوشار تا ژیاڼی خه لکی سفیلی بی گوناح بیاریزیت و به زووترین کات، که بۆ ده کریت پاشه کشه بکات.

وه زیری ده ره وهی نه مریکا نه وهی پشتراست کردووه ته وه که تورکیا پیشی له چوونی رۆژنامه نووسان و ریکخواه ناحکوومیه کان بۆ ناوچه گرتووه و منی ناگادار کرده وه که ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا له به رزترین ناستدا کار ده کات بۆ نه وهی نه م بارودوخه باش بکات. من خوشحال بووم که ناگادار بوومه وه که کاربه دهستانی بالوێزخانه ی ولاته یه کگرتووه کان له تورکیا نه م ههفته یه سهردانی کوردستانی عیراقیان کردووه و "تالبوت"^۵ و "هولبروک"^۶ سهر ده کهن بۆ نانکارا و له وی باسی نیگه رانیه کاغان ده کهن. من چاوه پروانی راپۆرته که یانم.

من پیشوازی له گۆرینی سیاسه تی نیاده ی نه مریکا به نیسبه ت لایه نه کیشه خوڵقیته ره کانی نه م داگیرکاریه ده کم. وادیاره نیاده ی نه مریکا زۆرت خوازیاری نه وه یه که رهفتارو هاناکانی تورکیا بباته ژیر پرسیار و له سهر نه م مه سه له کیشه خوڵقیته رانه له به رامبه ر تورکیادا رابوه ستیت. هه رچه ند که من نیستاش هه ول ده ده م بۆ نه ره ی به زووترین کات (که ده ست بدات) نه م بریارنامه یه په سه ند بکریت، به لām له سهر نه م باوه رهم که سیاسه تی ولاته یه کگرتووه کان په ناراسته یه کی راستدا ده چیته.

^۵ Secretary Talbott

^۶ Secretary Holbrooke

٢٤ ي گولاني ١٩٩٥ - نه نجو مهنی نوينه ران

راپورتليك ده باره ی يارمه تيه سهربازيه كانی ولاته يه کگرتووه کان به تورکيا بۆ شهر
دژی کورده کان

تورکيا: ده وله تي ولاته يه کگرتووه کانى نه مريکا برى ٦/٣ بيليون دولار چەك و
پيداويستى سهربازى داوه به تورکيا له نيوان سالى ١٩٨٤ و ١٩٩٣ و ٧٦% ي
سەرجه م نهو چه کانه ی که تورکيا له نيوان ١٩٨٧ و ١٩٩١ کړيويه، له لايهن ولاته
يه کگرتووه کانى نه مريکاوه داين کراوه که نه م هه لسه نگاندنه له نيوان ١٩٩١ و
١٩٩٣ گه يشتووه ته ٨٠% .

زۆربه ی نهو چه کانه که ولاته يه کگرتووه کانى نه مريکا داويه تي به تورکيا به خه رجى
باجى هاوولاتياني ولاته يه کگرتووه کانى نه مريکا داين کراوه که به شيکه له
به رنامه ی يارمه تي به رفراوانى سهربازى که له نه نجاميدا ولاته يه کگرتووه کان زياتر له
٥ بيليون دولار يارمه تي داوه به تورکيا له نيوان سالى ١٩٨٦ و ١٩٩٥ . تورکيا
هه روه ها به شيکی زۆرى نه م چه کانه ی به به لاش يا به که مترين به ها له نه مريکا
وه رگرتووه که به شيکه له به رنامه ی "ناورتيژگه ی" ناتۆ بۆ سەرله نوێ دابه شکردنه وه ی
چه که زياته کان به گوێره ی په يماننامه ی هيزه هاوپه يمانه کان له نهو روبا (CFE).
سهره نجام نهوه که هه ندی سیستمى به ره مه پتيانى چه کی ولاته يه کگرتووه کانى
نه مريکا به گوێرى ريککه و تننامه کانى پيکه وه به ره مه پتيان و مؤله تبه خشين له گه ل
کومپانيياکانى ولاته يه کگرتووه کان له تورکيا به ره مه ده هيتريت ، له وانه کومپانيای

و بهر هینه ری فرۆکه ی شه پرکری ۱۶ - F ی Lockheed و کومپانی ی و بهر هینه ری نه فرهه لگری زریږوشی ۱۱۳ - M .

کۆمه لیک راپۆرت له چاپه مه نه کانی تورکیا و چاپه مه نه نیونه ته وه ییبه کان بلاو بوو ته وه که نشان ده دات ده ولته تی تورکیا به شیوه یه کی بهر فراوان چه که کانی ولاته یه کگرتو وه کانی نه مریکای بۆ شه پر له گه ل پارتی کریکارانی کوردستان (PKK) له باشووری رۆژه لاتی تورکیا به کاره یناوه . ده ولته تی تورکیا سیستمه سه ربازییه کانی ولاته یه کگرتو وه کانی نه مریکا، له وانه فرۆکه ی شه پرکری ۱۶ - F ، ۴ - F ، ۵ - F ، ۱۰۴ - F و کوپته ری Cobra^۱ و Black Hawk^۲، بومبی هیشووی و تانکی ۶۰ - M و نه فرهه لگری زریږوشی ۱۱۳ - M ی به کاره یناوه له شه پرکه ی له گه ل PKK دا که له سالی ۱۹۸۴ وه ده ستی پیکردو وه و بوو ته هو ی کوزرانی زیاتر له ۱۵ هه زار که س.

به هه ر حال بی له بهر چا و گرتنی روانگه کانی ولاته یه کگرتو وه کان به نیسبه ت PKK ، زۆریه ی چاودیره سه ربه خو کان له سه ر نه وه هاوړان که نیستراتژیی سیاسي - سه ربازی ده ولته تی تورکیا بۆ بومباران کردن و چولکردنی ته واری گونده کانی باشووری رۆژه لات، بوو ته هو ی سه رکوت و پیشیلکردنی بهر ده وامی مافی مرؤفی خه لکی سقیل. ریکخوا ی چاودیری مافی مرؤ راپۆرتی داوه که تا تشرینی یه که می ۱۹۹۴ ، ده ولته تی تورکیا زیاتر له ۱۴۰۰ گوندی کاول کردو وه و چه ند سه ده ه زار که سی له نا کامی شه پرکه ی له گه ل PKK ده ربه ده ر و ناواره کردو وه . له م شه پرده دا تورکیا

کوبرا^۱

دالی رهش^۲

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پيښه كاني نه مريكادا - كوردستانى نيران و توركييا

كه لك له چك و سازوبه رگي ولاته يه كگرتووه كاني نه مريكا وه رگرتووه، بۆ غونه له مایسی ۱۹۹۳ توركييا چۆمى "كارليوفا"ى^۳ به فرۆكهى ۴ - F و كوپتهرى "كوبرا" بۆمباردمان كردوو كه له نهجامدا ۴۴ شهروانى كورد كوژراون . له كانوونى دووه مى ۱۹۹۴ توركييا هيرشى كرده سهر خاكى عيراق بۆ بۆمباران كردنى كه مپه كاني PKK به بومبى هيشووى و بومبى ۵۰۰ و ۲۰۰۰ پوندى به فرۆكهى ۱۶ - F و ۴ - F ته قاندوو.

داگير كردنى باكوورى عيراق له لايهن دهولتهى توركييا له نادارى ۱۹۹۵ دواين بهشى دهولته كاني توركييا به چاره سهر كردنى كيشهى كورد له ريگاي سهربازيه وه . وته بيژيكي دهولتهى توركييا به شانازيه وه هيرشى توركييا بۆ خاكى عيراق به ۳۵۰۰ سهربازه به "گه وره ترين ئوپه راسيونى سهربازى له ميژووى كوڤمارى توركييا" وه سف كردوو . به داخه وه توركييا هيرشى كردوو ته سهر نهو به شه له خاكى عيراق كه ولاته يه كگرتووه كان وهك به شيك له "ئوپه راسيونى داين كردنى حه سانه وه"ى نه ته وه يه كگرتووه كان، "ناوچهى دژه فرين"ى تيدا ده پارتيژيت كه هه وليكه بۆ پاراستنى كورده كاني عيراق له به رامبه ر رژيمى سه دام حوسه ين .

به هۆى نه وهى ولاته يه كگرتووه كاني نه مريكا گه وره ترين دهولتهى داين كه رى چك و يارمه تى سهربازيه بۆ توركييا، سه رۆك وه زيرانى توركييا، "تانسۆ چيللهر" پيش ناردنى سهرباز بۆ عيراق، به ته له فۆن نه م ئوپه راسيونه ي بۆ سه رۆك كلينتون روون كردوو ته وه . وته بيژى كوشكى سپى، "مايك مه ككورى"^۴ رايگه ياند كه سه رۆك

^۳ Karlioia valley

^۴ Mike McCurry

کوماري نه مريکا شرؤفه کي "چيلهر" ي قبول کردوه دهرباره ي نه وي که نه م هيرشه تنها به بنکه کاني PKK له باکووري عيراق سنووردار بيت و سهروک کلينتون راينگه ياندوه که "دهرک به پتيوستي مامه له ي شيلگيرانه ي تورکيا له گه ل گروهه راپه ريوه کان ده کات".

له کرده ويه کي دیکه دا(که له وانه يه بيته هو ي مشتومر له داها تو دا) سهروک کلينتون و پنتاگون(وه زاره تي به رگري نه مريکا - وه رگير) فهرمانيان داوه به کارمندان ي سهريازي ولاته يه کگرتوه کان له باکووري عيراق که پيش له چالاکي فرؤکه کاني تورکيا له "ناوچه ي دژه فرين" نه گرن. کاتيک که راپورتير يک له وته بيژي پنتاگون، "دني ز بؤکس"^۵ پرسيا ري کردوه که ناي ا پنتاگون پي ناخوش نيه که هاويه يانه کي ولاته يه کگرتوه کان (تورکيا) همر نهو خه لکه ده چه وسينيتوه که نه مريکا ساله هاي ساله ههول ده دات له به رامبه ر رژي عيراق بيان پاريتيت، "بؤکس" له وه لامدا وتوويه تي که تورکيا زور به پاريزوه کار ده کات بؤ نه وي هيرشه کاني له سه ر بنکه کاني PKK چر بکاته وه، و کاتيک که له "بؤکس" پرسيا ر کرا که بؤجي ولاته يه کگرتوه کان پيشي له چالاکي تورکيا له ناوچه ي دژه فرين نه گرتوه، "بؤکس" تنها نه وي بؤ ماوه ته وه که بليت:

"نه م کاره باشت بو بؤ نه وي نه م که سانه (واتا هيري سهريازي ولاته يه کگرتوه کان که نو په راسيوني دا بين کردني حه سانه وه نه نجام ده دن) نه که ونه ناو مه ترسي".

نهو نه نجامه دلسار دکره که مرؤ ده توانيت له وه لامه کي "بؤکس" دا په ي پي ببات نه ويه که "له راستيدا "پنتاگون" له وه ترساوه که نه گهر هيرزه کاني ولاته

^۵ Dennis Boxx

کورده و کوردستان له به لکه نامه نه پتیپه کانی نه مریکا - کوردستان نیران و تورکیا

یه کگرتووه کان ناوچه‌ی دژه فرینیان به‌رووی سویای تورکیا دا بختبایا، هیزه‌کانی تورکیا به ههمان نهو فرۆکانه که خودی نه‌مریکا داویه به تورکیا، هیزشی هه‌واییان ده‌کرده سهر سهریازانی ولاته یه کگرتووه کان^۱. که‌وابوو وته‌بیژی "پنتاگون" نه‌وی پشتراست کردووه ته‌وه که تورکیا له‌پیشه‌وه هه‌په‌شی له نه‌مریکا کردووه که پیش له هیزشه‌کی بۆ عیراق نه‌گریت و به‌یلتیت بی گروگرفت بچیته پیشه‌وه.

هه‌روه‌ها که نوپه‌راسیونه گه‌وره دژه کورده‌کی نه‌م دواییه‌ی تورکیا نیشانی دا هیزشی تورکیا بۆ سهر باکووری عیراق به پشتبه‌ستنی ته‌واو به سازویه‌رگی سهریازی ولاته یه کگرتووه‌کانی نه‌مریکا نه‌نجام دراوه. راپۆرتیه‌کانی نه‌وروپا نیشانی داوه که شه‌ری هه‌وایی تورکیا دژی PKK (و ژماره‌یه‌ک له کورده سقیله‌کان و که‌مپی ناواره‌کان) له باکووری عیراق به فرۆکه جه‌نگیه‌کانی دروستکراو له ولاته یه کگرتووه‌کان وه‌ک فرۆکه‌ی "مکنونالد لاگلاس" ی ۴ - F^۱، فرۆکه‌ی "لوکهد" ی ۱۰۴ - F^۲ و "لوکهد مارتین" ی ۱۶ - F^۳ نه‌نجام دراوه. هه‌روه‌ها ده‌وئته‌ی تورکیا بۆ هیزشه‌کی بۆ سهر عیراق له سیستمه هه‌واییه‌کانی دیکه‌ی ولاته یه کگرتووه‌کان وه‌ک کوپته‌ری تۆپداری "تیکسترون - بیلی کوبرا"^۴ و تکنولوژی هاویه‌یانیان و فرۆکه‌ی نه‌فه‌ره‌ه‌لگری "سیکورسکی بله‌ک هاوک"^۵ که‌لکی وه‌رگرتووه.

ولاته یه کگرتووه‌کان له‌سهر بنه‌مای نه‌وه پشتیوانی له هیزشی تورکیا بۆ باکووری عیراق ده‌کات که تورکیا دلنایای کردووه ته‌وه که به دیکه ته‌وه ته‌نها به نامانجی

^۱ McDonnell Douglas F-4

^۲ the Lockheed F-104

^۳ the Lockheed Martin F-16

^۴ the Textron-Bell Cobra helicopter gunship

^۵ Sikorsky Black Hawk

رامالینی بنكه كه كانی PKK له عێراق ئوپه راسیونی بهرگری نه نجام ددات و هیچ زیانێك ناگهیه نیت (یا زیانی كهه ده گهیه نیت) به هاوولا تیانی سڤیلی كورد. به لام راپورتی چاپه مه نه كان كه له ناوچهی ئوپه راسیونه كه وه دیت نهم بانگه شهیهی تورکیای به جیدی بر دووته ژیر پرسیار.

شهړی بهرده وامی تورکیا له گهڵ PKK هم له باکووری عێراق و هم له باشووری رۆژهه لاتی تورکیا تاده چیت زیاتر رهنگی شهړه كهی نه مریكا له ڤیهه تنام به خۆه ده گریت. واتا نهم شهړه، ههولێکی بێ سوودی دووبه ره کینی پوه و له كۆتاییدا سه رنه كه وتوه بۆ زالبوون به سه ر بزوتنه وهیه کی ناسیونالیست (PKK) به شیوه گه لی سه ربازی.

له ۲ ی نیسان "جان پۆمفریت"^{۱۱} له شرۆڤهیه کی ههواڵ له رۆژنامه ی واشنگتۆن پۆست له ژیر ناوی "راوکردنی كورده كان له لایه ن تورکیا وه: كه وتنه ناوه ی زه لكاوێك" باسی نه و زه لكاو ه ی كردوه كه سه ربازانی تورکیا له باکووری عێراق تییه كه وتوون له بهر نه وه ی ناتوانن شهروانی PKK له خه لکی سڤیلی كورد (هم كورده كانی تورکیا و هم كورده كانی عێراق) له ناوچه لهیه ك جیا بکه نه وه. "جان پۆمفریت" ده نو سیئت: "تورکیا به باوهش كردن به رینگا چاره ی سه ربازی بۆ نه و مه سه لهیه كه خۆی " به مه سه له ی تروریزم "ی داده نیت، سوپا كه ی خۆی ده خاته ناو زه لكاو ی خولانه وه له باز نه ی نه حسی "هێرش و پاشه كشه" دا كه دوا ی نه وه شهروانه كورده كان دژه هێرش ده كه نه سه ر تورکیا و جاریکی دیکه هێرشه كان ده سته پیده كاته وه.

^{۱۱} John Pomfret

كورد و كوردستان له بهلگه نامه نه پيښه كاني نه مړيكا دا - كوردستانى نېوان و توركيا

وه ها كه كاربه دهستانى رۆژناوا ده لىن، نهم باز نه يه تهنه ده بىته هو، به تالبونى خه زانه ي دارايى ده ولت (كه نابوريه كه ي نه خۆشه) و به رپوه چوونى نوپه راسيونى هاوشپوه دژ به راپه رپوان له ناو توركيا. كارمه نديكى رۆژناوايى كه بۆ ريكخراو يكي فرياگوزارى كار ده كات به "پۆمفريت" ي وتوه كه:

" توركيا ناتوانيت نوپه راسيون يكي تروريستى له ناو ببات كه له هه موو لايه كه وه هيرش ده كات. نه مه وه كه نه وه وايه هه ول بدهيت مي شيك به پيك بكوريت."

سهربازانى توركيا وتويانه كه وتوونه ته ناو زه لكاو يك وه كه نه وه ي هيزه كاني ولا ته يه كگرتووه كان له فیه تنام، چونكه ناتوانن دوست له دوژمن جيا بكه نه وه. سهرباز يكي تورك به رۆژنامه ي /وشنگتون پوسى وتوه نيتمه كي شه يه كي گه وره مان هه يه له بهر نه وه ي نازانين كي گوندن شينه و كي PKK يه. نيتمه ناتوانين هيچ بكه ين."

به داخوه به پيښه وان ه ي قسه كاني نهم سهربازه، هيزه كاني توركيا كارى زۆريان له باكوورى عيراق نه بځام داوه، له وانه كوشتن و دهر به ده ركردنى هاو ولا تيانى سڅيلى كورد كه بهلگه كه كاني له ده ستماندايه. نيستا به هيچ شي وه يه كه ناتوانين ناگادارى نه وه بپينه وه كه نهم كوشتنوپرينانه تهنه چهند رووداو يك بووه يا به شيكه له كۆمه ليك ده سترى ديكه، له بهر نه وه ي فرمانده كاني سوپاى تورك پيش له چوونى رۆژنامه نووسه كان و كارمه ندانى ريكخراوه فرياگه زار ييه كان بۆ ناوچه ي شه ر ده گرن. له كۆتايى مانگى نادار له هه فته ي دووه مى داگير كار ييه كه ي توركيا، دانىشتوانى گوندى "به شيله" ^{۱۲} له (باكوورى) عيراق وتويانه كه گونده كيان له لايه ن هيزه كاني توركيا وه بومباران كراوه و له گه ل زهوى تهخت كراوه. فهوزى رهشيد كه جووتيار يكي

^{۱۲} village of Beshile

ته مهن ٤٣ سالهيه كه هيرشى توركيياى به چارى خوى بينويه، نهم هيرشهى بو راپورتيرى (ناژانسى دهنگوباس)ى "روهيتيرز" وها وهسف كردوه:

"سهرتا فرۆكه كان گونده كه مانى بومباران كرد، پاش چهند رۆژ سهربازه كان هاتن و خانووه كانيشمانيان سووتاند. دويى ديسان هاتنه وه و به روكت و هاوهن هيرشيان كرده وه سهر گونده كه مان".

بانگه شهى توركييا دهربارهى نه وهى ته نها هيرش ده كاته سهر PKK، له لايهن "كونگره نيشتمانى عيراق" و ريخراوى كورده كانى عيراق (كه كونتولى زۆريهى نهو ناوچانهى له ده ستدايه كه له لايهن توركييا وه داگير كراوه) رت كراوه ته وه. نهم ريخراوانه رايانگه ياندوه كه له رۆژى يه كه مى داگير كارييه كه "سهربازانى تورك سهدان ناواريان به تۆمه تى لايه نگرى له پارتى كرپكارانى كوردستان ده ستگير كردوه".

هه رچهند كه نيدارهى كلينتۆن به فهرمى پيداگرى له سهر هه لويستى خوى، كردوه كه داگير كارييه كهى توركييا له رووى ماوه و پتوه ره وه ده بى سنووردار بيت، به لام نهو به روايه كه "تانسۆ چيللهر" سهرۆك وه زيранى توركييا له كاتى ديداره كهى له واشنگتۆن له ١٩ى نيسان بو پاشه كشهى توركييا ديارى كرد، تيپهر بو و توركيياش پاشه كشهى نه كرد. به شينك له هيزه كانى توركييا له كۆتابى نيسانى ١٩٩٥ پاشه كشه يان كرد به لام لانيكه م ١٠ ههزار سهربازى تورك نىستا له ناو خاكى عيراقدا ماونه ته وه و كۆمه ليك بيروبوچوونى جياواز ههيه دهربارهى نه وهى كه نايا سهرجه م سهربازانى توركييا له ناوچه پاشه كشه ده كه ن يا نا؟

کورد و کوردستان له بهلکه نامه نه پتېبه کانس نه مریکا دا - کوردستانى نړۍان و تورکيا

به پېچېه وانه دى سياسه تى ده ولته تى ئالمانيا كه له وه لامي هيرشى تورکيا بؤ سره عيراق، به هه موو شيويه كه ناردنى چك بؤ تورکياى راوه ستاندووه، هه لويستى ئيداره دى كلينتون به نيسبته مه سه له دى كورد نه وه به كه "تورکيا راست ده كات و راست ناكات". پيشه سازى چه كى ولاته به كگرتووه كان به شيويه فدرمى لايه نى تكتيكه كانى ده ولته تى تورکياى گرتووه، هه روه ها كه له ليك دانه وه كه دى جويل جانشون^{۱۳}، لويستى سهره كى "كومه له دى پيشه سازى كه شوه وا" دا درده كه ويت كه ده لئيت^{۱۴} به رنامه دى سهرى بازى تورکيا له به رنامه دى هيزه ناوچه دى و جيهانيه كانى ديكه جياواز نيبه كه به هه مان شيويه تورکيا كاريان كردووه". جانشون ده لئيت:

"ده بى نه وه بزاني كه تورکيا خوى تكتيكى Roning Tonder دانه هيناوه. نيتمه كه لكمان له فرۆكه دى ۵۲ - B وه رگرت بؤ سهر كو تكدردنى شهرى گريلايى له فيهننام. روسه كان چه كى زؤر قورسيان له ئه فغانه ستان به كار هينا و نيسرائيل فرۆكه دى ۱۶ - F دى له باشوورى لوبنان به كار هيناوه. له وانه كه سانيك بلين كه كاشكاي نهم شهرانه رووى نه دابايا. له وانه به هه ندئ كه س كه جينگايان خوشه بلين نهم چوار ده ولته هه له مان كردووه. وتنى نهم شته ليروهه ناسانه به لام نه گهر له وى بيت و سهر بازه كانت كاويژ بكن، شتى وا نالئيت".

نه گهر ساتيك قه زاوه تى نه خلاقى له سهر بومبارانه قورسه كان وه كه ره سته به كى شهرى كى موديرن بخه ينه لاه، ده بى بلين وته كى "جانشون" خاليكى ستراتژيكى زؤر سهره كى له خو ده گريت: "له دوو له سى نه و نمونانه كه "جانشون" ده به پتېته وه و اتا نه فغانستان و فيهننام، تكتيكى Roning Tonder له لايه ن زلهيزه كانه وه

^{۱۳} Joel Johnson

كهلكي ليوهرگيږا و له همر دووشيان زهيزه كان سهره نجام له روى سياسى و سهربازيه وه به دهستى هيزيكي ناسيوناليستى بچوك به لام وره به رزتره وه همره سيان هيئا. ته نات هاوپه يانه وه فاداره كاني رژيمى نيستاي توركيا نيستا شتيكي ليده زانن كه موچياري "چيللر" ي سهرؤك وه زيراني توركيا ده كه ن كه دهست له نيستراتيوى سهربازى نيستاي خوى به نيسبته بزوتنه وهى جياييخوازى كورد هه لبرگي.

له وه لامى هاوارو دادى كو مه لگاي نيونه ته وهى دژى تاكتيكه كاني ده ولتمى توركيا دژ به PKK ، نيدارهى كلينتون به رده وام پيداگرى له سهر توركيا كرده وه كه بومباران و چولكردنى بى فرق و جياوازي سهرجه م گونده كوردنشينه كان رابوه ستينيٽ. كوڅگرږيس به دروشدان رانه وه ستاوه و ۱۰% له يارمه تى سهربازى ولاته يه كگرتوه كاني به توركيا له سالى ۱۹۹۵ كم كرده وه ته وه به هوى پيشيلكردنى مافى خهلكى كورد. له كانوونى يه كه مى ۱۹۹۴ ريڅخراوى چاوديرى مافى مرؤ راپورتيكي له ژير ناوى "بومبه هيشوويه كاني ولاته يه كگرتوه كان به توركيا؟" بلاو كرده وه ته وه كه تييدا داواى كرده وه به رنامه ي داينكردنى بومبى هيشووى ۸۷ - CBU له لايهن ولاته يه كگرتوه كان به توركيا هه لپوه شينيتته وه، له بهر نه وهى له وانه يه توركيا هم چه كانه دژى خهلكى سڅيل به كاريه پيٽ. له ناكامى نه و گوشاره كه هم راپورته دروستى كرد، فروشتنى بومبى هيشووى جارى راوه ستاوه. سهره پاى هم هه ولانه بؤ سنوورداركردنى داينكردنى چهك له لايهن ولاته يه كگرتوه كان بؤ شه پى توركيا دژ به PKK ، ولاته يه كگرتوه كان به رده وام يه كى له و ده ولته تانه يه كه چهك ده دات به توركيا و تاكتيكه جهنگيه نامرؤقيه كاني توركيا به رده واهه.

له ههفته يه كه مې مانگې مایسې ۱۹۹۵ كاريه دهستانی توركييا بانگه شې نه وه يان ده كرد كه سرجه م سربازه كانيان له باكووري عيراق بردووه ته دهره وه به لام "چيللهر" ی سهرۆك وه زيراني توركييا رايگه ياندوه كه به هيچ شيويهك له مافي داگيركردني دووباره ی ناوچه چاوپوشي ناكات نه گهر توركييا له گهل چالاكي زورتري PKK له وي رووبه پروو بيته وه. تا ئيستا ههولە كاني كۆمەلگاي نيتونه ته وه يي بو پيشگرتن له كه لكوه رگرتني توركييا له و چه كانه كه له دهولە تاني ديكه كړيوه تي، هيچ كاريگه ريه كي نه وتوي نه بووه له سهر سياسي "چيللهر" به نيسبته كيشي كورد. "چيللهر" له سهره تاي مانگي نيسان به نه دماماني دهولە ته ئيتيلافيه كي وتووه:

"نيمه تهنه يهك شت ده ئين بهو دهولە تانه كه هه ره شه له نيمه ده كهن كه كه لك له چه كه كانيان وهر نه گرین (له كاتيكد كاهي پشتيواني له نيمه بكهن)، نه ویش نه وه يه كه نيمه له هه موو بارودوخيكدا له مافي بهرگريگردن له خو مان كه لك وهر ده گرین. نيوه ده توانن چه كمان نه ده ني."

له گهل ريزمدا

سينتيا مه كينري^{۱۴}، نه دمامي كۆنگريس

۲۱ ی نهیلولی ۱۹۹۵ - نهنجوومهنى پیران

هموار کردنى یاسای یارمهتى نابوورى ولاته یه کگرتوه کانی نه مريکا به تورکيا

هموارکردنى ژماره ۲۷۴۷

له شويينيکى گونجاو له گه لاله یاسای یارمهتى نابوورى ولاته یه کگرتوه کانی نه مريکا به تورکيا نهم برکيه زياد بکريت: له کۆى یارمهتى مادی ولاته یه کگرتوه کان به تورکيا له ژيتر ناوی "یارمهتى نابوورى" دهبی زیاتر له ۵% ی یارمهتیه که بدریت به ریکخواه ناحکومیه کان بۆ نهو ی له پرۆژه کانی ۱۰ پارێزگای باشوورى رۆژه لاتی تورکيا که نیستا له بارودۆخی ناساییدان، خهرجی بکمن و دهبی تهنها بۆ نهو پرۆژانه که لکی لیوه ربگرن که بۆ پيشخستنى نابوورى، پيکه وهه لگرتنى کولتورى و نهتنیکی و چالاکی مافی مرۆف تهرخان کراوه و پشتیوانیکردن له پيشکه و وتن و چالاکی ریکخواه ناحکومیه کان.

بدریت "پیل":

جه نابی سه رۆک، من نهم پيشنیاره دهخه مه روو بۆ زیادکردنى نهو بهنده که دهبی به شیکى بچووک له کۆى یارمهتى گشتى نیمه به تورکيا بدریت به ریکخواه ناحکومیه کان بۆ نه بجامدانى چالاکی ناشتیخوازان له باشوورى رۆژه لاتی تورکيا که هه ژا ترین ناوچه ی نهم ولاته یه. به تاييه ت به گویره ی نهم برکيه زياد کراوه دهبی زیاتر له ۵ ميليون دولار له یارمهتیه کانی نیمه به تورکيا تهرخان بکريت بۆ نهو پرۆژانه که بۆ پيشکه و وتنى نابوورى، پيکه وهه لگرتنى کولتورى و نهتنیکی و چالاکی مافی

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پتييه كانى نه مريكادا - كوردستانى نيران و توركييا

مرۆڤ داپژراون و پشتيوانى له پيشكهوتن و چالاكى ريكخراوه ناحكومديه كان له باشوورى رۆژه لات دهكهن.

ناوچهى باشوورى رۆژه لاتى توركييا ههر له كۆنه وه كوردنشين بووه و دانىشتووه كانى به دهستى سوپاي توركييا گريان خواردووه. سهره تاي نهم ههفتهيه راپورتىكم ده بارهى توركييا خسته پرو كه نه داماى ستافى كه مينهى كوميتهى پيوه ندييه كانى دهروه نامادهيان كردووه. نهم راپورته كه له سهر بنه ماي سهفهري ستافى نهم كوميتيه له مانگى تاب بۆ توركييا ناماده كراوه، به كۆمه ليك نه بجام گهيشتووه، له وانه نه وه كه زۆربهى بهرپرسياره تيبه كانى سهركووتى بهرده وامى باشوورى رۆژه لاتى توركييا له نهستوى دهولهتى توركييايه. نهم راپورته پشتراستى كردووه ته وه كه "چيللهر"، سهرۆك وهزيرانى توركييا له گهڻ كۆمه لى كيشهى سياسى جىدى بهر و پرويه به هۆى شىوازى ههلسوكهوت له گهڻ كيشهى كورد، نهم راستيه پيشهاته كانى نهم چهند رۆژى دوايهى ليكهوتووه ته وه كه بووه ته هۆى رووخانى حكومه ته كهى "چيللهر".

به ههر حال له كۆتاييدا دهولهتى توركييا نه يتوانيوه - يا نه بويستووه - جياوازى دابنيت له نيوان هه رپه شهى راسته قينهى PKK و مافه ره واکان و ناما بجه كانى گهلى كورد. له نه بجامدا توركييا ديا لۆگى سياسى له گهڻ نوينه رانى ناتوندوتيرى كورد رته ده كاته وه و هه لمه تيكى سهر بازى بى فرق و جياوازى زۆر توندوتيرانه نه بجام ده دات بۆ له ناوبردى نه و شته كه خۆى يهك لايه نانه به هه رپه شه بۆ يه كپارچه يى ولا ته كهى دايد ه نيت. دهولهتى توركييا به "تروريست زانينى" سهر جهم كورده كان، ريك گاي ده رپرینى ناشتي خوازان هى مافه كولو توورى و سياسيه كانى كورده كانى داخستووه.

كه واپو له نه غامدا توركييا به شيوازيكي نه خوازاو يارمه تى به نامانجى PKK ده دات. به باوه رى من گرنه كه توركييا ته شويق بكرىت ريگاي راده رپرېنى ناشتيخوازانى كورده كان و گروهه كانى ديكه بكاته وه.

يه كى له وه لاهه كانى نيمه به پيشيلكارىيه به رده واهه كانى مافى مرؤ له لايمن توركييا وه نه وه بووه كه يارمه تيه كانان بهم ولاته بېچرېنين. له راستيدا هه روه ها كه له وانه يه گه لى له هاو كارانم بزنان، نه غجومه نى نوينه ران دهنگى داوه به كه مكرده نه وه ي پاره ي پشتيوانى ولاته يه كگرتوه كان له توركييا بؤ ۲۱ ميليون دولار. من پيشنيار ده كم نيمه ريگه يه كى جياواز بگرينه بهر و بريارى نه وه بدين كه به شيك له يارمه تيه نابورويه كانان تهرخان بكه من بؤ باشوورى روزه لاتى توركييا تا له ريگاي ريكخواوه ناحكوميه كانه وه پيداويسته راسته قينه نابورويه كانى نه و ناوچه يه داين بكه ن.

ستافى كومىته ي په يوه ندييه كانى ده روه وه سهردانى دياربه كرى كرد كه يه كى له شاره سهره كيه كانى باشوورى روزه لاتى توركييايه و به شيوه گه لى جؤراو جؤر سه مبولى نه و كيشه نه تنيك يانه يه كه له توركيادا هديه. نه م شاره بووه ته په ناگاي نه و كورده گوندن شينانه كه له لايمن سوپاي توركيياوه ناچار كراون شاروگونه كانى خويان له ده وروويه رى دياربه كر چؤل بكه ن و شاروگونه كانيان له لايمن سوپاي توركيياوه كاوول كراوه. به گويره ي هه ندى له هه لسه نگانده كان، ژماره ي دانىشتوانى دياربه كر له ماوه ي ۵ سالى رابردودا له ۳۰۰ هزار كه س گه يشتوه به يه ك ميليون و پانسه د هزار كه س.

هه رچه ند که کاریه دهستانی تورکیا، دانیشتوانی ناوچه و هه ندی له چاودییه سهره خۆکان ناماژه به وه ده کهن که گرزی و ئالۆزییه کان له ماوهی دوو سالی رابردودا که می کردوو، به لام وادیاره نارامیه کهی نیستا له رزۆکه به هۆی چالاکی تاقه تپرۆکین و هه ندی جار سهرکو تکارانهی هیژه کانی ئاسایشی تورکیا که مافی مرۆفیش به توندی پیشیل ده کهن. به بۆچونی من، نهم پیشنیارهی من بۆ هه موارکردنی یاسای یارمه تی ولاته یه کگرتوو ده کان به تورکیا، کاریگه ری نه رینی ده بیته له بهر نه وهی ده بیته هۆی باشتربوونی بارودۆخی ئابووری له ناوچهی زۆر ناسه قامگیری باشووری رۆژه لاتی تورکیا.

نهم هه موارکردنه هه روه ها په یامیکی گرنه د نه یریت بۆ تورکیا - که له گه ل کیشهی پیکه یتانی ده وله تی نوێ به ره ورپوهیه - که پیوسته کیشه سهره کیه کانی دیکه چاره سهر بکات وه که به فهرمی نه ناسینی کولتور و نه تنیکی کورده کان و پیشیلکردنی مافی مرۆ له باشووری رۆژه لات. کاریه دهستانی تورکیا باسی پیوستی زیادکردنی سه قامگیری باشووری رۆژه لات ده کهن، به لام سه قامگیری راسته قینه ته نها به پیکه وه هه لکردنی رۆژه رۆژ زیاتر ده سته بهر ده بیته و پیشنیاری هه موارکردنی نهم یاسه یه هه ولتیکه له پیتا و نهم ئامانجه دا.

۱۷ ی تشرینی دووه می ۱۹۹۵ - نه غجوه منی نوینه ران

دادپه روهری بۆ نالیزا مارکوس

به پښتځان شیدوارد پورتیر:

جهنابی سهرۆك، خۆشحالم و ناسوده م كه له ۹ ی تشرینی دووه م ، دادگای ناسایشی دهوله تی تورکیا به تیځکرای دهنگ بریاری تهره نه کردنی (به بی گونا هزانین) "نالیزا مارکوس"^۱ی هاوولاتی نه مریکای ده رکرد. له ناکامی داکۆکی تهوار له "نالیزا مارکوس"، دادپه روهری دهسته بهر بوو.

خاتوون "مارکوس" قه د له شوینی نه غجامدانی سووچدا دهستگیر نه کراوه و هیچ سووچینکی نه کردووه. تاوانی خاتوون "مارکوس" تهنها نه وهیه که راستیه کانی هه لمه تی سهریازی بی وچانی سوپای تورکیا بۆ چۆلکردن و کاول کردنی گوته کوردنشینه کانی راپورت داوه.

تاوانی خاتوون "مارکوس" نه وهیه که تهنها کاری خۆی نه غجام داوه و باشیش نه غجامی داوه. تهره نه کردنی خاتوون "مارکوس" هیمایه کی دلخۆشکهره که تورکیا له وانهیه بیه ویت چاکسازی له رهفتاره کانیدا بکات.

به هه ر حال نه مه تهنها ههنگاوینکی به چووه که بۆ برینی رینگایه کی دورودریژ. سنووردار کردنی نازادی راده برین، نووسین و چالاکیه ناشتیخوازانه کانی دیکه، پیشیلکردنی نه رک و بهر پرسیاره تیه کانی تورکیایه به نیسبه ت مافی مرۆڤ . روونه که گۆرپانکاری

^۱ Aliza Marcus

کورد و کوردستان له بەلگەنامە نەهێتییه کانی ئەمریکا دا - کوردستانی نێوان و تورکیا

تەنها ئەو کاتە دەستەبەر نابێت کە "ئالیزا مارکوس" هەکان تەبەرەتە بکریڤ، بەلگە
ئەوکاتە دەستەبەر دەبێت کە هەر لە سەرەتایە دەستگیر نەکریڤ.

نامه ی ئەندامانی کۆنگرێس بۆ سەرۆک کۆماری ولاته یه کگرتووه کانی ئەمريکا بۆ
پشتیوانی له "پارلمانی کورد له دهره وهی ولات"
٦ی تشرینی یه که می ١٩٩٥

کۆنگرێسی ولاته یه کگرتووه کانی ئەمريکا
ئەنجومەنی نوێنەران
واشنگتۆن دی سی ٢٠٥١٥
٦ی نوکتوبری ١٩٩٥

جەنابی ویلیام ج کلینتۆن^١ ، سەرۆک کۆماری ولاته یه کگرتووه کانی ئەمريکا
کۆشکی سپی

کێشه ی کورد یه کێ له کێشه هه می شه یه که نه که دۆزینه وه ی رینگا چاره یه که بۆ ئەم
کێشه یه سیاسه ته دارانی تووشی سەرله شیواوی کردووه . ژماره یه که له نێمه له
ئەندامانی کۆنگرێس ئەم دوا یه نه له گه ل دوو که س له پارلمانتاره کورده کان دیدارمان
کرد که له چوارچێوه ی لیژنه یه که دا سەردانی کۆنگرێسیان کرد و کۆمه لێک پێشنیاری
گرنگیان دهرباره ی بارودۆخی نێستا خسته روو . نێمه له ئۆفیس ی خۆمان پێشوازیان
لێکردن و بیینیمان که مرۆڤگه لێکی پاک و راستگۆن . ئەم دوو که سه بریتیبوون له
به رێژ "ره مزی کارتال"^٢ و به رێژ "جۆرج ناریۆ"^٣ .

^١ William J. Clinton

^٢ Mr. Remzi Kartal

^٣ Mr. George Aryo

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پتيه كاني نه مريكاد- كوردستاني نيران و توركييا

بهريز "كارتال" له تشريني يه كه مي ۱۹۹۱ وهك نوينهري شاري كوردنشي "وان" له پارلماني توركييا ههلبژيردراوه بهلام به هوي نهوي داواي چارهسهر كردني سياسي كيشه مي كردي كردبو، له حوزه يراني ۱۹۹۴ له پارلمان دهركرا و تاواني خيانه تي خرايه پال و ناچار كرا توركييا به جي بهيلايت.

بهريز "ناريو" كه سايه تييه كي ناسووري- كريستيانيه كه له دايكبوي كوردستانه و له گهل دهولته تي توركييا تووشي كيشه بووه به هوي نهوي كاربه دهستاني توركياي بردبووه ژير پرسيار به هوي تهحه مول نه كردني مافه ناييني و كولتوريه كاني نهو ناسووريانه كه له توركييا دهژين. بهريز "ناريو" نهو راستييه ي بو ئيمه ناشكرا كرد كه گهلي له ناسووريه كريستيانه كان له نهغامي شهردا مالحوالي خويان به جي هيشتووه و كليساكانيان ئيستا كراوه به شوييني خهوتني سهريازه توركه كان.

ههردويي نهم بهريزانه ئيستا له نهو روپا دهژين و وهك ري بهرگه ليك كه له كومه لگاي خوياندا ريزيان ليده گيردريت ئيستا به شيكن له "پارلماني كورد له دهروهوي ولات" كه نهم دواييه نه كراوه ته وه.

پارلماني ههلبژيردراوي كورد له دهروهوي ولات نوينهري يهك ميليون كورده كه ئيستا له دهروهوي ولات له نهو روپا دهژين. بهريز "كارتال" و بهريز "ناريو" ئيمه يان دنيا كرده وه كه نهم پارلمانه به شويين ريگچاره يه كي سياسي دايه بو كيشه مي كورد و دهتواني دهوړيكي گرنه گيپريت بو راوه ستاندني شهر له باشووري روژهه لاتي توركييا.

جه نايي سهروك كومار، ئيمه له سهه بنه ماي هه ندي هوكار له سهه نهو باوه ريه ين كه نهم دوو بهريزه به راستوگوييه وه به شويين ريگچاره يه كي ناشتيخوازانه دان بو كيشه مي

كورد. ئيمه دهبي له ريگاي به فرمي ناسيني پارلماني كورد له دهرهوي ولات دهره تيكيان پييدهين بو نهوي ناكوكي كورد و تورك له ريگاي ناشتيخوازانه چاره سهر بكن. ديالوگ له نتيوان نوينه راني نه م دوو گه له له يه ك نامو بووه واتا "پارلماني كورد له دهرهوي ولات" و دهولتي توركيا نه گهر له لايه ن ولاته يه كگرتووه كاني نه مريكاوه ته شويق بكرت و له لايه ن كۆمه لگاي نيونه ته وه ييه وه پشتيواني لي بكرت پي ده چت بتواني بت بيت به تنها هيو بو سه قامگير بووني ناشتي له ناوچه.

ئيمه سپاستان ده كهين نه گهر به زووترين كات وه لامي ئيمه بده نه وه و سيارى خوتان دهر بپن بو كار كردن له گه ل "پارلماني كورد له دهرهوي ولات" له پيناو ناشتي له توركيا.

له گه ل ريزماندا

نه دما نى كۆنگريس:

جان نيدوارد ئورتير،⁴ رابيرت ئى ناندروز،⁵ نانا طي نيشو،⁶ جيمز،⁷ ي ترافيكينت،⁸ نيستيبان نيدوارد توريوز،⁸ جورج ئى براون،⁹ نيدولفوس تاونز،¹⁰ فرانك ئالون،¹¹ كارولين ب مالوني،¹² ناندرو جاكوبز،¹³ ئيليزابيت فۇرس¹⁴

⁴ John Edward Porter

⁵ Robert E. Andrews

⁶ Anna G. Eshoo

⁷ James A. Traficant, Jr

⁸ Esteban Edward Torres

⁹ George E. Brown, Jr

¹⁰ . Edolphus Towns

¹¹ Frank Pallone, Jr

۲۷ ی تشرینی دووه می ۱۹۹۵ - نه مجرومه نی پیران

پیشیلکردنی مافی مرؤ له ئیران

به ریژ دامتۆ:

جه نابی سەرۆك، من نه مپۆ ده مه ویت داخ و په ژاره ی خۆم ده بریم به نیسبه ت پیشیلکاری دزیوی مافی مرؤ له ئیران و وه بیری هاوکارانم به یئمه وه که من به هۆی پیشیلکردنی به رده وامی مافه بنه ره تیه کانی هاوولاتیانی ئیران له لایه ن ده ولته تی ئیران، گه لاله یاسایه کم پیشنیار کردوه بۆ زیادکردنی گوشاری نابووری له سهر رژمی نایاسایی ئیران. ریکخواوه کانی مافی مرؤ له سهراسه ری جیهان پیشیلکردنی مافی مرؤفی ژنان و که مینه نایینی و نه تنیکیه کانیان له لایه ن کۆماری نیسلامی ئیرانه وه به دريژایی سالان شهرمه زار کردوه.

ده ولته تی ئیران به تاوانی زیناح، حوکمی له سیداره دان بۆ ژنان ده رده کات و پاشان حوکمی له سیداره دانه که یان به م شیویه جیبه جی ده کات که ده یاغخاته ناو ته لیس و ته لیس که ده به ستی و له سهر بینای ۱۰ قات فرییان ده داته خواره وه. ئیران ولاتیکه که هیشتا حوکمی به ردباران تییدا جیبه جی ده کریت و ته نانه ت یاسایه کی توندی هه یه بۆ گه وره یی و بچووکي نه و به ردا نه که ده بی له هاوولاتیانی تاوانبار بدریت و ناهیلیت به به ردی گه وره له تاوانبار بدریت بۆ نه وه ی تاوانبار زوو نه مریت و ناهیلیت

¹² Carolyn B. Maloney

¹³ Andrew Jacobs, Jr.

¹⁴ Elizabeth Furse

به بهردى بچووكيش لييان بدرت بۆ نهوهى مهرگه كى دريژه بكيشت. گه وره يى و بچووكى بهرده كان له پيشه وه ديارى ده كريت بۆ نهوهى تاوانبار زه جركوژ بكریت و بههوى برينه كانه وه بریت. نيران ولايتكه كه دهوله ته كى بهرده وامه له كه لكه ورگرتن له هيزى ناسايش (كه به ته و اوى سهربازيه) بۆ نازارو نه زيه ت كردن و توقاندى خه لك له شه قامه كان، و رۆژنامه كان داده خات بههوى بلاو كردنه وهى كاريكاتورى رتيه رى بالاي (كۆمارى نيسلامى).

له ولاتى نيران نه گهر كه سيك بيه ويت خوى بۆ ههلبژاردنه كان كانديد بكات، ده بى سهره تا پشتيوانى خوى له دهوله ت بسه لمي نيت.

جه نابى سه رۆك، نيران دهوله تيكه كه هه موو ساليك له لايه ن نوينه رى تاييه تى كوميتهى مافى مرۆفى نه ته وه يه كگرتوه كانه وه شه رمه زار ده كريت بههوى كه لكه ورگرتنى سيستماتيك له نه شكه نجه، ده ستگير كردنى سه ره پويانه و كوشتن. نه م كرده وانه له وتاريكدا كه 5 سال پيش له هه والنامه يه كدا له پاريس بلاو بووه وه ("مادنيوز"، ژماره 4، 3 ي كانوونى يه كه مى 1990، پيشيلكاريه كاني مافى مرۆف له نيران) وه سف كراوه. هه روه ها "بنيا دى ديموكراسى بۆ نيران" كه گروپيكي لايه نگري مافى مرۆفه، نه م دواييه نه راپورتىكي بلاو كرده وه ته وه كه نيردراوه بۆ نوڤيسى كاركه ي من كه داوا ده كه م بخرته بهر ده ستى هاو كارانم.

جه نابى سه رۆك، ده مه ويت سه رنجى نيوه به ره ولاى چهنه غونه يه كه له پيشيلكاريه كاني مافى مرۆف له لايه ن رژمى مه لاكان له نيران ده رياره ي سه ركوتى كه مينه نايينى و نه تنيكه كان رابكيشم.

کورد و کوردستان له به لکه نامه نه ټیټیبه کانی نه امریکا دا - کوردستان نیران و تورکیا

ههروه‌ها که له راپورتی سالی ۱۹۹۵ ی ریکخراوی چاودیری مافی مرژ له رۆژه‌لاتی ناوه‌راست و راپورتی شوباتی ۱۹۹۴ ی نوینه‌ری تایبه‌تی نه‌ته‌وه‌یه‌ک‌گرتووه‌کان بۆ مافی مرژ له نیراندا هاتووه، هیزه‌کانی ناسایشی نیران چالاکانی کورد، به‌لووچ، تورکمان و که‌مینه نه‌تنییه‌کانی دیکه سهره‌پۆیانه ده‌ستگیر ده‌کمن و له به‌ندیخانه‌کاندا سووکایه‌تیان پی‌ده‌کمن و سزای زالمانه‌یان به‌سهردا ده‌سه‌پینن، له‌وانه نه‌شکه‌نجه و کوشتن.

به‌هه‌مانشپوه ههروه‌ها که راپورته‌که‌ی شوباتی ۱۹۹۵ ی وه‌زاره‌تی ده‌ره‌وه‌ی نه‌مریکا ده‌رباره‌ی مافی مرژ ناماژه‌ی پیکردووه، رژی مه‌لاکان به‌فهرق و جیاوازی له‌گه‌ل هاوولاتیانی ئایینه‌کانی دیکه (که سهر به ئایینی زالی شیععه نین) هه‌لسوکه‌وت ده‌کات. به‌هاییه‌کان، جوله‌که‌کان و موسلمانانه سوننه‌کان ته‌نها به تاوانی ئایینه‌که‌یان له سالی رابردوودا ده‌ستگیر کراون و هه‌ندیکیان له‌سیداره دراون. له‌راستیدا، کۆماری نیسلا می سیاسه‌تیکی به‌ته‌نقه‌ست په‌یره ده‌کات بۆ سهرکوته‌کردنی مافی که‌مینه‌ی سوننه، به‌تایبه‌ت نه‌ندامانی عه‌شیره به‌لوچه‌کان له رۆژه‌لاتی نیران.

له ۱ ی شوباتی ۱۹۹۴ کۆمه‌لێك ئالۆزی و بشپۆی له زاهیدان، مه‌شه‌ده و "خاف" روویدا پاش ته‌وه که کرێکارانی شاره‌وانی، مزگه‌وتیکی سوننه‌کانیان له ناوچه‌ی زاهیدان خراپ کرد. له ۱۰ ی کانوونی دووه‌می ۱۹۹۳ هیزه‌کانی سوپای پاسدارانی نیران هێرشیان کرده سهر دانیشتووانی به‌لووچی گوندی "روبات" و بۆ رزگارکردنی نه‌ندامیکی خۆیان به ناوی "حاجی پیراد"، ناگریان له ۵۰ خانوو به‌ردا. نوینه‌ری تایبه‌تی نه‌ته‌وه‌یه‌ک‌گرتووه‌کان بۆ مافی مرژ له ۲ ی شوباتی ۱۹۹۴ راپورتی دا که ۲۰ به‌لووچ له کانوونی یه‌که‌می ۱۹۹۲ و شوباتی ۱۹۹۳ له به‌ندیخانه‌ی زاهیدان

له سيډاره دراون، نهمه له كاتيكدايه كه ريځخراوى ليږدنى نيونه ته وهى راپورتى داوه كه ٤٢ به لوچ، له وانه چهند منډال له نيوان تشرينى دووه مى ١٩٩١ و مابى ١٩٩٢ له سيډاره دراون.

جه ناي سهرؤك، به باوه رى من نهم رهفتارهى كۆمارى ئيسلامى نيشان ده دات كه نيتمه له گهل رښيكي نياسايى روبه رووين كه ناگادارى خه لكه كى خوى نيه، كه وابهو ده وله تيك كه وهه رهفتار له گهل خه لكه كى خوى ده كات، چون رهفتار له گهل كه سانى ديكه ده كات؟

ئيران ولايتيكي گۆشه گيره و له سهراسه رى جيهان وهك ده وله تيكى ره زيل سهير ده كريت و جيهانى شارستانى له كرده وه كاني بيزاره. ههتا كاتيكا كه نهم رښمه شه رنكيژه تروريسته به ده سه لاتي ره شى خوى به رده ام بيت له سزادانى خه لكى ئيران، نهم بارودوخه به رده وام ده بيت. ديكتاتور ه كاني ئيران ده بى بزانه كه ده ستر رښيه كانيان و چهوساندنه وهى خه لكى باشى ئيران به رده وام ناييت و رۆژيك ديت كه ده بى وه لامى كرده وه كانيان به نه وه. له كاتيكداه كه ديكتاتور ه كان دريژه به ده سه لادارى له ئيران ده دن، كه مارؤكان ريځايه كى روونه بو به رده وام بوونى گوشاره كان له سه ر ئيران بو نه وهى نه توانيت ده ستر رښى بكاته سه ر جيهانى ده ره وه و خه لكه كى خوى.

نيتمه ده ست له م مه سه لانه هه لئاگرين. جيځاى داخه كه رښى ئيران وهك ولايتيكي شارستانى رهفتار ناكات و زمانى نه وهنده دريژه. نه گهر ئيران ده ست له م كرده وه درندانانه هه لته گريت، نيتمه ناچارين دريژه به كه مارؤدانان له سه ر نهم ده ولته به دين.

راپورتى "بنياى ديموكراسى بو ئيران"، ٢٠ ي تشرينى يه كه مى ١٩٩٥

بابهت: له سیداره دان و ده ستگیر کردنی كورده كان له نيران
"بنیادی دیموکراسی بۆ نيران" نیگه رانه به نیسبته راپورته كانی نهم دوايانه ی
كوردستاني نيران دهرباره ی له سیداره دانی ۱۰ كورد و ده ستگیر کردنی لانیكه م ۲۶
كوردی ديكه. به وته ی "حیزبی دیموکراتی كوردستاني نيران" (DPIK) كه
حیزبیکی نه یاری (كۆماری نیسلامیه) ۱۰ به نذكرای سیاسی كورد به تۆمه تی
لایه نگر ی له DPIK (PDKI دروسته = وه رگیر) له لایه ن رژی نیرانه وه له
كۆتایی مانگی نه یلول له سیداره دراو ن یا له ژیر نه شكه نه دا گیانیان له ده ست داوه.
كه س له م به نذكر اوانه دانیش تروی گونده كوردنشینه كانی ناوچه ی "ماكوو" ی
روژئاوای نيران بوونه كه پاش یه ك سال راگرتن له به نديخانه ی ئورومیه، له
لایه ن "گروپی ته قه وه" وه ده ستدریژی گولله یان كراوه ته سهر. ۳ كه سی ديكه له ژیر
نه شكه نه دا گیانیان له ده ست داوه. كه سی ده یه م كه كوردیکی گوندنشین به ناوی
"ره شید نه بوبه كری" بووه، له ۲۱ ی نه یلول له به نديخانه ی ئورومیه له سیداره دراوه.
هه مووی نهم كه سانه به تاوانی لایه نگر ی له گروپیکی سیاسی ئوپوزیونی نایاسایی
ده ستگیر كراون و له سیداره دراون.

له سه ره تای مانگی تشرینی یه كه می، چاپه مه نه كانی نيران راپورتیان دا كه له
هه مان ماوه دا ۳۴۵ كه س له ناوچه ی ئورومیه ده ستگیر كراون و به تاوانی لایه نگر ی
له DPIK له سیداره دراون. له ۷ ی تشرینی یه كه می ۱۹۹۵، DPIK ناوی ۲۶
هاوولاتی كوردی ئاشكرا كردوه كه ۲ مانگ پیش له وه به تاوانی هاوكاری له گه ل

گروپتیکی سیاسی نایاسایی نوپوزوسیون له ناوچهی ئورمیه و سهلماس له باکووری
رژئاوای ئیران دهستگیر کراون. ناوی نهو که سانه که دهستگیر کراون بریتیه له:

- ۱- نه صغهر ده ربازی، کوپی عومهر، له دایکبووی گوندی "به رازی"
- ۲- عهزیز هایاوانی، کوپی شینۆ، له دایکبووی گوندی "به رازی"
- ۳- پهرویز عهزیزی، کوپی حوسین، له دایکبووی گوندی "به رازی"
- ۴- دینۆ نیراهیمی، کوپی سالتح، له دایکبووی گوندی "به رازی"
- ۵- صلاح الدین فهغاپور، کوپی سالتح، له دایکبووی گوندی "به رازی"
- ۶- قه مەر میرزایی، کوپی تهیمور، له دایکبووی گوندی "دۆستان"
- ۷- صالح نه مینیی، کوپی خالید، له دایکبووی گوندی "گۆزهك"
- ۸- یونس نه مینیی، کوپی سالتح، له دایکبووی گوندی "گۆزهك"
- ۹- ناجی محمدی، کوپی محمد، له دایکبووی گوندی "گۆزهك"
- ۱۰- عومهر محمدی، کوپی تهیمور، له دایکبووی گوندی "گۆزهك"
- ۱۱- دوکتور شیروان، کوپی مستهفا، له دایک بووی گوندی "ههراکلان"
- ۱۲- صادق علیزاده، کوپی نه بوویه کر، له دایکبووی گوندی "ههراکلان"
- ۱۳- نه فشار لال - کوپی عبدالرحمان، له دایکبووی گوندی "که له پرهشی خواره وه"
- ۱۴- شەفیق حەکاری، کوپی رهزا، له دایکبووی گوندی "که له پرهشی خواره وه"
- ۱۵- به کره حەکاری، کوپی سولتان، له دایکبووی گوندی "که له پرهشی خواره وه"
- ۱۶- تهقسیم میرزایی، کوپی میرزا، له دایکبووی گوندی "تاریکان"
- ۱۷- نورالدین تاهیری، کوپی جههانگیر، له دایکبووی گوندی "تاریکان"
- ۱۸- فههاد زارع، کوپی سهیده، له دایکبووی گوندی "شه پروانی"

- ۱۹- تاج الدين فه غازاده، کورى صادق، له دايکبووى گوندى "شېروانى"
۲۰- ناصر زارچ، کورې مهلا سولتان، له دايکبووى گوندى "شېروانى"
۲۱- ماجيد حوسينى، کورې مهلا سديد، له دايکبووى گوندى "شېروانى"
۲۲- نوسرهت حه سه نژاده، کورې خاليد، له دايکبووى گوندى "شېروانى"
۲۳- فه يسهل زارع، کورې ته مو، له دايکبووى گوندى "شېروانى"
۲۴- صادق ماجيدى، کورې مامو، له دايک بووى گوندى "حه ماملهر"
۲۵- زاهير نه حمه دى، له دايک بووى گوندى "گوزان"
۲۶- نه حمه د سولتانى، کورى سه مه، له دايکبووى گوندى "نيسلام ئاباد"

"بنیادی دیموکراسی بۆ ئێران" له سیداره دانى خه لک به هوى بیروپای سیاسى شهرمه زار ده کات و داوا له راپورتیڤر تاییه تی نه ته وه یه کگرتوه کان بۆ مافی مرۆڤ ده کات که لهم راپورتانه بکۆلێته وه. نه م بنیاده ههروه ها گرتنى به کۆمه لى هاوولاتیانی کورد له لایه ن کاربه ده ستانى ئێران وه ک هه ولێکى ناشکرا بۆ بیبه شکردنى هاوولاتیان له مافی ره وای ده برپینى ناشتیخوازانەى بیروپا سیاسیه کانیا ن شهرمه زار ده کات.

۱۲ ی تشرینی یه کهمی ۱۹۹۵ - نه نجوومه نی نوینهران دزایه تی کردنی فروشتنی موشه کی پیشکته وتوو به تورکیا

به ریز کریستوفیر سمیت، نوینهری نه یاله تی نیوجیرسی:
جه نابی سه رۆک، له ۱۱ کانوونی یه کهم "ناژانسی یارمه تی ناسایشی
به رگری" (DOD)، کومیته ی کاروباری نیونه ته وهی نه نجوومه نی نوینهرانی ناگادار
کردوه ته وه که ولاته یه کگرتوه کان ۱۲۰ سیستمی تاکتیکی
موشه کی (ATACMS) ده فروشیت به تورکیا. له راستیدا هه ر وه بومبیک
هی شووی گه وهی رینوتینیکراو، هه ر موشه کی ATACMS تا مه وای ۱۰۰
مایل کار ده کات و زیاتر له ۹۵۰ بومبی بچوکی له گه لدايه. گه لی له و ته قه مه نیانه
که پاش که وتنه خواره وه ناتهن، له سه ر زه ویدا ده میننه وه و ده بن به هه ر شه بو
گیانی خه لکی سقیل.

من نه مپرو ده مه ویت نیگهرانی توندی خۆم ده ربهرم ده رباره ی فروشتنی نه م بومبانه به
تورکیا و ده لیم نه م کاره مه عقول نییه و کاته که ی گونجاو نییه. من هه روه ها
ده مه ویت ناماژه به ناکام و نه نجامه کانی فروشتنی نه م موشه کانه به تورکیا بکه م و
جهخت له سه ر مه ترسی پشتیوانی سه ربازی بی شه پت و مه رجی ولاته یه کگرتوه کان
له رژی ناسه قامگیری تورکیا بکه مه وه که مافی هاوولاتیانی خوی به رده وام
به توندترین شیوه پیشیل ده کات.

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پيښه كاني نه سريكاډا - كوردستان نېران و توركيا

جه نابی سەرۆك، نینگه رانی سهره کی من له فرۆشتنی نهم مه شه كانه به توركيا نه وه به كه رژیمی توركيا نهم موشه كانه دژ به هاوولاتیانی خۆی به كار ده هیئت له بهر نه وه ی هه لمه تیکی بی به زه بیانه دژ به گریلا كورده كان به پتوه ده بات. سوپای توركيا له وه لامی هیره كانی گریلا كورده كان، هه زاران كوردی كوشتوه ، ژماره یه کی بی پایانی دیکه ی نه شه كه نه جه كرده وه و سه قهت كرده وه، ۳ هه زار گوندی كوردنشینی كاول كرده وه و ۳ میلیون كه سی له ماله حالی خۆیان ناواره كرده وه.

له ۲۰ ی تشرینی دووه می ۱۹۹۵، ریکه خراوی چاودیژی مافی مرۆ له راپۆرتیکی ۱۷۱ لاپه ره پیدایا، به تیروته سه لی باسی كه لکه ره گرته نی به رفراوانی توركيا له سازوبه رگه سه ربازییه كانی ولاته یه كگرتوه كانی له هه لمه ته سه ربازییه كه ی دژ به كورده كان كرده وه كه بووه ته هۆی كوژران و له ناوچوونی خه لکی سقیل. نه و كرده وه دلره قانانه كه لهم راپورته دا باسكراوه، مرۆ ده تۆقینیت. نهم راپورته ناماژه ی به وته كانی ۲۴ شاهیدی عهینی كرده وه كه راستی راپۆرته كه ی حوزهیرانی ۱۹۹۵ ی وه زاره تی ده ره وه ده سه لمینیت كه نه ویش له نه بجا مده ده لیت توركيا له سازوبه رگه سه ربازییه كانی ولاته یه كگرتوه كان كه لکی وه رگرتوه بو پیشیلکردنی مافی مرۆفی خه لکی سقیل.

۲۰ ی کانوونى يه كه مى ۱۹۹۵ - نه مجومه نى پيران

فرۆشتنى موشهك به توركييا

بهريژ لارى پريزلير^۱:

جهنابى سه رۆك، رۆژى دوشه ممه، ۱۸ ی کانوونى يه كه م، دوستى هيژام له نه ياله تى نيويورك، سناتور "داماتو" و من نامه يه كمان نارد بۆ وه زيرى ده ره وه، "وارنير كريستوفير"^۲ و داوامان ليكرد نيداره ي كلينتون به برياركهيدا بچيته وه بۆ فرۆشتنى ۱۲۰ سيستمى موشهكى تاكتيكي سه ربازى (ATACMS) به ده ولته تى توركييا. به داخه وه دويشه و ناگادار بوومه وه كه نيداره ي كلينتون ده يه وه يت نه م سيستمه بفرۆشيت به توركييا.

ده توانم بلييم كه نيداره ي كلينتون لانيكه م نه م كارهى بى راويژ كردن نه مچام داوه. من به توندى داوا له نيداره ي كلينتون ده كه م به برياره كهيدا بچيته وه يا لانيكه م كۆمه لتيك شه پت و مه رجى روون و ليبراوانه بۆ كه لكوه رگرتنى توركييا له م چه كانه دابنيت. فرۆشتنى چهك به توركييا جيگاي متمانه نيه و به گشتى جيگاي نيگه رانيه له بهر نه وه ي ده ولته تى توركييا له رابردودا به رده وام چهك و سازوبه رگى سه ربازى ولاته يه كگرتوه كان و ناتۆى به كارهيئاوه بۆ گه يشتن به سياست و نامانجه سه ربازيه كانى كه نه م نامانجه له به رژه وه ندى نيমে دا نيه.

^۱ Mr. PRESSLER

^۲ Warren Christopher

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پێییه كانی نه مریكادا - كوردستانی نیوان و توركیا

ههروهها كه هه موومان ناگادارین، دهولتهتی توركیا له ساڵی ۱۹۷۴ له سازوبه رگه سه ربازییه كانی ناتۆ كهلكی وه رگرت بۆ داگیرکردنی دوورگهی قوبرس. ئیستا پاش دو دهیه، قوبرس هیشتا بووه به دوو بهش كه بهشیکی، ۳۵ ههزار سه ربازی داگیرکهری توركیای تێدایه. چاره سه ربوونی کێشه ی قوبرس بۆ من زۆر گرنگه و مه سه لهیه كه به رژه وهندی به هیژ و بی لایه نانه ی ئیتمه ی تێدایه. نیداره ی کلینتۆن رایگه یاندووه كه دهیه ویت ههولتی جیدی بدات بۆ یه کگرتنه وه ی قوبرس. نازام چون فروشتنی چك له لایه ن ئیتمه به توركیا، خزمهت بهم ناما نجه (یه کگرتنه وه ی قوبرس) دهکات؟ به بۆچوونی من به داخوه هیه چ خزمه تێك بهم ناما نجه ناکات.

من ههروهها لهوه نیگه رانم كه فروشتنی چك به توركیا ببێته هۆی درێژبوونه وه ی کێشه ی نیوان نه رمه نستان و نازه ربایمان. بی گومان (ههروهها كه پێشتر سه لمیندراوه) توركیا سازوبه رگه سه ربازییه كانی ولاته یه کگرتووه كان و ناتۆی داوه به نازه ربایمان و نازه ربایمانیش ئهم سازوبه رگه ی دژ به دانیش توانی سفیلی ناوچه ی گه مارۆ دراوی "نه گرونو - قه ره باخ" به کاره ی ناوه. به بۆچوونی من فروشتنی چك به توركیا دژی سیاسه تی ولاته یه کگرتووه كانه كه ده لێت نابیت کړیاری ئهم چه كانه، ئهم چه كانه بدات به لایه نیکی سییه م. به لām توركیا چ دلنیا ییه کی به ئیتمه داوه كه پابه ند بیت بهم سیاسه ته ی ولاته یه کگرتووه كان؟

سه ره نجام من لهوه نیگه رانم كه فروشتنی ئهم مو شه كانه به توركیا ببێته هۆی درێژبوونه وه ی توندوتیژی نیوان سوپای توركیا و كورده كان. ئه وه ده سا له كه دهولته تی توركیا شه رپکی دړندانه دژی خهلكی كورد به رپۆه ده بات. رێك خراوی چاودێری مافی مرۆڤ (HRW) هه لێسنه نگان دووه كه ئهم شه ره بووه ته هۆی كا ولبوونی ۲ ههزار

گونډ و كوژراني ۱۹ هزار كورد، لهوانه هزاران خهلكى مهدهنى، زياتر له دو ميليون كوردى ديكهش له مالمو حالى خويان ناواريه بوونه. HRW ههروهه راپورتى داوه كه له ميانهى ۲۹ پيكدادان له سالى ۱۹۹۲ تا ۱۹۹۵، سوپاي توركييا فرۆكه بۆمبهاويژ و كوژتيره كانى ولاته يه كگرتووه كانى نه مريكاي به كار هيناوه بۆ هيرشكر دنه سهر گوندهكان و نامانجه كانى ديكه. له مه زياتر، توركييا له ههلمه ته كهى دژ به هزاران گوندى كوردنشين، كهلكى له چهكه بچووكهكان و نهفه رهه لگه زرينپوشه كانى ولاته يه كگرتووهكان و ناتۆ وهگرتووه.

روونه كه نهم غموانه كه زياتر له دوو دهيهيه بهردهوامه، دژى بهرژه و نهدييه كانى نهتهوهى نيتمه و ههروهه دژى بهها نهخلاقيهكانه.

نيستا كه نيتمه له گهلا نهم نيشانه و بهلگانه رووبه پروين، سهروك كومار دهيه وهيت سيستمى ATACM ۱۲۰ بدات به سوپاي توركييا. بهلام ATACM چيه؟ له بنه رتدا په پيره وو بهرنامهى ناوخوى سوپاي نه مريكا ده ليت ATACM "موشه كينكى باستيكى كانوينشنالى سيفهيس توو سيفهيس"ه^۲ كه له دهزگاي ته قينه رى M ۲۷۰ ده ته قينريت. ههر موشه كيك كلاويه كى هديه كه تيكه لينك له ۹۵۰ دانه بومبى بچووكى هيشووى تيدايه كه ده توانيت به خيرترين كات به سهر ناوچهيه كى به رفراواندا به ته قيته وه. ناكام و نه نجامه كانى كه لكوه رگرتن له ATACM له ميشكى نيتمه دا ناگو نجييت. نهم جوړه موشه كانه لهوانه يه بۆ له كارخستنى نامانجه جوړاوجوړه مروڤى و ماديه كان به شيويه كى خيرا به كار بريت.

^۲ conventional surface-to-surface ballistic missile

گونه کوردنشیننه کان و گروهه کورده بهرېکڅستنکراوه کان به ناسانی ده بن به ناماځي هيرشي موشه که بالستیکه کان. نه مه تراژیدیه کی توقینه ره.

نیداره ی کلینتون وایر ده کاته وه که نه موشه کانه بۆ بهر په چدانه وهی ده ستریزوی نهو دوو هیزه که له سهر سنووری تورکيا - نیران و تورکيا - عیراقدان، پیویسته. به لام به بۆچوونی من نه موشه کانه پیویست نییه، چونکه ۱- تورکيا هاوپه یانی ولاته به کگرتوه کانی نه مرکایه و نه دما می ناتویه.

۲- بنکه ی سهریازی هویایی "نینجیرلیک" له تورکیایه که نیمه له ویتوه "ناوچه ی دژه فرین" له باکووری عیراق ده پاریزین و

۳- تورکيا به شداره له ههنگاوی "ناشتی دایتون" له بۆسنیا.

به باوه ری من گرینگی نیستراتژیکی تورکيا بۆ ولاته به کگرتوه کان و نهووپا به سه بۆ پیشگرتن له هر چه شنه کرده وهیه کی سهریازی بی عهقلانه ی نیران یا عیراق. نه گهر ولاتی نیمه ده توانیت جیهان وه گهر بخت بۆ ده رکردنی عیراق له ولاتیکی بچووک وه کویت، بیری لیبکه نه وه که وهلامی نیمه به ده ستریزوی عیراق یا نیران بۆ سهر تورکيا چۆن ده بیت. که واپوو شتیکی روونه که هه لیبنجانندی نیداره ی نیمه بۆ پاساوهینان بۆ فروشتنی موشه که به تورکيا شتیکی بی بنه مایه. له راستیدا من هیچ هوکاریکی متمانه پیکراوی سیاسی، نابووری یا نیستراتژیکی نابینم بۆ فروشتنی سیستمی ATACM به تورکيا.

جهنابی سهرۆک، هر نه مانگی پیشووه، کۆنگرئیس ههنگاویکی به هیزی هه لگرت دژی ده ستریزوی تورکيا له ناوچه و دهنگی دا به که مېوونه وهی پشتیوانی نابووری

مادی ولاته يه کگرتووه کان به تورکيا. نه مه ههنگاو يکی گرنکه. دوستی به پرېزم له نه ياله تی نیویورک، سناتور "داماتو" و من پشتیوانی له په سهند کردنی گه لاله یاسایه کی دیکه ده که من بۆ هه لگرتنی ههنگاو زیاتر له م په یوه نډیه دا. هیوادارم که نیمه له کۆنگریس هه موومان له سهر نه وه ریکبین که ده بی به هایه کی زیاتر به پین به سهر پشتیوانی نابوری و سهر بازی ولاته يه کگرتووه کان له سهر هاوپه یانه کافان، به تایبته هاوپه یانه کافان له ناتو و نه م به هایه ش، به پرسیاریتی نه خلایه که لکوه رگرتن له یارمه تیه کانی ولاته يه کگرتووه کان نه مریکایه. من نازانم فروشتنی موشه کی بالستیک به تورکيا له لایه ن نیداره ی کلینتون، چون له گه ل ته نانه ت ریشوینه سهره تاییه کانی نه م به پرسیاره تیه نه خلایه دپته وه. نیمه ده بینن که کۆمه لیک ههنگاو دا پرژاوه بۆ سه قامگیر کردنی ناشتی له ناوچه کیشه داره کان وه "بوسنیا هه رزگوین"، نیرله ندای باکور، قوبرس و رۆژه لاتنی ناوه راست. به هه رحال پیوسته نیداره ی نه مریکا زور سهرنج بدات به کۆتاییه پینان به توندوتیژی له کوردستان و "نه گرونۆ - قهره باخ".

فروشتنی ۱۲۰ دانه ATACM به تورکيا، ولاتی نیمه به ئاراسته یه کی هه له دا ده بات و له وانه یه بپیته هۆی گهرم تر بونی شه په که و کهوتنی زهره ر و زیانی زیاتر له هه ردوولا. که وابو نیستا که نیداره ی کلینتون رایگه یاندوه ده یه ویت سیاسه تی فروشتنی چه که به تورکيا په یه وه بکات، داوایان لیده که م به پرپاره که یاندا بچنه وه. نه گه ر نیداره ی کلینتون ده یه ویت فروشتنی چه که به تورکيا ته واو بکات؛ داوا ده که م لانیکه م کۆمه لیک شه رت و مه رج دابنیت بۆ شیوه ی که لکوه رگرتن له م چه کانه. به کورتی نیمه ده بی به و شه رت و مه رجه نه م موشه کانه بده ین به تورکيا که ته نها بۆ

بهرگرى کردن له ولاته کهى به کاريان بهيتت و نه موشه کانه نه بن به هره شه بو خه لکى يونان و قبرس.

له مه زياتر ده ولته تى تورکيا ده بى به لئن بدات که هيچکام له موشه کانه نه دات به نازه ربايمان، و سرعجام نابيت که لک له موشه کانه وهر بگيردريت بو دريؤ کردنه وى توندوتريى له کوردستان. نيدارهى کلينتون لانيکه م ده بيت پيداگرى له سر نه م شهرت و مهرجانه بکات و روونى بکاته وه که پابه ندنه بوون به م شهرت و مهرجانه ده بيه وهى نه مانى يارمه تى نابوورى و سهربازى ولاته يه کگرتو وه کان به تورکيا له داهاتوودا.

جاريکى دیکه له سر نه و باوه رهم که فروشتنى نه م چه کانه به تورکيا، سياسه تىکى خراپه، هه له يه. به هه ر حال نه گهر نيدارهى کلينتون ده يه ویت به شوين نه م سياسه ته دا بچيت، ده بى لانيکه م روونى بکاته وه که که لکوه رگرتن له م چه کانه ته نها به بهرگرى کردن له خو سنووردار بيت. نه گهر نيتمه ده مانه ویت نه م حبه تاله قوت بدين، نيدارهى کلينتون ده بى هه ول بدات تالييه کهى که م بکاته وه.

نه مه ده قى نه و نامه يه يه که نيتمه له م په يوه ندييه دا ناردو ومانه بو وه زيرى دهره وه، "وارين کريستوفير".

نه نجو و مهنى پيرانى ولاته يه کگرتو وه کاني نه مريکا
واشنگتون دى سى، ۱۸ ي کانونى يه که مى ۱۹۹۵
به رتيز "وارن م کريستوفير"، وه زيرى دهره وه

جه نابی وه زیری دهره وه:

نیمه ده مانه ویت دژایه تی توندی خۆمان دهر بپړین له گه ل بریاری شیداره ی کلینتون بۆ فرۆشتنی ۱۲۰ دانه موشه کی زهوی به زهوی (ATACMS) به تورکيا. ههروه ها که خۆتان باش ناگادارن، زیاتر له یه ک دهیه یه که ده ولته تی تورکيا شهریکی درپدانه دژ به خه لکی کورد به پړوه ده بات. به گویره ی زانیاریه کانی نه م دواپیانه ی ریکخواوی چاودیری مافی مرؤف (HRW) له ته نجامی نه م شهره دا، ۱۹ ههزار که سی سهریازی و مه ده نی کوژران، ۲ ههزار گوند کاول بووه و زیاتر له ۲ میلیون که س له مال و حالی خۆیان ناوارة بوونه.

نه وه ی که بووه ته هوی قوولتر بونی نیگه رانی نیمه، نه وه یه که ده ولته تی تورکيا له م چه کانه ی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا که لکه ورده گریت بۆ نه نجامدانی نه م کرده وه بی به زه پیانه دژ به کورده کان و دريژ کردنه وه ی شهره که ی له گه ل خه لکی کورد. به تاییه ت راپورت دراوه که له میانه ی ۲۹ پیکدادان له نیوان ۱۹۹۲ و ۱۹۹۵، سوپای تورکيا که لکی له فرۆکه بومبهاویژ و کوپته ره کانی نه مریکا وه رگرتووه بۆ هیرشکردنه سهر گونده کان و نامانجه مه ده نیه کان. له مه زیاتر تورکيا له چه که سووکه کان و نه فهره له گره زپیوشه کانی ولاته یه کگرتووه کان و ناتو که لکی وه رگرتووه بۆ نه نجامدانی هه لته تی دژه هیرش دژی هه زاران گوندی کوردنشین.

کورده کان ته نها که سانیک نین که بوونه ته نامانجی هیرشی نه و چه ک و سازوبه رگه سهریازیانه که ناتو و ولاته یه کگرتووه کان داویانه به تورکيا. له راستیدا کارنامه ی

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پێیه كانی نه مریكا دا - كوردستانی نیوان و تورکیا

دهولهتی تورکیا لهم بیست سالهی دوایه مرۆڤ دهتۆقییت. نموونه بهرچاوهکهی نهوهیه که تورکیا له کاتی داگیرکردنی دوورگهی قوبرس (که نیستا بووه به دوو بهش) له چهک و سازوبه رگه سهربازییه کانی ناتۆ که لکی وهرگرت. له مه زیاتر تورکیا چهکه کانی ولاته یه کگرتووه کان و "ناتۆ" ی داوه به نازهربایجان و نازهربایجانیش نه م چهکانهی دژ به دانیشتوانی مهدهنی نهرمهنی ههریمی "نهگرونتۆ - قهرهباخ" به کارهیناوه.

کهوابوو نیستا که نیمه له گهل نه م میژوو به رههروپوین، سهروک کۆماری نه مریکا دهیهویتی ۱۲۰ ATACMS بدات به تورکیا که ههرکامیان دهتوانییت ۹۵۰ دانه بومبی هیشوویی بچووک له کللاههکهی خۆیدا ههلبگریت. سوپای تورکیا دهتوانییت به م چهکانه هیشیکی موشهکی بالستیکی دلتهزین دژ به خه لکی کورد نه نجام بدات. ههروهها نه نجامیکی دلتهزینی هاوشیوهی لینه که ویتته وه نه گهر ههرکام لهم موشهکانه بکه ویتته دهستی نازهربییه کانی نازهربایجان یا به رهو قوبرس یا یونان ناراسته بکریت.

جهنابی وهزیر، ئیداری کلینتۆن ههنگاوی گهوهی ههلبگرتووه بۆ سهقامگیربوونی ناشتی له ناوچه کیشه داره کان وهك بوسنیا ههزرگوین، ئیرلهندای باکوور، قوبرس و رۆژههلاتی ناوهراست. به ههرحال پێویسته ئیداره ی کلینتۆن به پهروشبوونی توندی

"ههریمی نهگرونی - قهرهباخ که دهکه ویتته نیوان ولاتی نازهربایجان و نهرمهستان کوردنشینه و سهردهمی خۆی (سالی ۱۹۲۳ تا ۱۹۳۱) دهولهتی خودمختاری "کوردستانی سور" لهم ههریمه دامهزراوه. به داخه وه له تاکامی شهری نیوان نازهربایجان و نهرمهستان له سهر نه م ههریمه، گهلیک له کوردهکان نهو ههریمهیان بهجی هیشتووه و بۆ ناوخۆی نهرمهستان کۆچیان کردووه. (وهه گێپ)

نیمه نشان بدات بۆ کۆتایی پښهاتنی توندوتیژی له کوردستان و ههریمی "نه گرونۆ -
قهره باخ".

به تیار کردنی تورکیا به ۱۲۰ سیستمی ATACMS، نیمه په یامیکی
پېچه وانه ی (ههنگاه ناشتیخوازانه کائمان) ده نیرین و ناگری کهوتنی زهره و زیان له
ههردوولا تیژتر ده کهین. نیستا کاتی نه وهیه که ولاته یه کگرتووه کان هه لویست
بگریت بۆ سه قامگیربوونی ناشتی له سه راسه ری ناوچه ی رۆژه لاتی ناوه راست. بهم
هویه، نیمه داوا له نیداره ی کلینتۆن ده کهین که به برپاره کهیدا بچیته وه بۆ فروشتنی
سیستمی موشه کی زه مین به زه مین به تورکیا.

سپاستان ده کهین نه گهر نه م مه سه له گرنگه به هه ند وه ریگرن.

له گه ل ریزماندا

لاری پرزلیتر^۹

ئالفۆن م داماتۆ^{۱۰}

^۹ Larry Pressler.

^{۱۰} Alfonse M. D'AMATO

۲۲ ی کانوونی یه که می ۱۹۹۵ - نهنجوومه نی نوینهران فرۆشتنی سیستمی موشه کی ATACMS به تورکیا

بهريز "پالۆن"، نوینهری نه یاله تی نیۆجیرسی:

جهنابی سەرۆك، نه مړۆ، یا تا ناوه پاستی ههفته ی داها توو، وه زاردتی بهرگری نه مریكا، نامه ی LOA له گه ل ده و له تی تورکیا واژۆ دهكات بۆ ته و اوكردنی فرۆشتنی ۱۲۰ سیستمی موشه کی ATACMS به تورکیا. ATACMS "موشه کیکی بالستیکی نیمچه هۆشیاری كانونیشنا لئ زهوی به زهوی" یه كه بۆمبی هیشویی دژه نه فهر و دژه ماده له كلاوه كه ی دایه كه ده توانی به خیرایی له ناوچه یه کی ۱۵۰ مه تریدا بلاو بیته وه. تورکیا له میژه سیستمی ته قاندنی چهند جۆره ی راکی تی ههیه كه ده توانی نه م چه كه مه ترسی دار و خراپكارانه ی پی بته قینی. نه م موشه كانه ۹۵۰ دانه بومبی بچووكی تی دایه كه هه ندیكیان ده سته بجی ناتهنه ره و له سه ر زه ویدا ده میهنه وه و مه ترسی دروست ده كه ن بۆ خه لكی سقیل، له وانه مندا لان.

جهنابی سەرۆك، فرۆشتنی نه م چه كانه، كاریکی هه له یه به ولاتیکی هه له له كاتیکی هه له دا. سه ره تای نه م مانگه من و بهريز "بیلیریكایز"، نوینهری نه یاله تی فلوریدا نامه یه كمان نارد بۆ سەرۆك كۆمار كه ۳۵ كهس له نه ندامانی نهنجوومه نی نوینهران سه ر به هه ر دوو حیزب (كۆمار یغواز و دیوكرات) واژۆیان كردبوو و تیید؛ داوامان له

^۱ Mr. PALLONE

^۲ Mr. Bilirakis

سەرۆك كلينتۆن كوردبوو كه به بريارى فرۆشتنى ئەم چەكانه به توركييا بچيتهوه، بههۆى ئەوهى ئيمه بهتوندى نيهگه رانين به نيسبەت شيوهى كه لكوه رگرتن ئەم چەكانه. رەفتارى ناوخۆيى و نيونه ته وهىي دهولەتى توركييا - له وانه هەلمەته بەردەوامەكانى دژى خەلكى كورد، داگیرکردنى باكوورى قوبرس و گەمارودانى ئەرمەنستان - ئيمه بهتوندى نيهگه ران كوردوه كه فرۆشتنى ئەم چەكه مالتۆيرانكه رانه به ئەم دهولەته دهبيته كارەسات و نه هاهمه تيبه كى مرۆڤى.

ئەمرۆ من پەيوهست دهبەم به هاوکارانم، بەرپز توريسيلي^۲ و بەرپز بيليريكاس بۆ خستنه پرووى برپارنامەى ۱۲۴ له ئەنجومەنى نوينه ران كه هەستى كۆنگرەيس دەردەبريٲت دەربارەى ئەوهى سەرۆك كۆمار دەبۆ فرۆشتنى سيستمى ATACMS به دهولەتى كۆمارى توركييا هەلبواسيٲته وه هەتا ئەو كاته كه ئەم دهولەته هەنگاوى گرنى و چرپر هەلبگرٲت بۆ كۆتاييهيٲنان به داگیرکردنى قوبرس، لابردنى گەمارۆكان لەسەر ئەرمەنستان، راوهستاندننى شەپه بەردەوامەكانى لەگەڵ خەلكى كورد و پيشكهوتن له پاراستنى مافى مەدەنى و مافى مرۆڤ له توركييا.

جەنابى سەرۆك، لانىكەم دهتوانين بليٲن فرۆشتنى ئەم چەكانه به توركييا ئەم كاته دا، شتيكى سەرسۆرپهينەرە. گەلآله ياساى ئوپەراسيونه كانى دەرەوه، بچراندنى يارمەتى نابوورى بەم ولآته لەخۆ دهگرٲت. ئەم شەرت و مەرجه كه بۆ لايەنانە له لايەن هەر دوو حيزبه كه وه پشٲيوانى ليٲده كرٲت، له وهلامى نيهگه رانيه كانى سەرەوه پەسەند كراوه. بهباوهرى ئيمه ئەو پەيامه كه ئيمه دهمانه ويٲت له ريٲگاي ئەم شەرتومەرجه

^۲ Mr. Torricelli

بينيرين، به په سهند كردنى بريارى نوئ بۆ فروشتنى سازوبه رگى سهربازى له م كاته دا ده چيته ژير پرسيار.

دهولته تى نانكارا واپير ده كاته وه كه نه مريكا پيشي تل كردنى توندى ياساى نيونه ته وه يى و نورك و بهر پرسياره تيه كاني توركييا، به جيدى ناگريت و ته نها كو مه ليك كرده وهى سه مبوليكى سنووردار نه عجام ده دات. كارنامه ي سهربازى توركييا له گه ل چاوه پروانيه كاني نيتم له وه رگراني چك له ولاته يه كگرتو وه كان، به تاييه ت نه دما ماني ناتو، نايه ته وه. پرژوهى سهربازى مافى مرژو، ناماژهى به غونه جؤاوجؤره كاني كه لكوه رگرتنى بى فرق و جياوازي هيژه كاني توركييا له م چه كانه له ناوچه كوردنشينه كان كردو وه. نيتم ههروه ها نيگه رانين به نيسبه ت نه وهى كه توركييا چه كه كاني ولاته يه كگرتو وه كان و ناتو ده دات به كو ماري نازه ربايمان.

به قه ناعه تى نيتم ده بى فروشتنى چك به توركييا به ته واوى هه لېوه شيته وه و له نامه كه ماندا بۆ سه رۆك كو مار نيتم پيشنيارمان كردو وه كه لانيكهم كو مه ليك شهرت و مهرجى به هيژ دابنريت بۆ شيوهى كه لكوه رگرتن له م چه كانه و و گوازننه وه يان بۆ ولاتانى ديكه و نه م شهرت و مهرجانه به توندى جي به جى بكرت.

جهنابى سه رۆك، ريكخراوه كاني نه رمه نى - نه مريكايى، يونانى - نه مريكايى و كورد - نه مريكايى و ههروه ها ريكخراوى چاوديرى مافى مرژو، "كو مه ليه جيهانيكى هه زليكراو" و فدراسيوني زانستوانانى نه مريكا به توندى دژايه تيان كردو وه له گه ل فروشتنى نه م چه كانه به توركييا. توركييا بانگه شهى نه وه ده كات كه پتيويستى به ATACMS ههيه بۆ بهر بهرچدانه وهى هه ره شهى تانكه كاني سوريا، عيراق و نيران. به لام يونان، دراوسى لاي رۆژناواى توركييا، نيگه رانيه كى قوولى ههيه

به نيسبته نه وه پرده شهيه كه له نه نجامى نه م چه كه هيرشبه رانه ديتته ناراو. له كيته ركيى چهك له ناوچه، توركييا پلهى باشى به دهست هيناهه له بهر نه وهى جيتى شهر كه رى ۱۶ - F و كوپته رى شهر كه م و موشه كى دژه چه كى زرتيپوشى هديه. له مه زياتر توركييا له ماوهى ۵ سالى رابردودا زياتر له يهك ههزار دانه تانكى تنها له ولاته يه كگرتوه كانى نه مريكانا كپروه.

دهولته تى توركييا دژى كورده كان له ناوخوى توركييا شهر دهكات و هيرشى كردووته سهر ناوچه كوردنشيه كانى عيراق كه له نه نجامدا ههزاران مه دهنى بريندار بوونه و ميليوونه ها كهس ناواره بوونه. نه م شهره زالمانه يه به شيكه له ههولتى گشتى توركييا بو نكوئى كردنى ته واو له بوونى گهلى كورد وهك كيانيكى جياواز له توركييا. گه ليك كهس نيگه رانن كه نه م موشه كانه وهك به شيك له م ههلمه ته سهر بازيبه كه لتيان ليويه ريگرديت و ببيتته هوى كاره سات بو خه لكى سقيل.

ريكخراوه نيونه ته وه ييه كانى مافى مرؤف به رده وام توركييا شهر مه زار ده كه نه به هوى پيشيل كردنى پرگروتيى مافه بنه رته ييه كانى مرؤف و نازاديبه كانى هاوولا تيه كانى. سهره تاي نه مسال روژنامه نووسيكي ژنى نه مريكايى له توركييا خرايه به نديخانه به هوى نه وهى ههلمه تى توركييا دژ به كورده كانى راپورت دابوو، به لام "الحمدوللا" نازاد كرا. به داخوه كو تاييه كى خوشى وه ها له نارادا نيبه بو نه و روژنامه نووس و چالاكه نازانه ي مافى مرؤف له توركييا كه ههول ده دن راستيه كانى روودا وه كانى توركييا بگه يه نن به گوئى هاوولا تيانى خويان و جيهانى دهر وه. نه م روچه نازانه له به نديخانه دا كه وتوون و هيچ كهس جگه له چه ند دوستيك و پشتيوانيك سهرنجيان پينادات.

کورډ و کوردستان له بهلکه نامه نه یتیمه کانی له سربکاډا - کوردستان نیران و تورکیا

جه نابی سدرۆك، من زۆر نیگه رانم و زۆر دل ساردم به نیسبته بیده ننگبونی ده ولته تانی رۆژ ناوا (یه کي له وانه ده ولته تی نیمه) له بهرام بهر پیشیلکردنی بهرده وامی یاسا و ریوشوینه نیونه ته وه ییه کان له لایهن تورکیا وه. هر نم ههفته ی پیشووه یه کیتی نه وروپا سهره پای دژایه تی توندی گه لی له یاسا دانهران و چالاکانی نه و دیوی ناتلانتیک، پشتراستی کرده وه که تورکیا پابه نده به ریوشوینه کانی یه کیتی نه وروپا که نه مهش ههنگاو یکه بۆ به نه ندامبوونی ته وای تورکیا له یه کیتی نه وروپا.

نیمه بۆ وا ده که یین؟ به داخه وه نیمه ته نه ا چاو مان له سهرکه وتنی سیاسه تی خۆمانه، به واتای دیکه نیمه به رژه وه ندییه ئابووری یا نیستراتژیکیه کاغان له سهرووی بایه خه (نه خلاقیه کاغان) دانا وه. هه لی نه جان دنی ده ولته تی نیمه بۆ نه مه ره تاره نه وه یه که نیمه پیویستمان به تورکیا یه له بهر هه لکه وته نیستراتژیکیه که ی وه که قه لغانیک له بهرام بهر بنا ژۆخوازه نیسلامیه کان.

باشه، سهره تا نه وه بلیم که به با وه پی من نیمه ده توانین له ریگای نامرازگه لی نه ریتی دیکه (نه فرۆشتنی چهک) بگه یین بهم ناما نه جانه. به لām نه و پرسیارهش له میشکمدایه که نایا نیمه هه له یه کی نیستراتژیکی تۆقینه رمان نه کردوه و زه برمان له ناویانگی نه مریکا نه داوه که به درێژایی سالی نی رابردو و بایی بیلیونها دولار، پیشکه وتووترین چه که کانی خۆمان داوه به رژییک وه که تورکیا که زۆر سه قامگیر نییه و هر ئانوساتییک له وانه یه هه لبه وشیتته وه.

هاوکات له گه ل نه وه ی له وانه یه زۆر درهنگ بیته بۆ راوه ستان دنی نه مه چه کفرۆشته نه هه له یه، داوا له هه موو هاوکا رانم ده که م له گه ل من و نه ندامانی دیکه ی نه مه نه غبوومه نه کار بکه ن بۆ راوه ستان دنی پیشیلکارییه کانی رژیی تورکیا و

کورد و کوردستان له به لکه نامه نه پښتیه کانی نه مریکا دا - کوردستان نېران و تورکیا

پشتیوانیکردن له دراوسیکانی تورکیا و دانه مه زانندی سیاستی دهره وه له سهر
بنه مای به د شهرتیه کانی ده ولته تی تورکیا.

۲۵ ی کانونی دووهمی ۱۹۹۶ - نه نڅوومدنی نوینه ران

پشتیوانی له ناشتی، دیموکراسی و دادپهروهری بۆ سرجه م هاوولاتیانی تورکیا،

له وانه کورده کان

به ریز کریستوفر نیسمیت^۱، نوینه رانی نه یاله تی نیوجیرسی:

جه نابی سرۆك، من نه مړۆ ده مویت بریارنامه یه ك بڅه مپروو بۆ كۆتاییپیهاتنی ناشتیخوازانهی شهرې نیوان ده ولته تی تورکیا و گریلا کورده کان. نه م شهره به رده وامه بنه ماكانی ده ولته تی تورکیا و په یوه نډیه دولایه نه کاغمان خراب ده کات و ناره زوی ولاته یه کگرتوه کان و ده ولته تی تورکیا بۆ دروستکردنی په یوه نډی دریځخایه ن و مسۆگه ر له گه ل کیشه و گرفت روبه پروو ده کاته وه.

كۆتاییپیهاتنی نه م شهره، دیموکراسی له تورکیا (به قازانجی خه لگی تورکیا) به هیژ ده کات و یارمه تی ده دات به نه مانی توندوتیژی، و نابووری له رزۆکی تورکیا پیش ده خات و سه قامگیری ناوچه پته و ده کات.

جه نابی سرۆك، نیوهی کورده کانی جیهان واتا ۲۵ میلیون کورد له تورکیا ده ژین و له سه دهی رابردودا ۲۸ راپه رینی کورد له م ولاته رووی داوه. له سالی ۱۹۸۴ وه زیاتر له ۲۰ هزار كهس له نه غجایی شهرې نیوان هیژه کانی ناسایشی تورکیا و هیژه کانی پارتی کریکارانی کوردستان (PKK) و گروه بنارۆخوازه نیسلامیه کان كوژراون. له ماوهی ۳ سالی رابردودا هیژه کانی ناسایش زیاتر له ۲۶۵۰ گوندیان له

^۱ CHRISTOPHER H. SMITH

باشووری رۆژه لاتی تورکیا چۆل یا کاول کردوو و زیاتر له ۳ میلیون کهسیان ناواره کردوو.

کاربه دهستانی ئاسایشی تورکیا گوندنشینه کانیان کۆ کردوو تهوه و به کۆمهڵ دهستگیر کردوو و ترساندوو و لیانیانداوه. "گروپی مهرگ" که وهها که باس ده کری، له گهڵ هیزه کانی ئاسایش و بناژخوازه ئیسلامیه کان له په یوه ندیاده، بهرپرسیاری کوشتن و بیسه روشوینکردنی سهدان کهسه. مانگ نییه راپورت بلاو نه بیتهوه ده رباره ی نهوه ی نهو که سانه که تاوانی سیاسیان خراوته پال له بهندیخانه کاند ده کوژرین و نه شکه بجه ده کرین. ۸ پارێزگا له باشووری رۆژه لات بهردهوام له بارودۆخی نا ئاساییدان و کاربه دهسته مه حه لیه کان تییاندا چالاکی سیاسی و راگه یاننده کان سنووردار ده کهن.

جهنابی سه رۆك، ده ولته ته يه ك له دواي يه كه كانی تورکیا بهردهوام وهك دیارده یه کی تروریستی سهیری (PKK) یان کردوو که ده یه ویت تورکیا له یه ك هه لبه وشینیتتهوه و ولاتی تورکیا به هیلگه لی نه تنیکی دابهش بکات. ده ولته تی تورکیا دهستی سوپا که ی ناوه لا هیتشتوه تهوه بۆ وه لامدانه وه به PKK. رهفتاره سه رکو تکه رانه که ی نه م ده ولته ته دهنگه سیاسیه رهواکانی کورده کانیشی کپ کردوو.

جهنابی سه رۆك، له باشووری رۆژه لاتی تورکیا، خه لک ناچارن له نیوان یشتیوانی له گریلاکان و توله سه ندنه وه ی ئاسایشی تورکیا یه کینکیان هه لبه وێرن و نهو که سانه که لایهنگری له ده ولته تی تورکیا ده کهن له لایه ن PKK وه له سیداره ده دربن. ۱۱ سال توندوتیژی، کورد و تورکه کانی وهك دوو جه مسهر له یه ك جیا کردوه تهوه و مه ترسی نهوه ی لیده که ویتتهوه که کۆمه لگای تورکیا به هیلگه لی نه تنیکی دابهش بکات.

كوردەكان له گەڵ سەرکووتى سوپا روبه‌روون و رۆژبه‌رۆژ زياتر پشتيوانى له PKK ده‌کەن. تورکه‌کانيش رۆژبه‌رۆژ زياتر له توندوتیژییه‌کانى PKK توپه‌ ده‌بن و مافى هاوولايتيانى کورد ته‌حه‌مول ناکەن.

جه‌نابى سەرۆک، هيچ که‌س حاشا له ده‌ورى سهره‌كى تورکيا له پاراستنى به‌رژه‌وه‌ندييه ئیستراتژیک، سیاسى و ئابوریه‌کانى ولاته يه‌ک‌گرتووه‌کان له‌م ناوچه هه‌ستیاره ناکات. به‌هه‌رحال ناتوانایى ده‌وله‌ته يه‌ک له دواى يه‌که‌کانى تورکيا بۆ چاره‌سهرکردنى قه‌يرانى کورد بووته که‌ندوکۆسپ بۆ باشتربوونى په‌یوه‌ندييه‌کان و چاره‌سهربوونى کيشه‌کانى مافى مرۆڤ و پيشکه‌وتنى ديموکراسى له تورکيا.

نیستا کاتى ئەوه هاتوو که دۆستان و پشتيوانه راسته‌قینه‌کانى تورکيا داوا له هه‌ر دوولای ئەم شه‌ره‌ (ده‌وله‌تى تورکيا و PKK) بکەن که ده‌ست له توندوتیزي هه‌لبگر و کيشه‌کانيان به ناشتى و ديموکراسى له چوارچيويه‌ يه‌که‌پارچه‌یى خاکی کۆمارى تورکيا چاره‌سهر بکەن. دوا‌به‌دواى هه‌لبژاردنه‌کانى ئەم دوايیه، ده‌وله‌تى نورکيا خۆى له بېچاره‌ییه‌کى به‌رده‌وامدا ده‌بينیت. چاودێران له‌سهر ئەو باوه‌رهن که له‌وه ناچیت هيچکام له ده‌وله‌ته نوێکانى تورکيا سياسه‌تیکی نوێ به‌نیسبه‌ت کيشه‌ى کورد بگره‌ به‌ر، به‌هۆی زالبوونى هه‌سته ناسیونالیستیه‌کانى تورکه‌کان و ترس له سهرنه‌که‌وتن له هه‌لبژاردنه‌کانى داها‌توودا. له‌مه زياتر سوپای تورکيا پشتيوانى له به‌رده‌وامبوونى شه‌ر له باشوورى رۆژه‌لا‌تى تورکيا ده‌کات، هه‌ر چه‌ند که ئەم سياسه‌ته هه‌ره‌سى هیناره و هيچ ئاکامیکی جگه له پته‌وتر بوونى پشتيوانى خه‌لکی ناوچه له PKK به‌دواوه نه‌بووه.

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه تېبیه كانی نه مریكادا - كوردستانى نېران و توركيا

- به له بهر چا و گرتنى شهوى قوربانىانى مرؤفى شم شهړه زؤر بووه و زياتر له ۲۰ ههزار كهس گيانيان له ده ست داوه و زياتر له ۳ ميليون كهس ناوړه بوونه و زياتر له ۲۶۵۰ گوندى كوردنشين كاول بووه

- به له بهر چا و گرتنى شهوى نازادى راده رېږين له توركيا له لايهن ياساوه سنووردار كراوه كه ده رېږينى ناتوندوتياڼه به سوچ ده زانيت و له نه بجا مېدا روژنامه نووسان، نووسهران، كه سايه تيبه ئاكادېميكه كان، چالاكانى مافى مرؤف و كهسانى ديكه وهك زېدانى سياسى خراونه ته بهنديخانه

- به له بهر چا و گرتنى شهوى له ۲ سالى رابردودا، ۱۳ نه ندامى كوردى پارلمانى توركيا به تۆمېتى ده رېږينى بيروپاى سياسى خؤيان يا پدېوه ندى له گهل پارتى نياسايى كرڼكارانى كوردستان (PKK) له پارلمان دهركراون، خراونه ته بهنديخانه يا دوور خراونه ته وه

- به له بهر چا و گرتنى شهوى هاوولا تيانى كوردى توركيا له كۆمه لئيك مافى بنه رېتى تايبېه تى سياسى و مېده نى بېبېه ش كراون وهك مافى به شدارى ته واور و نازادانه له ژيانى سياسى، مافى په روه رده به زمانى زگماكى و مافى نووسين و بلاو كردنه وهى چاپه مېنى به زمانى كوردى

- به له بهر چا و گرتنى شهوى شهړى نيوان گريلا كورده كان و هيزه چه كداره كانى توركيا له سه راسه رى ناوچه سنووريبه كانى توركيا بلاو بووه ته وه و هېره شهيه بؤ سه قامگيرى ناوچه

- به له بهرچا و گرتني نه وهی پهره سندندي شهر و ناكوكيه كان، هره شهی گه وړه ده وړست ده كات بۆ سه قامگيري نابووري و ناشتي سياسي نيستا، و پيش له چه سپاني ديموكراسي ده گريت

- به له بهرچا و گرتني نه وهی ده ولته تي توركيا پيش له چالاكي ريكخواه مرؤفدوسته مه حهلي و نيونه ته وهيه كان، له وانه كوميتهی نيونه ته ويی خاچی سوور ده گريت

- به له بهرچا و گرتني نه وهی تروريزم هره شهيه كي گه وړيه بۆ مافي مرؤف و ياسای نيونه ته وهی

- به له بهرچا و گرتني نه وهی ربه راني توركيا بهرپرسيارن بۆ ناواكردي كۆمه لگايه كي ديموكرات و پيشكه و پيښكي بهرچاويان له پيناو نهم ناماڅه دا به ده ست هيئاوه.

- به له بهرچا و گرتني نه وهی ده ولته تي توركيا رازی بووه به ريزگرتن له ريككه و تننامه نيونه ته وهيه كاني مافي مرؤف، له وانه جارنامهی گهردووني مافي مرؤفی نه ته وهيه كگرتووه كان، كنوانسيوني ژنيثف و ياسای كۆتايی هلسينكي

- به له بهرچا و گرتني نه وهی توركيا وهك نه ندامي ريكخواوی په يمانی ناتلانتيكاي باكوور(ناتو) و ريكخواوی ناسايش و هاوكاری نه وروپا، شهر يكيكي نيستراتژيكي و نابووري گرنكي ولاته په كگرتووه كاني نه مريكايه.

- به له بهرچا و گرتني نه وهی بهرژوهه ندييه دريژخايه نه نابووري و نيستراتژيكيه كاني ولاته په كگرتووه كان به هوی شهر ي بهر ده وام له توركيا له مه ترسيدياوه.

- به له بهرچا و گرتني نه وهی پاش ۱۱ سال، ربه راني گريلايی پارتی كريكاراني كوردستان(PKK) پيشنياري چاره سه ركردني ناشتيخوازانهی كيشه كه يان كردووه و وتوويانه بۆ نهم ناماڅه چهك داده نين.

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پيښه كاني نه مړيكاډا- كوردستانس نېران و توركيا

- به له بهر چا وگرتنی نه وهی کیشهی كورد له توركيا، ريگا چاره ی سهربازی نییه و تنهها ريگا چاره یه کی سیاسی ناشتیخوازانه ده توانی ناشتی، سه قامگیری، دیوكراسی ته و او و خوشبهختی له توركيا دهسته بهر بکات

- به له بهر چا وگرتنی نه وهی ريگا چاره ییبه کی ودها ده بی له چوارچیوهی یه کپارچه یی خاکی کۆماری توركيا جیبه جی بکریټ

كه و ابو نه غجومه نی نوښه ران (به ره زامه نندی نه غجومه نی پیران) په سهندي كرد كه كۆنگریس له سهر نهو بیرویا و په یه كه:

۱- ده ولته تی توركيا ده بی دهسته جی سهرجه م به نديكراوه سیاسیه كان نازاد بکات و كه نديكو سپه كانی سهر نازادی راده رپرین لابیات و به مشیویه ريگا بۆ نهو خوش بکات كه هاوولاتیانی توركيا، له وانه هاوولاتیانی كورد بهو مافه سیاسی و كولتوررییانه شاد بینهوه كه خه لك له سهرجه م ولاته دیوكراتیكه كاندا هدیانه

۲- سه رۆك كۆماری نه مړيكا ده بیټ له هه موو دهره تیڅكا ده ولته تی توركيا ته شویق بکات هه نگا و هه لېگریټ بۆ كۆتایی پیښه نیان به شپری چه كداری لهو ولاته

۳- پارتی كریكارانی كوردستان (PKK) ده بی ناگره ست رابگه یه نیټ و پشتیوانی خوی دوویات بکاته وه بۆ چاره سه رکردنی کیشه كه به شیوازی دیوكراتیك و له چوارچیوهی یه کپارچه یی خاکی کۆماری توركيا

۴- ده ولته تی توركيا ده بی ناگره ست رابگه یه نیټ و جهخت له سهر نهو دروشه بکاته وه كه كۆماری توركيا له سهری دامه زراوه و اتا "ناشتی له نیوخو، ناشتی له جیهان"

۵- بۆ راوهستاندنې ناکوکیه کان، ده بۆ کومیتې نیتونه ته وهی خاچی سوور و ریکخواوه مرؤقدوست و چاودیره کانی دیکه ریگه یان پیډریت بچنه زاو باشووری رۆژه لاتی تورکیا

۶- ده ولته تی تورکیا ده بۆ ههنگاو هه لبرگیت بۆ که مکړدنه وهی بواری روودانی پیکدادانی زۆرتر له داهاتوودا، له وانه:

الف - ریگا به سهرجه م حیزبه سیاسیه کان بدات(که پابهندن به پره نسیبی ناتووندوتیژی) له ژیانی سیاسی تورکیا به شداری بکن

ب - حالته تی ناناسایی له باشووری رۆژه لاتی تورکیا هه لبرگیت

ج - سیستمی میلیشیایی "گاردی گوند" - ه کان هه لپوه شیښته وه

د - سهرجه م که ندوکۆسپه کانی سهر په خشی بهرنامه به زمانی کوردی له ته له فیزیون، رادیو، چاپ، موسیقا و میدیاکانی دیکه هه موار بکات

ه - ریگه به په وروده به زمانی کوردی له قوتابخانه کاندا بدات

و - میکانیزمه کانی راویژ دایمه زړینیت بۆ وشکړدنی سهرچاوهی شهرکه و نیستراتژی گونجاو دابنیت بۆ چاره سهرکړدنی قهرانی نیستای باشووری رۆژه لاتی تورکیا

۷- سهرۆک کۆماری نه مریکا ده بۆ یارمه تی ته کنیکی دابین بکات بۆ جیبه جیبوونی شهرت و مهرجه کانی برکه کانی ۱ تا ۶ .

نه غېوومه نى نوينه ران - ۳۱ ى كانونى دووهمى ۱۹۹۶

پشتيوانى له ناشتى و ديموكراسى له توركييا: پشتيوانى له بريارنامه ۱۳۶

بهريز هويهر، نوينه رى نه ياله تى مريله نند:

جهناى سهرۆك، ۲۵ ى كانونى دووهم من په يوه ست بووم به سهرۆكى كوميسيونى هلسينكى، بهريز "كريس سميت" بۆ خسته پرووى بريارنامه ۱۳۶ ى كۆنگريس - نه غېوومه نى نوينه ران كه خوازيارى كۆتاييپيها تنى ناشتيخوازانه به كي شى نيوان دهولته تى توركييا و ميليشيا كورده كانه. داوا له هاوكارانم ده كه م پشتيوانى له م بريارنامه گرنگه بكهن كه نامانجى كۆتاييپيها تانه به بازنه تى توقينهرى توندوتيرى و ترور كه له نه غجاميدا نه م هم موو خه لكه له دهيه رابردودا كوژراوه و كاريگهرى نه رينى داناوه له سهر نه و هه ولانه كه دهولته تى توركييا ده بى نه غجامى بدات بۆ گه يشتن به ديموكراسيه كى ته واو.

جهناى سهرۆك، زياتر له ۱۰ ساله هاوولاتيانى توركييا، به تايبه ت هاوولاتيانى دانيشتوى باشوورى رۆژه لالت بوونه ته قوربانى كرده وه كانى دهولته تى توركييا كه دهيه ويت به هم موو به هايه ك (به وته ى خۆ) تروريزم ريشه كي ش بكات. زياتر له ۲۰ هه زار كهس له شه رى نيوان هيژه كانى ناسايش، پارتى كرنيكارانى كوردستان (PKK) و گروهه نيسلاميه توندناژۆ نادياره كان كوژراون. سهربازانى تورك له باشوورى رۆژه لالتى توركييا به زۆر زياتر له ۲۶۵۰ گوندى كوردنشينيان چۆل يا كاول كردووه و به رهه مى كشتوكالتى كورده كانيان سوتاندووه و

مەرومالاته كانيان كوشتووه و زياتر له ۳ ميليون كهسيان ناوارة كردووه. هاوولاتياني كورد دهستگير ده كرتين، شهكه بجه ده درين، ده كوژرين و بي سەروشوتين ده كرتين، بي نه وهى هيچ ناسه وارينك به شونياندا جيماييت.

جه نابى سەرۆك، سەرەتاي ئەم مانگە رۆژنامه كاني نه وروپا وينه ي رهنكي سەربازە توركه كانيان بلاو كرده وه كه سەرى براوى گريلا كورده كانيان گرتبوو به دهستوه. ئەم وينه ترسناك و دزيوانه كه نيشاندهرى دپنده يى و پر رق و كينه بوونى ئەم شەپەيه، ناكوكيه كاني نيوان كورده كان و ده ولەت قوولتر ده كات. له هه مان كاتدا ئەم وينانه نيشان ده دات كه پتيويسته به زووترين كات رهوتى ناشتبوونه دهست پيښكات. توندوتيزى و تروريزم ئەم كيڤشهيه چاره سەر ناكات و تهنه ديالوگه كه ده توانييت كوژتايى به تالى و كوڤره وه ريهه كاني ۱۲ سال شەر بينييت. بپيارنامه ي ۱۳۶ ي نهنجومهنى نوينه ران - نهنجومهنى پيران يارمه تى به كوژتاييپهاتن به توندوتيزى و دهستپيكردى ههوله كان بۆ ناشتبوونه و ليكتيگه يشتن ده دات.

جه نابى سەرۆك، من و بهرپر "نيسميت"، سەرۆكى كومسيونى هلسينكى، نامه يهك ده نيرين بۆكاربه دهستاني ريڤكخراوى ناسايش و هاوكارى نه وروپا (OSCE) و داوايان ليده كهين دهستپيشخهري بكهين و پشتيوانى له ههوله كان بكهين بۆ چاره سەربوونى ئەم كيڤشهيه له توركييا. به باوهري ئيمه، OSCE ده بۆ كوڤه لينا ميكانيزمى دريڤخايهين دابنييت بۆ چاو ديريكردين به سەر پيشيلكارى مافى مرؤف و يارمه تى بدات به وشكبوونى سەرچاوه ي ناكوكيه كان و داوا بكات كه سەرۆكى OSCE نوينه ريكى تاييهت بنيرييت بۆ پيشخستنى پرسوپا ده باره ي چۆنيه تى و چه ندايه تى چالاكيه كاني OSCE له داها تودا له توركييا. ئيمه ههروه ها داوامان له سەرۆكى نهنجومهنى

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پيښه كاني نه مريكادا - كوردستاني نيران و توركييا

OSCE له پارلماني نه وروپا كرووه كه ليژنه يه كه بنيټ بؤ توركييا بؤ يارمه تيدان بهم كار. OSCE دهوري يه كلاييكه ره وه ي بينوه له پيشگرتن له شهر و ناوېزيوانى كردن و چاوډيږي كردن به سهر مافى مرؤ له يوگسلافيى پيشوو، قه قازيا، دهولته تاني ناوچه ي بالتيك و شويڼه كاني ديكه. بوونى OSCE له توركييا به تاييه ت يارمه تيدهر دهيت بؤ ريځخواوه ناحكوميه مه حليه كان، گروه نيونه ته وه ييه كاني مافى مرؤ (له وانه كوميته ي نيونه ته وه يي خاچى سور) و تهنانه رؤژنامه نووسان كه كار به دهستاني توركييا ريځگايان پيڼاده نازادانه لم ناوچه يه چالاكى بكهن.

جهنابى سهرؤك، توركييا و نيسرائيل تهنه ولاتاني ديموكراتي رؤژه لاتى ناوه راستن. توركييا هاوپه يمانى ناتويه و نه دماى OSCE يه. ناتوانايى دهولته ي توركييا بؤ چاره سهر كردنى ناشتيخوازانه و ديموكراتيه ي كيشه ي كورد، بنه ما ديموكراتيكه كاني توركييا ده خانه ناو مه ترسى، نابوورى لاوازي توركييا وشك ده كات، هه ره شهيه بؤ سه قامگيږي ناوچه و په يوه ندى نزيكترى توركييا له گهل نه وروپا و ولاته يه كگرتووه كاني نه مريكا تووشى گيروگرت ده كات. دهولته ي ئيمه يارمه تى داوه به چاره سهر بوونى كيشه كان له رؤژه لاتى ناوه راست، بالكان و شويڼه كاني ديكه.

جهنابى سهرؤك، نه گهر به راستى ئيمه بايه خ به په يوه ندييه نيسراتريك، نابوورى و سياسيه كانمان ده دهين له گهل توركييا - كه به بوچوونى من ده بؤ بايه خيشى پيڼده ين - ده بؤ هه ر ئيستا ده ست به كارين بؤ يارمه تيدان به كؤتايي پيڼه اتنى نه م شهره درنده يه. له راستيدا به هوى نه م په يوه ندى و شهريك بوونه ي توركييا و ولاته يه كگرتووه كاني نه مريكايه كه ئيمه ده مانه وى ت يارمه تى بده ين به كؤتايي پيڼه اتنى نه م كيشه يه.

جەنابی سەرۆك، داوا له هاوکارانم دەكەم پشتیوانی له بڕیارنامەی ۱۳۶ بکەن. به باوەڕی من ئەم بڕیارنامەیە یەكەمین ههنگاوی هاوسەنگ و هۆشەندانهیه كه ده‌لته‌تی ئێمه ده‌توانیت و ده‌بی‌ت هه‌لب‌گرت بۆ یارمه‌تیدان به چاره‌سه‌ربوونی ئا‌شتی‌خ‌وا‌زانه‌ی كێشه‌ی دژوار و دووبه‌ره‌كینه‌وه‌ی كورد له توركيا. داوا له هه‌موو ئه‌و هاوکارانه ده‌كەم كه بایه‌خ به مافی مرۆڤ و په‌یوه‌ندییه‌كانمان له‌گه‌ڵ توركيا ده‌ده‌ن كه پشتیوانی له‌م بڕیارنامەیە بکەن. ئێمه ده‌بی‌ یارمه‌تی بده‌ین به راوه‌ستانی توندوتیژی.

ئاگرهستى دووه مى **PKK** و دهولهتى ولاته يه كگرتووه كانى نهمريكا
(نامهى نهدامانى كۆنگريئس بۆ سەرۆك كۆمارى ولاته يه كگرتووه كانى نهمريكا)
۲۵ى ئادارى ۱۹۹۶ - نهنجوومهنى نوينه ران

كۆنگريئسى ولاته يه كگرتووه كانى نهمريكا
نهنجوومهنى نوينه ران
واشنگتۆن، دى سى ۲۰۱۵
بهريز جهنابى ويليام. ج. كلينتۆن
كۆشكى سى

بهريز جهنابى سەرۆك كۆمار
له ۲۳ى كانوونى دووه مى ۱۹۹۶، ئيوه وتتان "ئيمه دهتوانين و دهبى بيبين به باشتري
ناشتيپاريئى جيهان".
ئيمه داواتان ليدهكهين يارمهتى بدەن به چه سپانى ناشتى بۆ كورده كان كه دۆى
سەركوتى زالمانهى دهولهتى توركيا له باشورى رۆژهلاتى توركيا خبات دهكهن.
له ولاتى ئيمه گهليكهس ئاگادارى نهوه نين كه نهم كيشهيه بووته هۆى
كولبوونى زۆربەى ناوچه كانى هەريمى كوردنشين لهو ولاته. بهداخهوه نهو
چه كوچۆله كه ولاته يه كگرتووه كان دهيدات به سوپاى توركيا، هيچ يارمهتیهكه به
ساريژبوونى نهم نه هاهمهتیه نادات.

برپارنامه ی ۱۳۶ ی خولی ۱۰۴ ی کۆنگریس ئامازه به وه ده کات که " زهره رو زیانی مرۆفی ئەم کیشدیه زۆره و له نهجامیدا زیاتر له ۲۰ ههزار کهس کوژراون و زیاتر له ۳ میلیون خه لکی سیقیل ئاواره و دهر به دهر بوونه و زیاتر له ۲۶۵۰ گوندی کوردنشین کاول بووه".

جهنابی سه روک، ده کریت ئەم شه په کوتایی پیبیت. گه لی کورد ناشتی ده ویت و ریه رایه تی (بزووتنه وه) چه کداریه که ی له ۱۵ دیسامبری ۱۹۹۵ ئاگر به ستیکی په کلایه نه ی راگه یاندوه بۆ نه وه ی ریگای دژوار به لام پیویستی ناشتی هه موار بکات. زۆربه ی هه ره زۆری خه لکی تورکیا و دۆسته راسته قینه کانیشیان له سه راسه ری جیهان خوازیاری ناشتین، ته نها ریه رایه تی ده ولته تی تورکیایه که پیداگری له سه ر شه په ده کات.

جهنابی سه روک، ئیمه داواتان لیده که ین دا بین کردنی چه کوچۆل بۆ تورکیا رابه ستینن تا نه و کاته که ده ولته تی تورکیا کوتایی به هه لسه که وتی خراپ له گه ل کورده کان به ییت و به لینی نه وه به ئیداره که ی ئیوه بدات که ئەم خه لکه نامۆبووه ناشت ده کاته وه.

جهنابی سه روک، ئیمه داواتان لیده که ین ئەم هه له هیوا به خشه بقۆزنه وه، که ده گونجیت له گه ل تیروانیی نیوه بۆ پیکهاتنی جیهانیکی به دور له کیشه گه وره کان.

ئیمه ده مانه ویت له ولاتی کورده کان، کوشتن و برین کوتایی پیبیت و ناشتی سه قامگیر بیت و مافه سیقیله کانی کورده کان پیاپی زیت.

لەگەل رۆزماندا

ئەندامانى كۆنگرەيس:

جان ئىدوارد پۆرتەر¹، ئىستىپان ئىدوارد تۆريس²، مايكىل بىليرىكانىس³، مۆرىك
هينچى⁴، فرانك پالۆن⁵، ئىدۆلفۆس تاونس⁶، كارولين مالۆنى⁷، ئانا ئىشۆ⁸، رۆبىرت
ئى. ئاندرۆ⁹، ويلىام. ئۆ. لىپىنسكى¹⁰، فرانك. ر. ۆلف¹¹، گارى. ل.
ئاكىرمەن¹²، چارلز. ئى. شامىر¹³، ئىليزابىت فۆرس¹⁴، رۆبىرت. گ. تورىسىلى¹⁵

-
- ¹ John Edward Porter
² Esteban Edward Torres
³ Michael Bilirakis
⁴ Maurice Hinchey
⁵ Frank Pallone
⁶ Edolphus Towns
⁷ Carolyn Maloney
⁸ Anna Eshoo
⁹ Robert E. Andrews
¹⁰ William O. Lipinski
¹¹ Frank R. Wolf
¹² Gary L. Ackerman
¹³ Charles E. Schumer
¹⁴ Elizabeth Furse
¹⁵ Robert G. Torricelli

٢٧ ی ئاداری ١٩٩٦ - ئەنجومەنی نوێنەران

تورکیا سازوبەرگە سەربازییەکانی ولاتە یەكگرتووەکانی ئەمریکا دژ بە كوردەكان
بەكار دەهێنێت

بەرێژ هامیلتۆن، نوێنەری ئەیالەتی ئیندیانا:

جەنابی سەرۆك، له ٨ ی ئەیلوولی ١٩٩٥ نامەیەكم ئارد بۆ وهزیری دەرەوهی ئەمریکا، کریستۆفر كه تییدا كۆمەڵێك پرسیارم خستەپوو دەربارەیی شیوهی كهلكوهرگرتن و كهلكوهرگرتنی خرابی تورکیا له سازوبەرگە سەربازییەکانی ولاتە یەكگرتووەكان. سەرەتای ئەمسالیش دەربارەیی هه مان مەسەله نامەیەكم ئارد بۆ وهزارەتی دەرەوه و ئەوانیش له بەرواری ٢٩ ی شوباتی ١٩٩٦ وهلامی منیان دایهوه. ئیستا دەمەوێت وهلامی نامەكەیی وهزارەتی دەرەوه به نامەكەیی مانگی ئەیلوولی خۆم بچەمەپوو كه دەرپری هەلئۆستی ئیدارەیی ئەمریکایه به نیسبەت بارودۆخی مافی مەرۆك له تورکیا و پەییوهندیی به مەسەلهی كهلكوهرگرتنی تورکیا له سازوبەرگە سەربازییەکانی ولاتە یەكگرتووەکانی ئەمریکاوه ههیه.

بههۆی ئەوهی به باوهری من بیروپۆچوونهکانی ئیدارەیی ئەمریکا زانیاری دەدات به ئەندامانی دیکەیی ئەنجومەن و سودمەنده بۆ فورموله کردنی شیوازی هەلسوکەوت له گەڵ ئەم مەسەله گرنگه، لێره دهقی نامەكەیی خۆم و وهلامەكەیی ئیدارەیی ئەمریکا دهخەمەپوو:

وهزارهتی دهره وه

واشنگتۆن، ۲۹ ی فوریه ی ۱۹۹۶

به ریتز "لی هامیلتۆن"^۱، نه ندای نه غجومه نی نوینه رانی ولاته یه کگرتوه کانی نه مریکا

نهمه وه لای نه نامه که ی ئیوه یه که ۸ ی نه یلوی ۱۹۹۵ دهراره ی مافی مرۆ له تورکیا ناردوتانه بۆ کریستوفر، وه زیری دهره وه. ههروه ها که ئیمه له وه لای نه ناپاسته وخۆکه ی ۱۱ تشرینی دووه می ۱۹۹۵ دا ناماژه مان پیکردوه، ئیوه کۆمه لێک کێشه ی جیدیتان له نامه که تاندا خستوه تهروو. سپاستان ده که یه که نه وهنده کاتتان دا به ئیمه تا نهم وه لای نه ناماده بکه یه. ئیوه له نامه که تاندا ناماژه تان به وه کردبوو که مه سه له ی پتیشیلکردنی مافی مرۆ له تورکیا، جینگای نیگه رانی جیدی کۆنگریسه. ئیمه ستایشی نیگه رانی ئیوه و هاوکارانتان ده که یه به نیسبه ت نهم مه سه لانه. مشتومره کان، راپۆرته کان و راگه یاندننامه کانی کۆنگریس، رینگایه کی پرپایه خه بۆ نه وه ی ده ولته ی ولاته یه کگرتوه کان نیگه رانی خۆی به نیسبه ت مافی مرۆ له تورکیا نیشان بدات.

ههروه ها که ئیمه پهیره ی له ناماچه کاغان له تورکیا ده که یه، نه وه ش گرنگه که ده رک بهو کێشانه بکه یه که تورکیا له گه لێ روبه پرویه. پارتی کرێکارانی کوردستان (PKK) رایگه یاندوه که ناماچی سه ره کیی دامه زاندنی ده ولته ی سه ره خۆی کورده له سه ره به شیک له خاکی ئیستای تورکیا. له گه ل نه مه شدا ئیمه نیگه رانی به نیسبه ت شیوازی ئه په راسیونی تورکیا له باشووری رۆژه لاتی تورکیا.

^۱ LEE HAMILTON

همروه ها كه نيتم له راپورتى سالى نهى وه زاره تى دهره وه دهرباره ي مافى مرؤڤ و راپورتى تاييبت- كه مانگى حوزديران دهرباره ي بارودؤخى باشورى رۆژه لآت ته تسليم به كۆنگريسمان كردوه- باسان كردوه، نهم ئوپه راسيونه ي توركييا بووه ته هؤى كوژرانى خه لكى سڤيل و چۆلكردن و سوتاندنى گونده كان.

ئيه پرسيارتان كردوه كه ئيداره ي ولاته يه كگرتووه كان چى ده كات دهرباره ي نهو زانياريانه كه له وانه يه سوپا ي توركييا سازويه رگه سهربازيه به رگرييه كانى ولاته يه كگرتووه كان دژى خه لكى سڤيل به كار به يئني ت له كاتى ئوپه راسيونه كانى دژى PKK . نيتم له راپورتى مانگى حوزديراندا له ژير ناوى "بانگه شه كانى پيشيلكردنى مافى مرؤڤ له لايهن توركييا و بارودؤخى قوبرس" باسى نهم مه سه لانه مان له بنه مادا كردوه. نهم راپورتانه به توندى نيتمه زيز ده كات. نيتم به رده وام هؤشداريمان داوه به ده ولته ي توركييا كه له كاتى ئوپه راسيونه سهربازيه ره واکانى، دوورى بكات له هيرشكردنه سهر خه لكى سڤيل و غهيره سهربازى. نيتم رونان كردوه ته وه كه به گويره ي ياسا ي يارمه تى بيانى و ياسا ي كونترولى هه ناردنه دهره وه ي چهك، نيتم به رده وام ره چاوى بارودؤخى مافى مرؤڤ ده كه ين بۆ نه وه ي نايا سازوبه رگى سهربازى بفروشين به و ولاته يا نا.

به له بهر چا وگرتنى چالاكيه كانى "گروپى مه رگى" توركييا له باشورى رۆژه لآت، همروه ها كه نيتم له راپورتى حوزديرانى رابردودا ناماژه مان پيكردوه، نيتم كۆمه ليك راپورتمان به ده ست گه يشتووه كه ده ولته ي توركييا ده ستى هه يه له م چالاكيه مرؤڤكوژانانه دا. له م په يوه ندييه دا ژماره يه كه له تروريستانى حيزبوللآي توركييا نيستا له به رده م دادگادان به هؤى تيوه گلان له "كوشتنه گوماناوييه كاندا". به گويره ي

راپورتی بنیادی متمانہ پیکراوی مافی مرؤفی تورکیا، نهم جوړه کوشتانه له سالی ۱۹۹۵ زور که می کردوه.

نیمه بهرده وام به تورکه کاغان وتووه که سهر نهو باوهره نین که تنها ریگاچاره ی سهر بازی کوټایی به کیسه کانی باشووری روزه لات ده هیئت و پیداگریان له سهریان کردوه که به شوین ریگاچاره ی سیاسی و کومه لاتیدا بن که له دریځاخنه دا سهرکه وتوو ده بیټ. نهم ریگاچارانه، مافی یه کسانۍ ته و او - له وانه مافی کوولتووری و زمانی - بؤ سهرجه م هاوولاتیانی تورکیا - له وانه کورده کان - له خو ده گریټ. نیمه دلخوش بووین به کرده و رووله زیاد بووه کانی (تورکیا) بؤ به خشینۍ نهم مافانه به کورده کان، بؤ غونه دادگای پیداچوونه وای بالای تورکیا له تشرینی یه کم بریاری دا که نه دمانی کوردی پیشوی پارلمانی تورکیا سووچیان نه کرده ووه که به زمانی کوردی سویندیان خواردووه و شریتی رهنگاورهنگی کوردیان له بهر کرده ووه و وتوویانه که زمانی تورکی بؤ نه و ان زمانی کی بیانیه.

نهم بریاره ی دادگای پیداچوونه ووه له باره ی نهم مه سله انه - که زور هه ستیاره له تورکیا - له وانه یه گلزیی کی سهره هه لکات بؤ دادگا کانی خواره ووه و یارمه تی بدات به پیشکه وتنی مافه کانی کورده کان. به باوهری نیمه نهو مه سله یه گرنگه که نهو که سانه که دهر به دهر بوونه، قهره بوو بگرینه ووه و بتوانن بی ترس بگرینه ووه بؤ زیدی خو یان و نه گهر بارودوخی ناسایش ریگه به گه رانه و هیان نه دات، نهو گرنگه که گوندنشینان قهره بوو بگرینه ووه و له شوینه کانی دیکه نیشته جی بگریټ. نیمه ش، وهک نیوه، نیگه رانین که تورکیا نه ی توانیوه پیداویسته کانی دهر به دهر بووان دابین بکات و ده ولته تی نویی تورکیا ته شویق ده که ین که هه لسیټ به دابین کردنی پیداویسته کانیان.

له درێژخایه ندا پیتیسته که دیالوگ له نێوان دهولتهتی تورکیا و نوینه ره کورده کان نه نجام بدریت بۆ شه وهی رینگاچارهیه کی درێژخایه ن بۆ کیشهی باشووری رۆژهه لات بدۆزنه وه. پیتیسته نه وانه که هه لده سه ن به دا کوکی له کورده کان، به دلپاکی و خیرخوازییه وه کار بکه ن. له م په یوه ندیه دا ئیوه پرسیارتان کردوه که ئایا شه ندا مانی پیشووی پارلمانی تورکیا سه ربه پارتی DED که مافی پارێزرابوونیان لێ سه ندراره ته وه و هه لته اتوون بۆ شه وروپا، ده توانن ببن به نوینه ری کورده کان. به داخه وه هه ندی له م پارلمانتارانه چوونه ته ریزی "پارلمانی کوردستان له ده ره وی ولات" (KPIE) که PKK پێداویستیه کانی دا بین ده کات و له کونترولی PKK دا یه. که وابو ئیمه ناتوانین پشتیوانی له وه بکه ی که تورکیا له گه ل KPIEO و تووێژ بکات. هه ندی لایه نی و تووێژی ره و هه ن که ده ولته تی تورکیا ده توانیت نیگه رانیه کانی کورده کانیان له گه لدا باس بکات. هه رچه ند پارتی دموکراتی گه ل (HADEP) که لایه نگری کورده کانه، نه یه توانیوه ۱۰٪ ی سه رجه م ده نگه کانی تورکیا به ده ست به یینیت بۆ شه وهی کورسی له شه نجوومه نی نیشتمانی بالای تورکیا به ده ست به یینیت، به لام باش توانیویه تی هه لمه تی هه لبه اردن به رپوه ببات و ژماره یه کی زۆر له ده نگه کانی له باشووری رۆژهه لات به ده ست هینا وه.

له مه زیاتر حیزبه کانی دیکه، سیاسه تمه داران، که سایه تیه ئاکادیمیکه کان، بازرگانان و رۆژنامه نوسانیش توانیان نیگه رانیه کانی کورده کان له کاتی هه لمه تی هه لبه اردنی شه م دوا ییه بجه نه رپوو. شه مانه کو مه لی پیشهاتی شه رتین و ههروه ها کو مه لیک نیشهانی دیکه هه یه که پێداگرتنی ئیمه له سه ر مه سه له ی مافی مرۆف له گه ل تورکه کان، سه رکه و توتو بووه. هه مو ارکردنی یاسای بنه رته تی له هاوینی رابردوو، به شداری

کورد و کوردستان له به لکه نامه نه پښتنيه کاني نه مرکاډ۱- کوردستان نيران و تورکيا

سیاسی (هاوولاتیانی تورکیا) ی به شیوه گهلی جوړاو جوړ پره پېداوه، له وانه مافی دهنگدانی کهسانی ژور ۱۸ سال و نه وانه که دانیشتهوی دهره وهی تورکیان. ههروه ها بزائیکي دیکه له نارادایه بۆ به خشیني دهسه لاتی زورتر له دهولته تی ناوهندی به دهسه لاتدارانی مه حلی. ههروه ها له ۲۷ ی نوکتوبر، دهولته تی تورکیا - به ته شوی ولاته یه کگرتوه کان و نه وروپا - مادده ی ۸ ی یاسای دژه تیوری هه موار کرد که دهولته تی تورکیا که لکی لیوه رده گرت بۆ سنووردارکردنی نازادی راده برپین. له نه غامی نه م پېداچونه وهی ده زیاتر له ۱۳۰ کهس له به ندیخانه نازاد کراون و گهلی له وانه ی که چاره نووسیان له به ندیخانه دا دیار نه بوو، حوکیان له سهر دراوه.

کاربه دهستانی ولاته یه کگرتوه کان دریژه ده دن به چاودیری کردنی نریک به سهر پیشیلکارییه کانی مافی مرؤ له تورکیا. چاودیرییه کانی نیمه له سهر بارودؤخی مافی مرؤ له تورکیا نه غامی ههولته به رده وام و زیاده کانی بالۆیترخانه ی ولاته یه کگرتوه کان له تورکیا و بالۆیترخانه ی ولاتانی دیکه له ولاته یه کگرتوه کانه که ناگاداری مه سه له کهن. کاربه دهستانی نیمه به شیوه ی ریکوپیک له گهل کاربه دهستانی هه لبؤیتر دراوی دهولته تی تورکیا و پارلمانی تورکیا دیدار ده کهن. نیمه ههروه ها له گهل ره خنه گرانی دهولته تی تورکیا - له وانه NGO نیونه ته وهی و ناوخوییه کانی تورکیا، کؤمه لای مافناسان، پاریزهران و پزشکان و و چالاکانی دیکه ی مافی مرؤ - قسه ده کهین. کاربه دهستانی ولاته یه کگرتوه کان به رده وام سهردانی باشووری رۆژه لات ده کهن و له وی له گهل کاربه دهستانی دهولته و پارتی کاریگه ره کان دیدار ده کهن. نیمه ههروه ها به رده وام پشتیوانی له گؤپینی بارودؤخه که ده کهین له ریگای پشتیوانی کردن له و که سانه که پابهندن به مافی مرؤ و چاکسازی دیوکراتیک، له وانه

NGO کانس تورکيا. نه مه هه و لیکي دريژخايه نه که پيويستی به تيوه گلانی بهرده و ام هه به. خالی گرنګ که ده بی له پيشه وه بيزانين نه وه يه که هيژي راسته قينه بۆ نالوگوري دموکراتيک له تورکيا ده بی له نيو خودی هاوولاتیانی تورکيا وه هه لېسیت و ناماځي نيتم ده بی نه وه بی که تا نه شوينه که پتمانده کريت، يارمه تيان بده ين.

هيوادارم نه م زانياريانه سودمېند بیت. نه گهر هه ست ده کهن له م په يوه ندييه دا ده ترانم زانياری زورترتان پيېده م، به خاترجه ميه وه په يوه نديم له گه ل بگرن.

له گه ل رتزمدا

ويندی شیرمان^۱

جیگری وه زیری دهره وه بۆ کاروباری کۆنگریس

کوميته ی په يوه ندييه کانس دهره وه، نه مچوومه نی نوينه ران

واشنګتۆن، ۸ ی نه يلوولی ۱۹۹۵

بهريژ وارنير کريستوفير، وه زیری دهره وه

وه زاره تی دهره وه، واشنګتۆن، دی سی

بهريژ جهنابی وه زیر

سپاس بۆ وه لامة که تان له ۱۵ ی ناب به نامه که ی ۲۹ ی حوزه يران ه ن دهرباره ی شيوه ی که لکوه رگرتن و خراب که لکوه رگرتنی تورکيا له سازوبه رگه سه ربازييه کانس

^۱ WENDY R. SHERMAN

ولاته یه کگرتووه کان . ده مه ویت درێژه به ده برپینی بیروپاکانم بدهم و چهند پرسیارێک له پال دوو هیلێ گشتیدا بجه مه پروو .

یه کهم: من هیشتا زۆر نیگه رانم به نیسبهت که لکهوهرگرتنی تورکیا له سازوبه رگه سه ربازییه کانی ولاته یه کگرتووه کان له باشووری رۆژهه لاتنی تورکیا و نهو راپورتانه که ده لێن تورکیا که لکی خراپ لهم چه کانه وه ده گریت و گونده کانی پی وێران ده کات و بی فرق و جیاوازی تهقه له خه لکی سفیل ده کات. نهم پیشیلکاریانه ده توانیت بیته هۆی پشتیوانی نه کردنی کۆنگرێس له تورکیا. ئیوه له وه لامی نامه که می مندا ئاماره تان به وه کردووه که پاراستنی ناسایشی ناوخۆ، له پال مافی خۆپاراستن، رینگا به وه ده دات که تورکیا سازوبه رگه سه ربازییه به رگرییه کانی ولاته یه کگرتووه کان به کار بهینیت، به لام ولاته یه کگرتووه کان لهو راپورتانه ده ترسیت که به گوێره ی نه وانه ژماره یه کی زۆر له خه لکی سفیل له سه روبه ندی ئوپه راسیونه کانی ده و له تی تورکیا دژ به PKK کوژاون.

لهم په یوه ندییهدا چهند پرسیارێکم ههیه:

- ئیوه راست و دروست ده تانه ویت چی لهم راپورتانه بکهن؟

- ئایا سیاسه تی ولاته یه کگرتووه کان نه وه یه که بۆ نمونه به تورکیا بلێت " کاتی که ئیمه راپۆرتی کاولکردنی گونده کان یا کوژانی خه لکی سفیل ده بینین، پێمان باش نییه و ناتوانین نهم پیشیلکاریانه به که لکهوهرگرتن له سازوبه رگه سه ربازییه کانی ولاته یه کگرتووه کان تهحه مول بکهین؟

- نیستراتژی ولاته یه کگرتووه کان چیه بۆ مسوکه رکردنی نه وه ی نهم کرده وانه کوژایی

پیتییت؟

ههروهه كۆمهليك پرسیاری دیکهه ههیه دهبارهی سیاسهتی ولاته یه کگرتوه کان له بهرامبهر تورکیا له پهیوهندی له گهڻ چاره سه رکردنی کیشهی کورد له باشووری رۆژهه لاتی تورکیا.

ئێستا هاوسۆزی و هاوخه مییه کی زۆر له کۆنگریس ههیه به نیسبهت بارودۆخی دژواری کورده کان له تورکیا. من شك نايم ههچ نه دنامیکی کۆنگریس له جیا بوونه وهی کورده کان یان هه لوه شانه وهی تورکیا پشتیوانی بکات، به لکوه نه دنامانی کۆنگریس به توندی پشتیوانی له مافی یه کسان، له وانه مافه کولتوری و زمانیه کان بۆ سه رجهم هاوولاتیانی تورکیا، له وانه کورده کان ده کهن. نه دنامانی کۆنگریس نیگه رانن له پشت به ستنی بهرده وامی ده ولته تی تورکیا به هێزی سه ربازی بۆ سه رکوتکردنی راپه رپینی کورده کان له باشووری رۆژهه لات و ده یانه ویت ولاته یه کگرتوه کان ده وری چالا کانه تر بگپیت بۆ هاندانی وتووێژ له نیوان گروپینکی زۆر له هاوولاتیانی تورکیا بۆ کۆتایی پیه یان به توندوتیژی. من له وه نیگه رانم که نه گه ر نه م بارودۆخی ئێستا بهرده وام بیت، سیاسه تی ولاته یه کگرتوه کانی نه مریکا به نیسبهت تورکیا تووشی کیشه بیت.

نه م هاوینه هه مواری کړدنیک له یاسای یارمه تی بیانی له نه نجوومه نی نوینه ران په سه ند کرا که یارمه تیه کانی ولاته یه کگرتوه کانی نه مریکا به تورکیای سنووردار ده کرد، به هۆی نه وهی نه نجوومه نی نوینه ران له وه نیگه ران بوو که که نه گه ر مه سه له ی مافی مرۆڤ به شیوه یه کی گوڤاو چاره سه ر نه کړیت، کۆمه لیک کیشه ی دیکه سه ره له ده دات. من ده رک به وه ده که م که سیاسه تی ولاته یه کگرتوه کان نه وه یه که پشتیوانی له یه کپارچه یی خاکی تورکیا بکات و پشتیوانی له چاکسازی دیموکراتیک له تورکیا

کورد و کوردستان له به لکه نامه نه پښتویه کانی نه مریکا ده - کوردستانى نېران و تورکيا

بکات بۆ باشتر بونی بارودۆخی مافی مرۆڅ و وشک کردنى سەرچاوهى پشتيوانى له
PKK . باشه، به لām له م په يوه ندييه دا چهند نهم پرسياړي کم هه يه:

- ولاته يه کگرتووه کانی نه مریکا ده يه ویت چى بکات بۆ بهر ه وپیشبردنى هه وله کان له
تورکيا بۆ هه موار کردنى ماده ده ی ۸ ی یاسای دژه ترور؟

- سیاسه تى ولاته يه کگرتووه کان و بارودۆخی باشوورى رۆژه لاتی تورکيا چى به سهر
دیت نه گمر هاتوو هه وله کان بۆ هه موار کردنى ماده ده ی ۸ ی یاسای دژه ترور
سهر نه که وت يا ده ستى لیږه لگيرا.

- ولاته يه کگرتووه کانی نه مریکا ده يه ویت چى بکات بۆ پیشکه وتنى هه وله کان بۆ
ده سته به ربوونى مافی يه کسان بۆ کورده کان له تورکيا؟

- نایا ولاته يه کگرتووه کانی نه مریکا پشتيوانى له مافه سیاسى، کولتوورى و
زمانیه رهواکانى هاوولاتیانى کوردی باشوورى رۆژه لاتی تورکيا ده کات؟ کار دانه وهى
نیوه چیه له بهرام بهر لیډوانه کانی نهم دوايیانه ی کار به ده ستانى پایه به رزی تورکيا که
وتوویانه په ره پیدان به م مافانه، نامانجی سهره کی نه وان نییه؟

- له دیا لۆگه که ی ئیمه له سهر مافی مرۆڅ، نایا ولاته يه کگرتووه کانی نه مریکا گوشار
ده خاته سهر ده وله تى تورکيا و فدرمانده یی گشتى سوپای تورکيا که ده ست هه لېگرن
له تاکتیکه کانیان دژ به خه لکی سفیلی کورد وه ک چۆل کردنى زۆره ملیتى و سووتاندنى
گونده کورد نشینه کان؟

- ده وله تى ولاته يه کگرتووه کان ده يه ویت چى بکات له گه ل نه و بانگه شانه که ده وله تى
تورکيا پشتيوانى له چالاکیه کانی "گروپه مرۆڅ کوژه کان" ده کات (یا چالاکیه کانیان

تهحه مول دهكات) كه تا ئيستا سهدان چالاكي كورديان له باشووري رۆژهه لاتي توركييا كوشتوه.

- سياسي ولاته يه كگرتووه كان چييه به نيسبته ديدار و هه لسو كه وت له گه ل پارلمان تاره كورده كاني باشووري رۆژهه لاتي توركييا، بي له بهر چاو گرتني نه وه كه نايا ئيستا ده توان كورسي له نه نجوومه ني نيشتماني به ده ست به يئن يا نا؟

- نايا ولاته يه كگرتووه كاني نه مريكا پشتيواني دهكات له وتوويژه كاني نيوان ده وله تي توركييا و پارلمان تاره كورده كان كه ئيستا له دهره وه ي ولاتن. به بۆچووني ئيوه ده وله تي توركييا ده بي له گه ل كي وتوويژه بكات.

- ولاته يه كگرتووه كاني نه مريكا ده يه ويت چ جوړه ميكانيزميكي سياسي پيشبخت له نيوان ده وله تي توركييا و ناسيوناليسته كورده كان بۆ نه وه ي توركييا ته شويق بكات ته نها پشت به ريگ چاره ي سهربازي نه به ستيت.

چاوهرواني وه لامي ئيوه.

له گه ل نه وپه ري ريژمدا

لي ه هامي لتون

نه ندامي پايه به رزي نه نجوومه ني نوينه ران سهر به پارتی ديموكرات

۱۰ ى نەيلوولى ۱۹۹۶ - نەنجومەنى نوينەران

توركييا: دەولەتى نوئى، سەركوتى دىرىن

بەريز كرىستوفىر ئىسمىت، نوينەرى ئەيالەتى نيوجىرسى:

جەنابى سەرۆك، لە ماوەى ئەم چەند ھەفتەيەى دوايىدە، دەولەتى نوئى توركييا بەھەمان شىوەى دەولەتانى پىشووئى خۆى، ئەركە نيونەتەو ەيىپەكانى خۆى بەنيسبەت مافى مرۆڤ و بەلئىنەكانى پىشووئى خۆى بۆ جىبەجىكردنى رىئوشوئىنەكانى يەكيتتى ئەوروپا، پشتگوى دەخات.

لە ۲۶ ى ئاب، ۴۱ ئەندامى "حيزبى ديموكراتى گەل"(HADEP) لەوانە رىبەرايەتى ئەم حيزبە، تۆمەتى پەيوەندى لەگەل پارتى كرىكارانى كوردستان(PKK) يان خراوتە پال. لە ھەمان رۆژدا، دوو سەرنووسەرى رۆژنامەى توركىش دەيلى نىوز تۆمەتى "زيانگەياندن بە پرستىژى ھىزە چەكدارەكان"يان خراوتە پال بەھۆى بلاوكردنەوئى"ھەلسەنگاندىكى بىروراي گشتى". لە ۳ ى ئەيلوول، ئاكىن بىردال^۱، سەرۆكى كۆمەلەى مافى مرۆڤى توركييا دەستگىر كرا بەھۆى بەشدارىكردن لە لىئۆنەيەك كە وتووئىژى كردووە بۆ ئازادكردنى سەربازانى توركييا كە PKK دەستگىرى كردوون.

جەنابى سەرۆك، دەولەتى توركييا ھەنگاوەكانى چر كردووەتەو ە بۆ ئاڤەوا كردن و ئاياسايى كردنى HADEP كە تەنھا حيزبى سياسى كوردەكانى توركيايە. زياتر لە

۱/۲ میلیون دهنگدري کورد له هه لېژاردنی کۆتایی کانوونی یه کهم پشٹیوانیان له HADEP کردوه، و رۆژ به رۆژ زیاتر وهک ناویژیوان له شه پری خۆیناوی نیوان هیزه کانی ده ولت و گریلا کورده کان سهیر ده کریت. له گه ل نه مه شدا هه ر وهک نمونه کانی پیشووی خۆی، حیزبی دیموکراتی گه ل (HADEP) که ۱۳ کهس له پارلمانتاره کانی به تاوانی راده رپرین خراونه ته به ندیخانه یا دوور خراونه ته وه، نیستا بووه به نامانجی هیرش ده ولت.

له مانگی حوزه ریران دابه دواي کۆبوونه وه یه کی نه م حیزبه که تیتیدا نالای تورکیا دراندراوه، ۲۸ کهس له نه ندامانی ریبه رایه تی HADEP ده ستگیر کراون و له و کاته وه له به ندیخانه دان بی نه وه ی سووچه که یان روون بکریته وه و سه ره پای نه وه ی که رایانگه یان دووه هیچ په یوه ندیه کیان له گه ل رووداوی دریانی نالای تورکیا نه بووه. دوا به دواي نه م رووداوه، ۳ کهس له نه ندامانی HADEP کوژراون و نووسینگه کانی حیزب له "نیزمیر" ته قیتندراونه وه. دو کهس له وانه که نالاکه یان دراندووه، تۆمه تی خیانه تیان خراوته پال و له وانه یه له گه ل سزای مه رگ به ره وپرو ببنه وه.

جه نابی سه رۆک، هیستریای^۲ ناسیونالیستی تورك ده رباره ی رووداوی نالاکه، هه روه ها ناکام و نه بجامی نه ریتی بۆ پارلمانتاریکی پیشووی DEP به ناوی "سیری ساکیک"^۳ به دواوه بووه که وتوویه تی: "گه لیت که ده یه ویت ریژی تایبه ت له نالاکه ی بگيردیت، ده بی خۆیشی ریز له نالای گه لانی دیکه بگريت". دادنه ستینی تورکیا

^۱ hysteria (هیستریا جوړه نه خۆشییه کی ده روونییه - وه رگیت)

^۲ لیره وهک Sirri Sakik ناوبراوه به لām سه لیم ساداک راسته (وه رگیت).

نهم ليدوانه ي به "هانداني جياييخوازي" له قه له م داوه و به گوږه ي ماده ي ۸ ي ياساي دژه تيرور تۆمه تباري كردهوه.

جه نابی سەرۆك، له وانه يه ئيه بلين كه ماده ي ۸ ، پاييزي رابردودا هه موار كرا بۆ نه وه ي نيگه رانيه كاني نه وروپا ده رباره ي بارودۆخي مافي مرۆڤ له توركييا كه م بكره تته وه كه پيشمه رجى چوونى توركييا به بۆ ناو يه كيتتى نه وروپا. له و كاته وه چه ند كه س به گوږه ي ماده ي ۸ ي نو ي و هه موار كرا، خراونه ته به نديخانه و سه دان كه سى ديكه له گه ل كۆمه لتيك كه ندو كۆسپى هاوشيه ي ديكه رووبه پروو بوونه ته وه.

جه نابی سەرۆك، مه سه له ي رۆژنامه ي توركييش ده يلى نيوز نيشان ده دات كه چۆن رۆژنامه نووسه به ناويانگه كانيش له گه ل سهركووتى به رده وام رووبه پروون. "ئيلنور جه ويك" كه به شدارى له كۆبوونه وه يه كى كومسيونى هلسينكيذا كرده وه ده رباره ي هه لېژاردنه كاني توركييا، و "هايري بيرلر"^۵ حوكمى ۶ سال به نديخانه يان نه سه ر دراوه به هۆى بلاو كرده وه ي نه خنامه كاني هه لسه نگاندى بيروپاي گشتى ده رباره ي ئالتييرناتيغه كاني ده ولت دوا به دواي هه لېژاردنه كاني سالى رابردوو.

جه نابی سەرۆك، مه سه له ي ديكه، كيشه ي سهرۆكى كۆمه له ي مافي مرۆڤ (HRA) ، به رپز "ئاكين بيردال" ه كه به شدارى له كۆبوونه وه كاني كومسيونى هلسينكى له ۱۹۹۵- كرده وه. نهم كۆمه له يه و سهرۆكه كه ي، "ئاكين بيردال" وه ك سهرچاوه يه كى بايه خدارى زانيارى ده رباره ي پيشييلكاريه كاني مافي مرۆڤ له توركييا، خه لاتي جوراوجوريان له ولاته يه كگرتوه كاني نه مريكا و نه وروپا وه رگرتوه. هه ر له

سهره تاي دامه زرانده وه، چالاکاني HRA له گهڼ سهرکوټي توندي ده ولټ رووبه پروو بوونه ته وه، ۱۵ لقي HRA له باشووري روزه لاتي تورکيا داخراون، چالاکان و ريپره کاني به دهستي گروهه مرؤفکوژه کان (که حکومت پشتيويان ليدنه کات) کوژراون و سهدان نه ندامي ده ستگير کراون و خراونده به نديخانه. به هر حال پاساوي نامه عقولتي ده ولټ بؤ گرتني هم که سانه، واي له کازبه دهستاني حکومتي تورکيا کردوه که زياتر له حده ساتاساتي و وه سواسي بن.

"ناکين بيردال" به شداري کردبوو لهو ليژنهي که هولي ددها بؤ نازاد کردني نهو سهر يازه تورکانه که PKK به ديلي گرتبون. هم ليژنهي - که هندی له پارلمان تاراني سهر به حيزبي ده سلاتداري "ريفاه" سهرؤکايه تي ده کرد و کومه ليک چالاکی ناسراوي مافي مرؤفي له خو ده گرت - به ماوه ي چند ه هفته له چاپه مهنه کاندا و ناوختي حکومت باسي ليده کرا. هم کاره ي ليژنه (هر چند سهرکه وتوو نه بوو) نهو بيروبوچوونه ي به هيتر کرد که له وانه سوي، تورکيا به هه لسوکه وتي تنها و تنها سهر يازي خويدا بچيته وه له بهرام بهر راپه ريني کورد.

هم بيروبوچوونه له نيو گروهه ده سلاتداره کان شله ژاوي زوري دروست کرد و سهره نجام فرماني ده ستگير کردني نه نداماني ليژنهيان ده کرد. هر چند ده ولټ له ۵ ي نه يلوول نه نداماني ليژنه که ي نازاد کرد، به لام هيشتا ديار نييه نيا به گوږه ي ماده ي ۱۶۹ ي ياساي سزا، تاواني يارمه تيدان به ريک خراويکي نيا سايبان ده خريته پال که سزا که ي ۵ سال به نديخانه يه.

جهنابي سهرؤک، هم رووداوانه ي دوايه، رهوتي سهرکوټي روزه نه ي تورکيا نيشان ده دات. هيچکام لهو که سانه که لم رووداوانه دا تومه تبار کراون، کرده وي

كهرد و كوردستان له بهلكه نامه نه پتييه كانى نه مريكادا - كهردستانى نېران و توركييا

توندوتيزيان نه نجام نه داوه، بهلكوو ته نهها تاوانيان نه وهيه كه بى دهنگ نه بوونه له بهرامبهر توندوتيزى دهوله تى و سياسه تى حكومه تى توركييا كه بروته هوى بهروه وامبوونى شه پيكى خويناوى ناوخوى. نه گهر غوونى دادگايى كردنى پارلمان تارانى پيشو و كه سانى ديكه دووپات بيتته وه، پشتيوانى له PKK زياد ده بيت.

جهنابى سهرۆك، هاوپه يمانى گرنكى نيمه واتا توركييا له گهل قهيرانىكى جىدى چند ره هه ندى روبه پروويه. نه گهر نيمه ده مانه وى تارمه تى توركييا بدهين كه نهم قهيرانه چاره سهر بكات، ده بى شيلگيرين له سهر پشتيوانى كردن له ريگ چاره ي سياسى بى كيشه كه كه تا نيسا له نه نجاميدا زياتر له ۲۱ هزار كهس كوژراون و زياتر له ۳ ميليون كهس له ناوخوى توركييا ناواريه بوونه. رووداوه كانى نهم دواييانى باكوورى عيراق، سه قامگيرى ناوچه ي خستوه ته ناو مه ترسى كه به هوى راپه رينى كورد له توركييا نالوتتر بووه. روونه كه ريبه رانى توركييا ههر كاتى پتيويستيان به هاوكارى دهوله تانى روتراوا بيت، توژى پابه نند ده بن به نه ركه كانى خويان به نيسبه ت مافى مرؤ، و تا كاتيك نهم سياسه ته درتوه پنده ده ن كه دهوله تانى روتراوا چاردتري بكه ن به سهر پيشيلكارى به كانى مافى مرؤ بى نه وهى نامانجه نابوورى و ناسايشيه كانى خويان به ره و پيش به رن. هاوپه يمانه كانى توركييا ده بى هه موو هه ولىك بده ن بى پشتيوانى كردن له قوربانى نهم جوړه ديموكراسيه سه يروسه مه ريه ي توركييا.

جهنابى سهرۆك، داوا له هاوكارانم ده كه م دوى كه ندوكوسپه كانى سهر نازادى راده رپين له توركييا قسه بكه ن و جاريكى ديكه داوا له دهوله تى توركييا ده كه م

کورد و کوردستان له به لکه نامه نه پتیبه کانی نه مریکا دا - کوردستانی ئێران و تورکیا
سه رجه م نهو که سانه ئازاد بکات که به هۆی ده رپرینی ناتوندوتیژانه ی بیروپا خراونه ته
به ندیخانه، له وانه نه دمانانی HADEP و پارلمانتارانی پیشووی DEP .

۲۴ ی ئەیلوولی ۱۹۹۶ - ئەنجومەنی نوێنەران

حوکمی دادگای مافی مرۆفی ئەوروپا دژ بە تورکیا بۆ سووتاندنی کونده
کوردنشینەکان

بەرێز کریستۆفیر ئیسمیت:

جەنابی سەرۆک، لە ۱۶ ی ئەیلوول دادگای مافی مرۆفی ئەوروپا بۆ یەکەم جار
حوکمی دەرکرد کە دەبێ دەولەتی تورکیا ئەو گوندنشینە کوردانە قەرەبوو بکاتەو کە
خانووەکانیان بە دەستی هێزەکانی ناسایشەو رووخێنراون و رایگەیانندوو کە
سووتاندنی خانووەکان، پیشتیلکردنی کتوانسیونەکانی مافی مرۆفی ئەوروپایە. دادگا
هەروەها بەو ئەنجامە گەشتوو کە دەولەتی تورکیا دەستیوەردانی کردوو لە مافی
داوای پێداچوونەوی هاوولاتیانی تورکیا لە کومسیونی مافی مرۆفی ئەوروپا.

جەنابی سەرۆک، ئیستا زیاتر لە ۱۵۰ فایل کە ۴۰۰ کەس دەگرێتەو، تەسلیم بە
کومسیونی ئەوروپا کراوە. ئەم فایلانە پەيوەندیان بە کاولکرانی گوندە
کوردنشینەکان، کوشتنی نایاسایی، بێ سەروشین کردن، دەستدریژی و ئەشکەنجەو
هەیه. پێشتر ۵۶ فایلێ وەها لە لایەن کومسیونی ئەوروپاوە وەرگیراوە و هەندیکیان
کەوتونەتە نێو رەوتی کاری دادگای ئەوروپا.

جەنابی سەرۆک، رۆژبەرۆژ زیاتر بونی ئەو فایلانە کە دژی تورکیا تۆمار دەکړین و لە
لایەن دادگای ئەوروپاوە وەر دەگیرین و هەروەها ناوەرۆکی هەرکام لەم فایلانە، هیچ
گومان لەوەدا ناھێڵیتەو کە دەولەتی تورکیا نەتەنها هەلمەتی توندوتیژی دژ بە

هاوولاتیانی خۆی نه بجام ده دات، بهلكو ههولیش ده دات پێشیلکارییه كانی خۆی به ترساندن و تۆقاندن و پرپهاگه ندا بشارتته وه. سه ره تای نه مسال، رێكخراوی چاودێری مافی مرۆفی هلسینکی راپورتێکی ناشکرا کرد که تییدا ناماژه به ههوله كانی دهوله تی تورکیا کرابوو بۆ پێشگرتن له خه لک بۆ نه وه ی به شوین فایله کانیاندا بچن له کومیسسیون و دادگای نه وروپا. نه م راپورته گه لی رووداوی جوژاچۆری ناشکرا کرد ده رباره ی نه وه ی ده ولته ده ستریزۆی ده کاته سه ر داواکاران و نه ندامانی بنه ماله و پارێزه ره کانیان و نه شکه نه بیان ده دات و ده یانکوژیت بۆ نه وه ی نه هیلیت به شوین فایله کانیاندا بچن.

جه نابی سه رۆک، کاربه ده ستانی تورکیا ده سه لاتی دادگای نه وروپا و مافی هاوولاتیانی تورکیایان (بۆ داوا ی پێداچوونه وه له م دادگایه ده رباره ی پێشیلکارییه كانی مافی مرۆفی) به فهرمی قبول کردوه، به لām دوا به داوای شه پولی یه که می هوکمدان دژ به تورکیا، کاربه ده ستانی حکومت بانگه شه ی نه وه یان کردوه که ره وتی دادگا هه لّه بووه و ره خه یان له دادگا که گرتوه که هوکمه کانی هوکمه گه لی سیاسین. مانگی ته موزی رابردوو، له کۆبوونه وه ی نه غجومه نی رێکخراوی ئاسایش و هاوکاری نه وروپا (OSCE) له نیستوکهل، نه ندامانی لیژنه ی تورکیا رازی بوون به وه که لیژنه یه کی نه م نه غجومه نه بانگه یشت بکه ن بۆ تورکیا. یه ک هه فته پاش نه وه، نوینه ری تورکیا له OSCE له ویه نه نا رایگه یاند که ده ولته تی تورکیا بۆ مه سه له ی بانگه یشتیکی وه ها هاوکاری ناکات. تورکیا نه ته نه ا بانگه یشت کردنی OSCE ی جاریکی دیکه پشگووی خست به لکو وه هه وله کانی کومیته ی نیونه ته وه یی خاچی

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پيښه كاني نه سربكادا - كوردستاني نږدېان و توركييا

سورور(ICRC) ي ديسان رت كرده وه بۆ باسكردني مهسه له ي چالاكي نهم ريكره وه له و ناوچانه ي توركييا كه شهر و ناژاوه ي تيدايه .

جەنابی سەرێك، نهم جوړه حوكمانه ي دادگاي نه وروپا ته نها يه كه ههزارانه . له ميژه كاربه دهستاني توركييا، بووني راسته قينه ي كورد به فهرمي نانس، و هاوولا تيان ي توركييا به هاي نهم زياته نابووريه و سياسته خويناويه ي توركييا دهدهن. نابووري و پيشكه وتني سياسي به هوي قه يراني باشووري روزه لات و رهه نده مرؤفيه كاني راوه ستاوه: ۲۱ ههزار كهس گياني خويان له ده ستاوه، ۳ ههزار گوند كاوول كراون و نزيكه ي ۳ ميليون كهس به دهستي سهربازاني توركييا له زيدي خويان له ناوچه كوردنشينه كان ناواريه بوونه .

سهره راي نهو شتانه ي كه كاربه دهستان و دارد دهسته كانيان له ميدياكاندا بانگه شه ي دهكەن، كه ندوكۆسپه كاني سهر نازادي راده رپرين و ميدياكان له توركييا ههر بهرده وامه . دهوله تي توركييا دهبي له هه موو ده رفه تيك كه لك وه ربرگريت بۆ نه بجامداني چاكسازي راسته قينه . نه گهر نيتمه ده مانه وي ت پيه وندييه كاغان له گه ل توركياي هاوپه يمانان له ناتۆ به شيويه كي دريژخايه ن و قوول پيشبخه ين، سياسته قه داراني نيتمه نابي دريژه به و سياسته به دن كه مافي مرؤ بكه ن به قورباني به رژه وندييه نابووري و نيستراتژي كه كان.

ماڤى چارهى خۆنوسين بۆ كورد
۱ى گولانى ۱۹۹۷- نه نجوومهنى نوينه ران

بهريز فيلنير^۱، نوينه رى نه ياله تى كاليفورنيا:

جەنابى سەرۆك، دەمه ویت سەرڤى هاوکارانم بهرەولای بارودۆخى دژوارى كورده كان رابگيشم.

كورد گەلىكى كۆن و كەوناره كه له رۆژهه لاتى ناوه راست له سەرزەمىنىك به ناوى كوردستان ده‌ژى و گەلىكى سەربه‌رزە كه نفوسى نزىكه‌ى ۳۰ ميلیۆن كه‌سه و نه‌مپۆ گه‌وره‌ترین نه‌ته‌وه‌يه له جيهاندا كه له ماڤى چارهى خۆنوسين بېبه‌شه.

كورده كان هەزاران ساله له سەرزەمىنى نىستای خۆيان نىشته‌جېن. پادشا كورده "گوتيه‌كان" پتر له ۴هەزار سال له‌مه‌وپيش به سەر ئيران و مېزۆپۆتامياډا فەرمانه‌وايان كردوه. "شۆرشى نئۆلۆتيك" ۷هەزار سال پيش له زايىنى مەسيح سەرته‌تا له كوردستان رووى داوه و اتا ۳۵۰۰ سال پيش له‌وه‌ى "شۆرشى نئۆلۆتيك"² له نه‌وروپا روو بدات.

¹ Mr. FILNER

² نئۆلۆتيك (چاخى به‌ردىنى نوێ) به‌و چاخه ده‌لێن كه مرۆڤ ده‌ستى به كشتوكاڵ و خۆمالى كردنى هەندى له گيانله‌به‌ران و پىكه‌يتنانى گوند كرد و توانى به‌سەر ده‌وره‌به‌رى خۆيدا زال بېت. (وه‌رگيتي)

هه ندى له سهره تايستين شارو گوند و نهو شوينانه که مرؤډ له ميژوودا تيپدا نيشته جي بووه له کوردستان دوزراونه ته وه. له گڼ نه مه شدا کورد يه کي له گه وره ترين نه ته وه کاني روزه لاتى ناوه راسته که له دهسه لاتدارى به سهر هه موو خاکه کهى خوى پيښه شه. کوردستان کولونييه کي (موسسه عمه ره) نيونه ته وه ييه که ده وله تاني تورکيا، نيران، عيراق و سوريا به سهريدا دهسه لاتدارى ده که ن.

گه لى کورد به ده ستي نه م چوار رژيمه ده چه وسيتري ته وه. نيوهى خاکی کوردستان و دوو له ستي دانيشتوانى کوردستان له کوردستانى بن ده ستي تورکيان. نه م داگيرکاريه له سالي ۱۹۲۳ له لايه ن په يماننامه ي "لوزان" وه ره وايه تي پيښه خشرا که حاشاي له و به لپنه کرد که په يماننامه ي "سيتر" له سهره تاي ۱۹۲۰ به کورد و نه رمه نييه کاني دابوو. په يماننامه ي "سيتر" برپاري دروستبونى ده وله تي سهره خويى کوردى له سهرزه مينى کوردستان دوا به دواى شپرى يه که مى جيهانى دابوو. په يماننامه ي "لوزان" ره وايه تي به خشى به کومهلکوژى نه رمه نييه کان به ده ستي تورکيا (که پيشت له وه روپيدابوو) و ريگاي بو هه لمه تي ههنگاو به ههنگاوى کومهلکوژى کورده کان له سالي ني دواتر خوش کرد.

ده وله ته يه ک له دواى يه که که کاني تورکيا بهرپرسيارى زه غيره ي دوورو دريژى پاکتاوى ره گه زين. ميژوونوس "جهيمز تاشجيان"³ هه لپسه نگانندوه که پتر له دوو ميليون و سهد و بيست هزار يونانى، نه ستورى، مارونى، سهرپانى، بولگارى، نيزه دى، جاکوږيت و نه رمه نى له سهد سالي نيوان ۱۸۲۲ و ۱۹۲۲ به ده ستي تورکه کان به کومهل کوژاون. "جهيمز تاشجيان" جهخت له سهر نه وه ده کاته وه که نه م ناماره

³ James Tashjian

نو ۵۰۰ هزار كورده له خو ناگريټ كه له هه مان فترده كورژاون، دوور خراونه ته وه يا دهره دهر كراون. له نيوان ۱۹۲۵ و ۱۹۳۸ يه ك ميلیون كوردی ديكه قري کران ، نه مه له كاتيكدايه كه سهرجه م دانيشتوانی نه رمه نی ژير ده سلاتی توركه كان و اتا پتر له يه ك ميلیون و ۱۲۰ هزار كه س پيشتر قه لاجو كرابوون.

نه مړوش كو ماندو تاييه ته كاني توركييا له راستيدا بو پرينی سهری گريلا كورده كان و كه سانی ديكه خه لات كو ده كه نه وه ، و اتا هه ر نو كاره كه به سهر قوربانیه نه رمه نييه كانياندا هينا، هيچ گومان له وه دا نييه كه ده يانه ويټ هه مان نو چاره نو سه كه به سهر نه رمه نييه كانياندا هينا به سهر كورد و نامانجه نه ته وه يه كانيدا بهيئن.

"تيمي كرده وه تاييه ته كاني توركييا "روومه تی خويان به رهنگی سهوز و سپی بوياخ ده كه من. پيداويستيه كاني نه م تيمه تاييه ته و ۸۰٪ ي پيداويستيه كاني سوپای توركييا له لايه ن ولاته يه ك گرتوه كاني نه مريكا (زوربه ی به مه سه رفی خه لكی باجده ره ی نه مريكا) داپين ده كريت.

نه مړو ته نانه ت نه ندامه كورده كاني پارلمانى توركييا له به نديخانه دان كه نمونه ی سه ره كييان "له يلا زانا" يه كه وه رگری خه لاتى نازادى ساخاروفه. شاندری ساخاروف⁴ له سالی ۱۹۸۹ دا كوکی له كورده كان كرد و را يگه ياند :

"خه باتی تراژديکی گه لی كورد كه نه وه نده ی خاياندووه، له پره نسپي مافی چاره ی خو نورسینی گه لان سه رچاوه ده گريت، كه و ابو خه باتيکی ره وايه."

⁴ Andrei Sakharov

رټیکخواړی چاودپیری مافی مرؤڅ، رټیکخواړی چاودپیری هلیسینکی، رټیکخواړی لیبورډنی نیونه ته وهی و گهلټ گروپی مافی مرؤڅی دیکه له م سالتی نهی دوایدا سهرنجی زۆریان داوه به پیشیلکردنی مافی کورده کان له لایهن تورکیاوه. نهم رټیکخواړانه ناماژه بهوه ده کهن که له سالتی ۱۹۸۴-هوه پتر له ۲۰ هزار کهس کوژاون، پتر له ۳ هزار گوند کاول کراون و دانیشتونانی کوردی تورکیا له گهلټ نه شکه نهجه، کوشتن و برپین، دهر به دهر کردن و گرتن و زیندانی کردن رو به پروو بوونه ته وه.

سهرکووتی کورده کان به دهستی رژیم سهدام حوسهین له عیراق شتی که بیروپای گشتی زۆتر ناگاداریه تی. پتر له ۲۰۰ هزار کورد دوا به دوا شپری ئیړان و عیراق کوژان و له سی سالتی رابردودا پتر له ۴ هزار گوندی کوردنشین به دهستی هیزه کانی عیراق کاول کراون. سی تن به لکه نامه و به لگهی دیکه دهر یاری شالوی "نه نفال" دوا به دوا شپری ئیړان و عیراق له دهستی ولاته یه کگرتوه کاندایه. من داوا له وهزاره تی دهر وه ده کم نهم به لکه نامه نازاد بکات بۆ نه وهی لایهنه په یوه نندیداره کان توپینه وهی گشتی له سهر بکهن. به باوه پری من نهم به لکه نامه نه و تاوانانه پشتراست ده کهنه وه که رژیم عیراق دژی مرؤڅایه تی له کوردستان نه غجامی داوه.

باش ده بیټ نه گهر نیمه مه سه له ی یارمه تی ولاته یه کگرتوه کان به ده ولته تانی دیکه به ریزگرتن له مافی مرؤڅ بیه ستینه وه و دژی ته یار کردنی نه و ده ولته تانه به پیداوستی سهر بازی رابوه ستین که نهم پیداوستیانه بۆ سهرکووتی خه لکه یان به کار دینن. ولاته یه کگرتوه کان قه د ناییت رینگا به وه بدات جاریکی دیکه چه کی

كيميايى دژى كورده كان يا همرکه سيكى ديكه به كار ببردريت، ههروه ها كه له ئادارى ۱۹۸۸ شارى كهونارى كوردنشيني ههله بجه بهم چهكانه كيميا باران كرا و پتر له ۵ هزار خهلكى سقيلى كورد كه زۆربه يان ژن و منډال بون، كوژران.

جه نابى سهروك، نيستا كاتى شهويه سياسه تى له ميژينهى خومان بگورين و بوونى كوردستان و ماف و نازادى دانىشتوانه كهى به فهرمى قبول بكهين كه هه مو مروفتيك بى ناوتزه ده بى هه ييت. نيتمه ده ييت له ده سترويشتوويى خومان كه لكوه رگرين بۆ شهوى يارمه تى به دين به چاره سه ربوونى كي شهى ناوخزيى كورده كان و پشتيوانى له يه كگرتويان بكهين بۆ شهوى كورده كان بگهن به سافى چارهى خو نووسين. نيتمه ده بى كوتايى به وه بينين كه له روانگهى قازانج و بهرژه وندى كومپانيا نه وتييه كان و خزمه تكردن به مانۆرى زهيزه كان سه يرى نه ته وه كان بكهين. نيتمه ده بى هه ناردنه دهره وهى چه كه كيميا به كان قه ده خه بكهين. هه م عيراق و هه م توركيا چه كى كۆمه لكورتيان دژى كورده كان به كار هيتاوه كه ولاته يه كگرتوه كان داويه تى پتيان. نيتمه به رده وام چه كى هيتشوويى ده فروشين به توركيا و توركياش به رده وام نه م چه كانه بۆ بومباران كردنى گوند و ناوچه كوردنشينه كان به كار ديتنى.

ئيرانيش به رده وام كورده كان له ولاته كهى سه ركوت ده كات. باوكى شا كه لايه نگرى فاشيست ه كان (مه به ستى فاشيست ه كانى ئالمانياي هيتله ريه - وه رگير) بوو و له سالى ۱۹۴۱ له لايه ن ده ولته هاوپه يمانه كان له سه ر ده سه لات لبرا، سياسه تى يه كجيتشين كردنى عه شيره ته ره وه نده كانى گرت ه بهر كه بووه هوى له ناوچوونى گه لى له عه شيره ته كورده كان و غه يره كورده كان. رژيمى خومه ينى ده سته جى پاش گه يشتن به ده سه لات له نيران له ۱۹۷۹ كورده كانى سه ركوت كرد، و رتبه رانى حيزبه كورده

سهره كيبه نه ياره كاني ده سه لاتي رژيمي نيران يهك له دواي يهك به دهستي دهولته تي كؤماري نيسلامي له نهو روپا كوژران.

سهر كوتي كورده كان به دهستي رژيمي نيران كه متر له نه مړيكا سهرنجي پندراوه و نيگه راني به نيسبته پيشيل كردني مافي مروژ له لايه نهو رژيمه وه پشتگوي خراوه. نييمه دهبي كوتايي به وه بينين كه وهك هره شهيهك بو سه قامگيري ولاتان سهيري نازادي كورده كان بكهين و دهبي پيشوازي له نازاديان بكهين.

مايكييل وان والت وان پراگ⁵، راويژكاري دالاي لاما⁶، ريبهري ته بهت⁷ ده لئيت: "هه لوه شانده وي كتوپر له بؤسه ي هه موو نهو ولاتانه دايه كه خه لكی خويان له مافي چاره ي خو نو سين بي بهش كردوه. نييمه نابيت پرسپيكتيڅيكي دريژخايه نه كه پي كه وه ژياني ناشتي خوازانه ي هه موو گه لان زامن دهكات بكهين به قورياني بهر ژه وند ي كور تخايه ني نابووري و سياسي. به فهرمي ناسيني جيهانيي مافي چاره ي خو نو سين، خالي وه چهرخان و له راستيدا هو كاري پي كه اته ني جيهانييكي ناشتي خواز و سه قامگيري راسته قينه يه."

به و ته ي دادوهر "ويليام داگلاس" كه نزيكه ي ۵۰ سال له موو پيش سهر داني كورده كاني كردوه، كورده كان وته يه كيان هه يه كه ده لئيت: "جيهان گوئيكي سووره، بؤني بكه و بيده به دوسته كانت".

كوردستان سهر چاوه ي ناو، نهوت، گاز و بهر هه مي كشتوكالي زؤري هه يه و ده توانيت نه م سهر چاوانه له گه ل گه لاني دهو روبهري خؤي له جيهان دابهش بكات،

⁵ Michael van Walt van Praag

⁶ Dalai Lama

⁷ Tibet

به لّام سهرتا ده بئيت سهركووتى كورده كان كۆتايى پييت و كورده كان بتوانى كاروبارى خۆيان به پريوه ببهن و خۆيان چاره نووسى خۆيان ديارى بكهن و كونترولى سهرچاوه كانيان بگره دهست.

جان ئيف كنيدى⁸، سهرۆك كۆمارى پيشورى ئه مريكا راست ده لئيت:

"هيچ گومان له وه دا نيه كه نه گهر پيش به دهستيوهردانى ههموو دهوله ته كان له چاره ي خۆنووسينى گه لان بگيردرئيت، ناشتى باشت دهسته بهر ده بئيت."

وايت نايزينه اوئير⁹ جهخت له سهر نهو خاله ده كاته وه كه:

"ماfi ههموو گه لان بۆ پيكهيتنانى سيستمى دهوله تى و تابوورى خۆى، مافيكى حاشاهه لئه گره. ههولئى گه لان بۆ سه پاندى جۆرى سيستمى دهوله تى خۆيان به سهر گه لانى ديكه شتيكى قبولنه كراوه."

ئيمه ده بئى نه م پرهنسيپانه بۆ هه لسو كهوت له گه ل كورده كان وه نامانجه كانيان به كار ببهن. يارمه تى سهر بازيى ولاته يه كگرتوه كان به توركيا ده بئى به وه به سترئته وه كه توركيا به سياسه ته كانيدا بچيته وه به نيسبه ت كوردستان. ئيمه ده بئى پشتيوانى له ده ستيشخه رييه كانى كورده كان بۆ چاره سهر كردنى ناشتيخوازانه ي ناكوكييه كان له په يوه ندى له گه ل داگيركرانى كوردستان بكهن.

له ههمووى گرنگتر ئيمه ده بئى مافي چاره ي خۆنووسينى كورده كان به فهرمى قبول بكهن، نهو مافه كه بۆ گه لى نازادبخوازي ئه مريكا پيرۆزه و ههموو گه لانى جيهان ده بئى هه يانبئيت.

⁸ John F. Kennedy

⁹ Dwight D. Eisenhower

جهنابى سەرۆك، من پاشان له كاتىكى گونجاودا زۆرتر باسى نهم مه سه له يه ده كه م.

بهريز فرانك پالون:

جهنابى سەرۆك، منيش ده مه ويت زۆرتر سهرنجى هاوكارام به ره ولاى بارودوخى دژوارى گهلى كورد رابكيشم و سپاسى هاوكارم له نه ياله تى كاليفورنيا، بهريز "فيلنيز" ده كه م بۆ نه وهى نهم كاتهى ته رخا ن كرد بۆ باس كردن له سهر تراژيدياتى بهردهوامى مرۆڤى له ناوچه شاخاوييه كانى كوردستان.

نزىكهى نيوهى نفوسى كۆمه لگاي كورد له نيو سنورى كۆمارى توركي ده ژين كه له و لاتهدا سووكايه تيان پي ده كریت و مافه بنه رپه تيه مرۆڤيه كانيان پيشيل ده كریت. لانيكه م يهك له چواری دانيشتوانى توركي، كوردن ، له گه ل نه مه شدا له توركي كورده كان له گه ل سياسي تهى تاوانده وهى زۆره ملي كه له ياساي بنه ره تهى توركيادا تۆمار كراوه، به ره وروون.

تا ئيستا ۳۱۲۴ گوندى كوردنشين كا ول كراوه و زياتر له ۳ ميليون كه س له دانيشتووه كانى ناوا رهى ناوخۆى كوردستان يا ده ره وهى كوردستان كراون. هاوكات له گه ل نه وهى بارودوخى گه لى كورد له عيراق، نيران و سورياش دلته زيننه، من ده مه ويت سهرنجى تايبه تهى هاوكارام ته نها به ره ولاى بارودوخى كورده كان له توركي رابكيشم به چهند هۆى بنه رپه تهى: پيش له هه مووشتيك توركي هاوپه يمانى سه ربازى ولا ته يه كگرتووه كانى نامريكيه و نه نداسى ناتويه و سالت نه بيليو نه ها دولار يارمه تهى سه ربازى و ئابوورى (له گيرفانى هاوولاتيانى باجده رى نه مريكا) له ولا ته

يه كگرتووه كاني نامريكا وهرده گريټ. ههروهه ها توركيا ناواتى نهويه كه بهشدارى بكات له ريڅخراو و نينيستيتو رۇژناواييه سهره كيه كان وهك يه كيتى نهوړيا.

جهناښى سهرۆك، به باوهړى من زۆريه خهلكى نه مريكا پيخوشحال دهس كه بزائن ولاتى توركيا كه نهوهنده يارمهتى له دلاوه لايى نه مريكا وهرده گريټ، تاوانباره به پيشيلكردى ياساى نيونه ته وهى و مافى مرؤ. منيش هاوړى له گهل گهلى له هاوكاره كانم گه مارؤى نياياساى توركيا له سهر نه مرنستان، سهر پيچيكردى له وهه ستوگرتنى ژينوسايدى نه مرنه كانه له ۱۹۱۵ - ۱۹۲۳، داگيركردى نياياساى قوبرس و مانؤره سهر بازييه هه پر شه ليك ره كاني له دهرياي "نيژه" نيدانه ده كم. رهفتارى درندانى توركيا له گهل ۱۵ ميليون كورد كه له توركيا ده ژين، هو كاريكى گه ورييه بو نه وهى يارمهتى سهر بازي و نابوورى ولاته يه كگرتووه كاني نامريكا به توركيا بپچريټ يان لانيكهم كو مه ليك شه رتومهرجى توند بو نه م يارمه تيبه دابنريټ. نه گهر توركيا دهيه ويټ له بهشدارى له ريڅخراوه رۇژناواييه كان - كه له سهر بنه ماي ديوكراسى و مافى مرؤ دامه زراون - قازانج بكات، ده بى ريژ لهو ريڅكه وتنامانه بگريټ كه واژؤى كردوون.

جهناښى سهرۆك، ده مه ويټ له لايهن گه وهره ترين قوربانيانى سياسه تى زالمانه - نامه عقوله كى ده وله تى توركيا دؤ به كورده كان چهند قسه يه ك بكهم. خاتوون لهيلا زانا له سالى ۱۹۹۱ وهك نوينه رى زيډى خؤى واتا دياربه كر له پارلمانى توركيا هه لېډير درا و ۸۴% ي كوئى دهنگه كاني به ده ست هيئا. لهيلا زانا يه كم كورد بوو كه سنوورى سهر زمانى كوردى له پارلمانى توركيا شكاند و بهم هوڤه پاشان دادگايى كرا و هوكمى له سهر درا. لهيلا زانا نه م قسانه ي هيئا بووه سهر زمان:

"من بۆ براهيتی گهلی کورد و تورک، سویند بهم یاسایه بنه پرتیه ده خۆم".
له ۱۷ ی مایسی ۱۹۹۳، لهیلا زانا و هاوکاره که ی، نه جهد تورک له کومسیونی هلسینکی کۆنگرئسی ولاته یه کگرتوه کانی نه مریکا شایه تیان دا و دادگای تورکيا نهم شایه تیدانه ی دژ بهوان به کارهینا. له ۲ ی ناداری ۱۹۹۴، مافی پارێزراو بوونی لهیلا زانا وهك نهندامی پارلمان ههلوه شایه وه و دهستگیر کرا، خرایه بهندیخانه، دادگایی کرا و له دادگایه کی یه کلایه نه حوکمی ۱۵ سال بهندیخانه ی له سه ردا.
لهیلا زانا که ۳۵ سالیه تی و دایکی دوو مندا له ئیستا سالی سییه می ۱۵ سال بهندیخانه که ی له بهندیخانه ی نانکارا، پایته ختی تورکيا، تپیه ده کات. پارلمانی نه وروپا ریزی له خه با ته ناتوندوتیوانه که ی لهیلا زانا بۆ ئالوگۆپی دێوکراتیک له تورکيا گرتوه و به تیکرای دهنگ، خه لاتی ناشتی "ساخاروڤ"^۱ ی سالی ۱۹۹۵ ی پیبه خشیوه . دوو جار بۆ وه رگرتنی خه لاتی ناشتی "نوبیل"^۲ کاندید کراوه.
من ناگادارم هه ندی له هاوکاره کانم ده یانه ویت له لایهن "لهیلا زانا" یه نامه یه ک بنیرن بۆ سه رۆک کۆماری نه مریکا، هیوادارم زۆریه ی نهندامانی نه غجومه نی نوینه ران، پشتیوانی له پارلمانی نه وروپا بۆ دا کۆکیکردن له مافی مه ده نی و مرۆفی نهم شی ره ژنه بکه ن. نه رک ی ئیمه یه که پشتیوانی نه خلاق ی له لهیلا زانا بکه ین و پی داگری له سه ر بالۆتزمان له نانکارا بکه ین که مه سه له ی خاتوون زانا له گه ل پایه به رزترین کار به ده ستانی تورکيا باس بکات.

^۱ Sakharov Peace Prize

^۲ Nobel Peace Prize

جهنابى سەرۆك، منيش هاورى له گهه له نهدامانى نه جوومه و ههركه سيك كه ئيستا چاوى له ئيمديه، پشتيوانى دهكم له ناماچه بنه پره تيه كانى خاتوون زانا و گهلى چهوساوهدى كورد له توركييا: شوناسى كورد ده بى به فهرمى بناسرئت، قسه كردن و نووسين و خوئندن به زمانى كوردى ده بى ببى به ياساى، ده بى سهرجهم مافه كولتورويه كانيان ريزى ليبيگيردريت، ده بى سهرجهم ئهو مافانه كه ياساى بنه پره تى دايناوه، بدرئت به حيزبه سياسيه كورده كان و ده بى ليبوردينى گشتى بو سهرجهم به نذكراره سياسيه كان ده ريكريت.

جهنابى سەرۆك، ئيمه زۆربهى جاران له ئيدارهى خويمان و داکۆکیكاريانى دیکهى تورکيا ده بيسين كه ده لئین ماشا لا کۆمارى تورکيا چهنده ديموکراته، به لام ده بيسين كه نهم ده ولته به ناو ديموکراته چون رهفتار له گهه نهم پارلمانتاره به ههق هه لېژيتراره ده کات ته نها به تاوانى نه وه كه به زمانى زگماکى خوئى قسهى کردوه و داکۆکی له مافى گه له کهى کردوه.

جهنابى سەرۆك، نهم بارودوخه نابى به رده وام بيت، ساله هاى ساله وهزاره تى ده ره وهى نه مريكا به ناشکرا لايه نگرى له تورکيا ده کات و ده بيسين كه ده لئین تورکيا له رووى ئیستراتییکیه وه بو ئيمه گرنگه و هه لکه وه ته کهى بو ئيمه يه کلايیکه ره وه يه. من نهم حيساباته به ته واوى رت ناکه مه وه به لام ئيمه ناچارين هاوسه نگييه كه له نيوان نهم فاکتورانه و هه ندئى حيساب و هوکارى زۆر گرنگى دیکه رابگرين. تورکيا به رده وام بيليونها دولار خه رج ده کات بو به ده سه ته ينانى سيستمى چه کى پيشکه وه توو، نه ته نها له ولاته يه کگرتوه کانى نه مريكا به لکوه له فرانساه، روسياه و ده ولته تانئى دیکه ش. زۆربهى نهم چه کانه پاشان که لکى ليوه رده گيردريت بو سه رکوتکردن و توقاندين

خهلكي كورد، نه مه له كاتيځدايه كه نه م هاوولا تپانه دهبي له لايه ن هتزه چه كداره كاني ولا ته كه يانه وه پيارتيرين و نه بن به قورباني نه و هتزه چه كدارانه. ههروه ها توركييا پيښه كيه كي پيشه سازي به هتزي نيه و له گهلي له ناوچه سه ره كيه كان ژيرخاني نابوريه كه ي لاوازه. كه و ابو بو توركيياي هاوپه يانماز، سه رچاوه سنوورداره كاني خوي نه و نه ده به فير ددهات بو كرپني چه كي پيشكه و توو تا دزي هاوولا تپه كورده كاني به كاري به يني ت، له كاتيځدا كه ده توانيت به م سه رچاوانه قوتا بخانه ي باشتر دروست بكات و رهوش ته ندروستي و خزمه تگوزار يسه كاني ديكه باشتر بكات كه نه م كار خوي يارمه تي ددهات به پيښه وه گونجاني توركيا له گهلا ده وله تاني رزژناوا كه توركييا بو خوي شي ناواتي نه مه يه.

جهنابي سه روك، ههفته ي رابردو من فه رمانيكي تاييه تم له م نه نجو مه نه دا ده ركرد ده رباري ياد كرده وي ژينوسايدى نه رمه نيه كان له ۱۹۱۵ - ۱۹۲۳ به ده ستي نيمپراتوري توركي عوسمانى. هه ر دويني من په يوه ست بووم به نه نداماني كومه لگاي نه رمه ني - نه مريكايي بو رتوره سمى به رزراگرتني سالتيا دي فه رماني ژينرسايد. ني مه به ياد كرده وي نه م به شه به لگه مه نه ده ميژوو - كه توركييا به رده وام به فه رمى حاشاي لينده كات - نه وه وه بيري خه لك ده هيني ته وه كه گرنگي ياد كرده ي رابردو له وه دايه كه پيش له رووداني تراژيديدگه لي هاوشپوه له داهاتوودا بگرين.

جهنابي سه روك، ني مه نيستا تراژيديه كي هاوشپوه ده بينين له كوردستان، هه رچه ند كه نه وه راسته كه گه لي كورد نه و نه ده ي نه رمه نيه كان ره شه كوژ نه كراوه (كه له سه ره تاي نه م سه ده يه دا روويدا). نه مپو تا راده يه كه ته كنولوژي راگه ياندين له ريگاي وي نه ي سه ته لايت ه كان و په يوه ندييه خيراكان ناهي ليت ده وله تي توركييا كورده كان

ره شه کوژ بکات، به لām لیکچوونی تایبته له نیتوان نه دوو مه سه له یه دا هه یه، به هۆی نه وهی هه ولکی هاوئا ههنگ له لایه ن ده ولتهی تورکیا وه ده دریت بۆ نه وهی بوونی گه لیکی غهیره تورک که چهند سه دهیه له ناوچه ده ژی، بسپرتیه وه.

جهنابی سه رۆک، ده مه ویت به وتهیه کی لورد ئیریک ئاویبووی^{۱۲}، سه رۆکی گروپی مافی مرۆفی "نه نجوومه نی لۆرده کان" ی بریتانیا کۆتایی به قسه کانم بینم که نه م دواییانه سهردانی کوردستانی تورکیا و عیراقي کردوو. "ئاویبووری" له زمانی میژوونوسی رۆمی سالی ۸۴ ی زایینی، "تاسیتوس"^{۱۳} وتهیه ک ده گپرتیه وه ده باره ی سه رکه وتنی رۆم به سه ر بریتانیا دا و نه ویش نه وهیه که: "رۆمیه کان، به ریتانیایان کاول کرد و ناویان نیا ناشتی".

جهنابی سه رۆک، با ئیمه کیشه که چاره سه ر بکهین، نه نه وه ریگه به وه بدهین که سه راسه ری خاکی کوردستان کاول بکریت و نه ته وهی کورد له ناو به چیت.

^{۱۲} Lord Eric Avebury

^{۱۳} Tacitus

۳۰ ى تشرینی یه که می ۱۹۹۷ - نه نجوومه نی نوښه ران

بارودڅخې دلته زینی مافی مرؤ له تورکیا

به ریز کریستوفیر نیسمیت:

جه نابی سهرؤك، دوینی ژماره یك له هاوکارانم له كومسیونى هلسینكى - به ریزان هویهر^۱، مارکی^۲، کاردين^۳ و سالمون^۴ - پشتیوانیان له من کرد بؤ نامه ده کردنی بریار نامه یك بؤ دهرپرینی ههستی کۆنگرئیس دهرباره ی بارودڅخې مافی مرؤ له کۆمارى تورکیا و خواستى نهم ده ولته به بؤ نه وهى بییت به خانه ختوی (میواندار) کۆبوونه وهى داها تووى سهرؤك وه زیان یا سهرؤك کۆمارانى ده ولته تانى به شدار له ریکخراوى ناسایش و هاوکارى نه وروپا (OSCE). تورکیا - که له سالى ۱۹۷۵ وه نه دماى OSCE یه - یهك سال پيش پيشنیاری نه وهى کرد که بییت به خانه ختوی کۆبوونه وهى داها تووى نهم ریکخراوه یه.

ماوه یه کی کورت پاش نه وهى تورکیا نهم پيشنیاره ی خسته پروو، من و سناتور "داماتو"، هاوسه رۆکی کومسیونى هلسینكى له ۲۲ ى تشرینی دوره می ۱۹۹۶ نامه یه کمان نووسى بؤ وه زیرى دهره وهى نه مریکا، کریستوفیر^۵ بؤ نه وهى نیگه رانیه کاغان دهرباره ی پيشیلکاری مافی مرؤ له تورکیا بجهینه پروو و داوامان

Hoyer^۱

Markey^۲

Cardin^۳

Salmon^۴

Christopher^۵

ليكرد پيشنياره كى توركيا رت بگريته وه، هاتا كاتيک كه بارودوخى مافى مرؤفه كى باشر بكات. نيئه له ۱۵ ى تهموزى ۱۹۹۷ نامه كيشمان نووسى بۆ وهزيرى دهره وهى نهو كاتى نه مريكا، مادلين نالبرايت و نيگه رانى خۆمان دهربرى به نيسبته بهر وه پيشنه چوونى مافى مرؤفه له توركيا. به داخوه توركيا نهو دهره تهى له كيسدا كه شيلگيربوونى خۆى نشان بدات بۆ نه وهى نهرك و بهربريسياره تيه كاني خۆى به نيسبته OSCE له ماوهى ۱۱ مانگى رابردودا جيبه جى بكات.

بى نامه كردن به ليستى دووردريژى پيشيلكاربيه كاني مافى مرؤفى توركيا، له وانه نه شكه نه، جيگاي خۆيه تى بلتين كه كارنامهى توركيا دهرباره جيبه جيكردى رهه نده مرؤفيه كاني نهرك و بهربريسياره تيه كاني OSCE لاواز بووه. كوميتهى پاراستنى رۆژنامه نووسان، به لگه نامه كاني نهو راستيهى خستوه ته پروو كه لانيكه م ۴۷ رۆژنامه نووسى توركيا - كه زۆرترين ژمارهيه له نيو ولاتان له سهراسه رى جيهان - له بهنديخانه دان. ۴ پارلمان تارى پيشووى سه ربه حيزى تازه قه ده خه كراوى "پارتى ديموكراتى گهل"(DEP) كه لايهنگرى كورده كانه، له وانه لهيلا زانا هيشتا له بهنديخانه دان. توركيا هه لمه تيكى ده سترديژيكرانهى نه نجام داوه بۆ قه لاچوكردى ريكرخواه ناده وله تيه كان له سالى رابردودا.

وهزاره تى دهره وهى نه مريكا بهو نه نجامه گه يشتوه كه كۆمه ليتى كيشه ي جيدى مافى مرؤفه له توركيا هيه و نه م پيشيلكاربيه تهنه سنووردار نييه به باشوورى رۆژه لات كه تييدا توركيا زياتر له ۱۰ ساله له گهل پارتى كرنيكارانى كوردستان (PKK) شه پر ده كات.

جهنابى سەرۆك، ههفتهى رابردو كۆنگرێس رێزى له زۆر پیرۆز، بارتۆلومێف^١، رێبهرى باوهرمه‌ندانى ئورتودوكس^٢ له سه‌راسه‌رى جيهان گرت. شويى ئوسقوفى نه‌عه‌زمى مه‌سيحيه‌كانى جيهان كه له ئيستانبوله - نه‌و شاره كه توركييا پيشنيارى كردووه بېى به‌ خانه‌خيوى كۆيونه‌وه‌ى داها‌توى OSCE - تووشى گيروگرفتى زۆر بووه. ئوسقوفى نه‌عه‌زم به‌رده‌وام داواى ئيزنى له توركييا كردووه كه سمينارى ئورتودوكسه‌كان له دوورگه‌ى هالكي^٣ سه‌رله‌ نوێ بكاته‌وه كه له ده‌يه‌ى ١٩٧٠ وه به‌ ده‌ستى كار به‌ ده‌ستانى توركييا داخواه، سه‌ره‌پاى نه‌وه‌ى كه توركييا به‌گوێره‌ى OSCE به‌رپرسياره كه "رێگه‌ بدات به‌ په‌روه‌رده‌ى تاكه‌كه‌سى نايينى له ئينيستيتۆ گونجاوه‌كاندا". بالۆتيزخانه‌ى توركييا لێره له واشنگتۆن نه‌م سه‌ردانه‌ى (ئوسقوفى نه‌عه‌زمى) به "ده‌رفه‌تيكى زۆر باش بۆ پته‌و كردنى په‌يه‌ه‌نديه‌ نزيكه‌كانى ليكتيگه‌يشتن، دۆستى و هاوكارى له نيو خه‌لك - سه‌ر به‌ يورپوا و نه‌تيكى جۆراوجۆر - وه‌سف كردووه". به‌داخه‌وه ده‌وله‌تى توركييا به‌گوێره‌ى نه‌م يورپوچوونه، له‌گه‌ڵ باوهرمه‌ندانى ئوسقوفى نه‌عه‌زم و ئورتودوكس له توركييا هه‌لسوكه‌وت ناكات.

جهنابى سەرۆك، وڵاته‌ يه‌كگرتووه‌كانى نه‌مريكا ده‌بى به‌ره‌وينشچوونى ديوكراسيه‌كى راسته‌قينه له توركييا به‌گوێره‌ى پاراستنى مافى مرۆڤ و نازاديه‌ به‌ره‌په‌تيه‌كان ته‌شويق بكات. نه‌وانه كه چاوى خويان له‌ نه‌نای پيشيلكاريه‌ جىدى و به‌رده‌وامه‌كانى مافى مرۆڤ به‌ستووه، كه‌ندوكۆسپن له‌سه‌ر ره‌وتى ديوكراسيزاسيون له‌ وڵاته‌ گرنگه. توركييا به‌هۆى نه‌وه‌ى له‌ چواررپه‌نگاى نه‌وروپا، قه‌فقاز، ناسياى ناوه‌راست و رۆژه‌لاتى

His All Holiness Bartholomew^١
Orthodox believers^٢
island of Halki^٣

ناوه پاستدا هه لکه وتوو ده توانی دهوری سه ره کی له پیشهاته کان له نه وروپا و نه ولای نه وروپا بگپری. به لام بۆ نه وهی تورکیا بیی به مؤدیلی ده ورگپریکی کاریگر و نه رینی - ههروه ها که هه ندی کس ده لئین تورکیا ده توانی بیی به نمونه بۆ ولاتانی ناسیای ناوه پاست - ده بی بارودۆخی ناوۆخی ولاته که ی قایم و سه قاه گیر بکات. به پتیچه وانه وه، گیر و گرفته کانی مافی مرۆ له تورکیا ته نه ها ریگای چوونی تورکیا بۆ ناو نه وروپا نه سه ته متر ده کات.

جه نابی سه رۆک، ههروه ها ده بی له بیرمان بیته که تورکیا بۆ OSCE نامۆ نییه و تورکه کان مندا لی ساری OSCE نین. سه رۆک کۆماری ئیستای تورکیا، سوله یان دمیرل، په یانی کۆتایی هلسینکی ۱۹۷۵ ی واژۆ کردووه. ئیستا کاتی نه وه هاتوو که تورکیا نه رکه کانی خۆی به نیسه ته مافی مرۆ جیبه جی بکات که له ماوه ی ۲۲ سالی رابردوو دا به نازادی قبول کردووه. قازانج و پرستیژی خانه خۆی کردن له کۆبوونه وهی OSCE ده بی بۆ نه وه ده ولته تانه بیته که پشتیوانی شیلگی زانه ی خۆیان له پره نسیپ و ریوشینه کانی هلسینکی - به تاییه ته ریزگرتن له مافی مرۆ - به وته و به کرده وه نیشان داوه.

نه مه شتیکی نو ئی نییه له OSCE دا. کاتی که له ناوه پاستی ددی ۱۹۸۰ ده ولته تی سۆفیه ته وتی ده یه ویت بیته به خانه خۆی کونفرانسی مافی مرۆفی هلسینکی، ولاته یه کگرتوو کانی نه مریکا و گه لی له ولاتانی دیکه پیناگریان کرد که پیش نه وهی رازی بن به پتشیاره که ی "کرملین"^۱، سۆفیه ته ده بی بارودۆخی مافی مرۆفی باشت بکات. نه م سیاسه ته یارمه تی دا به باشتربوونی به رچاری

Kremlin's proposal. ^۱

کارنامه ی مافی مرۆفی تورکیا. نیستا نیمه ده بی چاوه پوانیه کی وامان له تورکیای هاو په یانمان بیت. بۆ سهره تا، ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا ده بی پیداکری له سه ر تورکیا بکات که پارلمان تاره به ندرکراوه کانی DEP ، له وانه له یلا زانا و ههروه ها رۆژنامه نووسان و کهسانی دیکه که به هۆی ده برپینی ناتوندوتیژانه ی بیرو پای خۆیان ده ستگیر کراون، نازاد بکات و کۆتایی به لیپرسینه وه له گه ل کارمه ندانی پسپوری پزشکی و NGO کان به یئیت که یارمه تی به قوربانیا نی نه شکه نجه و پیتیلکارییه کانی مافی مرۆف ده ده ن. تورکیا ده بی ماده دی ۸ ی یاسای دژه تیور و ماده دی ۳۱۲ ی یاسای سزادان و ماده کانی دیکه بسپیتته وه که پره نسپی نازادی راده برپین پیتیل ده که ن و به ته وای ریز له مافی مه ده نی، سیاسی و کولتوری هاو ولاتیانی تورکیا، له وانه نه تنیکی کورد بگری و لیپرسینه وه ی توندوتول له گه ل نه و که سانه بکات که خه لکیان نه شکه نجه کردووه، له وانه هیژه کانی ناسایش.

هۆکاری سه ره کی بۆ چاره سه رکردنی نه م نیگه رانیه و نیگه رانیه سه ره کیه کانی دیکه ی مافی مرۆف ، خواستی سیاسییه. پیتشه اته کانی تورکیا له ماوه ی چه ند رۆژی رابردودا، بارودۆخی خرابی مافی مرۆف له تورکیا نیشان ده دات. هه دته ی رابردو "نه سبه ر یه گموره رلی" ^{۱۰} به تاوانی لیدوان له سالی ۱۹۹۱ حوکمی زیاتر له ۲۳ سال به ندیخانه ی له سه ر درا. برپاری خانه ختوی کردن له کۆبوونه وه ی داهاتوی OSCE پیویستی به هه لسه نگاندنی سه رجه م ده ولته تانی نه دنامی OSCE ، له وانه ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا ده کات.

جەنابى سەرۆك، ئەم بېيارنامەيه كه ئيمه ده پخهينه پوو داواى ره تکرده وهى به کجارهى پيشنيارى خانه ختوى تورکيا له کۆبونوهى OSCE ناکات، بهلکو داوا له ولاته به کگرتوه کاني نه مرکا ده کات تاوتوێ کردنى ئەم پيشنياره رهت بکاته وه ههتا نهوکاته كه تورکيا نهو نهرك و بهرپرسياره تيانهى OSCE جيبه جى نهکات كه به كهيفى خۆى وه نهستۆى گرتوه، له وانه چاره سه رکردنى گونجاوى نهو. نيگه رانيانه دهريارهى مافى مرۆڤ كه من نه مرۆڤ باسم کرد. بېيارنامه كهى ئيمه داوا له سەرۆك کۆمارى نه مرکا ده کات تا ۱۵ ي نيسانى ۱۹۹۸ هه رچه شه به شتر بونى تکی بارودۆخى مافى مرۆڤ له تورکيا راپورت بدات. ئيمه به تاييهت ده بى پيداگرى بکهين له سه ر جيبه جي تکردهى باشتري په يمانى کۆتايى هلسينكى و په يمان نامه کاني ديكهى OSCE .

جەنابى سەرۆك، به كورتى ئاواتى تورکيا بۆ خانه ختوى کردن له کۆبونوهى OSCE ده بى به ستر يته وه به ههنگا وه کاني ده ولته تى تورکيا بۆ باشت کردنى بارودۆخى دلته زینى مافى مرۆڤ لهو ولاته و ته نها به لێن و دروشم له م په يوه ندييه دا به س نييه .

جەنابى سەرۆك، نامه يه ك له م په يوه ندييه دا له نيوان كوميوني هلسينكى و وه زاره تى ده ره وه ئالوگۆڤ كرا وه كه نه مه ده قه كه يه تى:

كومسيونى ناسايش و هاوكارى نه وروپا

واشنگتۆن، دى سى، ۱۵ ي ته موزى ۱۹۹۷

به رپژ خاتون مادلين كوربيل ئالبرايت^{۱۱}، وه زيى ده ره وه

^{۱۱}Madeleine Korbelt Albright

نیتمه ده مانه ویت دژایه تی شیلگی ترانه ی خۆمان دوو بات بکهینه وه (و زیاتر شی بکهینه وه) به نیسبته نه وه ی تورکیا بییت به خانه خپوی کۆبوونه وه ی ریکخراوی ناسایش و هاوکاری نه وروپا (OSCE) و داوا له وهزاره تی دهره وه (که هاو پایه له گه ل نیتمه) ده کین که رازی نه بییت به پیشنیاری تورکیا بۆ نه وه ی کۆبوونه وه ی داهاتوی OSCE له نیستانبول به رپوه بچیت. ههروه ها به بیروبوچوونی نیتمه دانانی خشته یه کی کاتیی له قوناخی پیشهاته کانی نیستای OSCE، پتویست نییه و پیشنیار ده کین به جیدی تاوتوی نه وه بکریت که تایا بارودوخ به و ولاتانه ریگا ده دات که خانه خپوی کۆبوونه وه کی OSCE بکه ن یا نا؟

تشرینی دووه می رابردوو، کۆماری تورکیا - که یه کی له ده ولته تانی نه ندایمی راسته قینه ی OSCE یه - سه رته ا پیشنیاری کرد نیستانبول بییت به شوینی به رپوه چوونی کۆبوونه وه ی داهاتوی OSCE . نه و کاته نیتمه نامه یه کمان نووسی بۆ وه زیری دهره وه، کریستوفیر و داوامان لی کرد ولاته یه کگرتوه کانی نه مریکا نه م پیشنیاره رته بکاته وه. به هه ر حال بریاردان له سه ر نه م مه سه له یه دوا خرا بۆ نه و کاته که کۆبوونه وه ی وه زیرانی ریکخراوی کوبنهاگن - که دیاری کراوه نه م کانوونی یه که مه به رپوه بچیت - و "په یمانی لیتسبون" بانگهیشته کی تورکیا له به رچاو بگری. ولاته یه کگرتوه کانی نه مریکا نابی رازی بییت به به رپوه چوونی کۆبوونه وه ی OSCE له تورکیا هه تا نه و کاته که تورکیا پارلمانتارانی به ندکراوی پارتی دیموکراتی گه ل (DEP) و رۆژنامه نووسان و گیراوانی دیکه نازاد نه کات، که به هوی دهرپینی ناتوندوتیژانه ی بیروپای خۆیان ده ستگیر کراون و کۆتایی نه هیئت به لیپرسینه وه و نازار و نه زیه تدانی نه و کارمه نده پسپۆره ته ندروستیانه که یارمه تی

دههه به قوربانىانى نه شكه نجه و پيشيلكارىيه كانى ديكهى مافى مرؤڤ ، و دهست نه كات به ليپرسينه وهى توندوتول له گهل نهو كه سانه - له وانه هيزه كانى ناسايش - كه بهرپرسيارى نه شكه نجهى خه لگن. له مه زياتر، ولاته يه كگرتووه كانى نه مريكا ده بى داوا له ده ولته تى توركييا بكات كه ههنگاوى زياتر ههلبگريت بؤ باشتكردى بارودوخى مافى مرؤڤ، له وانه ههله و ههله و ههله ماددهى ۸ ى ياساى دژه تيرور و مادهى ۳۱۲ ى ياساى سزا و ياساكانى ديكه كه پرهنسيپى نازادى راده برپين پيشيل ده كهن و ريز گرتنى ته واوله مافه مه ده نى، سياسى و كولتوروييه كان كه مينه نه تنييه كان، له وانه كه مينه نى كورد مسؤگهر بكات.

به داخوه هيج نيشانه يهك به دى ناكريت كه توركييا له كاتى ناردنى نامه كه نى نيمه بؤ وه زاره تى ده ره وه له ۸ ى مانگى رابردو تا نيتستا، نهركه كانى خوى به نيسبته ريشوينه كانى OSCE له پدیه وندى له گهل مافى مرؤڤ باشت جيبه جى كرديت و سه ره پاى هه ندى ئالوگور له ياساى توركييا، راستييه كه نى نه وه يه كه نه نانه ت نه م پيشنياره نيوه نجيانه نه كه ونووه ته بوارى جيبه جى كرن بؤ باشتكردى بارودوخى مافى مرؤڤ له توركييا. توركييا بهرده وام ريشوينه كانى OSCE به توندى پيشيل ده كات و نهو گيروگرفتانه كه ليژنه نى ولاته يه كگرتووه كانى نه مريكا له كۆبونووه نى پيداچونووه نى OSCE له مانگى تشرينى دووه مى رابردو خستوييه تيه پرو، ههروا بهرده وامه. شاهيده پسپوره كان له كۆبونووه نى نه م دواييه كوميسیون جهختيان كر دووه ته وه له سهر نه شكه نجه نى بهرده وام، بهلگه مه مند و بهر فراوان له لايهن هيزه كانى ناسايشى توركييا و سهر نه كه وتنى ده ولته تى توركييا بؤ ههلبگرتنى ههنگاوى شيلگيرانه بؤ سه رپاست كرده وه نى نه م پيشيلكارىيه توندانه نى شه رت و مه رجه كانى OSCE و

یاسای مرۆڤی نیونه ته وهی. ته نانه ت که مکردنه وهی کاتی گیرانی نه و که سانه که تاوانی تایبه تیان خراوته پال، نهیتوانیوه پیش له نه شکه بجه بگریت. راستیه که ی نه وهیه که نه م نالوگۆزه ته نه له سهر کاغه زدا ماوه ته وه و کاربه دهستانی تورکیا به گشتی خۆیانی لیده بویرن.

ههروه ها که یه کۆ له کاربه دهستانی ولاته یه کگرتوه کانس نه مریکا له تورکیا بینویه تی و بو نه دنامانی کومسیونی هلسینکی باس کردوه، که سی دهستبه سهرکراو به ماوه ی چهند رۆژ له ژوری تاکه که سیدا راده گیریت. کاربه دهستانی تورکیا ههروه ها بهرده وامن له تۆمارکردنی سکالا له سهر نه و که سانه که ههول ده ده ن یارمه تی قوربانیا نی نه شکه بجه بده ن، هه ر وه ک مه سه له ی "دوکتۆر تۆفان کوسه"^{۱۲}.

سهره پای پیدچوونه به سهر یاسای دژه تیور، شهرت و مه رجه کانی نه م یاسایه بهرده وام دژ به نووسهران، رۆژنامه نوسان، بلاوکه ران، سیاسه ته داران، موسیقازانان و خۆیندکاران به کار ده بردریت. نه وانه که سکالا دژی نه م که سانه تۆمار ده که ن پشت به ماده ی ۳۱۲ ی یاسای سزا ده به ستن که "هاندانی ره گه زی یا دوژمنایه تی نه تنیکی قه ده خه ده کات". پیاوانی سهر به حکومه ت بهرده وامن له تۆقاندنی چاودیرانی مافی مرۆڤ. به گویره ی راپورتیک که نه م دواایانه کومیتیه ی پاراستنی رۆژنامه نوسان بلاوی کردوه ته وه، ۷۸ رۆژنامه نووس له سهره تای ۱۹۹۷ وه خراونه ته به ندیخانه که زۆرتین ریژه یه له نیو ولاتانی جیهاندا.

گه لی له پیشیلکارییه کانی مافی مرۆڤ دژ به کورده کان نه بجام دراوه که به گشتی و له رووی سیاسیه وه داوای شوناسی کوردی خۆیان ده که ن. ناوه نده کانی لیکۆلینه وه و

کورد و کوردستان له به لکه نامه نه پتییه کانسه نهریکادا - کوردستانس نیران و تورکیا

کولتوری کوردی له مانگی حوزهیران له لایهن پولیسوه داخراون بۆ نهوهی پیش له فیکردنی زمانی کوردی بگرن. له مه زیاتر، ۴ پارلمانتاری پیشووی حیزبی دیوکراتی لایهنگری کوردهکان (DEP) که نیستا قهدهخه کراوه واتا لهیلا زانا، هاتیپ دیجله، ئورهان دوغان و سهلیم سهداک که ۳ سال له ۱۵ سال زیندانهکیان تیپهر کردوه، هیشتا له بهندیخانهی "ئولوجانلاری" ^{۱۳} نانکارا بهندکراون. یهکی له و تاوانانهی که خراوته پال لهیلا زانا نهوهیه که له بهردهم کومسیون هلسینکی ناماده بووه.

کومیتیهی پارێزه رانی مافی مرۆڤ نیگه رانی خۆیان دهبریه به نیسبهت مهسهلهی ههسن دوغان ^{۱۴} که نهندامی حیزبی دیوکراتی گهل (HAPEP) و پارێزه رانی مافی مرۆڤه که ههر وه گهلی له نهندامانی دیکهیهی نهه حیزبه دهستگیر کراوه و سکالای لهسهر تۆمار کراوه. دهولهتی تورکیا بههه مان شیوه ههلهتیکی دهستدریژیکارانه پهپهوه دهکات بۆ قهلاچۆ کردنی ریکخراوه نادهولهتییهکان، لهوانه ناوهندی مافی مرۆڤی تورکیا و کۆمهلهی مافی مرۆڤ. کۆمهلهی خهبات دژی لهسیداره دان له سههرتای مانگی مایس داخراوه و ههروهها کونفرانسیکی ناشتی داخراوه که NGO نێونه ته وهییهکان و NGO کانێ تورکیا پشتیوانیان لیده کرد. نووسینگهکانی کۆمهلهی مافی مرۆڤ له دیاربهره کر، مهلاتیه ^{۱۵}، ئیزمیر ^{۱۶}، قونیه ^{۱۷} و ئورگا ^{۱۸} هێرشیان کراوته سههر و داخراون.

^{۱۳}Ankara's Ulucanlar Prison

^{۱۴}Hasan Dogan

^{۱۵}Malatya.

^{۱۶}Izmir

^{۱۷}Konya

^{۱۸}Urga

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پيښه كاني نه مريكا دا - كوردستاني نېزان و توركي

ههروهه ها كه خودی وهزارهتی دهرهوهی نه مريكا له راپورته كهی خويدا دهرارهی ماي مرؤف له توركيكيا ناماژهی پيكردوه: "دهولهتی توركيكيا نه يتوانيوه بارودوخی مافی مرؤف له سالی ۱۹۹۵ باشر بكات و له نهجامدا كارنامه كهی ههر وهك خوی ماوه تهوه و تمنانت له هندی رووه خراپتر بووه". له كاتيكا كه كاربه دهستاني مهدهنی توركيكيا به گشتی پابهندن به ياسا و ريژ له مافی مرؤف دهگرن، هيژه كانی ناسايش دريژه دهدهن به نه شكه نه، به كارهيئانی له راده به دهري هيژ و پيشيلكاريه كانی جیدی ديكهی مافی مرؤف. به داخيتکی زورهوه، ريبه رانی توركيكيا، له وانه سهرؤك كۆمار "دميرل" - كه خوی له لايهن توركيكياوه په يانی كۆتایی هلسينکی ۱۹۷۵ ی واژو كردهوه - نه يان توانيوه وهكو پيويست نيگه رانیه ديړينه كان به نيسبهت مافی مرؤف بره وينيئوه.

جهنابی وهزیری دهرهوه، قازانچ و پرستيوی خانه خيوی كردن له كۆبونوهوی OSCE دهبی بهو دهوله تانه ببه خشريت كه پشتيوانی خويان له پرهنسيپ و ريوشوينه كانی كومسيونی هلسينکی - به تاييهت ريژگرتن له مافی مرؤف - له كردهوه و دروشدا نيشان دابی و به له بهرچا و گرتنی كارنامهی دلته زيینی مافی مرؤف له توركيكيا، نابی ريگه بهوه بدریت كه نه م ولا ته بیی به خانه خيوی نه م كۆبونوهويه.

له وانهیه هندی كهس وا هه لاینجانندن بكن كه ريگه پيدان به توركيكيا بۆ نهوهی بیی به خانه خيوی كۆبونوهوی OSCE، له وانهیه له روي سياسي هوه بیی به هاندهر بۆ نهوهی توركيكيا ئالوگؤړی نه ريینی له رهفتاری خويدا نه بجام بدات، به لام نييمه له سهر نه م قناعته نين، به تاييهت به له بهرچا و گرتنی نهوهی كه دهولهتی توركيكيا له ماوهی نه م ۸ مانگهی پاش خستنه پرووی پيشنياری خانه خيوی له كۆبونوهوی OSCE نه يتوانيوه

کورډ و کوردستان له بهلکه نامه نه پيښه کانی نه مړي کادا - کوردستان نيران و تورکيا

بارودوڅي مافي مروځ باش بکات. نيمه وهيرتان دهينينه وه که تا نيستا چهند کونفرانس له ناستي بهر زدا له تورکيا به پيوه چوه بى نه وهى کار يگه ريبه کى بهر چاوى به سهر سياست يا کرده وه کانی مافي مروځى دهولته تى تورکيا وه بهر بوى. تنها به لئين بؤ باشت کردنى مافي مروځ نابى بهس بيت. ناواتى تورکيا بؤ خانه خيوى له کؤبونو وهى OSCE ده بى بيه ستر يته وه به هه لگرتنى ههنگاوى چروپر له لايه ن تورکيا وه بؤ باشت کردنى کارنامه ي دلته زينى مافي مروځ له وولاته. سياستدان ده که ين نه گهر بيرو بؤ چوونه کاغان له سهر نهم مه سه له گرنگه به ههند وهيرگرن و چاره روانى وه لامى نيوهين.

له گهل ريژمان

کريستوفير ه نيسميت

هاوسه روکى کومسيونى ناسايش و هاوکارى نه وروپا

ئالفونس داماتو

سه روکى کومسيونى ناسايش و هاوکارى نه وروپا

وه زارته تى دهره وهى ولاته يه کگرتو وه کانی نه مړيکا

واشنگتون، دى سى، ۱۳ ي نابى ۱۹۹۷

بهريز کريستوفير ه نيسميت

هاوسه روکى کومسيونى ناسايش و هاوکارى نه وروپا، نه نجوومه نى نوينه ران

من له لایهن وهزیری دهرهوه وهلامی نامهكهی ١٥ ی ته مووزی ئیوه ددهمهوه دهربارهی نیگه رانیه کانتان به نیسبهت نهوهی لهوانهیه تورکیا ببی به خانه خویی کۆبونوهی داها تووی ریکخراوی ناسایش و هاوکاری نهووپا (OSCE).

وهزارهتی دهرهوه شهريکی نیگه رانیه کانی ئیویه دهربارهی کارنامهی مافی مرۆفی تورکیا. دهبی هموو دهولتهانی بهشدار له OSCE پابه ندبن به پرهنسیپه کانی پهیمانی کۆتایی هلسینکی و ریوشوینه کانی دیکه ی OSCE، لهوانه ریزگرتن له مافی مرۆف و نازادییه بنه پێشپهه کان. دهولتهی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا بهردهوام سهرنجی داوه به کیشه کانی مافی مرۆف له تورکیا و داوای له تورکیا کردووه که نهم کیشه نه چاره سهر بکات و به هیچ شیوهیه ک چاپووشی نه کردووه له ناتوانایی تورکیا - یا دهولتهانی دیکه ی بهشدار له OSCE - بۆ جیهه جی کردنی ریوشوینه کانی OSCE. به هه رحال OSCE نامرازیکیشه بۆ چاره سه رکردنی که موکوپیه کانی مافی مرۆف.

ههروه ها که ئیوه له نامه که تاندا ناماژه تان پیکردووه، مه سه له ی پێشپهه لکاریه کانی مافی مرۆف له تورکیا له کۆبونوهی ئالوگوری بیروپای OSCE له مانگی تشرینی دووه م خراوه ته پروو و له داها تووشدا له کۆبونوه وه گه لیکی وه هادا ده خریشه پروو هه تا نه وکاته تورکیا نه وه نیشان بدات که ههنگاوی چروپری هه لگرتووه بۆ باشتکردنی کارنامه که ی مافی مرۆفی. به رپهوه چوونی کۆبونوه ی OSCE له تورکیا ده توانی دهرفه تیک بی بۆ نه وه ی گوشار بخریشه سهر تورکیا که کارنامه ی مافی مرۆفه که ی باش بکات. ههروه ها که ئیوه له نامه که تاندا ناماژه تان پیکردووه، دهولتهی تورکیا کۆمه لیک هه ولتی داوه بۆ چاره سه رکردنی کیشه ناوچه ییه کان له رینگای هه لگرتنی

كه ندوكۆسپه كانی سهر ئازادی راده برپین و په ره پێدانی چاكسازیه یاسایه كان كه نه گهر به ته وای جیه جی بکریت، کیشه ی نه شه که نه هیدی هیدی چاره سهر ده کات. نه م نامرازانه ته نه ها ههنگاوی یه که مه بو چاره سهر کردنی کیشه كان. ئیمه به تایهت دلخۆش بووین به هه لۆیستی نه رینی ده ولته ی نوێی تورکیا - که ۱۲ ی ته موز گه یشتوو به ده سه لات - به نیسه ت چاره سهر کردنی کیشه كانی مافی مرۆ . ههروه ها که ئیوه ده زانن، ۵۴ ده ولته ی به شدار له OSCE ، نه و مه سه له یه تاوتوی ده کن که کام ده ولت ده بی بی به خانه خپوی کۆبوونه که ی نه م ری که خراوه، و ههروه ک سه رجهم برپاره كانی OSCE ، هه ر چه شه برپاریک ده رباره ی نه م مه سه له یه، له ریگای ده نگدان نه عجم ده ری ت که ده رچوونی نه م برپارنامه یه ش ماوه یه که ده خایه نی ت. له هه مان کاتدا، وه زاره تی دهروه پیشوازی له بیرو پوچوونه کانی ئیوه ده کات و نیگه رانیه کانی ئیوه ده رباره ی شوینی به پتوه چوونی کۆبوونه وه ی OSCE تاوتوی ده کات. من پیشوازی له هه ول به رده وامه کانی ئیوه ده رباره ی نه م مه سه له یه ده که م و سپاسی نامه سودمه نده که تان ده که م. ئیمه سپاسی نامه که تان ده که مین و هیوادارین که نه م زانیاریانه سودمه ند بی ت. نه گهر هه ر چه شه پرسیاریکی دیکه تان له م په یوه ندیه دا هه بوو، بی هیچ دوو دلێه که په یوه ندیان له گه ل بگرن.

له گه ل رێژمدا

باربارا لارکین^{۱۹}

جیگری وه زیری دهروه بو کاروباری کۆنگرێ

¹⁹Barbara Larkin

نامەى ١٥٣ كەس لە ئەندامانى كۆنگرېسى ولاتە يەكگرتووەكانى ئەمىريكا بە بيل
كلينتۆن، سەرۆك كۆمارى ئەمىريكا بۆ نازادکردنى لەيلا زانا
٣٠ى تشرىنى يەكەمى ١٩٩٧

بەرپێز جەنابى سەرۆك كۆمار
ئێمە دەمانەوێت سەرغى ئێو بەرهەولای بارودۆخى تراژىدىكى لەيلا زانا رابكێشێن كە
يەكەمىن ژنى كوردە كە لە مێژوودا وەك ئەندامى پارلمانى توركييا هەلبژێردراوە.
خاتوون زانا كە داىكى دوو مندالە، لە نوكتوبرى ١٩٩١ بە زۆرىنەى دەنگ وەك
نوێنەرى شارى كوردنشىنى دياربەكر لە پارلمانى توركييا هەلبژێردرا. "زان" لە نادارى
١٩٩٤ لە ناو پارلمان لە لايەن كاربەدەستانى توركييا دەستبەسەر كرا و دوابەدواى
ئەو بە تاوانى ئەو شتە كە كاربەدەستانى توركييا وەك "لێدوانى جىيايىخوازانە"
ناويان لێدەبرد، ئازار و ئەزىت درا و لە مافى نازادى رادەرپرین بۆ داكۆكىکردن لە
مافى گەلى كورد بێبەش كرا و لە دىسامبرى ١٩٩٤ حوكمى ١٥ سال بەندىخانەى بۆ
براپەرە و ئىستاش لە بەندىخانەى ئانكارادايە.

يەكێ لەو تاوانانە كە خراوەتە پاڵ خاتوون زانا ئەوەيە كە سالى ١٩٩٣ لێرە لە
واشىنگتۆن لەبەرەمبەر كومىسيونى هليسينكى كۆنگرېسى ولاتە يەكگرتووەكانى
ئەمىريكا ئامادە بوو. بە باوەرى ئێمە ئەو زۆر زۆلمە كە هەرچەند كە خاتوون زانا
لە سەر داواى ئەندامانى كۆنگرېس بەشدارى ئەم كومىسيونەدا كرد بەلام ئەم
بەشدارىکردنە، بوو بە يەكێ لە ھۆكارەكانى بەندكرانى ناوبراو.

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پيښه كاني نه مريكادا - كوردستاني نږوان و توركييا

ههولډاني خاتوون زانا بۆ ئالوگۆږي ديموكراتيك له توركييا به شينوهي ناشتيخوازانه له لايهن پارلماني نهوروپاوه ريزي لينگيراوه و به تيكراي دهنگ خهلاتي ناشتي "ساخاروډ" ي سالي ۱۹۹۵ ي پيښه خشيوه. له مه زياتر "ريكخراوي لیبورني نيونه ته وه يي" و "ريكخراوي چاوديري مافي مرؤډ" نيكه راني خويان له چاره نووسي خاتوون زانا ده بريوه.

جهنابي سەرۆك كۆمار، توركييا شهريكيكي گرنگي ولاته يه كگرتووه كاني نه مريكايه ، نه نامي ناتويه و يه كي له وه رگه سه ره كييه كاني يارمه تي بياني ولاته يه كگرتووه كاني نه مريكايه ، به لام هه لسه كه وتي خراپ له گه ل هاوولاتياني كورد و نوينه ره به هق هه لبيژدراوه كاني نه م خه لكه قابلي قبول نييه. خاتوون زانا به هوي نه وه ي به زورينه ي دهنگ له لايهن هاوولاتياني كورده وه وهك نوينه ري پارلمان هه لبيژدراوه، نهو ره وايه تيه ي هيه نوينه رايه تي نهو خه لكه بكات به لام ده وله تي توركييا هه وليكي بيويژدانه ي داوه بۆ نه وه ي پيش له خانوون زانا بگريت .

دهنگي خاتوون زانا نايت كپ بكرت . مه سه له ي خاتوون زانا ته نها يه كي له و نمونه زورانده كه ده وله تي توركييا كه لك له هيژي ده وله تي وه رده گريت بۆ نه وه ي به هوي بيروباوه ره سياسييه كانيان، هه لسه كه وتي خراپ له گه ل خه لك بكات.

ئيمه داوا له نيوه و ئيداره كه تان ده كه ين مه سه له ي خاتوون زانا له گه ل پله به رزترين كاربه ده ستاني توركييا بجه نه به رباس و داواي نازادي ده سته جي و بي شه رتومه رجي ناوبراو بكه ن، بۆ نه وه ي ئيمه جاريكي ديكه لي ره له ولاته كه مان پيشوازي لي بكه ين.

له گه ل ريزماندا

نه دنامانی کۆنگریس:

- 1- Rep. Neil Abercrombie (D-1st HI)
- 2- Rep. Gary Ackerman (D-5th NY)
- 3- Rep. Bob Andrews (D-1st NJ)
- 4- Rep. Howard Berman (D-26th CA)
- 5- Rep. Michael Bilirakis (R-9th FL)
- 6- Rep. Earl Blumenauer (D-3rd OR)
- 7- Rep. David Bonior (D-10th MI)
- 8- Rep. George Brown (D-42nd CA)
- 9- Rep. Sherrod Brown (D-13th OH)
- 10- Rep. Ken Calvert (R-43rd CA)
- 11- Rep. Walter Capps (D-22nd CA)
- 12- Rep. Julia Carson (D-10th IN)
- 13- Del. Donna Christian-Green (D-VI)
- 14- Rep. Bob Clement (D-5th TN)
- 15- Rep. James Clyburn (D-6th SC)
- 16- Rep. Jerry F. Costello (D-12th IL)
- 17- Rep. Christopher Cox (R-47th CA)
- 18- Rep. William Coyne (D-14th PA)
- 19- Rep. Michael Crapo (R-2nd ID)
- 20- Rep. Elijah Cummings (D-7th MD)
- 21- Rep. Randy Cunningham (R-51st CA)
- 22- Rep. Pat Danner (D-6th MO)
- 23- Rep. Danny Davis (D-7th IL)
- 24- Rep. Peter DeFazio (D-4th OR)
- 25- Rep. Diana DeGette (D-1st CO)
- 26- Rep. William Delahunt (D-10th MA)
- 27- Rep. Rosa DeLauro (D-3rd CT)
- 28- Rep. Ron Dellums (D-9th CA)
- 29- Rep. Peter Deutsch (D-20th FL)
- 30- Rep. Norman Dicks (D-6th WA)
- 31- Rep. John Dingell (D-16th MI)

- 32- Rep. Julian Dixon (D-32nd CA)
- 33- Rep. Lloyd Doggett (D-10th TX)
- 34- Rep. Eliot Engel (D-17th NY)
- 35- Rep. Anna Eshoo (D-14th CA)
- 36- Rep. Lane Evans (D-17th IL)
- 37- Del. Eni Faleomavaega (D-AS)
- 38- Rep. Sam Farr (D-17th CA)
- 39- Rep. Harris Fawell (R-13th IL)
- 40- Rep. Vic Fazio (D-3rd CA)
- 41- Rep. Bob Filner (D-50th CA)
- 42- Rep. Floyd Flake (D-6th NY)
- 43- Rep. Mark Foley (R-16th FL)
- 44- Rep. Barney Frank (D-4th MA)
- 45- Rep. Bob Franks (R-7th NJ)
- 46- Rep. Elizabeth Furse (D-1st OR)*
- 47- Rep. Sam Gejdenson (D-2nd CT)
- 48- Rep. Wayne Gilchrest (R-1st MD)
- 49- Rep. Benjamin Gilman (R-20th NY)
- 50- Rep. Gene Green (D-29th TX)
- 51- Rep. Luis Gutierrez (D-4th IL)
- 52- Rep. Tony Hall (D-3rd OH)
- 53- Rep. Jane Harman (D-36th CA)
- 54- Rep. Earl Hilliard (D-7th AL)
- 55- Rep. Maurice Hinchey (D-26th NY)
- 56- Rep. Peter Hoekstra (R-2nd MI)
- 57- Rep. Tim Holden (D-6th PA)
- 58- Rep. Darlene Hooley (D-5th OR)
- 59- Rep. Stephen Horn (R-38th CA)
- 60- Rep. Steny Hoyer (D-5th MD)
- 61- Rep. Jesse Jackson, Jr. (D-2nd IL)
- 62- Rep. William Jefferson (D-2nd LA)
- 63- Rep. Eddie Bernice Johnson (D-30th TX)
- 64- Rep. Marcy Kaptur (D-9th OH)

- 65- Rep. Sue Kelly (R-19th NY)
- 66- Rep. Joseph Kennedy II (D-8th MA)
- 67- Rep. Patrick Kennedy (D-1st RI)
- 68- Rep. Barbara Kennelly (D-1st CT)
- 69- Rep. Carolyn Kilpatrick (D-15th MI)
- 70- Rep. Ron Klink (D-4th PA)
- 71- Rep. Dennis Kucinich (D-10th OH)
- 72- Rep. Nick Lampson (D-9th TX)
- 73- Rep. Tom Lantos (D-12th CA)
- 74- Rep. James Leach (R-1st IA)
- 75- Rep. Sheila Jackson Lee (D-18th TX)
- 76- Rep. John Lewis (D-5th GA)
- 77- Rep. Ron Lewis (R-2nd KY)
- 78- Rep. Sander Levin (D-12th MI)
- 79- Rep. William Lipinski (D-3rd IL)
- 80- Rep. Nita Lowey (D-18th NY)
- 81- Rep. Zoe Lofgren (D-16th CA)
- 82- Rep. Carolyn Maloney (D-14th NY)
- 83- Rep. Thomas Manton (D-7th NY)
- 84- Rep. Edward Markey (D-7th MA)
- 85- Rep. Matthew Martinez (D-31st CA)
- 86- Rep. Robert Matsui (D-5th CA)
- 87- Rep. Carolyn McCarthy (D-4th NY)
- 88- Rep. Joseph McDade (R-10th PA)
- 89- Rep. Jim McDermott (D-7th WA)
- 90- Rep. James McGovern (D-3rd MA)
- 91- Rep. Cynthia McKinney (D-4th GA)
- 92- Rep. Michael McNulty (D-21st NY)
- 93- Rep. Martin Meehan (D-5th MA)
- 94- Rep. Carrie Meek (D-17th FL)
- 95- Rep. Robert Menendez (D-13th NJ)
- 96- Rep. George Miller (D-7th CA)
- 97- Rep. Patsy Mink (D-2nd HI)

- 98- Rep. Joe Moakley (D-9th MA)
- 99- Rep. James Moran (D-8th VA)
- 100- Rep. Constance Morella (R-8th MD)
- 101- Rep. Sue Myrick (R-9th NC)
- 102- Rep. Jerrold Nadler (D-8th NY)
- 103- Rep. Richard E. Neal (D-2nd MA)
- 104- Del. Eleanor Holmes Norton (D-DC)
- 105- Rep. David Obey (D-7th WI)
- 106- Rep. John Olver (D-1st MA)
- 107- Rep. Major Owens (D-11th NY)
- 108- Rep. Frank Pallone (D-6th NJ)
- 109- Rep. Michael Pappas (R-12th NJ)
- 110- Rep. William Pascrell (D-8th NJ)
- 111- Rep. Ed Pastor (D-2nd AZ)
- 112- Rep. Donald Payne (D-10th NJ)
- 113- Rep. Nancy Pelosi (D-8th CA)
- 114- Rep. John Porter (R-10th IL)*
- 115- Rep. Glenn Poshard (D-19th IL)
- 116- Rep. David Price (D-4th NC)
- 117- Rep. Deborah Pryce (R-15th OH)
- 118- Rep. Lynn Rivers (D-13th MI)
- 119- Rep. Steven Rothman (D-9th NJ)
- 120- Rep. Lucille Roybal-Allard (D-33rd CA)
- 121- Rep. Edward Royce (R-39th CA)
- 122- Rep. Bobby Rush (D-1st IL)
- 123- Rep. Loretta Sanchez (D-46th CA)
- 124- Rep. Bernard Sanders (I-VT)
- 125- Rep. Charles Schumer (D-9th NY)
- 126- Rep. Jose Serrano (D-16th NY)
- 127- Rep. David E. Skaggs (D-2nd CO)
- 128- Rep. Christopher Shays (R-4th CT)
- 129- Rep. Brad Sherman (D-24th CA)
- 130- Rep. Louise Slaughter (D-28th NY)

کورڊ و کوردستان له بېلگه نامه نه ټيټيپه کانس نه مريکاډا- کوردستانى نيزان و نور کيا

- 131- Rep. Christopher Smith (R-4th NJ)
- 132- Rep. Linda Smith (R-3rd WA)
- 133- Rep. Pete Stark (D-13th CA)
- 134- Rep. Louis Stokes (D-11th OH)
- 135- Rep. James Talent (R-2nd MO)
- 136- Rep. Karen Thurman (D-5th FL)
- 137- Rep. John F. Tierney (D-6th MA)
- 138- Rep. Esteban Torres (D-34th CA)*
- 139- Rep. Edolphus Towns (D-10th NY)
- 140- Rep. James Traficant (D-17th OH)
- 141- Rep. Jim Turner (D-2nd TX)
- 142- Del. Robert Underwood (D-GU)
- 143- Rep. Fred Upton (R-6th MI)
- 144- Rep. Nydia Velazquez (D-12th NY)
- 145- Rep. Peter Visclosky (D-1st IN)
- 146- Rep. Maxine Waters (D-35th CA)
- 147- Rep. Melvin Watt (D-12th NC)
- 148- Rep. Henry Waxman (D-29th CA)
- 149- Rep. Curt Weldon (R-7th PA)
- 150- Rep. Frank Wolf (R-10th VA)*
- 151- Rep. Lynn Woolsey (D-6th CA)
- 152- Rep. Albert Wynn (D-4th MD)
- 153- Rep. Sidney R. Yates (D-9th IL)

(نهو که سانه که ههستیږه له سهر ناویان دانراوه، دهستیښخه ربوونه بۆ ههولئ

ناردنی ئهم نامه یه بۆ سهرۆك كۆمارى نه مريکا)

۷ ی تشرینی دووه می ۱۹۹۷ - نهنجوومه نی نوێنه ران

شووناسی كورد له تورکیا ده بی به فرمی بناسریت

به ریز فرانك پالۆن:

جه نابی سه رۆك، ده مه ویت له سه ر مه سه له یه ك قسه بكه م: یه كه م ده بی بلیم كه هاوكارم له نه یاله تی كالیفورنیا، به ریز "شیرمه ن" باسی دو مه سه له ی كرد كه منیش ده مه ویت به كورتی ناماژه ی پێبكه م.

به ریز "شیرمه ن" باسی نه وه ی كرد كه زانكۆی كالیفورنیا له لوس ناخجلیس (UCLA) كورسی توێژینه وه تورکیه كانی كردووه ته وه كه خه رجه كه ی ده ولته تی تورکیا دا بینى ده كات. منیش هه ر وه ك جه نابی "شیرمه ن" نیگه رانی توندی خۆم ده رده بزم به نیسه بت نه وه ی ولاتیك وه ك تورکیا كه لكی خۆاپ له م زانكۆ سه ره كیه خاوه ن پرستیژه وه ربگریت. له نه یاله تی "نیوجیرسی" ش كه م نوێنه ریمی، بارودۆخیكى هاوشیوه هیه و زانكۆی پرینسیپتۆن^۲ به رنامه یه كی توێژینه وه ی دامه زرانده وه كه ده ولته تی تورکیا خه رجه كه ی دا بین ده كات. له نه خجاما نه و زانیاریانه كه بۆ نه م به رنامه ی توێژینه وه یه كه لكی لیوه رده گیریت له بنه رته دا حاشا له كۆمه لكوژی نه رمه نیه كان ده كات، چونكه میژووی نیمپراتوری عوسمانی و كۆمارى تورکیا له بنه مادا حاشا له روودانی ژینوسایدی نه رمه نیه كان ده كات.

Mr. Sherman '

'Princeton University

کورڊ و کوردستان له بهلکه نامه نه پيښه کانس نه مريکاډا - کوردستان نيران و تورکيا

من - و هه روه ها به پرتز "شيرمن" - له وه نيگه رانين که به دامه زرانى نهم کورسيانه يا نهم بهرنامه توپيښه وانه له شويڼه جوړاو جوړه کانس ولاى ته مريکا، له وانه له زيډى خوځ له پرينسيټون، دهوله تى تورکيا له بهرنامه توپيښه وانه که لک ودرده گريت بو نه وهى له بنه مادا حاشا له ميژوو و راستيه کانس ژينوسايدى نهمه نيه کان بکات. له راستيدا نهمه هه لپه ره ستيه کى گوستاخانه يه و هه ولدا نيكى گوستاخانه يه له لايه ن دهوله تى کى بيان يوه بو نه وهى زانکويه کى نه مريکى به کار به نيټ بو نکوليکردن له ژينوسايدى نه ته وهى نهمه من که له ميژوودا سه ليندراوه.

دهوله تى تورکيا بهم کاره ي خوى، کورسى زانستى دانه مه زران دووه، بهلکوو نهمه تنه ها و تنه ها پروپاگه ندايه. نهمه وهک نه وه وايه که دهوله تى ئالمانيا داننه نيټ به نه غامه کانس هولوکاست^۲ له بهرنامه توپيښه وه يه کانس نازيه کان له زانکويه کى نه مريکيدا. تنه ها جياوازي نيوان نهم دووانه له وه دايه که ئالمانيا لانيکه م بهرپرسياره تيه کانس هولوکاستى وه نه ستو گرتووه و داواى ليبوردينى له خه لکى جوله که کردووه. به لام دهوله تى تورکيا ميژويه کى ديه کى بو خوى دارژتووه و هه له بنه مادا حاشا له وه دهکات که شتى به ناوى ژينوسايدى نهمه من روى دايټ.

من تنه ها ده مه ويټ نه مپو پيه وه ست بم به کومه لگاي نهمه منى له ولا ته يه کگرتووه کانس نه مريکا بو نه وهى داوا له کار به ده ستانى UCLA بکه م که به هه مان شپوه که من نزيکه ي سالى له مه و پيش له زانکوى پرينسيټون کردم ، پيش

^۲ وشه ي هولوکاست به واتاى سورتانده و له نه ده بياتى سياسيدا بهو شالوه ده گوتريت که نازيه کان به سه رکړدايه تى هيتلر بو قه لاچو کردنى جوله که کان له کانس جهنگى دووه مى جيهانى بهرپوهيان برد که تپندا به ميليونه ها جوله که له کوره کاندا سووتيران. (وه رگير)

له هەولێ تورکیا بۆ سەرگەرمکردنی جوانانی ئەمریکا له رینگای پروپاگەندای ریزونیویست^۴ له ژێر ناوی "تۆیژینەوێ زانستی" بگرن. ئێمە دەبینین کە دەولەتی تورکیا رۆژبەرۆژ زیاتر خەرجی مادی ئەم بەرنامە تۆیژینەوانە یا کورسیانە له زانکۆ جۆراوجۆرهکانی ئەمریکا داڕێژدەکات بە نامانجی ئەوێ له بنەرەتدا حاشا له ژینوسایدی ئەرمەنیەکان بکات.

هەرۆهە که بەرپێژ "شیرمەن" و هاوکاری دیکەمان له ئەیالەتی کالیفورنیا، بەرپێژ باب فیلنیر^۵ (که خۆی هۆکاری سەرەکی ئەم هەولەییە) ناماژەیان پێکەرد، گروپی له کوردەکانی ئەمریکا چەند رۆژێکە لەسەر پلەکانی بینای کۆنگرێس مانیان له خواردن گرتووه بۆ ئەوێ تراژیدیای بەردەوام له ناوچە شاخاوییهکانی کوردستان زەق بکەنەوێ که تییدا دەولەتی تورکیا بە هەمان شێوە که نکۆلی له ژینوسایدی ئەرمەنیەکان دەکات، هەول دەدات نە تەنها کوردەکان تاک تاک بکوژێت بەلکوو له مافی قسەکردن بە زمانەکهیان، فیڕبونی کۆلتووڕەکهیان و پەرۆردە بە زمانی کوردی له قوتابخانەکان بۆ بەشیشی کردوون. ئەم مانگرتنە که له لایەن پشتیوانانی خەلکی تورکیا، لەوانە

^۴ ئەم دەستەواژەیه له ریشەیی لاتینی Revisere وەرگیراوه و له ئەدەبیاتی سیاسیدا بە واتای بەریان بەرهو پێداچوونەوێ بەسەر بیروپۆچوونەکاندايه. له بنەرەتدا ئەم دەستەواژەیه بۆ بیروپۆچوونەکان و رێبازە سیاسییەکانی سوسیالیستەکانی کۆتایی سەدەی ۱۹ و سەرەتای سەدەی ۲۰ بەکاردهبرا که پێداچوونەوێیان بە سەر هەندی له بیروپۆچوونەکانی کارل مارکس دەربارەي خەبایەتی چینیایەتی و داهاووی سەرمايه‌داری کرد و له باتی شۆڕشخوازی، لایەنگری ئالگویری بەره‌به‌ره و ئارام له سەرمايه‌داری بەرهو سوسیالیزم بوون. (وەرگێڕ)

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پييه كانس نه مريكا دا - كوردستانس نپران و توركييا

چالاكى مافى مرؤڤ، خاتوون كاميرؤن پورتير^١ كه هاوسه رى نوينه رى بليمه تى نه ياله تى ئيلونويز، به رير "جان پورتير"^٢ -ه، به ريكخستن كراوه. من ته نها دهمه وئيت ستايشى له خو بردوويى، نازايه تى و به رخؤدانى نهم مانگرتوانه بكهم كه سه ره پاي ساردبوونى هه واي واشنگتؤن، هيشتا كؤليان نه داوه.

ههينى رابردوون من هاورى له گه ل گروپك له هاوكارانم له هه ر دوو نه نجوومه نى نوينه ران و نه نجوومه نى پيران له گه ل مانگرتوان و پشتيوانه كانيان ديدارمان كرد. نهو روزه كؤنگريسمه ن "شيرمه ن" و كؤنگريسمه ن "فيلنير" له گه ل من بوون. هه موو روژيك كه ئيمه له پال نهم مانگرتوانه دا تيپه ر دهين كه خويان كردوو به قوربانى بو ناشتى و مافى مرؤڤ، نهو كه سه باويژدانانه مان وهير ديتته وه كه داكؤكى له بارودؤخى دژواري كورد دهكهن و دژى نهو دهوله تانه هه لوئيست دهگرن كه دهيانچه وسيننه وه، به تاييه ت دهوله تى كؤمارى توركييا.

جهنابى سه روك، به تاييه ت دهمه وئيت ناماژه به وه بكهم كه ههروه ها كه ئيمه له لايه ن خه لكه وه هه لئيردراوين بو نه وه ي كارتيكيان بو نه نجام به دين، هيوادارم خاتوون له يلا زانا له بير نه كهين كه له لايه ن خه لكه كه يه وه وهك نه ندامى پارلمانى توركييا هه لئيردراوه، به لام مافى نه وه ي نيه داكؤكى له خه لكه كه ي بكات و يه كى له گه وره ترين قوربانى نى سياسته زالمانه، نامه عقوله، دژه كورده كانى دهوله ت توركييايه.

^١Cameron Porter

^٢Mr. John Porter

جهنابی سەرۆك، من ته‌ن‌ها ده‌مه‌وێت پش‌تیوانی بكه‌م له‌ نه‌ندا‌مانی ته‌م نه‌نجوومه‌نه و هه‌ر كه‌سێك كه‌ هاوخه‌مه له‌ گه‌ل ئاما‌نجه‌ به‌ نه‌په‌ته‌یه‌كانی خاتوون له‌یلا زانا و نه‌و كه‌سانه‌ كه‌ له‌ ده‌ره‌وه‌ی ته‌م بینایه‌ مانیا‌ن له‌ خواردن گرتووه‌ و گه‌لی سه‌ركووت‌كرا‌وی كورد له‌ تورکیا . شووناسی كورد ده‌بی به‌ فه‌رمی بنا‌س‌ریت، ده‌بی رینگه‌ب‌دریت به‌ قسه‌ كردن و نووسین و خویندن به‌ زما‌نی كوردی، ده‌بی سه‌رجه‌م مافه‌ كوله‌توورییه‌كان ببخ‌شری به‌ كورد، ده‌بی سه‌رجه‌م نه‌و مافانه‌ كه‌ یاسای به‌ نه‌په‌ته‌ی دا‌یناو، ب‌دری به‌ حیزیه‌ سیاسیه‌ كورده‌كان و لێبو‌ردنی‌کی گشتی ده‌رب‌كریت بۆ سه‌رجه‌م به‌ند‌كراوه‌ سیاسیه‌كان.

جهنابی سەرۆك، نه‌و رووداو‌انه‌ كه‌ ته‌م‌رۆ ئی‌مه‌ له‌ كوردستان‌دا ده‌ی‌بینن، به‌چه‌ند شی‌وه‌ له‌ شی‌وه‌كان، پێشه‌كه‌یه‌كه‌ بۆ هه‌مان نه‌و ژینوسایده‌ كه‌ توركه‌كان دژ به‌ گه‌لی نه‌رمه‌نی له‌ ٨٠ سا‌ل له‌مه‌وبه‌ر نه‌نجا‌میا‌ن دا.

جا‌ری‌کی دیکه‌ وه‌ب‌یرتان ده‌هینمه‌وه‌ كه‌ بارودۆخی كوردستان نمونه‌یه‌کی دیکه‌ی نه‌و شی‌وه‌ ره‌فتاره‌یه‌ كه‌ تورکیا به‌ درێژایی می‌ژوو له‌ گه‌ل گه‌لی نه‌رمه‌نی و گه‌لانی دیکه‌ ك‌ردووه‌یه‌ و ده‌بی رابو‌ه‌ستیت.

۷ ی تشرینی دووه می ۱۹۹۷ - نه نجوومه نی نوینه ران

کیشه ی کورد له ناوخی تورکیا به لām ده ولته تی تورکیا ههول ده دات له ده ره وه ی

سنووره کانی چاره سه ری بکات

به ریز ستینی هۆیه ر، نوینه ری نه یاله تی مریله ند:

جه نابی سه رۆك، له ماوه ی نهم چند رژۆه ی رابردوودا، تورکیای هاوپه یانی ناتۆ و دۆستی ولاته یه كگرتووه كانی نه مریكا دیسان هیژشی كردووه ته وه سه ر عیراق. نهم داگیرکاریه كه پیشیل كردنی سیاسی نیونه ته وه ییه، به رواله ت دژی گریلا كورده كان نه نجام ده دریت كه دژی تورکیا خه باتی چه كداری ده كهن به لām له راستیدا نهم هه لمه ته سه ربازیانه ی تورکیا بووه ته هۆی كوژرانی ژماره یه كی یه كجار زۆر له خه لكی مه ده نی و ناواره بوونی ژماره یه كی زۆر له خه لك و دژواربوونی بارودۆخی نابووری و زیاتربوونی پشتیوانی خه لكی ناوچه له گریلاكان. له كاتیكدا كه سوپای تورکیا پاش هه موو هیژشێك راده گه یه نیت كه گریلاكانی له ناو بردووه ، پاش ماوه یه ك دیسان به م بیانوه هیژش ده كاته وه سه ر خاکی ولاتیکی دیکه .

نهم داگیرکاریه دواپه ی تورکیا، شه پۆلیك نیگه رانی نوئی دروست كردووه . ئیستا زیاتر له سی هه فته یه هیژه كانی تورکیا به توندی پشتیوانی له پارتی دیموكراتی كوردستان (PDK) ده كهن كه چند سا له سه رقالی شه رێکی خویناوییه له گه ل ركا به ره كه ی، یه كیتی نیشتمانی كوردستان (PUK). راپورته به فراوانه كان نیشان ده دات كه تورکیا كنوانسیونه نیونه ته وه ییه كان پیشیل ده كات و كه لك له ناپالم و

بومبى هيشووى وهرده گريټ. PUK بريكي بهرچاو يارمه تى ماددى له ولاته يه كگرتووه كاني نه مريكا وهرده گريټ، كه واپو له كرده وهدا توركيياى هاوپه يانان هيرش ده كاته سهر حيزيتك كه ده وله تى ولاته يه كگرتووه كاني نه مريكا يارمه تى ماددى ده دات. پرسيار ده كه م بؤ ده وله تى نيمه دان بهم ناته بایيه دا نانیت و له وه گرنگتر بؤ ده وله تى نيمه بى دهنګه له كاتيكدا كه توركيياى هاوپه يانان چه كوچوله سهر بازيه كاني ولاته يه كگرتووه كاني نه مريكا به كارد هيتيت و ده سترىزى ده كاته سهر "هريمى دژه فريپن" (له باكوورى عيراق كه ولاته يه كگرتووه كان دروستى كردوه) بؤ كوشتنى خهلكى مده نى و گونده كانيان كاول ده كات له م هريمه به ناو "نارامه دا".

جه نابی سهرۆك، توركييا له پال ولاته يه كگرتووه كاني نه مريكا و بهريتانيا له "رهوتى نانكارا" دا به شدارى كردوه بؤ كۆكردنه وهى دو لايه نه كورده نه ياره كه له سهر ميژى وتوويز، به لام پشتيوانى سهر بازي توركييا له KDP كوتايى به هه موو هيوايه ك دينيت كه نه م ده وله ته بتوانى وهك هيزيكى ناشتيخوازى بى لايه نى ناوچه يى كار بكات. له مه زياتر بهر نامه كاني توركييا بؤ دروست كردنى "هريمى قه لخان" له ناو خاكى كوردستانى عيراق به لانيكه م ۸ هه زار سهر بازه وه، سهراسه رى ناوچه ناسه قامگير ده كات و ريڼگا بؤ ده ستيوهردانى عيراق، ئيران و سوريا خو ش ده كات.

جه نابی سهرۆك، داوا ده كه م سهر وتاريكى رۆژنامه ي واشنگتون پوست له ژير ناوى "پيش نه وهى توركييا بچيته ريزى نه وروپا" بخريته بهر ده ستى هاو كارانم كه "جيم هوگلاند" يهك شه مبهى رابردوو، ۲ ي تشرينى دووه مى ۱۹۹۷ بلاوى كردوه ته وه و

كورد و كوردستان له به لگه نامه نه پيښه كاني نه مريكادا - كوردستانى نيتوان و توركييا

كۆمه لتيك پرسیاری خستوو ته پوو ده باره ی مه نتيقی سياسه تی ولاته به كگرتوو ه كان له م ناوچه يه .

جیگای داخ و په ژاره يه كه توركييا ههول ده دات له ده ره وه ی سنووره كانی، وه لامي كيشه ی كورد بداته وه له كاتي كدا كه له راستيدا ده بئ نه م مه سه له يه له ناو خودا چاره سه ر بكات. ۱۵ ميليون كورد له توركييا له كاتي دامه زرانی توركيای نو ی له ۱۹۲۳ تا نيستا سه ركوت ده كرين. له وكاته وه تا نيستا ۲۸ راپه رپنی سه ره كي كوردی له و ولاته رووی داوه كه دوايينيان راپه رپنی (PKK) يه كه له سالی ۱۹۸۴ وه ده ستي پيكر دووه و بووه ته هوی كوژرانی ۳۰ ههزار كه س. به گویره ی سه رچاوه كانی ده ولته تی توركييا، ۳۱۸۵ گوندي كوردنشين چول كران و زياتر له ۳ ميليون كه س له باشووری روزه لات، ناواری شوينه كانی ديكه ی نه م ولاته بوونه .

سه ره پای توندوتیژبوونی نه م كيشه يه، توركييا ناهي ليت ري كخراوی خاچی سووری نيوده ولته تی له ناوچه ی نه هامه تی ليدراوی (باشووری روزه لات) چالاکی بكات. نه م كيشه يه بووه ته هوی نه وه ی هه ر سال بيلیونه ها دولار له توركييا خه رج بكریت و هيوای پيشكه وتنی تابووری كه بۆ ناوچه ی كوردنشين زور پتيوسته، له ناو بر دووه .

جه نابی سه رۆك، رژمی توركييا ده بئ ديموكراسيه لاوازه كه ی به هيتز بكات وه گه رنا كيشه ی كورد و مه سه له گرنگه كانی ديكه ده گه ني ت و ناهي ليت توركييا به ره و نه وروپا بچيته پيش. ري به رانی سه ربازی و مه ده نی توركييا به رده وام رايانگه ياندوو كه ده يانه وي ت كيشه كانی مافی مرؤ چاره سه ر بكه ن. به لام كيشه كان هيشتا هه ر له جیگای خويديا ه و هه وله كان بۆ چاكسازي كه مته ره له وه ی كه راگه ياندنه گشتيه كان باسی ده كه ن. له گه ل نه مه شدا ده ولته تی نيحه وه ك رابردوو دريژه ده دات به بازرگانی

كردن له گهڻ توركييا و له بواړي ناسايشدا بيايي بيليونها دولار، يارمه تي ده دات به نانكارا و نيشانه رووله زياد بووه كاني ناسه قامگيري توركييا له رووي سياسي هه پشتگوي ده خات. پشتيواني هه كي نايه كساني وه ها له جني خويدا نيه، به هوي نه وه سوي و لايه نه ناديمو كراتيه كاني توركييا به هيز ده كات و نهو په يامه ده نيژيت كه ده وله تي ولاته يه كگرتوه كاني نه مريكا بي له بهر چاو گرتني كارنامه ي لاوازي مافي مرؤفي توركييا، پشتيواني له ده وله تي توركييا ده كات.

جهنابي سهرؤك، گروپيك له كورد و نه رمه نيه كان، له وانه خاتوون كاترين كاميرؤن پورتيژ^۲ له بهر ده م بيناي كؤنگريس مافيان له خواردن گرتوه بو نه وه ي پيشيلكاري مافي مرؤف له توركييا پروتستؤ بكن. نه وان به ته ووي له سهر نهو بروايه ن كه ده وله تي نيجه تا نيستا بي دهنگ بووه له بهر امبه ر پيشيلكاري روو له زياد بووي ديموكراسي له توركييا. يه كي له هو كاره سهره كيه كاني نار ه زايه تي نه م مانگرتوانه، زيندان بويوني به رده وامي چوار پارلمان تاره كورده كه يه كه يه كيكيان له يلا زانايه كه يه كي له تاوانه كاني نه وه يه كه له بهر ده م كوميسيوني هلسينكي ناماده بووه. هه موو حيزيه سياسي كورده كان له توركييا سهر كوت ده كرپن، له كاتي كدا كه ده بي برويا سياسي هه كاني كورده كان له بهر چاو بگيردريت، ده بي ريگه به حيزيه كورده ناتوندوتيه ده كان بدريت له ژياني سياسي دا به شداري بكن، نابيت تاكه كان به هوي ده رپيني بروياي خويان بخريته بهنديخانه و ده ولت وهك هه ر هه چاو له ده رپيني برويا بكات. ده بي مشتمو و ديالوگي نازاد هه بيت.

جهنابی سەرۆك، هێمايه كى ديموكراتيكي ديكه، نازادى ميدياكانه. له ۲۱ تشرینی يه كهم كوميتهی پاراستنی رۆژنامه نووسان (CPJ) راپورتیكي له ژیر ناوی "دهریای پر له دوورگهی ئاناتولی" بلاو کردهوه كه تیییدا چاره نووسی ۷۸ رۆژنامه نووسی خستوه ته پروو كه به تاوانی راده رپرین خراونه ته به نديخانه. CPJ كه تويژينه وه كى وردو دروستی نه بجام داوه و پيش له بلاو كردنه وه، نهم راپورتهی نيشانی دهولهتی توركيای داوه، له نه بجامی راپورته كه دا ده لیت له ۳ سالی رابردودا، ههر سال له توركييا زیاتر له ههر ولاتیكي ديكه، رۆژنامه نووس خراونه ته به نديخانه.

داكوكيکارانی مافی مرۆڤ و چالاكانی ناشتيخوازی كوردیش له گه ل نازار و نه زيهت، به نديخانه و کردهوهی له وه خراپتر روبه پروو بوونه ته وه. ههر نهم ههفتهی دوايه یاووز ئونه^۳ و ئاکين بېردال^۴ كه دوو ريبه رى چالاکی مافی مرۆڤ له ناستی نينه ته وه بیدان، و "نه جمه د تورك" (كه كورده) تۆمهتی نه وه بیان خراوه ته پال^۵ كه راپورتیكيان بو ئاپورای خه لگ خویندووته وه ده رباره ی ورده كارییه كانی رسوایی په یوهندی بهره وامی كاریبه دهستانی توركييا له گه ل گروپه "مرۆڤكوژه كان". نهم كه سانه حوكمی سی سال به نديخانه بیان له سهر دراوه. له ۲۰ ی تشرینی يه كهم چالاکی به ناوبانگی ناشتی، "نه سبه ر يه گمورده رلی" حوكمی ۲۲ سال به نديخانه ی له سهر درا. له ۲۱ ی تشرینی يه كهم، سەرۆك و ۷ كهس له كارگيرانی كۆمه له ی مافی مرۆڤ (HRA) حوكمی ۱ تا ۲ سال به نديخانه بیان له سهر درا به تاوانی لیدوان له ههفتهی مافی مرۆڤ له سالی

^۳Yavuz Onen

^۴Akin Birdal

۱۹۹۶ . له م سالتې نه د دواييدا، ۲۰ لقي HRA داخراون، له وانه سر جه م لقه كاني
كه خزمه تي كږمه لگاي كورديان له باشووري روزه لاتي توركييا ده كرد.

نازادي راده رپرين ته نها يه كي لهو بوارانه يه كه توركييا پيشيلي ده كات و نه ركه كاني
خوي به نيسبته مافي مروه جيبه جي ناكات. NGO ناوچه ييه كان، ريكي خراي
ليبوردي نيونه ته وه يي، ريكي خراي چاوديري مافي مروه و وه زارهي دهره وه يي خومان
بهو نه خجانه گه يشتون كه نه شكه خه له توركييا هه روا به رده وامه و ته نها ژماره يه كي
كه م لهو كه سانه كه تومه تباره كانيان نه شكه خه كردوه، دادگايي كراون. هه فته ي
رابردو ليونه ي دادوهر ي كه سر و كايه تي دادگايه كي نيونه ته وه يي ده كرد، نهو
پوليسه ي تاوانبار نه كرد كه ۱۴ جواني - كه هه نديكيان ته مه نيان ۱۳ سال بووه -
نه شكه خه كردبوو.

جدهابي سر وك، من هاورې له گه ل ۱۶۰ كهس له هاوكارام نامه يه كمان واژو كردوه
كه تييدا داواي نازاد كوردي پارلمان تاره به نديكراوه كانمان كردوه. لانيكه م هيچ نه بيت
وهك نه ندامي نه خجومه نيكي هه لېوږدراوي ياسادانه ر، نيتمه ده بي داوا بكهين
هاوكاره كانمان له توركييا نازاد بكرين چونكه له گه ل عه قلدا ناگوغييت كه له
كږمه لگايه كي ديموكرات، ياسادانه ره كان بخرينه به نديخانه به وزي داكوكي كردن له
مافي خه لگه كه يان. داوا له هاوكارام ده كه م هم نامه يه واژو بكه ن و سهرداني نهو
كه سانه بكه ن كه له سر پله كاني هم بينايه مانيان له خواردن گرتوه.

هه روه ها من هاورې له گه ل هاوكارام له كومسيوني هلسينكي، بپيار نامه يه كمان
نامه ده كردوه كه دهرې هه ستي كږنگريسه دهره يه نه وه ي كه نابي توركييا وهك
خانه خيوي كږبونه وه ي داهاتووي ريكي خراي ناسايش و هاوكاري نه وروپا

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پیتییه كانی نه سربكادا - كوردستان نڤڤان و توركیا

ههلبژیڤدریټ. ههتا کاتیټک که تورکیا دریژه بدات به پیشیلکردنی یاسای نیونه تهوهیی و ئهرك و پره‌نسیپه‌کانی OSCE ، نابیی وهك خانه‌خپویکی گونجاو بۆ کۆبرونه‌وه‌یه‌کی مافی مرۆڤ ههلبژیڤدریټ.

جه‌نابی سه‌رۆك، قازانجی خانه‌خپوی له کۆبرونه‌وی OSCE ده‌بی به‌و ولاته بدریټ که له کرده‌وه و له دروشمدا پشتیوانی شیلگیرانه‌ی خۆی له پره‌نسیپ و ریوشوتنه‌کانی هلسینکی نشان دابی، به‌تایبته ریزگرتن له مافه بنه‌په‌تیه‌کانی مرۆڤ.

۹ ی تشرینی دووه می ۱۹۹۷ - نه نجوومه نی نوینه ران

له یلا زانا نازاد بکهن

به پرتز جان نیدوارد پورتیر:

جه نابی سه روک، نه مړو ده مه ویت نه وپه پری تورپه یی خوم نیشان بدهم به نیسبه ت رهفتاری تورکیا له گه ل پارلمانتاریکی هه لپرتز دراو. له یلا زانا که پارلمانتاریکی کورده که به هق له لایه ن خه لکی ناوچه که یه وه هه لپرتز دراوه، به تاوانی دهرپینی بیروپا و بیروپوچوونه سیاسیه کانی ده ستگیر کراوه و له به ندیخانه دایه. له راستیدا خاتون زانا نه وه نده نازایه تی و جه ساره تی هه بوو که بیروپا کانی خوی له کۆبوونه وه یه کی کومسیونی ناسایش و هاوکاری نه وروپا لیره له واشنگتۆن دهرپیری. گرتن و دادگایی کردنی خاتون زانا تاوان دژی دیوکراسی و نازادییه.

۳ ههفته یه گروپیک له کورده کان و نه رمه نه کان له به رامبه ر بینای کۆنگریس مانیان له خواردن گرتووه بۆ پروتستۆ کردنی زیندانی کردنی له یلا زانا. یه کی له م مانگرتوانه دوینی ناچار بوو واز له مانگرتنه که ی بیئی، به هوی نه وه ی بارودوخی ته ندروستی زور خراپ بوو.

ههفته ی رابردوو زیاتر له ۱۵۰ کهس له هاوکارانم و من نامه یه کمان نارد بۆ سه روک کۆمار، کلینتۆن و داوامان لیکرد داوا له تورکیا بکات له یلا زانا نازاد بکات. به هه رحال به داخه وه ده بی بلیم که هیوا یه کی زۆرم به وه نییه که ده ولته تی نیتمه نه م داواکارییه به هه ند وهریگریت. نیداره ی نیتمه - هه ر وه ک نیداره ی پیشوو - سیاسه تی

كورد و كوردستان له بىلگە نامە نەپىيەكانى نەرىكادا - كوردستانى نېزان و توركييا

پشتگوى خستنى پيشىلكردى توندى مافى مرؤ له لايەن دەولەتى توركييا پەپرە دەكات و تەنھا لەسەر كاغەز باسى كەموكۆپىيەكانى ديموكراسى توركييا دەكات. لە هەفتەى رابردودا من و گەلى له هاوکارانم لێرە ئەوپەرى تورپىيەى خۆمان لە پيشىلكردى مافى مرؤ له چين(صين) دەرپرى. بۆ ئيمە ئەم چاوەروانىيەمان لە ولاتيك وەك توركييا - كە بەروالەت ولاتىكى رۆژناوایى، ئەوروپایى و دموكراتە - نىيە كە هەمان جۆرە كيشەى مافى مرؤى هەيە كە چين هەيەتى. مەسەلەى لەيلا زانا نیشان دەدات كە ئەمەرىكايى ئازادى رادەرپرىن، ئازادى بېرورى و ئازادى نەياریتى سىياسى بە هەمان ئەندازە كە لە چين مەترسیداره، لە توركياش مەترسیداره. توركييا هاوپەيانی نزیكى ئيمەيە، ئەندامى ناتۆيە و ولاتىكى ئەوروپايیە. بۆ ئيمە رەخنە لە چين دەگرين بەلام هیچ چاوەروانىيەكمان لە توركييا نىيە؟ ئەم دوورپويیە دەبى كۆتایى پيڤيٽ.

مەسەلەى شەرمایەنەر ئەوەيە كە دەولەتى توركييا كۆتایى بە سەركوتى گەلى كورد لە نيو ولاتى خۆیدا ناهيٽيٽ. ئەو سى هەفتەيە توركييا بى فەرق و جیاوازی هيرش دەكاتە سەر گوندە كوردنشینەكانى باكوری عێراق. توركييا دەلٽ تەنھا بە شوین PKK دادەچيٽ بۆ باكوری عێراق بەلام راستیەكە شتيكى دیکەيە. بەكارهينانی ناپالم و بومبى هيشوويى دژى خەلكى مەدەنى لە باكوری عێراق، بەلگەيەكى حاشاهەلنەگرە كە توركييا لە هەولە سەربازيیە بويلینەكراوەكەى بۆ قەلاچۆ كردنى كوردەكان، دەست لە هیچ ناپارٽيٽيٽ. من شەرم دەكەم كە بليٽم دەولەتى ئيمە - كە هەمان ئەو دەولەتيە كە سەراسەرى كۆمەلگای نینۆتەتەويی خستەگەر كاتى كە هەمان ئەو كوردەكانە كەوتنەبەر هيرشى سەدام حوسەين - هیچ رەخنەيەك لەم رەفتارە نایاسايیەى توركيای هاوپەيانیان ناگرٽيٽ، لە باتى ئەو ئيمە ريگامان بە

توركييا داوه كه به كه يفي خۆي ههولەكاني ئيمه ههلبوه شينيتتهوه بۆ چاره سهركردنى ناشتيخوازانهى كيشهى نښان گروپه كوردهكان له باكوورى عيراق. ولاته يهگرتوهكاني نه مريكا بهرپرسيارهتى نه خلاقى هديه كه دژى ئهم جوړه رفتارانه رابوه ستيت، چ له لايهن توركيياوه بيت، چ له لايهن "چين" وه. هيوادارم كه هاوكارانم هاوپي له گهله من تورپهى خويان دهريپن به نيسبته كردهوه دهستدرښتيكارانهكاني توركييا له ناوخو و دهوړه بهرى سنوورهكاني و ههروهه ها تورپهى خويان دهريپن به نيسبته سياسهتى "چاوتان له خراپه كان بيهستن"ى دهوله ته كهى ئيمه.

بهريز فيليتر:

جهنابى سهروك، چهند كه سيك له كوردهكان مانيان له خهوتن گرتوه بۆ ناشتى و مانيان له خواردن گرتوه بۆ زه قكردهوهى سهركووتى گهلى كورد. من تهنها به يهك هو ههلساوم قسه بكهم، نهو يش نهويه كه هاوخه مى خوم دهريپم له گهله مانگرتوان و پشتيوانى خوم دهريپم له خهباتى گهلى كورد بۆ نازادى، دادپهروهى و مافى چارهى خوڻوسين. سه مبولى ئهم خهباته، پارلمانشارى به ديموكراسى ههلبژيڻدراو و رښهري بهندكراوى كورد، "لهيلا زانا"يه.

جهنابى سهروك، نه مپو له توركييا خهلكى كوردى مهدهنيى بى گناه به كۆمهله دهكوژرين، هه مپرو گونده كوردنشينهكان كاول دهكرين و ميليونهها كورد ناچار دهكرين زيڊى خويان بهجى بهيڤلن و ئاوارهى نهو شارانه بن كه ريژدى بيڤكارى و ههلواسيني نابوورى زور له سهروهويه. سه راسهري ناوچهى باشوورى رۆژهلاتى توركييا كاول كراوه و له رووى نابورى و مرؤفسيهوه بووه به ناوچهيهكى نههامه تيليڤدراو. دياره ئهم بارودوخه نابى قبول بكرىت. ئهمه هوشاريهكه بۆ

کوردد و کوردستان له به لکه نامه نه پښتیه کانی نه مریکا دا - کوردستان نیوان و تورکیا

ولایتیک که که لک له چه که کانی نه مریکا وهرده گریټ بۆ نه نجامدانی نه م تاوانانه. نابی جارټیکی دیکه چه که کانی نه مریکا دژی کورده کان یا هه رکه سینکی دیکه به کاربیرټ، ههروه ها که نه م چه کانه له شاری که وناری هه له بجه به کار برا و له نه نجامدا ۵ هه زار کوردی مه ده نی که زۆربه یان ژن و مندال بوون، به گازی کیمیایی کوژران. جارټیکه دیکه نابیت شتیکی وه ها روو بدات.

له یلا زانا ژیانی خوی ته رخان کردوو ه بۆ چاره سه ربوونی ناشتیخوازانه و دادپهروه رانه و کوټایپیټه اتن به کیشه ی کورد. هیوادارم که هاوکارانم چاو له به سه رهاتی نه و بکه ن که وانه ی خوټیگه یاندن، گه شه ی سیاسی، قاره مانیه تی و نازایه تییه. ده ولته تی تورکیا له وه ده ترسی که له یلا زانا له هه وله کانی بۆ ناشتی زۆر بچیته پیش، هه ر بۆیه ئیستا له گه ل تاوانباره مرۆفکوژه کان له یه ک ژووردا خستوو یه تی به بندیخانه به لام قه د ناتوانیت وینه ی له یلا زانا، قسه کانی له یلا زانا، نازایه تی له یلا زانا و به سه رهاته سه مبولیکه که ی به ند بکات.

هه نگاویک له نه نجوومه نی نوینه رانی ولاته یه کگرتوو ه کانی نه مریکا هه لگیراوه بۆ نازادی له یلا زانا. من و ۱۴۳ که س له هاوکارانم له کوټنگریس نامه یه کمان ناردوو ه بۆ سه رۆک کلینتۆن و داوامان لیکردوو ه که داوای نازادی ده سته به جی و بی شه ټ و مه رجی له یلا زانا له به بندیخانه بکات. ئیستا له چاو رابردوودا ژماره یه کی زۆتر له نه ندامانی کوټنگریس پشتیوانی له له یلا زانا و گه لی کورد ده که ن. بی گومان کوټنگریسی ولاته یه کگرتوو ه کانی نه مریکا ئیستا زۆتر ناگاداری بارودۆخی دژواری گه لی کورده و هاوسوزتره له گه لیان.

كوردەكان له شێران، عێراق، سوريا و ههروهها توركيا وهك هاوولآتى پله دوو دهژين و مافه بنه پته كانى ژيان، نازادى و شادمانيان لى زهوت كراوه. بهلام بههوى خهباتى ئيلهامبهخشى لهيلا زانا و ههزاران كوردى ديكه، سهركووتى كه مينهى كورد روژى له روژان كوتايى پيڊيت. بۆ گهيشتن بهم ئامانجه زۆر باشته كه كهلك له شيوه گهلى ناشتيخوازانه وهريگر دريت و كوتايى بهم توندوتيژيه له ميژينهيه بيت. كهوابوو ئيمه دهبي لهيلا زانا له باوهش بگريه له بهر نهوهى نه له ريگاي توندوتيژى، بهلكو له ريگاي چالاكى ناشتيخوازانه و ديموكراتيك ژيانى خۆى بۆ گهلى كورد خستوهه ناو مهترسى.

كهوابوو جهنابى سهروك من سهري ريز و نوازش داده نوينم له بهرامبهر نهو كهسانهى كه نه مېرۆ بۆ پشتيوانى له نازادى لهيلا زانا مانيان له خواردن گرتوه و به دهولهتى توركيا دهليتم: "به ناوى مرؤفايهتى لهيلا زانا نازاد بكه".

پيويستى دادگايى كردنى ريبه رانى رژيمى عيراق و توركييا له دادگاي نيونه ته وهى
تاواندا

١٤ ي تشرينى دووه مى ١٩٩٧ - نه نجوومه نى نوينه ران

به ريتز "گيلمەن":

جه نايى سەرۆك ئەم بپيارنامەيه كه ئەمڕۆ له بهر دەستى ئيمه دايه واتا بپيارنامەى
١٣٧ ي كۆنگرەيس كه من و نوينه رى ئەياله تى "ئيلۆنۆيز" و هاوسەرۆكى كوميتەى
مافى مەرۆ، به ريتز "پۆرتير" خستومانە ته پروو، هەستى كۆنگرەيس دەر دەرپيت به
نيسبەت پيويستى دەستبەجى پيكهيتنانى دادگاي نيونه ته وهى تاوانە كان بۆ دادگايى
كردنى سەدام و ئەندامانى ريبه رايە تى رژيمى عيراق به تاوانى دژى مەرۆفايە تى.
دە مە ویت سپاسى به ريتز "پۆرتير" بكم بۆ ريبه رايە تيبه كهى له پەيوەندى له گەل ئەم
مەسەله گرینگە دا. پيويستى پيكهيتنانى ئەم دادگايە دواى رووداوه كانى ئەم دوايه
زۆرتەر بووه. بپيارنامەى ١٣٧ ناماژە به وه دەكات كه سەدام حوسەينى ديكتاتور
مافى هاوولاتیانى عيراقى پيشنيل کردووه، له وانه له سيډاره دانى سەرە پۆيانە،
ئەشكەنجە، رەفتارى زالمانه و نامرۆفایانه، دەستگير کردن و زيندانى كردنى
سەرە پۆيانە و بى سەر و شوپىنى كردنى خەلك.

سەدام حوسەين هەولتى داوه خەلكى كوردى عيراق له پيگاي چهكى كيميائى له ناو
ببات، عەشيره ته سوننه كانى رۆژئاواى عيراقى سەرکوت کردووه، كليساو گونده كانى
ناشوورى و كەلدانىه كانى كاوڵ کردووه، توركمانه كانى له سيډاره داوه و شيعه كانى به

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پييه كانى نه مريكا دا - كوردستانى نپوان و توركييا

كۆمەل كوشتووه. سەدام ھەروەھا درۆژە بە لە ناو بردنى ژینگەى شارستانى كەونارى "مارشى ەمرەبى" دەدات. رەفتارە درندانەكانى سەدام تەنھا ھاوولاتیانى عێراق ناگرتتەو، ئێمە رۆژە تارىكهكانى جەنگى كەنداو لە بىر ناكەين كە سەدام كویتی داگیر كردبوو و خەلكى بى گوناھى كویت بە ماوێ چەند مانگ بە بارمەتە گیرابوون. چارەنۆسى پتر لە ۶۰۰ كویتی كە لە كاتى شەرى كەنداو بە دىل گیراون ھىشتا ناديارە و دەولەتى عێراق ھىچ حیسابىيان بۆ ناكات.

كەوابوو بریارنامەى ۱۳۷ ھەستى كۆنگرێس دەردەبریت بۆ شەرمەزارکردنى پێشیل کردنى مافى مرۆڤ لەلایەن دەولەتى عێراق و ئیدانەى سەرپێچى عێراق دەكات لە جێبەجێ کردنى رێكەوتننامە نۆنەتەوھىيەكانى مافى مرۆڤ كە واژۆى كردوون. ئەم بریارنامەى ھەروەھا پشتیوانى دەكات لە پێكھاتنى دادگای تاوانە نۆنەتەوھىيەكان بۆ دادگایى کردنى سەدام و دارودەستەكای و داوا لە سەرۆك كۆمار و ەزیری دەرەوى ئەمريكا دەكات چالاكانە كار بكەن بۆ پەسەند کردنى بریارنامەىك لە ئەنجوومەنى ناسایشى نەتەوە یەكگرتووەكان بۆ پێكھێنانى دادگای تاوانى نۆنەتەوھىيە بۆ عێراق. داوا لە ھاوکارانم دەكەم بە تەواوى پشتیوانى لەم بریارنامەى بكەن.

بەرپز "ھاستینگز"^۲، نوێنەرى ئەیالەتى "فلۆرىدا":
سپاسى بەرپز "پۆرتیر" دەكەم بۆ ھەولەكانى بۆ ئامادەکردنى ئەم بریارنامە بەوختە و ھەروەھا سپاسى نوێنەرى ئەیالەتى ئیندیانا، بەرپز "ھامیلتۆن" دەكەم بۆ دەربڕىنى ھەستى ئێمە لە رێگای ئەم بریارنامە تاییبەتەو.

^۲Mr. HASTINGS

ئيمه دژى ئهم بپيارنامهيه نين. منيش په يوه ست دهبم به سهروكى كوڼگرئس بؤ شه پمه زاركردنى عيراق به هوى پيشيلكردنى توندى مافى مرؤډ. نهوانه ي كه ئهم تاوانانه يان نه نجام داوه ده بى له دادگاي تاوانى نيونه ته وه يى دادگايى بكرتن، ههروه ها كه ئهم بپيارنامه به دروستى ناماژه ي پيكردوه. به لام پرسيارى من و گه لى له هاوكارانم نهويه كه نايا ئهم بپيارنامهيه نه وه نده كاريگه رى ههيه. بپيارنامه كه داواى دادگايى كردنى سهدام دهكات له دادگايه كى نيونه ته وه ييدا به لام پيمان ناليت ئيمه ليروهه چون دهتوانين شتيكى وابكهين. نيگه رانى سه ره كى من نهويه كه ئهم بپيارنامه كۆمه لتيك چاوه روانى دروست دهكات، بهتاييه ت له كويت بؤ نه وه ي ئهم دادگايه پيكييت به لام ئيمه تا ئيستا به كرده وه نه مانتوانيوه دادگايه كى وا پيكيه ينين. به هه ر حال من به ته واوى پشتيوانى لهم بپيارنامهيه ده كه م. ئهم بپيارنامهيه داوا له ولاته يه كگرتوه كاني نه مريكا دهكات كار بكات بؤ په سه ندكردنى بپيارنامهيه كه له نه ته وه يه كگرتوه كان بؤ پيكيه اتنى دادگاي تاوانى نيونه ته وه يى بؤ عيراق. هيوادارم ئيمه به رده وام هه ول بدهين بؤ نه وه ي ولاته يه كگرتوه كاني نه مريكا ئهم ئه ركه جي به جى بكات.

"خاتون فورس" ۳:

جهنابى سه روک، من پشتيوانى لهم بپيارنامهيه ده كه م. نه وه ي كه من ده مه ويت بيليم نهويه كه هه موو خه باتييك بؤ مافى مرؤډ به پرسياريتى و قوربانى ده ویت. نه مرؤ گروپيكي نازا له مانگيراوانى كورد بؤ شه پمه زاركردنى پيشيلكردنى مافى كورده كان له لايه ن ده ولته تى توركييا مانيان گرتوه. ئيمه ده بيت بپيارنامهيه كيش له په يوه ندى

له گڼل پيشيل کردنی مافی کورده کان و مافی نندامانی پارلمانی تورکيا که له لایه ن کورده کانه وه هلېږير دراو ن، په سندن که ين.

ده مه ویت نه و نامه یه وه بیړی هاوکارانم بهینمه وه که ۱۰۳ کس له نندامانی کونگرېس واژيان کردو وه و ناردراوه بۆ سه رۆک کۆمار که تییدا ناماژه به بارودوخی زور خرابی سیاسه تمه داری کوردی تورکيا "له یلا زانا" کراوه که له لایه ن خه لکه که یه وه وه که نندامی پارلمانی تورکيا هلېږير دراوه به لām به تاوانی پيشيل کردنی یاسای تورکيا نیستا له به نديخانه دایه .

ته نه تاوانی له یلا زانا نه وه بو وه که به زمانی کوردی قسه ی کردو وه و قسه کردنیش مافی هه موو پارلمان تاریکه، هه روه ها که من نه مړۆ قسه له سه ر مافی مړۆ ده که م. نیمه له نامه که ماندا بۆ سه رۆک کۆمار ناماژه مان به وه کردو وه که یه کی له و تاوانانه ی که خراوته پال "له یلا زانا" نه وه بوو که له سالی ۱۹۹۳ له سه ر بانگه یشتی کونگرېسی ولاته یه کگر توه کانی نه مریکا سه ردانی واشنگتنوی کردو وه. نیمه تورپیی خۆمان له وه درېی که هه ر چه ند که "له یلا زانا" له لایه ن کونگرېسه وه بانگه یشت کرابوو به لām له ناکامی چالاکیه کانیدا خرایه به نديخانه. نه مړۆ نیمه به توندی داوا له حکومه تی نه مریکا ده که ين کار بکات بۆ نازادی نه یلا زانا و چاوک بخشیت به بارودوخی زور خرابی خه لکی کورد له تورکيا. من رۆژیکي دیکه نامه یه که م له لایه ن نوینه ری نه مریکا له نه ته وه یه کگر توه کان و نندامی پیشووی کونگرېس، به ریز "بیل ریچاردسون" به ده ست گه یشت که تییدا ناماژه به و کرابوو

كه فايلى "لهيلا زانا" يه كى لهو چوار فايلا نه يه كه ته سليمى كۆميسيونى مافى مرؤفى نه وروپا كراوه.

جه نابى سه رۆك، ئيمه ده بى ويژدانى نه مريكا له سهر نهو خه لكه چر بكه ينه وه كه نه مړو بۆ ده رپرېنى هاوخه مى خويان له گه ل هاوولا تيانى (كورد) مانيان گرتوه، چ نهوانى ناو توركييا چ نهوانى ناو عيراق. به تاييهت ده مه ويت سهرنجتان به ره ولاى نهو هاوولا تيه نازانه رابكيشم كه پرپاريان داوه ژيان وته ندروستى خويان بجه نه ناو مه ترسى و مان بگرن بۆ ده رپرېنى هاوخه مى خويان له گه ل خاتوون "زانا" و سياسه ته دارانى ديكه ي كورد كه له توركييا خراونه ته به نديخانه .

سپاسى سه رۆكى كۆنگرئس ده كه م كه ريگه ي پيندام باسى نه م مه سه له يه بكه م، نه مه مه سه له يه كه كه په يوه ندى به مافى كورده كانه وه هديه ههروه ها كه برپارنامه ي ۱۳۷ په يوندى به مافى خه لكى عيراقه وه هديه. نه ركى ئيمه يه (وهك نه ندا مانى كۆنگرئس و هاوولا تى گه و ره ترين ولا تى ديوكراسى جيهان) كه باسى پيشي تلكارى به كانى مافى مرؤ بكه ين، چ نه م پيشي تلكارى به له لايه ن دوژمنه كانه وه كراييت چ له لايه ن دوسته كانه وه. سپاسى نوينه رى نه ياله تى فلوريدا، به رپز "هاستينگز" ده كه م كه كاتى خوى دا به من و سپاسى هه وله زوره كانى ده كه م بۆ داكۆكي كردن له مافى مرؤ و ههروه ها سپاسى نوينه رى نه ياله تى نيوريورك، به رپز "گيلمان" ده كه م كه داكۆكى ده كات له مافى مرؤ له م كۆنگرئسه.

پيموايه هه موومان ده بى پي كه وه هه ول بده ين بۆ نازادى نه م سياسه ته داره كوردانه كه له توركييا خراونه ته به نديخانه و داكۆكى له مافى خه لكه كه ي خويان ده كه ن. كه وابوو نه مړو من هاوخه مى خۆم له گه ل نه م مانگرتوانه ده رده بريم. هه نديك جار

دهبيسم هندی كهس دهلین "بهلی" نه مانه تروریست". من نهو كاته مه دیته وه یاد كه به "نیلسون مانديلا" له باشووری نه فریقایان دهگوت "تروریست"، تروریستیک كه جهنگاوه ری نازادیشه. نه م سیاسی مه داره كورده به نذكر اوانه داواى نازادی خهلكه كهیان دهكهن.

به ریز "پورتیر":

به له بهر چا و گرتنی نهو شتانهی كه نیستا له عیراق رووده دات نه م برپار نامه یی بهرده ستان ناتوانیت برپار نامه یی كه بهر ژ بیئت. جاریكى ديكه سه دام حوسهین سیمای راسته قینهی خوی وه ديك تاتوریكى دلره ق نیشان دا كه دهیه ویت هه موو كاریك بكات بۆ نه وهی له دهستی گه مارۆكان و پشكنینه كانی چه كه كۆمه لكوژه كان رزگاری بیئت. جهنابی سه رۆك به داخه وه من له سه رده میكدا گه وه بهوم كه سه رده می ديك تاتوره دلره قه كان (هیتله ر، موسولینی و نیستالین) بوو. نه مانه كه سانیک بوون كه تاوانگه لی به زمان نه ها توویان دژی خهلكی خویان و كه مینه كانی خویان نه نجام دا. رژی عیراقیش له شیوهی هه مان حكومه تی ئالمانیای نازی، ئیتالیای فاشیست و یه كیتی سؤفیه تی كومونیستی ژیر ده سه لاتی نیستالینه. ئیمه ده بیئت هه ر نیستا سه دام حوسهین رابوه ستین، ده بی گۆشه گیرى بكهین و دنیابین له وهی كه جیهان په ی به سروشتی نه م رژی ده دلره قه بر دووه. ئیمه ده بی دنیابین له وه كه سه دام حوسهین و هه موو نه دمانى داروده سه كه ی وه تاوانبارانى جهنگ و كه سانیک كه تاوانی دژی مرۆفایه تیان نه نجام داوه، بناسرین. من خۆش حال م كه یه كى له پشتیوانه سه ره كییه كانی نه م برپار نامه یی بهوم بۆ سپاردنی سه دام به دهستی دادپهروه ری به هۆی نهو تاوانانه كه دژی خهلكی عیراق و هاوولا تیانی ولاتانی ديكه نه نجامی داوه،

له وانه خه لکی نه مریکا. کورده کان، عه ره به مار شه کان، که مینه ی ناشووری، نه دمانانی کۆنگریسی نیشتمانی عیراق و دیله کویته کانی جهنگ، تنه ا جهند نموده که له قوربانانی سهدام و رژیمه دل ره قه کهینی.

جهنابی سه رۆک، سهدام چه کی کیمیایی دژی خه لکی خۆی به کار هیناوه. له سالی ۱۹۸۸، ۸ هه زار کورد له هه له بجه له نه بجامی هیرشی سهدام به چه کی کیمیایی (که خۆی به ره ره می هینابوو*) کۆرزان. نیستا نیمه له عیراقدا یان و هه ول ده دین نه وه روون بکهینه وه که نایا نه م چه کانه له عیراقدا ماون و به تاییه ت چه کی کیمیایی VX که هه روه ک کیمیایی "سارین"^۰ ده توانی خه لک بکوژی به هه مان شیوه که کورده کانی عیراقی له هه له بجه کوشت. به بیروبو چوونی من سهدام بی هیچ گومانیک تاوانی دژی مرۆفایه تی و تاوانی دژی ناشتی نه بجام داوه و یاساکانی مافی مرۆفی به توندی پیشیل کردوه. نه گهر نه مرۆ تنه ا یه کهس له جیهاندا هه بیته که هه ق بی بدریته دهستی دادپهروه ری، نه وه کهسه سهدام حوسهینه.

من پیروزیایی نه م بپیارنامهیه ده کهم له هاوکارانم و داوا له هه موویان ده کهم ته فلی من بن بۆ نه وه ی په یامیکی به هیژ بنییرین بۆ سهدام حوسهین و کۆمه لگای نیونه ته وه یی ده رباره ی نه وه که ولاته یه کگرتوه کانی نه مریکا تاوانه کانی سهدامی له بیر نه کردوه و نیمه به به ره پرسیاری ده زانین بۆ نه م پیشلکارییه نه و داوای دادپهروه ری ده کهین بۆ قوربانیه کانی.

* نالیت نه مریکا و نه وروپا نه م چه کیان پیدابوو- وه رگیتر

^۰ sarin

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پێنیه كانی نه مریكادا - كوردستانی ئێران و توركیا

جهنابی سەرۆك، هەر ئیستا چەند كوردێك له سەر پله كانی بینای كۆنگرێس مانیان له خواردن گرتووه، ٢٥ رۆژه نهم كوردانه بۆ نازاد كوردنی لهیلا زانا مانیان له خواردن گرتووه كه پارلمانتاریكی كوردی توركیا یه كه له سالی ١٩٩١ وهك ئەندامی پارلمان ههلبژێردرا و له ١٩٩٣ سەردانی وڵاته یهكگرتووه كانی نه مریكای كرد بۆ شایهتیدان له باره ی پێشیل كوردنی مافی كه مینه ی كورد له توركیا و له بهرامبەر كۆمیته یهكی هه میشه یی كۆنگرێس و كۆمیته ی مافی مرۆفی كۆنگرێس شایهتی دا. لهیلا زانا پاش نه وه ی گه راپه وه بۆ وڵاته كه ی له لایه ن ده وڵه تی توركیا وه له پۆسته كه ی لایه ن، ده سته سه ر كرا ، به تاوانی خیانه ت دادگایی كرا و حوكمی ١٥ سال زیندانی به سه ردا سه پا ته نها به تاوانی نه وه ی كه هزری خۆی هێناوه ته سه ر زمان و له به رامبەر كۆنگرێسی وڵاته یهكگرتووه كانی نه مریكادا شایهتی داوه.

جهنابی سەرۆك، ئیستا توركیا و عێراق به یه كه وه هێرش ده كه نه سه ر كورده كان له باكوری عێراق. توركیا به ده یان هه زار سه ربازی تایبه ت سنووری عێراق ده به زینتی و به بومبای ناپالم و هیشوویی هێرش ده كاته سه ر كورده كانی خۆی كه له توركیا هه لها تون. عێراقیش له و لاوه هه روا ده كات. هه ردوویان ئیستا كورده كانی خۆیان ده چه وسێننه وه. هه مووی نه و وڵاته نه ی كه كورد تییدا ده ژین واتا ئێران و عێراق و توركیا و سو ریا كه مینه ی كورد ده چه وسێننه وه. هه موویان كورده كان دژی یه كدی هان ده ده ن و هه وڵ ده ده ن به م شیوه یه سه ركووتیان بكه ن و هه موویان به خه لكی كورد ده لێن "تروریست"، له كاتی كدا كه كورده كان ته نها داوای مافه سه ره تایبه كانی خۆیان ده كه ن و ته نها خۆیان له به رامبەر چه وساندنه وه دا ده پارێزن.

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پێنیه كانی نه مریكادا - كوردستانی ئێران و تورکیا

جەنابی سەرۆك ئەم چەوساندنەوێه دەبێ كۆتایی پێبێت. كورد تیرۆریست نیه. لهوانهیه هەندێ كەس له سەر ئەو باوەڕه بن كه ئیلا كوردەكان تیرۆریست بەلام كوردەكان تیرۆریست نین. كوردەكان تەنها داوی مافی خۆیان دەكەن، ئەو مافەى كه دەولەتى تورکیا، دەولەتى ئێران، دەولەتى سوریا و رژیمی سەدام حوسەین له عێراق، لیانی زهوت كردوو. ئەو دەولەتانه تیرۆریست كه كوردەكان سەركووت دەكەن، ئەو دەولەتانه تیرۆریست كه مافە سەرەتاییهكانى كوردەكان زهوت دەكەن و له ناو كۆمەلگای خۆیاندا رێزیان لێ ناگرن و هەر رۆژ خۆیان و منداڵەكانیان دەكوژن و هەول دەدەن كوردەكان له كۆمەلگای خۆیان دەرێكەن. جەنابی سەرۆك، تیرۆریستی راستەقینه ئەم دەولەتانهن.

سەرەستەى ئەم دەولەتانه، سەدام حوسەینه كه رژیمەكەى وەلامى هیچ كەس ناداتهوه و حیساب بۆ گوشارى بیروپای گشتى و بریارنامەكانى ئەنجومەنى ناسایشی نەتەوه یەكگرتووەكان ناكات. ئیستا كاتى ئەوێه كه ئەم رژیمە گۆشەگیر بکەین، كاتى ئەوێه رابگەیهین سەدام كێیه، سەدام كەسیكە كه تاوانى دژى مرۆفایەتى ئەنجام داوه كه هەموومان نەرتەى لێدەكەین، ئیستا كاتى ئەوێه رووى راستەقینهى سەدام نیشان بەهین و دادگایی بکەین و لەسەر دەسەلات لای ببهین و دەولەتیک له عێراق پێك بهێنین كه له گەڵ كۆمەلگای نێونهتەوێه و دراوسێكانى به ناشتى بژى و پێش بەم رژیمە دیکتاتوره خۆنپێژە دلێرەقە بگرین بۆ سەركووتى زیاترى خەلكەكەى و هەرهشه كردن له دراوسێكانى.

بەرپێژ "لانتۆس":

كورد و كوردستان له بىلگە نامە نەيتىيەكانى نەمىركادا - كوردستانى نىزان و توركييا

جەنابى سەرۆك سىياسى ھاوسەرۆكى (سەرىە پارتى كۆمارى) كومىتەى مافى مرۆڧى كۆنگرېس و نوپنەرى ئەيالەتى ئىلۇنۆيز، بەرپىز "پۆرتىر" دەكەم بۆ لىدوانە بەهتير و پاراۋەكەى و ھەروەھا سىياسى سەرۆكى كومىتەى پەيوەندىيە نىۋنەتەۋەيىيەكان دەكەم بۆ خەباتە بى وچانەكەى بۆ مافى مرۆڧ و ئامادەكردنى بىيارنامەى ۱۳۷. مەن بەتەۋاۋى لەگەل ئەو وتانەدام كە سەبارەت بە سەدام و رۇيە سەركوتكەرەكەى ھىنايە سەر زمان .

جەنابى سەرۆك ھەر ئىستا كەسانىك ھەن لە رۆژناۋا كە داکۆكى لە سەدام و رۇيە درندەو دۆرەقەى دەكەن. ھەندىك لە ولاتانى رۆژناۋا ھەن كە ناتوانن لە بازارگانىە پىر رەۋنەق و بەرفراوانەكەيان لەگەل عىراق چاپۆشى بكەن، سەرەراى ئەو راستىە كە رۇيى سەدام حوسەين ھەولتى داۋە پىشكەوتنە بەردەۋامەكانى خۆى لە بوارى بەرھەمەيتىنانى چەكە كۆمەلكۆرەكان بشارىتەۋە و بە درۆى بختەۋە و حاشاى لىبكات. پاشىنۋەرۆى ئەمىرۆ، كۆنگرېس ھەلى ئەۋەى بۆ دەرەخسىت تاۋتوتىي بىيارنامەيەك بكات كە پروانگەى كۆنگرېس دەرەبىت سەبارەت بەۋەى كە نەگەر پىنگا ئاشتىخواز و دىپلوماتىكەكان سەرنەكەوت دەبى پىنگاچارەى سەربازى(باشتر ئەۋەيە لە پىنگاى ھاۋپەيمانى نىۋنەتەۋەيىيە بىت) بەكار بىرىت بۆ لەناۋېردنى توانايى كىمىيائى، بىولوژىك، ناۋكى و موشەكى سەدام حوسەين. بەلام ئەم مەسەلەيە لە ھەمان كاتدا كە مەسەلەيەكى سەربازىيە، پەيوەندى بە مافى مرۆڧىشەۋە ھەيە.

رۇمىك كە بە چەكى كىمىيائى ھىرشى كردوۋتە سەر خەلكى خۆى، رۇمىك كە خراپترىن و توندترىن پىشلىكارىيەكانى مافى مرۆڧى لە سەدەى ۲۰ دژ بە خەلكى خۆى نەنجام داۋە دەبى راکىشى دادگايەكى نىۋنەتەۋەيىيە بكرىت و بە تاۋانى دژى

مرؤقايه تي دادگايي بکريت. نه گهر تنها يه که سي سهره کي هه بيت که دهبي له بهرامبر کڙمه لگاي نيونه ته وه يي به تاواني دږي مرؤقايه تي دادگايي بکريت، نهو که سه سه دام حوسه ينه. درنده يي، دلره قی و به خوین تینوو بوونی سه دام هيچ سنووریک نانس. داوا له هه موو هاکارانم ده که م پشتيواني له هه نگاهه گرنه کاني نه م پريار نامه يه بکه ن.

به ريز "رؤهراباچير"¹:

جه نابی سهرؤک، من به توندي پشتيواني له وته کاني به ريز "پورتير" ده که م سه باره ت به دادگايي کردني سه دام به تاواني دږي مرؤقايه تي و تاوانه کاني جهنگ. من ده نگم دا به جهنگي که نداو، له کاتيکدا که له ناخي دلته وه رازي نه بووم به م دهنگه به لام ده مزاني به رږه وه ندي نه ته وه يي و ناسايشي نه ته وه ييمان له مه ترسيديا. پاشان به خيره اتن ي سهر بازه کاغان کرد له کاتي گه رانه وه سهر که ته وه که يان بؤ ولات که يه کي له گه وره ترين و دره وشاوه ترين سهر که وته کاني ميژووي ولاتي نه مريکايه.

به لام کاري نيحه ته واو نه بووه، نه گهر شتيک هه بيت که سهرؤک بوش حه سهره تي بؤ بخوات نهو راستيه يه که سه دان هه زار سهر بازي نارد بؤ که نداوي فارس به لام کاري سه دام ي ته واو نه کرد. روونه که دوژمني ولاته يه که گرتوه کاني نه مريکا خه لکي عيراق نه بوون. وته کاني نه مپړي به ريز "پورتير" له سه ر دوژمني کي راسته قينه چر بووه وه، دوژمنيک که نه ته نه ا دوژمني ولاته يه که گرتوه کاني نه مريکايه، به لکو دوژمني نهو خه لکه يه که باوه ريان به مافي مرؤډ و مافه ديمو کراتيکه کان هه يه و نه م

¹Mr. ROHRABACHER

دوژمنهش سهدام حوسهين و دارودهسته خوټن پرتزه که يه تی که به سهر عیراقدا دهسه لاتداری ده که ن.

له کاتی جهنگی که نداو، نیمه سهدان هزار جوان و چنده ها ژن و مندالمان کوشت که دوژمنی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا نه بوون و گهلنکیان له لایه ن دیکتاتوریک به ناوی سهدام حوسهينه وه له سوپادا به کارهینرابوون. نه م برپارنامه یه ده چیتته ناو ناخی مه سه له که. سهدام حوسهين دوژمنی نیمه یه، نیمه ده بی نه م پیاوه رسوا بکه ين. ده بی سهدام وه ک تاوانبارانی دیکه ی جهنگ دادگایی بکریت، با نه م تاوانباره "نادولف هیتلر" بیت یان هه ندی له پیاوکوژه کانی "سرب"^۷ که نه م دوايیانه تاوانی ژینوسایدیان له "بوسنیا" نه نجام دا.

جاریکی دیکه نه م رووداوانه نشان ده دات که له نیوان ناشتی و نازادی و خوشبه ختیدا په یوه ندی هه یه. نه گهر نیمه بو ناشتییه کی وا کورتخایه ن چوینه ته که نداو و سه ربازه کامان به م زووانه بگه رپنینه وه ولات و په یوه ندی خو مان له گهل دیکتاتوره کان نه پچرپنن، نه ناشتیمان ده ست ده که ویت و نه نازادی. نیمه ناتوانن له سهر بایه خی نازادی سازش بکه ين له بهر نه وه ی سه ره نجام ده ماغخاته ناو بارودوخیک که ناسایشه که مان له گهل هه رشه ی هیرش به ره وپوو ده بیتته وه.

با نه و ۶۰۰ کویتی له بیرنه که ين که چاره نوسیان هیشتا نادیاره. هزاران هزار بنه ماله ی کویتی، یه کی له نه ندامانی بنه ماله که یان له ده ست داوه که له کاتی داگیر کرانی نه و ولاته له لایه ن هیزه کانی عیراق کوژراون یان به دلیل گیراون. نه مه وه ک نه وه وایه میلیونه ها نه مریکایی یه کی له نه ندامانی بنه ماله یان له ده ست بده ن یان هیچ

^۷ Serbian

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پتيه كانى نه مريكادا - كوردستانى نپران و نوركيا

ئاگايه كيان له چاره نووسيان نه بيت. ده بى حيساييك بۆ ديله كويتيه كانى جهنگ هه بيت، ده بى حيساييك بۆ تاوانه كانى سه دام حوسهين هه بيت. با نه وه وه بير بيتينه وه كه له و كاته وه كه يه كيتى سوڤيهت له روسياى ديموكراتيكى نه مپۆدا ده ستى به كرانه وه كردوه يان دريژه به هه وه كانى ده دات بۆ نه وهى ببى به روسيايه كى ديموكراتيك، شانسى ناشتى زۆرتر بووه. داخوازى ئازادى عيراق و له ناوچورونى ديكتاتورى سه دام حوسهين، شانسى ناشتى له هه موو ناوچه زياد ده كات و ئاسايشى ولا ته يه كگرتوه كانى نه مريكاش مسۆگه رتر ده كات. من به توندى پشتيوانى له پيشنياره كى به رپتز "پۆرتير" ده كه م بۆ دادگايى كردنى سه دام. به رپتز "وَلْف" ⁸:

جهنابى سه رۆك من به توندى پشتيوانى ده كه م له برپارنامه ي ۱۳۷ ي كۆنگرئيس كه ده وه تى عيراق شه مپه زار ده كات به هۆى سه ركوتكردنى به رده وام و ترساندن و تۆقاندنى كورده كان. به داخه وه له ماوهى چهند سالى رابردودا رۆژئاوا سه رنجى به كه شه وه واى ترساندن و تۆقاندنى سه دام نه داوه به لام له رپگايى نه م برپارنامه يه و هه ولى خودى كورده كان، خه لك زۆرتر سه رنجى پى ده دات. نه م برپارنامه يه پيڤكه اتنى دادگاي تاوانه كانى جهنگ هان ده دات بۆ دادگايى كردنى سه دام حوسهين و كار به ده ستانى ديكه ي ده وه تى عيراق به هۆى تاوانه كانيان دژ به مړۆڤايه تى.

ده مه ويت سپاسى به رپتز "پۆرتير" و به رپتز "گيلمان" و نه دمانى ديكه ي پشتيوانى نه م برپارنامه يه بكه م. خوشبختانه نه م برپارنامه يه نه ته نها په ياميڤكه بۆ خه لكى نه مريكا، به لكو په ياميڤكه بۆ خه لكى كورد له سه راسه رى جيهان و به تاييه ت خه لكى

⁸Mr. WOLF

ناوچه که کۆنگرێسی وڵاته یه کگرتوو هه کانی ئەمریکا واتا خانووی خه لکی ئەمریکا زۆر زۆر به وردی چاودێری ده کات به سه ر بارودۆخه که دا .

ده وڵه تی عێراق ده وڵه تیکی خراپه ، سه دام حوسه یی دیکتاتوریکی درنده یه که له بیری هیه چدا نییه جگه له پاراستنی ده سه لاتی خۆی . سه دام خه لکی عێراقی چه وساندوو ه و سه رکوت کردوو ه و له گه ل رۆژناوا که وتوو ته ناو کایه کی مه ترسی دار . سه دام له کوشتنی ئەندامانی بنه ماله ی خۆی سل ناکات که راستیه کانی ره فتاره درنده کانی نه یان درکاندوو ه یان هه ره شه یان له ده سه لاته که ی کردوو ه .

سه دام به شوێن ئەوه دایه کورده کانی باکووری عێراق پاکتاو بکات که به هۆی جوگرافیا که یان گیران خواردوو ه . کورده کانی باکووری عێراق هیه شوێنکیان نییه تا له م بارودۆخه زۆر خراپه هه لبێن و بچه نه شوێنه . کورده کان کوژراون و نیستاش ده کوژرێن ، زیندانی کراون و نیستاش زیندانی ده کرێن ، شه که نه دراون و نیستاش نه شه که نه ده درێن و سه رکوت کراون و نیستاش هه ر سه رکوت ده کرێن . خۆشه ختانه له ڕینگای ئەم بریارنامه یه نه و په یامه ده درێت به سه دام که رۆژناوا ناگاداری کردوه کانیه تی و نه و په یامه ش ده گیه نیت به کورده کان که نیمه به وردی ناگاداری بارودۆخه که یانین و پشتیوانیان لی ده که یین .

به ڕێژ "پاول" :

جه نابی سه رۆک ، به دلنیا ییه وه منیش له گه ل نه و ره خنه توندانه م که له ده وڵه ت و ریه رانی عێراق گیرا . به لām له گه ل نه و شتانه نیم که نیمه هه ول ده ده یی لیره بیکه یی ، نه له بهر نه وه که ئەم هه ولانه به باش نه زانم به لکوو به هۆی نه وه ی نه و ده سه لاته له خۆماندا نابینم که بتوانین کتوو پر سیستمی دادپهروه ری خۆمان به سه ر سه راسه ری

کورډستان له بېلگه نامه نه پېښه کانس نه مریکاډا- کورډستان نیران و تورکیا

جیهاندا بسه پېښن. پېموانییه نه مه شتیکی کاریگەر و به سوود بیت و پېموايه
دوژمنایه تی له گهڼ نه مریکا زیادتر ده کات له باتی نه وې دادپه روه ری دهسته بهر
بکات. به لآم لیږه توژی پارادوکس به دی ده کریت. پېشتر ناماژه به وه کرا که ته نها
ده ولته تی عیراق نییه که مافی کورده کان پېشیل ده کات، بېلگو ده ولته تی تورکیاش به
همان شیوه مافی کورده کان پېشیل ده کات. که واپوو بو نه م برپار نامه یه تورکیاش
له خو ناگریت؟ بو نییه ناوی تورکیاش نه هیښ و کرده وه کانی نشان نه ده ین و
خوازیاری نه وه نه ین که دادپه روه ریش به نیسبه ت تورکیا جیبه جی بکریت، با
هاوپه یانیشمان بیت.

له هه مان کاتدا نییه کومه لیک گپوگرفتی سهره کی دیکه ش پشنگوئی ده خه ین.
نییه چیمان کردوه و له گهڼ چین؟ ریبه رانی ده ولته تی "صین" هاتنه نیږه ، فهرشی
سوور له بهر پېیان راخرا و به لینی پاره ی زوړتریان پیدرا. به لآم ده ولته تی "صین" له
مهیدانی "تیانانمېن"^۱ چوڼ له گهڼ خه لکه که ی رفتار ی کرد و نیستاش له سهراسه ری
ولاته که ی رفتار ده کات؟ نه وان له وی که لکی خراب له نازادییه مه ده نیه کان
وهرده گرن. به لآم نایا نییه ده مانه ویت هه مان شت بکه ین؟ نایا نه ندامانی کوڼگریتس
وابیره ده که نه وه که نییه ده توان ین وابکه ین؟

نییه نه م ده ست و نه و ده ست ده که ین و وا ده نوینین که ده مانه ویت نه م سیستمه
گه وره دادپه روه رییه له جیهاندا جیبه جی بکه ین. نه ندو نیزیاش هه روا، به ده یان
بیلیون دولار پاره ی باجی هاوولاتیانی نه مریکا ده دریت به ده ولته تی نه ندو نیزی، له
کاتیڅکا که نه و رفتار ه زوړ خراپه یان هیه له گهڼ خه لکی "ته میووری روژه لات".

Tiananmen Square ¹

بهلام ئیمه لیڤه کتوپر بریار دهدهین که دهمانه ویت (له ریڠای نهتهوه یه کگرتووه کانهوه) پارهی باجی هاوولاتیانی نه مریکا خهرج بکهین و ژیانی سه ریا زانی نه مریکا بکهین به قوریانی بۆ نهوهی دهمانه ویت دادپهروه ری جیبه جی بکهین. نایا ئیمه نهو دهسه لاقانه ههیه که ببین به پۆلیسی جیهان؟ من پیموانییه نهو دهسه لاقان ههیت. پیموایه به گشتی به زهره ری ناسایشی نهتهوه ییمان بیت. پیموایه نهوه ههپه شهیه بۆ خه لکی نه مریکا و ناراسته وخۆ، به گه لی له شیوه کان ههپه شهیه بۆ باجده ره کانی نه مریکا. من دژی نهو کاره، دژی گه لی له جۆره پیشیارانه. دژ بهو سزا و نهو تاوانانه. نیم که دهخرینه پال عیراق و ریبه رایه تیه که ی. من ره خنه ی تونده ههیه به نیسبهت شیوازی ههوله کانمان بۆ چاره سه رکردنی نهو کیشه زۆر جیدیانه.

به ریژ "روهرا باچیر":

جهنابی سه رۆک، نایا مه بهستی به ریژ "پاول" نهوه بوو که هیچ په یوه ندییه ک نییه له نیوان نازادی و ناشتیدا؟

به ریژ "پاول":

جهنابی سه رۆک، من به دلتیاییه وه نازانم به ریژ "روهرا باچیر" به شوین چیدایه، بهلام دهزانم گرنه گرتین شت بۆ نازادی و ناشتی به لای منهوه، گوپرایه لوبون به یاسای بنه رته ییه. یاسای بنه رته ی له کو ی نهو دهسه لاتهی به ئیمه داوه که ببین به پۆلیسی جیهان؟

به ریژ "روهرا باچیر":

که و ابو بهر پرتز پاول ده ټیت کونگریس نابیت "نادولف هیتلر" شهرمه زار بکات له بهر نه وهی هیژشی نه کردووه ته سهر ده وله تی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا. نایا مه بهستی بهر پرتز پاول نه مه یه؟ نایا نه مه سیاستی دهره وهی بهر پرتز پاوله؟

بهر پرتز "پاول": پیموایه نیره شوینی نهم مشتومرانه نییه. پیموایه کاتیک که تاسایشی نه ته وهی نیمه له گهل مه ترسی روبه پرویه، خهلکی نه مریکا مافی نه وه یان هیه له رینگای کونگریسه وه جهنگ رابگه یه نن. نه مه له شیوهی نه و بارودوخیه که جهنگه کانی ټیه تنام و گه ماروکانی نه ته وه یه کگرتووه کانی لیکه وته وه، له شیوهی نه و بارودوخیه که جهنگی کوریا و ټییه تنام و جهنگه بی سووده کانی دیکه ی لیکه وته وه. ههر بویه نیمه جهنگی که نداوی فارسمان نه برده وه و هیشتاش له گهل نهم کیشه یه بهر و پروین.

بهر پرتز "رؤهرا باچیر":

که و ابو به بیروبوچوونی بهر پرتز پاول، نه گهر ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا جهنگی دژی عیراق رانه گه یان دبایا، چی له گهل نهم دیکتاتور بهر دبایا؟ بهر پرتز "پاول":

من له سهر نه و باوه رهم که کونگریسی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا بهر پرسیاره له بهر امبهر نه وهی له وه دلنیا بیت که کاتی نه وه یه جهنگ رابگه یه نیت.

جهنابی سهرۆک، به کورتی من هیچ ره خنه یه کم نییه له و که سانه ی که ربه رایه تی عیراق ده به نه ژیر پرسیار. من ربه رایه تی عیراق شهرمه زارده کم. کیشه ی من له گهل نه و ته کنیکه یه که نیمه به کاری ده به یین، کیشه ی من له گهل نه و ره ته دایه که نیمه که لکی لیوه رده گرین، پیموانیه نیمه ده سه لاتی نه وه مان هه بیت. له دریو خایه ندا

نهمه به قازانچمان نييه. کاتې که نيتمه باسی صين(چين) دهکين به تهواوی له ناتهباييدان. نهو بريارنامه دهستيشانکراوانه که نيتمه بؤ صين دهرمانکردون، بؤ چارهسهرکردنی نهم کيشانه به کار ناييت. له ههمان کاتدا، نيتمه پارهی زؤرتتر دهدهين به صين، دهيدهين به تورکيا، دهيدهين به هندونيزيا و ههمويان نازاديهکانی هاوولاتيانی خؤيان پيشيل دهکهن.

بهريژ "پؤرتير":

جهنابی سهرؤک، تنها دهمهويت نهوه به بهريژ "پاول" بلتم که به دلتيابيهوه ريژم ههيه بؤ قسهکانی بهلام لهگهل بروبوچوونهکانی نیم. نهگهر بهريژ "پاول" نهم بروبوچوونانهی له پارلمانی تورکيا يا عيراق يا هندونيزيا دهربرپايا لهگهل چارهنوويک وهک چارهنووسی لهيلا زانا و پارلمانتاره کوردهکانی دیکه بهرهوړوو دهبهوه واتا دهکموته بهنديخانه.

به ههرحال من لهگهل نهو بهشه له قسهکانی بهريژ "پاول" دام سهبارت بهوهی که نيتمه نابيت ئیدی پاره به دهولتهی تورکيا بدهين ههتا کاتيک که کوردهکان سهرکووت بکات. با ئیدی پاره به دهولتهی هندونيزيا نهدين که نازاديه ئايينيهکانی خهلکی "تيمووری رؤژهلات" زهوت دهکات، با پشتيوانی لهو ديکتاتورانه نهکين که مافی بنهړهتيهکانی خهلکهکهيان پيشيل دهکهن. من له سهر نهو باوهړهم که نيتمه دهبيت زؤر شفاف کار بکهين و ناتهبایی له کارماندا نهبيت. نيتمه ۹ بريارنامه مان دؤی صين پهسهند کردوه. نهم بريارنامانه کاریگهريان ههبووه، بهتاييهت نهو بريارنامهيه که پهيوهندي به "راډيو ناسيای نازاد" وه ههيه که بؤ صين و تهبت و کورپاي باکوور و برمی بهرنامه بلاو دهکاتهوه.

کورد و کوردستان له به لکه نامه نه یتیمه کانی نه سربکا دا - کوردستانس نیران و تورکیا

به بیروبوچوونی من یتیمه توانایی نه وه مان ههیه کاریگه ری نه ریتیمان هه بیت له سه ر
کۆمه لگای ته م ولاتانه. با یتیمه قه د ده ست له ئیده ناله کامان و باوه ره کامان
هه لته گرین به نیسه بت نازادی مروؤ که بنه مای کۆمه لگای یتیمه یه.

۱۴ ی ناداری ۱۹۹۸ - نه نجوومه نی نوښه ران

هیژه کانی ناسایشی تورکیا و گروه "مرؤفکوژه کان" پیکه موه هاوکاری ده کهن

به پښ ستنی هیژه ر:

جهنابی سهرؤک، سهر له به یانی دوښی "ناکین بیردال"، سهرؤکی کومه له ی مافی مرؤفی تورکیا (IHD) له نویسی خوی له نانکارا ده سترژی گولله ی کرایه سهر. گروپینکی توندناژو به برسیاریتی نه م هیژشه ی - که بارودوخی زور خراب مافی مرؤفی له تورکیا نه ونه ده ی دیکه شیواند - وه نه ستو گرتوه.

له سالی ۱۹۸۶ وه به ریبه رایه تی "ناکین بیردال"، IHD بوو به گه وره ترین NGO ی سهر به خوی چاودیری مافی مرؤ له تورکیا. "ناکین بیردال" له به رامبه ر کومسیون هلسینکی ناماده بووه و له گه ل کارمهنده کانی له واشنگتون و نانکارا دیداری کردووه، و یاسادانه ران و دیپلوماته کانی سهراسه ری جیهان ریزی زوری لیده گرن. له م سالی نه ی دوا پیدا "ناکین بیردال" خه لاتی زوری له لایه ن کومیته ی پاریزه رانی مافی مرؤ، گروپی یاسای نینه ته وه یی مافی مرؤ و NGO کانی نه وروپا پیبخشراوه و سالی پار وه ک جیگری سهرؤکی فدراسیونی نینه ته وه یی یه کیته کانی مافی مرؤ (FIHD) - که ریخه راویکی به ناوبانگ و متمانه پیکراوه - هه لپښ درا. نه م هیژشه دزیوه بو تو قاننن و سهرکو تکردنی خه باتی "ناکین بیردال" بو مافی کریکاران له سهراسه ری تورکیا نه نجام درا.

دهولته تي توركي چالاكي ناتوندوتيژانه بۆ مافي مرؤڤ، به تاوان له قهلم ده دات. هيژه كاني ناسايش و "گروپه مرؤڤكوژه كاني" بالي راست پيڤكهوه هاوكاري ده كمن بۆ كوشتني چالاكاني مافي مرؤڤ، رۆژنامه نووسان، نه ياره كورده كان و كه ساني ديكه. كاربه ده ستاني توركي زياتر له ۱۲ نووسينگه ي IHD يان داخستوه و ريبه راني IHD، له وانه خودي به رپژ "بيردال" له گهل ليپرسينه وه ي به رده وامي دادگاكان روبه روو بووه ته وه.

جه نابي سه رۆك، سه ره راي مه ترسي يه كچار زۆر بۆ سه ر ژياني "ناكين بيردال"، نه و هاوكاره كاني نه وه نده نازان كه دريژه يان داوه به ده ربريني ناره زايه تي خويان دژي پيشيلكاريه كاني مافي مرؤڤ له لايه ن ده ولته تي توركي اوه. IHD به تاييه ت ره خنه ي له "شه ري پيسي" ده ولته تي توركي دژي كورده راپه رپوه كان گرتوه. له م هه فتانه ي دواييدا كه شوه وه ي ترسان و تۆقان له توركي په ره ي سه ندوه و گهل جار هه ره شه له به رپژ "بيردال" و بنه ماله كه ي كراوه. كاربه ده ستاني ناسايشي توركي بۆ بنه ما بانگه شه ي نه وه ده كمن كه "ناكين بيردال" له PKK فه رمان وه رده گريته كه بزوتنه وه يه كي گريلايي كوردي نياساييه له توركي. به رپژ "بيردال" نه م تۆمه تانه ي به توندي ره ت كردوه ته وه و پيلاني به ري كخستن كراوي ده سه لاتداراني سوپاي توركي دژي نه و كه سانه كه ناويان له "ليستي دوژمنان" دايه ني دانه كردوه.

جه نابي سه رۆك، ته قه كردن له "ناكين بيردال" تراژيديا يه كي گه وه ره يه بۆ هه موو نه و كه سانه كه هۆگري مافي مرؤڤن. پشتيواني شيلگيرانه ي "ناكين بيردال" له ناشتي و ناتوندوتيژي ئيله مبه خشه بۆ گهل كه س له ناوخۆي توركي و ده ره وه. IHD له گهل NGO كاني سه راسه ري جيهان هاوكاري كردوه بۆ به رزراگرتي په نجاهه مين ساليادي

په سەندكرانى جارىنامەى گەردونى مافى مرۆڤ. لەم بۆنە پيروزه‌دا جيگاي داخه كه بارودۆخى مافى مرۆڤ له توركيا خراپتر ده‌بيت و ده‌سه‌لاتى بى سنوورى سوپا زياتر ده‌بيت. ده‌وله‌تى توركيا له باتى نه‌وه‌ى پشتيوانى له چالاكى NGO سه‌ربه‌خۆكانى مافى مرۆڤ بكات - كه يارمه‌تیه‌كى زۆر ده‌ده‌ن به پيشكه‌وتنى كۆمه‌لگاي مه‌ده‌نى و سه‌روه‌رى ياسا - نهم (NGO) انه سه‌ركووت ده‌كات و به‌رچه‌سپى "تروريست" له نه‌ندامه‌كانى ده‌دات و به‌ناشكرا هيرشيان ده‌كاتە سه‌ر.

جه‌نابى سه‌رۆك، ده‌وله‌تى ولاته‌ يه‌كگرتوه‌كانى نه‌مريكا پشتيوانى سه‌ربازى، نابوورى و سياسى له توركيا ده‌كات. توركيا نه‌ندامى ناتۆ و ريڤكخراوى ئاسايش و هاوكارى نه‌وروپايه‌. كه‌وابوو من پيشوازى له‌وه‌ ده‌كه‌م كه‌ وته‌بيژى وه‌زاره‌تى ده‌ره‌وه‌ نهم هيرشه‌ شه‌رمه‌زار بكات و داوا ده‌كه‌م كه‌ بكه‌رانى نهم تاوانه‌ بدرينه‌ ده‌ستى دادپه‌روه‌رى. به‌هه‌رحال ده‌وله‌تى ئيمه‌ ده‌بى زۆرتر كار بكات بۆ پابه‌ندبوونى ئيمه‌ به‌ چه‌سپانى ديموكراسى له توركيا. نه‌گه‌ر ئيمه‌ له‌ راستيدا بايه‌خ به‌ په‌يوه‌ندى سه‌قامگير و دريڤخوايه‌ن له‌ گه‌ل توركيا ده‌ده‌ين، نابى دريڤه‌ بده‌ين به‌ پشتگوي خستنى نه‌و راستيه‌ كه‌ زالبوونى سوپا به‌ سه‌ر سياسه‌تدا زه‌بر له‌ ديموكراسى راسته‌قيه‌ نه‌ ده‌وه‌شيني‌ت. ناتوانايى سوپا يا ئيداره‌ى مه‌ده‌نى بۆ چاره‌سه‌ركردنى ناشتيخوازانەى كيشەى كورد يا سه‌ره‌ه‌لدانى چالاكى ئيسلامى سياسى ده‌بى به‌كاره‌سات بۆ توركيا كه‌ نه‌نجامه‌كه‌ى نه‌وه‌يه‌ كه‌ توركيا له‌ رووى سياسيه‌وه‌ ناسه‌قامگير ده‌بيت و ريگا خوش ده‌بيت بۆ نه‌وه‌ى هيرش بکريته‌ سه‌ر چالاكانى مافى مرۆڤ و ئازادى راده‌برپين سنووردار بکري‌ت و ئازاديه‌ بنه‌رته‌يه‌كانى ديه‌كه‌ پيشيل بکري‌ت.

كورد و كوردستان له بهلگه نامه نه پيیه كانی نه مریكادا - كوردستانی نێزان و تورکیا

جهنابی سەرۆك، ههروهها كه باسم كرد، بیرم لای "ناکین بیردال"، بنه ماله که ی، هاوکاره کانی له IHD و هه موو نهو که سانهیه که هۆگری مافی مرۆڤ و دیموکراسین و دوعای خهریان بۆ ده کهم. دوینی رۆژیکی ناخۆش بوو بۆ هه مووان و نێمه تهنها دهتوانین هیواداریین که نهم رووداوه خهڵک بخته ناو بیرکردنهوه و هانیان بدات به جیدی کار بکهن بۆ باشتکردنی بارودۆخی مافی مرۆڤ له تورکیا.

٤ ی نابی ١٩٩٨ - نه نجو مدهنی نوینهران

ولاته یه کگرتووه کانى نه مریکا دریژه ده دات به پشتگوئ خستنى بارودۆخى خراپى
گهلى كورد

خاتوون ئیلیزایت فۆرس، نوینهرى نورىگون:

جهنابى سەرۆك، من ده مه ویت نه مپۆ به نوینهرایه تى له لایه ن ٤٠ میلیون كهس قسه
بكه م كه شووناسى تایبه تى خویان ههیه به لام ولاتیکیان نییه. نه م گهله، گهلى
كورده، گهلینك كه سهرزه مینه كه ی چهند دهیهیه بهرده وام بووه به گۆره پانى شه ر و
كاو لكارى.

كورد، كه مینهیه كى چه وساوهیه. له تورکیا قسه كردن ده باره ی كورد و مه سه له
كوردیه كان سووچه، كهس ناتوانیت ئالای كوردستان بهرز بكاته وه یان ته نانه ت
كه سینكى ديكه به ناوه كوردیه كه ی بانگ بكات.

جهنابى سەرۆك، مافى مرۆڤ له هه ر شوینى پیشیل بكریت، من پیتی زیز ده بم، به لام
به تاییه ت له وه توپه و زیزم كه ولاتى ئیمه دریژه ده دات به پشتگوئ خستنى گهلى
كورد و بارودۆخه دژاره كه ی. سا له ها ی سا له كه ولاته یه كگرتووه كانى نه مریكا نه و
راپۆرت و هیما و به لگانه پشتگوئ ده خات كه په یوه ندى به پیشیل كردنى مافى
مرۆڤى گهلى كورده وه ههیه.

كورد و كوردستان له به لځه نامه نه پيښه كانی نه مړيكا دا - كوردستان نېران و توركييا

جهنابی سەرۆك، دهولتهتی ئیڤمه ده بۆ خۆی بدا له قهره‌ی كیشه‌ی كورد و سیاسه‌تیک به‌نیسبته كورده‌كان بگریته بهر. ئیڤمه ناتوانین هه‌روا له‌به‌رامبه‌ر چه‌وساندنه‌وه‌ی میلیونه‌ها كه‌س له‌م گه‌له‌ بۆ ده‌نگ بین.

ئێستا تورکیا شه‌ریکیکی گرنگی ولاته‌یه‌ کگرتوه‌کانی نه‌مړیكایه‌، نه‌ندامی ناتویه و برێکی به‌كجار زۆر پاره له ئیڤمه وهرده‌گریته به‌لام پێشیلکردنی مافی گه‌لی كورد شتیکه كه قبول ناکریت. ده‌مه‌وێت سه‌رنجی هاوکارانم به‌ره‌ولای له‌یلا زانا رابکیشم كه وه‌ك نه‌ندامی پارلمانی تورکیا هه‌لبژێردراوه. له‌یلا زانا یه‌كه‌م ژنی كورده‌ كه وه‌ك نه‌ندامی پارلمان هه‌لبژێردراوه و كانیدیکراوه بۆ خه‌لاتی ناشتی "نۆییل"، به‌لام له‌یلا زانا ده‌ستگیر کرا و به‌توندی به‌ ده‌ستی پولیس له‌ سالی ۱۹۸۸ نه‌شكه‌نجه‌ درا. سوچی له‌یلا زانا چی بوو؟ ته‌نها نه‌وه‌ بوو كه به‌ نوینه‌رایه‌تی له‌ لایه‌ن نه‌و به‌ندکراوانه‌ كه نه‌شكه‌نجه‌ ده‌دران، به‌شداری له‌ خۆپیشاندا نیکی ناشتیخوازانده‌دا کردبوو. به‌هۆی داكوکی له‌ كه‌رامه‌تی مرۆڤ و جارنامه‌ی گه‌ردونی مافی مرۆڤ، له‌یلا زانای پارلمان‌تار ئێستا هاوړی له‌ گه‌ل ۴ نه‌ندامی كوردی دیکه‌ی پارلمانی تورکیا حوكمی ۱۵ ساڵ به‌ندپخانه‌كه‌ی تیپه‌ر ده‌كات.

له‌یلا زانا بۆ منی نووسیوه كه شیلگیره‌ "به‌شیوه‌گه‌لی ناشتیخوازانده‌ درێژه به‌ خه‌باته‌كه‌ی بدات بۆ ناشتی كورد و تورك، بۆ دیموكراسی و ریزگرتن له‌ مافی مرۆڤ". له‌یلا زانا ته‌نانه‌ت وتویه‌تی: "كۆمه‌لێك بایه‌خی جیهانی هه‌یه‌ كه ئیڤمه پێكه‌وه‌ ده‌به‌ستیته‌وه‌".

كورد و كوردستان له به لځه نامه نه پښتنيپه كاني نه مريكا دا - كوردستاني نږان و توركييا

نيمه وهك نه د امانی هه لږ ږدراو له ولاته به كگرتووه كانی نه مريكا، ده بې نارې زايه تی
خومان دژ به پيشي تلکاری مافی كورده كان دهرېرېن و داوای نه وه بكهين كه
دهولته كه مان سياسه تيك به نيسبته كورد بگريته بهر.

۸ ی تشرینی یه که می ۱۹۹۸ - نهنجومه نی نوێنه ران
بریار ی تورکیا بۆ مه حکوم کردنی لهیلا زانا پیشیلکردنی بی نه ملاولای نازادی
را ده برینه

خاتوون نیلیزاییت فۆرس:

جه نابی سه رۆك، ده مه ویت تورهبی خۆم ده برېم به نیسبه ت بریار ی ده ولته ی تورکیا بۆ
مه حکوم کردنی لهیلا زانا، پارلمانتاری كورد كه حوكمی ۱۵ سال به ندیخانه ی له سه ر
دراوه و نیستا زیاتر له دوو ساله كه له به ندیخانه دایه. نه م حوكمه پیشیلکردنی
یه كجار توندی نازادی را ده برینه و سووكایه تیه به پشتیوانانی لهیلا زانا له سه راسه ری
جیهان. نه مجاره كاریه ده ستانی تورکیا تاوانی یاساشكێنیان خستوه ته پال لهیلا زانا،
به هزی نه و نامه یه كه بۆ حیزبی گه لی دیموكراتیک (HADEP) نورسیویه تی و
داوای لێكردوون ده ستپیشخه ربن، تیبكۆشن و شیلگیربن و داوای نازادییه تاكه كه سی
و به كۆمه له كان بكهن.

نه و راستیه كه لهیلا زانا تۆمه تی "هاندانی ناكۆکی ره گه زی" خراوه ته پال نیشان
ده دات كه تورکیا ده ولته تیکی ره گه زیه ره سه ته و به رده وام دهنگی كورد، كان له ناو
حكومه تدا كپ ده كات. ههروه ها كه هاوکارانم ده زانن، لهیلا زانا یه كه م ژنی كورده
كه وهك نه ندامی پارلمانی تورکیا هه لبژێردراوه و زیاتر له ۸۴% ی دهنگه كانی له
ناوچه ی خۆی به ده ست هێناوه و له نهنجومه نی نیشتمانی بالای تورکیا به توندی

لايهنگري له مافى مرؤژ كردووه و وتوويهتى دهبى شهري دهولتهتى توركييا دژى كوردهكان كؤتايى پيښت.

سالى پار ۱۵۳ نهندامى نهم نهنجوومهنه له دهورى يهك كؤبوونهوه و نامهيهكيان نارد بؤ سرؤك بيل كلينتون و داوايان لينكرد مهسملهى لهيلا زانا لهگهل كاربهدهستانى توركييا باس بكات و داواى نازادى دهستبهجى و بى شهرت ومهرجى ناوبراو له بهنديخانه بكات. لهيلا زانا بى تيگهياندى تاوانهكهى له ۵ ى نادارى ۱۹۹۴ تا ۷ ى ديسامبرى ۱۹۹۴ له بهنديخانه دا بوو. له ۸ ى ديسامبرى ۱۹۹۴ دادگاي ناسايشى نانكارا حوكمى چهند سال بهنديخانهى بؤ لهيلا زانا و ۵ پارلمانتارى كوردى ديكه دهركرد. لهيلا زانا تاوانى "ليدوانى خيانهتكارانه له واشنگتون، دى سى"، "ليدوان له شوپنهكانى ديكه" و "له سهرکردنى سهرپوشى كوردى سى رهنكى سهوز، سوور و زهره" ى خراوته پال.

نهمسال سالى پيښهجهمه كه لهيلا زانا له بهنديخانه دايه. تا نهمرؤ له كوردستانى توركييا ۴۰ هزار كهس ژيانى خوځيان لهدهست داوه، زياتر له ۳ هزار گهندى كوردنشين كاول كراون، زياتر له ۳ ميليون كورد ناواره بوونه و سهرهراى ناگرهسته يهكلايهنه يهك له دواى يهكهكانى كوردهكان، سوباي توركييا دريژه دهوات به سياسهتى دژايهتى كردن، نهشكهغه كردن، كوشتن و ژينوسايدكردنى گهلى كورد.

جهنابى سرؤك، ۶ ساله من نهندامى كؤنگريسى ولاته يهكگرتووهكانى نامريكام و ئيستا لهسهر نهو باوهړهم كه جيگاي توپهبوونه كه دهولتهتى توركييا پاش نهم ههموو داد و بيداد و داوا و پارانهويه و سهرهراى خوشهويستى گشتى لهيلا زانا، دهويريت

ديسان لهيلا زانا سزا بدات و دږستان و پشتيوانانى لهيلا زانا له سهراسهري جيهان
توره بکات.

جهنابى سهرۆک، لهم پهيوهندييه دا تهنها بهک وشه دهگات بهميشكى من،
نهویش "ترس" ه. دهولتهى تورکيا له لهيلا زانا دهترسيت و واده زانيت دهتوانيت بږ
هميشه پيش له ريگاي لهيلا زانا بگريت. بهلام ههروهها که نهياتتوانى پيش له
ريگاي نيلسون مانديلا^۱ بگرن، ناتوانن پيش له ريگاي "لهيلا زانا" ش بگرن.

جهنابى سهرۆک، له کوټايى هه موو شهوکارىکى دريږو، ناسويه کى روون ديت. نيستا
بهريز "ماندلا" که سايه تيه کى خوشه ويسته و جيهان شانازى پي دهکات. که سانتيک
وهک لهيلا زانا که داواى ناشتبوونه وه و پيکه وه سازان دهکهن، پيويسته له ناميز
بگيردرين، بايه خيان پيبدريت و نازاد بکرين.

من داوا له دهولتهى تورکيا دهکهم که حوکمى مهحکومکردنى لهيلا زانا
ههلبوه شيټيټه وه و دهستبه جي نازادى بکات و داوا له هاوکارنم و دهولته که مان
دهکهم که مهحکومکردنى لهيلا زانا شهرمه زار بکهن و نازادکردنى نهو بکهن به
نامانجى يه که مى خويان.

^۱ Nelson Mandela

١٥ ی تشرینی یه که می ١٩٩٨ - نهنجوومه نی نوێنه ران
ناگرهسته که ی **PKK** ده رفه تیکه که نابێ پشتگوی بخریت

به رێژ فیلنیر:

جه نابیی سه رۆك، نه مړۆ ده مه ویت پشتیوانی خۆم له رووداوێك ده ریریم كه گه لێ كه س
له م ولاته ی ئیمه ناگاداری نین به لام رووداوێکی زۆر گرنگه:

رێبه ری بزوو تنه وه ی كورد، به رێژ عه بدولآ نوجه لان له ٢٨ ی نابیی ١٩٩٨
ناگره سته یكی یه كلایه نه ی راگه یاند.

به رێژ عه بدولآ نوجه لان له شوینی ژیا نی خۆی له رۆژه لاتنی ناوه راسته وه له
به رنامه یه کی زیندووی MED-TV به شداری كرد و رایگه یاند كه فره ماننی به
گریلاكانی داوه كه له ١ ی نه یلوولی ١٩٩٨ وه نویراسیونه كانیان رابوه ستینن و تا
نه وکاته که پاشان راده گه یه نریت، شه پ نه که ن.

جه نابیی سه رۆك، نه مه هه لیکی گه وره یه بۆ هۆگرانی ناشتی، بۆ داكوکیکارانی مافی
مروژ و قاره مانانی بازرگانی له گه ل ولاتانی خاوه ن سه رچاوه ی نه وت كه نه م ناوچه
ته قینه ره یان گه مارۆ داوه كه ناوی "كوردستانه".

جه نابیی سه رۆك، چه ند سا له من لی ره له نهنجوومه نی نوێنه ران هه ول ده دم سه رنجی
هاوکارانم به ره ولای خه باتی دورودرێژی كورد بۆ ناشتی، دیوكراسی و مافی مروژ
رابكیشم. من به توندی پشتیوانیم له مافی بی نه ملاولای "چاره ی خۆنووسین" بۆ كورد

كردوه. كئى له نيتمه ههيه كه رهفتاره درنده كهى سه دام حوسهين دژى كورده كاني نه بيسيتيت؟

حكومهتى مهلاكان له نيران ريبه راني پايه به رزي بزوتنه وهى بهرخودانى كوردى كردوه به نامانج و گهلى له ريبه راني به تواناي نهم بزوتنه وهيهى كوشتوه. توركييا - نهو ولاته كه نيتمه له كاتى "شهري سارد" وهك قه لخانيك له بهرام بهر زياده خوازي سؤفيهت پشتيوانيمان ليده كرد - نيستا سه رزميني كورده كان كاوه دهكات.

جهنابي سه روك، نيتمه ناتوانين ولاتيك به دوست، هاوپه يان و شهريكي خومان بزاني كه بنه مايه ترين پره نسيه كاني ديموكراسي وهك نازادي راده ريرين و دامه زراندي كوروكومه له كان پيشيل دهكات. كورده كان كه يهك له سئى دانيشتوانى توركييا پيكد هينن و نفوسيان ۲۰ ميليونه و گه ليكي جياواز و خومالين كه ريشه يان له ناخى ميژودا داکوتاوه، له مافه بنه پره تيه كاني مرؤڤ وهك ده ريريني شوناسه كه يان، به كارهيئاني زمانه كه يان و پيشخستن و نه بامداني كولتوره كه يان بئى بهشن. ياساي بنه پره تى توركييا - كه تهنها بهلگه يه كه خهلكى توركييا پيكد هوه ده به ستيته وه - هيچ ناماژه يهك به بووني كورده كان ناكات. ماده ي ۳ ي نهم ياسايه به كارهيئاني زمانى كوردى به شيوهى نووسراوه و قسه كردن بهم زمانه له شوينه گشتيه كان قه ده خه دهكات. كه وابوو كورده كان ده توان به زمانى نينگليزي، فه رانسي يا ئالمانى كتيب بنووسن به لام ناتوان به زمانى زگماكي خويان بينووسن و نه وانه كه نهم ياسايه پيشيل بكن حوكمى بهنديخانه يان له سه ر ده دريت كه له وانه يه تا سه د سال دريژ بيت، بژ نمونه كزومه لئاسى به ناويانگى تورك، "ئيسماعيل بيشكچى" تهنها به هؤى نووسين ده رباره ي كورد، حوكمى زياتر له ۱۰۰ سال بهنديخانه ي له سه ر دراوه.

جهنابی سەرۆك، گه‌لی له ئیتمه باش ناگاداری ره‌شه‌كوژی میژوویی نهرمه‌نیه‌كانین. له سالی ۱۹۱۵ نهرمه‌نیه‌كان به‌شیوه‌ی سیستماتیک له ئیمپراتوری عوسمانی قه‌لاچۆ کران. ئیستاش ستراتژییه‌کی هاوشیوه‌ دژی کورده‌كان نه‌نجام ده‌دریّت.

جهنابی سەرۆك، ئیستا کاتی نه‌وه‌ ها‌تووه‌ که بو‌یرانه‌ و جه‌سورانه‌ ده‌ست له‌ سیاسه‌تی کۆنی خۆمان هه‌لب‌گ‌رین که ریگه‌ به‌ تورکیا به‌دین هه‌رچی پێی خۆشه‌ له‌ گه‌ڵ که‌مینیه‌ی کوردی خۆی بیکات. ده‌وله‌تی تورکیا خۆی له‌ به‌رپرسیاره‌تییه‌کانی دزیوه‌ته‌وه‌ و ۱۸ ساله‌ ده‌سه‌لاتی سه‌راسه‌ری ناوچه‌ی کوردنشینی سپاردووه‌ته‌ ده‌ستی ژنپاله‌ تورکه‌ ده‌مارگ‌رژ و ناشتنه‌بووه‌كان. نه‌م ژنه‌رپاله‌ ۴۰ هه‌زار که‌سیان کوشتووه‌ و ۳ میلیون که‌سیان له‌ زیدی خۆیان ده‌رکردووه‌ و زیاتر له‌ ۳ هه‌زار گوندی کوردنشینیان کاول کردووه‌. پارلمانتاره‌ کورده‌ به‌هه‌ق هه‌لب‌ژێردراوه‌كان ئیستا له‌ به‌ندیخانه‌دا ده‌پوکن و ده‌نگی ناشتوونه‌وه‌ و پێکه‌وه‌ژیان کپ ده‌کریّت. نه‌مه‌ تراژیدیکی میژوویییه‌ که ئیتمه‌ به‌ چاوی خۆمان ده‌بینین.

ئیستا پێشنیاری ناگ‌ریه‌ستی رێبه‌ری بزوتنه‌وه‌ی کورد، به‌رێژ عه‌بدوللا ئوجولان پوتانسیه‌لی نه‌وه‌ی تێدایه‌ که ناشتی به‌ئیتته‌وه‌ ناو نه‌م ناوچه‌ نه‌هامه‌تی لێدراوه‌ و ریگا خۆش بکات بۆ پێکه‌وه‌ژیا‌نی کورد و تورک. به‌رێژ ئوجه‌لان رایگه‌یانندووه‌ ئاماده‌یه‌ هیژه‌ (چه‌کداره‌کانی) هه‌لب‌وه‌شیتته‌وه‌ نه‌گه‌ر تورکیا هه‌نگاو هه‌لب‌گریّت و له‌ یاسای بنه‌ره‌تیدا بوونی ۲۰ میلیون کورد به‌فه‌رمی بناسیّت.

ئیستا هه‌ندی له‌ رێبه‌رانی بو‌یر و نازا له‌ تورکیا ده‌لێن نه‌م قه‌یرانه‌ ده‌بی چاره‌سه‌ر بکریّت. له‌ ۱۱ ی نه‌یلوولی ۱۹۹۸ حوسامه‌تین جینه‌دۆروک^۱، رێبه‌ری حیزبی

^۱ Husamettin Cindoruk

کورد و کوردستان له به لکه نامه نه پښتېه کانی نه مېکاډا - کوردستانى نيران و تورکيا

دیموکراتی تورکیا که نه دنامی ده وله تی ده سلاتداری نیتلافی تورکیایه، له راستیدا دانی به وهدا ناوه که ده بی و توویژ ده ست پیبکات. ههروه ها که به پرتز "جیندروک" و توویه تی تورکیا به شاردنه وهی نه م کیشانه و وه دواخستنی چاره سه رکردنیان، به ریگای هه لډیردا ده چیت. "جیندورۆک" و توویه تی که نه و و توویژانه که "ریککه و تنی هینی باش" ی له نیوان نیرلندا و به ریتانیا دروست کرد، ده توانی بی به مودیلێک بۆ ولاتی تورکیا. نه دنامانی ریبه رایه تی گه و ره ترین حیزبی تورکیا، حیزبی "فهزیه ل" و اتا ره جایی کوتان^۲ و "هاسیم هاسمی" ش کۆمه لێک بیروبوچوونی هاوشیوه یان ده رپروه. نه م نوینه رانه ده بی به هوی نازایه تی و بویریان ستایش بکرتن، و ته کانیان ناسۆیه کی روونه بۆ ناشتی.

جه نابی سه رۆک، من ته نها نه وه نده م له ده ست دیت سه رنجی هاوکارانم به ره ولای بارودۆخی دژواری گروپێک له ژنانی کورد و تورک رابکیشم که له به رده م قوتا بڅانه ی دوانا وه ندی گالاتاسارای^۳ کۆبوونه ته ره بۆ نه وه ی بی سه روشوین کردنی هاو سه رو منداله نازیزه کانیان له ماوه ی سی سالی رابردوو له تورکیا پروتستۆ بکه ن. نه م گروپه که به "دایکانی شه مه"^۴ ناسراوه، نه م مانگی کانونی دووه می رابردوو له گه ل هاوکاره کاتمان، به پرتز "جان پۆرتیر"، نوینه ری نه یاله تی نیلۆنویز و به پرتز "ستین هۆیه ر"، نوینه ری نه یاله تی مریله ند و سه رۆکی ریکه خراوی یه کیتی مافی مرۆ، خاتون "کاترین پۆرتیر" دیداری کردوه. به گویره ی جارنامه ی نه ته وه یه کگرتوه کان

^۱ good Friday agreement

^۲ Recai Kutan

^۳ Hasim Hasimi

^۴ Galatasaray High School

^۵ Saturday Mothers

بۆ "پاراستنى خەلك له بى سەروشوين كردن"، دەسلەتدارانى توركييا بەرپرسيارن كه ليكۆلينه وهى گونجاو، چروپ و بى لايەن بكەن لەگەڵ هەموو ئەو راپۆرتانە كه دەربارەى بى سەروشوين كردن بۆ دەبنەوه. بە وتەى ريكخراوى ليپوردنى نيونەتە وهى، تا ئىستا هيج ليكۆلينه وهى كهى ئەوتۆ لەم پەيوەندىيەدا له توركييا نەكراوه. ئەم بارودۆخە ناخۆشە بە گيرانى ١٥٠ كەس بە دەستى پوليسى توركييا له ٢٩ى ئاب، خراپتر بووه.

جەنابى سەرۆك، بە راگەياندى ئەم ناگريسته له لايەن كوردهكانه وه، ئىستا هەليك بۆ ئيمه رهخساوه. ئيمه يارمه تيمان دا بە پيکهاتنى "ريککه وتنامەى هەينى باش"، "وتووێژه كانى دايتون"^٧ و "ريککه وتنامە كانى ئيسرائيل - فەلەستين". ئىستاش دەبى هەمان ئەو يارمه تيه بە كوردهكان بەدين.

۲۵ ی تشرینی یه که می ۱۹۹۸ - نه فجوومه نی نوینه ران

نهو پاکتاوییه ره گه زییه که له کوردستانی تورکیا روو ده دات زۆر له پاکتاوی ره گه زی
کۆزۆڤۆ گه وره تره به لام ده ولته تی نیمه هیچ کاریک ناکات

به ریز مایکیل پاپاس^۱، نوینه ری نه یاله تی نیو جیرسی:

جه نابی سەرۆك، من نه مپۆ ده مه ویت نیگه رانی خۆم ده ریرم به نیسبه ت ریوشوینه
دوو قاته كانی سیاسه تی ده ره وه ی ئیداره ی کلینتۆن له په یوه ندی له گه ل تورکیا. من
ناتوانم له وه تیبه گم که بۆ هه ره نهو سیاسه ته که ئیداره ی کلینتۆن ئیستا له به رامبه ر
سربه كانی بۆسنى^۲ = که مافه بنه رته یه كانی ئالبانیاییه كانی کۆزۆڤۆ پیشیل ده که ن و
حوکمی مه رگ به سه ر سه دان ژن و مندا ل ئالبانیایی له کۆزۆڤۆ ده سه پیتن =
گرته ویه تییه به ر، له به رامبه ر تورکیا نایگرته به ر.

۱۴ سا له سوپای تورکیا راست و دروست به هه مان شیوه ی "سرب" -ه کان،
هه لمه تیکی نامرۆفانه به رپوه ده بات بۆ پاکتاوی ره گه زی و سه رکوتی خه لکی کوردی
خۆی. له نه فجامی شه ری تورکیا دژی کورده کان زیاتر له ۳۰ هه زار کورد کوژراون و دو
میلیون کهس ئاواره و ده ریه ده ر بوونه. بارودۆخی کۆزۆڤۆ و کورده كانی تورکیا قابلی
قبول نییه و ده بی به زووترین کات چاره سه ر بکریت بۆ نه وه ی له مه زیاتر خه لکی بی
گوناح نه کوژرین. نه گه ر سوپای ولاته یه که گرته ویه كانی نه مریکا ئاماده یه ده ستیه ردان

¹MICHAEL PAPPAS

²Bosnian Serbs

له كۆزۆڤۇدا بكات، مرؤڤ ده توانيٲ پرسىار بكات ئايا ئيمه ئامادهين ههمان سياست دؤى توركييا بگرينه بهر؟ "ريوشوينى دوقاتى" سياستى دهره وه، سياستىكى باش نييه، به تاييهت له كاتى ئيستادا كه ژيانى خهلكى بى گونا له مه ترسيدياه. داوا له ئيدارهى كلينتون ده كه م كۆتايى بهم سياسته بينيت و هر ئيستا دؤ به توركييا دست به كار بيٲ.

جهنابى سهرؤك، ئينيستيتؤى يونانى - نه مريكايى (AHI) نامه يه كى له م پهيوه ندييه دا ناردوه بؤ سهرؤك كلينتون كه نه مه ده قه كه يه تى:

۱۵ ي تشرينى يه كه مى ۱۹۹۸

بهريز ويلىام ج كلينتون^۳، سهرؤك كۆمارى ولاته يه كگرتوه كانى نه مريكا ، واشنگتون، دى سى

زؤر بهريز جهنابى سهرؤك كۆمار

قهيرانى ئيستاى كۆزۆڤۇ^۴ منى پالپيوهنا تا جاريكى ديكه نامه تان بؤ بنووسم دهربارهى "ريوشوينى دووقات"^۵ به نيسبته سياستى دهره وهى ئيدارهى نه مريكا له بهرامبه ر توركييا. له كاتيكا كه ده ولته تى ئيمه به گويزه ي بريار نامه ي ۱۱۹۹ ي نه جوومه نى ئاسايشى نه ته وه يه كگرتوه كان، هه ره شه ي ده ستيوهردانى سهر بازى دؤ

William J. Clinton^{*}

Kosovo^۱

^۲ Double Standard

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پيښه كاني نه مريكادا - كوردستاني نيوان و توركييا

به "سربستان" كردوو، ئيمه قهت نه مانتوانيوه ههمان نهو رتيوشوينه له بهرامبهر توركييا بگريه بهر.

ئينيستيتوي يوناني - نه مريكي زور نيگه راني توندوتيتوي كوزوڅوي و شه پمه زاري دهكات. ئيمه پيشوازي له ههوله كاني ئيداره ي نه مريكا دهكهين بۆ چاره سهركردني قهيرانى كوزوڅو و به باشتري نه ريتى بايه خه نه خلاقى و مرؤقيه كاني نه ته وه كه ماني ده زانين به لام به هه ر حال نه م بايه خانه له توركيياش له ژير هه ره شه دايه كه سوپاي توركييا هه لمه تيكى بى به زه بيهانه بۆ پاك تاوى ره گه زى و سهركوتى هاوولا تيانى كوردى خوي به رتيوه ده بات. دروست به ههمان شيوه كه ئيمه له كوزوڅو هه لسوكه وت دهكهين، پتيويسته ولا تى ئيمه به ههمان شيوه هه ول بدات بۆ پاراستنى به رزه وه ندى و بايه خه كاني ولا ته يه كگرتووه كاني نه مريكا له توركييا.

شهري ۱۴ ساله ي توركييا دژ به كه مينه ي كوردى خوي له كوردستانى توركييا(كه ۲۰% نفوسى توركييا پيښه ده تى) له كهس شاواوه نيه. هتزه چه كداره كاني توركييا زياتر له ۳۰ ههزار كورديان كوشتوو و ۳ ههزار گونديان كاوول كردوو كه له نه نجامدا زياتر له ۲ ميليون كهس ناواوه بوونه. نهو پاك تاوه ره گه زيه كه له كوردستانى توركييا روى داوه، زور له پاك تاوى ره گه زى كوزوڅو گه وره تره، به لام هيشتا دهوله تى ئيمه هيج كاريك ناكات. كاريه ده ستانى پايه به رزى دهوله تى ئيمه به رده وام نا ره زايه تى خويان له بارودوخى كوزوڅو و بوسنيا ده ربرپوه و ئيمه هتزه چه كداره كاني خومان خستوو ته گه ر به لام ههمان نهو كاريه ده ستانه له بهرامبهر توركييا به ناشكرا بى دهنگن. نه گه ر ئيمه هه روه ها كه له هه فته كاني رابردودا نيشانمان داوه، نامادهين ده ستيوه ردانى سه ريارى به قازانجى ئالبانيا ييه كاني كوزوڅو بكهين، ده بى ناماده بين

همان نهو پره نسیپانهش به قازانجی کورده کانی تورکیا بگرینه بهر، نه گهریش وانه کهین و له باتی نهوه پشתיوانی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا له تورکیا بهر دواو مافی، نهوکاته نیمهش ده بین به هاودهستی تورکیا بو پیشیلکردنی بهر فراوانی مافی مرؤډ، و نه مهش له کهی عاره له سهر شهره فی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا .

جه نابی سهرؤک، ولاتی نیمه ناتوانیت به سیاسهتی ریوشوینی دوقات بژی . له سالی ۱۹۹۱ ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا له گهڼ عیراق شهری کرد بو دهر کرنی عیراق له کویت. له بنه رتدا چ جیاوازیه که هیه له نیوان داگیرکردنی کویت له لایهن عیراق له ۱۹۹۰ و داگیرکردنی ۳/۳۷٪ ی خاکی قوبرس له ۱۹۷۴ له لایهن تورکیا وه. هیچ جیاوازیه که نییه. له راستیدا سو پای تورکیا که ده ولته تی نه م ولاته کونترول ده کات زور زیاتر له سهدام حوسه بین له کاتی داگیرکردنی کویت، یاساکان پیشیل ده کات. کرده وه تونده کانی نیاده ی نه مریکا بو چاره سهرکردنی کیشه ی کوزؤډو زور ناتهبایه له گهڼ پشתיوانی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا له تورکیا بو سهرکوتی هاو ولاتیانی کوردی خوی (که هندی کهس ژینوسایدی پی ده لیتن) و خونه ویستی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا بو دهرکردنی کومه لیک بریارنامه له نه نجوومه نی ناسایش و کؤری گشتی نه توه یه کگرتووه کان بو شهرمه زارکردنی داگیرکردنی نایاسایی قوبرس له لایهن تورکیا له سالی ۱۹۷۴ وه. بو ولاتی نیمه نه وهنده به په رۆشه بو دهرکردنی بریارنامه دژ به هندی ده ولته، و ده ولته کانی دیکه پشتگوی ده خات؟ به داخوه وه لاهه که ی نه وهیه که تورکیا، نیراده ی ده ولته تی نیمه ی لیسه ندوه ته وه، که نه مانه ی خواره وه چند نمونه یه کیه تی:

کورد و کوردستان له به لکه نامه نه پښتنيه کاني نه مريکا دا - کوردستاني نيران و تورکيا

۱- کاتې که له نوکتوبري ۱۹۹۸ ، تورکيا هره شهی سهربازی له سوريا کرد و هپزه چه کداره کاني خوی له سهر سنووری سوريا وه گهرخت، نيداره ی نه مريکا نه م کرده و هپه ی تورکيا ی وه پيشيلکردنی ماده ی ۴۲ ی مه نشووری نه ته وه يه کگرتو وه کان و هره شه بۆ سه قامگيري ناوچه شهرمه زار نه کرد و له باتی نه وه، جارېکی دیکه PKK ی به ريکخراوېکی تروريستی ناوه زده کرد و داوای له سوريا کرد که پشتيوانی خوی له PKK رابوه ستیځت. له نه نجامي نه م سياسه ته دا، کورده کان له مافی نوتونومی بېهش کران ، ههر نه و مافه که ده ولته ی نيمه بۆ نالبا نيایيه کاني کوزؤفؤ داکؤکی ليده کات.

۲- کاتېک که له نابی ۱۹۹۸ "دميرل" ی سه رؤک کؤماري تورکيا به يان نامه يه کی ده رکرد و يه کپارچه کی خاکی قه له مېره وه کاني يونانی له "نيژه" برده ژير پرسيار، نيداره ی نه مريکا هپچ به يان نامه يه کی دهر نه کرد بۆ شهرمه زارکردنی نه م زياده خوازيه بې پرسياره تسيانه ی تورکيا دؤی يونان که نه ندامی ناتؤيه و هاو په يمانی نه مريکايه .

۳- کاتېک که له کانوونی يه که می ۱۹۹۷ يه کيتی نه وروپا به تيکړای ده نگ داواکاری نه نداميتی تورکيا ی له م ريکخراو هيه رت کرده وه له سهر بنه ماي نه وه که تورکيا ده ولته تيکی ديموکراتی ناسایی نييه و مافی مرؤف پيشيل ده کات، نيداره ی ولاته يه کگرتو وه کاني نه مريکا لايه نی تورکيا ی گرت.

۴- کاتېک که له سه ره تاي ۱۹۹۷ کؤماري قوبرس رایگه ياند که ده يه ویت توانایی بهرگری خوی تا ناستيکی مه عقول زياد بکات، نيداره ی ولاته يه کگرتو وه کاني نه مريکا موحامه له ی ۳۰۰ - S ی بهرې خست و ره خنه ی له قوبرس گرت. نه م سياسه ته پاشان ريگای بۆ نه وه خوش کرد که نه و ليکدانه وه بې بنه مايه ی تورکيا

زياتر بچيته پيش كه نهم كرده وهيهي قوبرس هاوسهنگي دهسلات له رۆژهلاتي مهديته رانه تيكده دات. راستيه خه مباره كه نه وهيه كه نيدارهي ولاته يه كگرتوه كاني نه مريكا به ختي خۆي به ستووه ته وه به دهوله تي له ژيركونتولي سوپاي توركييا. نيتمه چه كي پيوست ده دهين به توركييا تا هاوولاتياني خۆي پي سهركووت بكات، نيتمه لايهني توركييا ده گرښ له به رامبه ر يه كي تي نه وروپا، نيتمه ده سترژي به رده وامي توركييا بۆ سهر ياساي نيونه ته وه يي له "نه ژه" و سهراسه ري قوبرس شهرمه زار ناكهين و پشتيواني له توركييا ده كهين، له كاتيكا كه توركييا به دهيان جار نيشاني داوه كه سهرچاوهي سهره كي ناسه قامگيري ناوچه يه.

پاكانه ي نيداره ي نه مريكا بۆ نهم سياسته ته هوه سبازانه يه - كه به رووني ههم دژي به رژه وه نديه كاني نه مريكايه و ههم دژي بايه خه كاني نه مريكايه - نه وهيه كه توركييا دهوله تيكي سكولاره و نه گهر نه مريكا سياسته تيكي ديكه به نيسبه ت نهم ولاته بگريته بهر، له وانه يه توركييا بكه ويته دهستي بناژوخاوه ئيسلاميه كان.

به لام جه نابي سه رۆك، نهم ليكدانه وهيه له بنه مادا هه له يه. راستيه كه ي نه وهيه كه توركييا له نيوان سكولاريزم و بناژوخاويديا گيري نه خواردووه، به لكوو له نيوان دهسلاتي سه ربازي و ديموكراسيدا گيري خواردووه. سياسته تي ئيستاي نيداره ي نه مريكا پشتيواني له سوپاي توركييا ده كات و ديموكراسي پشتگوي ده خات. نيتمه به به هايه كي گران به و نه نجامه گه يشتين كه نهم سياسته ته له نيران سهركه رتوو ناييت، نيتمه ناييت ههمان نه و هه له يه له توركيياش دووپات بكه ينه وه.

ياساي بنه رته ي توركييا كۆمه لتيك دهسلاتي سياسي داوه به سوپا كه له ولاته يه كگرتوه كاني نه مريكا يا دهوله ته ديموكرا ته ناساييه كاني ديكه قه د قبول ناكريت.

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پتييه كانى نه مريكادا - كوردستانى ئيران و توركيا

نيداره‌ى نه مريكا له باتى لايه نگرى كردن له سوپاي توركيا و داروده‌سته سياسى و ديپلوماتيكيه كه‌ى، ده‌بى وهك AHI پشتيوانى له هاوولايتيانى نازاي توركيا بكات كه بۆ مافى مروت و سه‌روه‌رى ياسا خه‌بات ده‌كه‌ن. ده‌بى پره‌نسيپى سه‌ره‌كى سياسه‌تى ده‌ره‌وه‌ى ولاته يه‌كگرتوه‌كانى نه‌مريكا قسه‌كانى سه‌رۆك وايت نايزنهاوتير^١ بيت كه له كاتى قه‌يرانى روزه‌ه‌لاى ناوه‌راست له ١٩٥٦، داگر كردنى ميسر له لايه‌ن برىتانىا، فه‌رانسا و ئيسرائيلى شه‌رمه‌زار كرد و له ليدوانتيكى له‌بير نه‌كراودا له ٣١ ى تشرينى يه‌كه‌مى ١٩٥٦ وتى:

"ناشتى بى ياسا ناييت و ياساش ناييت نه‌گه‌ر ئيمه يه‌ك ره‌فتارى يه‌كسانى نيونه‌ته‌وه‌بى نه‌گرينه‌به‌ر له‌به‌رامبه‌ر نه‌وانه‌ى دژى ئيمه‌ن و نه‌وانه‌ى دو‌ستى ئيمه‌ن".
گوپرينى سياسه‌تى ئيمه به‌نيسبه‌ت توركيا شتيكى زور پتيويسته بۆ به‌رزه‌وه‌نديه‌كانى ولاته يه‌كگرتوه‌كانى نه‌مريكا

له‌گه‌ل ريزمدا

ئيوگيگينى ت روزيدز^٢

سه‌رۆكى ئينيسيتوتوى يونانى - نه‌مريكايى (AHI)

^١Dwight D. Eisenhower

^٢Eugene T. Rossides

۲۵ ی ناداری ۱۹۹۹- نه نځومنه نی نیران

رفاندنی به پریز عه بدولآ توجه لان کاریکی نایاسایی و نارپه وایه

به پریز فرانک پالون، نوینهری نه یاله تی نیو جیرسی:

جهنابی سهرۆك، ده مه ویت سهرنجی هاوکارانم به ره ولای بارودۆخی گه لی كورد رابكیشم.

كۆمه لێك مه سه له ههیه كه مانگی رابردو به گیرانی به پریز عه بدولآ توجه لان، ریهیری پارتی کریکارانی كوردستان (PKK) سهرنجی خه لکی جیهانی به ره ولای خۆی راکیشا له کاتیکیدا كه نه مه سه لانه پیشت سهرنجیان پینه ده درا. به پریز توجه لان بۆ نوتونۆمی گه لی كورد خه باتی کردوو، گه لێك كه بووه به قوربانی سهرکووتی ده ولته تی تورکیا و ههروه ها ده ولته تی عێراق، ئیران و سوریا. رژیی تورکیا ته نانه ت دان به بوونی كورددا نانیت و به "تورکی شاخاوی" ناویان ده بات و هه موو هیماکانی كولتور و زمانی كوردی قه ده خه کردوو و هه ول ده دات به زۆره ملی بیاتتاوینیته وه و ریهیرانی كورد ده خاته به ندیخانه، نه شكه نه جیهان ده دات یا ده یانكوژیته. رژیی عێراق گازی کیمیایی دژی كورده كان به کاره یناوه و ٤ هه زار گوندی كوردنشینی كارل کردوو. رژیی ئیران كورده كانی داوه ته ده ستی "گروپه مرۆفكوژه كانی"، له کاتیکیدا كه رژیی سوریا تۆزێك ته حه مولیان ده کات به لām هیچ مافیکیان پینادات.

جهنابی سهرۆك، هاوکات له گه ل نه وهی بارودۆخی كورده كان له عێراق، ئیران و سوریا زۆر خراپه، به لām ره فتاری خراپی تورکیا له گه ل گه لی كورد به یه ك هۆی

کوردهستان له به لکه نامه نه پتییه کانی نه مریکا دا - کوردستان نینوان و تورکیا

بهره پرتی به تایبعت بۆ ئیمه ههژینه ره، هۆیه کەشی نهوهیه که تورکیا هاوپه یانی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکایه و نه دمامی ناتۆیه و ساله های ساله بایی میلیونه ها دولار یارمه تی نابووری و به تایبعت یارمه تی سهربازی له گیرفانی باجده رانی نه مریکایی وهرده گریت. نهم پشتیوانیه زۆر گهرموگۆرپی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا له رژیی تورکیا مانگی رابردوو گه شسته نهوپه ری خۆی واتا نهو کاته که دهزگای جاسووسی و دیپلوماتیکه کانی ئیمه یارمه تیه کی یه کجار زۆری تیمی کۆماندوکانی تورکیایان دا بۆ نهوهی بهرپێژ نوجهلان له کینیا دهستبه سهر بکهن. نهم کردهوهی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا پیشیلکردنی رۆحی "په یاننامه ی دژه نهشکهغه" یه که ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا واژۆی کردووه.

نه گهر بهرپێژ نوجهلان لیڤه له ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا بوایا، بۆ من شتیکی وینانه کراو بوو که رادهستی تورکیا کرابایا، دروست ههروهک نهوهی ئیتالیا بهرپێژ نوجهلانی رادهستی تورکیا نه کرد، نهو کاته که بهرپێژ نوجهلان له ئیتالیا بوو. له نهغامی نهم هاوکارییه دزیوهی ئیمه له گهڤا تورکیا، بهرپێژ نوجهلان ئیستا له دوورگه یهک له بهندیخانه یه کی تاکه که سیدایه و دهستی ناگات به تیمی پارێزه ره نیه نه تهوه ییه کانی. ئیستاش دهولته تی تورکیا دهیه ویت له دادگایه کی نهینی سهربازی، بۆ لیژنه ی دادوهری و بۆ چاودێری بیانی دادگایی بکات. به له بهر چاوگرتنی نهوهی که رفاندنی بهرپێژ نوجهلان کاریکی نایاسایی و نارهاو بووه و دادگای ناسایشی تورکیا دادگایه کی نارهاویه، ههر بۆیه دهتوانین بلین که بهرپێژ نوجهلان دادپهروه رانه دادگایی نا کریت.

کورد و کوردستان له به لکه نامه نه پښتنيه کانې نه مړيکاډا- کوردستاني نيوان و تورکيا

جەنابى سەرۆك، دەمەوىت ۋە بىرتان بەيىنمەۋە كە رفاندن ۋ دادگابى كوردى نادادپەرۋەرەنەى بەرپىز توجەلان ۋ مەسەلى سەركوۋتى گەلى كورد، لەسەرەسەرى جىھاندا دەنگى داۋەتەۋە ۋ سەرىجى پىداراۋە. بۇ غومونە لىرە لە واشنگتۆن لە كۆتايى ھەفتەى رابردو ۋ خەلك لەبەرەمبەر بالۆتۇرخانەى توركىيا كۆ بونەۋە.

كۆمەلەي مافى مەژى كۆنگرەس و يەكيتى مافى مەژە نەم دوايىانە يازدە ھەمىن سالىيادى كۆمەلەكۆزى ۵ ھەزار كورد بەدەستى سەدام حوسەين لە گوندى ھەلەبجەيان بەرز راگرتوۋە. چەوساندنە ھەي گەلى كورد بەتە ھاۋى پىشتگوى نە خراۋە بەلام پىيىستە نىمە كارى زۆرتەر بۆ گەلى كورد بەكەين. شەپرى شاراۋەي توركيا دژى كوردەكان بوۋەتە ھۆي كۆزىنى ۴۰ ھەزار كەس و زياتر لە سى مىليون كەسى ئاۋارە كەدوۋە. ھاتى بەرپىز ئوجەلان بۆ رۆما و بەلئىندانە كەي بۆ نە ھەي ئامادەيە توندوتىژى ئىدانە بكات، ھەلەك بوو بۆ ناشتى بەلام نە توركيا و نە ۋلاتتە يەكگرتوۋەكانى نەمريكا بىشنىبارە كەي نەويان بە ھەند ۋەرنەگرت.

جەنابى سەرۆك، ئىستاش درەنگ نىيە. ئىمە دەبىت لە دەستۆرىشتووى خۇمان لە سەر توركىا كەلك وەربىگرىن و داۋاي پىكھاتنى داداگايەكى نىۋنەتەۋەيى بۇ بەرپىز ئۈجەلان بىكەين، لەبەرنەۋەي توركىا لەگەل كوردەكان شەر دەكات و چاۋەرۋانى ئەۋەي لىتاكرىت بەرپىز ئۈجەلان دادپەرۋەرەنە داداگايى بىكات. ھىوادارم يەكىتتى ئەۋرۋاش - كە توركىا بەشۋىتى ئەۋەدايە بىي بە ئەندامى - لەم پەيۋەندىيەدا گوشار بىخاتە سەر توركىا. ئىمە دەبى داۋاي داداگايەكى دادپەرۋەرەنە بۇ بەرپىز ئۈجەلان بىكەين بەلام ئەمە تەنھا ھەنگاۋي يەكەمى ھەۋلەكانى ئىمەيە بۇ ئەۋەي توركىا بىخەينە ژىر گوشار تا دەست بە وتوۋىژ لەگەل كوردەكان بىكات بۇ گەبىشت بە رىگاچارەيەكى سىياسى بۇ

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پێییه كانی نه مریكادا - كوردستانی ئێران و تورکیا

ئهم كێشه بهردهوامه. ئهم ریگاچارهیه له بنه پرتدا و له درێژه خایهندا زۆر به قازانجی تورکیاشه، له بهر نهوهی تورکیا ناتوانیت درێژه به سهركوتکردنی ۳۵ میلیون کورد بدات.

۲۱ ی کانوونی دووهم، ئێمه جهژنی سالی تازه بهرپۆه ده بهین و کوردهکانیش جهژنی سالی تازهی خۆیان بهرپۆه ده بهن که پێی دهلێن "نه ورۆز" که سه مبولی رۆژی بهرخۆدانی و رزگاری کورده له دهستی دیکتاتور. هیوادارم نه ورۆزی نه مسال بیی به خالکی وهرچهرخان بۆ رزگار بوونی گهلی کورد له و تراژیدیه ترسناکه که له گهلی روبه پروهیه، و سه رهله نوی له دایک بوونی کوردستانیکی ئازاد و به هیژ به چاری خۆمان بیهین.

جهنابی سه رۆک، ئهم ههفتهیه هێزه کانی ولاته یه کگرتوه کانی نه مریکا ده ستیان به شه ر کردوه له یوگوسلافیای پێشو و هه هولدانیك بۆ پێشگرتن له ژینوسایدی خه لکی کۆزۆفۆ. من به توندی پشتیوانی له م هه وله ده که م و هیوادارم نه و تو په یی و ههستی بهرپر سیاره تیه که ئێمه ی پالپیه نا تا خه لکی کۆزۆفۆ و بپاریزین، سه ره نجام پال به نه مریکا و جیهانی ئازادیشدا بنیت تا کوتایی به ژینوسایدی گهلی کورد بهین.

جهنابی سه رۆک، ریگه م پێ به دن نه وه تان وه بیر بهینمه وه سالی تازه ی کورد، "نه ورۆز"، له راستیدا یه که شه مه ی رابردوو، ۲۱ ی ئا دار بو و ئهم رۆژه رۆژیکه که کوردهکان جهژنی سالی تازهی خۆیان بهرپۆه ده بهن.

۱۱ ی گولانی ۱۹۹۹ - نهنجومهنی نوینهران

کیشهی کورد - تورک دهبی چاره سەر بکریت

بهريز فرانک پالون^۱، نوینهری نه یاله تی نیژجیرسی:

جهنابی سەرۆك، له كاتیكدا كه ههلمه تی سهربازی ولاته یه كگرتوو هه كانی نه مریكا له بالكان بهرده وامه بۆ نامانجی پیروزی راوهستاندن پاكتاوی رهگهزی خهلكی ئالبانیایی كۆزۆڤۆ^۲ به دهستی میلیسۆویچ^۳، كرده وهیه کی بی بهزییانهی هاوشپوه له ناوچه شاخاوییه كانی رۆژهه لاتی تورکیا دژی گهلی کورد بهرده وام به پێوه ده چیت. به رهه رحال جیاوازیکی زۆر ههیه له نیوان بارودۆخی كۆزۆڤۆ و بارودۆخی كوردستان. له كۆزۆڤۆ ههزه كانی ناتۆ به كارهی نراون بۆ راوهستاندن شالاره مرۆفكۆزه كهی "میلیسۆویچ" به لام رژیی تورکیا كه به پرسیاری شه پ دژی كورده كانه، له راستیدا خۆی نه ندامی ناتۆیه. به داخه وه به هۆی نه وهی كه تورکیا وهك هاو په یانی نیستراتژیکی ولاته یه كگرتوو هه كانی نه مریكا و رۆژناوا سهیر ده كریت، بارودۆخی دژواری كورده كان له تورکیا له لایهن ولاته یه كگرتوو هه كانی ئامریكا وه سه رنجی نه وتۆی پینه دراوه.

له راستیدا جهنابی سەرۆك، ئیمه یارمه تی ده و له تی تورکیا ده دهین بۆ سه ركوتكردن كورده كان. مه سه له ی شه پری تورکیا دژ به كورده كان و پشتیوانی ولاته

¹Mr. Pallone

²Kosovar Albanian people

³Milosevic

کورد و کوردستان له به لکه نامه نهمینیه کانی نه مریکا ۱- کوردستان نیران و تورکیا

یه کگرتووه کانی نه مریکا له تورکیا سهره تای نه مسال به ده ستگیر کردنی به پرتز عه بدوللا نوجه لان، ریه بری بزوتنه وهی سهره خویی کورد گه یشته نه به پری خوی. به پرتز نوجه لان بۆ ئوتونۆمی بۆ گه لی کورد شه پری کردووه، نهو گه له که بووه به قوریانی سهرکووتی تورکیا و ههروه ها عیراق، ئیران و سوریا.

جه نابی سهرۆک، رژیم تورکیا ته نانهت دان به بوونی کورددا نانیت و به "تورکه شاخاوییه کان" ناویان ده بات و هه موو هیماکانی کولتووری کورد و زمانی کوردی قه ده خه کردووه و هه ول ده دات به زۆره ملی بیانتاوینیته وه و هاوکات ریه برانی کورد ده خاته به ندیخانه، نه شکه نه بیان ده کات و ده یانکوژیت. کۆمه لگای کورد له عیراق، ئیران و سوریا ش به توندی سهرکووت ده کریت. نیمه ده بیت چاره نووسیان له م ولاتانه له بیر نه کهین و له راستیدا "ئوپه راسیونی دابین کردنی ناسایش" له باکووری عیراق به ریه برایه تی نه مریکا کرده وه یه که که هه موومان شانازی پیده کهین. پیشیل کردنی توندی مافی مرۆف له لایه ن رژیم ئیران، عیراق و سوریا شتیکی چاوه وړانکراوه به لام بۆ تورکیا که نه ندایمی ناتۆیه و به ناو دیوکراته و له ئوپه راسیونی هیژه هاوپه میانه کاندایه شداره، چاوه وړانکراو نییه. تورکیا ساله های ساله میلیونها دولار یارمه تی ئابووری و به تایبته یارمه تی سهر بازی له گیرفانی باجده ره نه مریکییه کان وهرده گریت. که وابوو مافی خۆمانه که چاوه وړانی نه وه له تورکیا - وه که نه ندایمی ناتۆ و کاندیدی نه ندایمیته له یه کیتی نه وروپا - بکهین که زیاتر پابه ند بیت به مافی مرۆف.

له مه زیاتر، رهفتاری خرابی ده ولته تی تورکیا له گه ل هاوولاتیانی کورد ته نه ها نمونه ی پیشیل کردنی توندی بایه خه کان، ئایدیاله کان و به رژه وه ندییه کانی نه مریکا نییه.

كورد و كوردستان له بەلگەنامە نەپتییەكانی ئەمەریكادا - كوردستانی ئێران و تورکیا

داگیرکردنی بەردەوامی باکووری قوبرس و گەمارۆدانی ئەرمەنستان، دو ئوموێ رۆونی ئەو سیاسەتەن کە تورکیا پەپەرەوی دەکات کە ئێمە نابێ لە هیچ دەولەتیک، بەتایبەت تورکیای هاوێماغان قبوڵی بکەین.

جەنابی سەرۆک، من زۆر تورپە بووم کاتی کە بیستم دەزگای جاسوسی و دیپلوماتیکی ولاتە یەکگرتوووەکانی ئەمەریکا لەراستیدا یارمەتی بە تیمی کۆماندۆی تورکیا داوە بۆ دەستگیرکردنی بەرپێژ ئوچەلان لە کینیا لە مانگی شوباتی ئەمەسال. لەئەنجامی ئەم هاوکارییە دزیووی دەولەتی ئێمە لەگەڵ تورکیا، بەرپێژ ئوچەلان لە دوورگەیەکی لە ژوورینکی تاکەکەسیدا لە تورکیا بەند کراوە و وادیارە لە دادگایەکی سەربازیدا دادگایی دەکرێت بۆ بوونی لیژنەی دادوەری و چاودێری بیانی. دادئەستینەکانی تورکیا بەشوێن ئەوەدان حوکمی لەسێدارەدان بۆ بەرپێژ ئوچەلان دەریکەن و هیوا کەمە بۆ ئەوەی بەرپێژ ئوچەلان دادپەرورەنە دادگایی بکری. لەراستیدا قسەوباسەکانی چاپەمەنیەکانی تورکیا ئەوەنییە کە نایا بەرپێژ ئوچەلان دادپەرورەنە دادگایی دەکرێت یا نا، بەلکو ئەوەیە کە کەمی لەسێدارە دەدرێت.

بەگوێرەیی راپۆرتینکی ئەم دواییانەی ریکخراوی لیئوردنی نێونەتەوویی، پارێزەرانی بەرپێژ ئوچەلان بەردەوام لە لایەن پۆلیسی تورکیاوە لییان دەدرێت و سووکایەتیان پێدەکرێت، تەنانەت پۆلیسی تورکیا هەول دەدات ئاژاوێکی گشتی دژی تیمی پارێزەرانی بەرپێژ ئوچەلان بەرپێخات و پارێزەرانی و بنەمالەکانیان لەریگای تەلەفۆنەو هەپەشەیان لیئکراوە. دەبێ وەبیرتان بەئێمەو کە ئەم رەفتارە، پێشیلکردنی پەرەنسیپە بنەپەتیەکانی ئەتەو یەکگرتوووەکانە دەربارەی "دەوری پارێزەرانی" کە دەلیت ناییت پارێزەرانی بە کەسایەتی ئەو کەسانەو بەسپێندری کە داوکیان لیئەکەن، یا

که سایه تی نهو که سانه که نهوان داکۆکیان لیده کهن بیته هۆی نهوهی ئهرك و کاری خۆیان ههلبوه شیننهوه.

له ولاته یه کگرتوه کانی نه مریکا و ولاتانی دیکه که ریز له یاسا ده گیردیت، به باوهری ئیمه هه موو که سیك، ته نانهت بیژلی کراوترین تۆمه تباران مافی نهوه یان ههیه که دادپهروه رانه دادگایی بکرتن و هیچ گروپیك ناتوانیت که له کۆمه له که سیکی دیکه بکات و لیبدات. له وانهیه به ریز ئوجه لان پاش نهو نهو سی مانگه که له به ندیخانهی تاکه که سیدا راگیراوه و له ده ستر اگه یشتن به پارێزه ره کانی بیبهش کراوه و به ردهوام له لایه ن سه ر بازه چه کداره کانه وه - که ده موچاوی خۆیان به ده مامکی رهش داپۆشیوه - گه مارۆ دراوه، له رووی ده روونییه وه تیکچوویت. هه موو دیداره کانی به ریز ئوجه لان له گه ل پارێزه ره کانی له ژیر چاودێریدایه و نه گه ری نهوه یه کجار زۆره که نه شکه نجه کرابیت.

به لām نه گه ر تورکیا له مه زیاتر به چیته پیش و به ریز ئوجه لان له سیداره بدات، ناکامه که ی نهوه یه که شه هیدیک بۆ گه لی کورد دروست ده کات و له گه ل شه ریکی گه وه ری ناوخۆ روبه پروو ده بیته وه که ده بیت به کاره سات بۆ سه رجه م خه لکی ناوچه به کورد و تورکه وه. ناکامیکی وه ها به قازاغی هیچ که س نییه، نه به قازاغی تورکیایه و نه به قازاغی گه لی کورده و نه به قازاغی دراوسی کانی تورکیایه و به دنیاییه وه به قازاغی ولاته یه کگرتوه کانی ئامریکا ش نابیت.

جەنابی سه رۆك، بۆ ته شویق کردنی ده ولته تی ولاته یه کگرتوه کانی نه مریکا بۆ نهوه ی ده وریکی سودمه ند له چاره سه رکردنی ئهم قه یرانه له تورکیا بگێریت، من و هاوکارم، به ریز "فیلنیر"، نوینهری ئه یاله تی کالیفورنیا ئهم هه فته یه نامه یه ک نامه ده

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پيښه كاني نه مريكادا - كوردستاني نيران و توركييا

دهكهين و داوا له هاوكاره كاغان دهكهين واژوی بكن، پاشان دهينيرين بۆ سهرۆك كلينتون و داواي ليددهكهين له م كيشهيه دا دهستيوهردان بكات و داوا له دهسلاتداراني توركييا بكات بهرپرژ نوجهلان دادپهروهراڼه دادگايي بكن و لهسيداړه ي نه ده ن.

له نه نجامي شهرې شاراوې توركييا دژ به كوردهكان، نزيكه ي ٤٠ هزار كهس كوژراوه و زياتر له سى ميليون كهس ناوړه بوونه. بهرپرژ نوجهلان پيش دهستبه سهربوون رايگهيانديوو كه نامادهيه توندوتيزي نيدانه بكات و له گهل توركييا وتوويز بكات بهلام توركييا هيچ ناوړيكي له م داواكاريه نه دايه وه. له وه خراپتر، ولاته يه كگرتووه كاني نه مريكا پالي به م وتوويزه دا نه نا.

جهنابي سهرۆك، به باوهري من باشر نه وهيه بهرپرژ نوجهلان له دادگايه كي نيونه ته وهيدا دادگايي بكرت، له بهر نه وه ي توركييا له گهل كوردهكان شهر دهكات و چاوهرواني نه وه ي ليناكريت بهرپرژ نوجهلان دادپهروهراڼه دادگايي بكات. ههلدان بۆ دادگايي كردني دادپهروهراڼه ي بهرپرژ نوجهلان دهبي ببى به يه كه م ههنگاو له ههلوه كاني نيمه بۆ نه وه ي گوشار بخهينه سمر توركييا تا دهست به وتوويز بكات له گهل كوردهكان بۆ نه وه ي بگن به ريگچارهيه كي سياسي بۆ نه م خهباته ترازيديكه. نه وه ي كه له راستيدا دهرياره ي كيشه ي نيوان رژمي توركييا و گهلي كورد وهراست ده گهرپت نه وهيه كه گهلي كورد و تورك بي كيشه ژيان، و هيچ هيوايه ك به ناشتبوونه وه ي كورد و تورك نيه مه گهر نه وه كه كاربه دهستاني توركييا ماف و شوناسي جياوازي كوردهكان به فهرمي بناسن و سهره نجام دهست له نامانجه كهيان ههلبگرن كه كونترول كردن و بندهست كردني كوردهكانه.

۲۰ ی گولانى ۱۹۹۹ - نهنجومەنى نوینەران

كۆنگره‌ی نه‌ته‌وه‌یی كوردستان هیما‌ی نه‌ته‌وه‌یه‌كه كه به‌قه‌د میژوو كۆنه

به‌رێژ باب فیلنیر، نوینەری نه‌یاله‌تی کالیفۆرنیا:

جه‌نابی سه‌رۆك، نه‌مڕۆ ده‌مه‌وێت ده‌رباره‌ی جۆره‌ دیموكراسیه‌ك و جۆره‌ ده‌وله‌تیه‌ك قسه‌ بكهم كه له‌ سه‌ده‌ی ۵ ی پێش له‌ زایین به‌ده‌ستی یونانیه‌كان له‌ "ناتینا" داها‌ت. بریتانیایه‌كان شانازی به‌ دیموكراسی له‌ پارلمانه‌كه‌یان ده‌كهن، ژاپونیه‌كان "دیت" ی 'خۆیان هه‌یه، روسه‌كان "دۆما"یان' هه‌یه و لیڤه له‌ وڵاته‌یه‌كگرتووه‌كانی نه‌مريكاش "كۆنگرێس" هه‌یه. دیموكراسی هه‌شتا باشت‌ترین هیوایه‌ بۆ مرۆڤایه‌تی شه‌ژاو له‌سه‌راسه‌ری جیهاندا.

جه‌نابی سه‌رۆك، به‌ كۆتایی هاتنی شه‌ری سارد ده‌بینین كه دیموكراسی زۆر په‌ره‌ی سه‌ندووه‌. نه‌مڕۆ جیهان شوینتیکی باشت‌ره‌، له‌به‌ر نه‌وه‌ی گه‌لی له‌ كۆماره‌كانی پێش‌ه‌و‌ی سۆڤیه‌ت نیستا گه‌یش‌توونه به‌ مافی چاره‌ی خۆنووسین و له‌سه‌ر كورسی خۆیان- كه هه‌قی خۆیا‌نه - له‌ هۆلی نه‌ته‌وه‌یه‌كگرتووه‌كان دانیش‌توون. به‌خۆشییه‌وه هه‌رچه‌ند كه رێگای نازادی به‌ره‌وپێش ده‌چیت، به‌لام زۆری ماوه جیهان به‌ته‌وا‌ری نازادی‌یت، هه‌ندی نه‌ته‌وه هه‌شتا كۆیله‌ن، هه‌شتا ره‌نگی پێست نا‌هه‌یلتیت هه‌ندی كه‌س چێژ له‌ مرۆڤایه‌تی هاو‌به‌ش وه‌ربگرن. به‌لام هیوا بۆ نه‌وه‌ی كۆتایی به‌ نایه‌كسانی

' Diet

'Duma

تهواو بيت، پتهوه و خهلكى خيترخواز ژيانى خويان دهخه نه ناو مهترسى و دژى ههلاواردن راده وهستن، چونكه دهزانن نهنجامى كاره كهيان، تهوهنده بايه خى ههيه كه ژيانى خويانى بۆ بجه نه ناو مهترسى.

جه نابى سهروك، ۲۴ ي مایسى ۱۹۹۹ دروست چهند رۆژ له مهوپيش نه ته وهيه كه له ميژه دهنگى كپ كراوه، يه كه م كۆنگريسي خوى كرده وه، هه رچهند كه به ده اخوه نهيتوانى نهم كۆنگريسه له ولاتى خوى دايه زرينيت و له "بروكسيل" ي پايتهختى به لژيكا دايه زرانده. ۱۵۰ ليژنه كه نوينه رى گهلى كورد له سه راسه رى جيهان بوون، له وانه كورده كانى توركييا، سوريا، عيراق، نيران و كۆماره كانى پيشووى سؤفيه ت له دهورى يه ك كۆبوونه وه بۆ نه و نامانجه كه دهنگى برا و خوشكه كانيان به رز بكه نه وه، نه و دهنگه كه له كوردستان كپ كراوه. من له دايكبوونى نهم كۆنگريسه پيروژ ده كه م كه هيماي نه ته وهيه كه كه به قه د ناخى ميژوو كۆنه.

جه نابى سهروك، كورده كان، دانيشتوانى خۆمالى رۆژه لاتی ناوه راستن كه له ناوچه يه كى شاخاويدا ده ژين كه به قه د نه ياله تى "تيگراس" - ه و به زمانيتك قسه ده كه ن كه له زمانى توركى و عه ره بى جياوازه به لام نزيكه له زمانى فارسى. كورده كان به دريژايى ميژوو له مه ته ريژه قورس و قايمه كانى خويان له شاخه كاندا ژياون و له سه رده مى كه و نارد ا ئيمپراتورى خويان هه بووه به لام نيستا ده چه وسيتن ريژه وه و حاشا له شوناسه كه يان ده كرپت و به ده ستى نه و ده و له تانه كه له سه رده تاي سه ده ي ۲۰ له دايك بوون، ناچار ده كرپن بن به تورك و عه ره ب و فارس. نهم ده و له تانه وه ك جمال و قه لغان سه يرى نهم گه له به هيزه ۳۰ ميليوني ه ده كه ن و قه د وه كو كورد كه مافينكى ههيه، سه يريان ناكه ن.

كورد و كوردستان له بهلگه نامه نه پيپه كانى نهريكا دا - كوردستانى نيران و توركييا

جهنابى سەرۆك، كوردبوون له توركييا سووچه، سه دام حوسهين چهكى كيميياى و بيولوژيكي دژى كورده كان له عيراق به كارهيئا، حكوممى مه لكان له نيران نه ياره كورده كانى داوه ته بهر ده سترپژى گولله له گورپانى شاره كانى (نه وروپا). مرؤ كاتى له م بارودوخى كورده كان زيز ده بيت كه ده بينيت هه ندئ جار ده ولته تى خو شان ده ستى هه به له م بارودوخه دلته زينه ي نه واندا. توركييا به فپۆكه شه پكره ۱۶ - F كان، كوپته ره هيرشبه ره "سيكورسكيه" كان و تانكه ۶۰ - M كانى نهريكا ته يار بووه. سه دام حوسهين - به گوپره ي هه ندئ له بهلگه نامه نازاد كراوه كانى نه ته وه به كگرتووه كان - له لايه ن ۲۴ كومپانياي نه وروپاييه وه پشتيوانى ليده كريت بۆ به ره مه پيئنانى گازى كوشنده ي كيميياى و بيولوژيكي. دژايه تى ده ولته تى نيران له گه ل كورده كان له سنوورى نه و ولته تى پيپه ريوه و ريبه رانى كوردى له ويه ننا و بويلين كوشتووه.

جهنابى سەرۆك، به له بهرچاوگرتنى چاره نووس و به ختى كورده كان بۆمان ده رده كه ويت كه چه نده گرنگه كه كورده كان كۆنگريسي خو يان دامه زران دووه و بهرپرسيارى تى چاره نووسى خو يان گرتووه ده ستى خو يان. كورده كان گه ليان له پشته، سه رچاوه ي پيويستيان هه به و نه وه نده ده ركى سياسيان هه به كه بتوانن خه ون و ناواتى دروست كردنى ده ولته تى خو يان وه دى بيتن.

جهنابى سەرۆك، هه روه ها به پيويستى ده زانم رۆشنايى بجه م سه ر بارودوخى ريبه رى كورد، بهرپژ عه بدوللا نوجه لان كه به گوپره ي وتاريكى نه م دواييانه ي رۆژنامه ي نيويورك تايمز، به يارمه تى ده زگاى سيخوپى نيمه، راده ستى توركييا - كراوه. هه روه ها كه له وان به نيوه له بيرتان بيت بهرپژ نوجه لان شويني ژيانى خو ي له رۆژه لاتى

ناوه‌راست به‌جی هیشته و هاته نه‌وروپا بۆ نه‌وه‌ی ریگاچاره‌یه‌کی سیاسی بۆ خه‌باتی دێرینی کورد بۆ مافه بنه‌ره‌تیه‌کانی بدۆزیتته‌وه. نه‌و کاته من لیڤه پيشوازیم له راگه‌ياندننامه ناگربه‌سته‌که‌ی به‌رپێژ ئوجه‌لان کرد و هیوام ده‌ربیری که ناراسته‌ی کیشه‌ی کورد له شه‌ر بگۆرێ بۆ ناشتی و له مملانی بگۆرێ بۆ دیا‌لوگ.

به‌رپێژ ئوجه‌لان له مافی په‌نابه‌ریتی له رۆما بێ به‌ش کرا و به‌ئینی پێدرا له ریگایه‌کی نه‌منه‌وه له ریگای یۆنانه‌وه بگوازیته‌وه بۆ "لاهه"³ له هوله‌ندا چونکه ده‌یویست له "دیوانی نیونه‌ته‌وه‌یی دادپه‌روه‌ری"⁴ له لاهه سکالا دژی توركیا تۆمار بکات به‌هۆی نه‌و تاوانانه که توركیا دژی کورده‌کان نه‌نجامی داوه. به‌لام یاسا‌کانی به‌خشینی مافی په‌نابه‌ری به که‌سایه‌تیه‌ سیاسیه‌کان - که می‌ژوووه‌که‌ی به قه‌د کاتی سه‌ره‌ل‌دانی پیغه‌مبه‌ره‌کان کۆنه - ده‌رباره‌ی به‌رپێژ ئوجه‌لان خرایه ژێرپێ و له نه‌نجامدا به‌رپێژ عه‌بدو‌للا ئوجه‌لان - که نه‌م‌پۆ خۆشه‌ویست‌ترین که‌سایه‌تی کورده له سه‌راسه‌ری جیهاندا - ده‌سته‌به‌سه‌ر کرا و له ریگای مامه‌له‌یه‌ک که بۆنی نه‌په‌ری بێ شه‌ره‌فی لێده‌هات راده‌ستی تورکه‌کان کرا و نیستاش چاوه‌پوانی له‌سێداره‌دانه له به‌ندیخانه‌ی تاکه‌که‌سی له دوورگه‌ی "ئیم‌رالی"⁵ له ده‌ریای "مه‌رمه‌ره"⁶.

جه‌نابی سه‌رۆک، بۆ زه‌ه‌یژێک وه‌ک نه‌م‌ریکا باش نییه یارمه‌تی ده‌وله‌تیکی دیکتاتۆر وه‌ک توركیا بکات و پشتیوانی لیبکات که ته‌نها جلی دیموکراسی له‌به‌ر کردوه. نه‌وانه که پارلمان‌تاره به‌هه‌ق هه‌لبژێردراوه‌کان وه‌ک "له‌یلا زانا"یان به‌ تاوانی

³ Hague

⁴International Court of Justice

⁵Imrali Island

⁶Sea of Marmara

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پښتنيپه كاني نه مريكا دا - كوردستاني نيران و توركيا

ناماده بوون له بهرام بهر كۆميتيه كۆنگريسي نه مريكا خستووه ته بهنديخانه، نابي و ناتوان له لايه ن ئيمه وه پشتيوانيان ليبيكرت. رتبه رگه ليك وهك بهريز عه بدوللا ئوجه لان ئيستاش هيمه و سه مبولي ناشتي و ناشتبوونه وهي كوردن له گه ل دراوسيكان. نه و ريگا چاره يه كه ئيمه بو نازادي نه ته وه كويله كان له يه كي تي سؤفيه تي پيشوو هه ستمان پي ده كرد، ده بي ئيستا بو هاوپه يانه كانان و هاوولاتي ه كانيان په يره و بكرت. كه وابوو ئيمه پيشوازي له ده سته كاربووني كۆنگريسي نه ته وه بي كوردستان ده كه ين.

گه لي كورد خه ون به شتيكه وه ده بيني كه به لاي گه لي كه سه وه خه ياله (كه به لاي منه وه وانيه)، نه ويش يه كگرتني گه لي كورده له ناو ده وله تي كوردستاندا.

توركیا ده بی پشینیاره كهی عه بدوللا نوجهلان بۆ ناشتی قبول بكات ۸ ی حوزهیرانی ۱۹۹۹ - شهنجومهنی نوینهران

به پرتز فرانك پالۆن، نوینهری نه یاله تی نیۆجیرسی:

جهنابی سهرۆك، دادگایهك له پشمانه كه ههندی كهس پپی دهلین "دادگای سهده".
به پرتز عه بدوللا نوجهلان، رییهری بهندكرای كورد له بهردهم دادگای سهریازی
توركیایه، دادگایهك كه دادپهروهرانه نییه. به پرتز نوجهلان كه له گهڵ سزای
له سیداره دان رووبهرویه، له مافی دهستراگه یشتن به پارێزه ره كانی بی بهش كراوه و
تیعی پارێزه ره كانی له گهڵ ههپهشه و ترساندن و تۆقاندنی دهولهتی توركیا روبهروون.
دهولهتی توركیا و میدیاكانی توركیا گروتینی ناسیونالیستان دژ به به پرتز نوجهلان
وهپی خستوه. نه گهر بهم شتوازه بچیتته پیش و توركیا به پرتز نوجهلان له سیداره
بدات، نه غامیكی كاره ساتباری بۆ سهرجهم خهلكی ناوچه بهدواوه ده بیئت. بهلام
خۆشه ختانه دادگاییكردنی به پرتز نوجهلان بوارینکی نه رینی و درێخایهنی
ره خساندوه بۆ ناشتبوونهوی گهلی كورد و تورك.

به پرتز نوجهلان ته نانهت نیستاش كه له دادگادایه داواكاریهکی نازیانه و بویرانهی
خستوه ته پروو بۆ چاره سهركردنی دیوكراتیکی كیشهی كورد له ریگای وتووێژ.
ریكخراوه كهی به پرتز نوجهلان واتا پارتی كریكارانی كوردستان (PKK) یش پشتیوانی
خۆی له پشینیاره ناشتیخوازانه كهی به پرتز نوجهلان ده ربپوه. ئیستا كه میدیاكانی
جیهان سهرنج بهم دادگایه ده دن و به شینوه و رادهیهکی بی وینه مه سه لهی كوردیان

كورد و كوردستان له بهلگه نامه نه پيښه كاني نه مريكاهه - كوردستانى نيران و توركييا

كردوو به رژه وځي خويان، توركييا ده تواني له ريگاي رازيبوون به ده ستپيكردي و توويژ له گهل هم ري بهره كورده، وينه خوي له كومه لگاي نيونه ته وييدا باشت بكات به لام به داخوه ده ولته تي توركييا تا ئيستا خوي له ريگاي ناشتیه بواردوو و له سر نهوه پيداده گريټ كه له گهل بهرپر نوجه لان يا هيچ ري بهريكي ديكي بزووتنه وهى كورد و توويژ ناكات.

دويني رژه نامه ي واشنگتون پوست سهروتاريكي بلاو كرده وه له ژير ناوي "كرانه وهى مه سه له ي كورد له توركييا" كه بهم جوړه ده ستپيده كات:

" له وانه يه توركييا ده ست به قوناختك بكات بو چاره سهر كړدى شير به نجهي ولا ته كي وانا كي شهي كه مينه كورده سهر كوتكراوه كي".

رژه نامه ي "واشنگتون پوست" - كه بهرده وام هاوسوژي بيروبو چونه كاني توركييا بووه له سر هه ندي مه سه له - ئيستا ناماژه به وه ده كات كه سياسي توركييا بو هي رشي بي به زه يانه ي سياسي و سهر بازي بو سر بزووتنه وهى كورد، توركيياي خستوه ته ناو كي شهي ده كه ده بي له ريگاي بايه خه ديموكراتيكيه كاني ده ولته تاني رژه ناوا چاره سهر ي بكات.

جه نابي سهر ووك، نه مه كوت و به نديكه كه توركييا به ده ستي خوي، خوي خستوه ته ناوي. توركييا نه ندامي ناتويه و هه ول ده دات بي به نه ندامي يه كي تي نه وروپا كه تا ئيستا سهر كه ووتو نه بووه. له هه مان كاتدا توركييا نه ته نها دريژه به شهر يكي پيس دژي كه مينه يه كي ناو ولا تي خوي ده دات به لكو سهر كوتى ده كات و له بهر په تدا حاشا له شوناس، زمان يا كورل تووري جياوازي كوردى ده كات. له هه مان كاتدا ريژه ي پيشكه و تنى نابووري، ناستي په روه رده، ژير خاني نابووري، پيشكه و تن و ناستي ژيان

له باشووری رۆژ هه لات زۆر له دواي ئیستاندارده كانی توركيایه و له هه مان كاتدا توركييا سهرچاوه نابووریه كه مه كانی خوی بۆ شه په بهرده وامه كهی دژی كورده كان به پیرۆ ده دات. نه مه باز نه مه كه كه ده بی بشكیت. ههروه ها كه سه روتاره كهی رۆژ نامه ی واشنگتون پوست له كۆتاییدا نامه زی پیده كات "دۆسته كانی توركييا ده بی هیوادارین كه توركييا نه وهنده بویری و نازایه تی هه بیته كه تیروانیی خوی به رفراواتر بكات و كه لکی باش و پاك له ده ستپیش خه ریه كهی نوجه لان وه رگرت".

به لām جه نابی سه رۆك، نه م دوايانه دوو وتار له رۆژ نامه ی نیویورك تایزدا بلاو بووه ته وه كه به داخه وه نیشان ده دات ئیداره ی سیاسي و سه ربازی توركييا زۆر له و ریگایه دووره كه نه م ههنگاهه گه وریه هه لگرت. ههینی رابردو رۆژ نامه ی نیویورك تایز بلاوی كرده وه كه به ناوبانگترین چالاکی مافی مرۆ له توركييا، به پیرۆ "ناکین بیردال" خراوته به نديخانه بۆ نه وهی حوكمی ۹/۵ مانگ به نديخانه كهی تیپه ر بكات كه به هوی نه وه بۆ ده ركراوه كه هه ندی لیدوانی داوه كه ده ولته تی توركييا به لیدوانی رووختنه ری ده زانیته. به لām به پیرۆ "بیردال" كام چالاکی رووختنه ری نه مچام داوه؟ به پیرۆ "بیردال"، سه رۆکی كۆمه له ی مافی مرۆ به رده وام داواي له ده ولته تی توركييا كرده وه كه له گه ل رابه ریوانی كورد بگات به ریگاچاره یه کی ناشتیخوازانه.

به لām ئیستا - ههروه ها كه راپۆرته كهی رۆژ نامه ی نیویورك تایز نیشان ده دات - نه م داواکارییه به گوپه ی یاسای توركييا، پشتیوانی له تروریزمه. هه ر نه م یاسایه نه م دوايانه به كار براوه بۆ مه حكومه كردنی دو رۆژ نامه نووس، پروفیسوریکی زانكۆ و یاریده ده ری به پیرۆ "بیردال". هاوكات هه ندی تورکی بویرۆ نازا - له وانه دادوه ریکی

كهرد و كهردستان له بهلگه نامه نه پيښه كاني نهمربكادا- كهردستانى نيزوان و توركييا

نهم شه پۆلى ده سته به سر كړنه، كۆمه لى پرسىار ده هيتته ناراه نه تنه ها ده ربارى ره وايه تى ديموكراسى توركييا بهلكوو ده ربارى راستگوى و نيازپاكى توركييا بۆ پابه ندوبون به پيشخستنى ناشتى. سى سال له مه و پيش كه من باسى بارودوخى كورده كانم ليره كړد، بير كړنه وه و په خشى بهرنامه به زمانى كوردى له قوتابخانه كان، تنانته وه زمانى كى بيانى قه ده خه بوو، به داخه وه نهم قه ده خه بونه نه مړوش بهر ده واهه. به لام ده بى نه وه ش زىاد بكه م كه به سوچزانينى ليدوان و ده برينى بيروپا تنه ها به هاوولاتيانى كورد سنووردار نيبه و ژماره يه كى زور له روژنامه نووسان، چالاكانى مافى مرؤ، پزىشكان و پاريزه رانيش كه له گه ل ره فتارى ناداد په روه رانه ي سوبا، پوليس يا حكومه تى توركييا روبه پروون، حوكمى به نديخانه يان له سر ده دريت و نه شكه غجه ده كرين.

جهنابى سه روك، كيشه ي كورد هه لقولاوى سروشتى ديموكراسى لاوازى توركييا به و كۆمه لىك گيروگرفتى جىدى بۆ سه راسه رى كۆمه لگاي توركييا به دواوه بووه. هه ر نهم هه فته ي رابردوه كار به ده ستانى توركييا له نيستانبول نزيكه ي ۲۰۰ كورديان به هوى بهر په بردنى جهونى ناياسايى "نه ورؤز"، سالى تازه ي كورد ده سته به سر كړد. دوا به دواى ده سته به سر كړدى نهم كه سانه، كار به ده ستان ده ستيان كړد به ليكولنه وه له سه ر ۶ روژنامه ي توركييا كه راپورتى چالاكيه كانى "نه ورؤز" يان بلاو كړد بووه، به هوى نه وه ي وشه ي "نه ورؤز" يان به پيتى (W) ي كوردى نووسى بوو، نه پيتى (V) ي توركى. تنه ها نووسينى پيتى (V) نيبه كه كراه به سوچ، بهلكو پينى (P) و (K) يش له وانه ي كتيبه كان سراوه ته وه.

پايه بهرزی ولات - داواي پيداچونه وه بهر نه م ياسايانه كردووه به لام رژمي دمارگرژ نه م داواكارييه رت كردووه ته وه.

جهنابي سرۆك، وهك ههولتيك بۆ تهشويقكردني دهولتهتي ولاته يهكگرتووه كاني نه مريكا بۆ نه وهی دهوريكي نه ريتني بۆ چاره سره كردني نه م قهيرانه له توركييا بگيريت، من و هاوكارم، نوينه ري هيتاي نه ياله تي كاليفورنيا، بهرپرز "فيلنير" نه م ههفتهيه نامه يهك نامه ده كهين - كه داوا له هاوكارام ده كم واژوي بكن - و دهينيرين بۆ سرۆك كلينتۆن و داواي ليده كهين ده ستيوهر دان بكات و داوا له كاربه ده ستاني توركييا بكات بهرپرز نوجه لان دادپهروه رانه دادگايي بكريت و له سيدهاري نه دات. ههولدان بۆ دادگايه كي دادپهروه رانه بۆ بهرپرز نوجه لان ده بي يه كم ههنگاوي ني مه بيت بۆ نه وهی توركييا ده ست به وتوويز له گه ل كورده كان بكات بۆ نه وهی بگن به ريگچاره يه كي سياسي بۆ نه م خه با ته تراژيديكه.

بهرپرز نوجه لان و ريگخواه كورده كهی، لقي زه يتون به ره ولاي دهولتهتي توركييا دريز ده كن. بۆ توركييا شتيكي باشه كه نه م پيشنياره نيازپاكانه يه قبول بكات و بكه و يتت ناو ريگاي ناشتي.

جهنابي سرۆك له راستيدا بهرپرز نوجه لان پيش له وهی ده ستبه سر بكريت، چهن د جار پيشنياري ناگره ستی داوه كه هه موويان له لايهن كاربه ده ستاني مه ده ني و سه ربازي توركييا وه رت كراوه ته وه.

يه كشه مهي نه م ههفتهيه وتارتيك له رۆژنامه ي نيويورك تايمزدا بلاو بووه ته وه كه ده مارگرژي هه لويستي كاربه ده ستاني توركيياي زياتر خستوه ته بهر باس. به گويزه ي نه م وتاره وه زييري ناوخوي توركييا ليستيكي ده ركردووه كه كۆمه لتيك ده سته واژه له خو

ده گریټ که میدیاکان له په یوه نډی له گه ل به ریز ئو جه لان و بزووتنه وه که ی یا کورده کان به گشتی، ده بی ته نها که لک له م دهسته واژانه وه رېگرن. ده بی هه والئیرانی ناژانسه حکوومه تیه کان نه م ریوشوینه ره چار بکن. نه مه نمونه یه کی دیکه ی کورده وه به رده وامه کانی تورکیا یه بۆ هاندانی گروتینی ناسیونالیستی دژی PKK و هاندانی خه لکی تورکیا دژی کورده کان، میژووه که یان، کولتور وه که یان و ره وایه تی خه باته که یان.

جه نابی سه وک، رژیم تورکیا ته نانه ت دان به بوونی کورده کاندان نیت و پیمان ده لیت "تورکی شاخوی" و هه موو هیماکانی کولتور و زمانی کوردی قه ده خه کردووه و هه ول ده دات بیان تاوینیتته وه و هاوکات رتبه رانی کورد ده خاته به نډیخانه و نه شکه نهجه یان ده کات و ده یان کوژیت. له نه نجامی شه پی شاروه ی تورکیا دژی کورده کان، نزیکه ی ۴۰ هه زار کهس کوژران و زیاتر له ۳ میلیون کهس ناواره بوونه.

كىشهى كورد ههلقولاوى سروشتى ديموكراسى لاوازى توركييايه

۶ ي نيسانى ۲۰۰۰ - نه نهمومهنى نوينه ران

بهريتر فرانك پالون، نوينه رى نه ياله تى نيوجيرسى:

جهنابى سهرۆك، من ده مەويت په يوه ست بى به هاوكارى هيتام بۆ ناماده كردنى
برپارنامه يه كه داواى مافه ديموكراتيكه زمانى و كولتور ييه كان بۆ سهرجه م
كورد هه كانى توركييا ده كات.

سهرزه مينى كوردستان شويتى له دايكبوونى ميژووى كولتورى مرؤفايه تيبه.
هه ندى له سهره تاييترين شويتنه كانى نيشته جي بوونى مرؤف و سهره تاييترين
ئاسه واره كانى "شوريشى نئولو تيك" له نيو ته بۆلكه و دۆله كانى نهم و لاتنه جوانه دا
دۆزراوه ته وه. له گه ل نه وه دا كه مرؤف ده توانيت بير له پيشكه وتنه كولتور ييه كان له
خاكى كورد له هه زاران سال پيشدا بكاته وه، به لام ناتوانيت سهرى له وه سپنه ميتيت
كه چاره نووسى كورد له داها توودا چى ده بيت. كورده كان كه له رۆژه لاتى ناوه پاستدا
ده زين، له ميژووى هاوچه رخی خويان هيچ خه يركيان نه بينيوه.

كورده كان له نيران، عيراق، سوريا و توركييا به ده ستى رژيمه ده سه لاتداره كان
چه وساونه ته وه و سه دام حوسه ين له سالى ۱۹۸۸ له هيرشيكى دپندانده دا به گازى
كيميايى به شيكى ته وارى شارى (هه له بجه ي) له گه ل ۵ هه زار دانيشتووه كه ي له ناو برد.
هه رچهند هيرشه دزيوه كه ي سه دام حوسه ين بووه هوى كوژرانى و نئانه كراوى خه لك و
كالبوونى ناوچه به چه كى بيولوژيكى، به لام رژيمى سه دام هيچ كاتى هيرشيكى
به رفراوانى نه كردووه ته سهر كولتورى كورده كان. جيگاي داخه كه چروپرتري هيرش

بۆ سەر زمان و كولتورى كورد له لايەن توركيای هاوێه يانمان و ئەندامى ناتۆ ئەنجام دراوه.

جەنابى سەرۆك، سالى ١٩٩٧ لێره لێم ئەنجوومەنەدا باسى سەرکووتى كولتورى كوردەكان بە دەستى دەولەتى توركيام كرد و ئاماژەم بە بەندکردنى نادادپەرەرانەى پارلمانتارە كوردە بە ديموكراسى هەلبژێردراوه كان له توركييا كرد، بەداخهوه ئەمڕۆش من لێره لەبەرەمبەر ئێوه راوهستاوم و رووداو و پيشهاته كاني ئەم دوایيهى توركياتان وهبیر دههێنمهوه كه ههموويان نيشان دهات بارودۆخهكه ههچ ئالوگۆرپێكى بهسهردا نههاتوه. زمان و كولتورى كورد ههشتا بهتوندترین شێوه سەرکوت دهکړیت و پارلمانتارە كوردەكان كه هەلبژێردراون بۆ ئەوهى داكۆكى له مافى خەلكه كەيان بکەن، ههشتا دهنگيان كپ دهکړیت. کاتى كه سى سال پيش باسى بارودۆخى كوردستاني توركيام كرد، كوردستاني توركييا له ژير حالهتێكى ئاناسايى راگهيه ندرادابوو كه ژاندارمهكان دهيانپاراست. ئەشكهنجە و پيشيلکردنى مافى كوردەكان، گهپانى مالى كوردەكان بى تيزنى دادگا و تيكشكاندننى كۆركۆمهلهكان و خۆپيشاندانهكان شتيكى ئاسايى بوو.

پيشيلکردنى توندى مافى مرۆڤ، ئەمڕۆش بەردەوامه. راپۆرتى سالى ١٩٩٩ى وهزارهتى دهرهوهى ئەمريكا دهربارهى بارودۆخى مافى مرۆڤ له توركييا دهتوت كه ههژەكاني ژاندارمهى بەردەوامن له پيشيلکردنى توندى مافى مرۆڤ - لهوانه ئەشكهنجە كردنى كوردەكان - چونكه باش دهزانن لپيرسينهوهيهكى نهوتۆيان لهگهڵ ناكړیت. بەلام بههرحال بهپيچەوانهوه، لپيرسينهوه لهگهڵ كوردەكان زۆر توندوتۆله. ٦ سال لهمهو پيش، چوار ئەندامى پيشووى پارلمانى توركييا لهسەر كارە

فهرمیه کانیان ده رکران و به تاوانی ده رپرینی خواست و داواکارییه کانی هاوولاتیانی کورد خراڼه به ندیخانه و نه مپوښ که من لیږه له بهرامبهر نیوه دا راوه ستاوم، خاتون لهیلا زانا، به رپیز هاتیپ دیچله، به رپیز نورهان دوغان و به رپیز سه لیم ساداک هیشتا له به ندیخانه دان. نه م چوار که سه که له لایمن ریکخراوی لیبوردنی نیونه ته وهییه وه نازناوی "به ندکراوی ویژدان" یان پیته خشراوه، تنها گونا هیان نه وهییه که هه لویانداوه رۆحی راسته قینه ی دیموکراسی له تورکیا زیندوو بکه نه وه. ۳ سال له مه و پیش ۱۵۳ کهس له نه ندامانی کۆنگرئیس نارّه زایه تی خۆیان له رهفتاری نادیموکراتیکی تورکیا له گه ل پارلمانتاره کورده هه لپوژیر دراوه کان له پارلمانی تورکیا ده رپری، به لām نه مپوښ لیږه له بهرامبهر نیوه دا به دلنزمی پرسیار ده که م تیا تنها ده رپرینی نارّه زایه تی بهس بوو.

نه مپوښ نه م چوار که سه هیشتا له به ندیخانه دان، مه سه له ی له وه خراپتر نه وهییه که ده ستروپوژیکردن بۆ سه ر مافی کاربه دهسته کورده به دیموکراسی هه لپوژیر دراوه کان له ناستی نه ته وهییدا تیپه ر بووه و پیی ناوه ته ناستی مه حه لی. مانگی شوباتی نه مسال، له کرده وهییه کدا که گه لی له نیمه ی لیږه هه ژاند، ژاندارمری تورکیا سیّ شاره داری کورده ی کوردستانی تورکیای ده ستبه سه ر کرد که یه کیکیان شاره داری دیاربه کر بوو که دروست یه ک رۆژ پیش له ده ستبه سه ربوون، له گه ل وه زیری ده ره وه ی سوئید دیداری کردبوو بۆ نه وه ی هیواکان بۆ ناشتییه کی درپوښخایه ن و پته و له نیوان تورک و کورده کان بخاته به ریاس. هه رچه ند که شاره داره کان پاشان نازاد کران به لām له داهاتوودا دادگایی ده کرپن و نه گه ر تاوانبار بناسرین، له گه ل حوکمی به ندیخانه روبه پروو ده بنه وه.

نهم شه پولي ده سته سهرکردنه، کومه لتي پرسيار ده پښتته نارواه نه تنه نه دهر باره ي رهاو ايتي ديوکراسي تورکيا به لکوو دهر باره ي راستگويي و نيازپاکي تورکيا بؤ پابه نديبون به پښخستنې ناشتي. سي سال له مهو پيش که من باسي بارودڅي کورده کانم ليږه کرد، بيرکردنه وه و په خشي بهرنامه به زماني کوردي له قوتابخانه کان، تنانته وهک زمانتيکي بياني قهده خه بوو، بهداخه وه نهم قهده خه بوونه نه مړوش بهرده واهمه. بهلام دهبي نه وهش زياد بکه م که به سوچزاني ليدوان و دهربرپني بيروپا تنه نه به هاوولا تياني کورد سنوردار نيبه و ژماره يه کي زور له روظنامه نووسان، چالاکاني مافي مړوڅ، پزيشکان و پاريزه رانيس که له گه ل رهفتاري نادادپهروهرانه ي سوپا، پوليس يا حکومته تي تورکيا روبه پروون، حوکمي بهنديخانه يان له سهر دهرديت و نه شکه نجه ده کرتين.

جه نابي سهرؤک، کيشه ي کورد ههلقولاوي سروشتي ديوکراسي لاوازي تورکيايه و کومه لتيک گيروگرفتي جيدي بؤ سهراسهري کومه لگاي تورکيا بهدواوه بووه. ههر نهم ههفته ي رابردووه کاربه دهستاني تورکيا له نيستانبول نزيکه ي ۲۰۰ کورديان بههوي بهرپوه بردني جهوني نياسايي "نهوړؤز"، سالي تازه ي کورد ده سته سهر کرد. دوا بهدواي ده سته سهرکردني نهم که سانه، کاربه دهستان دهستان کرد به ليکولتته وه له سهر ۶ روظنامه ي تورکيا که راپورتی چالاکيه کاني "نهوړؤز" يان بلاو کردبووه، بههوي نه وه ي وشه ي "نهوړؤز" يان به پيتي (W) ي کوردي نووسيپوو، نه پيتي (V) ي تورکي. تنه نه نووسيپي پيتي (V) نيبه که کراوه به سوچ، به لکو پيني (P) و (K) يش له وانه ي کتيبه کان سراوه ته وه.

نهم لټپرسينه وهيه له گهل کولتور و زمانى کوردى که نه وهنده توندوتول و به گروتنه وه به پړوه ده چيت که تنانته پسته کاني نه لفوښى کوردیشى قه ده خه کردوه، له هر ناوچه يه کى نهم جيهانده روو بدات، جى گای داخ و په ژاره يه. نهم ده سترى ژيه له کوردستانى کدا روو ده دات که لانکى شارستانى يه و يه کم چه خا خه کاني کولتورى مروژ له وى سهرى هه لداوه به لام بارودوخه کى نه مروژ نه وهنده دژواره که هه موى نه و که سانه که نه مروژ لټره کړيو نه ته وه، ده هه ژيتيت.

جه نابی سهرؤک، نهم برپارنامه يه که هاوکارانى هيژام، به پړزان باب فيلنير، جان پورتيئر، فرانک ولف^۲ و خاتون نانا نيشو^۳ پشتيوانيان لټکردوه، بهو هيوايه ناماده کراوه که کورده کان له داهاتودا له گهل نازارو نه زيهت و چهوسانده وى گه وړه تر رويه پرو نه بنه وه. برپارنامه که به ناگادارى لهو مه سه ليه ناماده کراوه که ديموکراسى ديارده يه کى ساده نييه و پرؤسه يه که که ده بى برده وام گه شه بکات و بهر وه پيش بچيت. برپارنامه که هه روه ها بهو هيوايه ناماده کراوه که تو مى ناشتى و دادپه روه رى له تورکيا بچيت، هه رويه داوا له دوستان و هاوکارانى هيژام ده کم که پشتيوانى له برپارنامه يه بکه ن بؤ نه وه رينگه به وه بدرت که زمان، کولتور و ديموکراسى نه وهنده بگه شسته وه که نامانجه کولتورى يه هاويه شه کاني مروژ له ناخى خاکدا ريشه دابو کتيت.

Bob Filner^۱

John E. Porter

Frank Wolf

Anna Eshoo^۴

بهسهرهاتی لهیلا زانا هیماي بهسهرهاتی گهلی كورده

٦ ی نیسانی ٢٠٠٠ - نهنجومهنی نوینهران

بهریز باب فیلتیر:

جهنابی سهروك، دوینی من بریارنامهی (٤٦١)م لیڤه خستهروو بۆ نهوهی داوای نازادی لهیلا زانا، هاتیپ دیجله، نورهان دوغان و سهلیم ساداک و ههروهها نازادبوونی زمان و کولتوری کورد له تورکیا بکهه. ناوی ئەم چوار کەسه لهوانهیه بۆ ههندی کەس نامۆ بیت، بهلام تهمه ناوی پارلمانتاره کوردهکانه، ناوی نهندامانی کۆنگرێسی کورده که لانیکهه ٦ ساله له بهندیخانهدان. تهمانه نوینهری کولتور و زمانی کوردهکانن. کوردهکان گهلیکی له دایکبوی رۆژهلاتی ناوهراستن که له سهزره مینیتیکی کهونار به ناوی کوردستان دهژین. ئەم نوینهراکه له بهندیخانهدان تهنا به تاوانی نهوهی که کوردن، و کوردهکان نازاد نین بههۆی نهوهی ولاتهکیان له ژیر دهستی تورکیا، سوریا، ئێران و عیراقدایه.

نهنجومهنی نوینهران پيشتر ناوی "لهیلا زانا"ی بیستوه که بهگویرهی رۆژنامهی نیویورک تایمز، بهناوبانگترین کهسایهتی خهباتکاری کورده له جیهاندا. خهلیکی ولاتی نهمریکا ناوی کوردیان بیستوه، بههۆی نهوهی سهدام حوسهین به چهکی کیمیایی و بیولوژیکی سالی ١٩٨٨ هیرشی کرده سهریان و له سالی ١٩٩١ یش ههپهشی دووپاتکردنهوهی ئەم هیرشی لییان کرد. بهلام نه ولاتی نهمریکا و نه نهنجومهنی نوینهران هیچ سهرنجیکی راستهقینهیان به بارودۆخی دژواری کوردهکان نهداوه که

كورد و كوردستان له به لگه نامه نه پښتو په كانډا - كوردستانى ئيران و توركييا

هېشتا لسه ر خاكي كهونارى خوځان ده ژين و تهنانهت ئيستاش كه من ليړه قسه ده كه م به ده ستى ده ولته تى توركييا، سوريا، ئيران و عيراق ده چه وسينه وه.

جه نايى سهرؤك، نه مړؤ ده مه وئت قسه كانم تهنه به توركييا سنووردار بكه م، له بهر نه وهى توركييا ولايتيكه كه ئيمه وهك هاوپه يانيك شانازى پي ده كه ين و وهك دؤستيك پشتيوانى ليده كه ين و وهك شهربيكك لايه نگرى ليده كه ين. توركييا به چه كه پيشكه و توه كانى نه مريكا ته يار بووه و نه نباره كه ي پره له چه كه كانى نه مريكا وهك تفهنگى ۱۶ - M ، تانكى ۶۰ - M ، كؤپتهرى هيرشبه رى "كوبرا" و فرؤكه ي شهركه رى ۱۶ - F . له راستيدا هيزه تاييه ته كانى نه مريكا له توركييا په روه رده به كوماندؤكانى توركييا ده دن. رتيبهرانى توركييا به شانازيه وه به خه لكه كه يان ده لئين "نه ته وهى سويي" و ئيستاش قسه وياس نه وهيه كه نه مريكا دهيه وئت ۱۴۵ كؤپتهرى هيرشبه ر به ۴ بيليون دولار بفرؤشيت به توركييا.

ئيتا ناييا توركييا بايه خى نه م پشتيوانيه ي ئيمه يه ي هيه؟ ناييا فرؤكه شهركه ره كانى ئيمه، كؤپتهره هيرشبه ره كانى ئيمه، تانكه كانى ئيمه و تفهنگه كانى ئيمه داكؤكى له نازادى هاوولايتيانى توركييا ده كه ن؟ بو ئيمه په روه رده به كوماندؤكانى توركييا ده ده ين كه سهرى قوربانيه كانيان ده برن و تهرمه كانيان به شويتن نوتومبيله سهريازيه كاندا راده كيئن؟

جه نايى سهرؤك، له توركيياى نه مړؤدا به داخوه نازادى له ژير هيرشدايه و ژينوسايدى كولتوروى، ياساى سهرزه مينه كه يه تى و ژيانى كورده وارى له وپه رى ته نگره و له ناوچووندايه.

جهنابی سەرۆك، ولاتی نێمه هه می شه كه مته رخه م نه بووه به نیسبته بارودۆخی دژواری كورد هه كان. بیست و هه شته مین سەرۆك كۆماری نه مریكا، وودرۆ ویلسون^۲ پشتیوانی له مافی چاره ی خۆنوسین گهلانی بنده ست كرده ووه و له لیدوانینكدا بۆ نه غجومه نی پیران له ۲۲ ی كانوونی دووه می ۱۹۱۷ وتی:

"ئابى هیچ نه ته وه یه كه به شوین نه وه دا بیته ده سه لاتى خۆی به سه ر نه ته وه یه كه یا گه لیكى دیکه دا به سه پینیت، به لكو هه مرو گه لان - گه لی بچووك له پال گه لی گه و ره و به هیز - ده بى نازاد بن و سیاسه تی خۆیان و رینگای پیشكه و تنی خۆیان بى هیچ كه ندوكۆسپیتك، بى هیچ هه ره شه یه كه و بى هیچ ترسیتك دیاری بكهن".

۳ مانگ دواى نه م لیدوانه، ولاته یه كگرتووه كانی نه مریكا چوه ناو به ره ی شه ر بۆ پشتیوانی له ده ولته تانی هاو په یان. هاواری "جیهان نارام بكهن بۆ دیوكراسی" له گهلانی بنده ست له سه راسه ری جیهان و بنه ماله كان له نه فریقای باكور بگه تا نه وروپای ناوه راست به رز بووه وه كه ناوی كوره كانی خۆیان ده كرد به ناوی سەرۆك كۆماری نێمه. به لām وته پیغه مبه رانه كانی سەرۆك "ویلسون" پشتگوێ خرا، به تایبته له ناوچه كانی نیمپراتوری عوسمانی. نه رمه نیه كان به كۆمه ل كۆژران و كورده كان سه ركوت کران و پاش سه ره له دانی كۆماری تورکیا و دوا به دواى نه وه هیدی هیدی كۆمه لكوژی كورده كان به رپوه چوو.

له تورکیا، یه ك سال پاش دامه زرانی كۆماری تورکیا، نه و گه له كه میژوونوسان به "كورد" ناوی ده بن و سه رزه مینیتك كه جوگرافیناسان به "كوردستان" ناوی ده بن، یه ك شه وه له ناخپوی فه رمی ولاتی تورکیا سه رایه وه. كار به ده ستانی تورکیا ده یانگوت

^۲ Woodrow Wilson

كوردەكان له راستیدا كورد نین بهلكو "تورکی شاخاوی" و سهرزه مینه كهیان له راستیدا كوردستان نییه بهلكو رۆژهلاتی تورکیایه و لهو كاتهوه تا ئیستا ئهم دهستیوهردانه كۆمهلایهتی و چهواشه کارییه میژوویه وهك یاسای ولاتی تورکیا پروپاگه ندای بۆ ده کری. هه زاران كهس له راپهرینه یهك له دوا یه كه كاندا گیانی خۆیان له دهست دا و میلیونه ها كورد قه لاجۆ کران.

له وانه یه به سه رهاتی لهیلا زانا، هیما ی به سه رهاتی كوردەكان بیته و هیما ی واتای هه موو ئهو چیرۆكانه بیته كه ده رباره ی سهرزه مینی كوردستانی بندهستی توركه كان ده یگێرنه وه. لهیلا زانا سالی ١٩٦١ له گوندیكی بچووكی كوردنشین له نزیکي "فارقین" له دایك بوو. یه كه مین بیره وه ریه كانی لهیلا زانا له گه ل توركه كان ده گه رپێته وه بۆ هه لسه و كه وتی توركه باجكۆكه ره كان یا سه ربازه توركه كان. له قوتابخانه ی سه ره تاییدا مامۆستا توركه كان به "لهیلا زانا" یان گوت ده بی فیرو زمانی تورکی بیته له بهر ئه وه ی زمانی تورکی، زمانی شارستانییه. لهیلا زانا ته نها توانی ٣ سال بچپێته قوتابخانه و پاش ئه وه له كیلگه یه كدا دهستی به كار كرد و یارمه تی بنه ماله كه ی له ناوما ل ده دا و جارنا جار ناوی "مه هدی زانا" ی ده بیست كه پاشان بوو به هاوسه ری و بوو به نه ستیره ی رووله گه شه ی سیاسه تی كورد.

لهیلا زانا له سالی ١٩٧٦ له گه ل مه هدی زانا ژیا نی هاوسه ری پێكه ینا و كۆچي كرد بۆ گه و ره ترین شاری كوردنشیني جیهان به ناوی ئامه د (دیاربه كر) له باكووری كوردستان. له سالی ١٩٧٧ مه هدی زانا وهك شاره داری "ئامه د" هه لبژیردرا، به لام كاربه ده ستانی تورکیا تۆقان. مه هدی زانا بوو به كوردیكی ناسیونالیستی گه رموگۆر

و توانى متمانهى هاوولآتیه کورده کانی به دهست بهینیت. شاری نامه د له لایهن حکومتوه ته وه گه مارۆی خرایه سهر و سهرچاوهی نابوری وشک بوو. مه هدی زانا داواى یارمه تی له هاوکاره نه وروپاییه کانی کرد. شاره داره کانی فرانساه و لامیان دایه وه و ۳۰ پاس و نوتومبیلی باره لگړی پر له که لویه لی ئیداریان بو نارد. نه م پاسانه پاش نه وهی ماوه یه کی کورت خه لکیان له ناو شار گوازه وه، به ئاسانی له ناو بران. ناشنایه تی له یلا زانا له گه ل سیاست له م ساله پر له ناژاوانه دهستی پیکرد.

له ۱۲ ی نه یلولی ۱۹۸۰، ژنه رالینکی سوپای تورکیا به ناوی که که نعان نه وره، رابگه یاند ریبه ری بالای ولاته و ده ولت و پارلمانی هه لېژنر داوی تورکیای هه لوه شانده وه. هیزه کانی "که نعان نه وره" پاشان دهستیان کرد به گرتنی نه یاران، به تاییه ت کورده کان، که نه ستیره ی رووله گه شهی ئاسمانی سیاسه تی کورد، مه هدی زانا به کی له نامنجه سهره کیه کانیان بوو. پاش ۱۲ رۆژ، مه هدی زانا دهستگیر کرا و بی نه وهی تاوانه که ی رابگه یه ندریت له سهرکاره که ی لاهرا و به ماوه ی ۸ سال له به ندیخانه ی سهر بازی دزیوی تورکیا نه شکمنجه درا و مهرگی ۵۷ کهس له هاوړپیکانی به چاوی خوی بینى. به لام سهره پای هه موو نه مانه مه هدی زانا کۆلی نه دا و هه روه ک ژن و منداله ساواکه ی تهحه مولی کرد. مه هدی زانا ۳ سالی زیاده ی دیکه ی له به ندیخانه جۆراجۆره کانی تورکیا تیپه ر کرد و بیروه ییه پر ئیش و نازاره کانی خوی له کتیبیکدا به ناوی "به ندیخانه ی ژماره ۵" نووسی که نه م کتیبه ئیستا له کتیبفرۆشیه کانی نه امریکا و سایتی [www. Amazon.com](http://www.Amazon.com) دا هه یه.

من شانازی نه وه م پييه خشرا دو سال له مه وه بهر له گه ل نه م قه ره مه مانه ناشتيخوازه ی مافی كورد دیدار بگه م و كه و قه ژیر كاریگه ری رۆحی لیبوردویی نه م پیاوه به نیسبه ت نه وانه ی وا نه شكه نه بیان كرده وه . مه هدی زانا هه ر وه ك سه رۆك "نلسون مانديلا" له نه فریقای باشوور به شوینی تۆله سه ندنه وه دا نییه ، به لكو به دوا ی ناشتیدایه بۆ خۆی و بنه ماله كهی و گه له كهی . مه هدی زانا له چه ند وشه یه كدا كه هیشتا كار ده كاته سه ر من ، داوا ی لیكردم دژی ژینوسایدی هیواش و به ره به ره ی كورده كان قسه بگه م و ناماژی به وه كرد كه "نه رمه نیه كان ره شه كوژ كراون ، نیستاش كورده كان خه ريكه بۆ هه تا هه تایه له بیر ده كړین".

جه نابی سه رۆك ، رۆژانی قوتا بخاننه ی له یلا زانا به كوێره وه ری ، نه شكه نه ، سووكایه تی پێكردن و نازار و نه زیه ت تیپه پ بوو ، نه م نیش و نازارانه تا نه مپۆش هه ر به رده وامه . كاتی كه مه هدی زانا شاره داری نامه د بوو ، له یلا زانا مندالیتیكي به دنیا هیئا و پاشان كه هاوسه ره كهی ده ستگیركرا كچیكي هیئا به دنیا . له یلا زانا بۆی ده ركه وت ریگایه كی نه سه ته می له توركييا له پيشه چونكه هاوسه ری شاره داریتیكي خۆشه ويست بوو و له لایه ن پۆلیسه وه نازار و نه زیه ت ده درا و دادگاكان ده یانگوت بازرگانه و به شیاوی مه رگیان ده زانی .

له سالی ۱۹۸۸ خودی له یلا زانا خرایه به ندیخاننه و له گه ل نازار و نه زیه ت ، نه شكه نه و سووكایه تی پێكردن روبه روو بووه وه به هۆی نه وه ی هاوسه ری به ندكراوه سیاسیه كورده كانی به رێكخستن كردبوو تا داوا ی دیدار له گه ل هاوسه ره كانیان بگه ن . كاریه ده ستان له ترسی زنجیره ی كاردانه وه كان سه ره نه جام داواكاری نه م ژنانه یان قبول كرد و هیشتیان به ندكراوه كان له دووره وه له گه ل هاوسه ره كانیان دیدار بگه ن . له یلا زانا نه م

کیشمه کیشمه ی له گهل پۆلیس کرد به خالی وه چه ره خان له خباتی هۆشیار که ره وه ی خۆیدا وه چالاکیکی سیاسی. له یلا زانا شینگیرانه دهستی کرد به خۆیندن و نووسین و وتاری بۆ گه لی له بلاقۆ که کان نووسی و له نازموونی دیپلومی قوناخی دواناوه ندیدا سهرکهوت و له راستیدا بوو به یه که مین ژنی کورد که له شاره کهیدا نهم دیپلومه ی وه گرته بو.

نهو سالانه هاوکات بوو له گهل رووخانی "دیواری بهرلین"^ه و هه لوه شانهره ی یه کیتی سۆفیهت و کۆتایی پیهاتنی شه ری سارد - که به سهر سیاسه تی نیونه ته و دیدا زال بوو - له رینگای نزیکبونه وه ی رۆژه لات و رۆژناوا. شه پۆلی گوپان، دیموکراسی برد بۆلای کۆماره کانی سۆفیه تی پیشوو و خه لک هیوادار بوون که نهم شه پۆله بجیتته ناو نهو ولاتانه که له ژیر دهسه لات^ی "دیکتاتوره کانی نیمه" دا بوون وه ک نافریقایی باشوور، نه ندونیزیا و تورکیا. هه موومان ده زانین نه فریقیای باشوور پیتی نایه ناو دیموکراسی و هه ر پارسا ل جیهان پیشوازی له سه ره خۆیی یه کئ له بچوو کترین گهلانی جیهان کرد واتا گه لی "ته یوری رۆژه لات".

به لام کورده کان، کورده کان، له م رهوتی به ره و پیتشچوونه به ره و نازادی دوور خانه وه. نه یارانی کورده کان و دۆسته ساخته کانیان توانیان کورده کان وه ک نه ته وه یه ک پیتاسه بکه ن که له قه باره ی نهم نازادییه دا نین. به لام نامانجی نازادی، نامانجیکی باشه و

^ه دیواری برلین نهو دیواره بوو که ئالمانیای رۆژه لات^ی (که لایهنگری بلۆکی رۆژه لات بوو) له ئالمانیای رۆژناوا (که لایهنگری بلۆکی رۆژناوا بوو) جیا ده کرده وه و پاش کۆتایی پیهاتنی شه ری سارد رووخا و له نه بامدا هه ردوو به شی ئالمانیا یه کیانگرتوه. له نه ده بیاتی سیاسیدا، رووخانی دیواری برلین هیمای هه ره سه پتنانی سۆفیهت و بلۆکی رۆژه لات^ه. (وه رگپ)

كورد و كوردستان له به لکه نامه نه پتیبه کانی له میرکادا - کوردستانی نیران و تورکیا

په دهی سهر کووت ده بی له سهر کورده کان لایریت. نهو کاته (سالی ۱۹۹۱) پیته چوو ناسوی ناشتی و ناشتبوونه وهی کورد و تورک بیی به راست. له تشرینی یه که می ۱۹۹۱ هه لێژاردنی گشتی له ولاتی تورکیا به پێوه چوو و ۲۲ کورد وه که نه دمامی پارلمانی تورکیا هه لێژێردان. نهو که سانه که من له سهره تای قسه کاغدا ناوم بردن و اتا له یلا زانا، خه تیبه دیچه، ئورهان دوغان و سه لیم ساداک به شیک له م گروهه بوون. هیواکان به رز بووه وه که نه م نوینه ره به ههق و نوێ هه لێژێردراوانه بین به ناو بیوانی کورد و تورک و ناشتی و داد په روهی جاریکی دیکه بگه رپته وه بۆ سهرزه مینی کورده کان، به لām نهو کاته که محمته سینجار^۱، نه دمامیکی کوردی تازه هه لێژێرده راوی پارلمانی تورکیا به رۆژی رووناک له ۳ ی نه یلولی ۱۹۹۳ کوژرا، نه م هیوایه مرد. سالتیک دواتر ۶ پارلمانتاری کورد به هۆی لایه نگری له چاره سهرکردنی ناشتی خوازانهی کیشهی کورد ده سته سهر کران و ۶ پارلمانتاری دیکه که هه ستیان ده کرد "شمشیری داموکلوس"^{*} به رده وام به سه ریانه وهیه، هه لاتن بۆ ده ره وه و داوی مافی په نابهری سیاسیان له نه وروپا کرد. ۹ پارلمانتاره کورده که ی دیکه یا ده ستیان له پۆسته که یان کیشه یه وه یا حیزبه که ی خۆیان گۆری و بوون به نه دمامی حیزبه کانی دیکه بۆ نه وهی ژیا نی خۆیان رزگار بکه ن. پاشان شه رپکی ته واو دژی کورده کان راگه یه ندرا که نا کامی کاو لکارانه ی زۆری به دوا وه بوو. سهر یازه تورکه کان

^۱ Mehmet Sincar

^{*} شمشیری داموکلوس (دیموکلوس) (Sword of Democles) نه فسانه یه کی یونانییه و له نه ده بیاتی سیاسیدا مه به ست هه ر جو ره مه ترسی و کاره ساتیکه که له سه روه یه ندی قه وماندا بیته و هه ر ناو سالتیک له وانه یه روو بدات. (وه رگێتی)

بهكه لكوه رگرتن له چه كه كانى نه مريكا ويستيان دهنگى بهرخودانيى كورد بۆ ههتا ههتا به كپ بكه و پيشنيارى ناگرهسته يهك له دواى يه كه كانى كورده كان رهت كرانه وه. گوندنشينه كورده كان ناچار كران دژى نه ندامانى بنه مالهى خويان- واتا كورده راپه پتوه كان - چهك ههلبگرن وه گهرنا گونده كانيان كاو له ده كران. زياتر له ۳۴۰۰ گوند كاو له كران و ۳۷۰۰ كهس (كه زۆرتتر كورد بوون) كوژران و ۳ ميليون كورد ناواره بوون.

جهنابى سهروك، ۳ سال له مهويه رهاوكارى هيژامان، نوينه رى نه ياله تى ئيلوئيتر، بهرپر "پورتير" نامه يه كى نارد بۆ سهروك كلينتون كه ۱۵۳ كهس له نه ندامانى خولى ۱۰۵ كۆنگريس واژويان كردبوو و داوايان له سهروك كۆمار كردبوو پشتيوانى له لهيلا زانا بكات. يهك سال دواتر له راستيدا بهرپر "پورتير" له بهنديخانهى توركيا له گهله لهيلا زانا ديدارى كرد و داواى له كاربه دهستانى توركيا كرد له گهله لهيلا زانا ديدار بكه. بهداخه وه نه مه هولا نه هيچ نه نجامينكى نه بوو، چونكه لهيلا زانا هيشتا له بهنديخانه دايه و ده مارگرزى توركه كان هيشتا له وپه رى خويديا. بهرپر "پورتير" پاشان له ۳۰ ي تشرينى يه كه مى ۱۹۹۷ هه ندئ له م نيه گهرانيانهى له ناو برپارنامه يه كدا گو نجانده كه منيش برپارنامه كه له كۆنگريس خسته روو كه نه مه به شيكه تى:

"جهنابى سهروك كۆمار نيته ده مانه ويته سهرنجى ئتوه به ره وه لاي بارودوخى تراژيديكى لهيلا زانا، يه كه مين ژنى كوردى نه ندامى پارلمانى توركيا رابكيشتين. خاتوون زانا كه دايكى دو مندا له، به زۆرترين دهنگ وهك نوينه رى شارى كوردنشيني دياربه كر له پارلمانى توركيا ههلبه رپر درا به لام له نادارى ۱۹۹۴ له ناو بيناي پارلمان ده ستگير كرا و

كورد و كوردستان له به لکه نامه نه پييه كانی نه مریکا دا - كوردستانی نیران و تورکیا

دواتر بهو سووچه كه كاربه دهستانی تورکیا ناویان نیا "لیدوانی جیاییخوازانه"، لیپرسینه وهی له گه ل کرا و له مافی نازادی ده برپینی بیروپا بو داکوکی کردن له مافه کانی گه لی کورد بی بهش کرا. لهیلا زانا له دیسامبری ۱۹۹۴ حوكمی ۱۵ سال بهندیخانه هی له سهر درا و تا نه مړۆ له بهندیخانه دایه.

یه کئی لهو تۆمه تانه هی كه خراوته پال خاتوون زانا نه وهیه كه سالی ۱۹۹۳ لیږه له واشنگتۆن له بهرام بهر کومسیونی هلسینکی کۆنگرئسی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا ناماده بووه. به بۆچوونی ئیمه زۆر زۆلمه كه هه رچهند كه لهیلا زانا له سهر بانگه یشتی نه دمانی کۆنگرئسی نه مریکا، له کومسیونی هلسینکیدا به شدار بوو، به لām نهم ناماده بوونه بووه یه کئی له هۆکاره کانی به ندرانی. خه باتی لهیلا زانا بو ئالوگۆری دیموکراتیک له ریگای ناشتیخوازانه له لایه ن پارلمانی نه وروپاوه ریزی لیگیراوه و به تیكرای دهنگ خه لاتی ناشتی "ساخارۆ"ی سالی ۱۹۹۵ ی پییه خسراوه. هه روه ها ریك خراوه ی لیبوردنی نیونه ته وهی و ریك خراوی چاودیری مافی مړۆ نیگه رانی خۆیان له مه سه له ی لهیلا زانا ده برپیه.

تورکیا شه ریكیكی گرنگی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکایه، نه دمانی ناتۆیه و یه کئی له وه رگه سه ره کیه کانی یارمه تی بیانی ئیمه یه، به لām پیشتیلکردنی مافی هاوولاتیانی کورد و نوینه ره به ره وا هه لبرێردراوه کانیان قابلی قبول نییه. زۆربه ی کورده کان "لهیلا زانا"یان وهك نوینه ری خۆیان هه لبرێاردووه تا داکۆکی له مافه کانیان بکات به لām ده ولته تی تورکیا هه ولتیکی بی وێژدانانه ی داوه بو نه وه ی چالاکیه کانی رابوه ستینیت. دهنگی لهیلا زانا نابی کپ بکریت. مه سه له ی لهیلا زانا ته نها یه کئی له

نومونه كاني كه لكوه رگرتنى توركييا له هيزى دهوله تيبه بۆ نه وهى خه لك به هوئى بيروپراى سياسيان سهركووت بكات.

جهنا بى سهرۆك، ئيمه داوا له جهنا بى و ئيدارهى جهنا بى تان ده كمين مه سه لهى خاتوون لهيلا زانا له گه لپايه به رزترين كار به ده ستانى توركييا به پيښه به رباس و داواى نازا كردنى ده سته جي و بى شهرت و مهرجى بكين چونكه له وانه يه ئيمه جارتيكى ديكه له ولاته يه كگرتوه كاني نه مريكا پيشواى لي بكهين".

جهنا بى سهرۆك، نه مه نه و نامه يه بوو كه ١٥٣ كس له ئيمه نه م داويانه ناردومانه بۆ سهرۆك كۆمار. له و كاته وه، ري كخراوى لي بوردنى نيونه ته وه يى، لهيلا زانا و نه دما نى كوردى ديكه ي به هه ق هه لپو تر دراوى پارلمانى توركيياى وهك" به ندر كاوى ويژدان" هه لپو ار دووه. له سالى ١٩٩٥ و ١٩٩٨ كوميتهى خه لاتى ناشتى نو پيل - كه خه لاته كه ي خوى ده به خشى به و كه سانه ي كه بۆ ناما نجه زۆر گه و ره كاني ئيمه بۆ جيهانيكى پيكه وه سازانه خه بات ده كين - پشترا سى كرده وه كه لهيلا زانا يه كى له و كانديدايانه بووه كه گه يشتوه به قونا خى كۆتايى نه م كي به ركي به. شارى رۆما خه لاتى" هاوولاتى شه ره فمه ندى" پي به خشيوه و ري كخراوه نه و روپايه كان گه لى خه لاتى جو را و جو ريان پي به خشيوه.

جهنا بى سهرۆك، له سالى ١٨٦٧ هاوولاتى گه و ره ي نه مريكا، فريديك داگلاس^٦ له" داواكارى به خوى بۆ كۆنگري س بۆ مافى ده نگدانى يه كسان" به كورتى باسى بارودوخى بنه ماله ي خوى كرده وه كه زۆر له و داواكارى به ده چي ت كه نه م بريار نامه يه ي ئيمه ده رباره ي خاتوون لهيلا زانا له دهوله تى توركييا داواى ده كات. كاتى كه روانگه

^٦ Frederick Douglas

كورد و كوردستان له بلكه نامه نهيئييه كانى نه مريكاندا - كوردستانى نيران و توركييا

ميژووييه كانى بهريز "داگلاس" ده خوينمهوه، ديداره كانى خوم له گهڙ مه هدى زانا ديتمه ياد و ده كه ومه بيري نه وهى چون مه هدى زانا به داوى هه مان نه وهست و هه لويستانه دايه كه رزگاريدهرى گه وهى نيمه، بهريز "داگلاس" هه يبوو. بهريز داگلاس ده نو سيئت:

"نيمه به شيويه كى سه رسوپه ينهر له ده ستى سه رجهم هيزه قه لاچوكه ره كؤيله گيره كان رزگارمان بوو و له كوتايى ٢٥٠ سال كؤيلايه تى، سه رمان هه لدا به لام تورپه و مرؤفنه ويست و توله سينهر نه بووين به لكو خوشرو و مرؤفدوست و ليبورده بووين. نيمه نيستا له به رامبه ر كؤنگريسي ولاته يه كگرتووه كانى نه مريكانا ئاماده بووين نه بؤ نه وهى توله رابردو بكه ينه وه به لكوو ته نها داواى داها توويه كى باشت ده كه ين".

جه نابه سه روك، پريار نامه كه ي من كه نيستا له لايه ن هاو كارانى هيژام بهريز پورتي^٨، نوينه رى نه ياله تى ئيلونؤيز، خاتون ئيشو^٩، نوينه رى نه ياله تى كاليفورنيا، بهريز بؤنيؤر^{١٠}، نوينه رى نه ياله تى ميشيگان، بهريز ولف^{١١}، نوينه رى نه ياله تى ويرجينيا، بهريز ئيسميت^{١٢} نوينه رى نه ياله تى نيوجيرسى و بهريز پالون^{١٣}، نوينه رى نه ياله تى نيوجيرسى پشتيوانى ليكراوه، داواى داها توويه كى باشت بؤ كورده كان ده كات. له داها توويه كى وه هادا ريز له و كه سانه ناگيردريت كه داواى سزادان و توله سه ندنه وه ده كه ن به لكوو له و كه سانه ده گيردريت كه ده بوورن. له داها توويه كى

Mr. Porter ^

^Ms. Eshoo

^Mr. Bonior

^Mr. Wolf

^Mr. Smith

Mr. Pallone ^

كورد و كوردستان له بۆلگه نامه نه پێنیه كانی نه مریكادا - كوردستانی ئێران و تورکیا

وههادا، زمان وهك كه ندوكۆسپ سهیر ناکریت به لگو وهك پێشكهشیهك له لایهن خوداوهند به خهلك و له لایهن خهلك به نهوه و نهتیجه كانیان ریژی لیدهگیردریت و تنها له داهاتوویهکی وههادهیه كه ناسۆی ناشتی و دادپهروهری بۆ كوردهكان و داهاتوویهکی رووناكتر بۆ توركهكان بهدی دهكریت.

جهنابی سهروك، داوا له دۆستانم دهكهم پشتیوانی له ئیمه بکهن بۆ نهوهی یارمهتی خهلكی تورکیا بدهین داهاتوویهکی باشیان بۆ خۆیان و ههروهها مرۆفایهتی تێکشکاوی ئیمه ههبیّت.

جهنابی سهروك، داهاتوویهکی باشتر نهو شتهیه كه ئیمه نیستا لیڤه داوای دهکهن.

١٥ ی نیسانی ٢٠٠٠ - نهنجومهنى نوینهران

ئێمه ده بیته به توندی دژی کردوو نه داد پهروه رانه كانی توركیا رابوهستین

به پێژ جان ئیدوارد پورتیر:

جهنابی سه روک، من پشتیوانی لهو بریارنامهیه ده کهم که نه مپۆ ده خریته پروو و داوای نازادی ده سته جیتی چوار نه ندای کوردی پارلمانی کۆماری توركیا له به ندیخانه ده کات. ههروه ها ده مه ویت سپاسی نوینهری هیژای نه یاله تی کالیفۆرنیا، به پێژ "فیلنیز" به کم بۆ پشتیوانیکردن له م بریارنامهیه که منیش به شانازییه وه یه کێ له پشتیوانه كانی بووم.

ئێستا چوار پارلمانتاری کوردی سه ر به حیزبی کوردی قه ده خه کراوی "دیموکراتی گهل"(DEP) و اتا له یلا زانا، خه تیپ دیخله، ئورهان دوغان و سه لیم ساداک له به ندیخانه دان، ته نها به هۆی نه وه ی کوردن. له یلا زانا که یه که مین ژنی کورده که وه نه ندای پارلمانی توركیا هه لپێژاوه، له تشرینی یه که می ١٩٩١ به زۆرینه ی ده نگ وه نوینهری شاری دیاره کر هه لپێژدرا. سالی ١٩٩٣ له یلا زانا سه فهری کرد بۆ ولاته یه کگرتوه كانی نه مریکا تا ده رباره ی پێشیلکارییه كانی مافی که مینه ی کورد له توركیا بۆ کاربه ده ستانی ولاته یه کگرتوه كانی نه مریکا قسه بکات و له به رامبه ر کۆمه له ی مافی مرۆفی کۆنگرێس شایه تی دا.

له یلا زانا له ٢ ی ناداری ١٩٩٤ له بینای پارلمان ده سته سه ر کرا و پاشان تۆمه تی "لیدوانی جیاییخوازانه ی" خرایه پاڵ و دادگایی کرا، له و کاته وه خاتون زانا

كورد و كوردستان له به لگه نامه نه پيښه كاني نه سركادا - كوردستان نېړان و توركييا

هاورئ له گهډ خه تپ دپله، نورهان دوغان و سلهيم سادك ته نها به تاواني قسه كردن بؤ داکو کي كردن له گه له که يان وانا گه لي کورد که نهواني هه لېژاردبوو، له به نديخانه دان. تورکيا ولاتيکه که بانگه شهی نهو ده کات، ديموکراته و بهرده وام ههنگاو هه لده گریت بؤ نهوهی وهک شهریکی رۆژناوا قبول بکريت و نيستا کاندیدی نه نداميتی له يه کيتی نهو روپايه. به هه رحال کرده وه کانی نهو دوایيهی تورکيا هيچ له گهډ نه رکه کانی به نيسبته رتوشوپنه نيونه ته وه ييه کانی مافی مروڤدا نايه ته وه.

له ههفتهی رابردو وهه سوپای تورکيا سهرباز و تانکه کانی خوی له سهر سنووری عيراق کو کرده وه ته وه و پنده چيت هيرش بکاته سهر کرده کان. مه سه له يه کی خراپی دیکه، سهر له نوئ ده سته به سهر کرانی "ناکين بيردال" ه که به ناويانگترين که سايه تی چالاکی مافی مروڤه له تورکيا. "بيردال" به هوئی نهو ليدوانه ده سته به سهر کراوه که تييدا له ۱۹۹۶ داوای کردبوو ريگاچاره يه کی ناشتيخوازانه بؤ کيشه ی ده ولتهی تورکيا و پارتی کرتيکارانی کوردستان (PKK) بدؤ زريتته وه.

نه گهر تورکيا دهيه ويت وهک شهریکی يه کسانی رۆژناوا سهر بکريت، نيستا کاتی نهويه که به مافی يه کسان و ريزگرتنی گشتی له مافی مروڤ له گهډ هاوولا تيانی خوی رهفتار بکات. نيستا کاتی نهوه بؤ تورکيا هاتوه که ريگه به گه لي کورد بدات به زمانی خويان قسه بکهن و کولتووری خويان به رپويه به بن. نازاد کردنی پارلمان تاره کرده کان به تورکيا و جيهان نيشان ده دات که تورکيا ناماده يه ريز له مافی سهرجه م هاوولا تيانی خوی بگريت و که وتوه ته سهر ريگای راست بؤ نهوهی له لايهن کومهلگای نيونه ته وه ييه وه قبول بکريت. نيتمه نابيت دريژه به پشتگوئ خستنی رهفتاره زالمانه که ی تورکيا به دين يا داوای ليپوردنی لي بکه مين. ۶ سال زور زوره بؤ

کورە و کوردستان لە بەلگەنامە نەهێنییەکاندا - کوردستانی ئێران و تورکیا

ئەوێ ئێم پارلمانتارانە لە بەندبەخانیەدا، تەنها بە تاوانی داکوکیکردن لە مافی گەلەکیان کە بەگوێزە جاپانامە ی گەردونی مافی مرۆفی نەتەو یە کگرتووکان مسۆگەر کراوە. ئێمە دەبێت بەتوندی دژی ئێم هێرشانە و ئێم کردەو نادادپەرەرانە رابووستین و داوا لە تورکیا بکەین کۆتایی بەم هێرشە نایاساییانە بهێنێت.

۱۱ ی تشرینی په کهمی ۲۰۰۰ - نه غبرومهنی نوینه ران
دژایه تی کردن له گهڼل فروشتنی کڅپته ری جهنگی به تورکيا

بهريز بيليراكيس^۱، نوينه ری نه ياله تی فلوریدا:

جهنابی سهرؤك، من نه مړؤ دهه مويٹ دژایه تی توندي خؤم دهريېم له گهڼل فروشتنی
۱۴۵ دانه کڅپته ری هيرشبه ری بيل- تيکسترون^۲ به تورکيا که نيډاره ی نه مريکا
به رنامه ی بؤډارشتوه.

پيش له هه موي شتيك و له هه موي گرنګتر، ده بي بليم فروشتنی نه م کڅپته رانه به
تورکيا هيچ پتيوست نيه، له بهر نه وهی تورکيا نيستا چه کډارترين دهوله تی ناوچه يه
و پاش سويای ولاته يه کگرتوه کانی نه مريکا، گه وره ترين سويای هديه له نيو
دهوله تانی نه نډامی ناتؤډا. سهره پای نه م راستيانه، تورکيا به رنامه ی ډارشتوه ۱۵۰
بيليون دولاری دیکه له ۲۵ تا ۳۰ سالی داهاتوو بؤ کرپنی چک خرج بکات و
دهيه ويٹ قؤناخی يه کهمی نه م به رنامه يه که کرپنی ۳۱ بيليون دولار چه که، له ۱۰
سالی داهاتوډا جيټبه جي بکات. باشر وايه تورکيا نه م پاره يه خرج بکات بؤ
دورستکردنی قوتابخانه، نه خوځخانه يا دروست کردنی خانوو بؤ قوربانیانی
بومه لهرزه که ی پارسال.

^۱Mr. BILIRAKIS
^۲Bell-Textron

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پيښه كاني نه مريكاندا - كوردستان نېوان و توركييا

جهنابی سەرۆك، ئهم مهسهلهيه ههر كۆتايي پيښايهت. ئهزمونه كاني پيشووي فرۆشتني چەك به توركييا، هيچ شويينيك بۆ خوشبيني ئيمه ناهيلىتهوه دهريارهى نهوهى توركييا كهلكى رهوا لهم چهكانه وهربگریت. بهتهواوى بهپيچهوانهوه، كارنامهى توركييا نيشان دهيات كه سوپاي توركييا قهدهيتوانيوه جياوازي بجاته نيوان نامانجه سهربازى و مهدهنيهكان. لانيكهه له ماوهى ۱۶ سالى رابردودا سوپاي توركييا كهلكى له چهكهكانى نه مريكا - بهتاييهت كوپتيره هيرشبهركان - وهركرتوه بۆ كوشتني زياتر له ۳۰ ههزار كهسى مهدهنى و كاولكردنى زياتر له دوو ههزار گوندى كوردنشين و ئاوارهكردنى زياتر له ۲/۵ ميليون كورد .

سوپاي توركييا لهكاتيكد كهلكى خراپ لهم چهك و سازوبهركه سهربازيهانه وهردهگریت كه دهولتهى توركييا چهند ريككهوتننامهيهكى نيونهتهوهيى جزراوجورى واژو كردوه بۆ مسۆگهركردنى پاراستنى نازادى ناين و مافى مرۆڤ، بهلام ئهم دواييهانه توركييا كۆپتهرىكى "كوبرا"ى نه مريكاي له ههلمهته سهربازيهكهى دژى كوردكان له باشوورى رۆههلاتى توركييا بهكارهيناهوه كه ئهمهش پيشيلكردنى راستهوخۆى "ياساي كونترولى ناردنه دهرهوهى چهك" و "ريككهوتننامهى فرۆشتنى چهك به دهرهوه"يه كه توركييا له گهڵ ولاته يهكگرتوهكانى نه مريكا واژوى كردوه. بهپيچهوانهى بهلئين و سۆزه بهردهوامهكانى توركييا بۆ نهوهى ئهم بارودۆخه باشتربكات، كارنامهى مافى مرۆڤى ئهم دهولته هيشتا پره له پيشيلكارى.

له كانوونى يهكهمى ۱۹۹۷ له كاتى كۆبونوه له گهڵ كاربهدهستانى توركييا ، ديپلوماتهكانى توركييا بهلئينيان دا كۆمهليك چاكسازى تاييهت بۆ باشتركردنى بارودۆخى مافى مرۆڤ له توركييا نه بجم بدهن. له كۆبونوهكانى دواتردا،

كاربه دهستانی ولاته یه كگرتووه كانی نه مریكا به لینیان دا دژی فروشتنی كۆپته ره هیرشبه ر یا سازوبه رگی سه ریازی دیکه به تورکیا رابوه ست هه تا نه و کاته که دهولته تی تورکیا نه م ریوشوینانه جیبه جی نه کات. به لام تورکیا تاجه رادهیه ک پابه ند بووه به به لینه کانی؟

به گویره ی راپورتی سالی ۱۹۹۹ ی وهزاره تی دهره وه ی نه مریکا دهراره ی مافی مرؤژ ، تورکیا نه یه توانیوه هیچکام له و ریوشوینانه جیبه جی بکات که ئیداره ی نه مریکا بۆی داناوه. که وابوو ئیمه چۆن ده توانین رینگه به فروشتنی نه م چه کانه به تورکیا بدهین له کاتی کدا که تورکیا به رده وام به لینه کانی خۆی جیبه جی نه کردوه. نه گهر ئیمه رینگا به فروشتنی نه م چه کانه به تورکیا بدهین، متمانهی دهولته ته که مان له گهل مه ترسی روبه پروو ده بیته وه، چونکه ئیمه به رده وام راده گه یه نین پابه ندين به ریزگرتن و هاندانی مافی مرؤژ و دژایه تی کردن له گهل پیشیلکارییه کانی تورکیا. ولاتانی دیکه فروشتنی چه کیان به تورکیا رهت کردوه ته وه به هۆی کارنامه ی مافی مرؤفی نه م ولاته.

به گویره ی راپورتی کی ناژانسی دهنگوباسی روهیتیز، له ۸ ی کانونی یه که می ۲۰۰۰ حیزبی دهسه لاتداری "دیوکراتی کۆمه لایه تی ئالمایا" وتویه تی دهولته ته که یان برپاری فروشتنی هه زاردانه تانک به بری ۷/۱ بیلیون دولار به تورکیا "فیتۆ"^۳ ده کات به هۆی پیشیلکارییه کانی مافی مرؤژ له تورکیا. که وابوو له کاتی کدا که ئالمایا

^۳ فیتۆ: وشه یه کی لاتینییه به واتای "من ناهیلیم". له روهی سیاسییه وه به و مافه دهوتریت که نه دمانانی هه میشه یی نه غبومه نی ئاسایشی نه ته وه یه کگرتووه کان هه یانه بۆ نه وه ی هه ر برپارانه یه کیان که پشپاش نه بوو نه هیلن په سه ند بکریت. (وه رگێپ)

كورد و كوردستان له به لگه نامه نه پييه كانى نه مريكادا - كوردستانى نيران و توركييا

دهيه ويت به هۆى نهم نيگه رانيانه چاويوشي لهم مامه له پر قازانجه له گه ل توركييا بكات، بۆ ئيمه هه روا نه كه ين؟ ئايا ده وله تى ئيمه كه متر پابه نده به پاراستنى مافى مرۆ؟ ئايا پره نسيه كانى ئيمه نه رمونيان ترن كاتى كه باسى مامه له يه كى گه وهى پر قازانج دپته مه يدان؟ هيوادارم وا نه بيت.

جه نابی سەرۆك، هه ندی له بایه خه كان له قازانجه ژئوپولتيكه كان گرنگ ترن كه ریزگرتن له مافى مرۆ يه كگرتوه كانى نه مريكايه. خه لكى سه راسه رى جيهان چاويان له ربه رايه تى و رینوینی ولاته يه كگرتوه كانى نامريكايه، به هۆى پابه نديبونی توندى ئيمه به م پره نسيپانه. ئیستا به له بهر چا و گرتنى كارنامه ی رابردوى مافى مرۆفى توركييا، فروشتنى نهم چه كانه به توركييا دژى نه و بایه خانه يه كه ئيمه پشتیوانى لیده كه ين و خراپه بۆ روخسارى ئيمه له ده ره وهى ولات و هه ره شه يه بۆ ئاسایشى ناوچه يه كى نیستراتژیكى گرنگ.

جه نابی سەرۆك، به م هۆكارانه كه باسم كرد داوا له نه ندا مانى نه فجوومه ن ده كه م كه په يوه ست بن به من بۆ دژايه تى كردن له گه ل نهم مامه له يه له گه ل توركييا و داواى نه وه بكه ين كه نهم مامه له يه ده سته جى هه لبو ده شیته وه.

به ریز مگگو ویرن^٤:

جه نابی سەرۆك، له ميژه من نيگه رانى ناستى يارمه تى ولاته يه كگرتوه كانى نه مريكا به توركييا و فروشتنى چه ك به توركيام. نه گه ر نيوه فجى نهم فروشتنه له بهر چا و بگري ن، ولاته يه كگرتوه كانى نه مريكا هه ر سال بايى زياتر له يه ك بيليون

^٤Mr. McGOVERN

كورد و كوردستان له بهلگه نامه نه پيښه كاني نه مريكادا- كوردستاني نيزان و توركييا

دولار، يارمه تي سهربازي راسته وځي توركييا ددهات و پوره رده ي سهربازي ددهات و چه كي پنده فروشيته. به هر حال كومه لښه هركاري تايي ته دي كه هيه كه بوجي من دژي نهم مامه ليه م بؤ فروشتني ۱۴۵ كوپته ري هيرشبه ر به ۴/۵ بيليون دولار له لايمن كارخانه چه كسازييه كاني ولاته يه كگرتووه كاني نه مريكا به توركييا. هيچ شتي به قه د نهم مامه له سهربازييه له گه ل توركييا خراب نيه بؤ هه وله كاني ولاته يه كگرتووه كاني نه مريكا و كومه لگاي نيونه ته وه يي بؤ چه سپاندي ناشتي و سه قامگيري له ناوچه ي روزه لاتي ده راي مديته رانه. ري كخواه كاني مافي مروؤ له ناوځ و دهره وه ي توركييا به به لگه سه لماندوويانه كه توركييا له كوپته ره كوبرا كاني نه مريكا كه لك وهرده گريته له هه لمه ته سهربازييه كه ي دژي گه لي كورد له باشووري روزه لاتي توركييا.

سوپاي توركييا قه د نه يتوانيوه جياوازي بخاته نيو ناماغه سهربازي و مه دهنه كان له ماوه ي ۱۶ سالي رابردوودا. سوپاي توركييا چه كه كاني نه مريكا، به تايي بهت كوپته ره هيرشبه ره كاني به كارهي ناوه بؤ كوشتني زياتر له ۳۰ هزار خه لكي سځيل و زياتر له دوو هزار گوندي كوردن شيني كاول كردووه و زياتر له ۲/۵ ميليون كوردي ناواريه كردووه. ري كخواوي لي بوردني نيونه ته وه يي له راپورتي سالي ۲۰۰۰ ي خويدي رايگه ياندووه كه ريژه ي نه شكه غجه له توركييا له سالي رابردو له راستيدا زيادي كردووه.

نيست له كاتيكا كه جيهان به هيواي نه وه به كه بونه ستي وتويژه كان له سه ر قوبرس بشكيته، ولاته يه كگرتووه كاني نه مريكا برياري فروشتني نهم هه موو چه كوچوله ي به توركييا په سه ند كردووه. له كاتيكا كه جيهان هه ول ددهات هيرشه كان و كردووه

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پيښه كاني نه مريكاندا - كوردستاني نيزان و توركييا

سهر كوتكارانه كاني دهوله تي توركييا دژي كه مينه ي كورد كه م بيته وه، ولاته يه كگرتو وه كاني نه مريكانا برياري فروشتني نهم هم مو چه كوچوله ي به توركييا په سهند كرووه. بو ئيداره ي نه مريكانا ريگه ده دات نهم مامه له بازرگانيه بچته پيش؟ توركييا چه كدار ترين دهوله تي ناوچه ي مه ديتهرانيه و بالاده ستيه كي سهربازي گه وري به سهر دراوسيكانيدا هيه. كه وابوو پيويست ناكات ريژه ي چه كوچوله كاني زياد بكات.

باشتر نهويه دهوله تي توركييا له با تي خه رجكردني 4/5 بيليون دولار بو كرپني كوپته ري هيرشبه ر، نهم پاره يه بو ناوه دانكردنه وي ناوچه بومه له رزه ليډراوه كان و دروستكردني قوتابخانه ي زياتر و بنكي ته ندروستي خه رج بكات و پيداويسته نابوريه بنه رپه تيه كاني ديكي خه لكه كي داين بكات.

داوا له ئيداره ي نه مريكانا ده كم مؤله تي فروشتني نهم چه كانه به توركييا هلبوه شينيتوه و ده ست له سياسته ي له ميژينه ي خوي - كه هم ئيداره ي ديموكراته كان و هم ئيداره ي كۆماريخوازه كان وه كو يه ك پشتيواني ليده كهن - بو چه كدار كردني توركييا هلبگرېت.

نهو هه ولانه كه له كاتي شهري سارد ده درا بو دژايه تي كردن له گه ل به ره مه ميناني چهك، ئيستا ده بي بدرېت بو داماليني چهك له ناوچه. فروشتني چهك، هيچ يارمه تيه ك به ناشتي و سه قامگيري ناوچه و ريژگرتن له مافه بنه رپه تيه كاني مرؤف نادات.

۷ ی کانوونى يه كه مى ۲۰۰۰ - نه نڅوومه نى نوټنه ران
دوله تى توركييا ده بى دان به مافه بنه پرته تيه كانى گه لى كورددا بنيت

به پرژ فرانك پالون:

جه نابى سەرۆك، نه مېرۆ ده مه ویت ده رباره ی نه وه قسه بکه م که پټوسته ده ولته تى
تورکيا دان به مافه بنه پرته تيه كانى گه لى كورددا بنيت. ههروه ها ده مه ویت
پيشلکردنى به رده وامى مافى نه م گه له له تورکيا، به تاييه ت له م دوایانه شهرمه زار
بکه م. من هه ميشه وتوومه که ده بیت وه گه لیک ریز له كورده كان بگيردریت و
جيهان ده بى سهره نجام گوى له داواكارىيه كانيان بگريت و ریز له نامانجه كانيان بگريت
و كورده كان ده بى مافى نه وه يان هه بیت که وه ك سهرجه م گه لانى نه م جيهانه،
نوټنه رى خویان هه لېوټرن.

دوله تى تورکيا دان به ره وایى خه باتى كورد و ته نانه ت دان به بوونى گه لى كورددا
نانيت و رييه رانى نه م گه له ی به ند كردووه، به لام په يامى نه م رييه رانه به ده نگينكى
روون و به رز ده له رزیتته وه.

جه نابى سەرۆك، له چهند هه فته ی رابردووه دا ده ولته تى تورکيا حالته تى نااسایى له
پاريزگا سهره کييه كوردنشینه كان - که ۱۳ ساله هيه - بۆ چوار مانگى دیکه دريژ
كردووه ته وه و هه موومان ده زانين که له کوټایى نه م چوار مانگه دا، نيسان دريژ
ده كريتته وه. له مه زياتر دريژ كردنه وه ی حالته تى نااسایى به پيچه وانە ی لیډوانى فهرمى

کومسیون نهوروپا روى داه که وتوویه تی وازهینان له حاله تی ناناسایی یه کی لهو نامانجانه یه که تورکیا ده بی پیبگات.

له ۴ ی کانونی یه کم رۆژنامه ی واشنگتون پوس ت بلاوی کرده وه که بهرپرسی نینسیتی زمانی کوردی له نیستانبول به تۆمه تی نه وی که گویا نهم نینسیتی وه، دامه زراوه کی نایاساییه، دادگایی ده کړیت. نهم تاوانبار کړدنه سهره پای نه و راستیه رووده دات که دادگاکانی ناسایشی تورکیا ۸ ساله له کارمه ندانی نهم نینسیتی وه وهک وهرگپری زاره کی که لک وهرده گرن. نهم رووداوه شتوازی ده ستریزیه کانی تورکیا بۆ سر مافی مرۆڅ نشان دده دات که بهرده وام دوپات ده بیته وه، به لام نهم پیشیلکارییه دژ به مافی گه لی کورد ده بی ده سته جی کوتایی پیبیت.

جنابی سهرۆک، داوا له هاوکارانم ده کم په یوه ست بن به من و داوا له تورکیا بکه ن که ده سته جی مافه بنه په تیه کان بیه خشی به هاوولاتیانی کورد له تورکیا و به ته واری دان به بوونی گه لی کورد دا بنیت. نهم هه نگاهه، کوتاییهینان به حاله تی ناناسایی، هه لگرتنی سهرجه م که ندوکۆسپه کان له سر په خشی زمانی کوردی له ته له فیزیون، سینهما و سهرجه م شیه کانی هونه ره جوانه کان و کولتور له خو ده گړیت. به تایبه ت بوونی که ندوکۆسپ له سر زمان و کولتور کورد جیگای داخه، چونکه سهرزه مینی کوردستان شوی نی له دایکبوونی میژووی کولتوری مرۆځایه تیه. زۆر جیگای داخه که هیشتا پیویست به وه ده کات که سینکی وه کو من لیږه هه لسیه ت و پیشیلکردنی نهم مافه بنه په تیانه به ده سته تورکیا شهرمه زار بکات.

جهنابی سەرۆک، ساڵی ١٩٩٧ باسی ناوهندی "تۆپی زانیاری کورد له ئەمریکا"١ م کرد که روژنیایی خستبووه سەر سەرکووتی کولتووری کوردهکان به دهستی دهولهتی تورکیا و تیکشکاندنی زمان و کولتووری کورد به دهستی تورکهکان. نهوکاته ١٥٣ کەس له ئەندامانی کۆنگرێس ناپهزایهتی خۆیان له بهرامبەر رهفتاری نادیموکراتیکی تورکیا له گهڵ نوێنهره کورده ههلبژێردراوهکانی پارلمانی تورکیا دهبرێ. مانگی نیسانی ئەمساڵ ژمارهیهك له هاوکارانم پهيوهست بوون به من بۆ ناماده کردنی بریارنامهیهك که داواي نازادی دهستبهجی و بی شهروتمهرجی ئەندامانی کوردی پارلمانی تورکیا له بهندبخانه و دانپێدانان به سهرجهم مافه کولتووری و زمانیهکانی کوردهکان له ناو ولاتی تورکیا دهکرد.

نیستا جهنابی سەرۆک، من درێژه به خهباتهکهم به نوێنهرایهتی له لایهن گهلی کوردهوه دهدهم، بههۆی ئەوهی دهنگی نهم گهله هیشتا سەرکووت دهکریت، ههر چهند که شهري نێوان دهولهتی تورکیا و گریلا کورده جیاپهخاوهکان له باشووری رۆژهلاتی تورکیا دوا بهدوای گیرانی بهرپێر عبدالله ئوجهلان، رێبهری پارتی کرێکارانی کوردستان بهشیویهکی بهرچاو کهمی کردووه. بهههرحال ئەو ترسهی ناسیونالیسته تورکه ده مارگرژهکان که گوایا دانپێدانان به شووناسی کورد، تورکیا لهیهك ههڵدهوه شینیتتهوه و ههستی جیاپهخاوی بههێز دهکات، له جیی خۆیدا نییه چونکه ئالۆزییهکان رووی له کهمی کردووه.

جهنابی سەرۆک، تورکیا دهبی له گهڵ رێبهره کوردهکان وتووێژ بکات، تورکیا دهبی گهمارۆکان له سەر نهرمنستان ههلبگریت و کۆتایی به داگیرکردنی سهربازی باکووری

قوبرس بهيښت. نالوگورپنكي وه ها له رفتهاري توركييا به قازانجي هه موو كه سيكه له ناوچه دا، له وانه گهلي تورك. هيوادارم هاو كارانم په يوه ست بن به من بو نه وي به زووترين كات هم په يامه بگه يه نين به ده ولته تي توركييا.

هه روه ها له ۷ ي كانووني يه كه مي ۲۰۰۰ ، هاو كارمان، بهرپر پالون له ليدوانپنكي چاپه مه نيدا داواي له توركييا كرد كه كوڅايي به حالته تي نانا سايي له چوار پاريزگا كوردن نشينه كه بيښت و مافه بنه پرته يه كان بدات به هاو ولايتياني كورد. نه مه ده قي ليدوانه چاپه مه نيه كه ي بهرپر "پالون" -ه:

واشنگتون، دي سي

نه مپر بهرپر "فرانك پالون" له ليدوانپنكا له هوڅي نه نجوومه ني نوينه راني ولاته يه كگرتووه كاني نه مريكا داواي له ده ولته تي توركييا كرد دان به مافه بنه پرته يه كاني گهلي كورددا بنيټ و پيشيلكردي نه م مافانه ي له توركييا له م دوايانه شهرمه ز ا كرد. كوڅگرپسمه ن "پالون" هه روه ها نه مپر نامه يه كي نارد بو باكي نيلكين^۱، بالويزي توركييا له ولاته يه كگرتووه كاني نه مريكا و داواي له ده ولته تي توركييا كرد حالته تي نانا سايي له چوار پاريزگا كوردن نشينه كه لابيات. بهرپر "پالون" هه روه ها داواي له توركييا كرد: "مافه بنه پرته يه كان ده سته جي بدات به هاو ولايتياني كورد له توركييا و به ته واوي و به شيوازيكي فرميتر دان به بووني گهلي كورددا بنيټ". نه مه ده قي نامه كه ي بهرپر پالونه كه بو بالويز نيلكين نووسيوپه تي:

^۱ Baki Ilkin

۷ ی کانوونى يه که مى ۲۰۰۰

به پښ باکى نيلکين، بالويزى تورکيا

جه نابى بالويز نيلکين

من داوا له ده ولته تى نيوه ده که م حالته تى نااسايى له چوار پاريزگا کوردنشينه که له تورکيا هه لېگريټ که بريټين له دياريه کر، هه کارى، شه پناخ و تونچيلى. دريژ کورده وى ماوه وى حالته تى نااسايى به پيچه وانه و ليدوانى فهرمى کومسيونى نه وروپايه که وتوويه تى هه لگرتنى حالته تى نااسايى يه کى له و نامانجانديه که تورکيا ده بى پيښگات. ده ولته تى نيوه له باتى نه وه، ده بى ده سته جى مافه بنه رپه تيه کانى هاوولاتيانى کورد بدات پښيان و به شيويه کى فهرميټر و به ته ووى دان به بوونى گه لى کوردا بنيت. نهم هه نگاهه، هه لگرتنى که ندوکوسپه کان و ناسانکارى بؤ په خشى زمانى کوردى له ته له فيزيون، سينه ما و هه موو شيوه کانى هونه ره جوانه کان و کولتور له خو ده گريټ.

له ۴ ی کانوونى يه که م رۆژنامه وى واشنگتون پوسټ بلاوى کورده وه که به رپرسى نينستيتوى زمانى کوردى له نيستانبول به توهمه تى نه وهى که گوایا نهم نينستيتويه، دامه زراويه کى ناياساييه، دادگايى ده گريټ. نهم تاوانبار کورده سهرپاى نه و راستيه روو ده دات که دادگاکانى ناسايشى تورکيا ۸ ساله له کارمه ندانى نهم نينستيتويه وه و هرگيټرى زاره کى که لک وهرده گرن. نهم رووداوه، شيوازي ده سترديويه کانى تورکيا بؤ سهر مافى مرؤف نيشان ده دات که به رده وام

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پیتییه كانی نه مریكادا - كوردستان نپران و توركیا

دوویات ده بیتهوه، بهلام نهم پیشیلکارییه دژ به مافی گهلی کورد ده بی ده سته جی
کۆتایی پیتییت.

نهو ئالوگۆرانه که من داوای ده کم، به تاییهت له کات و شوینی خۆیدایه، چونکه
شهری نپران ده ولهتی تورکیا و گریلا کورده جیاییخوازه کان له باشووری رۆژهلات
تورکیا دوا به داوای گیرانی به ریز عهبدو لالا نوجهلان، ریهی پارتی کریکارانی
کوردستان (PKK) به شیوهیهکی بهرچار کهم بووه تهوه. به ههرحال نهو ترسهی
ناسیونالیسته تورکه ده مارگرژه کان که گوایا دانپیدانان به شوناسی کرد، تورکیا
لهیهک ههله دهو هشیتهوه و ههستی جیاییخوازی بههتیه ده کات، لهجیی خۆیدا نییه
چونکه ئالۆزییه کان رووی له کهمی کردوه.

سپاستان ده کم که نهم ههله تان بۆ ره خساندم بیروبۆچوونه کانم بگهیهنم به نیوه.

له گهڵ ریزمدا

فرانک پالۆن

نه ندامی کۆنگریس

پاشکوی ۱

تاوتوتیی بارودۆخی کورده کانی ئێران، عێراق و تورکیا له
کومیسیونی ئاسایش و هاوکاری له نه وروپا (کومیسیونی
هلیسینکی) سهر به کۆنگرێسی ولاته یه کگرتوه کانی نه مریکا

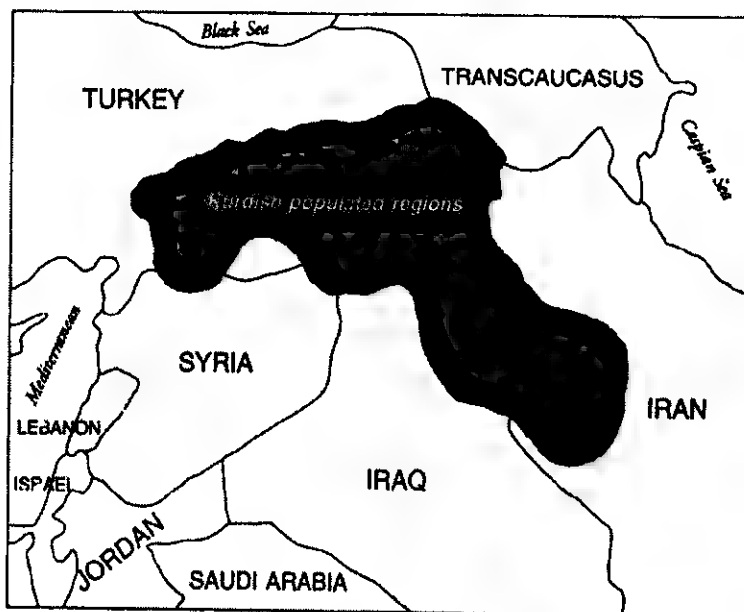
۱۷ ی گولانی ۱۹۹۳

كۆنگرىسى ولاته يه كگرتووه كانى نه مريكا
كوميسيونى ئاسايش و هاوكارى له نه وروپا (كوميسيونى
هليسينكى)

بارودۆخى كوردەكان له ئيران، عىراق و توركييا

به شداربووان:

لهيلا زانا- نه حمەد تورك- دۆكتۆر بهرهم نه حمەد صالح- دۆكتۆر نجم
الدين كريم- دوكتۆر مارك ئيپيستەين

کومیسسیونئ ناسایش و هاوکاری له نه وروپا

کۆنگرئسی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا

واشنگتۆن، دی، سی، ۲۰۵۱۵

۱۹۰۱-۲۲۵-۲۰۲

سه رۆکی کومیسسیون: کۆنگرئسمه ن دینیس دیکۆنسینی^۱، نوینه ری ناریزونا

هاوسه رۆکی کومیسسیون: کۆنگرئسمه ن ستینی هویره^۲، نوینه ری مریله ند

نه ندامانی به پتوه به رایه تی:

نیدوارد ج مارکی^۳: نوینه ری ماساچۆسیټ

بیل ریچاردسون^۴: نوینه ری نیۆمیکزیکۆ

فرانک مه ککلۆسکی^۵: نوینه ری ئیندیانا

^۱ DENNIS DECONCINI

^۲ STENY HOYER

^۳ EDWARD J. MARKEY

^۴ BIL RICHARDSON

^۵ FRANK MACCLOSKEY

بين كاردين⁶ : نوينه‌رى مريه‌ند

كريستوفتير ه نيسميت⁷ : نوينه‌رى نيوجيرسى

جان ئيدوارد پورتير⁹ : نوينه‌رى ئيلونيز

فرانك ر ولف¹⁰ : نوينه‌رى فيرجينيا

هاميلتون فيش¹¹ : نوينه‌رى نيويورك

فرانك لهوتينبيرگ¹² : نوينه‌رى نيوجيرسى

هارى رويد¹³ : نوينه‌رى نيڤادا

باب گراهام¹⁴ : نوينه‌رى فلوريدا

باربارا ميكولسكى¹⁵ : نوينه‌رى مريه‌ند

ئالفونس م داماتو¹⁶ : نوينه‌رى نيويورك

ئارلين سپيكتير¹⁷ : نوينه‌رى پەنسىلفانيا

چارلز گراسلى¹⁸ : نوينه‌رى لؤفا¹⁹

كوننى ماك²⁰ : نوينه‌رى فلوريدا

⁶ BIN CARDIN

⁷ CHRISTOPHER H SMIT

⁹ JOHN EDWARD PORTER

¹⁰ FRANK k WOLF

¹¹ HAMILTON FISH

¹² FRANK LAUTENBERG

¹³ HARRY REID

¹⁴ BOB GRAHAM

¹⁵ BARBARA MIKULSKI

¹⁶ ALFONSE M DAMATO

¹⁷ ARLENE SPEKTER

¹⁸ CHRLES GRASSLEY

¹⁹ LOWA

²⁰ CONNIE MACK

نښدنامانی لقی کارگیږی :

له وهزارهتی دهره

له وهزارهتی بهرگری

له وهزارهتی بازرگانی

نښدنامانی بهرپوهبهری بهشی ستاف:

ساموئیل گ ویس²¹: بهرپوهبهری بهشی ستاف

ماری سو هافنیر²²: جیگری بهرپوهبهری بهشی ستاف و راویژکاری کشتی

جدهین س فیشیر²³: جیگری بهرپوهبهری بهشی ستاف

دهیثید م نیوانس²⁴: راویژکاری بالا له کاروباری روژههلاتی نهوروپا و پوستان-

سؤقیهت

سپینسیر نولیشیر²⁵: راویژکار

²¹SAMUEL G WISE

²²MARY SUE HAFNER

²³JANE S FISHER

²⁴DAVID M EWANS

²⁵SPENCER OLIVER

ئەندامانى ستاف:

مايك ناميتاي²⁶، پاتريكا كارلى²⁷، بريندا كۆليڤ²⁸ (رېسپېشينيست)، نۆرېت
دەپچاكيڤسكى²⁹، جان فينيرتى³⁰، رۆبېرت ھاند³¹، ھېسپېر ھورلېبورت³²، جېسى
جاكوبس³³، رونالد مەكنامارا³⁴، جېن مەكناوتۆن³⁵، تام مۇرفى³⁶، مايكىل
نۆشس³⁷، جەيمز س رېد³⁸ (سكەرەتيرى بەشى چاپەمەنى)، ئىريكا ب شلاگېر³⁹، وينكا
شۆفالتېر⁴⁰، كۆرين زاككاگنى⁴¹ (بەريۆەبەرى ئىدارى ئۆفيس).

²⁶ MAIK AMITAY

²⁷ PATRICIA CARLEY

²⁸ BRENDA COLLIER

²⁹ OREST DEYCHAKIWSKY

³⁰ JOHN FINERTY

³¹ ROBERT HAND

³² HEATHER HURLBURT

³³ JESSE JACOBS

³⁴ RONALD MCNAMARA

³⁵ JEANNE MCNAUGHTON

³⁶ TOM MURPHY

³⁷ MICHAEL OCHS

³⁸ JAMES S REID

³⁹ ERICA B SCHLAGER

⁴⁰ VINCA SHOWALTER

⁴¹ CORIEEN ZACCAGNINI

پانیلیك (دانیشتنێك) ده‌رباره‌ی بارودۆخی كورده‌كان له ئێران، عێراق و تورکیا له
كۆمیسسیونی ئاسایش و هاوكاری له ئه‌وروپا سه‌ر به‌ كۆنگرێسی ولاته‌یه‌كگرتوه‌كانی
ئه‌مریکا

واشنگتۆن دی سی ، دوشه‌مه‌، ١٧ی گولانی ١٩٩٣
ئه‌م پانیله‌ له ژوری ٢٢٢٦، بینای رایبۆرن سه‌ر به‌ نه‌خجومه‌نی نوینه‌ران له واشنگتۆن
دی سی، كاتژمێر ١٠ی پێش نیوه‌رۆ به‌ریوه‌چوو.
به‌ریوه‌به‌ری پانیل: خاتوون ماری سو هافنیر⁴² ، جیگه‌ری به‌شی ستاف و راویژكاری
گشتی كۆمیسسیونی ئاسایش و هاوكاری له ئه‌وروپا
به‌شداربووانی سه‌ره‌كی: ئه‌حمه‌د تورك ، به‌ره‌م (ئه‌حمه‌د) صالح و دوكتۆر مارك
ئێپسته‌ین⁴³
وه‌رگێڕ: كانی غولام⁴⁴

⁴² MARY SUE HAFNER

⁴³ MARK EPSTEINE

⁴⁴ KANI XULAM

خاتوون هافنیر:

بەخێرهاتنی سەرچەم بەشداریوان دەکەم. ئەم پانیلە لە لایەن کۆمیسسیونی ئاسایش و هاوکاری لە ئەوروپا بەپێوەدەچیت. ئەم کۆمیسسیونە ھەروەھا بە "کۆمیسسیونی ھێسیئەکی" ش بەناویانگە کە گرۆپێکی چاودێریکاری مافی مرۆڤە و بە گوێرەی یاسا کار دەکات بۆ چاودێریکردن بە سەر جێبەجێبوونی یاسای کۆتایی ھێسیئەکی. ئەم کۆمیسسیونە لە ۹ نوێنەر سەر بە ئەنجوومەنی نوێنەران و ۹ نوێنەر سەر بە ئەنجوومەنی پێرانی ولاتە یەكگرتووەکانی ئەمریکا پێکدێت و ھەروەھا ۳ ئەندامی لقی کارگێڕی ھەیە کە لە لایەن سەرۆکی کۆمیسسیونە ھەڵبژێردراوە وەزارەتی بەرگری، وەزارەتی بازرگانی و وەزارەتی دەرەو دادەنرێن. لە بنەڕەتدا ئێمە لە سەر مەسەلەی مافی مرۆڤ چە دەبینەوێت لە رێگای بەرپۆڵەبەردنی پانیلی شاھتیدان و گوێگرتنی گشتی، دەرکردنی راپۆرت، ناردنی لیژنەی کۆنگرێس بۆ ولاتانی دیکە بۆ باس و تاوتوێکردنی بارودۆخی مافی مرۆڤ، بەشداریکردن لە کۆبوونەوەکان و لیژنەکانی CSCE و ھەروەھا چاودێریکردنی ھەڵبژاردن.

ئێمە زۆر خۆشحاڵین کە ئەمڕۆ لیژنە باسی مەسەلەی کەمینی کورد دەکەین کە چوارەمین ئەتەوێ گەورەیی رۆژھەلاتی ناوھەڵبژێردراوە و نفوسیانی نزیکەی ۲۰ تا ۲۵ میلیۆن و زۆرتر لە ولاتی ئێران، عێراق و تورکیا (و لە پێوەریکی کەمتردا) لە سوریا دەژین. خاڵی ھاوبەشی کەمینی کورد لە ھەمووی ئەم ولاتانە ئەوەیە کە (ئەلبەتە لە ناستی جۆراوجۆردا) مافەکانیان پێشێل دەکەیت و لە ئازادی تاکەسی بێبەشن.

نهم پانيلهي نه مړو، ههنگاو يكي ديكه به له چوارچيوي ههوله بهرده وامه كاني كوميسيون بؤ تاوتويي كړدني مهسه له كاني كه مينه كان له ناو CSCE دا و ههروهه نامه كاريه بؤ بهرپوه بردني سميناريك كه ههفتهي داهاتوو له سهر مهسه له كاني كه مينه كان له " وهرشه ژ" ي پايته ختي پوله ندا بهرپوه ده چيټ.

وهك لايه نيټك ده مه وټت نه وه زياد بكم كه له كوټايي شدي كنداو، سهرؤكي كوميسيون، سناتور دينيس ديكونسيني و هاوسه روكه كي، بهرپز "ستيني هؤير" ي نه ندا مي نه غوومه ني نوينه ران بيرؤكي كؤنفرانسي رؤژه لاتي ناوه راستيان له كوميسيوني ناسايش و هاوكاري له نه وروپا له ژر ناوي CSCME خسته پروو. تامنجي سهره كي نهم پيشنياره نه وه بوو كه پرؤسه يا چوارچيويه كي سياسي وه گپر بجات بؤ نه وهي هيزه سهره كييه كاني رؤژه لاتي ناوه راست پيكه وه دابنيشن و ههندي له پرهنسيپ و ريشويته تايبه ته كاني پيوه ندييه كاني نيوان دهوله ته كان و ههروهه پيوه ندييه كاني دهوله ته كان و هاوولاتياني خويان بجه نه بهرباس .

نه و كاته واديان بوو كه نه و ۳ پرهنسيپه كه له چوارچيوي نه وروپا گرنك و سوو ده خش بوو واتا يه كپارچهي خاك، مافي چارهي خؤنوسين و ريزگرتن له مافي مرؤف به ته واوي به چوارچيوي رؤژه لاتي ناوه راستيشه وه پيوه ندي هيه. نه مانه نه و پرهنسيپانن كه نيټه هيوادارين نه مړو له گهل ميوانه كانان تاوتويي بكهين.

سهره تا ده مه وټت دؤكتور "مارك نيپستهين" تان پيبناسيټم. دؤكتور نيپستهين نيستا كارناسي بالاي كاروباري نيونه ته وويه له واشنگتون دي، سي و راويژكاري فهرمييه. ههروهه نه ندا مي ستافي ههردوو بهشي كؤنگريس (نه غوومه ني نوينه ران و نه غوومه ني پيران) بووه و وهك تويي نهر له وهزاره تي دهروه ي نه مريكا خزمه تي كرده وه. دؤكتور

نيپستهين له توركييا بووه و له زانكوكاني ولاته يه كگرتووه كاني نه مريكا، ئالمانيا و توركييا له سمر مه سه له كاني په يوه نديدار به توركييا و ئيمپراتوري عوسمانى سوخه نړانى كړدووه. باس و گوډوگوكه ي نه مړمان به قسه كاني مارك نيپستهين ده ستپيده كهين. پاشان به شداربووانى ديكه تان پيډه ناسينم و پاش نه وه قسه و باسى ميوانه كاني ديكه وهرده گرين.

سياستان ده كم

فهرموو به پريز مارك

به پريز نيپستهين: سپاس خاتوون هافنير.

وتارى دۆكتور مارك نيپستهين

خوشحالم له م (پانيلى) كوميسيون ناماده ده م بۆ نه وهى تارتويى باب ته يكي رژه و نالوز بكه م. ههول ده ده م له ماوهى چهند خوله كدا به كورتى چوارچيوه ي ميژوويى و سياسى ته وه ره كاني نه مړ و اتا نه ته وايه تى كورد، مافه سياسييه كاني كورده كان و ناوات و نامانجه كاني كورده كان بجه مه به رباس.

ههروهك زوريه ي مه سه له كاني نه م به شه له جيهان، كارنامه ي ميژوويى ته وه ره كاني نه مړ و دورودريژ و نالوزن. له راستيدا نيستا كه به سالانى كوتايى سه ده ي ۲۰ نزيك ده بينه وه، جاريكى ديكه له گهل كي شه ي شهر و ديپلوماسى روبه پروو ده بينه وه كه كي شه گه ليكي گرنگن له سه ره تاي سه ده ي ۲۱.

مه سه له ي كورده كان له ئيمپراتوري عوسمانى له كونفرانسي ناشتى (پاريس) - وه رگير (پاش كوتايى شهرى جيهانى يه كم به ره و چاره سه رى ده چوو به لام بۆ هه ميشه

بوو به كيشه، كيشه يه كه نه مړۆ ئيمه ليره باسى ده كه ين. نه گهر بۆچونه كاني من زۆرتر له سهر توركيا چر ده بئته وه، دوو هۆكارى ميژويى و سياسى ههيه. ئيمه ليره باسى گهلى له دهوله ته جيئشينه كاني ئيمپراتورى عوسمانى ده كه ين (مه به ستى نه وه دهوله تانه يه كه له نه عجمى له يه كه ده لوه شانه وهى ئيمپراتورى عوسمانى دامه زران- وه رگيتر) به لām ههروه ها كه خاتون هافنيتر ناماژه ي پيكرده ته نها توركيا نه ندامى (CSCE) و ههروه ها نه ندامى ناتويه. كه وابوو زیده بارى نه وهى كه توركيا هاوپه يمانى ئيمه يه و بارودوخه كه ي مايه ي نيگه رانى قولى ئيمه يه، كاروبارى توركيا راسته وخۆ ده كه ويته ناو چوارچيويه چاوديري نهم كوميسيونه. له راستيدا دامه زراندى CSCME وه ها كه سناتۆر ديكونسينى و نه ندامى نه عجمومه نى نوينه ران، به رپرز هۆيه ر پيشنياريان كردوه بۆ من سه رنجر اكي شه به لām ناما جيئكى دژواره و له وانه يه گوئيگرتن لهم جۆره پيشنياره نيشانده رى بايه خى نهم مه سه له يه وهك گۆره پانيك بۆ باس و گوفتوگۆيه كى وه ها بيته.

ده بى ليره وه بىرى هه مووتان بينمه وه كه ته وه رى نه مړۆى ئيمه له روى ميژوييه وه نالۆزه. له سه ده ي ۱۷ و ۱۸ و ته نانه ت ۱۹ له راستيدا هه مووى نه وه سه رزه مينه كه كورده كان يا به شي وه ر وه نه دا يه تى يا به شي وه ي گونده شينى تييدا ده ژيان، به شيك بوو له ئيمپراتورى عوسمانى يا نزيك بوو له سنوره كاني به رده وام له دۆخى گۆراني عوسمانى له و ناوچانه كه له ماوه ي دوو سه ده پيشتر له وه دا جيئگاي ناكۆكى بوون. تا كۆتايى شه رى يه كه مى جيهانى، عيراق پاريزگايه كى عوسمانى بوو، به غداد و به سه ره ناوه ندى ئيدارى مه حلى بوون و جيهان ده ستى كرد به شه ر كردن له سه ر نه وت له ناوچه زۆرتر كوردنشينه كاني ده وره يه رى كه ركوك و موسل و ههروه ها ناوچه

سنوورییه کانی (عوسمانی) و روسیا. سوریاش پارێزگایه کی عوسمانی بوو که ناوهنده نیدارییه که ی دیه شق بوو. نورشعلیم و بهیروت ناوهندی نیداری دروه می نه م سهرزه مینانه بوون، سهره پای تایبه تهندی جیاوازی کۆمه لگای دهروه زی و مه سیحی له لوبنان و گرنگی تایبه تی نورشعلیم بۆ پهیرهوانی سی دینه گه و ره یه کتا په رهسته که (مه بهستی نیسلام، یه هوودییه ت و مه سیحیه ته - وه رگێر).

که و ابوو سنووری نه مړۆ عیراق و تورکیا، تورکیا و سوری، سوری و عیراق، عیراق و کویت و عه ره بستانی سه روودی و شوینه کانی دیکه له ناوچه، هه موویان نا کامی شه ری یه که می جیهانی و و پێش نه وه بوون. ته نها پێریسته پێشینه ی "لاورینسی عه ره بستان" وه بی ری خۆمان به یئینه وه که باشت رین و ناسراوترین نمونه ی نه و رووداوانه یه که له بی ری هه مو ماندا ما وه ته وه. نه و کاته کۆمه لێک کێشه له سه ر نینتیدابی "کۆمه له ی گه لان" هه بوو و مه سه له ی سه ره بخۆی عه ره به کان، کێشه ی نینتیدابی فه له ستین و کێشه قورسه کانی دیکه تان بیستوه که له سه ره تای نه م سه ده یه تا نیستا له گه لمان.

هه ره ها ده بێ ئیمه وه بی ری خۆمانی به یئینه وه که پێش کۆتایی پێهاتی شه ری یه که می جیهانی، سو پای هه ره سه یتاوی عوسمانی هیشتا له گه ل رورسیا شه ری ده کرد، لانی که م له و ناوچانه ی ژێر ده سه لاتی رووسیا که نه مړۆش دیسان جینگای شه رپو شوپن و هیل ی بۆری نه وت جارێکی دیکه بووه جینگای مشتومر و باس و گو فتو گو ژ. عه شیره ته کورده کان به شیوه ی ناسایی له سه راسه ری نه م ناوچانه جمو جۆلیان ده کرد و اتا له نار نه و ناوچانه که پاشان بوو به سنووری سیاسی ده و له ته نوێکان. له دوایین راپۆرتی گرنگی خۆیان ده رباره ی تورکیا له حوزه یرانی ۱۹۸۸،

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پيښه كاني له مريكادا - كوردستاني نړوان و توركييا

ستافي نهم كوميسيونه ناماژهيان به مهسه لهی نه ته وایه تی کورد و نامانجه کانی کرد وهك يه کي له و چند مهسه له گرینگانه که تورکيا له گه ليدا رووبه پرويه .
پيشينيه که ی نهوان به دلنييا ييه وه راست و دروست بوو .

ههتا نهم دوايانه دهوله تی تورکيا شتلگيرانه له سر نهو باوهره بوو که به گویره ی پهمان نامه کانی کوتایی شهر ی يه که می جيهانی که له نه نجاميدا کوماری تورکيا دروست بوو، کورده کان (هروهك خه لکی موسلمانى دیکه) مافيتکی تاييه تيان نييه و ناييت مافه تاييه ته کانی که مينه کانيان هه ييت. دهوله تی تورکيا دهیگوت نه ته و يه کی جياواز به ناوی کورد بوونی نييه و نه مانه ته نها تورکه ره ونده کانن. به کورتی کاتی وتوویژ دهر باره ی نهو شهر تومه رجانہ که له نه نجاميدا دهوله تیکی سهر به خو له سر به شیک له خاکی نيمپراتوری هه ره سهيتراوی عوسمانی دامه زرا، پهمان نامه ی لوزان له ۱۹۲۳ کومه لیک گارانتي تاييه تی بو ناموسلمانان کان دانا. به ماوه ی چند سده هتزه کانی رۆژئاوا خويان به پاريزه ری که مينه ناموسلمانان کان له ناو نيمپراتوری عوسمانی ده زانی و له سده ی ۱۹ لهو ريوشوينه تاييه ته که لکيان وهرگرت که به گویره ی نه وه ده ستیوه ردانيان له کاروباری عوسمانی ده کرد، و يارمه تيان دا به مه سيحييه کانی ناوچه ی بالکان، له وانه یوگسلافييا، بو نه وه ی سهر به خو یی به ده ده ستبه يتنن. ههروه ها ده ستیان کرد به خسته نه پروی بانگه شه و هه لوسته کانيان به نيسبت هه لوه شان وه ی به ره به ره ی نيمپراتوری عوسمانی که ههروه ها که سزاری رووسيا جاري کيان وتبووی، "پياوی نه خو شى نه وروپا" بوو.

که و ابو نه وروپاييه کان هه ستیان ده کرد به ته وای مافی خوiane که داوی جيه جیبوونی ريوشوينه کانی "پهمان نامه ی لوزان" بکه ن تا نهو شوينه که په يوه ندى

به مسۆگه ربوونى ئۆتۆنومى بهرده وامى ئايىنى و كولتورى كه مينه ناموسلمانە كانى عوسمانيه وه ههيه، به تاييه ت يونانيه كان و كۆمه لگا مه سيحيه كانى ديكه. به هه رحال توركه كان ده يانگوت زۆربه ي هه ره زۆرى كورده كان موسلمانى سووننه ن و به شيكن له زۆرينه ي سوننه ي توركييا، كه وابو كورده كان نه ده كه ونه ناو ئهم چوارچيويه و نه پيويسته مافيكي تاييه تيشيان پيديره ت، چونكه ئهم مافه تاييه تانه پيشت تهنه ا هى ناموسلمانە كان بووه. ئهم بره نسييه و سه ره له داني راپه رپيئيكي كورده كان به خياري بووه هۆي په يره وكردى سياسي سه ركوتى توندى شوناسى كولتورى جياوازي كورد به قازاغى شوناسى گشتى و سه كولارى توركييا. بيره وه رى راپه رپينه كانى كورده كان له دهيه ي ۱۹۲۰ و ۱۹۳۰ هيشتا زۆر زيندووه و سياسي دروستكردى ده وله تى مودپن و سيكولارى توركييا هيشتا له جيگاي خويدياه. هه تا ئهم دوايانه قسه كردن به زمانى كوردى له شوينه گشتيه كان له توركييا قه ده خه بوو و هيج چه شنه دامه زراوه يه كي كولتورى بوونى نه بوو. ههروه ا ساله اى سال ناماژه كردن به وشه ي كورد و كوردستان له چاپه مه نيه كانى توركييا وهك هيرشى نااسايى بۆ سه ركيانى كۆمارى تو كيا له قه له م ده درا.

بزوتنه وه يه كي چه كدارى به ناوى pkk كه بنكه كانى له دۆلى بوقاع له لوبنان بوو و به گشتى خۆي به بزوتنه وه يه كي كوردى —ماركسى داده نا (كه به دلنياهيه وه نه مپۆ ئيمه لي ره باسى ده كه مين) بارودۆخه كه ي ئالۆزتر كرد. ده گوتريه ت تا كاتى له يه كه ه لوه شان وه ي يه كي تى سۆفيه ت، پارتى كريكارانى كوردستان (pkk) كه ناماڭه راگه ياندراره كه ي نه وه بوو ده وله تيكي سه ره بخۆي كورد له سه ر خاكي توركييا

دامه زرينيت، يارمه تى ماددى له گهلى له دولته تانى بلوكى رژهه لات وهرده گرت. نه مړو به پيشنيارى pkk ناگره ستيك له نارادايه و قسهو باسيك له نارادايه كه لهوانه يه توركييا له گهلى pkk دانوستان بكات.

له بياځى سياسيدا به به راوهرد له گهلى بيدهنگى سدهى رابردوو، نيستا نوينه رانى جياييخوازي كورد له پارلمانى توركيادان و له چاپه مه نيه كاندا قسهو ياسى به رفراوان دهر باره ي كورد ده كريت و مشتومړى زور دهر باره ي مائه كولتووريه كاني كورده كان ده كريت. نه مړو به شداريووان زورتر ناماژه بهم مه سه له يه ده كهن، هه ريويه من تنهها ناماژه به وه ده كم كه نهو پرسياره كه نه م كوميسيونه و ستافه كى له سالى ۱۹۸۸ و ده پخاته پرو نه ويه كه " نايا توركييا ده توانى ريگايه ك بدوزيته وه بو نه وي نامانجه كولتووريه رهواكانى كورده كان جيبه جى بكات و هاوكات يه كپارچه يى خوى وهك ولايتك و وهك ديموكراسيه كى كارا رابگريت. نه مه نهو پرسياره يه كه ليړه تاوتوى ده كريت.

له عيراق مه سه له كه جياوازه، چونكه عيراق نه دماى CSCE نيه و سيستمىكى ديموكراتيكى پارلمانى نيه. له كوټايى شهري كه نداو تا نيستا ناوچه ي زورتر كوردن شينى باكوورى عيراق له لايه ن ولاته يه كگرتوه كاني نه مريكا و يه كينه سه ربازيه كاني هاوپه يمانان، له ريگاي بنكه كانيان كه له توركيان، ده پاريزريت و ناهيلن سوپاى عيراق و هيتى هوايى عيراق لهوى چالاكى بكات. لهو ناوچانه ي عيراق، دامه زراوه گهلى سياسى چالاكى ده كهن به لام مه سه له گه وهره تره كان وهك سه ربه خوئى به ره به ره، جيا بوونه له عيراق و راگرتنى يه كپارچه يى خاكى عيراق

هیشتا به چاره سر نه کراوی ماونه تموه. به دنیاییه وه مه سه له کانی دیکه نه مپړۆ لیږه ده خړیته بهر باس.

نهو مه سه له و گپوگرفتانه که به بۆچوونی من نه مپړۆ لیږه ده بی تاوتوی بکړین نه وه یه که :

- نایا رینگاچاریه که بۆ کوردستانی تورکیا همیه بۆ وه دیهاتنی نامانجه کانی کورده کان له چوارچپوهی ده ولته تی دیموکراتی تورکیا که هه موو لایه نه کان قبولی بکه ن؟

- نه گهر رینگاچاریه کی وه ها به دی ده کړیت، نامرازه گونجاو و قبول کراوه کانی وه دیهاتنی کولتور و ناسنامه ی کورد چین له کاتی کدا که کورده کان نه ریتی نه ده بیاتی نو سراویان نییه؟

- بۆ کورده کانی تورکیا، نیران و عیراق و کورده کانی شوینه کانی دیکه که له چوارچپوهی هیلگه لی عه شیره تی و بنه ماله ییدا دابهش کراون و به چند زاراوه ی جیاواز قسه ده که ن و له ناو خه لکانیک ده ژین که به زمانگه لی جیاواز قسه ده که ن و سه ربه ده ولته - نه ته وه گه لی جیاوازن. نایا به راستی خالی هاوبه شی نه م کوردانه چپیه و چۆن ده توان له راستیدا پیکه وه بژین؟

- ولاته یه کگرتوه کانی نه مریکا، CSCE و ناتو به شوین چیدان و ده توان چ کاریک بکه ن که شانسی سه رکه وتنیکي راسته قینه ی تیدا بیئت که یه کپارچه یی خاکی نه م ولاتانه نه باته ژیر پرسیار و له هه مان کاتدا زه ره زیان به به رژه وه ندیه گشتیه کانی نیمه له ناوچه نه گه یه نیئت.

زۆر سپاستان ده که م.

خاتون هافنير: سپاس دۆكتور مارك

كوميسيون زۆر به خيهرهاتنى بهرپرژ نهحمده تورك دهكات كه سهرۆكى "حيزبى كارى گهـل" و نوينهري شارى ماردينه له نهجومهنى نيشتمانى بالاى توركيا (مهبهستى پارلمانى توركيايه - وهگيپر). نهحمده تورك پيشت سهرۆكى كوميسيونى مافى مرۆڤى پارلمانى توركيا بووه. من شانازى نهوهم پيښه خشرا سالونيويك له مهوئيش له ئوفيسه كهي له ئانكارا له گهـل بهرپرژ نهحمده تورك ديدار بكهم. ئيمه زۆر خوشحالين كه نه مېرۆ ليڤه پيښوازي ليده كهين.

دوا به دواى كوديتاي سهربازى ١٩٨٠ له توركيا ، بهرپرژ (نهحمده) تورك به ماوهى يهك سال كهوتنه ناو بهنديخانه به هۆى نهوهى پشتيوانى له مافه سياسييه كاني كوردهكان له توركيا كردبوو. لهو كاته به دواوه چالاكييه سياسييه كاني بهرپرژ (نهحمده) تورك سنووردار كرا و ئيزنى پيښه درا له ههلبواردنه كاني سالى ١٩٨٣ى پارلمان به شدارى بكات. له سالى ١٩٨٦ نهحمده تورك جاريكى ديكه خرايه ناو بهنديخانه به هۆى داكوكيكردن له مافى كوردهكان و كاتييك كه له سالى ١٩٨٧ وهك نوينهري پارلمان ههلبپرژ درا ، له بهنديخانه نازاد كرا. سالى ١٩٨٩ نهحمده تورك به هۆى نهوهى به شدارى له كونفرانسيكدا كردبوو كه له سهر مهسهلهى كورد بهرپوه چووبوو، له "حيزبى ديموكراتى كۆمهـلايهـتى" دهركرا.

زۆر به خيهرهاتنى بهرپرژ (نهحمده) تورك دهكهين و خوشحالين به هاتنى بۆ ئيڤره

بهرپرژ (نهحمده) تورك: سپاستان دهكهـم.

خاتون هافنير: ئايا وهگيپر ئامادهيه؟

بهريز كاني غولام (وهريز): بهريز (نه حمه) تورك پېشه كيه كي ناماده كرووه كه من كروومه به نينگليزي و ده مه ویت بوتانی بخوینمه وه.

وتاری بهريز نه حمه تورك

خوشك و برايانی بهريز

سپاستان ده كه م بۆ ئه م دهرفه ته كه بۆ ئيمه تان ره خساند تا باسی بارودۆخی دژواری كورده كان بكهين. گهلی بۆ كه س و چهوساوهی من پتووستی به ئاوردانه وهی ئیوه ههیه. نینگه رانی كۆمه لگای نیونه ته وهی به نیسبه ت ئه م مه سه لهیه جیگای پیزانینه. به نوینه رایه تی ۳۰ میلیون كورد سپاستان ده كه م .

میژوو شاهیدی ئه و راستیهیه كه ئیمه ی كورد ۴ ههزار ساله له و هه ریمه ده ژین كه نه مپۆ ناوی كوردستانه. هه ندی جار به ئازادی، هه ندی جار به ژیردهستی له گه ل دراوسیكانمان و له ناو ده ولته یه كه له دوا ی یه كه كاندا ژیاوین. نه مپۆ ئیمه هه ر له نیشتمانی خۆمان ده ژین به لām ژیردهستی نه ته وه كانی دیکهین. توركه كان ، عه ره به كان و فارسه كان، كوردستانیان له ناوخۆیاندا وهك كۆلۆنیه کی بۆ ماژ دابهش كرووه. ئیمه چهوساوینه ته وه و ئه م چهوسانه وه یه ش ته نها له رووی مادییه وه نییه، بهلكو له رووی رۆخی و دهرونیشه وه ئه وهنده چهوساوینه ته وه كه هه بوغان وهك نه ته وه یه کی جیاواز له مه ترسیدایه.

له تورکیا ئیمه ی كورد ژیا نیکی زۆر دژوارمان ههیه. به ئیننی مافی یه كسان له گه ل توركه كان به ئیمه درابوو به لām له گه ل سیاسه تی تاوانده وهی ته واو روبه پروو بوینه وه،

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پيښه كاني نه مړيكا دا - كوردستاني نيران و توركييا

حاشا له زمانه كه مان ده كړيت، ناتوانين له زمانى زگماكى خومان كه خدا پيښداوين، كه لك وهرېگرين. نو كه سانه له نيمه كه راستيه كان قبول ده كهن و دان بهو راستيه دا ده نين كه نيمه كوردين، له ناو نهم به ناو ديموكراسيه ي توركييا له گهل سركوټيكي دوقوات رووبه پروو ده بنه وه. له باتي بهر و پيشچوون، له گهل بهر و پاشچوون رووبه پروين، له باتي شهوى نازاد بين، وهك جيباييخواز ده خرينه ناو بهنديخانه. ژيان بؤ نيمه بووه به خه باتيكي سياسي و ههر نه مديه كه نيمه به گه له كه مانه وه ده به ستيتته وه، چونكه گهلى نيمه سركوټ ده كړيت و نيمه ده مانه ویت كوتايى بهم سركوټه بيت.

وهلامى تاكه كه سى و به كومه لى كورده كان (بهم سركوټه) هدره ها كه چاوه پروان ده كړيت، هم توندوتيزانه و هم ناتوندوتيزانه بووه. له شوينه جوړاو جوړه كاني كوردستاني توركييا، ساله هاى سال كورده كان، چ ژن و چ پياو، چ گه وره، چ بچووك ده ستیان بؤ چك بردووه بؤ شهوى توركه كان وه خه بهر بيتن كه نيمه كوردين و نامه ویت بتوينه وه و بين به تورك. له دياربه كر، دیرسيم و كۆچگيرى و به شه جوړاو جوړه كاني ديكه ي كوردستان، كورده كان به شداريان له راپه رينه كاندا كرده وه و بى جياوازی توندوتيزانه سركوټ كراون. كومه لانی خه لكى كوردستان له گهل رپه ره كانيان تيكشكي تران و دوور خراونه ته وه.

نه مړوش بارودوخه كه هيچ فريقيكى نه كرده وه و كورده كان وهك هاوولاتياني توركييا له سده ي ۲۰ دا بؤ نازادى و مافه بنه رپه تيه كانيان خه بات ده كهن.

نه مړو كوردستاني توركييا له دلته راوكى و قهيراندايه. همدى له نيمه خه باتى سياسى و ناتوندوتيزانه مان بهرپوه بردووه بؤ رزگار كردنى گه له كه مان كه هيشتا نه چووته

ريزي بنه مالهي نه ته وه كاني جيهان له سهر بنه ماي مافي يه كسان. هه نديكي ديكه له نيمه بو رزگار كردني گه له كهي دهستي بردووه بو خه باتي چه كداري، چونكه بي هيو بووه لهو ههنگاوه هيو اشانه كه بو چاكسازي هه لډه گيردرت. شيوه گه لي خه باتي نيمه جياوازه به لام ناما نجهان يه كيكه.

هيو دارم بتوانم نيوه له گه ل خه باته كه مان ناشنا بكه م و نيوش لايه ني هيزه ديموكراته كان بگرن و يارمه تيمان بدن بو نه وه ي نهركي ناتوندوتيزانه ي خو مان خيرتر بهر هويش بهرين. نيمه تنه ها داواي نه وه ده كه مين ديموكراسي دهرفه تي نه وه مان پيښدات خزمه ت به سه قام گير بووني ناوچه بكه مين و براهه تي و ته بابي له نيو گه لاني روژه لاتي ناوه راست پيښكيت.

من وهك ري بهري "حيزبي كاري گه ل" لي ره ناماده م كه ۱۸ نه ندامي له پارلماني توركييا ههيه كه ژياني خو يان بو داكو كي كردن له مافه كاني كورده كان به شيوه گه لي ناشتيخوازانه تهرخان كردووه به لام ده رگا له نيمه داخواه، نه نداماني نيمه ده تو قينرين و حيزبه كه مان له لايه ن دادگاي ياساي بنه ره تي توركييا وه كي شه و تهنگوچه له مه ي بو دروست ده كر يت. نهركي نيمه وهك كورد و وهك نوينه ري گه له كه مان به گويره ي ويژدانمان، نيمه ي له گه ل ياساي ده ولت روبه پروو كردووه.

ريگه م پيښدن نمونه يه كي نه م مه سه له تانه بو باس بكه م . من و چند كه س له هاوكاره كورده كانم پاش نه وه كه سهر به ليستي "پارتي ديموكراتي كومه لايه تي" وهك نه ندامي پارلماني توركييا هه لېژي درايين، له كونفرانسيكدا له پارس به شداريان كرد كه يه كي له ته وه ره كاني مه سه له ي پيشي لكردي مافي كورده كان له توركييا بوو. كاتي كه نيمه له پايته ختي فدرانسا گه راي نه وه بو توركييا ، بينيمان كه به هوي

کهرد و کوردستان له به لکه نامه نه پتییه کانی نه بریکادا - کوردستان نیران و تورکیا

به شداریکردن لهو کونفرانسه له حیزبه کهمان ده رکراوین. من بۆیه باسی نهم نمونه یه م کرد که له رزۆکبوونی دیوکراسی له تورکیاتان پینیشان بدهم. نه رکی ئیمه نه وهیه که له گه ل نامانجه کانی گه له کهمان وه کورد راستگۆ بین و به چه کی گرانی یاسای تورکیا که نهم چالاکیانهمان لی قه ده خه ده کات، ده ست له کار نه کیشین. له سالی ۱۹۸۰ وه ئیمه له گه ل یاساکانی ده ولته تی تورکیا زیاتر له جاران کیشه مان بووه (چونکه نهم یاسانه پاش کودیتای سهربازی په سهند کراون- وه رگپ). کورده کان داوای مافی سیاسی زیاتر ده کهن و ده ولته تی نانکاراش له وه لامدا زیاتر ئیمه سهرکوت ده کات. سهره تا ده سه لاتی سهربازی جینگای نیداره ی مه ده نی له باشوری رۆژه لاتی تورکیا گرته وه، پاشان سیستمی گوندپارتیزی (جاشایه تی- وه رگپ) دامه زرا بۆ نه وه ی شه ری کورد به کورد بکریت. گروپنکی فه ندامینتالیستی ئیسلامی به ناوی "حیزی کونترا" که له لایه ن MIT وه (ده زگای نیستیخباراتی تورکیا- وه رگپ) په روه رده کراوه و پیدایه ستیه کانی دابین ده کریت، نازادانه ته قه له هیزه سکولار و دیوکراته کانی ناو بزوتنه وه ی کورد ده کات. بۆ نه وه ی رۆشنایی بجه مه سهر نه وه نامه تهیه که کورده کان سالی رابردوو بینیان، ده بی ناماژه به مه سه له ی "عه لی وه یسه ل"^۱ و ناماژه کردنه کانی به هۆلۆکاستی جوله که کان بکه م. به هۆی دالده دانی شه رپوانانی نازادی کورد ۳۰۰ گوند سوتیندراون و خاپوور کراون، ۶۰۰ گوند به زۆر چۆل کراون، ۶۴۰ چالاکی سیاسی کورد (له وانه ۴۶ نه ندامی حیزبه که ی خۆم) له بارودۆخیکی گوماناویدا کوژراون که هه ندی جار

^۱ ALI WASEL

تهنها یهك گوله له پشتهوه له سهریان دراوه، كه نه مهش نیشانهی دلپهقی و یهكشیوه بوونی نهم تاوانه بهریه ریانهیه.

٦شاری داگیرکاری كوردستان به ناوهكانی شهڕناخ، جزیره، لیجه، كولپ، حازر و و نوسهیین به تانکی BRD(كه ئالمایا دایبوو به تورکیا) بومباران کران بۆ نهوهی پیشتر دانیشتووهكانی ئاگادار بکه نهوه.

پارتی کریکارانی كوردستان(pkk) و گریلاکانی له وهلامی نهم کردهوه دلپهقانهدا و بۆ دهركردنی (هیزه چهكداره) تورکهكان له خاکی كوردستان له ماوهی ٩ سالی رابردودا له گهڵ سوپای تورکیا شهڕیان کردووه و به ههرحال به پێچهوانه ی بانگه شهكانی تورکیا، ههردوولا هیژشی کوشندهیان دژی یهك نه نجام داوه. راپۆرتیه سهرهتاییهكانی ئیتمه نیشان ده دات تا ئیستا ٣ ههزار گریلا و ژمارهیهکی زۆر سهربازی تورکیا کوژراون.

نزیکه ی ٤ههزار خهلكی سیفیل به دهستی یهکینه تایبتهكانی تورکیا و گروه مرۆڤ کوژهكانی کوژراون. نهم کهسانه نیرد رابوون بۆ ناوچه تا نه هیلن کوردهكان یارمهتی شهروانی نازادی کورد بدن. نزیکه ی نیو میلیون کس ناچار کران ریدی خۆیان به جێبهێلن و له شوینهکانی دیکه ی کوردستان نیشتهجی بن. هۆکاری هه مووی نهم پیشامه دانه، ناتوانایی ئیتمه یه بۆ نهوهی پێکه وه دابنیشین و وتووێژ بکه یین بۆ نهوهی له سه ر بنه مای پاک ی و راستگویی و ریزگرتن له مافه کانی کورده کان، کۆتایی به کیشهی له میژینه ی کورد بیّت.

بۆ کۆتایی پێهاتن به م توندوتیژییه، رێبه رایه تی pkk له ٢٠ ی ئاداری ١٩٩٣ ناگره ستیکی یه کلا یه نه ی راگه یاندووه. به یارمه تی نهم ههنگاوه، جهژنی نه ورۆزی

کورد و کوردستان له به لکه نامه نه پښتنيه کانس نه مرکدا - کوردستانى نېران و تورکيا

نه مسالتي کورده کان له که شوه وایه کی نارامتر و به خوینپرژي که مته وه به پړوه چوو. بۆ سهرله نوی دلتیا کورده وهی ده ولته تی نانکارا و بۆ نه وهی جیهان بزانیته که کورده کان لایه نگرى ناشتین و و خوازیاری توندونیژی نین، نه م ناگرهسته جاریکی دیکه له ۱۵ ی نیسانی ۱۹۹۳ بۆ ماوه یه کی نادیار دریژ کرایه وه بۆ نه وهی ههنگاوگه لی سیاسى و ناتوندوتیژانه به راسته قینه ترین شیوهی خو ی به ره وپیش بهیته. به باوه ری من نه م ناگرهسته ده رفه تیکی ره خساندوه بۆ لیکتیگه یشتن و سه قامگیربوونی ناشتی له کوردستانی تورکيا و پیش له فرمیسکرژتنی دایکان و خوینپرژتنی رۆله کانیا ن ده گریته و ریگا به وه ده دات دیموکراسی قولتر له تورکيا ریشه دابوکتیت و یارمه تی ده دات به سه قامگیری سیاسى ناوچه. نه م ناگرهسته ریژ له یه کپارچه یی خاکی کۆماری تورکيا ده گریته و نه گهر به رده وام بیته، ریگا خوش ده کات بۆ برایه تی کورده کان و تورکه کان له سهر بنه مای مافی یه کسان که هه ندیکیان بریتین له:

- ۱- شوناسی کورد ده بی به فهرمی بناسریت.
- ۲- که لکه ره گرتن له زمانی کوردی به شیوهی زاره کی و نووسراوه ده بی بی به یاسایی.
- ۳- ده بی سه رجه م مافه کولتوریه کانی کورده کان به فهرمی بناسریت.
- ۴- به پړوه به رایه تی (سهریازی) ناوچه کوردنشینه کان ده بی هه لبه وشیتته وه
- ۵- (سیستمی) گوندپاریزی ده بی هه لبه وشیتته وه و چه ک بکریته.
- ۶- حیزیه سیاسیه کورده کان ده بی سه رجه م مافه یاساییه کانیا ن پییدریت.
- ۷- لیبور دنیکی گشتی بۆ سه رجه م به ندرکراوه سیاسیه کان ده ر بکریته.

۸- كه شوه و ايه كي كراوه ده بى پيكييت بۆ چاره سه ركردنى مه سه له كاني ديكه به شيوهى ناشتيخوازانه.

خۆشك و بريانى بهرپز

نهم كي شهيه، كي شهى نيوان خه لكى توركييا و اتا كورد و تورك نيه، به لكوو كي شهى نيوان كورد و ده ولته تى توركييا به كه له رووى سياسييه وه فه شهلى هيتاوه و ته سكيينه. نهم كي شهيه نه نجامى قهيرانى ديموكراسى توركييا به، چوونكه نزيكه ۲۰ ميليون كورد سووكايه تيان پنده كریت و حاشا له سه ره تايستين مافه كانيان ده كریت.

له جيهانتيكدا كه له راستيدا بووه به گونديكى جيهانى، نابى ناشتى ر ديموكراسى نيدي مايه نيه گهرانى بن. ناشتى و ديموكراسى هه موومانى به ره ولاى خۆى راكيشاوه و نه گهر راستگو بين، نه مرۆ رۆزى تيگه يشتن و ناشتييه له جيهاندا.

سياستان ده كه م

خاتون هافنير: زۆر سياستان ده كه م بۆ نهم ليدوانه جوان و ريكيپيكه.

نييمه ههروه ها زۆر خۆشحالين كه بهرپز بهرهم (نه جمه د) صالح لي ره نامادهيه كه نوينه رى كورده كاني عيراقه له ولاته يه كگرتووه كاني نه مريكا و پويه نديكارى سه ره كي نيوان بزووتنه وهى كورده كاني عيراق و ده ولته تى ولاته يه كگرتووه كاني نه مريكا و ههروه ها ميديا و كۆمه لگاي ناكاديميكي ولاته يه كگرتووه كاني نه مريكا به. بهرپز بهرهم صالح راويژكارى بالاي ري به را به تى كورده له بواري سياسته تى ده ره وه و وهك وته بيژى بزووتنه وهى كورد له له ندهن كاري كردووه.

زۆر سياستان ده كه مين بهرپز بهرهم صالح كه نه مرۆ لي ره له گه لمانن .

وتارى بهرېز دۆکتۆر(بهرهم) نه حمده صالح

به يانستان باش خۆشک و براياني بهرېز

پيش هممو شتيك ده مه ويت سپاستان بكم بۆ نهم دهرفته كه بۆ ئيمه تان ره خساند
تا له گه لتان گفتوگو بكم و دهرباره ي بارودۆخى دژوارى گه لى كورد به گشتى و
كوردستانى عيراق به تاييه تى قسه بكم.

دۆكتۆر ئيپستهين باسيكى ميژووى و چوارچيوه يه كى باس كرد كه ده كرېت
بارودودۆخى ئيستاي كورده كانى تيدا بيينين. نهو كيشانه كه نه مړۆ ولا تى كورد
ههيه تى و نهو بارودۆخه دژواره كه نه مړۆ كورده كان تيبكه وتوون، ريشه كه ي
ده گه پتته وه بۆ په ياننامه كانى ناشتى پاش شهري يه كه مى جيهانى. له روانگه ي
منه وه وهك كوردتيك، نه مه ناشتى بوو كه كۆتابى به هممو ناشتیه كان هينا.
بارودۆخى گه لى كورد لهو كاته وه له لايهن ريكه خراوى مافى مړۆ، ريكه خراوى
هليسينكى وهك كارنامه يهك وهسف كراوه كه پره له پيشيلكارى مافى مړۆ،
دهستگير كردن، نه شكه نجه كردن، كوشتنوبرين، شهري كيميائى، دهركردن،
دوورخستنه وه ي به كۆمه ل، ژيان له بارودۆخى زۆر چه پهل له ناو كه مپه كان، بيبه شبوون
له مافه نه تنيكيه كان وهك مافى به كارهيئنانى زمان و نه ده بيات و موسيqa و
كاو لكردنى گونده كان و شارۆچكه كان.

له ناكامى نهم بارودۆخه دا ، بهرخۆدانى و ناكۆكى بووه به يه كى له تاييه قه ندييه
زاله كانى ميژووى هاوچه رخى كورد. بهركه نار له رهه نده نه خلاقى و مافى
مړۆقييه كانى، مه سه له ي كورد بووه به فاكْتۆريكى ناسه قامگيركه رى سه ره كى كه

ناكام و نه نجامي جیدی بو نه زمی سه راسه ری ناوچه به دواوه بووه. نه م راستیه هه میسه پشتگړی خراوه یا به ته وای دانی پیدانه راوه، چونکه شیکاران و سیاسه تمه داران، مه سه له ی کورد به مه سه له یه کی زور لاهه کی له ناو ناوچه شاخاویه کانی کوردستاندا ده زانن که وایو له روانگی نه وانه وه نه وه نه ده نه م مه سه له یه له په راو پز دایه که ناتوانی هیچ کاریگه ریبه کی له سه نه ناشتی و سه قامگیری به رفراوانتری ناوچه هه بیته.

به لام ده مه ویت ناماژه به نمونه یه کی تاییه ت بکه م که بو هه موومان بسوود مه نه ده، چونکه نادره ستیوونی نه م هه لسه نگانده روون ده کاته وه. ناماژه به قوناخیکی نه م دواپانه ی میژووی کوردستانی عیراق ده که م. سالی ۱۹۷۴ ده ولته ی عیراق نه یویست داواکاریه کانی کورده کان بو توتونومی قبول بکات و سالی ۱۹۷۵ نه یوانی راپه رینی کورد له ریگای سه ربازییه وه تیگبشکیته ی، هه ریویه نیمتیا زیکی سه رزه مینی گه وه ی دا به شای نیران تا شا کوتایی به (یارمه تیدانی) بزورتنه وه ی کورد به یته یته. نه م ریکه که وتن نامه یه که به "ریکه که وتن نامه ی جهزایر" به ناوبانگه سالی ۱۹۷۹ له لایه ن سه دام حوسه ی نه وه هه لوه شایه وه و بووه و ه ی ده ستپی کردنی شه ری ۸ ساله ی کاولکارانه ی عیراق و نیران که له راستیدا پی شه که یه که بو بو داگیر کرانی کویت و سه ره لانی کی شه کانی نه م دواپیه ی که نداو.

خۆشک و برایی به پز، له روانگی منه وه نه م کی شه دواپانه ی که نداو تا راده یه کی زور له نه نجامی مه سه له ی نه ته وه یی کورده وه سه ربان هه لداوه. کورده کان سه رچاوه ی ناپاسته وخوی کی شه کانی ناوچه بوونه و نیستاش هه روان و یه کی له سه رچاوه کانی کی شه یه کی جیدین له رۆژه لاتی ناوه راست که وه زیرانی ده ره وه ی زه یزه کان و به

كورد و كوردستان له به لکه نامه نه پښه کانی نه مرکاډا - کوردستانی نیران و تورکبا

همان شیوه شیکاره سهر به خۆکان به شیوهی گونجاو مامدلهیان له گه لدا نه کردووه .
چهند دهیهیه ، دیپلوماته کان پیوچان له سهر مه سه له ی عهره ب- نیسراییل
چربونه ته وه و گه لی له مه سه له ناوچه ییه کانی دیکه له لایهن سیاسه قه داران و
شیکاران وه سهرنجی پندراوه، به لām مه سه له ی کورد پشتگوی خراوه و هیچ سهرنجیکی
پینه دراوه. زهیزه کان تنها کاتیك له گه ل کورده کان په یوه نندیان گرتووه که
ویستوویانه له ریگای که لکوهرگرتن له کورده کان وه داردست به شیوهی نهینی،
ههندی قازانج و بهرزه وهندی به دهست بهینن، وه گه رنا کاردانه وهی هاوبه شی هه موویان
نه وه بووه که کورده کان له خویان دور بخه نه وه.

له نه نجامدا، خۆشک و بریانی به پیز به بوچوونی من مه سه له ی کورد نه مپو
گه یشتووه ته قوناخیکی نه وه نه گرنه که نه گه ر پشتگوی بحریت، مه ترسی
نالۆزییه کی گه وهی له ناوچه ی نیمه لیده که ویتته وه. هیچ نه زمیکی سه قامگیر له
ناوچه دهسته بهر ناییت نه گه ر حساب بو نیگه رانییه کان و نامانجه نه ته وه ییه کانی
کورده کان نه کریت. له م چوارچیه وه دا من بارودوخی کوردستانی عیراقتان به وردی بو
شی ده که مه وه.

سهره لداننی ده ولته تی به عس و به ده سه لاته گه یشتنی سه دام حوسه ین بوو به خالی
سهره تای نالۆزبوونی په یوه نندییه کانی گه لی کورد له عیراق و ده ولته تی به غداد.
ده ولته تی به عس هه ولتی ده دا شووناسی کورد به هه موو شیوه یه ک تی کبشکینیت و
بی تاوینیتته وه و به خیرای زۆرتروه ده ستی کرد به جیه جیتکردنی به رنامه ی گۆرینی
دیوگرافیای کوردستان و عه شیرته عهره به کانی هینا و له ولاتی کورد له گونده
کوردنشینه کان نیشته جیتی کردن و کورده کانی له و ناوچانه ده رکرد. نه م کۆلۆزییه

كورد و كوردستان له به لگه نامه نه پښتنيپه كاني نه مريكا دا - كوردستاني نيران و توركييا

عده ربانه كم تا زور بوون به تايپه قه ندى هميشه يي سياسي كورد و له شپوهي هه لسو كه وتي ده ولته تي به غداد له گه ل كورده كان له ١٩٧٤ و ١٩٧٥ تا نيستا رهنكي داوه ته وه. له سهره تاي ده يي ١٩٨٠ كاتي كه سهدام بيني شه ركه ي دژي نيران باش ناچي ته پيش ، هه وليدا له گه ل كورده كان ناشت بيته وه، به لام جاريكي ديكه بالادهستي خزي نيشان دا و دهستي كرد به كاولكاري و كوشت و برين كه هيچكام له ده ولته تاني پيشووترى عيراق تا نه و كاته له و ناسته دا نه يان كرد بوو.

ده ولته تي عيراق له ١٩٨٧ و ١٩٨٨ به چكي كيميائي هيرشي كرده سهر گوند و شاروچكه كوردنشينه كان كه له نه غماميدا لانيكهم ١٠ هزار كس كوژران. له شالاو يكي بي ناو نيشاندا (به ناوي نه نفال- وه رگير) زياتر له ١١٨ هزار كس كوژران يا بي سهروشوين كران. سوباي عيراق ٤ هزار گوندي كاول كرد، زياتر له نيو ميليون كورد له زيدي خويان ده ركران و له ناو نه م به ناو "شاروچكه نو يانه" نيسته جي كران كه له راستيدا كو مه ليك شاروچكه ي نيستراتريك بوون كه له ريگايانه وه ريژيم ده يتواني خه لكه كه مان بخاته ژير چاوديري.

كه وابوو له نه غمامي نه م هه موو رووداوانه دا، زور جينگاي سهرسوورمان نييه كه كورده كاني عيراق راپه رپريان كرد نه و كاته كه سهدام حوسه ين له ناداري. ١٩٩١ له كويت ههره سي هيتا. نزيكه ي دوو ميليون كورد توقان و به ره و ناوچه شاخاوييه كاني توركييا و عيراق هه لته ان نه و كاته كه ديكتاتوري عيراق پاشماوه ي هيزه كاني خزي دژي كورده كان به كار هيتا.

نيستا كورده كان نيداره ي هه ري مي خويان دامه زرانده وه. سهره راي ده ستيوه رداني هاو به يمانان له به هاري ١٩٩١ و له نه غمامدا سه قامگير بووني بارودوخه كه، ريژيمي

بەئىس بە شىۋەيەكى زۆر جىدى درىۋە دەدا بە تۆقاندنى كوردەكان. تىزىكەى ۳۰۰ ھەزار كورد و توركىمان لە زىدى خۆيان لە كەركوك دەركراون و پىش لە گەپانەوہيان دەگرن. دەولەتى عىراق يارمەتى ترورىستەكان دەدات ھىرش بكنە سەر گوندە كوردنشينەكان و تەقىنەوہى ترورىستى لە شارو شارۆچكە كوردنشينەكانى دىكە ئەنجام داوہ. بۆ پىشگرتن لە گەيشتنى يارمەتى مرۆفدۆستانەى نىونەتەوہى بە كوردەكان ، دەولەتى عىراق گەمارۆيەكى ناياسايى توندوتۆلى خستووتە سەر نىدارەى ھەرىمى كوردستان و سوپايەكى ۲۰۰ ھەزار كەسى لە پال سنوورەكانى مۆلداوہ.

سهره‌پای نهو نه‌هامه‌تییانه که سه‌دام حوسه‌یین به‌سهر کورده‌کاندا هیناویه، هه‌ستیکی یه‌کیته نه‌ته‌وهیی له نیو کورده‌کانی عیراق دروست بووه که له میژوودا بی‌وینه‌یه. نه‌وه دوو ساله گه‌لی نیمه بو‌یه که‌عجار له ته‌وقی ده‌وله‌تی به‌غداد رزگاری بووه و توانیویه بگات به مافی به‌ری‌وه‌بردنی ده‌وله‌تی خو‌ی و نه‌مه‌ش به‌لینیک بوو که‌هاویه‌مانان دوا‌به‌دوای شه‌ری یه‌که‌می جیهانی دایان‌بوو به کورده‌کان.

له مانگی گولانی سالی رابردوو، یه کم ههلبژاردنی نازاد له میژووی گهلی کورد له کوردستانی عێراق به پێوه چوو که له لایهن چاودێره نێونه تهوه بیه کانه وه ههلبژاردنیکی نازاد و دادپهروه رانه وه سف کراوه. پارلمان و نیمچه حکومه تیک وه رێبه رایه تیه کی سکولاری کورد پێکهاتوه. نهم رهوته دیموکراتیکه له کوردستانی عێراق ده توانی ببی به پیشه کییه ک بو چاره سه ریه کی به رفراوانتر بو قهیرانی سیاسی له عێراق و له راستیدا ده توانی ببی به هه وینی دیموکراسی زاسیۆنێکی سه راسه ری له ولاتی عێراق.

خۆشك و براییانی بهرێژ

به بۆچونی من بزووتنهوهی کورد له عێراق هم له بواری سکولاریبون و هم له بواری دیموکراتیبونوه، بهو پێگه نیستراتژیکه که ههیهتی دهتوانی یارمهتی بدات به سهقامگیربوونی ناوچهی ئێمه و تایبهتمندییه دیموکراتیکه که ی غهوهیه که بۆ خهڵکی دیکه عێراق. رێبهرایهتی کورد به پهیرهکردنی تێروانیی پراستی نهزمی ناوچه و لهسهر بنهمای بایهخه دیموکراتیکهکان و ریزگرتن له مافی مرۆڤ، ههولێ داوه دهوێکی سوودمهند له سیاسهتێکهانی ناوچه بگێرێت و روونی بکاتهوه و بیسهلمییت که نابێ ئاماژهکانی کوردهکان وهك ههڕهشهیهك بۆ دراوسێکانمان سهیر بکریته. بۆ گهیشتن بهم ئاماژه پهیهههنگهلی باشی لهگهڵ تورکیا دامهزراندوه و سنوورهکانی لهگهڵ تورکیا پاراستوه و چالاخانه یارمهتی داوه به راگهیاندنی ئاگرهست له لایهه pkk وه بهو هیوایه که لیکتیگهیشتنیکی باشت لهنیوان دهولهتی ئانکارا و کوردهکانی تورکیا هان بدات. پهیهههنگهکانی نیوان رێبهرایهتی کورد له عێراق و دهولهتی تورکیا بهقازانج بووه و پێشکهوتنی گرنه و بهرچاوی بهخۆه بینیه، سههرهپای بوونی کۆمهلیک گیروگرفت و ههستیاریتی ده رکپێکراو. تورکیا دهوێکی گرنگی بینیه (و بهردهوامیش ده بیییت) له ههوله نیونهتهوهیهکان بۆ یارمهتیدانی گهلی کورد له عێراق.

ئهو ئهرکه که لهسههرانی رێبهرایهتی کورده له عێراق (که هیوادارم تورکیاش ههروا بیته) نهوهیه که ئهم پهیهههنگه و دیالۆگه زیاتر په رهپێدات به شیوهیه که بواری بۆ دیموکراسی و سهقامگیری ناوچهی دراوسێمان خۆش بکات و ئهم بواره زیاتر به رهوپێش بهریت.

له مه زیاتر خوشك و برایانی به پێژ به بۆچوونی من دهووری كورد له عێراق یه كلیسیكه رهوهیه بۆ سهقامگیری درێزخایه ن له ناوچهی كهنداو. ئاسایشی كهنداو بهوه گرتدراوه كه بهشیوهیهکی زۆر ههستیار نهزمی سیاسی له عێراق سههرلهنوی دابریژیتتهوه به شیوهیهك كه دیکتاتۆریکی دیکه وهك سهدام حوسهین جاریکی دیکه نهتوانی بگات به دهسهلات. بۆ گهیشتن بهم ئامانجه، رێبهرایهتی كورد، نهندامیکی چالاکی " كۆنگرێسی نیشتمانی عێراق" ه كه ریکهراویکی سهرپهنایه بۆ ئوپوزیسیونی عێراق. ئێمه ههول دهدهین یاسایهکی دیموکراتیک و پلورالیستی له عێراق دابنێن كه تییدا مافه تاکه کهسی و بهکۆمهلهکانی خهلکی عێراق به فهرمی بناسریت.

بۆ نهوهی ئێمه یارمهتیدهر بین بۆ چهسپانی نهزم، سهقامگیری و دیموکراسی ناوچه، کوردهکانی عێراق دهبی زیندووین و نهفوتین. 4. میلیون کهس که له ناوچهی خودموختاری کوردستان دهژین، لهژیر باری گهمارۆی ناوخۆیی دهولتهی عێراق و ههروهها گهمارۆی نهتهوه یهکگرتوهکاندان. گهمارۆی ناوخۆیی که لهسالی 1991 وه دهستی پێکردوه ناهێلێت پێداویستییه سههرهکییهکان وهك خۆراک، دهراودههرمان و سووتهمهنی بگاته ناوچهی کوردنشین و بارودۆخێکی دژواری دروست کردوه بۆ خهلکی ناوچهی ئێمه، به تایبعت له وهزری زستاندا.

زێدهباری نهم گهمارۆ ناوخۆیی، دهولتهی خودموختاری کوردستان له ژیر باری گهمارۆی نهتهوه یهکگرتوهکانیشدايه که دژی عێراق به گشتی دایناوه. نهم گهمارۆیه که بۆ تهمهیهکردنی رژیمی سهدام حوسهین بههۆی داگیرکردنی کویت دانراوه، پێش لهوه دهگرت که (کوردستان) دهستی بگات بهو قهتهعاته یهدهکی و

كه لويهل و پيداويستيانه كه زور پټويسته بۆ بوژاندنه وهی پيشه سازي ناوچهی خۆمان و بووه به كهنوكۆسپي جیدی له سهر بوژاندنه وهی نابووری ئيمه و چاك كردنه وهی ژيرخانی نابووريمان كه له نه غجامي شهردا و به هۆی سياسه تی به نه نقهستی رژيمي به عس بۆ كاولكردنی زياتر له ٤ هزار گوند و شارۆچكهی كوردستاني عيراق، به تهواوی ته پيوه.

به ههرحال گه وهره ترين مه ترسی بۆ ناوچهی كوردنشين، بوونی ژماره يه کی يه كجار زور له هيزه كانی ده ولته تی عيراقه له پال سنووره كانی ئيمه دا. هيزه كانی عيراق به تانك، تۆپ و چه کی قورسی ديكه هه ره شه له سه رزه ميني كوردستان ده كهن. هيزی ههوايی عيراقيش هيزش ده كاته سهر هيزه كورده كان كه ته نها چه کی سووكيان پييه و له وانه يه نه توانن بۆ ماوه يه کی زور له به رامبه ر هيزشی عيراق رابوه ستن. له نه غجامدا كۆره ويکی به كۆمه لی ميليونی ديكه به ره و سنووره كانی توركييا و نيران دروست ده يیت كه كۆمه لگای جيهانی ناچار ده كات ديسان له گه ل كۆره و و ناواريه يه كه ی نيسانی ١٩٩١ به ره وروو بيته وه.

نه وه كه پيش له هيزشی عيراق بۆ قه له مپه وهی كورده كان ده گريت، بوونی هيزه هاوپه يانه كانه كه له خاکی توركييا وه ئوپه راسیونی "دابينكردنی حه سانه وه" نه غجام ده دن. به هۆی بوونی نه م هيزه پاريزه ره له باشووری رۆژه لاتی توركييا، سه دام حوسه ين ناتوانيت هيزش بكاته سهر ناوچهی كوردنشين. به ههرحال داها توی كاری نه م هيزه پاريزه رانه ديار نييه چونكه نازاين نایا هاوپه يانان دريژه به م كاره ده دن و نایا ده ولته تی ئانكارا نيزن به وه ده دات نه م هيزانه له ناو خاکی توركييا بميننه وه. نه م مه سه لانه مه ترسی نه وهی بر دووه ته سه ره وه كه رتيبه ری عيراق وه سه سه يیت و ده ست

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پیتییه كانی نه میركادا - كوردستانی نیران و تورکیا

بدات به کاریکی (مترسیدار) که تاییه تمندی دهسه لاته که یه تی. بۆ پاراستنی کورده کان له بهرامبهر نهم مترسییه، هاوپه یانه رۆژئاواییه کان و دهوله تی تورکیا ده بی بریاری نهوه بدن که ههتا کاتیك سهدام حوسهین و رژیمه که ی مینیّت ، کاری هیژه هاوپه یانه کان درێژه ی بیّت.

خۆشک و برایانی به پێژ

به بۆچوونی من مه سه له ههم بۆ زه پێژه کان و ههم بۆ دهوله تانی ناوچه نهوه یه که نایانه ویت پوتانسییه لی کۆمه لگای کورد وهك جه مه سه ریکی ناسایشی ناوچه په ره پێده ن. مه سه له که ده رک کردنه بهو ده وه ئیستراتژی که که کورده کان ده توان بیگێژن بۆ هاندانی سه قامگیری، دیموکراسی و رێزگرتن له مافی مرۆڤ. سه رنه که وتن له ده رک کردن بهم (راستییه) بیگومان باز نه ی توندوتیژی و دلّ به قی له ناوچه کانی دراوسێمان دروست ده کات. کورده کان ده توان و ده یانه ویت ده وری نه رینی خۆیان وهك سه رچاوه ی ناکوکی و ناسه قامگیری له رۆژه لاتی ناوه راست وه لاره بنین. کورده کان ده یانه ویت بین به شه ریکی هیژه دیموکراتیکه کانی ناوچه که مان بۆ دروست کردنی نه زمیکی نوی و نه منتر. بۆ گه یشتن بهم ناما نه، خۆشک و برایانی به پێژ به بۆچوونی من پشتیوانی له دیموکراسی ساوای کوردستانی عێراق شتیکی زۆر پێویسته .

سپاستان ده که م.

خاتوون هافنیر: زۆر سپاس به پێژ (به ره هم) صالح

ده مه ویت ناگادارتان بکه مه وه ك خاتوون له یلا زانا لی ره ناماده یه که نه ویش نه ندامی "پارتی کاری گهل" و نه ندامی نه غجومه نی بالای نیشتمانی تورکیایه (مه به سستی

پارلمانی تورکیایه-وهرگیږ. نیمه زور خوشحالین که خاتون زانا توانی له ناو نیمه ناماده بیت و لهوانه بیهویت له دریځی گفتوگوکه ماندا په یوه ست بیت به نیمه. پش نهو هی دهست به کاری خومان بکهین نایا هیچکام له به شداریوان دهویت وهلامی نهو خالنه بداتهوه که تا نیستا باس کرا؟

به پږ نیستهین: ریگم پږدن بگه پږمهوه بۆ نهو پرسیاره که له کوتایی بهشی په که می قسه کاغدا خسته پروو و به پږ (به رهم صالح) یش له کوتایی قسه کانیدا روشنایی خسته سر. به بۆچوونی من مه سه له یه که هه موو نهو که سانه که له گه ل سیاست ټکه ل، له گه لیدا روو به پروو- چ له واشنگتون، چ له نانکارا یا هر شوینیکی دیکه- نهو به که مه سه له ی شووناسی کولتوری په کی لهو مه سه لانه به که دهوانین نیستا کومه لیک خالی هاو بهشی ټیدا بدوزینهوه. مه به ستم نهو به که له م چند ساله ی دوا پیدا باس و گو فتوگو له سر مافه کولتوری به کان، مافه زمانیه کان و هتد، زور بووه و به بۆچوونی من کومه لیک ریگا چاره ی بۆ به دی ده کریت.

مه سه له ی دیموکراسی، دامه زراوه دموکراتیکه کان و سهروه ی خاک زور کار ده کاته سر من و له کوتایی وتاره که شه مدا پرسیار ټکم خسته پروو ده باره ی نهو ی روانگه ی نیمه چیه و خاله هاو به شه کاغان کامانن. نازانم نه گهر هه ر کام لهو دوو به پږه که لیږه به شدان، به قازانجی نه م دانیشننه و ههروه ها کومیسین و ستافه که ی و ههروه ها خودی من قسه بکهن، روانگه یان چی ده بیت به نیسبه ت هاوکاری و پږه که کارکردن؟. من ناگادارم که نه م دوا به بۆ په که مجار کورده کانی تورکیا، عیراق و ولاتانی دیکه و کورده کانی سر به ریکه خراوه جوړا و جوړه کان پږه که دیداریان کردووه و لانی که پږه که قسه یان کردووه. ۵۰ سال له مهو بهر که س شتینکی

وای پشبینی نه ده کرد، چ بگات به ۱۰ یا ۱۵ سال له مهو پیش. به بۆچوونی ئیوه پاشان چی ده بیئت؟

به پرتز نه همد تورک: وه کوو هه موو گهلانی جیهان، ئیمه ی کوردیش ده مه ناویت له نازادیدا بژین به لام لهو راستیهش ناگادارین که نزیکه ی ۶.۶۰ بیلین کهس له جیهان ده ژین که تنها ۱,۷۲ بیلین کهسیان نازادن. ئیمه لهو تیده گهین گۆرینی سنووری ولاتان ناسان نییه و ده زانین که باشرین رینگاچاره بۆ ئیمه له ئیستادا نه وه به که له سر بنه مای مافی یه کسان و له ناو سیستمی فدراسیونیکی دیموکراتدا له چوارچێوه ی نهو ولاتانه دا بمیننه وه که تییندا ده ژین.

به پرتز به ره هه م صالح: ده مویت بلیم به نیسبه ت بارودۆخی کوردستانی عێراق به تایبه ت، مه سه له ی ئیمه مه سه له ی مافی کولتووری نییه چونکه له کرده وه دا کورده کانی عێراق هه ندی جار له مافه کولتوورییه کانیان چێژیان وه رگرتووه. ههروه ها مافی نۆتۆنۆمی کورد له عێراق له یاسای بنه په رته ی عێراقدا گونجی بنه دراوه، به لام هه مووی نه مانه پیشی لهو نه گرتووه که ده ولته ی عێراق، ده ولته ی سه دام حوسه ین نهو کرده وه یه نه عجم نه دات که ئیمه به ژینوساید و قه لآچۆکردنی گه لی کوردی ده زانین.

به بۆچوونی من مه سه له که نه وه یه که هه ول بدریت بۆ چاکسازی له ناو سیستمی سیاسی عێراق و دابینکردنی گارانته ی گه وره تر له له یاسای بنه په رته ی عێراقدا بۆ نه وه ی ره فتاری ده ولته ی عێراق جیاواز بی له گه ل نهو ره فتاره که تا ئیستا کردوویه تی. من نامه ویت نه م کاره به ده ستی که م بگرم. له روانگه ی ئیمه وه وه ک بزوتنه وه ی کورد، دیموکراسیه یه کی پلورالیسته ی و سیستمی فدراسیون ده توانی بێ به

خالي وهرچرخان بو داهاتوومان. نه مه نهو شته په كه نيمه به شونيدايڼ و هست ده كه مين تيدا به نارامي و ناسايش ده ژين. به بو چووني من ، كيشه ي پيشه پروي نيمه نهويه كه له وه دلنيابڼ كه نه مه ريگا چاره په كي متمانه پڼكراو ده بيت و دان به و گړوگرفت و كيشانه دا بنين كه له سهر ريگاي گه يشتن به م نامانجه دا هيه.

به لام هه لسه نگاندي نيمه نهويه كه باشرين و كاريگه رترين ريگا چاره بو نامانجه نه وه ويه كاني كورد له عيراق نهويه كه هه ول بدات بو عيراق تيكي فيدرالي په كگرتوي ديموكرات كه تيدا ماف و نامانجه كاني گه لي كورد وه دي بيت.

خاتون هافنير: نه گهر پرسيارم ليتان كرد، داواتان ليده كم بينه پيشه وه. نه م قسانه ي نيوه تو مار ده كريت، بويه زه حمت نه بيت خوتانمان پيناسينن و نه گهر سهر به ريك خراويكن، ناوي ريك خراوه شان پيبلين.

به بو چووني من له په يوه ندي له گه ل نهو مه سه له په كه خالي هاوبه شي كه مينه ي كورد له هه مووي نه م ولا تانه دا چيه ، وادياره وه لامه كه ي نهويه كه كو مه ليك كه س ده يانه وي ت نا لوكوړي ديموكراتي كه له ناو نه م ولا تانه دا روو بدات و كو مه ليك كه سي ديكه ده يانه وي ت سنووري نه م ولا تانه بگوړن.

له عيراق، دوو حيزي سياسي سهره كي كورد به به هايه كي گران پشتيواني له هه لمه تي سه بازي گرنگي توركي له ناوچي كوردنشين ده كه ن كه له بنه رته دا بو له ناو بردني pkk نه بډام ده دريت (نه گهر له هه له دام، به ريز به ره م صالح جه نابت ده تواني پاشان نه م مه سه له په شي بكه يته وه). نيا نه م به هايه كه كورده كان ده يده ن، بو به ده سته يناني پشتيواني ده وله تي توركي ايه ؟

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پښتېه كانى نه مړيكاډا - كوردستانى نږان و توركييا

به پرتز بهرهم صالح: له راستيدا هيچ چالاكيه كي سهريازي توركييا له كوردستانى عيراقدا نيهه كه ريبهرايه تى كورد له عيراق پشتيوانى ليپكات. ئيمه نه وه به فهرمى قبول ده كه مين كه ريبهرايه تى كورد له عيراق يا حكومه تى ههرمى كوردستان حكومه تى كي دؤفاكتويه له باكوورى عيراق و نركى ئيمه يه كه سنوره كانان له گهل دراوسپكانان: پيارتزين.

ئيسنا كومه لىك ههل دهرت بؤ پاراستنى سنوره كانان و كومه لىك پښهات روى داوه كه تيدا سوپاى توركييا هيرشى كرده وه، به لام نهم هيرشانه به هاوكارى يا به هاوانهنگى له گهل ريبهرايه تى كورد له عيراق نه نجام نه دراوه.

هيچ گومان له وهدا نيهه كه توركييا له ميژه پيداگرى له سهر نه وه دهكات كه دان به ريبهرايه تى كورد له عيراقدا نانيت. توركييا به دلنياهه وه ريبهرايه تى كورد له عيراق به شتىكى جىدى نازانيت، مه گهرنه وه كه ئيمه به شيويهك رهفتار بكه مين كه نيگهرانييه رهواكانى توركييا له پهيوه ندى له گهل ناسايشى سنوره كانان پيارتزين و به بهرپرسياريتيه وه ههلسوكه وت بكه مين و نهو پهيامه به دراوسپكانان بگهيه نين كه ئيمه ههره شه نين بؤ ناسايشى نه وان.

خاتون هافنير: سپاس به پرتز بهرهم صالح
به پرتز نه حمد تورك ئيوه ده تانه وىت وه لام بدهنه وه يا شتىكى ديكه به سهر نهم قسانه دا زياد بكهن؟

به پرتز نه حمد تورك: به بؤچونى من نهم شه ره شتىكى خراپه. ئيمه ده زانين توركييا وهك مهترسى سهرى pkk دهكات. ئيمه ههروه ها ده زانين كه له روزه لاتى ناوه راست ، هيزه كانى ناوچه پييان خوشه ئيمه شهريان بؤ بكه مين نه نه وه كه خويان بؤ خويان

شهر بكن. نهم شهره كۆمهليك هۆكاري ههيه. يهكي له هۆكاره كاني نه وهيه كه روانگه و بېرېوچوونه كاني رېبه رايه تي كورد له باكوور و باشووري (كوردستان) جياوازه، روانگه فلهسه فييه كاني باكوور و باشووري كوردستان له بنه پته دا له يه كه جياوازن. ئيمه له سهر نهو باوه ريهين كه توركييا ده وريكي ناعيلاجيانه ده گيريت له به گه ژيه كتر داداني كورده كان لهم پهيوه ندييه دا.

خاتوون هافنير: سپاس

پيمخوشه دهست به مشتومره كه مان بكن، نه گهر به شداربوواني ديكه پيان خوشه قسه بكن تكيه هه لسن و له پشت ميكرؤفؤنه وه قسه بكن.

به ريز هانيز: نامه ویت دهستی خۆم بچمه پيشه وه، به لام ريگم پيښه، به هه موو دوسته كانان كه له توركييا هاتوون، بلنم "خوش گهلدين" (به خير بيتن) و "سلام عليكم". ئيمه خوشحالين كه ئيوه ليژهن و گوي بۆ نهم مه سه له گرنگه بنه ريه تيه ده گرن كه له به شتيك لهم جيهانه له گه لتي روبه رووين.

من ناوم "فرید هانيز" ه و سه رۆك و به رپرسی "نه نجوومه ني دوستايه تي نه مريكا - توركييا" م. ئيمه ته نها يه كه نه جينداي سه ره كي مان ههيه، نه ویش ناشتييه. ئيمه ده مانه ویت له پهيوه ندي له گه ل سياسي، بازرگاني، كولتور و هتد خه لك پهروه ده بكنين. ئيمه به ته واري پشتيواني له گه لتي لهو بېرۆكانه ده كهين كه نه مړۆ ليژه ده يييسين.

به تاييه ت ده مه ویت ناماژه به خالتيك بكم و پاشان پرسياريتكتان ليده كم. خاله كه م نه وهيه كه خوشحالتم به بينيني نوينه راني "مه جليس" و اتا كۆنگريسي توركييا ليژه كه نوينه ري "حيزبي كاري گه ل" ن و ههروه ها نوينه ري كورده كاني

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پيښه كاني نه مريكادا - كوردستاني نړيوال و توكيا

روژه لاتى توركيان. به بچوونى من نه مه هنگاو يكي گرنگه بهر وپيښ، به لام له گه ل نهو قسه يه به پريز "تورك" دا نيم كه ده ولته تى توركي ده ولته تى كى فشه لطيراوه و تهسكبينه، نا وا نيه. من ته نها ده مه ویت نه م خاله سهر راست بكه ومه وه و خوشحال ده م كه له باره ي نه م مه سه له يه به شيوه ي تاكه كه سى له گه ل هه موو كه سيك قسه بكه م.

پرسياړه كه م نه وه يه كه نايانابوورى باشوورى روژه لاتى توركي له نه نجامى پروژه ي ناو GAP له باشوورى روژه لات و شوينه كاني ديكه باشت نه بووه و له نه نجامدا نابوورى ديار به كر و شاره كاني ديكه كه پيشتر ناماژه يان پيكر، باشت و خوشبختو تر نه بووه؟.

من زور ژياوم و له گه لى شه ردا به شداريم كړدوه كه پيمخوش نيه ناويان به م، به لام ده مه ویت نه وه بلنم كه له زوره ي نهو شوينه نه كه له رووى نابووري به بارود خيكي باشيان هه يه، خوراكي باشيان هه يه، مندا له كان ده توان بچنه قوتابخانه و ده توان دهنگ به دن، نيجه شه ر نابنين. پرسياړى من له م كوښونه وه يه و به تايبه ت له به ريز نه حمده تورك و به ريز نپسته ين و هه موو به شداوانى ديكه كه ناگادارى بارود خه كن، نه وه يه كه نايان له م بارود خه دا نابوورى پيشده كه ویت و نيجه ده توان چى بكه ين بو نه وه ي تا نهو ناسته پيشبكه وين كه كه مينه ي كورد و كه مينه كاني ديكه به خوشى و شادى بوين؟ سپاس.

خاتوون هافنيژ: سپاس به ريز هاي نيز

به قسه كاني به ريز نپسته ين ده ستيپده كه ين كه تازه له توركي گه راوه ته وه.

بهريز ئيپستهين: يه كه م، به د لنيابيه وه من له گهل هه لسه نگانده كه ي بهريز "فريد" دام كه نهو شويانه كه نابوريه كي بهريزيان ههيه و سيستمكي سياسي سه قامگيريان ههيه و خه لكه كه يان خو شبريئون، له چاو شويته كاني ديكه كه متر ناكوكي و كي شه تيياندا سهره له ده دات.

دووه م، به بچروني من هه موو نهو كه سانه كه ليتره ناماده ن و بو خوتاز، (مه به ستي نه حمده توركه - وه رگير) باش ده زانن كه له ده سالي رابردودا و پيش نه وه ش، ده ولته تي توركييا هه ولي داوه كه نه ته نها به نداو دروست بكات و سيستمي ناوديري و كارها له باشووري روزه لالت وهك بنه مايهك بو پيشكه وتني نابوري داين بكات، بهلكووپرياتيكي سياسي شي ده ركردووه بو هانداني پيشكه وتني نابوري چونكه له سر نهو باوه رپهيه كه نه مه مه سه له يه كي يه كلاييكه ره وهيه بو كه مكر دنه وه ي ناكوكيه كان و ده سته بهر كردني سه قامگيري. من نامه وي ت پيشبيني نه وه بكه م كه له 5 سالي داهاتودا داهاتي نابوري راسته قينه ي خه لك ي نه م ناوچه يه چون ده بيت، نه مه مه سه له يه كه كه ري كخراوه كه ي نيوه تاوتويي ده كات و هه ول ده دات چالاكي له وي هان بدات.

له كوتاييدا نه گهر نيتمه ده رباره ي بارودوخي توركييا قسه بكهين ، بي له بهرچاو گرني نه وه كه نايا هه لويسته كه ي بهريز نه حمده تورك و سياسي ته كاني حيز به كه ي قبول بكرت يا نا، له گهل نه حمده تورك وهك نه ندا ميكي فرمي پارلماني توركييا مامه له ده كهين كه به نازادي هه لبري دراوه و نوينه ري گه ليكه كه روانگه و بربو چوونه كاني ته وه ري نه م مشتمو مپهيه .

پرسپاره كهم نهويه كه ئتوه يا كه سانى ديكه كه ليتره به شدارز، چ جۆره هه لسه نگاندينكتان ههيه ده باره ي بنه ماكانى خوشبهختى و ناشتى و له كۆتاييدا ده باره ي كيشه كانى ديكه كه ده بى مامه لمان له گه لدا بكرىت و چاره روانى چ جۆره سهركه وتنىك ده كهن لهم سهرمايه گوزارييه به رفراوانه دا. ههروه ها ده بى نهوه بزاني (و) ههروه ها ده ولته تى نانكاراش ده بى بزاني (ت) كه كۆمه لىك مه سه له ي ديكه ههيه كه په يوه ندى به ژيان و شوناسى خه لكه وه ههيه.

له په يوه ندى له گه ل توركيا و ناوچه ي ده وروبه رى، هه لسه نگاندى نهم مه سه له يه بۆ ميژوونوسان ناسانه چونكه گه لى لهم مه سه لانه به دريژايى ميژوو گه لى جار دووپات ده بنه وه، كه وابوو ئيمه نامرازيكمان ههيه بۆ نه وه ي هه لىانبسه بگيئين. بۆ سياسته داران كيشه ي سهركه ي نهويه كه نهو مه سه له كۆنانه ديسان سه ره له بده وه. هيوادارم نه مپۆ ليتره لانىكهم ده رفه تىك بۆ هاوكارانى به شدارم بره خسيّت تا له روانگه ي خۆيانه وه مه سه له يه ك شى بكه نه وه كه له راستيدا يه كجار ئالۆزه و به ناسانى شروقه ناكريّت.

خاتوون هافنيّر: به پيژ نه حمده تورك پيتاغۆشه لهم په يوه ندييه دا شتيك زيا، بكه ن؟ به پيژ نه حمده تورك: منيش له گه ل نهو بۆچونه دام كه خوشبژيوى نابوررى، ناشتى له گه ل خۆى دينيّت به لّام كيشه يه كى سياسيش له ناوچه ههيه. نهم كيشه يه له سهرووى خوشبژيوى نابورريدايه و پيش له گه شه كردنى ديموكراسى ده گريّت. كورده كان بۆ ژيان شه ر ده كهن. كاتيّك كه هيج سه قامگيرييه ك له نارادا نيه، ويند كردنى نه وه زه جمه ته كه له داها توودا (له رووى نابورريه وه) خوشبژيو بين. نارامشى فيكر و زهين له ده ولته مندبوون (له رووى نابورريه وه) گرنگتره. لهم په يوه ندييه دا

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پېښه كاني نه مړيكاډا - كوردستاني نيران و توركييا

نمونه يه كتان بۇ باس ده كم: ۳۰٪ نوتى توركييا له كوردستان بهرهمده هينريت، ۵۰٪ نوتى نهو بهنداوانه كه كارها بۇ شاره گوره كاني توركييا بهرهمده هينن له كوردستاندان. ههردوى نهم بهرهمانه (ناو و كارها) ده گوازي نهوه بۇ روژناوای توركييا بۇ خوښبژيتوى روژناوای توركييا. نهو ولاتانه كه دهوله مهندين و سه قامگيرن، ده بى پيش له ههموو شتيك كيشه سياسييها كانيان چاره سر بكن.

په ياميكيشم هيه بۇ سهروكى نه غومهنى دوستايه تى نه مړيكا - توركييا. ده مهويت جاريكى ديكه سرخجتان بهرهلای نهو مه سه لهيه رابكيشم كه بۇ دهوله تى توركييا فهشلى هيناوه و تهسكبينه. نزيكه ۶۴۰ روژنبر، وهزشقان، نووسه و گورانيبيژى كورد كه هيچ چالاكييه كى چه كداريشيان نه كردهوه، له توركييا كوژراون. من خوم دوو خول نه ندامى پارلمان بوومه، ۶ مانگ و نيو له بهنديخانه تى توركيادا بوومه و له بارودوخيكى پيس و چه په لدا ژيانم كردهوه. با ئيمه راستيه كان ببينن. لهو ولاتانه كه سوپا به سهر سياسه تدا زاله، زه همه ته بتوانن بليين نهو ولاتانه ديموكراتن. نهو كه سانه كه دان بهم راستيه دا نانين يا دهرك به سياسه ته كاني توركييا ناكهن، ناتوانن نهو هيزه نادياره ببينن كه سوپايه. كۆمارى توركييا له ماوهى نهم ۴۸ سال ژيانه خويدا له ژير دهسه لاتی سوپادا بووه. سى كوديتای سهريازى له توركييا روويداوه و له نه غاميدا سى دهوله تى سهريازى جينگای دهوله ته به ديموكراسى ههلبژيردراوه كانيان گرتوه تهوه، كه وابوو به له بهر چاوگرتنى نهم رابردوهى كۆمارى توركييا، ههركهس بليت ديموكراسى له توركييا هيه، مرؤفئيكى ساويلكهيه. سپاس خاتون هافنير: فهرموو دوكتور (نجم الدين) كريم.

كورد و كوردستان له به لگه نامه نه پيښه كاني نه مريكا دا - كوردستاني نيران و توركييا

به پرتز (نجم الدين) كريم: من (نجم الدين كهريم)م له كۆنگريسي نه ته وه يي كورد. من ته نها ناماژه به دوو خال ده كه م: خالي يه كه م په يوه ندي به كورده كاني نيرانه وه هيه كه نه مړو ليړه نوينه ريان نيه ، چونكه پانيله كه ي نه مړو ده باره ي بارودوخى كورده له هه موو پارچه كاني كوردستان.

۷ ميليون كورد له نيران ده زين كه له مافه بنه په تيه كاني خويان بيه شن. له نيرانيش، هر وهك توركييا، په روه ده به زمانى كوردى له قوتابخانه كاندا نيه و هه چنه كه كتيب به به زمانى كوردى به پيژيه كي زور بلاو ده بيتته وه، به لام سهركوتيكى بهرچاو له نارادايه. هه مواتان ناگادارى كارنامه ي مافى مرؤفى نيران. هر نه م مانگى رابردووه هيزه كاني نيران هيرشيان كرده سر بنكه كاني سهركردايه تى حيزبى ديموكراتى كوردستاني نيران كه له كوردستاني عيراق بوون كه به ناو هه ريمى دژه فرينه و هه ريميكى نارامه بو كورده كاني عيراق. بومباران و هيرشى هيزه كاني نيران بووه ته هو كوراني ژماره يه كي زور لهو سهدان كه سه (كه ناوارةن) له ناوچه كاني ديكه نيسته جى بوونه و ژماره يه كي زورى ديكه جاريكى ديكه ناوارة بوونه ته وه. ويستم سه رنجتان بهر هولاى نه م بارودوخه رابكيشم. كورده كاني نيران داواى ديموكراسى بو نيران و خودموختارى (بو كوردستان) ده كه ن له چوارچيوه ي نيراندا. نه مه داواكارى ريبه رايه تى كوردى نيرانه و قه د ئالوگؤرى به سه ردا نه هاتووه.

خاليكى ديكه كه ده مه ويت باسى بكه م په يوه ندى به پرسياره كه ي به پرتز "نيپسته ين" وه هيه كه چاره نووسى كورده كان به چى ده بيت. من وه كو نوينه رى ريكه خراويك كه كورده كاني هه موو پارچه كاني كوردستان له خو ده گريت كومه ليك

زانباری و ناشنایه تیم ههیه له گهڵ هه موو پارچه كانی كوردستان به لām تهنها ده مه ویت تا نه وشوینه كه په یوه ندی به كوردستانی عێراق وه ههیه، ئاماژه به خاڵێك بكمه* .
پێموایه له رووی میژوو یه وه، كوردستانی عێراق غه و نه یه کی بی وینه یه چونكه له رووی میژوو یه وه به شێك نه بووه له عێراق به لكوو تهنها به هۆكاری نابووری و سیاسی له سه ره تای ده یه ی ۱۹۲۰ بۆ پێكهێنانی ده وله تیکی نوێ لکیندرا به عێراق وه. نهم ده وله ته تازه دروستكرا وه ی عێراق قه د ریزی له مافی مرۆڤ نه گرتوه و قه د نوینه ری. سه رجه م خه لکه که ی نه بووه .

ههروه ها كه دۆكتۆر به ره هم صالح ئاماژه ی پێكرد ، كورده كان ژینوساید كراون، سه ركوت كراون و ناوچه ی كوردنشین نه ته نها به ده ستی ده وله تی سه دام حوسه ی ن ، به لكوو به ده ستی ده وله تانی پێش نه وه ش (هه رچه ند له ئاستیکی كه مێردا) به ته واوی كاو ل كراوه . ههروه ها له كوردستان كۆمه لێك په یان نامه و ریکه که وتن نامه له نێوان ده وله ته كولونیالیسته كان و ده وله تانی ناوچه واژۆ كراوه كه به روونی دانی به مافی چاره ی خۆنووسینی كورده كانی عێراق دا ناوه، به تاییهت په یان نامه ی "سیفەر" كه رینگای به كورده كان ده دا ده وله تی سه ربه خۆی خۆیان دا به زرێن و به له به رچا و گرتنی نه وه ی كه كورده كان دوا به دوا ی شه ری (یه كه می) كه ندا و تا ئیستا ژینوساید ده كرتن و سه ركوت ده كرتن، به بۆچوونی من دامه زاندنی ده وله تیکی سه ربه خۆی كورد له عێراق ده بی وه ك بیروكهیك به ریتته به ر باس و گف تو گوۆ.

* ده بایا دۆكتۆر نجم الدین کریم باسی كوردستانی رۆژناواشی - كوردستانی سوریا - بکړد بایا (وه رگێږي).

کورد و کوردستان له به لکه نامه نه پیتییه کانی نه مریکا دا - کوردستانی نیران و تورکیا

ههروه ها کۆمه لێک ئالتیرناتیقی دیکه ههیه بۆ چاره سه رکردنی نهم کیشهیه، به لām به هه رحال مه سه له ی سه ربه خۆیی کوردستانی عێراق یه کۆ له رینگا باشه کانه چونکه تا نهو شوینه که په یوه ندی به من و گه لۆ که سی دیکه وه ههیه، میژووی ۷۰ سال پینکه وه ژیان له عێراق هه یچ ده سته که وتینکی بۆ نه ته نه ا کورده کانی عێراق، به لکوو بۆ خه لکی دیکه ی عێراق و ناوچه ش نه بووه. سپاستان ده کم.

خاتوون هافنیر: سپاس

به رپۆز په ناھی: به یانیتان باش. من ناوم "فارس که ریم په ناھی"یه، خه لکی نیرانم. ده بی هه موو که س نهو (نه هه مه تییه) شه رمه زار بکات که وه که مهینه یه که به سه ر کورده دا هاتووه لهو ولاته نه که کورد تییدا ده ژۆ. به لām دوو پرسیارم ههیه:

یه که کم، ئایا به شداریبووانی نهم پانیله و گه لی کورد پیتیانوناییه که له ماوه ی ۲۲ یا ۴۰ سالی رابردوودا، ده ولته تی ولاته یه که گرتووه کانی نه مریکا و زه لپزه کانی دیکه که لکیان له کورده کان وه رگرتووه و وه که دارده ست به کاریانه پیتیانون ده ژۆ هه موو نهو ده ولته تانه که په یه روه بیان له سیاسه تی نهوان (زه لپزه کان) نه کردووه؟ بۆ غموونه له کاتی حکومه تی شا، نهوان که لکیان له کورده کان وه رگرت و نیستاش ده ژۆ سه دام که لکیان لیوه رده گرن. به لām مه سه له که نه وه یه که ئایا به شداریبووانی نهم پانیله یا نه ندامانی نهم ریکه خراوه کوردانه له وه تیده گهن که له باتی نه وه ی له راستیدا کیشه ی کورد چاره سه ر بکه ن، له لایه ن ده ولته تی ولاته یه که گرتووه کانی نه مریکا لهو ناوچه یه به کارده هینرین؟

پرسیاری دوهم نه وه یه که هه لۆیستی نهم کومیسسیونه و نهم پانیله چییه به نیسبه ت پیشیلکاری مافی مرۆژ و مافه سیقیله کانی که مهینه کانی نه مریکا له لایه ن ده ولته تی

ولآته يه كگرتووه كاني نه مريكا وه. ههروه ها كه هه مووتان ده زانن، هه موو مرؤڤيك سۆز و هه ستي هه يه به نيسبه ت ياساكان و پيشيلكردي نهم ياسانه. نهم مه سه له يه له پيه وندي له گه ل پيشيلكردي مافي كه مينه كان ليڤه له نه مريكا و رۆژه لآتي ناوه راست چۆنه؟

خاتوون هافنير: وه لآمي پرسياڤي دووهه متان ده ده مه وه. كوميسيوني هليسينكي به گوتري ياسا چاوديري ده كات به سهر جيبه جيبوني ياساي كۆتايي (په يان نامه ي هليسينكي) و له راستيدا نيتمه چاوديريان كرووه به سهر كارنامه ي ده ولته كه ي خۆمان لهم پيه ونديده دا و تانيستا چهند جار باسي نهم پيشيلكار يانه مان كرووه. نيتمه چهند سال له مه وييش چهند كۆبونوه يه كمان گرت و راپورتتيكي تيروته سه لمان ده رباره ي مافه سياسي و مه ده نيه كان له ولآته يه كگرتووه كاني نه مريكا (كه له هه ندي ناوچه ي تايبه تدا زۆر پيشيل ده كريت) بلاو كرده وه.

ستافي كوميسيون نزيكه ي دوو سال له مه وييش راپورتتيكي تيروته سه لي ده رباره ي ده ربه ده ربوني خه لك ناماده كرد و سى رۆژ له مه و بهر كوميسيون، راپورتتيكي ده رباره ي 5 رۆژ گفتوگۆي گشتي و نه خجانه كاني سه فه ري ستافي كوميسيون بۆ رۆژه لآتي ولآته يه كگرتووه كاني نه مريكا و ههروه ها هه ندي له ناوچه كاني فلوريدا و ناوچه كاني ديكه كه له بارودوختيكي خراپدان و له گه ل كيڤشي كۆچي كريكاران لهم ولآته روه ربوون، بلاو كرده وه.

كه وابوو نيتمه به جيدي سه رنج ده ده ين به كارنامه ي ولآته يه كگرتووه كاني نه مريكا و له راستيدا هه ركاتي هه ر هاوولآتتیهك له هه ر شويتتيكي نهم ولآته نامه بۆ كوميسيون بنيريت و داوا بكات كوميسيون چاوديري به سهر مه سه له كه دا بكات،

نيمه به خوځش حال ييه وه جيبه جيبى ده كمين نه گهر له چوارچيوه د ده سلا تى نيمه دا ييت.

خاتوون هافنير: بهر پرېز بهر هم صالح فرموو

بهر پرېز بهر هم صالح: پيموايه پيش هم موو شتيك بيروپاي جياواز ههيه دهرباره ي پيناسه ي "كه مينه" له ناو خه لكدا. به دلنيا ييه وه منيش له گهل نهم جوړه پيناسه يه دا نيم. نيمه ناتوانين ته نها له سهر بنه ماي كومه ليك هيمما و نيشانه و تاييه تمه ندى، كورد به كه مينه دا بنين. ناكريت مافه كاني گهلى كورد له گهل بارودوخى ولا ته يه كگرتووه كان به راورد بكريت بى له بهر چا و گرتنى تاييه تمه ندى يه كاني كريكاره كوچره كان و نمونه كاني وهك نه وان. پيموايه نهم (پيناسه يه) له سروشتى مه سله ي كورد له روژه سلا تى ناوه راست سهر چاوه ده گريت.

له پد يوه ندى له گهل مه سله ي ديكه دا كه زه پيزه كان و هيزه نيونه ته وه ييه كان بو قازاغى خو يان ، كه لك له مه سله ي كورد و درده گرن، ده بى بلتم نهم مه سله يه له راستيدا به پيچه وانديه. زه پيزه كان، هيزه نيونه ته وه ييه كان بهر ده وام به شوين نه وه دا بوونه كه پشتيوانى له ده ولته تانى ناوچه و سياسه ته كانيان بكن بو تاواندنه وه و تي كشكاندننى چالاك ييه كاني كورده كان كه به بوچوونى من نهمه به شيكه له كولتورى سياسى و (له پد يوه ندى له گهل نهم مه سله يه دا) به شيكه له كولتورى سياسى روژه سلا تى ناوه راست كه هه ول ددهن خو يان دوور بگرن له باس كردنى خودى مه سله كه و ته نها له دهره وه سهر زه نشتى بكن.

كي شيه ي كورد له روژه سلا تى ناوه راست ، مه سله ي شووناسى نه ته وه ييه، مه سله يه كى سياس ييه كه ره گورپشه كه ي له ناوچه دا يه و نه گهر ره هه ندى دهره كيشى

هه بښت، له پله ی دووه مډايه. به بډوچوونی من له باتی نه وهی له دهره وه سهرزه نشتی
نهم مه سه له یه بکهین، نښمهی خه لکی نهو ناوچه یه ده بی له گه ل خودی مه سه له که
مامه له بکهین و هه ول بدهین ریگه چاره یه کی بډ بدو زینه وه.

خاتوون هافنیر: فهرموو به ریز

به ریز هافنیران: من ناوم "نارام هافنیران" یه له کومیتهی نیونه ته وهی نه رمه نی
له نه مریکا. له دانیشتنی دوا یی CSCE، ریگه خراوی لیبور دنی نیونه ته وهی و
ریگه خراوی چاو دیری هلیسینکی بهو نه نجامه گه شتن که بارودوخی مافی مرؤ له
تورکیا له سالی رابردودا له راستیدا خراپتر بووه. وهزاره تی دهره وهی نه مریکا ش له
راپورته که ی خویدا دهرباره ی مافی مرؤ که نهم دوا ییانه بلاو بووه ته وه، بهو نه نجامه
گه شتووه که ده ولته تی (سوله یان) دمیرل هیچ هه نگاو یکی بډ چاکسازی هه لته گرتووه
که له وانه یه بښته هو ی که مېوونه وهی پیشیلکردنی مافی مرؤ له تورکیا و له
راستیدا ناماژه ی بهو کردووه که راپورته کان دهرباره ی نه شکه نجه رووی له زیاده بوونه.
نهم مه سه له یه چ کاریگه رییه کی ده بښت له سهر ناستی یارمه تی ده ولته تی ولاته
یه که گرتووه کانی نه مریکا به تورکیا له سالی داهاتودا؟

به ریز نیپستهین: من به ته وای ناگاداری نهو دانیشتنهم که نیوه ناماژه تان پیگرد،
چونکه خۆم تښیدا به شدار بووم. به دلنیا ییوه من شیاوی نهوه نیم که به نوینه رایه تی
کۆمیته کانی کۆنگریس قسه بکه م که کاره که یان په یوه ندی به یارمه تی (ولاته
یه که گرتووه کانی نه مریکا به تورکیا) هه یه یا یارمه تی بیانی نه مریکا به دهستی
نه وانه یه. پیموایه دهرباره ی نهم مه سه له یه نیوه ده بی راسته وخو له خزیان پرسیار
بکه ن.

کورده و کوردستان له بهلگه نامه نه پښتنيه کانس نه مريکاډا - کوردستانى نيران و نه مريکا

له پدیه وندی له گهڼ پرسياره که تان ده بى بلیم که من له دانیشتنی پېشوردا روانگه ی گشتی خۆم به نیسبته مه سله ی به رفراوانی مافی مرؤډ روون کرده وه و نیستاش لیږه دیسان شی ده که مه وه. ثم بیروبوچوونه ی من هیچ نالوگؤریکی به سهردا نه هاتوه. من نه و کاته وتم که له راستیدا ریژه ی توندوتیژی له تورکیا له سالی رابردوودا (یا سالتونیوتک له ممو پیتش) زیاتر بووه و نه مهش پدیه وندی زؤر راسته وخؤی هدی له گهڼ نه و شهره که (ده ولته ی تورکیا) له باشووری رؤژه لات دژی راپه رینی pkk ده یکات.

کؤمه لیک مه سله ی دیکه له م پدیه وندی به هدی که نیستا باسی ده که م. له و ناوچانه، پولیس خه لک ده ستگیر ده کات و کؤمه لیک کیشه ی دیکه هدی به لام پیموایه له و ناوچانه بارودوخه که نه گؤره و هندی جار (خه لک) که متر ده ستگیر ده کریت و مافه کانیان له ناو به ندیچانه پیتشیل ده کریت و هندی جار زیاتر که نه مهش پدیه وندی به جؤری شهره که وه هدی. نیستا ناگره سته ی که له نارادایه و ده توانین چاوه وړوانی نه وه بکه ی که ریژه ی ثم پیتشیلکاریانه که متر ده بیت. پیمواییه هه موو که سی که پیتشینى شتیکی وه ها بکات و پیمواییه هیچ کهس له م بارودوخه دا بزانیته که ناگره سته چنده دريژه ی ده بیت به لام ده توانین پیتشینى نه وه بکه ی که له داهاتوویه کی نریک تا داهاتوویه کی نه چندان دووردا، هیرشیکى سیاسى ده کریتته سهر لایه نه سیاسیییه کان(که به ریتر نه جده تورک باسی ثم لایه نانه ی کرد) و له وانه یه دوو شت رووبات:

یه که م، پیتشکه و تنیکی راسته قینه له بواری مافه نابووری، سیاسى و کړلتووریه کان و له هه مان کاتدا له وانه یه ریگا به هه موو نه و که سانه که پدیه وندیان هدی به

رهوتی CSCE ، نهم كومیسیونه و ستافهكهی و كهسانی دیکه له ئیتمه، لهوانه کاربه دهستانی دهولتهتی نانکارا، تا بگه پێنیه وه سهر مهسهله کانی دیکه له ناوچه کانی دیکه و وه کوو پتیویست سهرنجیان پێدهن. من وهك خۆم هیچ گومانم له وهدا نییه که ئیستا بهرپر سیاره تییهك ههیه بۆ مامهله کردن له گهڵ نهو مهسهلانه بهلام به ههر حال ناتوانم پێنیشینی نهو هتان بۆ بکهم که چ ههنگاوێک به رهو پێش ههڵده گیریت.

خاتون هافنیر: بهرپر "نهحمده تورک" یش دهیهوێت به چهند خاڵێک لهم پهیهه ندییدا ناماژه بکات.

بهرپر نهحمده تورک: دهولتهتی سوله یان دمیرل و (عیسمهت) نینۆنۆ به لێنیاندا بارودۆخی مافی مرۆڤ باش بکهن، به لێنیاندا راستی مهسهله ی کورد قبول بکهن و رهوتی دیوکراسی تا نهو شوێنه که بتوانن به رهو پێش بهرن، بهلام به ههر حال کارنامه که روونه. پاش ۵۰۰ رۆژ دهسه لاتداری، ههچکام له به لێنه کانیان جیه جی نه بوو. نه گهر ئیتمه ئیستا له ولاته که مان له قۆناخێکی زۆر گرنگداین، به هۆی دهستپێشخه رییه کانی نهوان نیه، به لکوو به هۆی پێنیشیاره ناگر بهسته که ی pkk یه . ئیتمه له سهر نهو باوه رهین که گهلی ئیتمه وه کوو کورد، کێشه ی خۆی چاره سهر ده کات. ئیتمه له سهر نهو باوه ره نین که کێشه کانی کورد یا کوردستان له واشنگتۆن یا پاریس یا شوێنه کانی دیکه چاره سهر ده بیته. په یامی ئیتمه وه کوو نوێنه ری (گهلی کورد) نهو هیه که ئیوه له نازار و نه هامه تییه کان و گیرو گرفته کانی گهلی کورد ناگادار بکهینه وه.

خاتوون هافنیر: فهرموو دۆکتۆر لۆری

كورد و كوردستان له بلكه نامه نه پيښه كاني نه مريكادا - كوردستانى نيران و توركيا

به پريز لوري: من نوم "هيس لوري" يه له نيتيستي توپرينه وه كاني توركيا. ده مه ویت روى پرسياړه كه م راسته وخو بكه مه لای به پريز نه حمده تورك. هاوكات له گهل نه وهی كه له گهل گه لیک له وه لامه كانی به پريز "نه حمده تورك" دام، به لام كومه لیک خال هیه كه نه تنه ها دروست نین به لكوو نه ونده هه لشن كه من تا نیستا له زمانى هیچكس له توركيا یا له دهره وهی توركيا نه مبیستون. به دوو غوونه نه مه تان بووون ده كه مه وه و هه دوو مه سه له كهش له به پريز نه حمده تورك ده پرسم.

به پريز نه حمده تورك له وتاره كهیدا كه وه رگپړه كهی خویندیه وه، ناماړه ی به وه كړدبوو كه نه مپړ ۲۰ میلیون كورد له توركيا ده ژین. نه م ناماره نه تنه ها دروست نییه به لكوو كومه لیک پرسياړ دهر به ی گه لی له قسه كانی ديكی به پريز نه حمده تورك ده هیښته ناروه. نازانم نه م ناماره له كوئ هاتوه؟ نه گهر وها بیت ، رونه كه نه مپړ كورده كان ۳۵% دانیشتوانی توركيا پيكنده هیښن . به گویره ی كه مترین ناماره كان (كه به دلنیا ییه وه كه مه) نفوسی كورده كان له توركيا ۶ میلیون و به گویره ی زوړترین ناماره كان ۱۲ میلیونه كه به بوچوونی زوړ به ی نه و كه سانه كه كه دهر به ی دانیشتوانی نه و ناوچه یه توپرينه وه ده كن، توژی زوره. به لام ناماره كه ی به پريز نه حمده تورك ۱۰۰% له م ناماره زیاتره و به له به رچا وگرتنی نه و راستیه كه نه و گروپه كه به پريز نه حمده تورك له پارلمانی توركيا نوینه رایه تی ده كات، ۱۸ كورسی له ۴۵۰ كورسی پارلمانی به ده سته ویه، دهر كړدن به وه زه حمده كه چوڼ ۳۵% دانیشتوانی توركيا به ۵% پارلمان تاره كان ده نگیان داوه.

خالی دوو هم كه پیموایه نه م زیاده رو ییه ی به پريز نه حمده تورك رون ده كاته وه نه وه یه كه به پريز نه حمده تورك وتی دانیشتوانی باشووری روژه لات هیچ خدیركیان له

پيشكه وتني نابووري لهو ناوچه په نه پښتنيوه و له م په يوه ندييه دا ناماڅه به مه سه له ي سهرچاوه ي ناو و نهوت كرد . من له ده يه ي ١٩٨٠ زور سهرداني گونده كاني حه كاري، بيتليس و "وان" م ده كرد و نهو شته كه له وي كاري كرده سهر من نهو بوو كه بينيم گونده كاني نهو ناوچه په كاره بايان هديه و له ده يه ي ١٩٨٠ پيش كه وتوون و به سيستم ي په يوه ندييه كان ته يار كراون. نازاڼم نه م راستييه چوڼ ده گونجيت له گه ل قسه كاني بهر پز نه حمده تورك كه وتي نهو ناوچه په هيچ قازاڼيكي نابووري به خووه نه پښتنيوه؟

خاتوون هافنير: سپاس.

فهرمو بهر پز نه حمده تورك

بهر پز نه حمده تورك: ده بي نهو پشتر است بكه مه وه كه ناماره كاني من زانستي نين و هويه كه شي نهو هيه كه شوناس و بووني كورد به فهرمي نه ناسراوه، كه و ابو خستنه پروي ناماري (ورد و به ته و اوي دروست) ده باره ي كيانيك كه قبولنه كراوه، زه حمده ته. ناماره كاني من، نامارگه لي ريوه يين و ده ليم ٨ ميليون كورد له زيدي باو بايراني خويان ده زين و ١٢ ميليوني ديكه له شاره سهره كييه كاني روژ ناو اي توركييا هك نيستانبول، نانكاراو نيز مير ده زين.

پيمخوشه سهرنجتان به ره ولاي نهو راستييه رابكيشم كه له كو بوونه و هيه كي كراوه له "نه شرف بيتليس" كه من به شداريم تيدا كرد ژنراليكي سويي توركييا وتي ٢٧٪ سهر بازه كاني، كوردن. كه و ابو ته نها به گويره ي نه م ناماره، ژماره ي كورده كان له توركييا ده بيته ١٧ ميليون.

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه نېهه كانس نه مېكاډا - كوردستانى نېوان و توركييا

راسته، هه ندى له گونده كوردن شينه كان كارهبا و تهله فونيان ههيه، بهلام مه گهر نيمه له سدهى ۲۰ دا ناژين؟ نايا نيوه نهم پيداويستيانه بۆ كورده كان به زياد دهزان؟ نيوه وتتان زۆر باش توركييا ده ناسن، كه وابوو پرسيار يكتان ليده كه م. چهنده كارخانه له كوردستاندا ههيه و چهنده كرېكار له م كارخانه دا كار ده كه ن؟ نايا ده توانن ناماژه به زياتر له يهك يا دوو كارخانه بكهن؟

نيوه باسى سيستمى پهيوه نديه كانتان كرد. راسته، سيستمى پهيوه ندييه كان چوه ته ناو گهلى له گونده كان، بهلام له روانگه ي منهوه خالى گنگ نهويه كه هوكارى دامه زاندى. نهم سيستمه نهويه كه دهوله تى توركييا دهيه ويت رابه رېنى كورد به ته واوى بخته ژير كونترولى خوى بۆ نهويه چالاكويه كانى **pkk** كونترول بكات، هوكاره كى ته مهيه.

ههروه ها ده مه ويت بچمه سهر مه سه له ي حيز به كى خۆم. به لى، راسته، نيمه ۱۸ نه دمان له پارلمان ههيه، بهلام ده مه ويت سهرنجتان به ره ولاى نهوه رابكيشم كه هه لېژاردنه كى پارلمان نه ونده خيرا چوه پيش كه نيمه نه مانتوانى خۆمان وهك حيز يىكى سهر به خۆ به رېكخستن بكهين. نيمه ناچار بوين له گه ل "حيزى ديموكراتى كۆمه لايه تى" رېك بكه وين تا له ليسته كه ياندا به شدارى بكهين و نه وان وهك نه دمانى **HEP** جېنگايان بۆ نيمه ته رخان كرد. له شارىك وهك ديار به كر كه ۸ نه دمانى له پارلمان ههيه، هه موو نه دمانه كانى سهر به **HEP** نه. له شارى ماردىن كه من نوينه ريمى، ۵ نوينه ر هه لېژيردران، كه هه موويان نه دمانى **HEP** نه.

نيمه تنها نه وه مان ده ويت كه دهوله تى توركييا كه شوه وايه كى نازاد بكات وه بۆ نهويه داخوازيه كان، نامانجه كان و ناواته كانى كورده كان راشكاوانه و پاك و

راستگۆيانه بخرېته به رياس و گفتگوؤ. نه گهر له كه شوه وايه كى وه هادا خه لك ئيمه
هه لئه بژارد، ته قسېره كهى ده كه ويته نه ستۆى ئيمه.

به پريز لۆرى: به يارمه تيتان ده مه ويته وه لامى به پريز نه حمده تورك بده مه وه.

زۆر سپاس به پريز نه حمده تورك بۆ پرسيا ره كاتان. من نهو كاته له توركييا بووم كه
ئيوه له گه ل نه شرف بيتليس لهو به رنامه يه دا به شداريتان كرد و نهو به رنامه مه بينى
كه باستان كرد. نه مه له راستيدا هه ر نهو خاله يه كه من ده مه ويته نه مېرۆ لي ره
روونى بكه مه وه. راستيه كهى نه وه يه كه ئيوه له م به رنامه يه دا نامه ده بوون، وه كو
كورد يش نامه ده بوون، وه كو پارلمان تاريكى هه لېر دوايى كى كورد نامه ده بوون و له گه ل
فرماندهى ژاندارمى توركييا له م به رنامه يه دا نامه ده بوون و به ناشكرا پي كه وه
گفتگو تان كرد كه ته وارى جيهان بينى.

نه مه به دنياييه و گۆرانكاريه، شتيكى وا 5 سال له مه وپيش رووى نه ده دا، 3 سال
له مه وپيش رووى نه ده دا، به لام پارسال رويدا. نه مه هه ر نهو خاله يه كه ده مه ويته
بۆتاني روون بكه مه وه. پيموايه كۆمه لى شت له توركييا ئالوگۆرى به سه ردا هاتووه و
له جى خويدا نيه نه گهر بلين هيچ شتيك نه گۆراوه يا له نامه ره كاندا زياده پۆي
بكه ين و بلين هيچ پيشكه و تنيكي نابوورى نه هاتووته نارواه يا هيچ نازاديه كى
سياسى له نارادا نيه. گرنگ نه وه يه كه بارودۆخه كه له ئالوگۆردايه، گرنگ نيه
هيژى نه م ئالوگۆره كييه و هۆكاره كهى چيه. نيستا ئالوگۆر به رده وامه و و نهو
راستيه كه ئيوه وه ر يبه ريكي سياسى كوردى توركييا لي ره له م پانيه له كوميسيوني
هليسينكى له واشنگتون دى سى نامه دن، خۆى ده رپرى نه م گۆرانكاريه يه.
خاتوون هافنير: سپاس.

بهريز نه حمده تورك و پاش نهو، دؤكتور ئيپستهين ده يانه ويت قسه بكهن.

بهريز نه حمده تورك: راسته، من لهو كۆبوننه وه يه دا ئاماده بووم و وه كوو كورديش ئاماده بووم. بهلام ئيوهش ده بى بزائن كه حيزبه كهى ئيمه بؤ دهريپنى بيروبوچونه كاني، بؤ داکۆكي كردن له مافه كاني كورده كان، نازار و نه زيه تى به ده ستى ده وله تى توركييا بينيوه و له وانديه له كۆتايى نهم مانگه دا بخريت. ياساى بنه رپه تى، مافى پاريزراو بونى به خشيوه به ئيمه وهك نه ندامى پارلمان بهلام نهم مافه له ئيمه زهوت ده كريت. ۱۸ نه ندامى HEP له گه ل مه ترسى مه رگ رووبه پروون به هؤى هه لوئىستى ئيمه وهك كورد و داکۆكي كردن له مافه كانيان.

ئيمه تا ئيستا سه بوور بووينه ، تا ئيستا ئيمه سه بوور بووينه به نيسبه ت نهو چاكسازيه هتواشانه كه له توركييا به رپوه ده چيت. خه باتى ئيمه ته نها بؤ مافه كاني خۆمان نيه، به لكوو بؤ مافى توركه كانيشه بؤ نه وهى له ناو سيستمى كى ديموكراتدا بوين. به هه له دا مه چن، ئيمه له م په يوه ندييه دا پشتيوانى له توركه كانيش ده كه مين.

بهريز ئيپستهين : ناچارم خۆم بخرمه ناو مشتمره پر له سه فسه ته كهى نيوان دؤستى كۆنم (مه به ستى بهريز لؤرييه - وه رگيپ) كه كۆمه لتيك بيروبوچونى جيارازى تووژينه وهى خسته پروو و نه ندامى كى پارلمان (مه به ستى بهريز نه حمده توركه - وه رگيپ) كه چالاكييه تاكه كه سيبه كهى له بوارى مافى مرؤفدا، ئيله امبه خشه.

من ته نها يهك، دوو خالم هديه كه ده مه ويت ده ربارهى نهو پرسيارانه كه له م باسانه دا خرا نه پروو، ئاماژه ي پييكه م.

خالى يه كه م ده ربارهى نهو پرسياريه كه پيشتر ده ربارهى پيشكه وتنى ئابوورى (له توركييا) خرايه پروو. من به راستى له سه ر نهو باوه رهم كه له په يوه ندى له گه ل مه سه له ي

پيشكهوتنى نابوورى له باشوورى رۆژه لاتى توركييا له ماوهى ۱۰ سالى رابردودا سهرمايه گوزارپيه كى بهرچاو كراوه به لام نازاين ناكامه كاني هم سهرمايه گوزارپيه له ۱۰ سالى داهاتودا چ دهبيت، به لام روونه كه بارودوخى ئيستا هه مان بارودوخه كى ۱۰ سال له مهو پيش نپيه.

خالى دووم پهيوه ندى به ته له فۆن و سيستمى پهيوه ندييه كانه وه هديه. بى له بهرچاوگرتنى نه وهى هوكار و هاناي دامه زراندى هم سيستمه چپيه، به بۆچونى من (كه پيموايه هه موو نهو كه سانه كه ليتره نامادهن، له گه لم هاوپان) - كه كه سيك كه ته جرويهى چالاكى مافى مرؤفى له يه كيىتى سؤفيه تى پيشو هديه، كۆمه لگاي سؤفيه تى (پيش له هه لوه شانه وه) زۆر له كۆمه لگاي توركييا داخراوتر بوو، له يه كيىتى سؤفيه تى خه لكىكى زۆر كه م ته له فۆن و تيليفه كس يان هه بوو و ژماره يه كى زۆر كه م له چالاكانى مافى مرؤف ده يانتوانى ئالوگۆر پيكيپينن. نه مه يه كى له تايبه ته ندييه سهره كپيه كاني كار بۆ مافى مرؤف له يه كيىتى سؤفيه تى بوو، كه وابوو بى له بهرچاوگرتنى نه وهى سيستمى ته له فۆن چۆن داهاتوه يا له كوى دهستان ده گات به ته له فۆن يا ده تانن چ كارىك به كۆمپيوتر نه نجام بدهن، گرنگ نه وه، كه هه كه سيك كه ده ستره سى به م نامرازانه هه بيت، جيهان هى نه وه.

نه مه لايه نيكى مه سه له كه يه، لايه نى ديكه نه وه يه كه كاتى كه ئيوه له بهرامبه ر كامپراى ميديا كاني توركييا و ولاته يه كگرتوه كاني نه مريكا راده وه ستن، نه مه بۆ خۆى نيشانه ي شتيكه. نه م ميديانه ده چنه هه موو شوينييك كه ئيوه پييتانخۆش بيت، نه م راگهيان دانانه سنووردار ناكرين، كه وابوو گرنگ نپيه نه م ته له فۆنانه بۆ دامه زراون، گرنگ نه وه يه كه له ناوچه هه ن.

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه نېييه كانى نه مريكادا - كوردستانى نيران و توركييا

خالى كوتايى كه له پەيوەندى له گەڼ مشتومر له سەر نامارى كورده كان ده مه ویت ناماژەى پېښكەم ئەو هیه كه ژمارەى كورده كان چ ۲۰ ميلیون بێت، چ ۱۲ ميلیون بېت، چ ۶ ميلیون بېت، هیچ پەيوەندیه كى به باسه كەى ئیمه وه نییه. ته وری باسه كەى ئیمه بارودۆخى كورده كانه له چوارچێوهى توركييا و زۆر كارسان به سەر عێراق (كه بارودۆخه كەى جیاوازه) و نيرانه وه نییه. نه مړۆ لیره باسى كورده كانى نيران نه كرا، هەرچەند كه ته قسیره كه وه نه ستۆى كوميسیون نییه، چونكه هیچ كه سیك وه و ته بێژى كورده كانى نيران له له ده سته سى ئیمه دا نه بوو.

به لām له چوارچێوهى توركييا، له راستیدا گرنگ ئەو هیه كه كورده كان ۱۰ ههزار كه سن یا ۱۰۰ ههزار كه سن، به لكوو ئیمه له سەر ئەو ته وه رانه قسه وباس ده كه مین كه ئیوه ده یخه نه پروو و (له داها تووشدا) قسه وباسى له سەر ده كریت. به مه رحال مړۆ ده توانیت هیوادار بېت كه كۆمه لێك رینگا چاره له داها توودا دیته ناراو.

ده گه پیمه وه سەر ئەو مه سه لانه كه له كوتايى وتاره كه مدا باسم كرد، ئەویش ئەو ه بوو كه نایا رینگا چاره یهك بۆ كوردستانى توركييا هیه بۆ وه دیهاتنى نامانجه كانى كورده كان له چوارچێوهى ده ولته تى دیموكراتى توركييا كه هه موو لایه نه كان قبولى بکهن؟ نه گه رینگا چاره یه كى وه ها به دى ده كریت، نامرازه گوڤاو و قبو لكرا وه كانى وه دیهاتنى كولتور و ناسنامه ی كورد چین له كاتیكدا كه كورده كان نه ریتی نه ده بیاتى نوو سراویان نییه؟

به بۆچوونى من لهم قۆناخه دا گرنگ ئەو ه نییه كه ئەم نامانجانه چین یا نامارى كورده كان ۱۰۰ ههزار كه سه یا ۲۰ ميلیون كه س.

خاتوون هافنیر: سپاس به پریز مارك.

به پێز؟ ده توانم شتیك بلیم به یارمهتیتان؟

من هیچ پرسیارێکم نییه به لام ده مهوێت نهوه بلیم که کاتی که دوکتور نجم الدین کریم قسهی ده کرد، نهم به پێزه (دیار نییه مه بهستی کییه - وه رگێر) گالتهی به قسهکانی دوکتور نجم الدین کریم ده کرد. نهم به پێزه هیچ زانیارییهکی ده ربارهی میژووی عێراق به نیسبهت مافهکانی کوردهکان، زمانهکیان و خاکهکیان نییه. ههر کاتیك که مهسهلهی کورد به زیانی نه مانه بیت، کوردستان له خۆیان دوور ده خه نهوه.

نیستا کوردهکان ده چهوسینرینهوه و ده رده کرین و ده کوژین. پیموایه گهلی کورد مافی نهوهی ههیه سه ره به خۆیی خۆی به ده ست به یینیت. هه لۆیستی دژه کوردانهی نهم به پێزه له پرسیاره کهیدا دیاره. به بۆچوونی من نهم به پێزه مروفیتیکی قازانچه رهسته و پاره ی پیدراوه وا قسه بکات.

خاتوون هافنیر: پیموایه مه سه له که به هه ر حال نهوهیه که بیرو بۆچوونی جیاواز ههیه له نێوان نه ندامانی گروپه کوردهکان. به پێز به ره هم صالح وتی له چوارچێوهی که مینه دا سه یری کوردهکان ناکات، چونکه نهم له چوارچێوهی CSCE له په یوه ندی له گه ل کوردهکان له ده ستهاوه ی که مینه که لکوه رده گرین، کاتیك که باسی که مینه کان ده کهین.

کهوابوو له نه غجایی گوێگرتن له له قسهکانی به شداربووانی نهم پانیله بۆم ده رکهوت که نه وان دوو روانگهی به ته وای جیاوازیان ههیه. یه کێ له م روانگانه، روانگهی بزوتنه وهی کوردستانی عێراقه که هه ول ده دات بیرو که ی خود موختاری له چوارچێوهی ولاتی یه که پارچه ی عێراق پێشبخات. پیمخۆشه به پێز به ره هم صالح به کورتی باسی

ئەوێمان بۆ بکات که واتا و ئاکامه کانى سەربەخۆی کوردستانی عێراق بۆ ولاتی عێراق و تورکیا چين. وادیاره ئەم نیشانه و ئاکامانه زۆر جیدین. پاش ئەوێ ئەگەر بتوانین پێمباشه له کۆتاییدا بهرپێژ ئەحمەد تورک بیروپرای خۆی سەبارەت به روانگهی pkk بەنێسبەت دامەزرانی دەولەتی کورد لەسەر بەشێک له خاکی تورکیا و هەروەها چەند ولاتیکی دیکه بۆمان باس بکات.

بهرپێژ ئەحمەد تورک له سەرەتای قسەکانی خۆیدا ناماژەى بەوێ کرد که pkk له پێناو ئامانجەکانی سەرچەم کوردەکان دەجولێتەوێ بهلام له رینگای ئامرازگەلی زۆر زۆر جیاواز بۆ ئەم ئامانجانه هەول دەدات . پێمخۆشه بزانم له راستیدا ئەم ئامانجە هاوبەشانه چين و ئایا ئەم هەلسەنگاندنه له جیتی خۆیدا یه. دوکتۆر لۆری له دانیشتنی پیشووتری ئێمەدا باسی ئەوێ کرد که pkk به هەمان ئەندازە باسی ئامانجەکانی کوردەکانی تورکیا دەکات که IRA (سوپای رزگاری ئێرلەندا- وەرگێت) بۆ ئێرلەندییهکان باسی دەکات. ئەمە پرسیاریکە که دەبێ بھۆریتەرپوو و لەوانەیه بهرپێژ تورک بیهوێت وەلامی ئەم مەسەلەیه بداتەوێ. کهوابوو من له هەردوو بەشداربووی بهرپێژی ئەم پانیله (بهرپێژ بهرهم صالح و بهرپێژ ئەحمەد تورک) داوا دەکەم به کورتی باسی ئەوێمان بۆ بکەن ئامانجەکانی کوردەکان هەم له عێراق و هەم له تورکیا چين؟

فەرموو بهرپێژ بهرهم صالح

بهرپێژ بهرهم صالح: ئامانجەکانی ئێمە له کوردستانی عێراق وەها که رێبەراییهتی کوردی عێراق دا پرژتووێ، دامەزرانی عێراقیکی دیموکرات و یهکگرتوو و سیستمیکی فدرالییه که تێیدا گەلی کورد له عێراق بتوانیێت بگات به مافه نەتەوێیهکانی خۆی و نەتەوێهکێ به فەرمی بناسرێت له چوارچێوهی عێراقیکی

فدرالی یه گرتودا. ئیمه به دواى دامه زرانى دهولهتیکی سه به خوی کورد نین له عیراق چونکه ههست ده کهین بارودۆخ و هه لومهرج (هه م بارودۆخی نیونه ته وهیی و هه م بارودۆخی ناوچهیی) ریگا به کرده وهیه کی وه ها نادات. به بۆچوونی ئیمه ریگا چاره ی کاریگه رتر و که مبه هاتر بۆ کی شه ی کورد له عیراق نه وهیه که نه م کی شه یه له چوارچیوه ی ولاتی ئیستای عیراقدا چاره سه ر بکریت.

ئیمه ههست ده کهین سه ره له نوێ دامه زرانندی عیراقیکی نوێ که دیوکرات بیّت و له یاسای بنه ره تیدا کۆمه لێک گارانتي بۆ کۆمه لگاگان و خه لکه که ی دابینیت، کاریکی ئاسان نییه. به لām له گه ل نه مه شدا پیموایه له نیتو نهو ریگایانه که له بهردهم ئیمه دایه، گونجاوترین و واقعبینانه ترین ریگا بۆ گه لی کورد له عیراق نهو ریگایه یه که باس م کرد و بۆ گه یشتن به م ئامانجه ئیمه خۆمان به بهرپرسیار ده زانین که یه کپارچه یی خاکی عیراق بیاریزین و له چوارچیوه ی سنوره کانی دهولهتی ئیستای عیراق، به شریک ریگا چاره یه کدا بگه رین.

مه سه له که نه وهیه که کورده کان ریگای عیراقی دیوکراتی فیدرال هه لئا بۆ ئێرن نه گه ر سه ره نجام سه دام حوسه یینیکی دیکه، جیگای سه دام حوسه یینی ئیستا بگه رته وه و دیکتاتۆریکی دیکه بیته جیگای. به بۆچوونی من نه مه مه سه له یه که که ده بی چه ند جاری دیکه باس و گفتوگۆی له سه ر بکه یین. به بۆچوونی من دینامیکی کۆمه لگای کورد نه وه نده به هیژه که نایه ویّت جاریکی دیکه بگه رپته وه ژیر ته وقی دیکتاتۆریکی دیکه و بن به قوربانی هۆلۆکاستیکی دیکه و ژینوسایدیکی دیکه. که وابوو زۆر به دلناییه وه به هه موو نهو که سانه که پیاخۆشه خاکی عیراق به یه کپارچه یی بمینیتته وه و عیراق وه ک کیانیکی یه کگرتوو بمینیتته وه، ده لیم له راستیدا ئیمه به دواى نه وه داین

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پێییهكانی نهیریكا دا - كوردستانی ئێران و توركیا

كه هه‌م‌وو عێراق بێی به ولاتیکی دیموكرات و كۆمه‌ڵێك گارانتي قايم له ناو ياسای هه‌میشه‌یی عێراق بۆ گه‌لی كورد ده‌سته‌به‌ر بكه‌ین بۆ نه‌وه‌ی گه‌لی كورد له ناسایش و ئارامشدا بژی .

خۆشك و برایانی به‌رپێز ، با له بارودۆخی دژوار و نیگه‌رانییه‌كانی گه‌لیك تی‌بگه‌ین كه هۆلۆكاست كراوه، ژینوساید كراوه و ژماره‌ی قوربانییه‌كانی نه‌وه‌نده زیاده كه ده‌بێ مۆنۆمێنتیكیان بۆ دروست بكه‌ین و سه‌ری رێز و نوازش له‌به‌رامبه‌ریان دا‌بنۆتین. له‌م پێناوه‌دا ته‌نها قسه‌كردن و دروشمان به‌س نییه، به‌لكوو ده‌بێ به كرده‌وه و به‌هه‌لگه به هانای نیگه‌رانییه‌كانیاندا بچین و رینگایان پێ‌ده‌ین ب‌ن به شه‌ریكێکی چالاک له ناو ئه‌و ولاته كه پێ‌ده‌لێن عێراق.

خاتوون هافنێر: زۆر سپاس به‌رپێز به‌ره‌م صالح.

نیستا به‌رپێز ئه‌حمه‌د تورك قسه ده‌كات، پاشان پرسیا‌ری ئه‌و به‌رپێزه وه‌رده‌گرین. به‌رپێز ئه‌حمه‌د تورك: ئێمه‌ی كورد هیچ هه‌ستی‌کی شۆینی‌مان تێدا نییه. ئاما‌جی ئێمه نه‌وه‌یه كه له ولاتی خۆمان له نازادی و سه‌ربه‌ستیدا بژین . به‌بۆ‌چوونی من ئاگره‌سته‌كه‌ی pkk و درێژ‌بوونه‌وه‌ی و داواكاری بۆ ئاگره‌سته شتی‌کی زۆر پێ‌ی‌سته. Pkk كۆمه‌ڵێك راستی قبول كرده‌وه، قبولی كرده‌وه كه بارودۆخی نیستا به ناسانی ناگۆ‌رد‌ریت و راشك‌اوانه رایگه‌یان‌دووه كه نه‌گه‌ر توركیا نازادی و سه‌ربه‌ستی بدات به كورده‌كان، رێز له یه‌كپارچه‌یی خاکی توركیا ده‌گریت.

به باوه‌ری من ئێمه ده‌رفه‌تی نه‌وه‌مان بۆ ره‌خساره و كۆمه‌ڵێك رینگامان له به‌رده‌م‌دایه و ده‌بێ ئه‌م رینگانه بگرینه‌به‌ر. بۆ سه‌قامگیر‌بوونی ناشتییه‌کی هه‌میشه‌یی له ناوچه، هه‌م كورده‌كان و هه‌م تورك‌كه‌كان نابێ ئه‌م ده‌رفه‌ته له کیس بده‌ن

و به شوينيدا بچن. ههروهه له سهر نهو باوه رهم كه هتزه ديموكراتيكه كان له سهراسهري جيهان دهبي به نورهى خويان پشتيوانى نه خلاقى له دهوله تى توركيا بكنن بو نه وهى نه م كيشهيه به شيوهى سياسى چاره سهر بكنن. ريگچارهيه كى وهه بو خه لكى توركيا باشه و ههروههه بالاده ستى ده به خشيت به حيزبه سياسيهه كان له نانكارا.

خاتون هافنير: زور سپاس.

فهرموو به پير، نه مه دواين پرسيا ره كه وه ريده گرين؟

به پير داونه: له راستيدا پرسيا رم نييه به لام ده مه ويت ده باره ي pkk شتيك بليم.

ناوى من "نارى داونه" يه و سهر به ريگخراوى كوردى كانا دام.

له ولاته يه كگرتوه كانى نه مريكا، به هه له pkk به گروهيكى تروريستى ناسراوه. له راستيدا نيستا پيناسه ي تروريزم گوپاره. به بوچوونى من ۱۲ يا ۱۸ ميليون كورد له كوردستاني توركيا شوناسى نه ته وه يى خويان له ناو پارتى كريكارانى كوردستاندا (pkk) ده بيننه وه. Pkk ريگخراويكى تروريستى نييه كه خه لكى سيفيل بوكريت و هيرش بكاته سهر ده ره وهى سنوره كانى توركيا. به بوچوونى من ده باره ي pkk، زانيارى هه له به نه م پانيله و خه لكى ولاته يه كگرتوه كانى نه مريكا دراوه. خه باتى pkk له بنه رته دا خو پاراستنه، بويه باش ده بيت نه گهر پيداچونه وه يه كه به سهر پيناسه ي تروريزم دا بكرت.

زور سپاستان ده كه م.

خاتون هافنير: زور سپاس.

كورد و كوردستان له بهلكه نامه نه پيښه كاني نه مريكادا - كوردستاني نيزان و توركييا

له كۆتاييدا ده مويّت سپاسى سرجه م نهو كه سانه بكه م كه له م پانييله دا به شدار بوون. پيموايه باس و گوڤتوگۆكه ي نه مپرز زور سرغچراكيش بوو. كوميسيوني هليسينكى (كوميسيوني هاوكارى و ناسايش له نه وروپا) وهك مه سه له يه كى زور جىدى و گرنگ له چوارچيويه CSCE و كاروبارى جيهانيدا سه يرى مه سه له ي مافه كاني كورده كان ده كات.

به بۆچوونى من پتيويسته نه م پانييله به ره و نوينه رايه تى ، بهرپرسيارىتى و ديموكراتيزاسيوني زورتر بچيته پيش. ههروه ها پتيويسته زياتر خو مان له قهره ي نه م مه سه له يه بده ين و نه مدش ته نها نه ركى ولاته يه كگرتوه كاني نه مريكا نييه به لكوو نه ركى كۆروكۆمه لانى مافى مروڤه كه به شوين نه م مه سه له زور گرنگه دا بچن.

سپاسى هه موو نهو كه سانه ده كه م كه نه مپرز لي ره ناماده بوون.

پانييل كاتۆمير ۱۱و ۲۵ خوله كى پيشنيوه رز كۆتايى پيهات.

پاشکۆی ۲

وتاری خاتوون که ژالّ عه بدولی، هاوسه ری فه تاح عه بدولی، له
قوریانیانی (تیرۆری) رستورانی میکونوس له کومیسینی مافی
مرۆفی کۆنگریسی ولاته یه کگرتووه کانی نههیرکا

۱۰ ی حوزهیرانی ۱۹۹۷

کومیسسیونه مافی مرۆقی کۆنگریسی ولاته یه کگرتوووه کانی نه مریکا

وتاری خاتوون که ژال عه بدولی، هاوسهری فهتاح عه بدولی، له قوربانیا

(تیرۆری) رستورانی میکونوس

۱۰ ی حوزهیرانی ۱۹۹۷

له ۱۰ ی حوزهیرانی ۱۹۹۷ کومیسسیونه مافی مرۆقی کۆنگریسی ولاته

یه کگرتوووه کانی نه مریکا دانیشتنیکی بۆ تاوتوتکردنی تروریزمی دهولهتی ئیران

به پڕۆیه برد. نه مه وتاری خاتوون که ژال عه بدولیه که هاوسهره که ی له رستورانی

میکونوس له برلین له ئالمایا گیانی له ده سدا.

وتاری خاتوون که ژال عه بدولی

جهنابی سهروك، خۆشك و برایی بپهژ

نهمرۆ ئیمه لیڤه تنها بۆ نهوه کۆنه بوینه تهوه که ئیدانهی تروریزم بکهین (که له سهراسهری جیهاندا بلاو بووه تهوه) و یادی نهوه که سانه بهرز رابگرین که بوونه به قوربانی دیاردهی دزیوی تروریزم، بهلکوو بۆ نهوهش لیڤهین که رینگاچارهیه که بدۆزینهوه بۆ کۆتاییهتینان بهم جۆره نامرازی خۆدهرپرینه که یینگومان ترسنۆکترین و توندترین شیوهی خۆدهرپرینه که مرۆڤ دهتوانی بیی لیبکاتهوه.

نهگه نهمرۆ من لیڤه لهگهڵ ئیوه نامادهم، له بهر نهوهیه که قوربانییه کی دلشکاوی تروریزم و خۆشحال دهیم که بتوانم بهم شایهتیدانهی خۆم، نیرادهی ئیوه، بۆ خهبات لهگهڵ تروریزم پتهوتر بکهیم.

ناوی من که ژاله، هاوسهری فهتاح عهبدولیم که نوینهی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئیتران بوو له پاریس و هاوپی لهگهڵ سکریتیڤی گشتی حیزبه که مان، دۆکتۆر سهعید شهرفهکهندی و دوو هاوپی دیکه له ۱۷ ی نهیلوولی ۱۹۹۲ له رستورانی میکونوس له برلین به ماوهی چهند کاتژمێر پاش بهشداریکردن له کۆنگرێسی ئینترناسیونال سوسیالیست که لهو شاره بهرپهوهچوو، کوژران.

لهوانهیه ئیوه له خۆتان پرسیار بکهن که "نهوانه بۆ کوژران؟" یا "له ولاتیکی دیکه که زۆر له کوردستان دووره، چ پیتیستییه که به شهپرکردن لهگهڵ رێبهرایهتی گهلی کورد هیه؟".

كورد و كوردستان له به لگه نامه نه پيښه كاني نه مريكادا - كوردستاني نيران و نورگيا

وه لآمه كى ساده يه. ده يان ساله كورده كان بۆ بنه رته تيرين مافه كانيان خدبات ده كمن و له گهل چنده ها جور سهركووت و چهوسانده وه روويه پروو بوونه ته وه. به تاييه ت كۆمارى ئيسلامى قه د رق و كينه ي خۆى له گه لى كورد و ههروه ها ريگ خراوه سياسيه سهره كيه كه ي واتا حيزبى ديموكراتى كوردستاني نيران (KDPI) نهشاردوه ته وه. رۆمى نيران به رده وام و به ناشكرا وتويه تى كه ده ست به هه موو كارىك ده دات بۆ له ناوبردى فزيكى سهرجه م ري به رانى KDPI

له هه ر شوپننك بن، بۆ نه وه ي بۆ هه ميشه كۆتايى به بوونى نهم حيزبه بي نيت. بۆ ده بى واييت؟ سوچى KDPI چيه كه ده بى له گهل سهركووتىكى وه ها روويه پروو بيته وه. وه لآمى نهم پرسياهش ناسانه. حيزبه كه ي نيمه به روونى داواى مافه كاني گه لى كورد ده كات كه وهك سهرجه م گه لانى جيهان، تامه زرۆى نازاديه. KDPI ههروه ها له سهر نهو باوه رپه كه ته نها ريگاچاره بۆ گه يشتن به م نامانجانه "ديموكراسى بۆ نيران و خودموختارى بۆ كوردستانه". نايا پيتانوانيه له كۆتايى سه ده ي بيستدا نه مانه داواكارى گه ليكى سروشتى و رهوا بن.

به هه رحال له ناوخۆى كۆمارى ئيسلاميدا "داخوازى بۆ ژيان" به كسانه له گهل "داخوازى بۆ مهرگ" و نهو شته كه مهلاكان پيى ده لئين "نازادى"، هيج نيه جگه له شيوه ژيانىكى به كرهنگ كه به سهر هه موو هاوولآتيانى نيراندا سه پاندوو يانه. نهم درايانه هه لېژاردن له نيران به رپوه چوو و مه لايه كى به ناو ليبرال و ميانه رهو وهك سه رۆك كۆمارى نيران هه لېژيردرا. به هه لده دا مه چن: ته نها گوپىنى كه سيك له سه رووى حكومه ت نه ده توانييت بارودۆخى ناوخۆى ولآت چاك بكات و نه هيج كارى گه ريه كى له سهر سياسه تى ده ره وه ي نيران ده بيت. تكايه نهم قسه يه م به هه ند

ليوهرېرگرن: "ههتا كاتيك ريځاچاره يهك بۆ كيښه ي كورد له ئيران نه دۆزريتته وه، تروريزم ههر هيه." نه لېته به شيك له رهفتارى دهولته تى ئيران په يوه ندى به موداراي دهولته تانى رۆژناووه هيه.

له خۆم پرسيار ده كم ټاكامى نهم هه موو كۆبونوه و سمينارانه چيه؟ نايا هيج كاردانهويه كى جيديي نيونه ته وه يى له نارادا هيه؟ ټاكه ي كۆمه لگاي نيونه ته وه يى راستيه كان پشتگوي ده خات؟ بۆ وه لامى بيروپاي گشتى رۆژناوا نه وه نده لاوازه؟ دهولته تانى رۆژناوا چ ههنگاو يكيان هه لگرتوه بۆ نه وه ي له ناوخوي ولا تى خوياندا له گه ل تروريزم خه بات بكه ن؟ ټاكه ي خويى خه لكى بى گونا ه بى به قوريانى به رزه وه ندييه نابورييه كان؟ ټاكه ي خويى "قاسملو" ه كان، "شهره فكه ندى" يه كان، "عبدولى" يه كان، "قادري" يه كان، "نهرده لان" ه كان و خه بات گيراني ديكه ي نازادى ته نها به هو ي كورد بوون و خه بات بۆ نازادى گه ل ته نانه ت له ولا تانى ديكه به فوتيت؟ له وانه يه نه گهر به هو ي ټاكامى دادگاي ميكونوسه وه نه بايا هيشتا شك و گومان له نارادا بابايا به نيسبه ت هه بوونى ده ستى ئيران له تروريزمدا.

هاورپيان

وهك نه دما ميكي بنه ماله ي قوريانيان چاوه روانى نه وه ده كم تروريزمى نيونه ته وه يى لانيكه م له و ولا تانه كه پابه ندى به پرهنسيپه ديوكرا ته كان، رابوه ستيندرت. ريگامام پيښه ن توژى باسى مه سه له ي ټاكه كه سى خومتان بۆ بكه م.

پيتموايه نه و كه سانه كه به گوله ي مرؤفكوژه كان كوژران، ته نها قوريانيانى تروريزم ين. راسته نه وان خوشترين شتى خويان واتا ژيانيان له ده سدا، به لام كاتى كه

مالئاواييان له م دنيايه کرد، قورباني دیکميان به شويتن خوياندا به جيهيشت، مدهستم نهو کهسانهيه که شاهیدی نه م دیوه زمه خوتناوييه بوون و لینی رزگاريان بوو.

ههتا ماوهم شهوی نهو رووداوه له نهیلوولی ۱۹۹۲ له بیر ناکهم . به ماوهی سال ونيوټک پيش لهو رووداوه له گهل کوره ساواکه م له پاریس ده ژيام و هيشتا ههستم ده کرد لهو ولاته غه ريبم. نيوه شهو به زړه تله فون وه خه بهر هاتم و پيميانوت خو شه ويسترين که سم واتا هاوسره که م ، هاوړتی خه م و شادييه کانم روښتووه و نیدی قه د ناگه پرته وه .

نازانم نایا نيوه ده توان ههست بهو هه موو خه م و خهفته بکه ن که پاش بيستنی نهو هه واله منی داگرت. به ناچار کوره چوار سالانه که م که تنه ها خو شه ويستی بوو که بوم به جي مابوو، له خه هه لساند و له کاتيکدا که نه مده توانی به سر نيش و نازاره کاندا زال بم، به گريانه وه پيموت بارکی، قاره مانه خو شه ويسته که ی که بينو قه رگرتن هه موو نيواره يه ک چاوه پواني ده کرد و له پشتی ده رکه وه گوئی له دهنگی ناسانسوره که بوو تا بگه پرته وه و دهست بکاته ملی، بو هه ميشه چوه و قه د ناگه پرته وه. له ولاتيکی غه ريبدا بوم، هيچ بنه مال له خرمينکم نه بوو تا خه م و خهفته کانمی له گهل بهش بکه م يا گوئی بو هاواری نيش و نازاره کانم بگريت. وامده زانی له هيچ شويتنيکی نه م جيهانه جینگام نايسته وه. تنه ها يه ک ناواتم هه بوو، نه ویش نه وه بوو له قيامه تدا به دیداری هاوسره که م شاد بيمه وه، به لام پشتم به کوره بچوکه که م (که به توندي منی له باوهش ده گرت) و واتای خه باتی دوو روډريژی هاوسره که م و ههروه ها يادی گه لی له دږسته کانی که هيشتا بو نازادی خه بات

دەكەن، نەستورر بوو. بە خۆم وت دەبى ھەموو كاتىك و لەھەموو شوپىنك كە بۆم دەكرىت شاھەتى بەدەم و بە توندى ئىدانەى ترورىزم بكەم.

جەنابى سەرۆك، خۆشك و برايانى بەرێز

ھەرھەھا كە دەزانن زۆر زەحمەتە كە بتوانم باسى ئەو نەھامەتپانەتان بۆ بكەم كە ئەو كاتە و دوابەدواى ئەو بەسەرمندا ھات. خەم و خەفەتەكانم ئەوەندە زۆرن كە ناتوانم بپانھێنمە سەر كاغەز. لەدەسدانى خۆشەويستىرین كەسم، برىنچىكى ئەوەندە قولى لە ناخدا دروست كردووە كە قەد ساریز ناھێت. بپەرھەريیەكانم بەردەوام دینەو یادم و دەمگەرپننەو بۆ رابردوو.

ھەموو سەرلەبەیانپەھەك دلخۆشى خۆم دەدەم و ھانى خۆم دەدەم درێژە بە خەباتەكەم بەدەم بۆ ئەوێ ترورىزم بەسەرکەوتنە بەردەوامەكانى پشتشەستورر نەبێت و بە مەرگی نازادى دلخۆش نەبێت.

رۆژپەكیان كۆرە نۆسالانەكەم لىمى پرسى:

"دایە، چۆن باوكم كە يەكێ لە قارەمانانى گەلەكەمان بوو، ئەوەندە بە ئاسانى كۆژرا؟".

منیش پىموت:

"باش گویگرە، باوكت و ھاوڕێكانى كوردگەلىكى ناشتوخواز، دادپەرورەرخواز و دیموكراسیخواز بوون بەلام دۆژمنەكانیان دانیان بە مافى ژيانى ئەواندا نەدەنا و ترسنۆكانە خۆیان لە تارىكیدا ھەشاردا و بۆسەیان بۆ قوربانپەھەكانیان دانائە لە كاتىكدا كە قەد چاوەروانیان نەدەكرد، كوشتنى."

پاشان ئەو بەم بە كۆرەكەم وت:

کورد و کوردستان له به لکه نامه نه پتییه کانی نه مریکا دا - کوردستانی نیدان و تورکیا

"مروڤه کان ده بی فیرین یه کتریان خوش بویت و ریز له یه کدی بگرن. به لام هه تا کاتیك که نیمه ی کورد ریگامان پینه دریت له نازادیدا بژین و هه ناسه بکیشین و هه تا کاتیك که مافه بنه ره تییه کامان و شوناسه کولتووری و سیاسیه که مان به فهرمی نه ناسریت، سوورین له سه ر خه باته که مان".

بژی کوردستان

سەرچاوەکان
(بۆ زانیاری و رێنوێنی)

کتیبه کان، وتاره کان و نامیلکه کان

GENERAL

328. Barkey Henri J. "Kurdish Geopolitics." *Current History* 96, no. 606 (January 1997): 1-5. Part of an issue on the Middle East. The Kurds, the largest ethnic group in the world without a state, continue to fight among themselves and with the governments of the countries occupying them. In northern Iraq, protected as a safe haven by the United States under the guise of Operation Provide Comfort, the civil war between the Kurdistan Democratic Party (KDP) and the Patriotic Union of Kurdistan (PUK) has allowed Saddam Hussein to reassert himself in the safe haven by backing the KDP. Complicating matters is the Kurdish uprising in Turkey, started in 1984 by the Kurdistan Workers Party (PKK), the effects of which have increasingly dragged Turkey's Ankara government into the politics of the Middle East. Turkish fears of the PKK and suspicions of American intentions have interfered with Operation Provide

Comfort and curtailed U.S. activities in the north of Iraq.

329. Bhattacharya, Sauri P. "The Situation of the Kurds in the Post-Gulf War Period and U.S. Policy Toward it." *Asian Profile* 22 (April 1994): 151-160. This is a study of the situation of a trans-national people, but the focus is on the Kurds of Iraq who were encouraged by the Bush administration to rise in rebellion against the Iraqi regime in the aftermath of Saddam's defeat in the Gulf War. Questions about their geography, sociology, language, culture, as also a history of their movement for self-determination since the 19th century are included. The Kurds' failure in achieving self-determination in the past is not being replaced by anything really new and different. Americans, although they were expected to be of help to the Kurds in their effort to carve up a nation for themselves, seem overly cautious torn between two different directions: human rights, rule of law, and new world order on the one hand, and stability, domestic jurisdiction and the need to prove that their friendship for the Turks is real and reliable. This timid U.S. policy seems still determined by considerations of the Cold War.

330. Carley, Patricia. *U.S. Responses to Self-Determination Movements: Strategies for Nonviolent Outcomes and Alternatives to Secession*. Report from a roundtable held in conjunction with the policy planning staff of the U.S. Department of State. Washington, DC: United States Institute of Peace, 1997. viii, 30 p.: ill. Includes bibliographical references. Report on results of a U.S. Institute of Peace roundtable, held in conjunction with State Department Policy Planning Staff in March 1996 on U.S. and international policy responses to self-determination movements. Covers background on, and U.S. and/or international response to, self-determination movements of Kurds, Kashmir, Eritrea, and Tibet; self-determination, human rights, and good governance; case for secession; self-determination at the United Nations; and nonviolent alternatives to secession.

331. Central Intelligence Agency. *The World Factbook*. PRINT, WEB. Washington, DC: Central Intelligence Agency: Supt. of Docs., U.S. GPO [distributor], 1981-. Annual. The *CIA World Factbook* provides a country-by-country listing of basic statistical and factual information. Each individual entry averages a few print pages in length.

Major sections of each entry include "Introduction," "Geography," "People," "Government," "Economy," "Communications," "Transportation," "Military," and "Transnational Issues." Information such as population, type of legal system, national holidays, number of railroads, and military strength is included. *The World Factbook* also includes an appendix listing membership in selected U.N. and international organizations and a series of reference maps of the world. *The World Factbook* is an excellent source for obtaining a quick up-to-date overview of a country. The first classified *Factbook* was published in August 1962, and the first unclassified version was published in June 1971. The 1975 *Factbook* was the first to be made available to the public with sales through the US Government Printing Office (GPO). The 1996 edition was printed by GPO, and the 1997 edition was reprinted by GPO. The year 2001 marks the 54th anniversary of the establishment of the Central Intelligence Agency and the 58th year of continuous basic intelligence support to the US Government by *The World Factbook* and its predecessor programs. The Web-based version is made available at: www.cia.gov/cia/publications/factbook/.

332. Congress. *Congressional Record: Proceedings and Debates of the ... Congress*. PRINT, WEB. Washington, DC: [Supt. of Docs., U.S. GPO, distributor], 1873-. Daily (when Congress is in session). This is a record of congressional debates and proceedings, messages to Congress, and voting records. Speeches and debates do not necessarily appear verbatim, however. Daily issues are cumulated annually into a permanent, bound, final edition for each session of Congress, creating differences in page number in and indexing between the daily and bound editions. The daily editions contain four sections: H (House proceedings), S (Senate proceedings), E (Extension of Remarks), and D (Daily Digest, a summary of daily activities). Pages in the bound volume are numbered in a single sequence. At sessions' end, the Daily Digest is issued as separate part, with a subject index and a table of bills enacted into public law. There is a separate index to the permanent, bound *Congressional Record* which includes Daily Digest volumes. In the bound annual edition, Extension of Remarks are integrated into the body of the text. The *Congressional Record* is available in full text on the Web from the Government Printing Office's *GPO Access* Web site. Commercial online services, such as *Congressional Universe*,

Westlaw, and *LEXIS-NEXIS*, also provide access to full text of the *Record*. Occasionally, the Congress, and its various committees and subcommittees, discusses the Kurdish question. The debates that originate from these discussions normally get published in the *Record*.

333. Congress. Commission on Security and Cooperation in Europe. ***Situation of Kurds in Turkey, Iraq and Iran***. Washington, DC: The Commission, 1993. v, 35 p. [Implementation of the Helsinki Accords]. Congress Session: 103-1. SUDOC: Y4.SE2:H36/22. Transcript of Commission on Security and Cooperation in Europe (CSCE) briefing on the status of Kurdish minorities living in Turkey and Iraq, including human rights concerns. Mary Sue Hafner, Deputy Staff Director and General Counsel, CSCE, presents opening remarks and leads the briefing. Includes audience participation (p. 14-26). Supplementary material (p. 27-35) includes panelists' written statements. Discusses Kurdish minorities in Turkey and Iraq, status and human rights concerns. Statements and Discussion include: Background on the situation of Kurds in the Middle East; concerns about the status of Kurds living in Turkey and Iraq, emphasizing human rights issues; suggestions

regarding treatment of Kurdish minorities in Turkey and Iraq, citing regional implications.

334. Congress. Commission on Security and Cooperation in Europe. *Situation of Kurds in Turkey, Iraq and Iran*. Washington, DC: The Commission, 1993. 42 p. [Implementation of the Helsinki Accords]. Congress Session: 103-2. SUDOC: Y4.SE2:P23/3. The document contains a transcript of the briefing on the Kurdish minority in the Middle East held by the Commission on Security and Cooperation in Europe (CSCE) on May 17, 1993. The Kurds constitute the fourth largest nationality in the Middle East, primarily concentrated in the states of Iran, Iraq, and Turkey, and to a lesser extent in Syria. In all countries, they lack institutional protection of human rights and individual freedoms. Includes a statement (pp. 27-32) by Dr. Mark A. Epstein on Kurdish identity and U.S. policy.

335. Congress. House. Committee on International Relations. Senate. Committee on Foreign Relations. *Country Reports on Human Rights Practices*. PRINT, WEB. Washington, DC: U.S. GPO, 1977- . Annual. (www.state.gov/g/drl/hr/c1470.htm). This report is issued as a joint committee print and submitted

annually to the Congress by the Department of State. The report covers internationally recognized individual, civil, political, and worker rights, as set forth in the Universal Declaration of Human Rights. The human rights reports reflect a year of effort by hundreds of State Department and other U.S. Government employees. The U.S. embassies around the world which prepare the initial drafts of the reports, gather information throughout the year from a variety of sources, including contacts across the political spectrum, government officials, jurists, military sources, journalists, human rights monitors, academics, and labor union members. The draft reports are then reviewed by the U.S. Bureau of Human Rights and Humanitarian Affairs, in cooperation with other relevant offices in the State Department. As they corroborate, analyze, and edit the reports, Department officers draw on their own additional sources of information. These include reports and consultations with U.S. and other human rights groups, foreign government officials, representatives from the U.N. and other international and regional organizations and institutions, and experts from academia and the media. The Report covers human rights violations around the world. It describes a world where people who by right are born free and with dignity too often suffer the

cruelties of authorities who deprive them of their rights in order to perpetuate their own power. It mainly covers countries that are ruled by dictators or rent by armed conflict, where bullets, torture, arbitrary detention, rape, disappearances, and other abuses are used to silence those who struggle for political freedom; to crush those whose ethnicity, gender, race or religion mark them for discrimination; or to frighten and mistreat those who have no defenses. Documents violations, and domestic and international reaction. Full-text of reports for the years 1996-2000 on Iran, Iraq, Syria, Turkey, and other countries can be found at the following addresses:

- 1996: www.state.gov/www/global/human_rights/1996_hrp_report/96hrp_report_toc.html
- 1997: www.state.gov/www/global/human_rights/1997_hrp_report/97hrp_report_toc.html
- 1998: www.state.gov/www/global/human_rights/1998_hrp_report/98hrp_report_toc.html
- 1999: www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/1999/
- 2000: www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2000/

- 2001: www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2001/

336. Department of State. *Background Notes*. PRINT. WEB. Washington, DC: GPO, 1964- . Irregular. (www.state.gov/r/pa/bgn/). Each issue of *Background Notes* provides basic information on an individual country, including Iran, Iraq, Syria, former Soviet Union, and Turkey. A profile of the country starts each *Note*, and provides brief statistical and factual information. The *Background Notes* include a broad overview of a country and its people, history, economy, geography, and government. *Notes* also includes a discussion of U.S. relations with the country and the country's relationships with other countries. They are updated and/or revised as they are received from regional bureaus and are added to the database of the Department of State Web site.

337. Entessar, Nader. *Kurdish Ethnonationalism*. Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers, 1992. viii, 208 p. Includes bibliographical references (p. 193-201) and index. This book's "central thesis .. is that ethnic conflict constitutes a major challenge to the contemporary nation-state system in the Middle East." Examining the "political and social dimensions of

Kurdish integration into mainstream of sociopolitical life in Iran, Iraq and Turkey,” the author “challenges the long-held view that assimilation is an inevitable result of modernization and the emergence of the relatively strong and centralized nation-state system in the Middle East” (p. vii). Chapter I (pp. 1-10), “Kurdish Ethnicity,” addresses state and ethnicity, Kurdish identity, languages, religion, and socioeconomic marginalization. The next three chapters examine relations between the Kurds and Iran (pp. 11-48), Iraq (pp. 49-80), and Turkey (pp. 81-111). Chapter 5 (pp. 113-57) explores the “International and Regional Context of Kurdish Nationalism” and focuses on Iran-Iraq relations and the 1991 Gulf war. The last chapter, “Whither Kurdistan?” challenges the feasibility or desirability of “secessionism.” At a time when more than a dozen independent states have recently formed out of the former Soviet Union, Yugoslavia, and the disintegrating Czechoslovakia, the author argues that international legal principles do not allow sovereignty for the Kurds. He recommends instead a constitutional restructuring of the existing state systems into federal structures, which will promote Kurdish integration through representation in “the decision making institutions of the national

government.” (abridged, Amir Hassanpour/*MEJ* 47, Winter 1993: 119)

338. Foreign Broadcast Information Service *FBIS Publications*. CD-ROM. Washington, DC: FBIS. Quarterly. The Foreign Broadcast Information Service (FBIS) operates under the aegis of the Central Intelligence Agency and oversees a worldwide network of broadcast monitoring units that are responsible for reviewing foreign media. The information selected is based on a set on intelligence requirements and is translated and disseminated to consumers. The majority of FBIS reports are currently unclassified and available to the public on CD-ROM. The FBIS was established in 1941, when the demand for information from enemy sources was pressing, as the Foreign Broadcast Monitoring Service, which recorded, translated, analyzed, and reported to other government agencies broadcasts from foreign countries. Until 1946, reports were issued by the now defunct Federal Communications Service; in that year its functions were transferred to the Central Intelligence Agency. FBIS reports are disseminated in two major categories. The more relevant one to the Kurdish question is the FBIS Daily Report series, which covers regions of the world divided as follows:

Central Eurasia, China, East Asia, East Europe, Near East/South Asia, Sub-Saharan Africa, the Americas, and West Europe. The information is obtained from full text and summaries of newspaper articles, conference proceedings, television and radio broadcasts, periodicals, and nonclassified technical reports.

339. Gunter Michael M. "United States Foreign Policy Toward the Kurds." *Orient* 40, no. 3 (1999): 427-437. This article examines three temporal periods of U.S. foreign policy toward the Kurds: the World War I period (briefly), the Kissinger period during the 1970s (briefly), and the more recent stage in the 1990s. In particular this article analyzes why U.S. foreign policy tends to treat the Iraqi Kurds as 'good' Kurds, while it considers the Turkish Kurds to be 'bad' Kurds. Support for the Iraqi Kurds is perceived as supportive of over-all U.S. foreign policy against Saddam Hussein's Iraq. Turkey, however, is seen as a valuable geostrategic NATO ally necessary to support to maintain its continuing allegiance.

340. Halperin, Morton and David J. Scheffer, with Patricia L. Small. *Self-Determination in the New World Order*. Washington, DC: Carnegie Endowment

for International Peace, 1992. xiv, 178 p. Includes bibliographical references (p. 165-170) and index. Even as the world celebrates increased integration among existing states and the spread of democracy in all regions of the world, another trend is shattering the status quo: Smaller groups within states are seeking greater autonomy or independence based on their common language, culture, and tradition. This book examines these movements and the internal conflicts they often trigger. It argues for a systematic and coordinated policy response to some of the most challenging issues facing the world today. In this book, the authors review U.S. and international responses to self-determination claims during and after the Cold War. Arguing that outdated Cold War perspectives continue to influence the current policies of the United States and the international community toward self-determination movements, the authors provide a framework for evaluating the nature and legitimacy of self-determination movements around the world. Whether a movement's goal is greater protection of minority right, greater autonomy, or full independence, the authors assert that the international community should require adherence to important conditions such as democracy, international law, non-use of force, and human rights before granting support or recognition.

The authors also examine a number of responses to civil wars and threats of armed conflict, ranging from monitoring and diplomatic intervention to economic sanctions and collective military intervention. They argue that self-determination is not a self-regulating process, but requires a new type of involvement by the United States and multilateral organizations.

341. Library of Congress. Federal Research Division. Irregular. *Country Studies*. PRINT, WEB. Washington, DC: The Division. These monographs are prepared by a multidisciplinary team of experts under the auspices of the Federal Research Division of the Library of Congress and sponsored by the Department of the Army. Each *Country Study* attempts to provide a comprehensive analysis of a country's economic conditions, national security situation, political structure, and social systems and institutions. A brief country profile gives basic information about the country and is followed by more lengthy chapters addressing individual topics. An appendix of statistical tables is included, along with another appendix containing an extensive bibliography. The electronic version of the *Country Studies* provides searching capabilities for the text in each *Study*, and also allows for searching across the full text of either

all *Country Studies* or selected titles within the series. Reports in the *Country Studies* series rate as some of the best reference sources—governmental or nongovernmental—for providing detailed overview of a country. This series was formerly titled and widely known as *Area Handbooks*.

342. Mayall, James. "Non-intervention, Self-determination and the 'New World Order.'" *International Affairs* 67 (July 1991): 421-429. Has the Kurdish crisis changed the rules of the game on non-interference in the domestic affairs of sovereign states? No, writes the author. The Western allies were forced to intervene to protect the Kurds because Western media attention to their plight threatened the political dividends they had secured from the Gulf War. But though the New World Order rhetoric promising new support for human rights is without substance, the Kurdish situation will stand as a precedent of a kind for international protection of oppressed national minorities, if a similar situation recurs. However, the principle of self-determination is still unwelcome in the international community.

343. McDowall, David. *A Modern History of the Kurds*. 2nd rev. and updated ed. London: I.B. Tauris, 2000. xii, 515 p.: maps. Includes bibliographical references and index. McDowall examines the interplay of old and new aspects of the Kurdish struggle, the importance of local rivalries within Kurdish society, the enduring authority of certain forms of leadership and the failure of modern states to respond to the challenge of Kurdish nationalism. Extensively revised to include recent events and an updated bibliography, this book is useful for all who want a better understanding of the underlying dynamics of the Kurdish question.

344. O'Ballance, Edgar. "The Kurdish Factor in the Gulf War." *Military Review: The Professional Journal of the U.S. Army* 61 (June 1981): 13-20. Describes the roles of the Kurds of Iran, Iraq, Syria, Turkey, and U.S.S.R. in Persian Gulf affairs in the past 20 years. Long troubled by divisions within their own movement, the Kurds have fought themselves as well as several national armies. With the start of the 1980 war between Iran and Iraq, the Kurds remain divided, fighting on both sides. If the Kurds unite, however, they could tip the balance of power in the region.

345. Pelletiere, Stephen C. *The Kurds: An Unstable Element in the Gulf*. Boulder, CO: Westview Press, 1984. 220 p. Includes bibliographical references and index. A major—and often unpredictable—force in the Middle East for centuries, fragmented by the boundaries of Iraq, Iran, Turkey, Syria, and Russia, the Kurds remain a nation that steadfastly resists assimilation (and elimination) and that frequently engages in violent revolts. In this book, the author analyzes the factors contributing to the remarkable survival of Kurdish nationalism and places the Kurds in the context of modern Middle East history. First establishing the Kurdish identity and contrasting it with that of surrounding ethnic groups, the author goes on to trace Kurdish history and to examine the configuration of the Kurdish national movement during the world wars and the period immediately following the wars, when the Kurds were temporarily supported by the Soviet Union. He also examines the Kurds' struggles against successive Middle Eastern powers and looks at the national autonomy that was forfeited because of clashes between modern and feudal forces within the Kurdish movement. The book closes with a discussion of possible future developments for the Kurds and the advantages and

drawbacks of various sorts of U.S. involvement. The author destroys many myths about the Kurds and treats them not as a cultural artifact but as an important factor in the power equation of the Middle East.

346. Randal, Jonathan C. *After Such Knowledge, What Forgiveness? My Encounters with Kurdistan*. New York: Farrar, Straus and Giroux, 1997. 356 p. Includes bibliographical references (p. 343-345) and index. An American reporter who has covered the Kurds for more than a decade, Randal has interviewed many Kurdish political leaders. He provides much historical information, however, Randal's best chapters are about U.S. involvement in Kurdistan. He shows in persuasive insider detail how Nixon, Kissinger and the Shah of Iran betrayed a Kurdish uprising against Saddam Hussein in 1975; how Bush, Baker and feckless diplomats both "suckered" the Kurds into rebellion after the Gulf War and waffled on aiding them; and how the Clinton Administration might have brokered a settlement in northern Iraq in 1996 instead of allowing a civil war and then airlifting thousands of friendly Kurds to Guam. Randal's chapter on Turkey records how the United States has in recent years skirted its own laws restricting arms

sales to human rights abusers and made Turkey “the biggest single importer of American military hardware,” much of it used against Kurds inside Turkey and in the so-called safe haven of northern Iraq. “After such knowledge,” Randal refuses “forgiveness” to U.S. governments that have contributed to the Kurds’ historical repression and present plight.

347. Wagner, J. Q. *Ethnic Conflict: The Case of the Kurds*. [Research report, August 1991-April 1992] Washington, DC: Industrial College of the Armed Forces, April, 1992. 40 p. [NTIS Accession Number: AD-A262 225/ 6/XAB] Report No. NDU/ICAF-92-A29. The purpose in this paper is to explore the Kurds; their history, customs, political solidarity, and their frequently frustrated quest for autonomy. Can there be an independent or autonomous Kurdistan in Iraq, Turkey, Iran, Syria, Armenia as a united Kurdistan or as a state or states within the existing political boundaries? What would Kurdish independence mean to the future stability of the Middle East? What are the United States’ policy interests with regards to the Kurds? Are they vital or important policy interests? Should we attempt to influence, either overtly or

covertly, events as they unfold in Kurdistan? What are our policy options?

348.

IRAN

349. Ramazani, Rouhollah K. "The Autonomous Republic of Azerbaijan and the Kurdish People's Republic: Their Rise and Fall." *Studies on the Soviet Union* 11, no. 4 (1971): 401-427. A review of the brief histories of two Communist regimes in northern Iran. The governments were established by occupying Soviet troops. Great Britain and the United States opposed these states from the beginning. Conquest of the whole of Iran was the Soviet goal, but pressure to achieve this goal was successfully resisted. The Red Army pulled out because the United States stood firm in opposition. A year later the puppet governments fell having no further bases of support.

350. Roosevelt, Archie, Jr. "The Kurdish Republic of Mahabad." *The Middle East Journal* 1 (July 1947): 247-269. Reprinted in *A People Without a Country: The Kurds and Kurdistan* (1993), pp. 122-138. This article discusses the story of the independent Kurdish

state established in Mahabad in 1946 and lasted almost one year. The author, one of a few witnesses on the scene, describes the event that led to its establishment and fall, with discussion of the U.S. role in the latter.

351. Roosevelt, Archie, Jr. *For Lust of Knowing: Memoirs of an Intelligence Officer*. Boston: Little, Brown, 1988. xiv, 500 p., [16] p. of plates: ill. Includes index. The period of World War II and its immediate aftermath was a time of discovery for many Americans of the world of Islam, of the intractable problems of the Middle East, and of the resistance of the colonial powers to the idealistic American drive for colonial independence. Archie Roosevelt's book tells the first-hand story of one man's discovery of these realities. The book is the story of political discovery, a memoir by a member of a prominent American family, succinct summaries of history, and a sophisticated travelogue. Through it run the threads of a personal romance and of the experiences of an intelligence officer. In writing the book, Roosevelt had the benefit of notes, letters, and diaries that he wrote over many years. His quotes from these contemporary sources provide vivid pictures of conditions of life and the personalities of the regions he visited, including

the impressive Abdul Aziz Ibn Saud, his Syrian counselor Sheikh Yusuf Yasin, the dynamic young Habib Bourguiba, the less dynamic shah of Iran, and a host of Kurdish, Arab, and Iranian figures. Roosevelt discusses his experiences with the Kurds, particularly on Mahabad on pp. 248-288. (abridged, David D. Newsom/ *MEJ* 42, Autumn 1988: 700-701)

352. Yassin, Borhanedin A. *Vision or Reality? The Kurds in the Policy of the Great Powers, 1941-1947*. Lund, Sweden: Lund University Press, 1995. 246 p. Includes bibliographical references (p. 230-242) and index. This study traces the history of Kurdish nationalism in the crucial wartime and immediate post-war years. In particular, it looks at the creation of the short-lived People's Republic of Kurdistan in the Iranian Kurdish region during 1946. The life of the republic, together with the Kurdish question as a whole, is examined within the context of not only great power politics, but also the politics of the states in which the Kurds live, especially Iran, and developments within the Kurdish communities themselves. Historians of the early cold war typically touch briefly on the crisis resulting from the Soviet Union's refusal to withdraw from northern Iran after the war on the schedule agreed with the state's other

war-time occupier, Great Britain. It was the Kurds' misfortune to find themselves and their republic at the center of this great power dispute after the War. Yassin points out that it was understandable for pragmatic reasons that the Kurds sought the protection of the Soviet Union. Soviet forces were occupying northern Iran, while the two alternative sponsors, Great Britain and the United States, were reluctant to support the Kurdish cause. Great Britain wanted to bolster central authority in Tehran in order to protect its oil interests in the country. The United States, despite its pronouncements on self-determination, showed no interest at all in the case of the Kurds. The American priority, during the final months of the war and in its aftermath, was to reinforce central authority in Iran and block Soviet influence. Yassin's point that the Kurds tried to obtain the sponsorship of the western powers but were rebuffed is a fair one. However, it must still be admitted that in opting for the backing of the Soviet Union, which had no inherent interest in their cause, and was merely engaged in a great power game, they made a historic mistake (Nigel John Ashton, *History: The Journal of the Historical Association*, 83, pp. 511-512).

IRAQ

353. Abizaid, John P. "Lessons for Peacekeepers." [Operation Provide Comfort.] *Military Review: The Professional Journal of the U.S. Army* 73 (March 1993): 11-19. The author looks at his unit's involvement in Operation Provide Comfort in northern Iraq. He offers insights as to what can be expected, the training conducted prior to deployment and operations in the theater. He also discusses some of the ways that the army might need to relook its current doctrine for conducting these types of missions.

354. Baram, Amatzia. *Between Impediment and Advantage: Saddam's Iraq*. Washington, DC: United States Institute of Peace, June 1998. 17 p. Baram, a senior fellow in the Jennings Randolph Program at the United States Institute of Peace and professor of Middle Eastern history at the University of Haifa in Israel, is considered one of the world's leading authorities on Iraq. This analysis provides a useful backdrop to the ongoing conflict with Iraq and is intended to help interested observers understand the significance of Saddam Hussein in Iraqi politics and the forces with which he grapples as he makes decisions about compliance with international

demands. The report represents work in progress and summarizes the main points made during two public discussions about the nature of domestic politics in Iraq under Saddam. The Institute-sponsored meetings, November 10, 1997, and April 9, 1998, featured Baram presenting a modified version of his fellowship project that focuses on the major domestic conflicts that Saddam's regime faces and how they factor into Iraq's current and future foreign policy interests. Other participants at these events included representatives from the U.S. Department of State, the National Defense University, the Department of Defense, the Washington Institute for Near East Policy, the Middle East Institute, and other policy organizations active in U.S. foreign policy toward Iraq. C-Span covered and broadcast both events. Table of contents: Domestic tensions; Saddam's internal security objectives and concerns; Regional Strategies; Background; Part One: Chinks in Saddam's Armor (I. The Shi'is and the Kurds: Iraq's demographic predicament and its implications, II. Saddam and the Kurds after the Gulf War, III. Shi'is, Kurds, democracy, and violence in Iraq, IV. The fruits of dictatorship: Saddam's decision-making process as a source of high-risk, high-cost policies, V. Saddam and his army officers, VI. An inability to learn: Tactical

successes and a strategic bottleneck, VII. The economy: Vulnerability to inflation and its implications for foreign policy); Part Two: Domestic, Regional, and Foreign Sources of Power (VIII. Saddam's power base: the family-tribe-state symbiosis and how it can explain his survival, IX. Iraq's non-conventional arsenal: Between impediment and advantage, X. A shift in Arab attitudes). The full text of the report is available at: www.usip.org/oc/sr/baram/baram.html.

355. Barzani, Mas'ud, and Ahmed Ferhadi. *Mustafa Barzani and the Kurdish Liberation Movement*. New York: Palgrave, 2002. As a leader of the Kurdish national liberation movement for almost half a century, Mustafa Barzani witnessed many historical events that rocked the Middle East and had a strong impact on the fate of the Kurdish communities in the region. Barzani's life-long struggle began in 1907 when he was barely three years old, when he and his mother were incarcerated in the aftermath of a raid by the Ottoman Turkish forces. Barzani went on to spend most of his life fighting various governments partitioning Kurdistan. Barzani's son, Massoud, the leader of the Kurdish Democratic Party and currently the de facto ruler of much of Iraqi Kurdistan, has put

together a valuable dossier of documents, stories, rare photos and has pieced them into a narrative in the first person with his reflections and analyses of historic events in the period 1931 to 1961.

356. Benjamin, Charles Michael. *Developing a Game/Decision Theoretic Approach to Comparative Foreign Policy Analysis: Some Cases in Recent American Foreign Policy*. Ph.D., University of Southern California, 1981. DAI 42 (June 1982): 5234-A. This dissertation develops a game/decision theoretic approach to comparative foreign policy analysis. Five cases in recent American foreign policy are described and analyzed: (1) Angola, 1975-76; (2) Cyprus, 1874; (3) Chile, 1962-73; (4) the Kurds, 1972-75; and (5) Cuba, 1961-62. Descriptive materials (data) are drawn principally from the published reports of Congressional committees investigating American intelligence agency activities. These reports are supplemented by participant memoirs and the accounts of academics and journalists. Metagame/options analysis is used to systematically examine the foreign policy assumptions implicit in each case. This method of analysis is superior to other decision theoretic models because it explicitly takes into account multiple actors and the interaction of

their strategies to produce foreign policy outcomes. Furthermore the method requires only ordinal level measurement assumptions more appropriate to the data used in the study. Particularly highlighted is a comparison of each case study with the findings of an empirical analysis of "Pentagon Papers" documents regarding American foreign policy decision-making toward Vietnam study found that American policy makers held two simultaneous images of Vietnam, a "Regional" and a "global" image. These two images produced policy outcomes analogous to paranoid schizophrenic behavior in an individual. The concluding chapter relates findings from the examined cases to the Vietnam study. Even though the same amount of information was not available in these cases, the use of option analysis was able to locate perceptual discontinuities and multiple imaging the advantages of the metagame/options analytic method in the development of more accurate descriptive theory and more useful normative theory are also discussed and suggestions are made for further research.

357. Bennet, Barry F., and others. "Caring for Kurdish Refugees: Operation Provide Comfort." *Journal of the U.S. Army Medical Department* (November-December 1992): 37-42.

358. Bird, Catherine. "ARG Provides Comfort." [Relief operations for Kurdish refugees.] *Surface Warfare* 16 (July-August 1991): 4.

359. Bolger, Daniel P. *Savage Peace: Americans at War in the 1990s*. Novato, CA: Presidio, 1995 xi, 420 p.: ill., maps. Includes bibliographical references and index. Examines the historic role of the U.S. as the world's peacekeeper, the political and military context of contemporary peacekeeping missions, and prospects for international security; from the perspective of a battalion commander in the U.S. Army. Case studies of American and multinational forces in the Sinai, Lebanon, Kurdistan, Somalia, and the former Yugoslavia. This thought-provoking analysis focuses on what Bolger considers the three most important "peace enforcement" missions since the Berlin Wall came down in 1989, each illustrating major aspects of this difficult form of warfare: the operations in Kurdistan, Somalia and the former Yugoslavia. At the end of the Gulf War, U.S. forces entered northern Iraq to protect the Kurds from Saddam Hussein; Bolger cites this operation as an example of the way such missions should be run. Somalia illustrates U.S. foreign policy at its worst

because of policymakers who “should have known better.” Bolget argues that in the former Yugoslavia, U.S. air strikes and humanitarian airlifts have served American interests even though the overall effort has been ineffective.

360. Bonner, Raymond. “Always Remember.” [Iraqi campaign to exterminate the Kurds.] *The New Yorker* 68 (September 28 1992): 46-51+. Iraqi Kurds are returning to their towns in northern Iraq but are finding it nearly impossible to rebuild the lands that have been devastated by systematic, genocidal attacks under Saddam Hussein. Between 1987 and 1991, Hussein used chemical and conventional weapons in an effort seemingly designed to kill every Kurdish male between the ages of 16 and 40. Today, with a Kurdish enclave having been established in northern Iraq, the Kurds are trying to rebuild their homes and civic structures but are still hindered by Hussein’s economic blockade against them and the West’s embargo against Iraq. Many Kurds are accusing the United States of being reluctant to help them, and the West must realize that eventually the Kurds will seek to establish an independent state, possibly by force. The article chronicles the history of the Kurds, describes Iraqi attacks on several Kurdish villages,

and discusses U.S. relations with the Kurds, Iraq, and Turkey.

361. Bozarslan, Hamit. "De la Geopolitique a l'Humanitaire: Le Cas du Kurdistan d'Irak." [From the Geopolitical to the Humanitarian: The Case of Iraqi Kurdistan.] *Cultures et Conflits*, no. 11 (Autumn 1993): 41-64. Appears also in *L'Irak du Silence*, pp. 41-64, under the title "De l'humanitaire a la geopolitique: le cas du Kurdistan Irak," edited by Marie de Varney (Paris: L'Harmattan, 1992). Discusses the so-called humanitarian Operation Provide Comfort, which sought to provide goods and assistance to the Kurds in northern Iraq at the end of the Gulf war, arguing that it and similar operations merely serve to postpone or suspend real analyses of geopolitical relations. Provide Comfort represented a degree of intervention in the internal affairs of UN member states and disrupted Iraqi territory surrounding Kurdistan, but did not address long-term regional power relations and the struggle for Kurdish identity, which has a long history and involves several countries (e.g., Turkey, Iraq, and now the U.S.). General conclusions are drawn about the crisis of the nation-state and the amplification of ethnic conflicts.

362. Bronstone Adam. *European Union-United States Security Relations*. London: Macmillan Press Ltd., 1997. The European Union's evolution to become a global actor is examined through its relationship with the United States from the Yom Kippur war to the Gulf conflict. Case-studies of the 1973 Arab-Israeli war, martial law in Poland 1981-82 and the Kurdish crisis in Iraq 1991 (pp. 173-223) are shown to support a theoretical critique.
363. Brown, Ronald J. *Humanitarian Operations in Northern Iraq, 1991 with Marines in Operation Provide Comfort*. Washington, DC: History and Museums Division, Headquarters, U.S. Marine Corps: [U.S. GPO., Supt. of Docs., distributor], 1995. viii, 127 p.: ill., maps. This monograph tells the story of more than 3,600 U.S. Marines who supported Operation Provide Comfort, an international relief effort in northern Iraq from 7 April to 15 July 1991. This short work does not purport to tell the entire story of Operation Provide Comfort, but focuses on Marine activities and contributions. The author presents historical glimpses of the Kurds, modern Iraq, and non-Marine activities only to provide necessary background information. This monograph is not an exhaustive analysis of the operation nor does it try to

define Provide Comfort's place in the diplomatic history of the Middle East. The monograph relies heavily on primary sources, mostly the author's observations and the first-hand testimony of participants.

364. Bush, George. "Bush Announces Expansion of Relief Effort in Iraq." *Congressional Quarterly Weekly Report* 49, no. 16 (April 20, 1991): 1009-1011. In excerpts from a news conference, President George Bush describes the expansion of relief efforts to Kurdish refugees in Iraq.

365. Byman, Daniel. "Let Iraq Collapse." [Benefits of an Iraqi break-up.] *The National Interest*, no. 45 (Fall 1996): 48-60. Iraqi disintegration would strengthen the U.S. position in the region and provide the Kurds, the Middle East's largest ethnic group, with their own state. Despite fears of regional imbalance of power, the collapse of Iraq would end a regime hostile to U.S. interests. It would also eliminate a major threat to the Gulf states and to Israel. Finally, a Kurdish state would be dependent on the U.S. for survival and could serve as a base to control Iran.

366. Clary, D. E. *Operation Provide Comfort: A Strategic Analysis*. [Final report.] Maxwell AFB, AL: Air War College, April 1994. 37p. [NTIS Accession Number: AD-A280 675/0/XAB]. The sight of 700,000 refugees fleeing the wrath of Saddam Hussein's army into the rugged mountains of northern Iraq brought world attention to the plight of the Kurds in the aftermath of the Gulf War in April 1991. In conjunction with world leaders, President Bush established a policy to assist those refugees and return them to their homes. According to the author, President Bush's policy was fulfilled through a successful operational military strategy that evolved from that policy. An important key to the success of the strategy, was translation of policy into a clear and concise mission statement and mission objectives. These objectives then utilized coalition military, international relief organization, and private voluntary organization resources to successfully execute the mission tasks that flowed from the mission objectives.
367. Collins, John W., Jr. "Logistics Support for Operation Provide Comfort II." [Humanitarian aid for Kurds.] *Army Logistician* (May-June 1992): 22-24.
368. Congress. House. Committee on Armed Services. *Aspects of Anti-Chaos Aid to the Soviet Union*.

Washington, DC: U.S. GPO, 1991. iii, 83 p. Congress Session: 102-1. SUDOC: Y4.Ar5/2a:991-92/33. Included in Legislative History of: P.L. 102-484; P.L. 102-511. Committee Serial H.A.S.C. No. 102-33. Hearings before the Defense Policy Panel to review food and medical supply problems in the Soviet Union and its newly independent republics, and to examine DOD capability to provide short-term humanitarian assistance in conjunction with private sector relief organizations. Statements and Discussion include: Capabilities of U.S. military forces to participate in humanitarian aid programs; explanation of DOD role in Operation Provide Comfort which provided protection and supplies for Kurdish refugees fleeing Iraq after the Persian Gulf war (related maps, tables, p. 5-24 passim); aspects of humanitarian assistance programs.

369. Congress. House. Committee on Armed Services. *Options for Dealing with Iraq*. Washington, DC: Washington, DC: U.S. GPO, 1992. iii, 98 p. Congress Session: 102-2. SUDOC:Y4.AR5/2A:991-92/79. Committee Serial H.A.S.C. No. 102-79. Hearings before the Defense Policy Panel to examine nonmilitary and military strategy options to obtain compliance by Iraq and Iraqi President Saddam

Hussein with various UN Security Council resolutions passed in conjunction with negotiations to end the 1991 Persian Gulf War. Resolutions require the immediate end of alleged repression of the Iraqi civilian population; the destruction, removal, or dismantling of weapons of mass destruction, certain ballistic missiles, and nuclear weapons materials; and the sale of oil under UN supervision to pay for UN activities in Iraq. Supplementary material (p. 58-60) includes articles. Statements and Discussion include: Need for UN to declare Saddam Hussein in violation of resolutions and support his ouster; status of Kurdish opposition to Saddam Hussein, with review of relevant policy issues; extent and nature of Iraq violation of resolutions; recommendations for expansion of economic sanctions against Iraq; aspects of nonmilitary policy options to obtain Iraq compliance with resolutions.

370. Congress. House. Committee on Foreign Affairs. *Consideration of Miscellaneous Bills and Resolutions: Vol. III.* July 13, August 3, September 14, 22, 27, October 4, 1988. Hearing. Washington, DC: U.S. GPO, 1988. iii, 429 p. Congress Session: 100-2. SUDOC: Y4.F76/1:B49/2/v.3. Contains transcripts of Committee markup sessions as follows: August 3

session (p. 79-247) to consider: H. Res. 471 (text, p. 237-239; amended text, p. 242-246), to condemn Iraqi March 16, 1988 use of chemical weapons against the Kurdish minority in Iraq; and to urge the Administration to accelerate efforts to achieve an international chemical weapons ban. Amended bill was favorably reported.

371. Congress. House. Committee on Foreign Affairs. *Legislation to Impose Sanctions Against Iraqi Chemical Use*. Washington, DC: U.S. GPO, 1988 iii, 45 p. Congress Session: 100-2. SUDOC:Y4.F76/1:L52/16. Contains transcript of Committee markup session, with Department of State participation, on Committee draft bill (text, p. 3-9), the Sanctions Against Iraqi Chemical Weapons Use Act, to prohibit U.S. export of military and civilian goods and technology to Iraq in response to alleged Iraqi use of chemical weapons against its Kurdish minority. H.R. 5337, a clean version of the amended draft bill, was reported favorably. Supplementary material (p. 37-45) includes correspondence and: (a) H.R. 5271, the Prevention of Genocide Act of 1988, to require U.S. sanctions against Iraq for alleged use of chemical weapons in Kurdistan, and to commend Turkey for its humanitarian actions in assisting Kurdish refugees,

text (p. 39-42). (b) H. Res. 471, to condemn Iraqi use of chemical weapons; and to urge the Administration to accelerate efforts to achieve an international chemical weapons ban, text (p. 43-45).

372. Congress. House. Committee on Foreign Affairs. *Emergency Relief for the Kurdish People, Communication from the President*. Washington, DC: U.S. GPO, 1991. i, 2 p. Pub. No.: H.Doc. 102-86. Congress Session: 102-1. SUDOC: Y1.1/7.102-86. Transmittal of Presidential notification, dated May 17, 1991, of the introduction of a limited number of U.S. forces into northern Iraq to provide humanitarian relief for the Kurdish people in light of continued Iraqi repression of the Kurds following the Apr. 6, 1991 cease-fire and withdrawal of U.S. forces from southern Iraq.

373. Congress. House. Committee on Foreign Affairs. *Proposed Legislation to Authorize Emergency Assistance for Refugees and Displaced Persons in and Around Iraq*. Washington, DC: U.S. GPO, 1991. iii, 107 p. Congress Session: 102-1. SUDOC: Y4.F76/1: L52/17. Hearing to examine the status and needs of Kurdish and other Iraqi refugees who fled to areas along the Iraqi-Turkish border following the

Persian Gulf war, and to review related humanitarian relief activities and funding needs. Includes transcript (p. 99-107) of Committee markup session on the Emergency Supplemental Iraqi Refugee Assistance Act of 1991 (draft text, p. 104-106) to authorize FY91 supplemental appropriations for emergency humanitarian assistance to Persian Gulf war refugees in and around Iraq. Bill was favorably reported. Statements and Discussion include: Findings of House Delegation visit to Turkish-Iraqi border to assess refugee conditions and international relief efforts (rpt, p. 4-11); recommendations for U.S. humanitarian aid (related rpt, p. 40-44), extent of refugee problem in and around Iraq; role of UN in providing humanitarian assistance to displaced Iraqi civilians; review of international humanitarian relief activities along the Turkish-Iraqi border, and recommendations for assistance to Persian Gulf war refugees.

374. Congress. House. Committee on Foreign Affairs. *U.S. Policy Toward Iraq 3 Years After the Gulf War.* Washington, DC: U.S. GPO, 1994. iii, 61 p. Congress Session: 103-2. SUDOC: Y4.F76/1:IR1/15. Hearing before the Subcommittee on Europe and the Middle East to review developments in and U.S. policy options regarding Iraq, emphasizing international

economic sanctions. Supplementary material (p. 41-61) includes witnesses' written statements. Statements and Discussion include: Adverse impact on Iraqi Kurds of economic sanctions. Assessment of political power of Iraqi President Saddam Hussein; review of U.S. policy options for dealing with Iraq and weakening Saddam Hussein, focusing on current economic sanctions; overview of Saddam Hussein repression of Iraqi opposition civilian populations, including the Kurds.

375. Congress. House. Committee on Hunger, Select. *Decades of Disasters: The United Nations' Response*. Washington, DC: U.S. GPO, 1991. iii, 176 p. Congress Session: 102-1. SUDOC: Y4.H89:102-10. Hearing before the Select Committee on Hunger to examine the effectiveness of and the need to improve UN disaster relief and other humanitarian emergency response mechanisms. Supplementary material (p. 44-176) includes submitted statements, witnesses' written statements, and: (a) H.R. 2258, the Freedom from Want Act, to recognize the human right to food, propose a UN Convention on the Right to Food, and require the U.S. to attempt to reform and restructure UN mechanisms for responding to international disasters and humanitarian emergencies, text (p. 115-

118). (b) International Committee on the Right to Food, right to food in domestic and international law, findings and recommendations, with bibliography (p. 122-158). Statements and Discussion include: Deficiencies of UN system, with recommendations; validity of humanitarian intervention under international law, with example of UN intervention on behalf of Iraqi Kurds after the Persian Gulf war; steps toward improving UN humanitarian relief and intervention activities. Includes the following insertion: Nanda, V. P., "Humanitarian Intervention" forthcoming book excerpt, with bibliography (p. 87-107).

376. Congress. House. Committee on Hunger, Select. *Future of Humanitarian Assistance in Iraq*. Hearing. Washington, DC: U.S. GPO, 1992. iv, 130 p. Congress Session: 102-2. SUDOC: Y4.H89:102-22. Committee Serial No. 102-22. Hearing before the Select Committee on Hunger International Task Force to examine humanitarian issues in Iraq, including status of international humanitarian relief efforts to alleviate hunger and public health problems resulting from international economic sanctions imposed against Iraq in connection with the 1991 Persian Gulf War. Supplementary material (p. 43-130) includes

submitted statements, witnesses' written statements, articles, and correspondence. Statements and Discussion include: Perspectives on humanitarian conditions in Iraq; allegations regarding Iraqi human rights abuses, focusing on persecution of Kurdish minority; arguments for lifting non-military sanctions against Iraq.

377. Congress. House. Committee on International Relations. *U.S. Policy Toward Iraq*. Washington, DC: U.S. GPO, 1996. iii, 92 p. Congress Session: 104-2. SUDOC: Y4.IN8/ 16:IR1/3. Hearing to review developments in and U.S. policy toward Iraq. Examines Iraqi failure to comply with UN Security Council resolutions regarding Iraqi actions following the 1990-91 Persian Gulf War, and reviews international sanctions imposed on Iraq for noncompliance with UN resolutions. Supplementary material (p. 37-92) includes witnesses' written statements and written replies to Committee questions, and a submitted statement. Statements and Discussion include: Overview of conditions in Iraq; status of Iraqi efforts to acquire weapons of mass destruction; issues involved in UN resolution allowing Iraq to sell oil in order to buy humanitarian goods for Iraqi populace affected by sanctions. Recommendations for U.S.

policy toward the Kurdish minority in northern Iraq; perspectives on conditions in Iraq, with suggestions concerning U.S. policy options.

378. Congress. House. Committee on Ways and Means. *Sanctions Against Iraqi Chemical Weapons Use Act*. Washington, DC: U.S. GPO, 1988. Report. 7 p. Pub. No.: H. Rpt. 100-981, pt. 1. Congress Session: 100-2. SUD OC: Y1.1/8:100-981/pt.1. Recommends passage with amendments of H.R. 5337, the Sanctions Against Iraqi Chemical Weapons Use Act, to prohibit U.S. export of certain military and civilian goods and technology to Iraq in response to Iraqi use of chemical weapons against its Kurdish minority. Committee consideration was limited to provisions authorizing the President to impose additional sanctions, including restrictions on imports of petroleum and other products from Iraq.

379. Congress. Senate. Committee on Armed Services. *Operation Desert Shield/ Desert Storm*. April 24, May 8, 9, 16, 21, June 4, 12, 20, 1991. Washington, DC: U.S. GPO, 1991. Hearing. iv, 414 p. il. Pub. No.: S. Hrg. 102-326. Congress Session: 102-1. SUDOC: Y4.Ar5/3:S.hrg.102-326. Hearings to

examine U.S. military forces performance in Operation Desert Shield/Desert Storm in the Persian Gulf undertaken in response to the Iraqi August 1990 invasion of Kuwait. Focuses on DOD U.S. Central Command strategy and operations. Classified material has been deleted. Statements and Discussion include: Briefing on U.S. military, Department of State, and AID assistance to Kurds fleeing Iraq after Operation Desert Storm; role of U.S. military forces in providing protection and establishing supply systems for food and goods for Kurds (related charts, pp. 11-38 passim); status of the Kurds.

380. Congress. Senate. Committee on Foreign Relations. *Chemical Weapons Use in Kurdistan: Iraq's Final Offensive*. Washington, DC: U.S. GPO, 1988. ix, 46 p. Congress Session: 100-2. SUDOC: Y4.F76/2:S.prt. 100-148/corr. Staff report, based on September 11-17, 1988 study mission to Turkey along the Iraqi border by Peter W. Galbraith and Christopher Van Hollen, Jr., assessing allegations by Iraqi Kurdish refugees in Turkey that Iraq used chemical weapons in Kurdistan during a so-called final offensive to end the Kurdish insurgency following ceasefire in the Iran-Iraq war. Reviews Kurdistan political background and relationship to the Iraq republic, alleged prior use of

chemical weapons by Iraq, and Kurdish eyewitness accounts of chemical attacks. Includes a summary of key findings (p. VII-VIII), photographs throughout, and: S. 2763, the Prevention of Genocide Act of 1988, to require U.S. sanctions against Iraq for use of chemical weapons in Kurdistan, and to commend Turkey for its humanitarian actions in assisting Kurdish refugees, text (p. 43-46).

381. Congress. Senate. Committee on Foreign Relations. ***U.S. Policy Toward Iraq: Human Rights, Weapons Proliferation, and International Law.*** Washington, DC: U.S. GPO, 1990. iii, 93 p. Congress Session: 101-2. SUDOC: Y4.F76/2:S.hrg.101-1055. Hearing to assess U.S. policy towards Iraq, focusing on the implications of Iraq's violation of international law by engaging in human rights abuses, and on Iraq's efforts to acquire missiles and chemical and nuclear weapons. Supplementary material (p. 89-93) includes witnesses' written replies to Committee questions. Statements and Discussion include: Review of Iraq human rights abuses; concern about the fate of Iraqi Kurds in Turkish refugee camps; description of Iraq persecution of Kurds, with policy recommendations; evidence of Iraq efforts to develop nuclear weapons

and missiles, citing need to revise technology export controls (related list, p. 80-81).

382. Congress. Senate. Committee on Foreign Relations. *Civil War in Iraq*. Washington, DC: U.S. GPO, 1991. viii, 28 p. Congress Session: 102-1. SUDOC: Y4.F76/2:S.prt.102-27. Staff report, prepared by Peter W. Galbraith, on humanitarian and policy issues related to civil unrest in Iraq. Provides an overview of the Kurdish rebellion and describes Iraqi army suppression of the Kurds during a March 30-31, 1991 visit to Iraqi-controlled Kurdistan. Assesses and recommends U.S. humanitarian aid initiatives for the Kurds, and reviews regional implications of the conflict. Appendix (p. 23-28) includes articles.

383. Congress. Senate. Committee on Foreign Relations. *Foreign Relations Authorization Act, FY92-FY93*. Washington, DC: U.S. GPO, 1991. Report. 134 p. Pub. No.: S. Rpt. 102-98. Congress Session: 102-1. SUDOC: Y1.1/5:102-98. Recommends passage of S. 1433, the Foreign Relations Authorization Act, FY92-FY93, to amend the State Department Basic Authorities Act of 1956 and other acts to revise and authorize FY92-FY93 appropriations for Department of State and related

agencies programs, in the following titles: Title I, Department of State, to: ... Title II, U.S. Informational, Educational, and Cultural Programs, to: ... c. Direct the Voice of America to establish a Kurdish language service.

384. Congress. Senate. Committee on Foreign Relations. *Kurdistan in the Time of Saddam Hussein*. Washington, DC: U.S. GPO, 1991. viii, 23 p. Congress Session: 102-1. SUDOC: Y4.F76/2:S.prt.102-56. Staff report, prepared by Peter W. Galbraith, presenting findings of September 4-11, 1991 visit to Iraqi Kurdistan to observe conditions following the 1991 uprisings by Kurdish insurgents and retaliatory attacks by the Iraqi army. Examines the need and options for international protection of the Kurds from future Iraqi attacks, and provides evidence of atrocities committed against Kurds under the rule of Saddam Hussein. Includes maps and photos throughout.

385. Congress. Senate. Committee on Foreign Relations. *Mass Killings in Iraq*. Washington, DC: U.S. GPO, 1992. iii, 51 p. Congress Session: 102-2. SUDOC: Y4.F76/2:S. hrg.102-652. Hearing to examine human rights abuses against the Kurdish

minority by the Iraqi government, including allegations of mass killings. Includes: UNICEF, "UNICEF Programme Progress Report: Iraq Emergency" 1992 (p. 39-48). Statements and Discussion include: Review of alleged Iraqi human rights abuses against the Kurdish minority; evidence of mass killings of Kurds by Iraqi government; views on Kurdish refugee situation; perspectives on aid for Iraqi Kurds.

386. Congress. Senate. Committee on Foreign Relations. *Saddam's Documents*. Washington, DC: U.S. GPO, 1992. Report. vi, 10 p. Pub. No.: S. Prt. 102-111. Congress Session: 102-2. SUDOC: Y4.F76/2:S.prt.102-111. Report by Peter W. Galbraith (Committee staff), describing the acquisition and content of certain Iraqi secret police documents obtained by the author during an April 16-27, 1992 visit to the Kurdish minority area of Iraq. Focuses on evidence provided by the documents of Iraqi human rights abuses against the Kurds, including mass killings.

387. Congress. Senate. Committee on Foreign Relations. *U.S. Policy Toward Iran and Iraq*. Washington, DC: U.S. GPO, 1995. iv, 174 p.

Congress Session: 104-1. SUDOC: Y4. F76/2:S.HRG.104-280. Hearings before the Subcommittee on Near Eastern and South Asian Affairs to review developments in and U.S. policy toward Iraq and Iran, focusing on U.S. dual containment policy of economic sanctions, arms controls, and political action to limit the threat to U.S. interests posed by Iran and Iraq. Supplementary material (pp. 5-8, 163-174) includes witnesses' written replies to Subcommittee questions. Statements and Discussion include: Need for U.S. action to end Iraq repression of Kurds and resolve conflict between Kurdish factions; need to present evidence of Iraq genocide against Kurds to International Court of Justice; description of alleged Iraqi atrocities against Kurds, with recommendations for U.S. policy.

388. Congress. Senate. Committee on Governmental Affairs. *Global Spread of Chemical and Biological Weapons*. Washington, DC: U.S. GPO, 1989. vi, 746 p. Congress Session: 101-1. SUDOC: Y4.G74/9:S.hrg. 101-744. Hearings before the Permanent Subcommittee on Investigations to examine concerns regarding the worldwide proliferation of chemical weapons (CW) and biological weapons (BW), and to consider measures to control CW and BW production

and use. Supplementary material (pp. 221-746) includes witnesses' prepared statements, articles, and reports. Statements and Discussion include: Experiences in interviewing and treating Iraqi Kurds reportedly attacked with CW by Iraqi military; description of CW effects on victims; explanation of medical treatment and toxicological studies of Kurds (medical reports, correspondence, pp. 254-266, 630-650). Insertion: Physicians for Human Rights, "Winds of Death: Iraq's Use of Poison Gas Against Its Kurdish Population" report of medical mission to Iraqi Kurd refugee camps in Turkey, February 1989, with illustrations (pp. 657-702).

389. Congress. Senate. Committee on the Judiciary. *Aftermath of War: The Persian Gulf Refugee Crisis*. Washington, DC: U.S. GPO, 1991. ix, 37 p. Congress Session: 102-1. SUDOC: Y4.J89/2:S.prt.102-31. Staff report, prepared for the Subcommittee on Immigration and Refugee Affairs, presenting findings of Subcommittee April 15, 1991 hearing and delegation April 27-May 9 visit to Iraq evaluating the international humanitarian relief operation to assist Kurds and other ethnic and religious minorities made refugees following the war in the Persian Gulf. Also

reviews the status of refugees in Iraq and other Persian Gulf areas.

390. Congress. Senate. Committee on the Judiciary. *Aftermath of War, Part II: The Plight of the Iraqi Kurds a Year Later*. Washington, DC: U.S. GPO, 1992. ix, 43 p. Congress Session: 102-2. SUDOC: Y4.J89/2:S. prt. 102-31/pt.2. Subcommittee on Immigration and Refugee Affairs staff report on the status of Iraqi Kurds following the Persian Gulf War. Report is based on staff December 10-14, 1991 visit to northern Iraq, conducted as a follow up mission to staff April 27-May 9, 1991 visit to Iraq. Evaluates the living conditions and continuing aid needs of Kurdish villagers and refugees, and assesses international security arrangements for protecting Kurds from Iraqi forces. Includes findings and recommendations (p. 1-3), and UN resolutions and related documents on humanitarian aid to civilian populations in the Persian Gulf region (p. 17-43).

391. Congress. Senate. Committee on the Judiciary. *Refugee Crisis in the Persian Gulf*. Washington, DC: U.S. GPO, 1991. iv, 245 p. Congress Session: 102-1. SUDOC: Y4.J89/2: S.hrg.102-522. Hearings before the Subcommittee on Immigration and Refugee

Affairs to examine the status and needs of Kurdish and other Iraqi refugees following the 1991 Persian Gulf war, focusing on conditions in Turkey-Iraq and Iran-Iraq border areas. Also reviews related humanitarian relief activities and funding needs. Supplementary material (pp. 127-245) includes: (a) Subcommittee, "Aftermath of War: The Persian Gulf Refugee Crisis" May 20, 1991 (pp. 127-185). (b) Harvard University, "Harvard Study Team Report: Public Health in Iraq After the Gulf War" May 1991, with tables and graphs (pp. 186-245).

392. Cooley, J. K. *Payback: America's Long War in the Middle East*. Washington, DC: Brassey's, 1991. xiv, 257 p. Includes bibliographical references and index. Cooley has covered the Middle East and Africa since 1957. His theme in this book is that during the critical years from the start of the Iranian revolution to the present, the U.S. has been "paid back" for its poor judgment and often disastrous policy errors in the Middle East. Cooley puts into context the attacks on the U.S. embassy and Marine barracks in Lebanon, the hijacking of TWA Flight 847, the abductions of the CIA's William Buckley and AP bureau chief Terry Anderson, and other retaliatory acts during what he calls the Khomeini Decade. The book argues that from

the end of the Iran-Iraq war in 1988 until Saddam Hussein's 1990 invasion of Kuwait, the Bush administration conducted "a strange love affair" with the Iraqi dictator, which climaxed with Desert Storm and its traumatic aftermath. The final payback, according to the author, was the terrible responsibility imposed on the Bush administration by the millions of Kurds fleeing massacre by Saddam's forces.

393. Cowan, J. W. *Operation Provide Comfort: Operational Analysis for Operations Other Than War*. [Final report.] Newport, RI: Naval War College, Joint Military Operations Dept., 16 June, 1995. 28p. [NTIS Accession Number: AD-A297 852/6/XAB]. In early February 1991 Operation Desert Storm had reached its dramatic conclusion. The United States military had displayed its incredible power and effectiveness as the world's sole remaining super power and stood ready to lead the world into the future of President Bush's New World Order. On April 5, 1991, U. S. and world attention again was sharply focused on a new and different developing human tragedy in post war Iraq. Instead of familiar footage of successful military operations, the public was now faced with the images of a half million terrorized and starving Kurdish refugees clinging to

the sides of mountains in the remote northern regions of the Iraq-Turkish border. This operation serves as a classic case in the validation of the six Principles for Operations Other than War, although it was conducted two years prior to publishing of the fundamentals in current doctrine. The peacemaking success of Operation Provide Comfort established the standard in political and public perception for the projection and use of coalition military power for the purpose of saving lives. The current world situation suggests that coalition and peacemaking operations will continue to be the most prevalent challenge facing the future employment of military forces. The experiences of Operation Provide Comfort have validated the need for continued study and development of joint doctrine for coalition and peacemaking operations.

394. Department of State. Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor. *Annual Report on International Religious Freedom Report*. PRINT, WEB. Washington, DC: Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor, 1999-. Annual. (www.state.gov/g/drl/irf/rpt/). This report is issued by the Senate Committee on Foreign Relations and submitted annually to the Congress by the Department of State. The law provides that the Secretary of State

shall transmit to Congress by September 1 of each year, or the first day thereafter on which the appropriate House of Congress is in session, "an Annual Report on International Religious Freedom supplementing the most recent Human Rights Reports by providing additional detailed information with respect to matters involving international religious freedom." This annual report includes 195 reports on countries worldwide. Full-text of reports for the years 1999-2002 on Iraq (the only country reportedly to persecute the Kurds on religious bases) are included in this book and can be found at the following addresses:

- 2002: www.state.gov/g/drl/rls/irf/2002/13996.htm
- 2001: www.state.gov/g/drl/rls/irf/2001/5693.htm
- 2000: www.state.gov/www/global/human_rights/irf/irf_rpt/irf_iraq.html
- 1999: www.state.gov/www/global/human_rights/irf/irf_rpt/1999/irf_iraq99.html

395. Department of State. Office of Humanitarian Demining Programs. *Hidden Killers, 1998: The Global Landmine Crisis*. Washington, DC: U.S. Dept.

of State, Bureau of Political-Military Affairs, September 1998. 206 p. Since the Department of State's last landmine report was issued in 1994, several developments have altered significantly the status of the global humanitarian crisis caused by antipersonnel landmines. This report is designed to take account of those developments and their impact on the problem, as well as to add new information to the baseline data and update the status of 12 of the most severely mine-affected countries. Much of the background data in the 1994 report remains valid and has not been repeated in this updated edition. The section on Iraqi Kurdistan is available at: www.state.gov/www/global/arms/rpt_9809_demine_ch3k.html.

396. Doherty, Carroll J. "Prolonged Turmoil May Slow Withdrawal from Region." *Congressional Quarterly Weekly Report* 49, no. 11 (March 16, 1991): 696. Iraq's harsh crackdowns on Kurdish separatists and Iran-backed Shi'ite Muslims have raised the possibility that the US troop withdrawal from the Persian Gulf will be slow. Since the Persian Gulf war's quick end, problems, rather than opportunities, have become more apparent.

397. Doherty, Carroll J. "Bush, Congress in Agreement on Kurdish Refugee Relief." *Congressional Quarterly Weekly Report* 49, no. 17 (April 27, 1991): 1078-1079. Moved by the plight of refugees in and around Iraq, the Bush Administration and Congress agree that the US should extend all possible help to Iraqis displaced by the Persian Gulf war.

398. Doherty, Carroll J. "Panels Approve Partial Funding for Kurdish Refugee Aid." *Congressional Quarterly Weekly Report* 49, no. 18 (May 4, 1991): 1144-1145. Although Congress moved quickly to finance aid to Kurdish refugees, congressmen are still uneasy over the prospect of an open-ended US military presence in post-war Iraq.

399. Doherty, Carroll J. "Members Pass Relief Legislation for Kurds and Other Refugees." *Congressional Quarterly Weekly Report* (May 11, 1991): 1211, 1213. Congress has approved a proposal to provide more than half a billion dollars to aid displaced people in and around Iraq and to help disaster victims in other parts of the world.

400. Doherty, Carroll J. "Relief measure bogged down by disputes over details. (Disaster and starvation

relief for Kurdistan and Bangladesh).” *Congressional Quarterly Weekly Report* 49, no. 20 (May 18, 1991): 1305.

401. Doherty, Carroll J. “Congress Clears Refugee Aid Bush’s Signature Expected.” *Congressional Quarterly Weekly Report* 49, no. 21 (May 25, 1991): 1388. Congress took the first step toward addressing the needs of Kurdish refugees in Iraq when it gave preliminary approval to HR 2251, an appropriations bill that includes \$556 million in disaster and refugee aid.

402. Doherty, Carroll J. “Senate Struggles Over Response to Clinton’s Attack on Iraq: Election-Year Politics Complicates Debate on Resolution of Support for Troops.” *Congressional Quarterly Weekly Report* 54 (September 7, 1996): 2535-2536. Debate on U.S. Cruise missile strikes on military installations in southern Iraq, in response to Iraqi military deployment into the Kurdish “Safe Haven” in northern Iraq.

403. Downing, Linda M., and Gail McCain. “Medical Support for Kurdish Relief Effort.” *U.S.A.F. Medical Service Digest* 43 (Winter 1992): 10-11.

404. Drew, Elizabeth. "Letter from Washington." [Helping the Kurds.] *The New Yorker* 67 (May 6 1991): 97-103. In taking belated responsibility for easing the plight of the Kurdish refugees in Iraq, a strained and defensive Bush administration has backed itself into a situation it had hoped to avoid. Bush's strategy in denying military aid to the Kurds and Shi'ites rebelling against Saddam Hussein was defensible but hard to explain to the public. The president apparently wanted the Iraqi military or the Baathists to force Hussein from power, but a Kurdish separatist movement threatened the preservation of an intact postwar Iraq, a goal that the administration believes is essential to maintaining the balance of power in the Persian Gulf. Moreover, Bush and his advisers feared the military consequences of getting involved in an Iraqi civil war. As a result, the administration was reluctant to give even humanitarian relief to the Kurds while the rebellion was in progress. Even now, the government fears that helping the Kurds will be the start of a long, unwelcome involvement.

405. Elmo, David S. "Distributing Food to the Kurds." *Army Logistician* (January-February 1992): 2-5.

406. Elmo, David S. "Food Distribution During Operation Provide Comfort." *Special Warfare* 5 (March 1992): 8-9.

407. Elmo, David S. "Food Distribution for Operation Provide Comfort." [Kurd relief effort.] *Military Review: The Professional Journal of the U.S. Army* 73 (September 1993): 80-81.

408. Farer, Tom J. "Human Rights and Foreign Policy: What the Kurds Learned." [A drama in one act—satire] *Human Rights Quarterly* 14 (November 1992): 62-77. The Bush administration's policy towards the Kurds in Iraq after the Persian Gulf War is satirized in a brief drama involving a national security advisor, a moderate Republican and a foreign policy expert. Casting about for language which would allow the President to engage in human rights rhetoric without committing to action, they finally settle on section 502(b) of the Foreign Assistance Act. This section's provisions on human rights abuses have been interpreted loosely by previous administrations. The stateless Kurds, with no power, may become the subject of political rhetoric but will receive no real assistance.

409. Felton, John. "Iraq Sanctions Bill Puts Administration in a Bind." *Congressional Quarterly Weekly Report* 46, no. 38 (September 17, 1988): 2571-2572. On Sep 9, 1988, the Senate passed a bill imposing harsh economic sanctions on Iraq as punishment for using chemical weapons against its Kurdish minority since Aug 1987. The bill, which was called premature by the State Department, is examined.

410. Felton, John. "Less Sweeping Than Senate Version: House Panels Advance Bill Imposing Sanctions on Iraq." *Congressional Quarterly Weekly Report* 46, no. 39 (September 24, 1988): 2634. House committees are moving ahead with legislation imposing sanctions on Iraq to protest its alleged use of chemical weapons against the Kurdish minority there. However, the bill is far less sweeping than a Senate-passed measure containing a broad series of economic sanctions.

411. Felton, John. "Protest of Chemical Warfare: Differences on Iraq Sanctions Complicate Foreign Aid Bill." *Congressional Quarterly Weekly Report* 46, no. 40 (October 1, 1988): 2741. Acting on the fiscal 1989

foreign aid appropriations bill, the Senate for the second time approved sanctions against Iraq for using chemical weapons against its Kurdish minority. The Senate action was an effort to force the House to accept a stronger foreign aid bill. The differences on Iraq sanctions, which complicate the foreign aid bill, are discussed.

412. Felton, John. "Hill Moving on Iraq Sanctions: Use of Chemical Weapons Against the Kurds." *Congressional Quarterly Weekly Report* 46 (October 15, 1988): 2983.

413. Ferguson, W. T. *Operation Provide Comfort: A History of JTF—A Logistical Operation*. Carlisle Barracks, PA: Army War College, May 1992. 41p. [NTIS Accession Number: AD-A295 932/8/XAB]. During Operation Desert Storm, Proven Force and Provide Comfort, I was the J-4, Special Forces Operations Command Europe, (SOCEUR) commanded by Brigadier General Richard Potter. Special Operations Command Europe deployed as part of Joint Task Force Proven Force, Incirlik, Turkey, which operated from 9 January 1991 to 22 March 1991. On 6 April 1991, Headquarters SOCEUR was alerted for participation in Operation Provide Comfort

with the mission to provide humanitarian support to the Kurds in northern Iraq and southern Turkey. Other reports on Operation Provide Comfort have focused on the JTF force composition, mission, and operational concept. The objective of this personal experience monograph is to provide insight into the logistical operations and staff relationships of JTF-A during Operation Provide Comfort, 7 April 1991 through 17 June 1991. The views presented in this paper are the logistical perspective of how SOCEUR supported Operation Provide Comfort (A).

414. Fessler, Pamela. "Congress' Record on Saddam: Decade of Talk, Not Action: Before Invasion of Kuwait, Capitol Hill Politics, Inertia Undercut Objections to White House Courtship of Iraq." *Congressional Quarterly Weekly Report* 49 (April 27, 1991): 1068-1076. Highlights major foreign policy decisions since 1982. U.S. role in the Iranian-Iraqi war, including oil tanker escort, chemical weapons, sanctions, and the Kurds.

415. Freedman, L., and D. Boren. "'Safe Havens' for Kurds in Post-War Iraq." In *To Loose the Bands of Wickedness: International Intervention in Defence of Human Rights*. Edited by N. Rodley, 43-92.

London: Brassey's, 1992. Since the Second World War there have been remarkable advances in the field of international humanitarian law. A major instrument in the protection of human rights has been the United Nations, whose presence is generally recognized to be non-threatening and impartial. Gross violations of human rights not only cause untold suffering for the victims, but also provoke mass flights of populations on a scale which increasingly threatens to destabilise host countries, and ultimately poses a threat to international peace and security. The international community tries to cope with the ever increasing flow of refugees, but remains reluctant to take coercive measures against the governments directly responsible for massive abuses of human rights, still sheltering behind article 2(7) of the UN Charter, which does not "authorize the United Nations to intervene in matters which are essentially within the domestic jurisdiction of any state." Should not governments, in the light of actual events, now consider whether the price of non-intervention is too high, not only on humanitarian grounds, but also because of the escalating costs and the acute political and social problems posed by these mass exoduses? Or is the risk of power abuse for political gain too high because state sovereignty is perceived as absolute. The focus of this study is

essentially a practical one. It considers what reforms and additional measures are required to strengthen the UN's capacity to intervene more effectively on humanitarian issues, particularly those traditionally excluded from UN action by article 2(7) of the Charter. Case histories are included—that of the Kurds in Iraq (pp. 43-92) and the international reaction to the civil strife in Yugoslavia.

416. Frelick, Bill. "The False Promise of Operation Provide Comfort: Protecting Refugees or Protecting State Power?" *Middle East Report* (May-June 1992): 22-27. The author, a senior policy analyst with the U.S. Committee for Refugees and associate editor of the *World Refugee Survey*, visited Kurdish refugee camps in Iran in April 1991. This article is based on a longer paper presented at the Middle East Studies Association conference in November 1991 that later appeared in *Kurdish Studies* (Spring-Fall 1992, pp. 45-53). The international regime established for refugees has been created and maintained less for their protection than to preserve the prerogatives of powerful states. Many heralded the U.S. aid to Iraqi Kurds at the end of the 1991 Gulf war as a precedent for future interventions in defense of human rights and humanitarian assistance. In retrospect, the U.S. move

appears as yet another exercise designed to enhance the prerogatives of state power by a stronger against a weaker state. Britain, France and the U.S. created an occupied military zone in the name of international stability with the intent to de-stabilize the government of Iraq. This may have been a legitimate political goal, but it misrepresented the intervention under an essentially humanitarian facade.

417. Ghareeb, Edmund. *The Kurdish Question in Iraq*. Syracuse, NY: Syracuse University Press, 1981. x, 223 p.: map. Includes bibliographical references and index. Originally the author's Ph.D. dissertation (Georgetown University, 1979). In it, Ghareeb examines the history of the Kurdish issue in Iran and Turkey and then concentrates on Iraq, chronicling the Iraqi Ba'th government's attempts since 1968 to achieve a political understanding with the Kurds concerning their status in Northern Iraq. The failure of both sides to reach agreement contributed to widespread Kurdish armed rebellion which was encouraged by covert Iranian, American, and Israeli assistance. Drawing upon extensive personal interviews with pro-and anti-Ba'th Kurdish leaders, including Mulla Mustafa Barzani and members of his family, Iraqi government and Ba'th party officials, and

U.S. government officials, Ghareeb discusses in detail the positions of the Ba'ath and Kurdish leaders and the factors which led to the failure of negotiations between them and, ultimately, to the collapse of the Kurdish rebellion itself.

418. Goff, D. G. *Building Coalitions for Humanitarian Operations Operation Provide Comfort*. [Study project.] Carlisle Barracks, PA: Army War Coll., April 15, 1992. 38p. [NTIS Accession Number: AD-A251 202/8/XAB]. Over one million Iraqi Kurds fled the military reprisals of Saddam Hussein following their uprising in northern Iraq immediately after Desert Storm. Reports reaching the world indicated that two thousand Kurds died each day in the harsh cold mountains along the Turkish-Iraqi border. On April 5, 1991, in cooperation with other allied nations, President Bush ordered American Military forces to begin airlifting humanitarian supplies to the Kurdish refugees. This Presidential decision established the largest military coalition ever formed in support of humanitarian operations. Operation Provide Comfort was the code name used for the worldwide outpouring of humanitarian assistance provided to the Kurdish displaced persons. The coalition formed to support this operation

consisted of army, navy, marine, air force, governmental and non-governmental agencies from thirteen nations. Time was critical. The coalition had to be formed quickly to provide the necessary humanitarian assistance to stop the dying in the mountains. The process of developing a military coalition to support humanitarian operations is described in this individual study project. The conclusion presents key considerations in coalition building in the area of command relationships, rules of engagement and unit capabilities. Recommendations are made in response to the key considerations. Building coalitions to support humanitarian operations will continue into the 21st century and the United States must be prepared to lead in the formation of coalitions.

419. Goff, D. G. *Operation Provide Comfort*. Carlisle Barracks, PA: Army War College, May 1992. 58 p. [NTIS Accession Number: AD-A295 955/9]. In early 1991, as Operation Desert Storm ended, the world press reported that nearly 2,000 Kurdish men, women and children were dying each day in the harsh cold of the Turkish-Iraqi mountains. Scenes of bare feet and poorly clothed Kurdish women and children showed them walking in snow and frigid temperatures to

escape Saddam Hussein's vengeance as he crushed their short-lived Kurdish nationalist uprising. Kurdish leaders reported three million Kurds had fled into the 8,000-foot mountains. World opinion and public concern for the plight of the Kurdish people forced democratic nations to build a military coalition to provide humanitarian assistance to ease the suffering of the Kurds. The code name for this humanitarian operation was Operation Provide Comfort.

420. Gunter, Michael M. *The Kurds of Iraq: Tragedy and Hope*. New York: St. Martin's Press, 1992. x, 175 p.: map. Includes bibliographical references (p. [153]-166) and index. The end of World War I marked the collapse of Ottoman power and the decision by Britain to carve out the new, artificial state of Iraq from part of the Empire's ruins. The Kurds who found themselves within Iraq have been in an almost permanent state of revolt ever since. For its part, the Iraqi government has always feared Kurdish separatism not only for itself but because of the precedent it would set for the Shiites, some 55% of the population, and thus the very future of the Iraqi state. This book briefly reviews the background of the Kurdish national movement in Iraq, and then devotes the bulk of its analysis to the uprising which followed

the 1991 Gulf War, the subsequent negotiations, UN peacekeeping operation, and creation of a *de facto* Kurdish state, as well as the vitally important policies of Turkey. The analysis concludes that, despite many remaining difficulties, there is now reason to hope that the long nightmare of the Kurds in Iraq might perhaps be nearing an end.

421. Gunter, Michael M. "Foreign Influences on the Kurdish Insurgency in Iraq." *Orient* 34, no. 1 (March 1993): 105-119. This article examines contemporary foreign influences on the Kurdish insurgency in Iraq, and focuses on the U.S. House of Representatives Pike Committee report and secret Israeli Intelligence support for the Iraqi Kurds over the years. Its central thesis is that the policies pursued by the U.S. after the 1991 Gulf War transformed the Kurdish situation inside Iraq providing an excellent opportunity for the creation of a *de facto* Kurdish state in northern Iraq.

422. Gunter, Michael M. "A Kurdish State in Northern Iraq?" *Humboldt Journal of Social Relations* 20, no. 2 (1994): 45-94. Factors that led to the May 1992 election and movement toward the creation of a *de facto* Kurdish state and government in northern Iraq following the Gulf war of 1991 are

identified: (1) the protection of the Allied Poised Hammer forces stationed in southwestern Turkey, (2) a UN presence sanctioned by Security Council Resolution 688 (1991), and (3) Turkish cooperation and protection. The formation of the government, regional effects on surrounding states and the Kurds living in them, internal fighting, and economic problems are detailed. The nascent Kurdish state in Iraq is likely to become de facto due to continuation of neither war nor peace because of the U.S. deterrent, Turkish protection, and inability of Iraqi opposition to overthrow Saddam Hussein.

423. Gunter, Michael M. "The KDP-PUK Conflict in Northern Iraq." *The Middle East Journal* 50, no. 2 (Spring 1996): 225-241. Old rivalry over the control of population and territory between the Kurdish Democratic Party (KDP) and the Patriotic Union of Kurdistan (PUK) resulted in a civil war in the Kurdish region of Northern Iraq in May 1994. A breakaway faction of KDP emerged as the PUK in 1975, advocating Marxist ideology and has remained the main rival of KDP. The conflict between the two continued, despite the French and the U.S. effort to mediate. Although the leaders of both parties understand the ill effects of the conflict, they fail to

resolve it. The civil strife threatens the future of the Kurdish Regional Government.

424. Gunter, Michael M. "Turkey and Iran Face Off in Kurdistan." *Middle East Quarterly* 5 (March 1998): 32-40. Examines the confrontation taking place in Iraqi Kurdistan among Mas'ud Barzani's Kurdistan Democratic Party (KDP), Jalal Talabani's Patriotic Union of Kurdistan (PUK), and Abdulla Ocalan's Kurdistan Workers Party (PKK), as well as U.S. involvement in the area.

425. Gunter, Michael M. *The Kurdish Predicament in Iraq: A Political Analysis*. New York: St. Martin's Press, 1999. x, 181 p. Includes bibliographical references (p. 164-175) and index. This is a well-documented, detailed account of the recent Kurdish history in Iraq. The purpose of the book is to present "a new analysis of the tragic descent into civil war and the many other events that have occurred" since 1992. In his first chapter, Gunter gives a detailed account of the divisions the Wigrams observed among the Kurds (*Cradle of Mankind: Life in Eastern Kurdistan*, by Edgar T. A. Wigrams, a British Christian missionary and his brother who lived and traveled through Kurdistan for ten years during the first decade of the

20th century). Gunter concludes that despite changes, the divisions that plagued the Kurds remain almost a century later. Presenting the past as a prologue, the author provides a background of the two main Kurdish leaders, Mas'ud Barzani of the Kurdistan Democratic Party (KDP) and Jalal Talabani of Patriotic Union of Kurdistan (PUK). Gunter deserves credit for collecting these valuable personal details. The third chapter analyzes the Iraqi opposition, with which the Iraqi Kurds have a specific and problematic relationship. The purpose of the fourth chapter (on the KDP-PUK civil war) is "to analyze the background of the longstanding KDP-PUK rivalry and the relapse into conflict," not only to foster a better understanding of the causes of the present infra-Kurdish conflict, but also to "enable us to know how to help bring the conflict to an end and avoid similar problems in the future" (p. 68). Gunter offers a detailed description of the fighting between KDP and PUK from 1994 to 1998, as well as the failed mediation efforts by France, Turkey, the United States, and regional as well as local leaders. According to Gunter, "the inherent struggle for power between the two parties-fueled by the hostility of the regional powers-prevent the implementation of peace, and eventual fighting resumes" (p. 109). In the next chapter the author

analyzes how this infra-Kurdish fighting has created a power vacuum that has forced Turkey and Iran to get involved in Iraqi Kurdistan, leading to a sharp confrontation between them, as well as prolonging the conflict between KDP and PUK through direct and indirect assistance to these organizations. The book ends with a ten-page discussion of the prospects for the Iraqi Kurds.

426. Haberman, Clyde. "The Kurds: In Flight, Once Again." *The New York Times Magazine* (May 5, 1991): 32-37+. Hope remains as elusive as ever for the long suffering Kurdish people, who faced their gravest crisis ever in their recent mass exodus from Iraq. The idea of a Kurdish homeland is a pipe dream; most of the estimated 20 million Kurds would settle for increased autonomy and improved economic development in the countries where they have sunk toward the bottom of the wage scale. In all the countries that the Kurds inhabit—Iran, Iraq, Turkey, Syria, and the Soviet Union—repression is a daily reality. In Turkey, speaking Kurdish was illegal until recently, and books and newspapers written in that language are still forbidden. In Iraq, the Kurds' repeated rebellions have led to savage suppression by

Saddam Hussein's forces. Thousands have died in the Kurds' recent flight from Iraq, and thousands more are likely to perish unless a rescue operation led by the United States succeeds quickly.

427. Harmon, Joseph M., III. "Operation Provide Comfort: A Cry for Help—The Military Role in Humanitarian Aid." *Fortitudine: Bulletin of the Marine Corps Historical Program* 21 (November-December 1992): 31-42.

428. Harriss, John (ed.). *The Politics of Humanitarian Intervention*. London: Pinter Publishers, 1995. xiii, 190 p. Includes bibliography and index. Published in association with the Save the Children Fund and the Centre for Global Governance. Amid the criticism of the UN's apparent failure to intervene in humanitarian disasters there has been little scholarly consideration of the real issues. The nature of human rights, sovereignty, UN organization and the practice of humanitarian action are some of the themes that are addressed in this volume which combines a theoretical approach with empirical analysis from those with practical experience in the field of international humanitarian assistance; some

focus on UN operations in Somalia and on behalf of the Kurds in Iraq.

429. Heraclides, Alexis. "Secessionist Minorities and External Involvement." *International Organization* 44 (Summer 1990): 341-378. The author analyzes instances of involvement of a foreign state in seven postwar secessionists movements—those of Katanga, Biafra, Southern Sudan, Bangladesh, Iraqi Kurdistan, Eritrea, and the Moro Region of the Philippines in order to shed light on the possible patterns of interaction between the inter-national system and secessionist minorities. The article analyzes the constraints on, content of, and reasons for foreign involvement and tests seven assumptions of conventional wisdom to determine if they hold true in the cases studied. According to the author, although international norms are against involvement with groups that threaten territorial integrity, external state support of these groups is more extensive than would be expected, and support is given for diverse reasons rather than based solely on the prospects for tangible gain.

430. Heraclides, Alexis. *The Self-Determination of Minorities in International Politics*. London: Frank Cass, 1991. xvi, 291 p.: ill., maps. Bibliography: pp.

264-279. In International Relations, in particular, there is a dearth of knowledge on secession. Governments for their part have often reacted to communal assertiveness with contempt and coercion, a course hardly conducive to conflict resolution in a modern world of ever-rising expectations for legitimized rule, effective participation, ethnicity, group self-esteem and pride, distributive justice and new, more exacting standards for human rights and democracy. This book attempts to remedy the situation in International Relations and contribute to the further understanding of this multi-faceted problem. First, the reasons for violent separatism are being examined on the basis of the stimulating literature of communal violence and ethnicity in nearby fields of research. Then the existing international normative regime against separatism and secession is assessed and put to the task. But the main focus is on the international politics of armed separatism (that is, on the international activity of secessionist movements), and on world reaction and involvement by external parties. Seven secessionist movements—those of Katanga, Biafra, the Southern Sudan, Iraqi Kurdistan, Bangladesh, Eritrea and the Moros of the Philippines—are examined in detail to shed more light on the above questions and suggest a series of patterns of

interaction between the international system and secessionist minorities. On pp. 129-146, focuses on the U.S. involvement in the 1961-1975 Iraqi Kurdish War.

431. Ignatieff, Michael. "The Seductiveness of Moral Disgust." *Social Research* 62 (Spring 1995): 77-97. The post-1989 military interventions in Somalia, Kurdish territory and Bosnia-Herzegovina are perceived as having been based on humanitarian reasons. Inspired by noble motives, such interventions are also colored by the rescuers' self perception that they are bringing decency, civility, tolerance and civilization to less rational societies. As a result, failure quickly brings moral disgust and leads to the use of imperial ruthlessness. What newly independent countries of the former colonial empires need is the long-term rebuilding of civil society's structures and institutions rather than instant interventions with quick exit.

432. Jones, James L. "Operation Provide Comfort: Humanitarian and Security Assistance in Northern Iraq." *Marine Corps Gazette* 75 (November 1991): 98-107. In the aftermath of Desert Storm in 1991, Kurds in northern Iraq attempted to topple Saddam

Hussein from power, but their villages were attacked by the Iraqi army, forcing them to flee into the mountains of southern Turkey. Operation Provide Comfort launched a multinational relief effort to protect more than one million Kurds and to provide them food, medicine, and shelter. The article highlights the involvement of U.S. marines in the relief effort.

433. Keen, David. *The Kurds in Iraq: How Safe is Their Haven Now?* London: Save the Children, 1993. 74 p.: ill. [Includes an executive summary of 11 pages.] Includes bibliographical references. Chapter 1 details how Kurdish nationalist aspirations were encouraged and then jettisoned several times in the 20th century, particularly in the 1920s, 1970s and after the Gulf War. Chapter 2 investigates the adequacy of international efforts to protect the Kurds after the collapse of their revolt in March-April 1991. It also investigates how this protection has been significantly eroded. Chapter 3 discusses the inadequacy of assistance and its implications on the Kurdish population in Iraqi Kurdistan. Chapter 4 explores the links between protecting and assisting the Kurds. There can be no lasting protection without adequate assistance, and there can be no adequate assistance and development

without proper protection. Chapter 5 looks at some practical ways of improving protection and assistance in the context of ongoing conflict between the Kurds and the government of Iraq.

434. Kelley, J. M. *Tactical Implications for Peacemaking in Ethnic Conflict*. Fort Leavenworth, KS: Army Command and General Staff College, School of Advanced Military Studies, February 4, 1993. 71p. [NTIS Accession Number: AD-A262 561/4/XAB]. Ethnic conflict is emerging as the dominant threat to world peace in the post-World War II security environment. The scope and frequency of ethnic conflict threatens world stability and could infringe on U.S. vital interests. The U.S. and the UN are involved in peace restoration operations in 13 ethnic conflicts worldwide. The U.S. Army accomplished the peacemaking mission in the past and will be challenged with peacemaking in the future. This monograph analyzes experiences from Operation Provide Comfort for tactical findings useful for formulating U.S. ground forces' peacemaking doctrine. The study begins by establishing the relevance of Operation Provide Comfort as a tool to examine peacemaking. The analysis uses 'Operations Other than War' from the emerging doctrine in Field Manual

100-5, Operations to review the Kurdish-Iraqi ethnic conflict. Three trends emerged. First, unity of command is a means to achieve unity of effort; but unity of effort is achievable without unity of command. Second, units exhibited great versatility. Third, the Army does not need dedicated forces for peacemaking in ethnic conflict. The study focuses on the emerging doctrinal principle of unity of effort and the tenet of versatility. Unity of effort and versatility are used to analyze six functional areas from Operation Provide Comfort. The six functions analyzed were: security, air operations, fire support, engineering, intelligence, and medical operations. The study found that Army forces thrived under the Operation Provide Comfort Coalition's unity of effort. The study concludes that the Army should further conventional forces versatility by adapting and modifying collateral activities already found in Special Forces doctrine.

435. Kimche, David. *The Last Option: After Nasser, Arafat & Saddam Hussein: The Quest for Peace in the Middle East*. London: Weidenfeld and Nicolson, 1991. 328 p.: maps. Includes bibliographical references and index. This book is a selective political history of the Middle East, supposedly aiming to dispel myths, but instead consolidating a partisan

Israeli version of the post-1967 period. The book is divided into sections dealing with Israeli-Egyptian relations, Israeli involvement in Lebanon, Kurdish-Israeli-Iranian dealing of the 1960s and 1970s, the Iran-Iraq war, Saddam's adventures in Kuwait, and, finally, the PLO and the Intifada. Kimche briefly discusses the infrequently covered Israeli links with Mustafa Barzani's Kurdish uprising in Iraq, in cooperation with Iran and the United States.

436. Kissinger, Henry. *Years of Renewal: The Concluding Volume of Memoirs*. New York: Simon & Schuster, 1999. 1151 p.: ill., maps. Includes bibliographical references (p. 1081-1120) and index. This is the concluding third volume of Henry Kissinger's series of memoirs, which began with *White House Years* and *Years of Upheaval*. In it, Kissinger assesses Richard Nixon's complex personality and peppers his explanations of China policy, Soviet policy, Middle East diplomacy, and the Kurdish tragedy with accounts of bureaucratic infighting and turf battles.

437. Korn, David A. "Iraq's Kurds: Why Two Million Fled." *Foreign Service Journal* 68 (July 1991): 20-24. Antecedents of the Kurdish rebellion

following the Persian Gulf War, and U.S. response to the revolt.

438. Korn, David A. "The Last Years of Mustafa Barzani." *Middle East Quarterly* 1 (March 1994): 12-27.

439. Lyon, Alynna June. *International Contributions to the Mobilization of Ethnic Conflict: Sri Lanka, Iraq, and Rwanda*. Ph.D. University of South Carolina, 1999. DAI: 6007A: 2663. 222 p. The involvement of the international community in internal situations of ethnic conflict is becoming more common as international actors intervene to restore order after the outbreak of violent ethnic conflict. This dissertation addresses the assumption that these multilateral fig leaves will provide a "Band-Aid" and assist in ethnic conflict resolution because in many situations this has not been the case. Three examples of the failure of intervention in identity-based contention are found in Iraq, Rwanda, and Sri Lanka. The dissertation explores the historical context and content of international actor involvement (specifically outside states, international organizations, and transnational kin-groups) in countries experiencing ethnic conflicts prior to the

outbreak of violence. The project presents a substantive cross-national comparative analysis of foreign interference from colonialism to the contemporary political environment in three current conflicts: India and the Tamils in Sri Lanka (1987), the United States and the Kurds in Iraq (1991) and the international community involvement with the Hutus in Rwanda (1994). The dissertation presents a framework for examining what international actors bring to identity-based contention. In each case, a mobilization model is employed to illustrate how international actors contributed to the explosiveness of these ethnic situations as they advanced the factors of mobilization (the politicization of ethnic identity, resources, and political opportunity structures). The model synthesizes ethnic conflict studies with work on resource mobilization and international intervention. The dissertation offers both theoretical and practical contributions to research on international political interactions, comparative ethnic studies as well as work on transnational social movements. The project also explores changing norms of international intervention, the nature of ethnic identity, and the policy consequences of meddling in unstable contentious political environments. The study finds that there are several problems associated with

international intervention in ethnic conflicts as foreign actors are often pulled into local and regional political struggles.

440. Malanczuk, Peter. "The Kurdish Crisis and Allied Intervention in the Aftermath of the Second Gulf War." *European Journal of International Law* 2, no. 2 (1991): 114-132. This article examines the legality under international law of the allied intervention in Iraq during the Kurdish Crisis in 1991. While putting the legal issues into proper perspective, the author establishes the relevant factual background of the crisis in details.

441. Maynard, Deanne E. "Iraq: United States Response to the Alleged Use of Chemical Weapons Against the Kurds." [Human Rights Issues in United States Foreign Policy]. *Harvard Human Rights Yearbook* 2 (Spring 1989): 179-186.

442. Meek, Philip A. "Operation Provide Comfort: A Case Study in Humanitarian Relief and Foreign Assistance." *Air Force Law Review* 37 (1994): 225-238.

443. Miles, Donna. "Helping the Kurds." [Refugee relief operation.] *Soldiers* 46 (July 1991): 13-20.
444. Miller, Judith. "Iraq Accused: A Case of Genocide." [Evidence of plan to exterminate the Kurds.] *The New York Times Magazine* (January 3, 1993): 12-17+. Researchers in the United States are going through 857 cartons of Iraqi files that could provide the legal basis for the first case of genocide ever to be brought before the World Court. The files, captured by Kurdish rebels in the uprising against Saddam Hussein immediately after the Persian Gulf war, provide the first written documentation of a campaign of terror waged for a decade against Iraq's 4 million Kurds. The material describes in chillingly bureaucratic language the "liquidations," "expulsions," and "transfers" of Kurdish victims. Researchers from the human rights group Middle East Watch, with help from the U.S. Defense Intelligence Agency, are using the documents to prepare the case.
445. Moran, C. J. *Kurdish Problem: Federalism or an Emerging State*. Carlisle Barracks, PA: Army War College, April 15, 1993. 47p. [NTIS Accession Number: AD-A264 877/2/XAB]. Whether the Kurds will successfully achieve democracy for Iraq and

autonomy for Kurdistan is more a decision in the hands of US policy makers than the Kurds. Before that question can be addressed the larger issue of autonomy today, but a separate state tomorrow has to be considered. No one wants to support a separate state which would mean dissolution of the territorial integrity of Iraq and upsetting the regional balance of power. That would also run counter to respecting the concept of a nation's sovereignty which is so vital to maintaining order in the world. When the national interests of the US are considered, especially in the strategic sense or in terms of natural resources, it is difficult to make a case for supporting the Kurds beyond humanitarian assistance. The Persian Gulf War, however, presented the US a new scenario, highlighted by President Bush's call for the Kurds in northern Iraq and the Shi'a in southern Iraq to rise against Saddam Hussein. The resulting crushing of both revolts by Saddam, and ensuing flight and agony suffered by the Kurds brought them on center stage for the world to view. The US, along with coalition governments, in response to media pressure and the humanitarian needs of the fleeing Kurds, established a security zone in northern Iraq for the Kurds, and later in southern Iraq for the Shi'a. This has effectively split Iraq into three parts. The Kurds by holding elections,

establishing a government, and providing political and civil administration in their area, Iraqi Kurdistan, now in essence have de facto autonomy.

446. Mortimer, Edward. "Iraq: The Road Not Taken." *The New York Review of Books* 38 (May 16, 1991): 3-4+. The United States, with its lack of support for the opposition in Iraq, actually helped Saddam Hussein maintain his grip on the country. As a result, thousands of Arabs and Kurds have been killed or wounded by Hussein's forces in Iraq's civil war, and a mass exodus of the Kurds has taken place in northern Iraq. By not supplying the insurgents with weapons or using U.S. command of Iraqi skies to help them, the Bush administration is acting on its belief that minority rule through military force is the only safe route for Iraq.

447. Nagel, Joane, and Brad Whorton. "Ethnic Conflict and the World System: International Competition in Iraq (1961-1991) and Angola (1974-1991)." *Journal of Political and Military Sociology* 20 (Summer 1992): 1-35. Most models of ethnic conflict focus on internal forces and processes that contribute to ethnic tensions. Such domestic explanations ignore an important external source of

resources and support for ethnic conflict, namely international economic, geopolitical, and military competition in the world state system. World system theory has tended to overlook geopolitical and dimensions of the international system. Just as economic competition produces economic dependency, geopolitical and military competition produce military dependency. Like economic dependency, military dependency has negative consequences for dependent states: political instability, internal and external war, and ethnic conflict. This paper explores the role of international competition in two cases, Iraq (1961-1991) and Angola (1974-1991), to reveal the results of military dependency. International competition and military dependency have several consequences for domestic ethnic conflict: (1) a militarization of conflict, (2) an escalation and lengthening of conflict, (3) an ideological transformation of conflict, (4) a strengthening of supported ethnic group boundaries, and (5) a reduction in the likelihood of negotiated solutions to ethnic conflict.

448. Nehme, Michel G., and Lokman I. Meho. "Pawns in a Deadly Game: Iraqi Kurds and the United States, 1972-1975." *International Studies* [New Delhi] 32 (January-March 1995): 41-55. The United States

has failed, in two episodes, to protect the Iraqi Kurds from devastation after instigating them against Saddam Hussein. The second episode (Second Gulf War) was an overt American involvement in the Kurdish-Iraqi relations and thus received an extensive and comprehensive coverage by many scholars and reporters. The first episode (1972-1975) was a covert paramilitary intervention conducted by the CIA upon the request of the U.S. president. The literature that covered this episode is not sufficient and lacks the highlighting of the particularities of American foreign policy. This article explores this gap for it is a pass to the understanding of the Kurdish problem—a time bomb in the Middle East. The Kurds are often depicted as pawns in a deadly game subject to regional and superpower manipulation. The Kurdish leadership repeatedly immolated its people as forfeitures for the dictates of geopolitics, and twice became the sacrifice of the U.S. and its allies.

449. Nezan, Kendal. "Fragile printemps kurde en Irak." *Le Monde Diplomatique* 48, no. 569 (August 2001): 9. Examines political and economic conditions of the Kurds of Iraq, driven from their homes during the 1991 Gulf War and now in Kurdistan, a region with a limited degree of autonomy under Anglo-

American air protection from the air. Discusses conflict over division of meager resources between the Democratic Party of Kurdistan, led by Massoud Barzani, and the Patriotic Union of Kurdistan, led by Jalal Talabani, ended by an agreement signed in Washington, D.C. in September 1998; assistance provided by UN agencies to finance projects in education, health, housing, and reconstruction of infrastructure.

450. Ofteringer, Ronald, and Ralf Backer. "A Republic of Statelessness: Three Years of Humanitarian Intervention in Iraqi Kurdistan." *Middle East Report (MERIP)* 24 (March-April/May-June 1994): 40-45. While it might seem that the UN Security Council Resolution 688 has afforded Iraqi Kurdistan some degree of sovereignty during the three years since the Gulf War ended, in actuality, the UN and various non-governmental organizations (NGOs) have obstructed the rehabilitation of Iraqi Kurdistan society and have compromised that society's option for self-determination. Given the deepening economic crisis and growing interference of neighboring states, moreover, the situation of the Iraqi Kurds does not differ much from that of Turkish Kurds, whose oppression continues with the knowledge and even

support of the leading North Atlantic Treaty Organization member states. Recommendations are made for alternative UN and NGO courses of action. (M. Maguire/SA: 94-12428)

451. Pelletiere, Stephen C. *Kurds and Their AGAS: An Assessment of the Situation in Northern Iraq*. [Final report.] Carlisle Barracks, PA: Army War College Strategic Studies Institute, September 16, 1991 43p. [NTIS Accession Number: AD-A242 441/4/XAB]. In the bloody aftermath of Operation Desert Storm hundreds of thousands of Kurds left their homes in northern Iraq seeking refuge in Turkey and Iran. It fell to the U.S. military to coax them back and protect those who feared for their safety. Operation Provide Comfort has now been succeeded by Provide Comfort II, with the U.S. military still heavily involved. This report documents the recent history of the Kurds, and gives a rundown on the power relations among the various groups in Kurdish society. At the same time, it warns our officers of possible dangers growing out of their mission, and suggests that the overall problem of the Kurds is much more explosive than the benign accounts appearing in the media would lead one to believe.

452. Pelletiere, Stephen C. *Managing Strains in the Coalition: What to Do About Saddam*. [Final report.] Carlisle Barracks, PA: Army War College Strategic Studies Institute, November 15, 1996. 38 p. Includes bibliographical references, pp. 20-28. [NTIS Accession Number: AD-A320 776/8/XAB]. The author examines the recent extraordinary events in Iraqi Kurdistan and in particular the behavior of America's allies. He offers a theory of why this crisis developed, why the key coalition members are divided in response to U.S. actions, what factors might guide future U.S. policy, and what it presages for the future stability of the area. The author concludes that U.S. policy needs reanchoring if interests in this vital Persian Gulf region are to be maintained.

453. Prince, James M. "A Kurdish State in Iraq?" *Current History* 92 (January 1993): 17-22. Part of an issue on the Middle East. Since April 1991, Iraqi Kurds have been maintaining a Western-supported de facto government in the safe haven north of the 36th parallel while regional powers, the United States, and Kurds in Turkey, Iran, and Syria watch to see if the dream of Kurdish autonomy will finally come true. Free elections were held in May 1992, and authority is now being slowly ceded to the elected Kurdish

parliament, whose two main parties are the Patriotic Union of Kurdistan, led by Jalal al-Talabani, and the Kurdistan Democratic Party, led by Massoud Barzani. These two parties maintain a rivalry that has often degenerated into armed conflict. Nonetheless, Talabani, Barzani, and disparate opposition elements united at a preliminary Iraqi National Congress meeting in September 1992, when they voted to "respect" Kurdish aspirations regarding the creation of an independent state. The U.S. role, Kurdish tribes, and political parties in northern Iraq are discussed.

454. Ramsbotham, Oliver, and Tom Woodhouse. *Humanitarian Intervention in Contemporary Conflict: A Reconceptualization*. Cambridge, MA: Polity Press, 1996. Includes bibliographical references and index. This book is a wide-ranging assessment of the international response to devastating contemporary conflicts, such as those in Iraq, Bosnia, Somalia and Rwanda. After a thorough survey of traditional debates, the authors concentrate on an analysis of contemporary conflict, using illustrations from a wide range of post cold-war examples, one of which is humanitarian intervention in Iraq (pp. 69-85). Various options, including non-intervention, peacekeeping, and forcible humanitarian intervention, are illustrated

and discussed, with profiles of the most destructive contemporary conflicts and the responses to them by the international community. The roles of governments, UN agencies, the Red Cross and non-governmental organizations are examined. From this material, the authors argue for a reconceptualization of humanitarian intervention and develop principles which should govern all of its uses.

455. Roberts, Adam. "Humanitarian War: Military Intervention and Human Rights." *International Affairs* [London] 79 (July 1993): 429-449. In 1991-1993, in northern Iraq, Somalia and former Yugoslavia, there have been major uses of foreign armed forces in the name of humanitarianism, and with some degree of authorization from the UN. These interventions have revived, but with certain new elements, perennial debates about humanitarian intervention which in its classic form is military intervention in a state, without the approval of its authorities, and with the purpose of preventing widespread suffering or death among the inhabitants. While these interventions do mark a significant turning point in international politics, it is improbable that they can remain impartial and humanitarian in all their aspects. They cannot be a substitute for tough

policy choices about the future of the fractured societies involved. There is no prospect of a formal agreement among states as to the circumstances in which humanitarian considerations should prevail over state sovereignty. (IPSA: 44-820)

456. Rudd, Gordon William. *Operation Provide Comfort: Humanitarian Intervention in Northern Iraq, 1991 (Kurds, Military)*. Ph.D., Duke University, 1993. 485 p. DAI 55 (1994): 694-A. This dissertation studies Provide Comfort, a military operation that set out to save a half million Kurds who fled from Iraq in the spring of 1991. Unlike most military operation, Provide Comfort enjoyed no prior planning, little specific preparation, and operated beyond the range of most military doctrines. These forces had to work with civilians from the United Nations and other relief organizations with whom they were not familiar. Yet within a few months, the military operation achieved its goals of relieving the suffering and dying while returning the refugees safely to Iraq. The purpose of this dissertation is to study how the participating military organizations formed on such short notice, resolved friction and obstacles, accomplished their tasks quickly, and departed as soon as the political situation allowed. The materials used for this work

include primary and secondary sources on the Kurds, Iraq, and Turkey, but the study is dominated by interviews with over a hundred participants on Provide Comfort supported by the military and civilian documentation that covered and analyzed the operation. The conclusion of this study is that even without doctrine for humanitarian assistance, the capacity of military forces to provide immediate relief on a vast scale to resolve a crisis situation significantly exceeds that of civilian organizations primarily oriented for such tasks. Specifically, military forces can neutralize a hostile environment; mobilize the necessary transportation and logistics assets to sustain the flow of resources; rebuild a civil infrastructure; and provide the command and control necessary to make the overall effort cohesive under a unified command. Finally, the manner in which the military forces were used did not degrade their wartime readiness. Provide Comfort offers new perspectives for military participation on humanitarian assistance operations.

457. Rumbaugh JR. "Operation Pacific Haven: Humanitarian Medical Support for Kurdish Evacuees." *Military Medicine* 163, no. 5 (May 1998): 269-271. This article reviews the medical aspects of

the humanitarian assistance mission Joint Task Force Operation Pacific Haven from September 1996 to April 1997. It reviews the effectiveness of the deployable medical units used to support the medical screening, treatment, and processing of more than 6,600 Kurdish evacuees applying for political asylum in the United States. The distinct cultural mores and language barriers of the Kurdish population made the provision of even basic medical care a challenge. Designed for combat service support, these deployable medical units were successful in the performance of the comprehensive public health and humanitarian assistance medical support mission because of the support of two on-island military treatment facilities. In short, for military medicine to successfully conduct humanitarian assistance and/or disaster relief missions, deployable medical units need to be designed, equipped, staffed, and trained to perform these operations.

458. Sahagun, Felipe. "The New Kurdish Protectorate." *European Journal of International Affairs* 12, no. 2 (1991): 82-106. The author argues that the recent Kurdish tragedy is a direct consequence of the "Desert Storm," but Saddam Hussein and the Kurdish leaders bear responsibility as well. It is the

responsibility of the Iraqi leader because he did not respect his promises of autonomy for the Kurds and had launched a terrorist assault against them leading to grave dissensions in Iraq. It is the responsibility of the Kurdish leaders because they accepted an active support from the West to revolt against the central government.

459. Salem, Naim Joseph. *The Drama of U.S.-Iraq Relations: From World War II to the Gulf War*. [United States Iraq Relations.] Ph.D. University of South Carolina, 1992. DAI: 5311A: 4077. 335 p. United States-Iraq relations are examined from the time contacts between the two countries began in the 1920s through 1992. The focus of the study is on the post-World War II period and on issue areas that have shaped Iraq's relations with the United States during this period. These issue areas are as follows: the Palestine problem, the Kuwait question, the Kurdish minority in Iraq, and Iran and the Iran-Iraq War. Three main themes are developed. One, U.S. policy vis-a-vis Iraq represents a continuation of Britain's policy. Two, internationally dominant powers generally act to maintain the status quo in which they predominate. A fast-rising regional power, such as Iraq, frequently finds itself on a friction course with the dominant

states in the international system. And three, ever since the establishment of Israel, the U.S. has predicated its policy in the Middle East on the support and sustenance of the Jewish state. The more an Arab state opposes Israel, the more that state is constrained by the United States. The research draws on State Department archives, British archives, Iraqi government documents and stated policies, in addition to a wide array of English, Arabic, and French sources.

460. Schorr, Daniel. "Ten Days That Shook the White House." [Television coverage of Kurdish refugees forces change in U.S. policy.] *Columbia Journalism Review* 30 (July-August 1991): 21-23. Television, most often manipulated in the United States to support policy, created a demand for action among Americans when footage of suffering Kurds was shown at the end of March 1991. During the first two weeks of April, President Bush was forced by the impact of what Americans and Europeans were seeing on television to reconsider his hasty withdrawal of troops from Iraq following the Persian Gulf War. Americans grew aware that their government, which had opened the floodgates of rebellion in Iraq, was attempting to evade the crisis. At first, the Bush administration

operated under the belief that Americans supported getting the troops home quickly and avoiding ethnic strife. As it turned out, however, they felt some responsibility for the suffering of the Kurds and did not want to see them abandoned.

461. Schweigman, David. "Humanitarian Intervention Under International Law: The Strife for Humanity." *Leiden Journal of International Law* 6 (April 1993): 91-110. In this paper, the author investigates whether a rule of customary law exists that would allow for intervention by third states in the territory of another state on grounds of restoring respect for human rights. The main questions related to this problem are: (I) If such a rule exists, what would be the criteria to be used? (ii) What is the relation between the UN Charter, especially Articles 2(4), 2(7), and Chapter VII, and the alleged rule? Following these questions, the author focuses on the intervention on behalf of the Kurds in northern Iraq in 1991. The role of the Security Council in this intervention is examined as well as the justifications for the intervention brought forward by the actors. Finally, the legality of the intervention under customary international law is considered.

462. Sellars, Bill. "La sortie de l'impasse est-elle pour demain?" *Arabies*, no. 146 (Fall 1999): 20-23. Discusses the agreement signed in Washington, D.C. on September 17, 1998, by leaders of two Kurdish groups in northern Iraq, Massoud Barzani of the Democratic Kurdistan Party and Jalal Talabani of the Kurdistan Patriotic Union, in hope of ensuring their future cooperation in administration of areas they control. Includes interest of the US in creating a united front against the regime of President Saddam Hussein of Iraq and unfavorable view of the agreement taken by Turkey as well as by Iraq.

463. Stromseth, Jane E. "Iraqi Repression of its Civilian Population: Collective Response and Contingency Challenges." In *Enforcing Restraint: Collective Intervention in Internal Conflicts*. Edited by Lori Fisler Damrosch, 76-117. New York: Council on Foreign Relations Press, 1993. The author locates the international response to Iraq's internal conflicts in the context of a long history in which Kurdish aspirations for self-determination have consistently been subordinated to the strategic and economic interests of global and regional powers. The international community had done essentially nothing for the Kurds, even in the face of extensive evidence

of a genocidal extermination campaign in the late 1980s. The turning point came in the immediate aftermath of the successful collective military action to eject Iraq from Kuwait, when the Kurds in northern Iraq and the Shi'ites in the south mounted popular uprisings that elicited a swift and brutal response from Saddam Hussein. Thousands upon thousands fled toward and across the borders with Turkey, Iran, and Kuwait, and a humanitarian crisis of vast proportions ensued. Stromseth analyzes the debates in the UN Security Council over what became resolution 688, which condemned Iraq's repression of its civilian populations and found that the consequences of that repression threaten international peace and security. She then examines the implementation of resolution 688 through Operation Provide Comfort and the subsequent negotiations with Iraq over the terms of a UN presence on Iraqi territory for humanitarian purposes. She discusses the establishment by the allied forces of a secure zone to protect the Kurds in the north, and later a no-fly zone over the southern marshlands.

464. Swenson, R. H., and T. M. Rahe. *Water and Sanitation Efforts Among Displaced Kurdish Citizens*. Washington, DC: Agency for International

Development, October, 1991. 74 p. [NTIS Accession Number: PB93-117117/XAB]. In 1991, AID cooperated with the U.S. military to provide emergency assistance to displaced Kurds in the mountains of eastern Turkey and Iran. AID assistance was channeled through the Disaster Assistance Response Team (DART). The military provided security and also transported food, water, supplies, and people. Because the eastern Turkey mountains are very remote, with few roads, helicopters were often the only means of transport, and flight coordination was difficult due to limited landing areas. U.S. policymakers thus determined that mountain settlements having insufficient water supplies would have to be relocated to an area near Zakhu, Iraq, where basic water and sanitation services could be provided. The first part of the report covers Office of Foreign Disaster Assistance (OFDA)/DART activities during the early unsettled period of Kurdish displacement. The second part focuses on the design, construction, and utility of facilities within the Zakhu camp. The second part also discusses the process of transferring management responsibility to the Private Voluntary Organization (PVO) community.

465. Towell, Pat. "Bush Warns Iraqi Government Not to Attack Fleeing Kurds." *Congressional Quarterly Weekly Report* 49, no. 1 (April 13, 1991): 933. The Bush Administration has warned Iraq to keep its armed forces away from a large section of northern Iraq where relief agencies are trying to aid hundreds of thousands of Kurdish refugees.

466. Towell, Pat. "Compassion Rules Geopolitics in Dealings With Kurds: Plight of Refugees Persuades Bush to Send Troops into Iraq and Members to Overwhelmingly Back the Move." *Congressional Quarterly Weekly Report* 49 (April 20, 1991): 998-999. The decision by President George Bush to send US troops into Iraq to aid Kurdish refugees—and the widespread congressional approval of the move—reflected how powerful compassion is in the reshaping of political wisdom.

TURKEY

467. Abramowitz, Morton (ed.). *Turkey's Transformation and American Policy*. New York: The Century Foundation Press, 2000. 298 p. Turkey

has emerged during the past decade as an important player on the world scene. It is involved in many issues and areas of great interest to the United States—NATO, the Caucasus and Central Asia, the Middle East, the Balkans, and Greece—and U.S.-Turkish relations grew very close in the past decade. This book analyzes the nature of Turkey's major internal problems, such as the Kurdish question and the rise of political Islam, and the impact of these issues on U.S. policymaking. Morton Abramowitz is a senior fellow at The Century Foundation and a former president of the Carnegie Endowment for International Peace. He is a former U.S. ambassador to Turkey. Contributors include Cengiz Candar, columnist for the *Sabah* newspaper, Istanbul; Heath Lowry, author of *Ataturk*, Princeton University; Alan Makovsky, Washington Institute for Near East Policy; Ziya Onis, Koc University in Istanbul; Philip Robbins, St. Antony's College, Oxford; M. James Wilkinson, former deputy assistant secretary of state for European affairs.

468. Barkey, Henri J., and Graham E. Fuller. *Turkey's Kurdish Question*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield Publishers, 1998. xix, 239 p. Includes bibliographical references and index. Barkey and

Fuller suggest a solution to the wrenching question of Turkey's Kurds, who now constitute an estimated 20 percent of the population. Since 1984, the leftist Kurdish Workers Party (PKK) has resisted Turkish rule in the underdeveloped southeast, the traditional heartland of Turkey's Kurds-even though the majority of them now lives in other parts of the country. Military efforts to quell the insurrection continue to drain the economy and budget, while allegations of human rights abuses aggravate Turkey's diplomatic relations, especially with Europe and, to a lesser extent, the United States. After giving succinct accounts of the history and the current situation, the authors reject the extreme options of enforced assimilation on the one hand and Kurdish independence on the other. Instead, they argue that the Turkish state and society are mature enough to move toward considerable Kurdish autonomy within a decentralized state.

469. Blank, Stephen J., Stephen C. Pelletiere, and William T. Johnsen. *Turkey's Strategic Position at the Crossroads of World Affairs*. Carlisle Barracks, PA: Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, 1993. xi, 133 p.: maps. Includes a chapter by Pelletiere entitled: "Turkey and U.S. in the Middle

East: The Kurdish Connection.” This chapter discusses the origins of threat posed by the Kurdish Workers’ Party (PKK), the implications of the Persian Gulf War for the PKK, Turkey’s economic situation and its implications for the Kurds, possible Iran support of PKK, and U.S. policy toward the Kurds.

470. Brown, James. “The Turkish Imbroglia: Its Kurds.” *Annals of the American Academy of Political and Social Science* 541 (September 1995): 116-129. The purpose of this article is to examine the current Kurdish problem in Turkey, the Turkish government’s reaction to the issues raised by this problem, and the challenge the Kurdish Workers’ Party (PKK) poses to Ankara through its tactics of intimidation and terrorism. This imbroglia is also detailed in both political and economic terms. The article goes on to analyze the implications of this conflict for Turkey’s relations with Europe, the United States, and other regional players, such as Syria, Iraq, and Iran. The conflict could jeopardize Turkey’s relations with Europe and Washington and limit Ankara’s role as a stabilizing influence in the region, thereby limiting its role regionally and internationally. This linkage to the West will be very difficult to substitute. In addition, civil violence and terrorist acts

by the PKK could deter foreign investments and undermine tourism, thus affecting Turkey's long-range economic plans. Finally, the future prospects and options that Turkey might consider in bringing this conflict to a manageable solution are assessed.

471. Button, Stephen H. "Turkey Struggles with Kurdish Separatism." *Military review: The Professional Journal of the U.S. Army* 75 (December 1994-January-February 1995): 70-83.

472. Chomsky, Noam. "Terrorisme, l'Aarme des Puissants." *Le Monde Diplomatique* 48, no. 573 (December 2001): 10-11. In answer to President Bush's question as to how the US has come to be feared and hated in many lands, presents examples of US support of use of armed force against dissidents by authoritarian governments, characterizing such action as terrorism by the strong against the weak. Includes use of force by Colombia and Guatemala against their own people, by Turkey against its Kurdish population, and by Israel against people in territories controlled by the Palestinian National Authority.

473. Congress. Commission on Security and Cooperation in Europe. *Human Rights in Turkey*.

Washington, DC: The Commission, 1993. iii, 98 p. [Implementation of the Helsinki Accords]. Congress Session: 103-1. SUDOC: Y4.SE2:H88/3. Transcript of Commission on Security and Cooperation in Europe (CSCE) briefing on the human rights situation in Turkey, citing improvements and continuing problems in various human rights areas during the late 1980s and since Prime Minister Suleyman Demirel became President in November 1991. Mary Sue Hafner, Deputy Staff Director and General Counsel, CSCE, presents opening remarks and leads the briefing. Includes audience participation (p. 36-42). Supplementary material (p. 43-98) includes panelists' written statements. Statements and Discussion include: Overview of human rights improvements and continuing problems in Turkey; description of and concerns about human rights abuses in Turkey, with policy recommendations; incidence of torture of suspects in police detention; issues relating to minority rights in Turkey. Briefing on alleged terrorist activities of insurgent Kurdistan Workers Party; perceived deterioration of human rights conditions since Prime Minister Demirel took office; efforts of Turkey to adopt and implement laws reflecting human rights standards of international conventions; perspectives on various human rights issues in Turkey. This report is

available via the Web at: www.house.gov/csce/TurkeyUSRelations.html.

474. Congress. Commission on Security and Cooperation in Europe. *Banned Turkish Parliamentarians Discuss State of Democracy in Turkey* [Implementation of the Helsinki Accords]. Washington, DC: The Commission, 1994. iii, 20, v p. Congress Session: 103-2. SUDOC: Y4.SE2:T84. Transcript of Commission on Security and Cooperation in Europe (CSCE) briefing on Turkish Government treatment of the Kurdish minority in Turkey, focusing on human rights concerns. Briefing was held in light of recent Turkish Government actions against the Kurdish-based Democracy Party (DEP) and DEP members of the Turkish Parliament for supposed advocacy of Kurdish separatism. CSCE Staff Director Samuel G. Wise presents opening remarks (p. 1-2) and leads the briefing. Includes audience participation (p. 7-20). Statements and Discussion include: Perspectives on claimed human rights abuses against the Kurds in Turkey.

475. Congress. Commission on Security and Cooperation in Europe. *Criminalizing Parliamentary Speech in Turkey: Briefing by the International*

Human Rights Law Group. Washington, DC: The Commission, 1994. iv, 49 p. [Implementation of the Helsinki Accords]. Congress Session: 103-2. SUDOC: Y4.SE2:P23/3. Transcript of Commission on Security and Cooperation in Europe (CSCE) briefing on findings by an International Human Rights Law Group (IHRLG) delegation to Turkey regarding the pending prosecution of several Kurdish minority members of the Turkish parliament for certain statements allegedly made in favor of Kurdish separatism, and the proposed dissolution of the Kurdish-based Democracy Party for supposed advocacy of Kurdish separatism. CSCE Deputy Director and General Counsel Mary Sue Hafner presents opening remarks (p. 1-2) and leads the briefing. Includes audience participation (p. 11-17). Supplementary material (p. 19-49) includes press releases, *Congressional Record* excerpts, and: IHRLG, "Criminalizing Parliamentary Speech in Turkey" May 1994 (p. 22-37).

476. Congress. Commission on Security and Cooperation in Europe. **Report on the U.S. Helsinki Commission Delegation to Bosnia-Herzegovina, Albania and Turkey.** Washington, DC: The Commission, 1994. iii, 30 p. [Implementation of the Helsinki Accords]. Congress Session: 103-2. SUDOC:

Y4.SE2: B65. Commission on Security and Cooperation in Europe report on Commission delegation October 21-26, 1994 visits led by Senator Dennis DeConcini (D-Ariz) to Sarajevo, Bosnia-Herzegovina, Tirana, Albania, and Ankara and Diyarbakir, Turkey, to review military-political conditions and humanitarian concerns. Examines background and status of the conflict in Bosnia-Herzegovina; reviews economic and human rights conditions in Albania since March 1992 elections; and assesses human rights issues, the Kurdish situation, and alleged restrictions on freedom of expression in Turkey. Available via the Web at: www.house.gov/csce/deconcini94.htm.

477. Congress. Commission on Security and Cooperation in Europe. *Human Rights in Turkey*. Washington, DC: The Commission, 1995. iii, 42 p. [Implementation of the Helsinki Accords]. Congress Session: 104-1. SUDOC: Y4.SE2:H88/3/995. Transcript of Commission on Security and Cooperation in Europe (CSCE) briefing, co-sponsored by the International Human Rights Law Group, on the status of human rights in Turkey, focusing on human rights concerns relating to the continuing conflict between the Turkish Government and the separatist Kurdistan Workers Party. CSCE International Policy

Director Samuel G. Wise and International Human Rights Law Group Program Director Peter Rosenblum present opening remarks (p. 1-2). Includes audience participation (p. 6-14).

478. Congress. Commission on Security and Cooperation in Europe. *Turkey-U.S. Relations: Potential and Peril*. Washington, DC: The Commission, 1995. iii, 148 p. [Implementation of the Helsinki Accords]. Congress Session: 104-1. SUDOC: Y4.SE2:104-1-8. Hearing before the Commission on Security and Cooperation in Europe to examine issues involved in U.S.-Turkey relations. Focuses on concerns regarding alleged human rights abuses in Turkey, resulting in part from the continuing conflict between the Turkish Government and Kurdish separatists. Supplementary material (p. 44-145) includes witnesses' written statements and written replies to Commission questions, submitted statements, and: Senate Foreign Relations Committee, *East or West? Turkey Checks Its Compass*, minority staff report, September 1995 (p. 104-116).

479. Congress. Commission on Security and Cooperation in Europe. *The Continued Use of Torture in Turkey*. Washington, DC: The

Commission, 1997. iii, 24 p. [Implementation of the Helsinki Accords]. Congressional Session: 105-1. SUDOC: Y4.SE2:T84 /3. Transcript of Commission on Security and Cooperation in Europe (CSCE) briefing on human rights problems in Turkey, focusing on alleged use of torture by police against security detainees suspected of politically motivated crimes. Supplementary material (p. 16-24) includes press releases, and correspondence. Statements and Discussion: Overview of human rights problems in Turkey, focusing on torture of suspects in police detention; issues relating to human rights abuses and use of torture in Turkey. Available via the Web at: www.house.gov/csce/turktor.html.

480. Congress. Senate. Committee on Foreign Relations. *East or West? Turkey Checks Its Compass*. Washington, DC: U.S. GPO, 1995. v, 11 p. Congress Session: 104-1. SUDOC: Y4.F76/2:S.PRT.104-33. Report on August 17-25, 1995 staff study mission to Turkey to examine issues relating to the political situation in Turkey and Turkish foreign policy, including the treatment of the Kurdish minority, democratization and human rights, and Turkish efforts to join the European Union Customs Union.

481. Department of State. Bureau of European Affairs. ***Report on Human Rights in Turkey and Situation in Cyprus***. Washington, DC: Bureau of European Affairs, 1994. Available on the Web at: dosfan.lib.uic.edu/ERC/bureau/eur/releases/950601TurkeyCyprus.html. Report on Allegations of Human Rights Abuses by the Turkish Military and on the Situation in Cyprus. This report is submitted in compliance with the congressional requirement as set forth in public law 103-306 - August 23, 1994. It consists of two parts. The first covers allegations of human rights abuses by the Turkish security forces. The second covers Cyprus. The report provides an overview of the decade-long conflict between Turkey and the terrorist Kurdistan Workers Party (PKK), describes the types and organization of Turkish security forces combating the PKK and addresses reports of alleged human rights violations by these forces, including the possible involvement of U.S.-supplied military equipment. In preparing this report the Department of State, in coordination with the Department of Defense, has drawn on a variety of sources, including U.S. government reporting, information from NGOs, press reports, the 1994 Human Rights Report on Turkey and material provided by the Turkish government. The

report reaffirms Turkey's continuing importance as a long-standing U.S. treaty ally which projects NATO and Western values into the Middle East as well as southeastern Europe. Since the end of the Cold War, Turkey has replaced Germany as the frontline European state. It confronts the most serious threats to its integrity and well-being of any Western ally. Continuing U.S. support for Turkey's security is essential. The Kurdistan Workers Party (PKK) presents a major threat to Turkey's sovereignty and territorial integrity. It is a ruthless terrorist group which receives support from Syria, Iran and some sources in Europe and has terrorized the population of southeast Turkey and destabilized the region. The Government of Turkey, in its struggle against the PKK has relied primarily on a military strategy to address this internal security matter. This strategy, which includes the evacuation and/or destruction of many villages, has resulted in human rights abuses and risks alienating the local population. A more civil-based approach by the government is required to effectively address the problem in the southeast. Turkey, as the recipient of U.S. security assistance, has the right to use U.S.-supplied weapons for legitimate self-defense and for internal security. This includes use to combat terrorism by forces such as the PKK. U.S.-origin

equipment, which accounts for most major items of the Turkish military inventory, has been used in operations against the PKK during which human rights abuses have occurred. It is highly likely that such equipment was used in support of the evacuation and/or destruction of villages. However, we have no evidence that verifies reports of torture and extrajudicial killings involving U.S. equipment. The Government of Turkey has recognized the need to improve its human rights situation and has made proposals which, if adopted and implemented, could lead to important and positive changes in the situation in the southeast. These proposals include measures for the orderly phase out of the state of emergency in the southeast and constitutional amendments to broaden participation in the political process. Finally the report notes that democracy and human rights are and will continue to be a prominent feature of the ongoing U.S.-Turkish high level dialogue. The democratization measures recently introduced into the Turkish parliament, the new willingness to make public the code of conduct promulgated by the Turkish General Staff, and what appears to be the serious effort to protect civilians during the operation in northern Iraq are indications of the value of sustained discussion with the Turks on the issue of human rights. The

United States can and should expect progress. (From original source)

482. Department of State. Office of the Secretary of State. Office of the Coordinator for Counterterrorism. *Patterns of Global Terrorism*. PRINT. WEB. Washington, DC: U.S. Dept. of State., 1976- . Annual. This report (www.state.gov/s/ct/rls/pgtrpt/) is submitted to the Congress by the Department of State to provide a full and complete annual report on country-by-country review and analysis of terrorist attacks; statistics on terrorism attacks and casualties; description of and background information on organizations engaging in terrorism. This source is one of the best and most complete for looking at terrorism from a U.S. foreign policy perspective. Full-text of reports for the years 1996-2001 for Europe (the region reportedly witnessing PKK terrorist activities) can be found at the following addresses:

- 2001: www.state.gov/s/ct/rls/pgtrpt/2001/html/10240.htm
- 2000: www.state.gov/s/ct/rls/pgtrpt/2000/2434.htm

- 1999: www.state.gov/www/global/terrorism/1999report/europe.html
- 1998: www.state.gov/www/global/terrorism/1998Report/europe.html
- 1997: www.state.gov/www/global/terrorism/1997Report/eurasia.html
- 1996: www.state.gov/www/global/terrorism/1996Report/europe.html

483. Doherty, Carroll J. "Pared-Back Foreign Aid Bill Heads for House Floor." *Congressional Quarterly Weekly Report* 53, no. 24 (June 17, 1995): 1760-1762. The House Appropriations Committee recently approved the FY 1996 foreign operations measure but not after rejecting an amendment which would have imposed sanctions on Turkey for its Kurdish campaign. The ease by which the measure was approved by the committee belies the heated battle political analysts expect to take place when the bill moves up to the House floor for consideration.

484. Doherty, Carroll J. "This Year, Aid is a Weapon." [US foreign aid] *Congressional Quarterly*

Weekly Report 53, no. 24 (June 17, 1995): 1763. Supporters of nations receiving US aid have all but given up hope of getting increased funding for these countries. In view of the budget-cutting sentiments of most lawmakers, the best that can be hoped for is a denial of aid for the opponents of their favored governments. This is exemplified by the case of Turkey, whose lobbyists succeeded in turning back a proposal that would have imposed sanctions against it for its bloody campaign against Kurdish rebels. However, lobbyists representing groups hostile to Turkey have also succeeded in linking Turkish aid to its activities in Cyprus and Armenia.

485. Doherty, Carroll J. "House Curbs Aid to Turkey after Sharp Debate." [Foreign Operations: FY '97] **Congressional Quarterly Weekly Report** 54, no. 23 (June 8, 1996): 1610-1611. Turkey's economic aid from the US may be in jeopardy as congressional support for Turkey has significantly reduced because of its humanitarian aid blockage against Armenia and counterinsurgency efforts against the Kurds. The House has already linked the about \$100 million in FY 1997 aid to removal of the blockade but the Senate is unlikely to support the House. The Turkish

government and the State Dept have criticized the House's anti-Turkey provisions.

486. Esim, Sinan. "NATO's Ethnic Cleansing: The Kurdish Question in Turkey." *Monthly Review* 51, no. 2 (June 1999): 20-27. The writer discusses NATO's contrasting attitude to the ethnic cleansing in Kosovo and the Kurdish question in Turkey. The plight of the Kosovar Albanians has often been invoked to justify the NATO war against Yugoslavia. However, one need only look to one of the member countries of the alliance, Turkey, to recognize the total hypocrisy of the NATO claim of humanitarian intentions in response to ethnic cleansing and oppression. Turkish planes are participating in air operations in Yugoslavia, yet Turkey has subjected its own Kurdish population to ignominious oppression for decades and recently conducted one of the dirtiest wars ever waged against a national liberation movement. Since 1992, over 4,000 Kurdish hamlets and villages have been evacuated, and many of them torched, by Turkey's armed forces as part of a scorched earth policy and concomitant ethnic cleansing system. Turkey was supported by its NATO allies while conducting these policies, particularly by the United States.

487. Gunter, Michael M. *The Kurds in Turkey: A Political Dilemma*. Boulder, CO: Westview Press, 1990. 151 p.: ill. Includes bibliographical references (p. 129-139) and index. The book concentrates on the conditions of the Kurds in Turkey, where Kurdish identity, until very recently, had been thoroughly suppressed by the Kemalist policy of denying the Kurds a separate cultural identity from that of the majority Turks. After two brief chapters on the origin and history of the Kurds, Gunter examines Kurdish politics in Turkey and Turkish responses to Kurdish militancy in recent decades. As the author states, references to the Kurds as "mountain Turks" and a ban on the use of the Kurdish language were two weapons used by the Turkish state to suppress Kurdish demands for self-determination. Although numerous Kurdish parties and movements have emerged in recent years in Turkey, the Workers' Party of Kurdistan (PKK), has been the most radical as well as the most successful Kurdish element in Turkey. Under the tutelage of its charismatic leader, Abdullah Ocalan, the leftist PKK has had some degree of success in becoming a grassroots Kurdish organization. The author, however, contends that the PKK's violent tactics have alienated many Kurds from the party in recent years. The two chapters on the PKK describe a

number of specific events occurring since the mid-1970s that have influenced the fortunes of this party. The book also describes regional and international factors that have affected the condition of the Kurdish movement in Turkey. The impact of the Iran-Iraq war on the Kurds is analyzed within the context of triangular relations between Iran, Turkey, and Iraq. Turkey, and Iraq. The role of the Soviet Union and the United States in using the Kurds to advance their policies is also addressed (abridged, Nader Entessar/*MEJ* 45, Autumn 1991: 685-685).

488. Gunter, Michael M. "The Kurdish Factor in Turkish Foreign Policy." *Journal of Third World Studies* 11, no. 2 (Fall 1994): 440-472. The role the Kurdish factor has played in Turkish foreign policy towards the Middle East and Western Europe has largely been overlooked. The influence is expected to be more with the end of the Cold War and the disappearance of the Soviet threat to Turkey. The foreign policy towards the United States has also been affected as is apparent from the Turkey's reaction to U.S.'s criticism of its human rights records with Kurds. The growing international awareness of the Kurdish factor is likely to make it one of the dominant influences on Turkish foreign policy.

489. Gunter, Michael M. *The Kurds and the Future of Turkey*. New York: St. Martin's Press, 1997. 184 p. Includes bibliographical references (p. 167-174) and index. Gunter, a political science professor who has been a Senior Fulbright Lecturer on international relations in Turkey, provides a sequel to his *Kurds in Turkey: A Political Dilemma* (1990), focusing on Turkey's long "authoritarian tradition," Kurdish opposition groups (particularly the Kurdistan Workers Party, or PKK), the consequences of the Persian Gulf War, and how the unresolved "Kurdish question" raises obstacles to both full democracy in Turkey and sounder relations between Turkey and other countries around the world. The legitimate aspirations of 20 to 25 percent of Turkey's population must be heard, and Gunter suggests that "the preferred solution . . . is for Turkey to grant its citizens of Kurdish ethnic heritage their full cultural, social, and political rights as implied by democracy." This book is largely based on sources drawn from the Foreign Broadcast Information Service of the U.S. government.

490. Gunter Michael M. "The Continuing Kurdish Problem in Turkey after Ocalan's Capture." *Third World Quarterly* 21, no. 5 (October 2000): 849-869.

Turkey's sudden and dramatic capture of Abdullah Ocalan in Nairobi, Kenya on 16 February 1999, far from ending the odyssey of the longtime leader of the Kurdistan Workers Party (PKK), has led to a process of continuing implicit bargaining between the Turkish government and the PKK that holds out the hope of a win-win result for all the parties involved. Turkey's EU candidacy, future democratization and economic success have all become involved with the stay of Ocalan's execution and the continuing Kurdish problem.

491. Hunter, Jane. "Ocalan's Odyssey." *Covert Action Quarterly*, no. 67 (Spring-Summer 1999): 31-34. Discusses U.S. and Israeli support for Turkey in its search for and arrest for treason of Abdullah Ocalan, leader of the Kurdistan Workers Party (PKK), despite Turkey's poor human rights record.

492. Jebb, C. R. *Fight for Legitimacy: Liberal Democracy Versus Terrorism*. Newport, RI: Naval War College, 2001. 139 p. [NTIS Accession Number: ADA394239/XAB]. This study uses an interdisciplinary approach to address the challenge of transnational threats, namely terrorism, to liberal democracies. Terrorism poses unique challenges to the

liberal democratic state, and the transnational nature of terrorism necessitates cooperation between and among states. However, terrorism must be analyzed in a political and strategic context. The forces of globalization and fragmentation and the increasing claims of irredentism and secession, require a reexamination of state legitimacy. The best way for states to win legitimacy vis a vis terrorists is by adhering to liberal democratic values and cooperating with other such states. Such cooperation, which affects domestic and foreign policies, requires a convergence of political cultures among those cooperating states. This study analyzes three cases: the Basques in Spain, the ethnic Albanians in Macedonia, and the Kurds in Turkey. This study sheds light on how academics and policymakers ought to characterize and categorize terrorism, and it provides insights on the concepts of political legitimacy, liberal democracy, political culture, and political community. As the US assesses its homeland defense posture, it must resist any temptation to weaken its liberal democratic values, and as a superpower, it must encourage other states to adhere to liberal democratic values as well. Liberal democracy is not just a normative concern, it is a security imperative in today's transnational security environment.

493. Kesic, Obrad. "American-Turkish Relations at Crossroads." *Mediterranean Quarterly* 6 (Winter 1995): 97-108. On September 30, 1994, United States Secretary of State Warren Christopher warned Turkey not to pursue war against Kurdish separatists at the expense of the country's commitment and responsibility to basic standards of human rights. This was the most public event in a series of ongoing incidents that have signaled a change in American-Turkish relations, pushing them into a period of uncertainty and coolness. Christopher's warning came after other, private warnings from Washington and after Ankara had shown that its patience with Washington's preaching was wearing thin. The Kurdish issue is the most immediate and visible indication that American-Turkish relations are rapidly approaching at crossroads. Both Turkish and American government officials have been expressing their frustration at a series of shared unfulfilled expectations.

494. Kirisci, Kemal and Gareth M. Winrow. *The Kurdish Question and Turkey: An Example of a Trans-State Ethnic Conflict*. London: Frank Cass, 1997. xvi, 237 p. Includes bibliographical references (p. 217-230) and index. Traces the development of the

Kurdish questions in Turkey from the end of the Ottoman Empire to the present day through a close examination of events immediately before and after the founding of the republic of Turkey. Describes possible scenarios for a political solution to the Kurdish question, including secession, federal projects, the granting of various forms of autonomy, the provision of special rights, and further democratization. International reaction to developments in Turkey are also analyzed.

495. McKiernan, Kevin. "Turkey Terrorizes Its Kurds." *The Progressive* 57 (July 1993): 28-31. Much has been made of the plight of Kurds in Iraq, but the Kurds in Turkey, virtually ignored by the world, are also in a bad way. Since 1984, when a Kurdish separatist war began in Turkey, 5,600 lives have been lost, nearly half of those within the past year. According to Amnesty International and Helsinki Watch, a widespread pattern of human-rights abuse, including the use of torture, exists in Turkey. Moreover, they say that America's military alliance with Turkey, a member of NATO that has long received U.S. military aid, is undermining Washington's ability to influence its client in Ankara. Meanwhile, the Kurds, whose overall population

numbers some 25 million, remain the largest ethnic grouping in the world that lack a country to call their own. In Turkey, their very existence as a people was denied until recently. Even today, Kurdish television broadcasts are outlawed, and parents are prohibited from giving their children Kurdish names.

496. McKiernan, Kevin. "Turkey's War on the Kurds." *Bulletin of the Atomic Scientists* 55, no. 2 (March-April 1999): 26-37. Examines the use of U.S. arms against the Kurds, the obliteration and forced evacuation of 30,000 Kurdish villages, imprisonment and human rights abuses by the Turkish government, and abuses by the Kurdistan Workers Party.

497. Oztekin, Y. *Terrorism in Turkey*. Carlisle Barracks, PA: Army War College, April 2000. 32 p. [NTIS Accession Number: ADA378270/XAB]. Turkey has been fighting against the PKK (Kurdistan Worker Party) since 1985. The purpose of this study is to define what the PKK is, to explain origin of the Kurdish citizen, to define differences between the PKK and the Kurdish citizen and to try to find a solution to this problem within the frame of democratic rule. According to the author, Turkey has been the unique target of international terrorism since

1965. To understand fully Turkey's importance one must take into consideration her geographical location, social and economic potential. Turkey has always attracted international attention. It will be probably the same in the future. Turkey is the only Islamic nation in NATO. It is however; totally secular, democratic and based on free market principles. On the other hand, Turkey was a major obstacle for the ideological and military expansion of the Soviet Union towards the Middle East. This was the main reason why Turkey had been the main target of terrorism. The author argues that the PKK has a close relationship to international terrorism and all kinds of illegal practices. Turkey has been accumulating a very costly social experience in the last three decades. International terrorism has been threatening not only Turkey, but also all democratic societies in the world. On account of this fact, the core of the solution depends on effective measures, which will have to be taken by all democratic societies, governments and institutions. The author concludes that the PKK is not a freedom fighter; it is a terrorist organization.

498. Thompson, Peter L. "United States-Turkey Military Relations: Treaties and Implications." *International Journal of Kurdish Studies* 9, nos. 1-2

(1996): 103-113. Reviews reasons for, provisions of, and outcomes of the 1980 Defense and Economic Cooperation Treaty, which commits the U.S., as a NATO leader, to support the Turkish military. Describes efforts to upgrade Turkish military forces, the role of international financial institutions and economic assistance programs, including the multilateral Turkish Defense Fund, and implications for the Kurds.

499. Tirman, John. *Spoils of War: The Human Cost of America's Arms Trade*. New York: Free Press, 1997. vii, 310 p.: map. Includes bibliographical references (p. 291-300) and index. Details the human, economic, and political dimensions of several major armaments deals brokered by the U.S. government. This tale of modern warfare is told in three interwoven stories: the world of Washington policymaking; the hot spots of the Middle East, particularly Turkey; and a key venue of American Arms manufacturing, Connecticut. These three disparate places have combined to produce one of the world's great human-rights catastrophes—the destruction of “Kurdistan,” the un-sovereign homeland to 20 million people. Makes a powerful argument that the U.S. economy can break its dependency on what amounts to the sale of death.

The more Blackhawks delivered to Turkey, the easier it became to kill Kurds, says Tirman, and the greater became the military's influence in Turkish society.

500. Tirman, John. "Improving Turkey's 'Bad Neighborhood': Pressing Ankara for Rights and Democracy." *World Policy Journal* 15, no. 1 (Spring 1998): 60-67. Argues that Turkey is the worst violator of human rights among all the stalwart allies of the U.S. Its persecution of Kurdish minority has lasted for decades and its curtailment of freedom of association, speech and religion has included non-Kurdish Turks as well. The U.S. has chosen to ignore these violations due to the strategic importance of Turkey and its military partnership with Israel. Although the Kurdish situation is an internal conflict, the U.S. can influence Turkey to settle its disputes with neighboring countries and change its image in Europe and in the Middle East.

501. Xulam, Kani. "Smashing the Kurds: CIA Role in Kidnapping Abdullah Ocalan." *CovertAction Quarterly*, no. 74 (Fall 2002): 34-35. Discusses the abduction of the Kurdish rebel leader Ocalan in Nairobi, Kenya by Turkish forces in February 1999,

and speculates on US Central Intelligence Agency involvement.

502. Zunes, Stephen. "Continuing Storm: The U.S. Role in the Middle East." *Foreign Policy in Focus*, no. 9 (Fall 2000): 1-12. Examines US policy since the Gulf War as the dominant power in the region. Discusses importance of the oil-rich Persian Gulf states, US support for Turkey's repression of its Kurdish population, Islamic radicalism, threat of terrorism, relations between Israel and its neighbors, and regional democratization; prospects.

بەلگەنامە لە پۆلێن بە ندینه ماوه کانی ته نجوومه نی ئاسایشی

نەتەوهیی،

CIA و وهزارهتی دهروهوی ئەمریکا به شیوهی میکروفیلم

GENERAL

502. John F. Kennedy Library. *The John F. Kennedy National Security Files. The Middle East National Security Files, 1963-1969*. Frederick, MD: University Publications of America, 1988. 3 microfilm reels.

Microfilmed from the holdings of the John F. Kennedy Library, Boston, Massachusetts. *National Security Files, 1961–1969* are the “Country Files” of the National Security Files for White House use. The strife-torn Middle East was a major focus of the National Security Files throughout the 1960s. Early in the decade, the files show U.S. concern over President Nasser’s strengthening of ties between Egypt and the Soviet Union. At the same time, the national security adviser and his staff were tracking the Yemeni civil war, the Cyprus crisis, and other trouble spots in the region, such as the Kurdish war in Iraq. A printed index, edited by Robert E. Lester and compiled by Blair D. Hydrick—containing a document-by-document listing (type of document, sender, receiver, brief description of subject matter, date of document, original classification, number of pages, and declassification date)—accompanies each collection. Each guide also contains an analytical subject index and an author index.

503. Lyndon Baines Johnson Library. *The Lyndon B. Johnson National Security Files. The Middle East National Security Files, 1963-1969*. Frederick, MD: University Publications of America, 1987. 8 microfilm reels. Microfilmed from the holdings of the Lyndon

Baines Johnson Library, Austin, Texas. For complete abstract, see previous record.

504. United States. Office of Presidential Libraries.
Nixon Presidential Materials Staff. *The Richard M. Nixon National Security Files. The Middle East National Security Files, 1969-1974.* Bethesda, MD: University Publications of America, 2003. Microfilmed from the holdings of The Nixon Materials Project, National Archives, College Park, Maryland, project editor Robert E. Lester. New declassified material reveals administration attempts to calm the volatile Middle East. In the National Security Council, CIA, Defense Department, and State Department material collected here, researchers will find information on the CIA and U.S. government involvement in the Kurdish war in Iraq.

505. United States. Central Intelligence Agency. *CIA Research Reports: The Middle East, 1946-1976.* Frederick, MD: University Publications of America, 1982. 3 microfilm reels; 35 mm. This collection—covering the period from 1946 through the mid-1970s—makes thousands of pages of extraordinary documentary source material available to researchers for the first time. Topics include: Developments in the

Azerbaijan situation (1947); The Kurdish minority problem (1948); Faisal's attitude toward the United States (1948); The current situation in Israel (1949); The Tudeh party: Vehicle for communism in Iran (1949); Iraq: Attitudes towards foreign powers (1951); Assassination of King Abdullah ibn-Hussein (1951); Soviet arms offer to Egypt (1955); The likelihood of a British-French resort to military action against Egypt in the Suez Crisis (1956); Storm warnings up for U.S.-Arab relations (1964); Black September (1972); Report on the People's Democratic Republic of Yemen (1974). Accompanied by a printed reel guide, edited by Paul Kesaris and compiled by Robert Lester, 1983.

506. United States. Department of State. Offices of Strategic Services. *The Middle East*. Washington, DC: University Publications of America, 1977. 3 microfilms reels; 35 mm. O.S.S./State Department Intelligence and Research Reports; pt. 7. Once-secret studies from the nation's top scholars in strategic fields, parts 7 and 12 (see next record) of OSS/State Department Intelligence and Research Reports focus on the Middle East from 1941 through 1961. They cover every major political, diplomatic, economic, and military development in the region. These reports are

not available in the State Department's foreign relations series, the armed forces' official histories, or any subscription service of declassified documents. Among the titles focusing on the Middle East are: Zionism: Aims and Prospects (1942); The Kurdish Revolt in Iran (1942); Illicit Arming by Arabs and Jews in Palestine (1943); Political Parties and Personalities in Egypt (1943); The Problem of Jewish Immigration into Palestine (1944); The Position of Saudi Arabia within the Arab World (1944); Iranian Oil as a Potential Source of Political Conflict (1944); Prospects for Territorial Expansion by Israel (1951); Increased Communist Threat in Iran (1951); Political Stability in Iraq (1952); Iranian Political and Economic Prospects (1953); Iran: The Shah's Anti-Corruption Campaign (1955); Saudi Arabia: A Disruptive Force in Western-Arab Relations (1956); and Iraq: The Crisis in Leadership and the Communist Advance (1959). Accompanied by a printed reel guide, edited by Paul Kesaris.

507. United States. Department of State. Offices of Strategic Services. *The Middle East: 1950-1961 Supplement.* Washington, DC: University Publications of America, 1979. 3 microfilms reels; 35 mm. O.S.S./State Department intelligence and

research reports; pt. 12. For complete abstract, see previous record.

IRAN

508. United States. Department of State. *Confidential U.S. Diplomatic Post Records: Middle East, Iran, 1925-1941. Part I.* Frederick, MD: University Publications of America, 1984. 39 microfilm reels; 35 mm. This is a collection of papers from American diplomats stationed in Iran between 1925 and 1941. The papers concern the political, military, social and economic development of Iran and its relationship with other countries. The documents provide information on the evolution of United States policy in the area. The collection contains a wide range of material such as reports of political and military affairs, studies and statistics on socio-economic matters, interviews and minutes of meetings with government officials, legal documents, communications sent and received by United States diplomatic personnel, translations from the local media, translations of high level government documents, and transcripts of political meetings. Among the events documented are the founding of the

Pahlevi Dynasty; Assumption of the role of hereditary Shah in 1925 by Reza Khan; Reza Shah Pahlevi's cancellation of treaties with Britain and other powers; Uprisings by Kurds; Bolshevik agitation; The Anglo-Persian oil company; Industry; Education; The occupation of Iran by British and Soviet forces in August, 1941; and The transfer of power to the Shah's son, Muhammed Reza Shah Pahlevi, in September 1941. Accompanied by a printed reel guide, edited by Paul Kesaris and compiled by Robert Lester.

509. United States. Department of State. *Confidential U.S. Diplomatic Post Records: Middle East, Iran, 1942-1944. Part II.* 15 microfilm reels; 35 mm. Frederick, MD: University Publications of America, 1984. For complete abstract, see previous record.

510. United States. Department of State. *Confidential U.S. State Department Central Files: Iran, 1945-1949 Internal Affairs, Decimal Number 891, and Foreign Affairs, Decimal Numbers 791 and 711.91.* Bethesda, MD: University Publications of America, 1985. 18 microfilm reels; 35 mm. For Iran, the years 1945 to 1954 represent a decade of tumultuous change, a period when both foreign and domestic forces battled intensely for control of the country's

future. Over 60,000 pages of previously unpublished primary material offer a rich documentary resource covering every facet of modern Iranian history. The collection's comprehensive and detailed coverage of Iran's internal and foreign affairs affords scholars timely and exciting research possibilities. The diplomatic reporting of these files forms a vivid record of Iran's struggle for national identity and offers invaluable firsthand testimony on a wide range of topics, including negotiations of postwar oil concessions and their geopolitical implications; military and economic assistance from the United States; Iranian party politics; Soviet influence; unrest in Azerbaijan and Kurdistan; Iran's political direction under Ahmad Qavam; the country's economic condition; land reform; the Iranian labor movement; the volatile ministry of Mossadeq; and the Shah's emergence as the nation's central political figure. Filmed from original documents held at the National Archives, Washington, D.C. Accompanied by a printed reel guide, edited by Michael C. Davis and compiled by Blair Hydrick.

511. United States. Department of State. *Confidential U.S. State Department Central Files: Iran, 1950-1954 Internal Affairs and Foreign Affairs, Decimal*

Numbers 788, 888, and 988 and Foreign Affairs, Decimal Numbers 688 and 611.88. Frederick, MD: University Publications of America, 1985. 44 microfilm reels; 35 mm. For complete abstract, see previous record.

512. United States. Department of State. ***Confidential U.S. State Department Central Files. Iran, 1955-1959 Internal Affairs, Decimal Numbers 788, 888, and 988: Foreign Affairs, Decimal Numbers 688 and 611.88.*** MD: University Publications of America, 1991. 27 microfilm reels; 35 mm. Here are the documents that tell what the U.S. State Department knew about the repressive nature of the Shah's rule and the degree of popular support he enjoyed. Martial law, imposed after Mohammad Mosaddeq's overthrow in 1953, was maintained until 1957. As the collection details, the Shah continued to exercise strict political controls even after ending martial law. In 1955, Iran entered the Baghdad Pact with Britain, Iraq, Turkey, and Pakistan. In March 1959, Iran signed a bilateral defense agreement with the United States. The Central Files offer insights into the Shah's desire for close relations with the United States—which resulted in these alliances—and into his requests for U.S. military and economic aid. At the same time, he

kept his options open with the Soviets, making a state visit to the USSR in 1956. The year 1955 saw the beginning of the seven-year Second Development Plan, and the Central Files cover the plan's organization, its relation to political unrest, rapid inflation, and overall economic development in Iran. Accompanied by a printed reel guide, edited by Gregory Murphy and compiled by Blair Hydrick.

513. United States. Department of State. *Confidential U.S. State Department Central Files. Iran, 1960-January 1963 Internal Affairs, Decimal Number 788, 888, and 988 and Foreign Affairs, Decimal Numbers 688 and 611.88.* MD: University Publications of America, 2002. 16 microfilm reels; 35 mm. For firsthand and in-depth reports and analysis on the many challenges faced by Iran during a trying period, scholars will find this collection a very useful source. Materials included provide insight into complex U.S. relations not only with Iran but with the entire Middle East, as Washington evaluated the area strategically as both an emerging region and a cold war battleground. Among the topics covered in this supplement are: Plight of refugees strains Iranian-Iraqi relations (9/1/60); Kurdish nationalism threatens regional stability (2/6/61); Historical perspective and

present situation of Iranian tribes (10/16/62); and Land reform efforts facing stiff opposition (11/24/62). Accompanied by a printed reel guide edited by Robert Lester and compiled by Blair Hydrick.

514. United States. Department of State. *Records of the Department of State Relating to Internal Affairs of Iran, 1930-1939*. Washington, DC: National Archives and Records Service, 1981. 24 microfilm reels; 35 mm. Accompanied by a printed reel guide.

515. United States. Department of State. *Records of the Department of State Relating to Internal Affairs of Persia, 1910-1929*. Washington, DC: National Archives and Records Service, 1968. 37 microfilm reels; 35 mm. Accompanied by a printed reel guide.

IRAQ

516. United States. Department of State. *Confidential U.S. Diplomatic Post Records: Middle East, Iraq. Part I, 1925-1941*. Frederick, MD: University Publications of America, 1984. 24 microfilm reels; 35 mm. This is a collection of papers from American diplomats stationed in Iraq between 1925 and 1941. The papers concern the political, military, social, and economic development of Iraq and its relationship with other countries. The documents provide

information on the evolution of United States policy in the area. The collection contains a wide range of material. Among the many important reports are: The Kurdish Situation in Iraq (1928); The Anglo-Iraq Treaty (1930); Union of Syria and Iraq under King Faisal (1931); The General Strike in Iraq (1931); Political Aspects of Anglo-Iraqi Oil Agreements (1932); Revolt of Arab Tribes on the Euphrates in Iraq (1936); Plot of Army Officers and Civilians To Overthrow King Ghazi (1939); Survey of American Interests in Iraq (1942); Anti-British Feeling in the Iraqi Parliament (1942); Iraq's Declaration of War against the Axis Powers (1943); Deterioration of the Iraqi Security Situation (1943); Soviet-Iraqi Relations (1944); and The Shiite Sect and the Position of the Shiites in Iraq (1944). Accompanied by a printed reel guide, edited by Paul Kesaris and compiled by Robert Lester.

517. United States. Department of State. *Confidential U.S. Diplomatic Post Records: Middle East, Iraq. Part II, 1942-1944*. Frederick, MD: University Publications of America, 1984. 9 microfilm reels; 35 mm. For complete abstract, see previous record.

518. United States. Department of State. *Confidential U.S. State Department Central Files. Internal Affairs, Decimal Number 890G and Foreign Affairs, Decimal Number 711.90G / Iraq, 1945-1949*. Frederick, MD: University Publications of America, 1987. 10 microfilm reels; 35 mm. The documents included in this collection illuminate Iraq's political situation and political affairs and race relations with the Kurds, the Iraqi press, and the Anglo-Iranian Oil Company. Also included are documents dealing with narcotics traffic, social manners and customs, judiciary and laws, military, finance, agriculture, natural resources, industry communications, and foreign relations with the U.S. and other countries. Accompanied by a printed reel guide, edited by Gregory Murphy and compiled by Blair D. Hydrick.
519. United States. Department of State. *Confidential U.S. State Department Central Files. Iraq, 1950-1954 Internal Affairs, Decimal Numbers 787, 887, and 987 and Foreign Affairs, Decimal Numbers, 687 and 611.87*. Frederick, MD: University Publications of America, 1987. 18 microfilm reels; 35 mm. For complete abstract, see previous record.

520. United States. Department of State. ***Confidential U.S. State Department Central Files. Internal Affairs, Decimal Numbers 787, 887, and 987, and Foreign Affairs, Decimal Numbers 687 and 611.87. Iraq, 1955-1959.*** 18 microfilm reels; 35 mm. Bethesda, MD: University Publications of America, 1991. The documents reproduced in this publication are among the records of the U.S. Department of State in the custody of the National Archives and Records Administration. The documents included in this collection illuminate the path to the Iraqi revolution and its aftermath as perceived by the U.S. State Department. They trace both the old and new regimes' relations with the Kurds, the Iraqi press, and the Anglo-Iranian Oil Company and follow the influence of pan-Arabist and communist elements in the population. Also included are documents dealing with narcotics traffic, social manners and customs, the judiciary and laws, the military, finance, agriculture, natural resources, industry, communications, and foreign relations with its neighbors, the United States, and other countries. For an understanding of how Iraq emerged as a military state in the second half of the 20th century, these records are invaluable. Accompanied by a printed reel guide, edited by Gregory Murphy and compiled by Blair D. Hydrick.

521. United States. Department of State. *Confidential U.S. State Department Central Files: Iraq, 1960-January 1963 Internal Affairs Decimal Numbers 787, 887, and 997 and Foreign Affairs Decimal Numbers 687 and 611*. Bethesda, MD: University Publications of America, 1999. 13 microfilm reels; 35 mm. Among the topics covered in this supplement are: Summary of activities of the First and Second Military Courts, including cases arising from Communist excesses following the Shawwaf revolt in Mosul and later in Kirkuk (4/4/60); An inventory of Iraqi Kurdish paramilitary capabilities (4/8/60); The farce of political parties in Iraq continues (5/12/60); Communists decry violence in Iraq's north and call for control (6/14/60); Mulla Mustafa al-Barzani defines Kurdish expectations (3/6/61); Kurds flare up in response to Al-Thawra editorial calling for "fusion" of Iraqi minorities with Arabs (3/15/61); Prime Minister Qasim accuses British and Americans of complicity in Kurdish revolt, exonerates the USSR, and dissolves the Kurdish Democratic Party (9/27/61); Echoes of the Kurdish revolt in Basra (4/9/62); French comments on the Kurdish rebellion in Iraq (8/16/62); Chronology of Iraq accusation of American backing of Kurdish revolt (8/31/62); British position should Kurdish question be

brought before the UN (10/18/62); and Sheikh Ahmad Barzani calls on Kurds to accept amnesty offer (1/22/63). Accompanied by a printed reel guide, edited by Gregory Murphy and compiled by Blair D. Hydrick.

522. United States. Department of State. *Records of the Department of State Relating to Internal Affairs of Iraq, 1930-1944*. Washington, DC: National Archives and Records Service, 1974. 18 microfilm reels; 35 mm. Accompanied by a printed reel guide.

523. United States. Department of State. Office of International Information Programs. *Iraq: From Fear to Freedom*. Washington, DC: U.S. Department of State, International Information Programs, 2002. Deals with Saddam Hussein since he took power in 1979, use of chemical weapons against the Kurdish village of Halabja, weapons of mass destruction, human rights violations, terrorism, corruption, and war, 1991 defeat and defiance of international sanctions and weapons inspection, and prospects for peace. Available online: usinfo.state.gov/products/pubs/iraq/iraq.pdf.

TURKEY

524. United States. Department of State. *Records of the Department of State Relating to Internal Affairs of Turkey, 1910-29*. Washington, DC: National Archives and Records Service, 1961. 88 microfilm reels. The documents are arranged by subject according to the Department of State's decimal classification system. Documents that relate to World War I activities in Turkey dominate this Department of State decimal file. Included are correspondence, memoranda, and other documents which discuss the United States Peace Mission of 1919, conditions in Baghdad, Smyrna, and Damascus, the Lausanne Conference, the expulsion and persecution of Armenians in Turkey, and opposition to the Zionist movement. Reproduced are Turkish High Command weekly reports of war operations as well as war diaries of United States naval commanding officers. Non-war related documents are concerned with public health, concessions to United States corporations, emigration, disasters, religion, and archaeological expeditions in Asia Minor. A complete list of the documents in the collection is on reels 1-3.

525. United States. Department of State. *Records of the Department of State Relating to Internal Affairs of Turkey, 1930-1944*. 36 reels. Accompanied by a printed reel guide.

526. United States. Department of State. *Records of the Department of State Relating to Internal Affairs of Turkey, 1945-1949*. 20 reels. Accompanied by a printed reel guide.

527. United States. Department of State. *Records of the Department of State Relating to Political Relations Between the United States and Turkey, 1910-1929*. Washington, DC: National Archives and Records Service, 1961. 8 microfilm reels. The documents are arranged by subject in accordance with the Department of State's decimal classification system. The papers in this decimal file chronicle the negotiations for peace following World War I between consular and diplomatic representatives of the United States and Turkey. The majority of the documents concern the Lausanne Conference which led to the treaty ending the war between the United States and Turkey. The documents reflect the lengthy negotiations over the agenda, the treaty, and its aftermath. Modification of the terms of surrender

figures prominently in the negotiations. Other agreements documented are the Treaty for the Renunciation of War (Kellogg-Briand Pact) and treaties on shipping, naturalization, extraterritoriality, and arbitration. Correspondence expressing the desire to regularize relations and resume commerce are balanced by protests against the Lausanne Treaty and the Treaty of Commerce. A list of all documents is on the first reel.

نقام چامسكى كييه؟

پرؤقيسؤر ناورام نقام چامسكى سالى ۱۹۲۸ زايىنى له نيو بنه ماله يه كي
به رپه چهلک جوله که له فيلادلفيا که ناوه ندى ته ياله تي پښيلقانيه، چاوى به دونيا
هه ليئاوه. باوک و دايكى چامسكى ماموستاي زمانى عبرى بوون له قوتابخانه کاني
ته مريکا که دواتر باوکى بوو به سهرؤكى يه كي له زانکؤکانى ته مريکا، هه رپوه
چامسكى له تهمه نى منداليه وه تا دوازه سالگى له قوتابخانه ي تاييه تي "ديويت"
خويندوويه و دواتر له شانزه سالى خويندنې بالاى له زانکؤ پښيلقانيا
دهستپيکر دووه.

چامسكى هه رله سهرده مى زانکؤوه دهستده کات به ليکؤلينه وه سه باره ت به
زمانناسى و يه که مين کتيبى خؤى له ژير ناوى "پيکهاته ي مهنتقى بيرؤکه ي
زمانناسى" ده نووسى. چامسكى به مه راناوه ستى و له سالى ۱۹۵۹ ي زايىنى له
ئښيستيتؤى پيشه سازى ماساچوست چالاكيه ناکاډميکه کاني دهستپنده کات و دوو
سال دواتر له تهمه نى ۳۳ ساليدا هه ر له ر ئښيستيتؤيه ده بيتته ماموستاي زمانه
بيانيه کان و کتيب به ناوبانگه که ي به ناوى "زمانناسى دکارتى" چاپ و بلاو
ده کاته وه. چامسكى شاره زايه كي زؤرى له سهر زؤربه ي زمانه زيندووه کاني جيهان
هه يه و به رده وام به پهرؤش بووه بؤ نه ففوتانى زمانى گهلانى بيده سه لات و بى
ده ولت له جيهاندا.

چامسكى له ساله كاني ۱۹۶۰دا ده سنده كات به ده رپرېنى نارې زايه تى دژى سياسه ته نادا دپه روه رانه كاني ده ولته تى نه مريكا و كۆمه لئيك وتار و بابته له ژير ناوى " به رپرسياريتى روناك بيران "ده نووسى كه ده نگدانه وهى زورى ده بيت. نه م كۆمه له وتاره له گه ل كتييكي ديكه سالى ۱۹۶۹ له ژير ناوى "هتري نه مريكا و ده سه لاتدارانى نو" چاپ وبلاو ده بيته وه كه له نه نجاميدا چامسكى وهك كه سايه تيبه كى نازاد يخواز و مرؤفدؤست ناوبانگ ده رده كات .

چامسكى ئيستا له ريزى فيلسوفانى هره گه ووهى جيهاندايه و به تاييه ت له بوارى زمانناسيه وه خزمه تيكى زورى به كۆمه لگاي ئاكاديميك كړدووه و به ره مه كاني له ريزى پر بابه خترين و پرفروشترين به ره مه زانستيه كاني جيهانندان.

چامسكى وهك خوى ده لئيت لايه نگرى هيچ ده ولته، ريكخواو حيزب و تاقميك نه بووه و هميشه ش وهك كه سايه تيبه كى نازاد يخواز، روناك بيريكي سياسى و رخنه گرنيكى ده ووه ست به رده وام داكوكى له مافى گه لانى چه وساوه و بنده ست (به تاييه ت گه لى كورد) كړدووه و به رده وام ره خنه ي له سياسه تى نه مريكا به نيسبه ت پشتيوانى كړدن له ده ولته ته سه ركوت كره كان، به تاييه ت ده ولته تى توركييا گرتووه و بؤ خويشى چه نديجار سهردانى كوردستانى توركيياى كړدووه و به رده وام سؤز و هه ستى خوشه ويستى خوى بؤ گه لى كورد ده رپرېوه .

هه ندى له گړنگ ترين بهرهمه سياسي کانس نڅام چامسکى:

- 1- Acts of Aggression
- 2- The Chomsky Trilogy
- 3- The Chomsky Reader
- 4- Chronicles of Dissent
- 5- Class Warfare
- 6- The Cold War and the University
- 7- The Common Good
- 8- The Culture of Terrorism
- 9- Deterring Democracy
- 10- Fateful Triangle keeping the Rabble in Line
- 11- Latin America
- 12- Letters from Lexington
- 13- Necessary Illusions
- 14- The New Military Humanism
- 15- Paths to Peace in the Middle East
- 16- Powers and Prospects
- 17- Profit over people
- 18- The prosperous Few and the Restless Many
- 19- Rethinking Camelot
- 20- Secrets, Lies and Democracy
- 21- World Orders; Old and New
- 22- What Uncle Sam really wants
- 23- Year 501

Dear Kak **Wirya Rehmany**

You have my permission to translate into Kurdish the book *entitled The Kurdish Question in U.S. Foreign Policy: A Documentary Sourcebook* (Meho, 2004).

Regarding the Kurdish community in Lebanon, I am attaching an article on the topic. The article has been translated into both Arabic and French.

I speak Kurmanji fluently, but, unfortunately, I can't read or write Kurdish. I can read, write, and speak Arabic and English very fluently.

Let me know if you have any questions.

All the best,
Lokman

Lokman I. Meho, Ph.D.
Associate Professor
School of Library and Information Science
Indiana University.USA
1320 East 10th St., LI 011
Bloomington, IN 47405

كتیبه‌کانی دیکه‌ی وه‌رگێڤ:

- ۱- کولتور و ناسنامه‌ی کورد، فیلیپ کرینبروک - کریستییه‌ن نالیسۆن، وه‌رگێڤان له ئینگلیزییه‌وه، ده‌زگای چاپ و توێژینه‌وه‌ی موکریانى، هه‌ولێر، ۲۰۰۸
- ۲- کوردستان و کورد له روانگه‌ی نه‌خشه‌وانیه‌وه، ده‌زگای چاپ و بلاو کردنه‌وه‌ی رۆژه‌لاّت، هه‌ولێر، ۲۰۰۹
- ۳- تراژیدیا کوردان (راپۆرتەك ژبو نه‌ته‌وه‌یین یه‌ک‌بووی)، ژیرار شالیان، وه‌رگێڤان له ئینگلیزییه‌وه بۆ کوردی کرمانجی، چاپخانه‌ی وه‌زاره‌تی رۆشنیری، ۲۰۰۸
- ۴- تراژیدیای کورد، ژیرار شالیان، وه‌رگێڤان له ئینگلیزییه‌وه بۆ کوردی سۆرانی، ده‌زگای وه‌رگێڤان، ۲۰۰۹
- ۵- بزوتنه‌وه‌ی نه‌ته‌وه‌یی کورد له کوردستانى تورکيا، پاول وایت، وه‌رگێڤان له ئینگلیزییه‌وه، چاپ نه‌کراوه
- ۶- نه‌ده‌بیاتی زاره‌کی کورد له روانگه‌ی توێژه‌رانی رۆژئاواوه، وه‌رگێڤان له فهره‌نسییه‌وه، چاپ نه‌کراوه